KONG
CHRISTIAN DEN FJERDES
EGENHÆNDIGE BREVE.

UDGIVNE VED

C. F. BRICKA OG J. A. FRIDERICIA

AF

SELSKABET FOR UDGIVELSE AF KILDER TIL DANSK HISTORIE.

3. BIND.
1632—1635.

MED UNDERSTØTTELSE AF
DEN HJELMSTJERNE-ROSENCRONESKE STIFTELSE.

KJØBENHAVN.
FORLAGT AF RUDOLPH KLEIN
1878—80.

Forord.
Det vil formentlig være ufornødent her at udbrede sig om den Betydning, Christian IV's egenhændige Breve have for Historien, thi ingen vil kunne gjennemlæse et større Antal af dem, uden at han faar et levende Indtryk af den kongelige Brevskrivers mærkelige Personlighed eller modtager Oplysninger om mangfoldige af Datidens Forhold. Derfor har det ogsaa gjennem flere Slægtled været et Ønske hos danske Historikere at faa denne værdifulde Brevsamling udgiven, men

et Ønske, som det hidtil ikke er lykkedes at virkeliggjøre uden i Stykkevis. Medens de ældre Forskere og Samlere — som Langebek, Klevenfeldt, J. H. Schlegel og A. Kall — ikke naaede videre end til at indsamle Afskrifter af Brevene og offentliggjøre enkelte af dem, og medens Nyerup 1816 kun lod trykke et meget begrænset lille Udvalg, kom C. Molbech et godt Stykke længer frem, idet han paabegyndte en fuldstændig Udgave; men ud over Begyndelsen kom dog heller ikke han: hans i Aaret 1848 afsluttede første Bind blev tillige det sidste. Bindet omfatter Brevene fra 1596 til 1631, altsaa den langt overvejende Del af Kongens Regering, men det indeholder dog kun henved en Femtedel af den hele Brevmasse, som Molbech agtede at udgive.
Der skal nu gjøres et nyt Forsøg paa at føre Foretagendet igjennem. Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie har taget det i sin Haand og har overdraget os Undertegnede at fortsætte, hvor Molbech standsede. Maatte dette Forsøg krones med større Held, og vor historiske Litteratur ikke atter faa et Brudstykke til de mange, den i Forvejen tæller!

Side IV
Ved Kongens egenhændige Breve forstaaes saadanne, hvori hvert Ord er skrevet med hans egen Haand[1]. Disse Breve for Tidsrummet 1632—48 er det Selskabets Hensigt at udgive, ikke i et Udvalg, men i en saa vidt muligt fuldstændig Samling, ogsaa i denne Henseende sluttende sig til den Molbechske. At der naturligvis paa denne Maade vil blive trykt mange ubetydelige Sager — af saadanne vil der desværre vist navnlig i dette Bind findes et forholdsvis temmelig stort Antal —, er indlysende nok, uden at dette dog har kunnet bevæge til at fravige Planen om Fuldstændighed. Til Opnaaelse af denne har det været os en væsentlig Hjælp, at vi have haft til vor Raadighed den hele Molbechske Afskriftsamling, som Bibliothekar]en ved det st. kongl. Bibliothek, Hr. Justitsraad, Dr. phil. Bruun velvillig har overladt os til Afbenyttelse. Derved have vi faaet et ypperligt Grundlag til at bygge videre paa. Navnlig i Gehejmearkivet og Rentekammerarkivet fik vi, understøttede af disse Arkivers Funktionærer, tilvejebragt et ikke ganske ringe Supplement, og desuden havde vi vor Opmærksomhed henvendt paa Udlandets Arkiver, fra hvilke Molbech ikke havde skaffet sig Bidrag. Dels har den ene af os — Fridericia — personlig undersøgt Arkiverne i Stockholm, Dresden og Wien samt Universitetsbibliotheket i Rostock, dels er der ved velvillig Imødekommen sendt os Afskrifter fra Rigsarkivet i Christiania (ved Hr. Fuldmægtig O. G. Lundh), fra Arkivet i Wolfenbüttel (ved Hr. Arkivar C. v. Schmidt-Phiseldeck), samt fra Public Record Office og British Museum i London (ved Mr. S. R. Gardiner). En offentlig Henvendelse fra os til Private (dat. 6. Maj 1878) om at laane os de Originaler, de maatte være i Besiddelse af, hvilken blev optagen i flere danske og et norsk Blad, bragte ikke mange Frugter: et enkelt Stykke erholdt vi gjennem Hr. Fuldmægtig, Cand. jur. Rosenstand, og et Bind med Afskrifter tilhørende Maribo Stiftsbibliothek laantes os af Bibliothekar]en Hr. Ross. Ved direkte Henvendelser have vi faaet Bidrag fra Samlingen paa Ledreborg, tilhørende Hr. Lensgreve Holstein, fra Samlingen paa Børringe Kloster, tilhørende Hr. Greve C. Beck-Friis, og fra Hr. Provst O. Fabricius i Magleby. Vi

[1] Egenhændige Tilføjelser af Kongen til andre Breve medtages, hvis de have selvstændig Værd, medens selve disse Breve kun gives i Udtog i Noterne.

Side V
bringe alle disse vor erkjendtlige Tak. — At der, hvor megen Umage vi end have gjort os, dog stadig vil kunne findes nye Breve, er en Selvfølge[1]), og at vi desuagtet ere skredne til Udgivelsen, tør vi vel haabe ikke vil blive lagt os til Last, idet vi minde om Hallams Ytring: »An author who waits till all requisite materials are accumulated to his hands, is but watching the stream that will run on for ever«[2]).
Medens Selskabet foreløbig kun har bestemt at udgive Brevene 1632—48, finde vi det rigtigt allerede nu at udtale, at det er vor Agt, hvis vi maatte kunne faa de fornødne Pengemidler, at

fortsætte med Brevene før 1632, for at de mange os bekjendte Breve, der fattes hos Molbech, kunne blive optagne paa deres rette Plads, og for at den hele Samling kan foreligge i en ensartet Udgave som et værdigt Monument over vor berømte Konge. Skulde dette lykkes os, vil der blive trykt nye Titelblade til alle Bindene med Angivelse af disses Tal i Rækken.
Udgaven tilstræber, saa vidt muligt, at give et bogstavret Optryk af Kongens Breve med Bevarelse af alle deres Særegenheder. Kun Interpunktionen, som Kongen i sine senere Aar var saa ødsel med, idet han satte et Komma omtrent mellem hvert Ord, er ikke bevaret. Medens hans Brug af store og smaa Bogstaver i det Hele er gjengivet, for saa vidt det har ladet sig afgjøre, hvad ikke altid er saa ganske let, om Bogstaverne ere store eller smaa[3]), have vi dog indført den faste Regel i Udgaven altid at begynde med et stort Bogstav efter Punktum, noget, som Kongen ingenlunde stadig iagttager. *Kursiv* angiver, at vedkommende Ord eller Bogstaver ere skrevne med den saakaldte latinske Skrift[4]). Spærret Sats anvendes ved dechifrerede Ord (se Tillæget S.

[1]) En Paamindelse herom have vi i Molbechs Samling af Afskrifter, som for Aarene 1632—35 udgjør 409 Numre, medens vi for de samme Aar have 546 Numre.
[2]) H. Hallam, Introduction to the literature of Europe in the 15., 16., and 17. centuries. Vol. I, (Lond. 1837) S. XIV.
[3]) Navnlig ved Bogstaverne k, w og z er det saa at sige umuligt at bestemme, om de ere store eller smaa; de ere derfor her i Regelen gjengivne som smaa.
[4]) Hvor et helt Brev er skrevet med latinsk Skrift (altsaa paa Latin, thi man har næppe franske eller italienske Breve fra Kongen), vil der dog ikke blive anvendt Kursiv.

Side VI

461—65). Skarpe Klammer om Bogstaver vise, at de mangle i det skrevne Brev.
Hvor det har været muligt, ere naturligvis selve Originalerne lagte til Grund ved Udgaven, i Mangel deraf have vi maattet holde os til Afskrifter. Imidlertid har den Omstændighed, at der ikke overalt har foreligget Originaler, foranlediget nogen Uregelmæssighed, idet de gamle samtidige og enkelte nyere Afskrifter ikke have bevaret Kongens Stavemaade; men derfor at udelukke dem gik dog ikke an. — Christian IV's originale egenhændige Breve ere ikke til at tage fejl af: hans smukke, i det Hele meget tydelige Haandskrift er let kjendelig; men ogsaa det, man kunde kalde Brevenes indre Form, er saa karakteristisk, at der selv ved Afskrifter kun sjældent er Fare for, at man forvexler et saadant Haandbrev med et Kongebrev (ɔ: et i Kancellierne udfærdiget, af Kongen underskrevet Brev). Derimod er der en anden Slags Breve, som ikke godt kunne adskilles fra hine, naar man ikke har Originalerne for sig. Der findes nemlig enkelte Skrivelser, som i Form og Tone ganske ligne de egenhændige Breve, men dog ikke ere skrevne med Kongens Haand. Sandsynligvis ere de dikterede af ham. Medens Molbech medtog dem i sin Udgave, ere de, for at vinde en sikrere principiel Grænse, udeladte af denne, for saa vidt det har ladet sig gjøre, ɔ: for saa vidt de ere bevarede i Originaler, thi hvor man kun har en Afskrift af dem for sig, vil man i Regelen være ude af Stand til at skille dem fra de egenhændige Breve[1]). Da de imidlertid ere ganske forsvindende i Antal, spiller denne Uregelmæssighed kun en aldeles underordnet Rolle.
Ved hvert Brev er anført, hvor det findes. Staar Findestedet alene, betyder det, at Originalen er paa vedkommende Sted; i alle andre Tilfælde er det udtrykkelig angivet, at Brevet er trykt efter en Afskrift, og hvor denne findes (ofte tillige, hvem den er tagen af). »Geh. Ark.« henviser til Gehejmearkivets store Samling af Christian IV's Breve i Danske Kongers Hist. Fasc. 95, ligesom »Kgl. Bibl.« til den Samling deraf, som findes i dette Bibliotheks

[1]) Naar der siges om Brevet Nr. 116, at det maaske ikke er egenhændigt, er det, fordi der foran Dateringen staar det mistænkelige „signatum".

Side VII

Manuskriptsamling, Ny kongl. Saml. 4. Nr. 985 b. De øvrige Angivelser ere formentlig alle saa udførlige, at de ikke kunne misforstaas; kun maa det endnu bemærkes, at naar der citeres »Fr. Urnes Kopibog«, menes dermed den originale Kopibog i Gehejmearkivet (Danske Kongers Hist. Fasc. 95 FF), ikke de forkortede Afskrifter, som findes flere Steder, og som Molbech f. Ex. benyttede til sin Udgave, da Originalen den Gang endnu ikke var kommen frem [1]).

Hvad de Noter angaar, hvormed denne Udgave ledsages, har Hensigten dermed først og fremmest været at give saadanne Oplysninger, som kunde bidrage til en Forstaaelse af Texten, idet vi dog ved Siden deraf have anset det for hensigtsmæssigt undertiden ogsaa at gaa noget udenfor, hvad Texten krævede. I saadanne Tilfælde have vi dog stræbt efter Kortfattethed, ofte indskrænkende os til Citater alene, i den Tanke, at slige Fingerpeg ere tilstrækkelige for dem, hvem disse Noter ere skrevne for. I denne Henseende danner vor Udgave en Modsætning til den Molbechske med dens ordrige Anmærkninger, men vi haabe, at den ikke derfor skal vise sig at give færre virkelige Oplysninger eller stifte mindre Gavn. Idet vi nærmest have tænkt os Bogen benyttet af Historikere og historisk Dannede, have vi rent undladt at meddele Efterretninger om de mere bekjendte Mænd, især Adelsmænd, som nævnes i Brevene; thi ganske vist vilde intet have været lettere end at give biografiske Omrids af saadanne Mænd som Klavs Daa, Christian Friis eller Frederik Urne, men det vilde til liden Nytte have taget Plads op. Anderledes forholder det sig med de mange mindre betydelige Personer, som selv for Historikere kunne være lidet kjendte: om dem have vi i Regelen meddelt Oplysninger, for saa vidt vi have været i Besiddelse af dem, thi at anstille vidtløftige Efterforskninger i den Anledning lod sig af Hensyn til Tiden ikke gjøre. Vi have tænkt os, at, naar det hele Værk en Gang forelaa færdigt, man da tillige vilde have samlet et ikke ganske ubetydeligt biografisk Apparat om alle disse Personer, hvem Kongen stod i mer eller mindre nøje Forbindelse med. I Registret ere de Steder særlig fremhævede, hvor der findes udførligere Oplysninger i Noter.

[1]) Jvfr. Aarsberetn. fra Geh. Arch. III, S. XLI.

Side VIII

Første Hefte af nærværende Bind udkom i November 1878 og der udtaltes da det Haab, at Brevene 1632—48 kunde udgives i Løbet af 5—6 Aar. Virkeligheden har ikke svaret til Forhaabningerne, idet de Forudsætninger, hvorpaa hin Beregning grundede sig, en kraftig Understøttelse fra Offentlighedens og en livlig Deltagelse fra Publikums Side, hidtil ere slagne fejl. Vi beklage, at Værket saaledes skrider langsommere frem, end vi fra Begyndelsen havde ventet, men vi haabe, at det dog skal blive ved at gaa fremad.

At det overhovedet har kunnet se Dagens Lys, skyldes den Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse, hvis meget ærede Direktion har bevilget en Understøttelse til Udgivelsen af dette Bind, hvorfor vi her aflægge vor ærbødige Tak. Ovenfor have vi omtalt den hjælpsomme Imødekommen, der er vist os af de Mænd, som værge og vaage over vore Fortidsminder i Arkiver og Bibliotheker; men særlig maa vi dog henvende en Tak til Gehejmearkivaren, Hr. Konferensraad, Dr. phil. Wegener, for den Interesse, han har vist vort Arbejde, og for den sjældne Liberalitet, hvormed han har lettet os det. At Værket fremtræder i en ydre Skikkelse, der vel ikke er Christian IV ganske uværdig, skyldes Opofrelser fra vor Forlægger, Hr. Boghandler Kleins Side.

Idet Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie overdrog til os at udgive disse Breve, valgte det d'Hrr. Universitetsbibliothekar S. Birket Smith og Bibliotheksassistent C. Weeke til paa Selskabets Vegne at føre Tilsyn med Arbejdet. Skulde det vise sig, at Opgaven er løst nogenlunde tilfredsstillende, tilkommer en væsentlig Del af Æren herfor disse Herrer, hvis kyndige Raad og Vejledning har været os til saa stor Nytte.

Kjøbenhavn, i April 1880.

C. F. Bricka. J. A. Fridericia.

KONG CHRISTIAN DEN FJERDES EGENHÆNDIGE BREVE 1632—1635.

Side 1

Brev 1/3 * 8. Januar 1632.

Til Frederik Urne (og Niels Krabbe?).
Om forskjellige Forsømmelser, hvori Rasmus Melchiorsen, Kongens Betjent paa Frederiksborg, har gjort sig skyldig. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Frederich wrne och hoffskencken [1]) skall holde Rasmus Melckiorsøn [2]) for:

1. Att hand kom løbendis udi Stolen, effter att thienisten var begyndett.
2. Trappen neder thill kircken var gandske intett reengiortt, och ligger trappetrenene belagtt med skarn, som derpaa haffuer liggett, saa lenge hand haffuer vered her.
3. Stolen var gandske fuld med skarn baade paa gullett och paa threuereckett.
4. Stolen var intett behengt med dett silcketøgh, som der henger for winduerne, och om hand skøntt uill sige, att herrerne haffuer lugtt sperlagenene thillside, da haffuer de uell verett saa lenge borte, att hand siden haffde kunde draget dennom for igien.

oversæt:

1. At han kom løbende ind i stolen (kirkestolen/kongestolen), efter at gudstjenesten var begyndt.
2. Trappen ned til kirken var overhovedet ikke rengjort, og trappetrinene ligger dækket af skidt, som har ligget der, så længe han har været her.
3. Stolen var helt fuld af skidt, både på gulvet og på træværket.
4. Stolen var ikke pyntet med det silketøj, som hænger for vinduerne, og selvom han nok vil sige, at herrerne har lukket gardinerne (forhængene) til side, så har de vel været væk så længe, at han bagefter havde kunnet trække dem for igen.

) Overskjænk (el. Hofskjænk) var fra April 1630 til August 1635 Niels Krabbe til Skjellinge (f. 1604 † 1663), der forinden havde været Kammerjunker hos Hertug Ulrik (ikke Prins Christian). Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 126. 132. Jvfr. Hofman, Danske Adelsmænd II, 212. Holberg, Danmarks Riges Hist., 2. Ed., II, 774. I Følge Ligprædikenen over ham var han foruden Overskjænk tillige (Hof-)Marskalk. [2]) Han nævnes i Frederiksborg Lens Regnskaber for disse Aar (i Rentekammerarkivet) som „kgl. Maj.s Opvarter paa Frederiksborg“.

---

[1]) Overskjænk (el. Hofskjænk) var fra April 1630 til August 1635 Niels Krabbe til Skjellinge (f. 1604 † 1663), der forinden havde været Kammerjunker hos Hertug Ulrik (ikke Prins Christian). Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 126. 132. Jvfr. Hofman, Danske Adelsmænd II, 212. Holberg, Danmarks Riges Hist., 2. Ed., II, 774. I Følge Ligprædikenen over ham var han foruden Overskjænk tillige (Hof-)Marskalk.
[2]) Han nævnes i Frederiksborg Lens Regnskaber for disse Aar (i Rentekammerarkivet) som „kgl. Maj.s Opvarter paa Frederiksborg“.

Side 2 1632
Wdi min Sommerstuffue sidder winduerne fulde ud aff Spindelueffue. *Conclusio*: dett første nogett sligtt hereffter skeer, saa skall hand hugge sin kaaes. Frederichsborgh dend 8 *Ianuarij Anno* 1632 [1]).

oversæt I min sommerstue sidder vinduerne helt fulde af spindelvæv. *Konklusion*: Det første (dvs. den første gang) noget sådant sker herefter, så skal han miste sit embede (opsige sin stilling). Frederiksborg den 8. januar år 1632 [1]).

Brev 2/3 * 3. Febr. 1632.

Til Frederik Urne.
Om Reparationen af Kronborg; den gamle Toldbod i Helsingør skal midlertidig indrettes til Bryggers. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skalltt thillholde Kaaberteckeren paa Chroneborg, att hand først thecker dend side, paa huilcken Slodzherrens Cammer er, och skall Samme Cammer *repareris*, saa att du Strax med dett første derudi kand vere. Køckenett skall holdis saa lenge udi brøggersett, och brøggis udi dend gamle tholdbode, indtill dett bliffuer ferdigtt paa Slottett. Huad udi Samme tholdboede thill forbemeldte brugh fattis, dett skall Strax giøris. Frederichsborgh dend 3 *Februarij* 1632 2).

oversæt: Du skal tilholde kobbertækkeren på Kronborg, at han først tækker den side, hvor slotsherrens kammer er, og det samme kammer skal repareres, så du straks med det første kan bo derblandt. Køkkenet skal beholdes så længe i bryggerset, og der skal brygges i den gamle toldbod, indtil det bliver færdigt på slottet. Hvad der i samme toldbod mangler til førnævnte brug, det skal straks laves. Frederiksborg den 3. februar 1632 [2]).

Brev 3/3 * 20. Febr. 1632.
Til Frederik Günther.

Han skal forhandle med Salvius, om Kongen af Sverige ikke skulde kunne lade sig bevæge til ganske at forlade den nedersachsiske Kreds. — *Geh. Ark.*

Friiderich gunther soll mit *D: Saluio* [3]) Reeden: Weiil sein heer Sich allemahl verlauthen lest, Seiine *Actiones*

oversæt: Frederik Günther skal tale med dr. Salvius: Fordi hans hær altid lader høre fra sig, at dens handlinger...

---

[1]) Modtaget samme Sted og Dag.
[2]) Modtaget samme Sted og Dag. [3]) Johan Adler-Salvius, en af Gustav Adolfs betroede Raadgivere, opholdt sig i Hamborg.

Side 3
ziilethen nirgendz hin, dan das im Römiskem Reiich friid vndt Rue wiiderum gestiiffted vndt dii deudtske *Libertet* in geiist vndt weldtlichen sachen Erhalten werden konthe, Ob dan Sein heer dahin zu *disponiren* Seii, dass er zu bezeiigung solcher Christelichen *Intention* den Nyder- sexiisken kreiidtz *totaliter* kuiitiiren zu kuiitiren (!), daa man dii keysserlichen vndt *Ligistischen* auch dahin *Dispo- niren* konthe. Da nun Selbiger *Saluius* den vergleiich, so sein heere mit dem Churfursten von Saxen getroffen, auff den Niider- sexisken kreiidtz auch ziien wiil, So soll im *demonstrirct* werden, dass der Churfurst im Niidersexisken kreiidtz nich- tess zu ordnen hatt Ohne *consens* dessen glydmassen; der- selbige kreiidtz hatt zuaar den leiibziiger sluss [1]) mit beliibett, wan der Churfurst sich hinwiiderum denselben zu helffen versprechen wurde, welchess noch nit geskeen. *NB.* Der leiibziiger Sluss meldet zuaar, dass man beii fremden *Assistens* zuchen muchte, aber nit

dass man sich unther ihrem *Iugo* geben solthe, wii ess sich itzo ansehen lessett. Auff frii: den 20 *Febru: Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: Friiderich gunther zu handen.

oversæt: ...slet ikke sigter mod andet, end at fred og ro i Det Romerske Rige (Det Tysk-Romerske Kejserrige) atter må stiftes, og den tyske *frihed* i åndelige og verdslige sager kan opretholdes, om da hans herre (kongen af Sverige) vil lade sig *disponere* (bevæge) derhen, at han til bevis på en sådan kristen *intention* (hensigt) helt vil forlade den nedersachsiske kreds, så man også kunne *disponere* kejserens og *Ligaens* folk derhen. Da nu samme *Salvius* også vil overføre den aftale, som hans hær har indgået med kurfyrsten af Sachsen, til den nedersachsiske kreds, så skal det *demonstreres* (bevises) for ham, at kurfyrsten intet har at bestemme i den nedersachsiske kreds uden dennes medlemmers *samtykke*; samme kreds har ganske vist tiltrådt Leipzig-beslutningen [1]), hvis kurfyrsten til gengæld ville love at hjælpe dem, hvilket endnu ikke er sket. *NB.* Leipzig-beslutningen melder ganske vist, at man måtte søge udenlandsk *assistance* (hjælp), men ikke at man skulle give sig ind under deres *åg*, som det nu lader til at ske. På fri hånd: den 20. februar år 1632. Christian.
Udskrift: Frederik Günther i hænde.

Brev 4/3 * Omtr. 21. Febr. 1632.

Til Frederik Urne.
Kongens Rejse til Skaane er indstillet paa Grund af Tøvejr; der skal sendes Bud efter Frederik Urnes Broder. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skalltt lade dennom vide offuer i Skaane, att ieg for dette tøueder haffuer indstillet min reise, och Christoffer

oversæt: Du skal lade dem derovre i Skåne vide, at jeg på grund af dette tøvejr har indstillet min rejse, og Christoffer...

[1]) Om Leipzigermødet i Begyndelsen af 1631 og de der af Protestanterne vedtagne Bestemmelser se Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. 1629—60 I, 186 f.

Side 4
4 1632.
wlfeld skall Strax Sende bud thill din broder [1]), att hand sig med dett første hoes mig skall indstille [2]).
oversæt: [Ulfeld] skal straks sende bud til din bror [1]), at han med det første skal indfinde sig hos mig [2]).

Brev 5/3 * 28. Febr. 1632.

Til Rigsraadet.
Den svenske Konges Forlangende at overtage Ledelsen af den nedersachsiske Kreds er Aarsag til Rigsraadets Sammen- kaldelse, da dets Betænkning i denne vigtige Sag er fornøden. — *Geh. Ark.*

Aarsagen, at uy Riigenss Raad udi en hast til oss haffuer ladid kalle, Er denne, At kon: y Suer: ued syn *General* lutenantdt Paudessen uorriss Elskeliige kere Søn Prindtzen nogle sager *proponerit* haffuer, som vdaff stor *Importantię* erre, Som vdaff samme *Generals memoriall* er at fornemme [3]), udi huilckid befindiss, at kon: y Suerrig begerer at føre *Directionen* udi den Niidersexiske kreiidtz och sa *per conse- quens* lade affoddre ded ringe folck, Som uy haffuer udi førstendommen, huilckid uy h: k: uel kunde lade passere, saframdt oss icke stod udi ueyen, først at man *directo* handlede ymod alle *constitutiones Imperij*, 2. daa kunde man aldrig komme til nogen werffuing, man skulle først haffue h: k: *consens* dertiil, vdenat man *strax* uille haffue h: k: paa halssen, Huorfor oss siiniss høiieligens fornøden at uerre, at uy udi tyde haffuer uorriss sag udi god acht, y sonderlighed menss h: k: *Intentiones* och *Affection* till oss nocksom bekendt Er.

oversæt: Den svenske konges forlangende om at overtage ledelsen af den nedersachsiske kreds er årsag til rigsrådets sammenkaldelse, da dets betænkning i denne vigtige sag er fornøden. — *Geh. Ark.*
Årsagen til, at vi i hast har ladet jer, rigets råd, kalde sammen til os, er denne: At kongen af Sverige ved sin generalløjtnant Baudissin [Paudessen] har forelagt nogle sager for vores elskelige, kære søn, prinsen, som er af stor vigtighed, hvilket er at erfare af samme generals promemoria [3]). I dette findes det, at kongen af Sverige begærer at føre ledelsen [*directionen*] i den nedersachsiske kreds, og så *følgelig* lade det menige folk opfordre, som vi har i fyrstendømmet. Dette ville vi for hans kærligheds [kongen af Sveriges] skyld vel kunne lade passere, såfremt det ikke stod os i vejen, for det første at man handlede stik imod alle rigets konstitutioner [*constitutiones Imperij*], og for det andet, da kunne man aldrig komme til nogen hvervning; man skulle først have hans kærligheds *samtykke* dertil, uden at man straks ville have hans kærlighed på halsen. Hvorfor det synes os i højeste grad fornødent at være, at vi i tide tager vores sag i agt, især da hans kærligheds hensigter [*Intentiones*] og hengivenhed [*Affection*] over for os er os tilstrækkeligt bekendt.

---

[1]) Den af Frederik Urnes Brødre, som hermed menes, er Jørgen Urne, som da var Lensmand over Christiansstads Len. Den Formodning ligger nær, at Kongen har villet tale med ham om at overtage det siden Jørgen Skeels Død i Juli 1631 ledige Embede som Rigsmarsk; i hvert Fald varede det ikke længe, inden Kongen indstillede ham til Embedet, s. Brevet af 5. April Nr. 15.
[2]) Modtaget paa Kronborg 21. Febr.
[3]) Om de af Generallieutenant W. H. v. Baudissin til Prins Christian i Holsten overbragte Forslag fra Gustav Adolf se Fridericia, Danmarks ydre pol. Hist. 1629—60 I, 223 f.

Side 5 1632

Huad nu Riigenss Raad derudi Siiniss at kunde skee dette konnigrige til seckerhed, friid och languaarig welstand, ded uil ycke allene *tracteris secretamant*, mens ochsaa vdi en yll uden forsømmelsse, Huorfor Riigenss Raad oss der- paa derriss vnderdanige betencken skall lade uyde, Saat man vdi tyde kan gørre *preparatoria* bade udi en och anden made, Saatt uy inted offueryliss. *Valete*. Aff køben: den 28 *febru: Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: Danmarckiss Riigiss Raad tiil hande.

oversæt: Hvad rigsrådet nu mener, der kan ske i denne sag til dette kongeriges sikkerhed, fred og langvarige velstand, det skal ikke alene *behandles i fortrolighed*, men også i hast uden forsømmelse. Hvorfor rigsrådet skal lade os vide deres underdanige betænkning derom, således at man i tide kan gøre *forberedelser* både på den ene og den anden måde, så vi intet overiler. *Lev vel*. Fra København den 28. februar år 1632. Christian.

Udskrift: Danmarks riges råd i hænde.

Brev 6/3 * 29. Febr. 1632.

Til Frederik Urne.

Befaling om Vogne og Folk, som skulle følge med Kongen [1]) paa en forestaaende Rejse. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der skall bestillis bønderheste paa Fredag [2]) morgen thill att Spende for disse effterfølgende vogne. For de tuende Store kudsker, som der kand Sidde fire personer paa. For de tre Rustuogne, som kom nu sidst fra Kiøbenhaffn. For de Postuogne paa Kiøbenhaffn, Kroneborgh och Frederichsborg, som ere fem. For den wogn paa fire personer, Som i fior bleff for- andrett. For dend Hamborger kudsk. For Badskerens vogn. Och skall der Strax bestillis lige saa mange heste paa veien hen ad Korssør. Oberskencken [3]) Selff fierde skall følgis med. Kammertieneren [4]) och fyrbøderen och ingen flere, som pleier att skee.

oversæt: Der skal bestilles bønderheste fredag [2]) morgen til at spænde for disse efterfølgende vogne: For de to store kuske-vogne, som der kan sidde fire personer i. For de tre rustvogne (bagagevogne), som kom nu sidst fra København. For postvognene i København, Kronborg og Frederiksborg, som er fem i alt. For den vogn til fire personer, som blev forandret i fjor. For den hamborgske kusk. For barberens (feltskærens/lægens) vogn. Og der skal straks bestilles lige så mange heste på vejen hen ad Korsør. Hofskænken [3]) skal selv følge med som den fjerde (dvs. med tre ledsagere). Kammerneren [4]) og fyrbøderen og ikke flere, end hvad der plejer at ske.

[1]) At Kongen selv skulde rejse med, erfares at en Randbemærkning i Kopibogen.
[2]) ɔ: 2. Marts.
[3]) Niels Krabbe.
[4]) Søren Terkelsen, senere Tolder i Glückstadt.

Side 6
6 1632.

Skredderen [1]) Allene. De tuende Smaa Edellknaber [2]), Hans Tibold [3]) skall bliffue hoes Staldmesteren [4]). Badskeren [5]). Lauris herrekock [6]), som møder udi Roskilde, och skall hannom folck thillforordnis. Køckenskriiffueren med en dreng. Keldersuenden med en dreng. Dend Tydske *Secreterer* med en dreng. Fire Drauantere. Tuende Trommetere. Wogenmesteren Selff thredie med wogensmøreren. Foræren [7]) Selff anden. Disse alle skall attuaris, att de ingen Sløer [8]) tager med sig, Saa som dett ellers *Ordinarie* skeer. Kiøbenhaffn dend 29 *Februarij Anno* 1632 [9]).

oversæt: Skrædderen [1]) alene. De to små adelbørn (Adelsknaber) [2]) [og] Hans Tibold [3]) skal forblive hos staldmesteren [4]]. Barberen (Badskeren) [5]). Laurids herrekok [6]), som møder i Roskilde, og der skal tildeles (forordnes) ham folk. Køkkenskriveren med en dreng. Kældersvenden med en dreng. Den tyske *sekretær* med en dreng. Fire drabanter (Drauantere). To trompetere. Vognmesteren selv tredje (dvs. med to ledsagere) med vognsmøreren. Forrideren (Foræren) [7]) selv anden (dvs. med én ledsager). Disse skal alle advares (*attuaris*) om, at de ikke tager noget skarnsfolk (Sløer) [8]) med sig, således som det ellers *sædvanligvis* sker. København den 29. februar år 1632 [9]).

[1]) Ernst Møller.

[2]) Hugo Lützow (f. 1617 † 1693, Seehusen, Optegnelser om Lyngbygaard og Gjerdrup Hovedgaarde samt Gimlinge Kirkegods S. 96 f.) og Christian Rab.
[3]) Hans Diepholt v. d. Rothfelser blev 1637 Hofjunker og 1645 Jægermester. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 128. 150. Ifald den almindelige Angivelse, at den sidste Greve af Diepholt døde 1585 (J. F. Pfeffinger, Historie d. Braunschweig-Lüneburg. Hauses II, 581. Zedler's Universal Lexicon VII, 844 f. Kneschke, Neues allg. Deutsches Adels-Lexicon II, 482), er rigtig, maa Hans D. høre til en anden, ikke grevelig Linie af Familien.
[4]) Johan Barnekov.
[5]) Vistnok Kongens Livbarber Kort Arendtstelt, som han kaldes i Rentemester-Regnskaberne, eller Arndts, som han kaldes i Hofmønsterskrivernes Regnskaber og i Hofrullerne. Han var ansat i Kongens Tjeneste fra 18. Decbr. 1631 til sin Død i Juli 1633, men Dagen angives forskjellig, idet Rentemestrenes Regnskab 1633—34 har 9. Juli, medens Hofmønsterskriverens Regnskab 1632—33 har 6. Juli.
[6]) Vistnok Lavrits Jensen Mundkok.
[7]) Hoffurer var Joachim Waldburger. Som Slotsfoged paa Kjøbenhavns Slot forekommer han ofte i Leonora Christinas „Jammers-Minde".
[8]) ɔ: Skarnsfolk.
[9]) Modtaget paa Frederiksborg samme Dag.

Brev 7/3 * 4. Marts 1632.

Til Biskop Morten Madsen.
Fru Kirsten Munks Andragende kan ikke bevilges. Rhingrevens Ed kan ikke klare hendes Sag; han er i Sverig idømt en Bøde for at have paaløjet Prinsen noget. — *Geh. Ark.*

Wdaff Ederss oss tilstillede zeddel haffuer uy fornommid, huissom frue kyrsten oss haffuer turdt anmode, Huortill Lydid er att Suare, Aldenstund uy erre uiss paa, At ingen udi dette Riige findiss yblandt Aadell och wadel, Leeg eller leerd, Som gud for Øiien haffuer och meener oss och derriss fedderne land med troe, skal Raade oss Sliigdt at beuilge, som oss anmodiss, Eptherdi ded worriss *Reputation*, Naffn och gode Riichte uille uerre forklenderligdt. At frue kyrsten sig indbilder, At eptherdi hun vd aff Enhussen [1]) haffuer erfahrid, Riingreffuen med syn Eed *super propriam turpitudinem* hinder at haffue *exuserit*, ad altiing dermed Er slettiid, ded uyl inted gaa an. Ty huer Erlig man nocksom bekendt er, huoruidt sligge Eeder *Estimeris*, dertilmed Er den letferdige fuuel vdi Suerrig for en Siidden Rett gaiid en dom Offuer, at hand skal bøde 40 ℳ for Løiien, Som hand uorris Elskelige kere Søn Prindtzen paaløiied haffuer [2]). Paa Anderskou den 4 *Martij Anno* 1632. Christian.

oversæt: Af den seddel, som I har tilstillet os, har vi erfaret, hvad fru Kirsten har dristet sig til at anmode os om. Hertil er svaret, at eftersom vi er visse på, at ingen i dette rige findes blandt adel og uadel, læg eller lærd, som har Gud for øje og tænker på os og deres fædreland med troskab, vil råde os til at bevilge noget sådant, som man anmoder os om, eftersom det ville være til forklejnelse for vores *rygte* (*reputation*), navn og gode ry. At fru Kirsten indbilder sig, at fordi hun har erfaret fra [Mauritz Herman v.] Oynhausen [1]), at rhingreven med sin ed *over sin egen skændsel* (*super propriam turpitudinem*) hindrer hende i at have *undskyldt* (*exuserit*) [sig], så at alting dermed er helt i orden, det vil overhovedet ikke gå an. Thi det er enhver ærlig mand velbekendt, hvor meget sådanne eder *agtes* (*estimeres*); dertilmed er der for en tids siden ved en domstol i Sverige afsagt en dom over den letfærdige fugl (person), at han skal bøde 40 mark for den løgn, som han har påløjet vores elskelige, kære søn, prinsen 2). På Antvorskov [Anderskou] den 4. marts år 1632. Christian.

[1]) Mauritz Herman v. Oynhausen, en Tid lang Oberstlieutenant i dansk Tjeneste.

[2]) Om Rhingreven Otto Ludvigs Fornærmelser mod den udvalgte Prins Christian V se Holberg, Dannemarks Riges Hist., 2. Ed., III, 576—80. Adlersparre, Historiska Samlingar III, 148. Christian IV's egh. Brev til Fr. Günther af 1. Marts 1630. Paa dansk Foranledning indstævvede Gustav Adolf ham til at møde for sig eller i sin Fraværelse for det svenske Rigsraad. Sagen trak ud fra 1629 til Efteraaret 1631, og i en Skrivelse fra Christian V til Gustav Adolf af 23. Januar 1632 omtales den Dom, som det svenske Rigsraad har fældet over Rhingreven til 40 Mrk. for ubevislig og usandfærdig Diffamation og ærerørigt Angivende. Svenske Akta. Geh. Ark.

Side 8
8 1632.
Udskrift: *Superintendenten* Offuer Aarss Stiicht tiil hande.

Brev 8/3 * Omtr. 27. Marts 1632.

Til Frederik Günther (?).

Optegnelse angaaende forskjellige Sager Hertugdømmerne vedrørende (Forsvarsvæsen, Toldvæsen, Unionen), hvorom der skal tales med den gottorpske Kansler, hvem der skal loves 1000 Rdl. i Tilfælde af gunstigt Udfald. — Skrevet med Blyant. *Geh. Ark.*

Myt dem gottorpsken Chanseler zu Reeden:

1. Dass Souern der hertzog dy festung Christianpriiss vndt andere Örter zu *defention* dess landess mit wiill bawen helffen, So bin Ich fydtlich (!), dass dy *offisirer*. So dy pledtze *Commandiren* Sollen, dem herdtzogen Sowoll alss mihr sollen beeiidigett Sein.
2. Dy zolsache betreffende, daruon muss Riichtigkeit gemacht werden beii kunfftigen landtage, daa Ich, ob godt wiill, alhii wiil zustelle Sein vndt itzliche Reiix Rethe mit mihr bringen, So ausfuhrlich dess *Securses* halber, So disse orther von dem Reiiche zu Eruarthen haben, Soll *Concludiret* werden, Souern man dessen versiicherdt ist, dass der herdtzog Sich darein *Accommodiren* wiill.
3. Dem Chanseler Sollen 1000 Reixdaler versprochen werden, daa diss werck Eiinen gewunsketen *effect* Erlangen wirdt. *NB.* Dess hertzogen beste lender lygen hinter der Eiider [1]).

oversæt: Der skal tales med den gottorpske kansler om:

1. At såfremt hertugen vil hjælpe med at bygge fæstningen Christianspris og andre steder til landets *forsvar*, så er jeg villig til, at de *officerer*, som skal *kommandere* på pladserne, skal aflægge ed til både hertugen og mig.
2. Hvad angår toldsagen, da må der skabes klarhed over den på den kommende landdag, hvor jeg, om Gud vil, vil være til stede her og medbringe de respektive rigsråder. Således skal der træffes en *beslutning* angående den *undsætning*, som disse steder har i vente fra riget, såfremt man er forsikret om, at hertugen vil *indrette sig* derefter.
3. Kansleren skal loves 1000 rigsdaler, når dette arbejde opnår en ønsket *virkning*. *NB.* Hertugens bedste lande ligger bag Ejderen [1]).

Brev 9/3 * 30. Marts 1632.

Til Frederik Günther.

Han faar Befaling til snarest at begive sig til Kjøbenhavn for derfra at rejse til Haag, hvor han skal forblive til Mortensdag. Han skal udarbejde et Chifferalfabet. — *Geh. Ark.*

[1]) Paategning med Fr. Günthers Haand: 27. Martij 1632.

Side 10
10 1632.
ieg hannom dett uiist haffuer [1]). Samme hans Pedersøn skall med fiskeren, som pleier att fiske paa Søen ued Frederichsborg, Sette Ruser paa alle de steder, som der pleier att Staa ruser; fisken, som fangis derudi, enten de ere Smaa eller Store, undertagen Aaell och Aalekuaber, dem skall hand Sette udi dend dam ued dend lille lade- gaard, dersom de pleier att Sette dem udi. Fiskmesteren skall du befale, att hand udi de Søer ued Kiøbenhaffn skall Sette saa mange ruser, som der kand Staa udi, och lade en fisker ware der paa; Fisken, som derudi fangis, skall settis udi dend dam, som ligger udi haffuen ued Kiøbenhaffn hen ued wandkonsten [2]). Du skall skriffue hannom thill, som warer haffuen, att hand skall følge fiskeren, naar hand røgter ruserne. *Vale*. Aff Odensee dend 4 *Aprilis Anno* 1632 [3]).

oversæt:
...jeg har anvist ham det [1]). Samme Hans Pedersen skal sammen med fiskeren, som plejer at fiske på søen ved Frederiksborg, sætte ruser på alle de steder, hvor der plejer at stå ruser. De fisk, som fanges deri, enten de er små eller store, undtagen ål og ålekvabber, dem skal han sætte i den dam ved den lille ladegård, såfremt de plejer at sætte dem deri. Fiskemesteren skal du befale, at han i de søer ved København skal sætte så mange ruser, som der kan stå deri, og lade en fisker passe på det. De fisk, som fanges deri, skal sættes i den dam, som ligger i haven ved København hen ved vandkunsten [2]) (vandværket). Du skal skrive til ham, som passer haven, at han skal følge med fiskeren, når han røgter ruserne. *Lev vel*. Fra Odense den 4. april år 1632 [3]).

Brev 11. 4. April 1632. Til Rigsraadet.
Kongen foreholder Rigsraadet, at det er nødvendigt, at der træffes Foranstaltninger til Landets Forsvar, da man maa være forberedt paa Angreb fra Sverig. — *Geh. Ark.*
Propositio 1. Danmarckiiss Riigiss Raad ued siig Nocksom at Er- rindre, At uy dennom paa vnderskedtlige tiider Om festin- gerniss *Defect* at *Remediere* Errindriid haffuer, huorued dog Endomstund inted er giiordt, Huorfor høiieligenss for- nøden Er, At festingerne med ded første saledis foruariss,

oversæt: *Forslag [Propositio]* 1. Danmarks riges råd husker sikkert nok, at vi på forskellige tider har mindet dem om at afhjælpe [*remediere*] manglerne [*defect*] ved fæstningerne, hvorved der dog indtil nu intet er blevet gjort. Hvorfor det er i højeste grad fornødent, at fæstningerne hurtigst muligt forsvares således...

---

[1]) Om Christian IV's Udrugningsovne s. Th. Bartholini Historia- rum anatomicarum rariorum Cent. III et IV S. 197 f.; Cent. V et VI S. 213 ff. med Afbildninger. (Stykkerne ere meddelte paa Dansk i O. Wolffs Journal f. Politik, Natur- og Menneske- Kundskab 1827, II, 216 ff. og 1828, I, 113 ff.) O. Wormii Epistolæ S. 83 ff. 87 f. 91. Christ. IV's egenhænd. Breve af 5. Febr. og 26. Juni 1630.
[2]) Jvfr. Friis, Samlinger t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 47.
[3]) Modtaget paa Frederiksborg 7. April.

Side 11 1632

at man disse Riiger och lande ycke setter udi den *Laborint*, Som man dem Sa snardt inted kan hielppe aff med ygen. Saoch gørre al uorriss yderste fliid tiil, at disse Riiger och lande med gud den Alsommechtigiss nadige hielp och Biistand kan settiss udi Ett *Defentions* werck. Worriss Naboerss

gode *Affection* ymod oss er al werden bekendt, huilcken oss billigen til større *Vigilans*, End som uy endnu formercker, skulle *exiterę*. Och om man Skøndt uyl forreuende, At formuen er inted udi landid, landiid ded kan ded inted taale, med andid sliigdt mehre, daa er derymod at *Considerere* uorriss Naboerss uylkor, Som med Sa languarig kriig haffuer uerrid *grauerit* Och alliigeuell Saa uylligen hielpper derriss herre, huoraff dennom dog eller Riigid ganske ingen gaffn eller gode kan tiluoxe udi nogen maade. Wii ma uerre uyss paa, at enten ded gaar kon: y Suer: uell eller ylde, da haffuer uy Stor arsag til, att uy Seer oss uell for. Huad for Aarsag kon: y Suer: Søgte tiil oss for faa Aar siiden, ded er Riigens Raad nocksom bekendt, Saat derpaa er inted att thuiiffle, at h: k: inted siiger oss lenge tiil, førend hand griiber oss an, naar leiiiligheden sig dertil *præsenterer*. *Valete*. Paa Otthensegard den 4 *Aprilis Anno* 1632.

Christian.
Udskrift: Danmarckess Riigiss Raad tiil hande.

oversæt: ...at man ikke sætter disse riger og lande i den *labyrint*, som man ikke så hurtigt kan hjælpe dem ud af igen. Og vi vil gøre alt vores yderste flid for, at disse riger og lande med Guds, den Alsmægtiges, nådige hjælp og bistand kan sættes i et *forsvarsværk*. Vores nabos [kongen af Sveriges] gode *hengivenhed* mod os er alverden bekendt, hvilket med rette burde *anspore* (*exiterę*) os til større *vågenhed* (*vigilans*), end hvad vi endnu bemærker. Og selvom man nok vil indvende, at formuen ikke er i landet, at landet ikke kan tåle det, og andet mere i den retning, da skal man derimod *overveje* vores nabos vilkår, som har været *tyngmet* (*grauerit*) af en så langvarig krig, og som alligevel så villigt hjælper deres herre, hvoraf der dog hverken gror dem selv eller riget nogen som helst gavn eller gode i nogen måde. Vi må være visse på, at enten det går kongen af Sverige vel eller ilde, da har vi stor årsag til, at vi ser os godt for. Hvilken årsag kongen af Sverige søgte til os for få år siden, det er rigsrådet nok bekendt, så der er intet at tvivle på, at hans kærlighed ikke advarer os længe, før han griber os an, når lejligheden *viser sig* dertil. *Lev vel*. På Odensegård den 4. april år 1632. Christian.
Udskrift: Danmarks riges råd i hænde.

Brev 12/3 * 5. April 1632.
Til Rigsraadet.
Der skal tænkes paa Midler til at befæste Christianspris og holde Besætning der uden at støde Hertugen af Gottorp. — *Geh. Ark.*
Propositio 2. Wy haffuer vdaff Riigens Raadtz vnderdanigste Be- tenckende, Oss udi Roskiild tilstillid [1]), forstanden, ued

oversæt. *Forslag [Propositio]* 2. Vi har ud fra rigsrådets underdanigste betænkning, som blev os tilstillet i Roskilde [1]), forstået...

[1]) Rigsraadets Erklæring, dat. Roskilde 15. Nov. 1631, s. Molbech, Christ. IV's Breve I, 470. Jvfr. S. 464. 469.

huad middell dy formen, at Christianpriissis *fortification* kunde Erlange Syn fremgang, Saoch med Nodtturfftige *offisirer* och fornøden *garnison*, och huissom ydermehre dertiil kan behøffuiss, Erholliss. Huilcke middell, Eptherdi dy beroer allene paa ded, Som godtziid kan yndbriinge, daa Seer uy inted, huorlediss dii kan enten tiil ded ene eller tiil ded andid tilstrecke. At henge oss friiuilligen nogen Nii besuehring paa halssen for ded godtz skiild, ded er inted uorris leiilighed. At

Abalienere godtziid *totaliter* fraa førstendommid tiil Riigid, ded Seer uy inted, huor- lediss ded kan Skee, Och uille Sliigdt med tyden *causere* allehande, Om huilcken leiilighed her: aff hol: haffuer hafft Siine gesanter huoss oss nu paa Renssborrig. Huorfor Riigenss Raad Skall tencke paa middell, huor- lediss Man ded best kan anstille, At alting kan gaa Lyder- lig [1]) till, saat Riigid och førstendommid kan bliiffue udi god fortroen med hinanden. Wy thuiffler ynted paa, At den Alsommechtigste herre och gud Io uell skall *suppedi- tere* gode och tienlige middell, Naar man derom udi tyde *tracterer*. *Valete*. Aff Othensegaard den 5 *Aprilis Anno* 1632. Christian.
Udskrift: Riigenss Raad til hande.

oversæt:
..hvilke midler de mener, at Christianspris' *befæstning* kan opnå sin fremgang med, såvel som at modtage de nødvendige *officerer* og den fornødne *garnison*, og hvad som ydermere kan behøves dertil. Hvilke midler – eftersom de alene beror på, hvad godset kan indbringe – da ser vi ikke, hvorledes de kan strække til enten til det ene eller til det andet. At hænge os frivilligt nogen ny besværing på halsen for det gods skyld, det er overhovedet ikke til vores fordel. At *afhænde* (*abalienere*) godset *helt og holdent* (*totaliter*) fra fyrstendømmet til riget, det ser vi ikke, hvorledes kan ske, og noget sådant ville med tiden *forårsage* allehånde [problemer], om hvilken sag herren af Holsten har haft sine gesandter hos os nu på Rendsborg. Hvorfor rigsrådet skal tænke på midler til, hvorledes man bedst kan indrette det, at alting kan gå tåleligt til, så riget og fyrstendømmet kan forblive i god tillid til hinanden. Vi tvivler intet på, at den alsmægtigste Herre og Gud jo nok skal *tilvejebringe* (*suppeditere*) gode og tjenlige midler, når man forhandler (*tracterer*) derom i tide. *Lev vel*. Fra Odensegård den 5. april år 1632. Christian.

·Brev **13/3 *** 5. April 1632.
Til Rigsraadet.
Rigsraadets Erklæring om, hvor stor Hjælp man kan tilsige Hertugdømmerne til Gjengjæld for den Forpligtelse, de skulle overtage overfor Kongeriget, udbedes. — *Geh. Ark.*

Appendex Propositionis 2. Wy thuiffler ynted paa, Naar man taler om Nogen *Coniunction* ymellom Riigid och førstendommid, At Io her: aff holsten uiil uyde, Huad førstendommid Siig vdaff Riigid udi all tilfallende leiilighed haffuer at foruente.

oversæt: *Tillæg til forslaget [Appendex Propositionis]* 2. Vi tvivler intet på, når man taler om en eller anden *forbindelse* (*coniunction*) mellem riget og fyrstendømmet, at jo herren af Holsten vil vide, hvad fyrstendømmet har i vente fra riget i alle tilstødende lejligheder.

[1]) ɔ: lidelig, taalelig.

Side 13 1632

Och om Endskøndt tiilforn Er giiordt Nogiid sliigdt dette Riige och førstendommid ymellom [1]), Saa haffuer uy dog fornommid, at dii udi førstendommid formehner, At *propor- tionen* paa securssen Er ganske wliige, Och *alligerer* wnder- skedtliige *exempla*. Huorfor derom udi tyde uiil *Delibereris*, huoruydt man førstendommid kan udi dy made tiilsiige, paaded at naar man kommer Sammen derom at *tractere* [2]), at man daa *Re infecta* inted skall Skiillis ad. *Valete*. *Da:* Paa Ottense- gard *vt in propo:* 2.

Christian.

Udskrift: Riigenss Raad tiil hande [3]).
oversæt: Og skønt der tidligere er gjort noget sådant mellem dette rige og fyrstendømmet [1]), så har vi dog erfaret, at de i fyrstendømmet mener, at *proportionen* (forholdet) i undsætningen er ganske ulige, og de *anfører* (*alligerer*) forskellige *eksempler*. Hvorfor der i tide skal *overlægges* (*deliberеris*) derom, hvor meget man i den henseende kan tilsige fyrstendømmet, på det at man, når man kommer sammen for at *forhandle* (*tractere*) [2]), ikke skal skilles ad *med uforrettet sag* (*re infecta*). *Lev vel*. *Givet:* På Odensegård *som i forslag 2*.
Christian.
Udskrift: Rigsrådet i hænde [3]).

Brev14/3 * 5. April 1632.

Til Rigsraadet.

Til at dække Omkostningerne ved det Gesandtskab, som i Anledning af Prinsens paatænkte Giftermaal skal sendes til Kur- fyrsten af Sachsen, skal Rigsraadet tænke paa Midler. — *Geh. Ark.*

Propositio 3. Danmarckiss Riigiss Raad Er Nocksom beuiist, huoruid ded giifftermal ymellom uorris Elskeliige keere Søn Prindtzen Och Churfursten aff Saxenss datter Epther den Allerhøiiestis welbehaag kommen Er. Huilckid at *complere*, Epthersom loffuid Er, En fornem

oversæt: Til Rigsrådet.
Forslag [Propositio] 3. Danmarks riges råd er velbekendt med, hvorledes det giftermål mellem vores elskelige, kære søn, prinsen, og kurfyrsten af Sachsens datter er kommet i stand efter Den Allerhøjestes velbehag. For at *fuldføre* (*complere*) dette, eftersom det er lovet, [skal] en fornem...

[1]) Unionen af 1533 mellem Kongeriget og Hertugdømmerne var bleven fornyet og udvidet 1623.
[2]) Sagen skulde forhandles paa den Landdag, som var indkaldt til at møde i Rendsborg 11. April (Lackmann, Einleit. zur Schleswig-Holstein. Hist. IV, 154).
[3]) Bag paa Brevet har Kongen skrevet med Blyant: „Hoffmei- sterss *Resolution*: *Affirmat Propositionem*, *Item* huer femte man att opmane, beuilliger 2 *pro* 100 for syn Persohn. Chansele- renss *votum*." Denne Bemærkning angaar uden Tvivl de i Anledning af Kongens første Proposition af 4. April (Nr. 11) førte Forhandlinger om Midlerne til at forbedre Fæstningerne; jvfr. Kongens Skrivelse til Rigsraadet af 23. April 1632.

Side 14 1632

Legation med En anseendtlig *commitat* hen tiil Churfursten uyl afferdiigis, Som Enten tiil hest eller uogenss uel stafferit Strax epther Pindtze hellige dage Med *pręsent* tiil Bruden saoch tiil Brudenss frummoder och andre kan sig begiiffue, uyl anordniss. Huorfor Riigenss Raad Skall tencke paa middel, at samme *Legation* kan komme paa Reiissen ymod forberørte tiid [1]). *Valete*. Paa Ottense- gard den 5 *Aprilis Anno* 1632.

Christian.

oversæt: ...gesandtskab [*legation*] med et anseligt følge [*commitat*] hen til kurfyrsten vil afsendes. At dette enten til hest eller veludstyret med vogne straks efter pinsedagene med gaver [*pręsent*] til bruden såvel som til brudens oldemor (eller moder/formoder) og andre kan begive sig afsted, vil blive anordnet. Hvorfor rigsrådet skal tænke på midler til, at samme gesandtskab kan komme på rejsen mod førnævnte tid. *Lev vel*. På Odensegård den 5. april år 1632. Christian.

Brev 15/3 * 5. April 1632.

Til Rigsraadet.
Forslag, at Jørgen Urne skal være Rigsmarsk. — *Geh. Ark.*

Epthersom denne tiidtz tiilstand vdkreffuer, at Riigenss Maassis Embede, Som Leddig Er, med en bequem och dychtig person forsiuniss, Och wy formener Iørgen wrne [2]) tiil Samme bestilling at werre tienlig, Seer hannem och Nadigst gerre (!) dertil at bliiffue brugdt. Saaframdt nu Riigens Raad Erachter hannem dertiil at kunde brugiss, Skall dette uorriss Nadiste forslaag Riigenss Raad fremdeliss bliiffue wpreiudicerlig vdi Riigens Marssis waall, Saa Som seduanligdt uerrid haffuer, med uorriss och uorriss Eptherkommeriss Ia och Samtycke. *Datum* Othensegard den 5 *Aprilis Anno* 1632. Christian.
Udskrift: Danmarckiss Riigiss Raad tiill hande.

oversæt: Eftersom denne tids tilstand udkræver, at rigets marskembede, som er ledigt, forsynes med en bekvem og dygtig person, og vi mener, at Jørgen Urne [2]) til samme bestilling vil være tjenlig, ser vi ham også nådigst og gerne (!) dertil at blive brugt. Såfremt rigsrådet nu mener ham dertil at kunne bruges, skal dette vores nådigste forslag rigsrådet fremdeles være uden præjudice (uforpligtende) i rigets marskvalg, således som det sædvanligvis har været, med vores og vores efterkommeres ja og samtykke. *Givet* [Datum] Odensegård den 5. april år 1632. Christian.

Brev 16/3 * 23. April 1632.

Til Rigsraadet.
Nødvendigheden af at befæste Rigets Grænser fremhæves; Advarsel mod de Farer, som true fra Sverig. — *Geh. Ark.*

[1]) Om Rigsraadets Svar og Udsættelsen af Gesandtskabets Af- sendelse jvfr. Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 234.
[2]) Se ovfr. S. 4.

Side 15 1632
Propositio Riigenss Raad den 23 *Apri:* pa koldinghuss tilstillid *Anno* 1632.
Danmarckis Riigis Raad haffuer nuhmer aff Riigens hoffmeiister, uorriss Chanseler Och Riigens *Admirall* [1]) fornommen, huorledis Saagerne tiil Renssborrig erre aff- løben. Huorfor uy erachte fornøden at uerre, at der udi tyde tenckiss paa middell, at Riigernis grendtzer paa den Siide kan bliiffue dette Riige uden faare. Om festingernis *Reparation* pa dii Suenske grendtzer, Saoch huer femte man at *Armere* bleff uell udi Othense nu siist taaliid och for Nøduendig Erachtid, Menss *de modo collectandi* bleeff inted *concluderit*, huorfor ded nu heer uil skee, Saframdt Riigiid for wforuarendiss yndfall skall uerre forseckerid. Den Siide ymod tyssland wiil ued kylerførde, ued Eii- deren och treenen forseckeriss. Huorlediss nu kylerførde med *Christianpris* kan forseckeris, ded haffuer dy offuen- benente gode herrer udi disse dage Erfahrid. Med huad maaner Renssborrig med madelig bekostning kan *fortifi- ceris*, ded haffuer uy Riigenss hoffmeiister *Demonstrerit*, huilckid ycke dem alle, som derhuoss uaar, uell behagede. Suaabested och den ordt, som treenen løbber udi den Saalte Søe [2]), att *fortificere*, haffuer uy endnu oss inted

oversæt: *Forslag [Propositio]* til rigsrådet, tilstillet på Koldinghus den 23. april år 1632.

Danmarks riges råd har nu af rigshofmesteren, vores kansler og rigets *admiral* [1]) erfaret, hvorledes sagerne i Rendsborg er forløbet. Hvorfor vi agter det for nødvendigt, at der i tide tænkes på midler til, at rigernes grænser på den side kan bringe dette rige uden for fare.
Om fæstningernes *reparation* på de svenske grænser, såvel som at *armere* hver femte mand, blev vel i Odense nu sidst tålt og agtet for nødvendigt, men *måden for skatteopkrævningen* [*de modo collectandi*] blev ikke *besluttet*, hvorfor det må ske nu, såfremt riget skal være sikret mod uforudsete indfald.
Den side mod Tyskland vil blive sikret ved Eckernførde [kylerførde], ved Ejderen og ved Treene. Hvorledes Eckernførde nu kan sikres med *Christianspris*, det har de ovennævnte gode herrer erfaret i disse dage. På hvilken måde Rendsborg kan *befæstes* [*fortificeris*] med moderat bekostning, det har vi *demonstreret* for rigshofmesteren, hvilket dog ikke behagede alle dem, som var til stede derved.
At befæste Svavsted [Suaabested] og det sted, hvor Treene løber ud i den salte sø (Ejderen) [2]), det har vi endnu ikke indladt os på.

---

[1]) Disse tre (Frands Rantzau, Christian Friis og Klavs Daa) havde overværet Landdagen i Rendsborg, hvor Stænderne havde vist sig alt andet end imødekommende mod Kongen. Jvfr. Slange, Christ. IV's Hist. S. 750 f. Lackmann, Einleit. IV, 157 ff. Hegewisch, Schleswigs u. Holsteins Gesch. 1588—1648 S. 310 f. A. Ipsen, Die alten Landtage der Herzogthümer Schleswig-Holstein 1588—1675 S. 164 ff. H. Ratjen, Verzeich- niss der Handschriften d. Kieler Universitätsbibl. I, 66 f. III, 81 ff.

[2]) Det er ikke ganske klart, hvilket Sted Kongen nærmest har for Øje. Ved Trenes Udløb i Ejder var faa Aar i For - vejen anlagt Byen Frederiksstad, men den laa paa Hertugen af Gottorps Grund, Stapelholm, og det kan derfor ikke være den, der her sigtes til. Efter Udtrykket i Brevet skulde man næsten tro, at Kongen har betegnet den nederste Del af Ejder, efter Trenes Udløb i den, med Navnet Trene; men selv denne Antagelse vilde ikke fjerne Vanskeligheden, da ogsaa Land-

Side 16
16 1632.
Resoluerit de modo, Menss uy erre uiss paa, at begge steder med maadelig bekostning fortificeris kan, dette Riige, nest gudtz hielp, till en mechtig forseckering. Huicke berø[r]te pladtze med den Allerhøiiestis biistandt Paa et Aarss tiid med 100 tussind daler kan bliiffue bragdt vdi Siin defens. At nu sliigdt vden nogen forhaaling bliiffuer saat udi werck, Er høii nødig, y huad ded och skall koste, ded lerrer oss ded interciperede breff til Saluium [1]), der uy dog h: k: aff Suerrig til sligge tancker ganske yngen Aarsag giiffuid haffuer. At nogen uille siige, Iaa der er nu gesanter hen huoss kon: y Suer:, med huiiss anbringen hand sig uel contenterer, Sa er derymod at achte, at k: y Suer: skøndt haffde Auis udaff samme Legation, førend samme breff til Saluium Er afferdigid [2]). Huorfor Riigenss Raad vnderdanigst derris betenckende schall laade wiide, huorledis wy oss best for Samme herriss wroliige Intentiones kan forseckere, Nam periculum est in Mora. Valete. Paa koldinghuss, ut supra.

Christian.

Udskrift: Danmarckiss Riigiss Raad tiil hande.

oversæt: ...besluttet angående måden [de modo], skønt vi er visse på, at begge steder med moderat bekostning kan befæstes, hvilket, næst efter Guds hjælp, vil være til en mægtig sikring for dette rige. Hvilke berørte pladser med Den Allerhøjestes bistand på et års tid og med 100 tusind daler kan blive bragt i forsvarstilstand. At noget sådant nu uden nogen forhaling bliver sat i værk, er i højeste grad nødvendigt, uanset hvad det så skal koste. Det lærer det opsnappede [*interciperede*] brev til Salvius [1]) os, skønt vi dog overhovedet ingen årsag har givet hans kærlighed [kongen] af Sverige til sådanne tanker. At nogen vil sige: "Jo, der er jo nu sendt gesandter hen til kongen af Sverige, med hvis fremførelse han erklærer sig vel tilfreds", så skal man derimod overveje, at kongen af Sverige

skønt (allerede) havde efterretning [*Auis*] fra samme gesandtskab, før samme brev til Salvius blev afsendt [2]). Hvorfor rigsrådet underdanigst skal lade os vide deres betænkning om, hvorledes vi bedst kan sikre os mod samme herres urolige hensigter [*Intentiones*], thi *der er fare ved opsættelse* [*Nam periculum est in Mora*]. Lev vel. På Koldinghus, som ovenfor. Christian.

---

skabet Ejdersted hørte til den gottorpske Andel. Medens Kongen taler om to Steder, han vil have befæstet, Svabsted og Stedet ved Trenes Udløb, hedder det i Rigsraadets Svar af 29. April (Orig. i Geh. Ark., Rigens Raads Breve, Fasc. 48) blot „den Ort ved Svabsted, som Trenen exonererer sig udi Søen (om samme Sted tjenlig er til at fortificere og til Søs kan undsættes)".

[1]) Blandt Rigsraadets Breve fra 1632 (Fasc. 48) ligger en „Copia udaf Kongen af Sverigs Missive Salvio tilskrevet, som blev interciperet". Dette Brev er dat. 31. Marts 1632 og er trykt i Arkiv t. upplysn. om svenska krigens o. krigsinrättningarnes hist. I, 586 f.

[2]) Instruxen for de danske Gesandter Tage Thott og Christen Thomesen Sehested, som sendtes til Gustav Adolf, er af 18. Marts 1632, men allerede 29. Febr. havde Christian IV under-rettet den svenske Konge om, at han vilde sende Gesandter til ham. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 226.

Side 17

17.

24. April 1632.

Til Rigsraadet.

Forsikring, at Christianspris Fæstning ikke skal komme fra Kronen, før den paa Befæstningen anvendte Bekostning er erstattet; men Kongen vil ikke paatage sig videre finansielle Forpligtelser, hvorfor Rigsraadet maa love at yde det fornødne Tilskud. — Geh. Ark.

Wy kunde danmarckiss Riigiss Raad Nadigst inted forholde, At uy dennom paa worriss och worriss Eptherkommeriss koninger vdi danmarckis uegne, Som vdaff uorriss familię erre, forsickere wille, At den fortification Christianpriiss med dessen vnderliggende godtze inted fraa danmarckiss krone komme Skall, førend den derpaa anuendte bekostning med syn Rente och Rente paa Rente kronen erlagdt bliiffuer.

Dog uille uy oss och worriss Eptherkommere Inted til nogen wiider Enten Ordinarj eller extraordinarj vdgiifft uerre forbunden, End som ded købte godtziss yndkomst sig kan Strecke. Huorfor Riigenss Raad Skall tage Iordbøggerne for siig Och derepther gørre Ett offuerslaag fraa ded høiieste yndtil ded ringiste, huad tiil festingens forseckering hører, Och oss den tiilstille, derhuoss derriss forseckering, At samme festing vdi tyde Skall bliiffue forsiunid med folck, Viueres, krud och lod, med huiss andiid dertill fornøden Er, wdi betrachting, at uy oss Och worriss Eptherkommere for ded godtz skiild inted Onus achter att laade paa halssen. Valete. Paa koldinghuss den 24 Aprilis Anno 1632.

Christian.

Udskrift: Danmarckiss Riigiss Raad tiil hande.

oversæt:

Vi kan ikke holde det skjult for Danmarks Riges Råd, at vi i fuld nåde vil forsikre dem – på vores egne og vores efterfølgende kongers vegne i Danmark, som er af vores familie – at befæstningen Christianspris med dens underliggende gods overhovedet ikke skal overdrages fra Danmarks krone, før de penge, der er brugt på den, er betalt tilbage til kronen med renter og rentes rente.

Dog vil vi hverken forpligte os selv eller vores efterkommere til nogen yderligere udgifter, hverken ordinære eller ekstraordinære, ud over hvad indtægterne fra det købte gods kan række til.

Derfor skal Rigsrådet tage jordebøgerne til sig og derefter lave et overslag fra det højeste til det laveste beløb over, hvad der kræves til fæstningens sikring, og sende det til os. Samtidig skal de sende deres forsikring om, at samme fæstning til enhver tid skal holdes forsynet med mandskab,

proviant (*viueres*), krudt og kugler, samt hvad der ellers er nødvendigt dertil – i betragtning af, at vi for det nævnte gods' skyld overhovedet ikke har i sinde at lægge nogen byrde (*onus*) på halsen af os selv eller vores efterkommere. Lev vel (*valete*). På Koldinghus, den 24. april i året 1632.
Christian.

Brev 18/3* 18. Maj 1632.

Til Frederik Urne.

Staldkammeret ved Sparepenge skal nedbrydes, nogle Ellepæle tages op af Vandet og en Grøft graves i Haven ved Frederiksborg. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Side 18
Slodzherren paa Frederichsborgh Skall lade nedertage dett hus ued Sparpenge, som Staldkammeret pleier att vere udi. Hand skall lade slæbe paa landet de elle pæle, som haffuer leien udi wandet ud med vrtehaffuen. Dend ene grifft udi haffuen, som er nest broen, skall graffuis igennom imoed Søen, och iorden, som der udgraffuis, skall leggis op imoed muren, dersom dend fiele bro gaaer op. Frederichsborgh dend 18 Maij 1632[1].

Slothandleren (lensmanden) på Frederiksborg skal lade det hus ved Sparepenge nedrive, som Staldkammeret plejer at være i.
Han skal lade de elletræspæle slæbe op på land, som har ligget i vandet ud for urtehaven.
Den ene grøft i haven, som er nærmest broen, skal graves igennem ind mod søen, og den jord, som graves ud derfra, skal lægges op mod muren, hvis ellers plankebroen (*fiele bro*) tages op.
Frederiksborg, den 18. maj 1632.

Brev 19/3 * 29. Maj 1632.

Til Frederik Günther.

Om en Fejl i den benyttede Chifferskrift, om det russiske Gesandtskab, om Kongen af Polens Død og om Hamborgs diplomatiske Forhandlinger i Haag. — Geh. Ark.

Den zettel, So du mihr auff fride: zur proba zugestellet[2]), habe Ich durchgesehen vndt dii faute darein gefunden, das du 65 vndt 69 gebraucht, so in meiinem formular nit zu finden, welchess wiil in acht genommen werden, Skiicke diir derohalben deiinen zettel wiider zu, zu Erfahren, ob dii ziifferen ex errore darein gekommen seindt, ober ob sii auss meiinem vergessen Seindt, Ich hatte sii diir auff glyckstadt zu nachgeskicket, aber der botte kam zu spette.
Dii Muskouiitersken Phleegelss seindt vber 90 persohnen Noch alhii starck, können zu keiner tractation kommen, weiil Sii ihress herren titell allemahl meiinem preferiren wollen, welchess ihnen doch von keiinem Potentaten Nachgegeben wiirdt[3]).

oversæt: Den seddel, som du i fredags sendte til mig som en prøve (*zur proba*), har jeg gennemset og fundet den fejl (*faute*) deri, at du har brugt tallene 65 og 69. Disse er ikke at finde i min kodebog (*formular*), hvilket der må tages højde for. Jeg sender dig derfor din seddel tilbage for at få at vide, om disse tal er kommet med ved en fejl (*ex errore*), eller om de er blevet glemt i min bog. Jeg havde sendt den efter dig til Glückstadt, men buddet kom for sent.
De moskovitiske (russiske) slyngler (*Phleegelss*) er stadig over 90 personer stærke her på stedet. De kan ikke nå frem til nogen forhandling (*tractation*), fordi de absolut vil foretrække deres herres titel frem for min, hvilket der dog ikke er nogen magthaver (*Potentaten*), der vil give dem efter i.

[1]) Modtaget samme Sted og Dag.
[2]) Her er Tale om den Chifferskrift, som Kongen 30. Marts havde paalagt Fr. Günther at udarbejde til Brug under hans Ophold i Nederlandene (se ovfr. Nr. 9).
[3]) Om dette Gesandtskab, der løb frugtesløst af, se Slange S. 763. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 197 f. Brevet Nr. 21 i det Følgende. Allerede 28. April var det kommet hertil, thi fra

Side 19
Der könich in Polen hatt sich an dess keiserss gesundtheidt in vngeriskem weiin todt gesoffen, vndt saget man, dass dii Polen Leopoldum wiiderum Erwehlen wollen, quod ego non Credo, dan ihre Affection zu dem hausse Östereich ist mihr woll bekandt.
Der hamburger actiones in den haag Solstu woll in acht haben vndt mit allemahll daruon Auisiren. Ich hoffe, ob godt wiill, vhm dreii wochen nach Dato disses zu glyckstadt zu sein, wass interim passirett, dass hastu mihr daa zu notificiren. Vale. Auff kopenhagen den 29 Maij Anno 1632.
Christian.
Udskrift: Friiderich Gunther zu handen[1].

oversæt: Fortsættelse af brev 19 (Til Frederik Günther)
Kongen af Polen har drukket sig ihjel i ungarsk vin på kejserens sundhed, og man siger, at polakkerne igen vil vælge Leopold, hvilket jeg ikke tror på (*quod ego non credo*), for deres kærlighed (*affection*) til huset Østrig er mig velbekendt.
Hamborgernes aktioner i Haag skal du holde godt øje med og hele tiden give underretning (*avisere*) om. Hvis Gud vil, håber jeg at være i Glückstadt tre uger efter denne dato. Hvad der sker i mellemtiden (*interim*), må du meddele (*notificere*) mig der. Lev vel (*vale*). I København, den 29. maj i året 1632.
Christian.
Udskrift**:** Frederik Günther i hænde.

Brev 20/3 * 11. Juni 1632

Til Karen Sehested.
Om en forestaaende Rejse af Kongens Børn til Hørsholm. — Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.

Kerre karren, Eptherdi Børnen tilkommende løffuerdag[2] Skall herfraa henad hiirssholm, Och du Nu paa Onssdag reiisser herfraa, Saa skaldtu ymidlertiid laade flii derris tøy Sammen, førend du drager herfraa, Saatt dy paa forbenente dag kan komme herfra Diidhen. Och eptherdi dy yckun paa en Stackiid tiid bliiffuer Sammestedtz, daa skall ynted mehre aff derris tøy tagiss med derhen End ded, Som dy haffuer mest Nødigdt. Och skaldtu strax laade gørre Ett offuerslaag paa wogne, som tiil derris tøy att fliitte fornøden kan uerre, paa ded lenssmanden sig derephter kan Rette.
Paa friderichssborrig den 11 Iunij Anno 1632. Christian.

oversæt: Kære Karen. Eftersom børnene den kommende lørdag skal rejse herfra mod Hørsholm, og du nu på onsdag rejser herfra, så skal du i mellemtiden lade deres tøj pakke sammen, før du drager herfra, så de kan komme afsted derhen på den nævnte dag. Og eftersom de kun skal være det samme sted i en kort tid, skal der ikke tages mere af deres tøj med derhen end det, som de har mest brug for. Du skal også straks lade lave et overslag over de vogne, der vil være nødvendige til at flytte deres tøj, så lensmanden kan rette sig efter det.

På Frederiksborg, den 11. juni i året 1632.
Christian.

---

den Dag gaves der i Følge Rentemestr. Regnsk. 1632—33 Kongens Skytte Jørgen Jørgensen Kostpenge for at skyde Fugle og Vildt til de russiske Gesandters Fornødenhed.
[1] Paategnet med F. Günthers Haand, at det er modtaget i Amsterdam 24. Juni.
[2] 16. Juni.

Side 20
Udskrift: Hoffmeiistrinden Fru karren Sested till Hande.

Brev 21/3 * Juni 1632.

Til Frederik Günther.
Kongen ytrer sin Misfornøjelse med den nederlandske Resident Karl v. Cracaus Optræden, bl. A. over at han har taget flere anholdte hollandske Skibe under sin Beskyttelse. Det russiske Gesandtskab er rejsefærdigt. — Geh. Ark.

Hiibei hastu zu Emphangen, wass Carll v. Crachou[1]), Nomine Statuum, dess Erhöethen zollen wii auch der hamburger halben Endtlich zur andtwordt geworden, daneben wass selbiger v. Crachou eben in Agone Comifiarum(!) durch seiinen diiner dem Chanseler friissen vnuerslossen zugeschicket
Worauss dess v. Crachou fohrnehme qualiteten, vnter freunden vndt benachbarten zu Negotiiren, Sonnenklaar Erhellett, welchess du Seiinen Principalen, data oportunitate, kanst wissen lassen.
Daa Selbiger v. Crachou der herren Stathen Resident vndt zugeleich der kauffleuthe Mansipium verbleiiben soll, daneben Seiin Interesse Ihn ieder skiff, So ost oder westwerdtz Siigeldt, haben Soll, So werden Sii wehnich Nudtzen, Sondern gross verwohr von Seiiner præcens alhii haben.
Disse tage Seindt vnterskiidtliche hollandtske skiiffe Eingebracht, So mit verbotten holdtz gelaaden, wii auch Eiin, so von dem Admirall wiind Eingeskickett, welchess Er Ohne zolsettel gefunden, welche alle der v: crachau vnter seiine protection genommen, vnangeseen, Man ihm præsentiret, dass Er von den vber yhnen gesprochene wrtheill, Durante Iuridica[2]), appelliren muchte.

oversæt: Herforuden har du i vente at modtage, hvad Carll v. Crachou[1]) på staternes vegne [Generaltstaterne i Nederlandene] har fået til endeligt svar angående den ophøjede told, samt hvad den selv samme v. Crachou netop i rigsrådernes sidste timer (!), i en lukket konvolut, har sendt til kansleren via sin tjener.
Heraf fremgår det solklart, hvilke fremragende egenskaber v. Crachou besidder, når det gælder om at forhandle mellem venner og naboer, hvilket du ved givet lejlighed kan lade hans overordnede vide.
Da selvsamme v. Crachou skal forblive de herrer Staters resident og tillige være købmændenes slave/redskab, og han desuden vil have sine egne interesser i hvert eneste skib, der sejler mod øst eller vest for at betale søtold, så vil de [nederlænderne] have meget lidt gavn af ham, men derimod få stort besvær med hans tilstedeværelse her på stedet.
I disse dage er der indbragt forskellige hollandske skibe, som var lastet med forbudt træ, samt ét skib, som admiralen har sendt ind, fordi han fandt det uden toldseddel. Alle disse har v. Crachou taget under sin beskyttelse, på trods af, at man foreholdt ham, at han burde appellere den dom, der var afsagt over dem, under den igangværende retssag[2]).

---

[1]) Generalstaterne havde i Foraaret 1632 udnævnt ham til deres Resident i Danmark; tidligere havde han indtaget en mere underordnet Stilling som Kommissær i Helsingør. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 205.
[2]) ɔ: under Herredagen (Ducange).

Side 21
Dii Muskouiterske gesanten[1]) seindt nu godt lob zu reiissen fertig. Sii konten sich nit auff Ein skiiff zusammen vergleiichen, Sondern man hatt mussen ihnen dreii Skiiffe verschaffen, dass Eiin Iehlicher Sein Skiiff bekommen. Wass ihnen zu andtwordt gegeben, dauon findestu copiam hiibei. Kopenhagen den 17 Iunij Anno 1632.

Christian.

Udskrift: Friiderich Gunteren zu handen[2]).

oversæt: De moskovitiske [russiske] gesandter[1]) er nu, gudskelov, klar til at rejse. De kunne ikke enes om at være på ét skib sammen, og man har derfor været nødt til at skaffe dem tre skibe, så hver især har fået sit eget skib. Hvad der er givet dem som svar, finder du en kopi af vedlagt. København den 17. juni anno 1632. Christian.
Udskrift: Til Frederik Günther, i hænde[2]).

Brev 22/3 * Juni 1632.

Til Jørgen Urne.

Kongen tilstiller ham sine Anklagepunkter mod Kirstine Munk, hvilke hun ikke har besvaret, for at han, hvis hun paa sin Rejse i Jylland til sine Venner beklager sig over sin Skæbne, kan kjende Sagens sande Sammenhæng. — Kgl. Bibl.

Eptherad uy nu Nadigst pa Otte Marsuiin Och Axell Aarenfeldtz[3]) vnderdanige och fliitige anfoddring tillat haffuer, At fru kyrsten Nogle aff siin wenner udi Iudtland Ma besøge, yblandt huilcke du est med begreben, Saa Eptherdi oss hinders complexion er bekendt, saat hun snaardt glemmer ded, man gør hinder tilgøde(!), Och mueligdt ymod hinderss wenner med Ønckelige Miiner Och uel stafferede løiien Syn Seelff forarsagede Sørgelige tilstand wiil beklaage, dermed oss at Denigrere Och wdraabe Och dennom hinderliistig wiiss Indbylde, hinder att uerre sked forkordt, Huorfor uy dig herhuoss dy puncter, huorudi uy fru kyrsten beskiilder, tilskîcker[4]), Som uy hinder udi

oversæt:
Eftersom vi nu nådigst har tilladt Otte Marsvin og Axel Arenfeldt[3]) efter deres underdanige og flittige anmodning, at fru Kirsten [Munk] må besøge nogle af sine venner i Jylland – blandt hvilke du er indbefattet – og eftersom vi kender hendes sindelag/natur, således at hun hurtigt glemmer det, man gør for hendes bedste (!), og hun muligvis vil beklage sin (selvforskyldte) sørgelige tilstand over for sine venner med klynkende miner og velformulerede løgne for derved at tilsmudse og bagtale os og snedigt indbilde dem, at der er sket hende uret;
Hvorfor vi herved tilsender dig de punkter, som vi beskylder fru Kirsten for[4]), således som vi hende i... [teksten fortsætter på næste side].

[1]) Jvfr. ovfr. S. 18. Af Rentemestrenes Regnskab 1632—33 ses, at Gesandterne endnu vare her d. 19. Juni, da der leveredes Kongen til Foræring til dem Guldkjæder og Kontrafejer.
[2]) Modtaget i Amsterdam 25. Juli / 4. Aug.
[3]) Otte Marsvin var en Broder til Kirstine Munks Moder Ellen Marsvin, og Axel Arenfeld var en Søstersøn af Fru Ellen
[4]) Se Nr. 23.

Side 22

hinderss Moders, fru Soffi Lyssebet, D: hans Myckelssøn, M: Morthen, byskop udi Arssstiicht, och D: Christens[1]) Neruerrelsse Er forreholdt, Iblandt huilcke puncter uy formeener ingen at uerre, Som En Erlig Echte kuiinde Io burde att Suaare till, Som ded siig burde, huortil hun dog ycke Suarede Ett ord, Menss med greeden, hulen Och skriien Suarede till altiing, att hun haffde uerrid gaall, Tiil den Ende, att Om fru kyrstenss mund geraadede udi baagflod, att du daa med dy andre kan uyde, att Løiin Er ingen latiin, Och att uy god føiie haffde, fru kyrsten Ett Sletter lossomendt att haffue bestiildt, End hun paa Boluer Och Rossenuold haffuer. Vale. Aff københaffen den 19 Iunij Anno 1632.
Christian.
Udskrift: Danmarckiss Riigiss Maarss tiilhande.

oversæt: ...hendes mors, fru Sophie Lisbeths, doktor Hans Mikkelsens, magister Mortens, biskop i Aarhus Stift, og doktor Christens[1]) nærværelse er blevet foreholdt hende. Blandt disse punkter mener vi ikke, der er nogen, som en ærlig, ægtefælle [hustru] jo ikke burde svare på, således som det sig hør og bør. Hertil svarede hun dog ikke et ord, men svarede til alting med gråd, hylen og skrig, at hun havde været gal.
Dette til den ende, at hvis fru Kirstens mund skulle løbe over med en strøm af klager, at du da sammen med de andre kan vide, at løgn ikke er latin [at løgn ikke er sandhed], og at vi havde god grund til at beskylde fru Kirsten for et langt ringere levned, end hun har ført på Bølshavn og Rosenvold.
Vale [Farvel]. Af København, den 19. juni anno 1632.
Christian.
Udskrift: Til Danmarks riges marsk, i hænde.

Brev 23/3 * 19. Juni 1632[2]).

En Række Anklagepunkter mod Kirstine Munk. — Geh. Ark.

Interrogatoria, Huortil frue kyrsten Directe skall Suaare Iaa eller Neii:

1. Om Riingreffuen formedelst Siin skyckelighed eller behendighed Erlangede hinderss kundskab, Eller och hun søgte den.
2. Om hun ycke dandtzede, leegte Iull och giiorde siig lystig med Riin: och andre, menss uy laa for finden och bleff skudt udi Aarmen.
3. Om hun ycke kyssede och klappede Riin:, Naar

oversæt:
Spørgsmål, som fru Kirsten skal svare direkte "ja" eller "nej" til:

1. Om Ringgreven [Rhinstgreven] opnåede hendes bekendtskab i kraft af sin elegance eller behændighed, eller om hun selv søgte det.
2. Om hun ikke dansede, legede jul og gjorde sig lystig med Rhinstgreven og andre, mens vi lå for fjenden og blev skudt i armen.
3. Om hun ikke kyssede og klappede Rhinstgreven, når... [teksten fortsætter på næste side].

[1]) Det er ikke usandsynligt, at Fru Sophie Lisbeth er Lisbeth Sophie Rantzau (f. 1587 † 1652), g. m. Hans Lindenov (den ældre). Hans Mikkelsen var Biskop i Fyn, Christen Jensen Hofprædikant.
[2]) Dette Datum betegner kun Tiden for en af Kongen tagen Afskrift af de Klagepunkter, som ved en tidligere Lejlighed vare forelagte Kirstine Munk. Afskriften er mulig den samme som den, der omtales i det foregaaende Brev til Jørgen Urne.

23 1632

hand kam til hinder Och giick fraa hinder, Item naar hun kunde komme tiil dermed.

4. Om hun ycke Skaar uorris lynkleeder y sønder och giorde dem tilmaade tiil Riin:, vansiet, uy sielff for lynkleeder haffde mangell.
5. Om hun ycke pa dalum med siine piiger Och folck lod berre Riin: aff hinderss kammer ind udi hans kammer offuer pladtzen och selffuer baar lyssid, saoch hialp hannem udi Seng.
6. Om hun ycke er hiolppen y seng aff Riin:, At ingen vdaff piigerne uaar tiilstede.
7. Om hun ycke haffuer besøgdt Riin: udi siit vnderskørdt och Natkiiortell, at hand enda haffuer leiien udi Sengen, Och saa bleffuen en Rom tyd allene huoss hannem.
8. Om hinderss piiger bleff ynde huoss hinder, naar Riin: kam til hinder, som dii ellerss uaar waandt at gørre, Item om dørrene ycke stercker bleffue luckte paa dii tyder end Ellerss.
9. Om hun ycke Paa dalum tog mit kanterfeii vdaff gulliid, som ded uaar fattid udi, Och siiden Med Prindtzenss kanterfeii Slengde dem tillige henad gulliid[1]).
10. Huorfor hun haffuer ladiid lille karren passere med den Snack, hun sagde om hinder, at hun haffde Siiet hinder udi Seng med Riin:
11. Om hun ycke begerede aff hinderss piiger, at dy med hinder skulle bede uorherre, at hand uille vnde hinder Siin hiertenss begehring. Item om hun ycke haffuer sagdt, at waar yckun thu Øiien luckt, da Skulle man uel See, huorfor hun haffde holdt udaff Riin:
12. Om hun ycke Raadde oss till en Smuck piige at antage, som kunde uaare paa oss, Eptherdi hun med tyden bleff afflex och Suaag.
13. Huorfor hun Sende Siit tøy henad Suerrig, Oss ganske wadspurd y allemaade.
14. Om hun ycke engang præsenterede oss bliisucker

Oversættelse til nudansk

...da han kom til hende og gik fra hende, samt hvornår hun kunne komme afsted med det.

4. Om hun ikke klippede vores linned/natbeklædning i stykker og syede dem om, så de passede til Rhinstgreven, til trods for at vi selv led mangel på linned.
5. Om hun ikke på Dalum [Herregård] sammen med sine piger og tjenestefolk lod Rhinstgreven bære fra hendes kammer og ind i hans kammer på den anden side af pladsen, og om hun ikke selv bar lyset for dem, så det, og hjalp ham i seng.
6. Om hun ikke er blevet hjulpet i seng af Rhinstgreven, uden at nogen av pigerne var til stede.
7. Om hun ikke har besøgt Rhinstgreven i sit underskørt og natkjortel, mens han endda lå i sengen, og således har været alene med ham i et rum i lang tid.
8. Om hendes piger blev sendt væk fra hende, når Rhinstgreven kom til hende – stik imod hvad de ellers var vant til at gøre – og om dørene ikke blev låst mere omhyggeligt ved de lejligheder end ellers.
9. Om hun ikke på Dalum tog mit portræt ud af den guldindfatning, som det var sat i, fordi det var fattigt/simpelt, og siden smed det hen ad gulvet sammen med prinsens portræt[1]).
10. Hvorfor hun har ladet lille Karen slippe afsted med den snak, hun sagde om hende, nemlig at hun havde set hende i seng med Rhinstgreven.
11. Om hun ikke bad sine piger om, at de sammen med hende skulle bede til Vorherre om, at han ville unde hende hendes hjertens begær. Ligeledes om hun ikke har sagt, at hvis blot to øjne var lukkede [hvis kongen var død], da skulle man sandelig se, hvorfor hun havde holdt så meget af Rhinstgreven.
12. Om hun ikke rådede os til at antage en smuk pige, som kunne passe på os, eftersom hun med tiden blev svagelig og affældig.

13. Hvorfor hun sendte sit tøj mod Sverige, uden overhovedet at have spurgt os til råds på nogen som helst måde.
14. Om hun ikke endda engang tilbød os kandissukker [eller hvidt sukker]...

[1]) Dette stykke 9 er tilføjet nedenunder med blyant og henført med et tegn efter nr. 8.

Side 24

tiilatt betage oss lysten til kuiindfolck pa En Manidzt tiid eller Sex wgger.

14. Om hun ycke haffuer hafft piigerne paa Skiildtuacht, at uare hinder ad, naar uy eller Prindtzen kam, paded at Riin: distebedre kunde komme udaff ueiien, førend uy kam Neermer.
15. Om hun ycke udi Sex vgger laa pa Crone: med Riin: vden uorriss forloff och exerserede siig udi all cortesie med Riin:, Item lod trappedørren ymellom sig och Riin: sta aben bade dag och Natt.
16. Om hun ycke om Nattertyde lette uorris kleeder, Skriifue contohr[1] ygennom epther memoriall zeddeler och andiid, Som hun hinders karnuther med kunde Contentere.
17. Om hun ycke vden nogen fornødenhed udi en Rom tiid ycke søgte seng med oss, yckeheller uille ligge ynde huoss oss, mens satte kraag paa dørren ymellom Oss och Siig.
18. Om hun ycke Sagde til uorris Elskeliige keere Søn her: wldrich, at hun tackede gud y himmelen, at hun motte drage hiiem tiil siit Egiid, hun gaad huercken Siiet eller hørdt oss lenger.

Huilcken udaff forbenente Punter Begeriss att skulle Beuissis, daa wiill uy Sliigdt med leffuendiss folck, Aadell Och wadell, beuisse, Som uy uill skaffe tilstede, Naar behoff gørriss.
Paa københaffn den 19 Iunij Anno 1632.
Christian.
Udskrift: Interrogatoria, Huorpaa frue kyrsten bør at Suaare, Om hun uyl holliss for En Erliig kuiinde.

oversæt:

...til at betage os lysten til kvindfolk i en måned eller seks uger.

14. Om hun ikke har haft pigerne på skildvagt for at vogte på hende, når vi eller prinsen kom, for at Rhinstgreven derved des bedre kunne komme af vejen, før vi kom nærmere.
15. Om hun ikke i seks uger lå på Kronborg med Rhinstgreven uden vores tilladelse og øvede sig i al høflighed [intim omgang] med Rhinstgreven, samt lod trappedøren imellem sig og Rhinstgreven stå åben både dag og nat.
16. Om hun ikke ved nattetid ledte i vores klæder, gennemsøgte vores skrivekontor [skab/skrin] efter huskresedler og andet, som hun derved kunne tilfredsstille sine slyngler [eller medarbejdere] med.
17. Om hun ikke uden nogen nødvendighed i en lang periode undlod at søge seng med os, og heller ikke ville ligge hos os, men satte krog på døren imellem os og sig selv.
18. Om hun ikke sagde til vores elskelige, kære søn, herre Ulrik, at hun takkede Gud i himmelen for, at hun måtte drage hjem til sit eget, og at hun hverken gad se eller høre os længere.

Hvilket af de førnævnte punkter, der end begæres bevist, så vil vi bevise det med levende folk, både adel og uadel, som vi vil skaffe til stede, når der er behov for det.
På København, den 19. juni anno 1632.
Christian.
Udskrift: Spørgsmål, som fru Kirsten bør svare på, om hun vil anses for en ærlig kvinde.

Brev 24/3 * 19. Juni 1632.

Karen Sehested.

Om Frøken Anne Kathrines Altergang. — Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.

[1] ɔ: Skab, Skrin.

Side 25
Kerre karren, Ieg haffuer taliid med D: Christen[1]) Om frøcken Anniss altergang, du talede med mig Om, Och gaff hannem den beskeen, att frøcken Anne Nu tilkommende Søndag[2]) med gudtz hiielp skulle gaa til gudtz bord, Huorfor du paa Søndag morgen saa tylig till friderixborrig med frøcken Anne skaldt begiffue, Saatt hun till høiiemess kan gaa tiill gudtz bord.
Aff københaffn Slott, den 19 Iunij Anno 1632. Christian.
Udskrift: Hoffmeistrinden fru karren Sested till hande.

oversæt: Kære Karen, jeg har talt med doktor Christen Jensen [hofprædikanten] om frøken Annes altergang, som du talte med mig om, og jeg gav ham den besked, at frøken Anne nu førstkommende søndag med Guds hjælp skal gå til Guds bord [til alters]. Hvorfor du på søndag morgen så tidligt skal begive dig til Frederiksborg med frøken Anne, således at hun til højmessen kan gå til Guds bord.
Fra Københavns Slot, den 19. juni anno 1632.
Christian.
Udskrift: Til hofmesterinden fru Karen Sehested, i hænde.

Brev 25/3 * 24. Juni 1632.

Til Frederik Urne.

Om forskellige Bygningsarbejder paa Frederiksborg og Istandsættelsen af en Mølle sammesteds. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Du skall thillholde Iørgen Beffuer[3]), att hand Strax begynder med dend rendesteen udi Køckenett att legge, saa och att hand Stryger muren ud omkring hussett, som befalett er. Ded skarn, som ligger, dersom Rendestenene kommer, dett skall Strax føris ind udi søen, saa att dett intett forhindrer muremesterene.
Hoffmesteren skall erindris om de Stene, som fattis thill pladzen, saa att mand en gang kand faa ende derpaa.
Naer samme Stene leggis, da skall Stenene, som ligger langs muren paa pladzen, ochsaa leggis, som de bør att ligge.

oversæt: Om forskellige bygningsarbejder på Frederiksborg og istandsættelsen af en mølle sammesteds.
Du skal pålægge murermester Jørgen Bæver, at han straks begynder at lægge den rendesten i køkkenet, og ligeledes at han pudser muren udvendigt omkring huset, således som det er befalet. Det skarn [byggeaffald og jord], som ligger der, hvor rendestenene skal være, det skal straks føres ud i søen, således at det intet forhindrer murermestrene i deres arbejde.
Hofmesteren skal mindes om de sten, som mangler på pladsen, således at man endelig kan få gjort en ende på det arbejde.

Når de samme sten lægges, da skal de sten, som ligger langs muren på pladsen, også lægges, således som de bør ligge.

---

[1]) Hofprædikanten Dr. Christen Jensen.
[2]) 24. Juni. Af Frederiksborg Lens Regnskab for A. 1632—33 (i Rentekammerark.) ses, at Christian IV og Vibeke Kruse kom Lørdag Aften 23. Juni til Frederiksborg, at Frøken Anne Kathrine kom med sin Hofmesterinde den næste Dag, og at de samtlige bleve der til d. 25.
[3]) Murmester Jørgen Bebber (el. Bæver) arbejdede allerede 1622 paa Frederiksborg. Friis, Samlinger t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 254. Jvfr. Danske Samlinger I, 24. Molbech, Christ. IV's Breve I, 390. 401. 460. Han boede i Hillerød i Følge Lensregnskaberne.

Side 25
Kerre karren, Ieg haffuer taliid med D: Christen [1]) Om frøcken Anniss altergang, du talede med mig Om, Och gaff hannem den beskeen, att frøcken Anne Nu tilkommende Søndag [2]) med gudtz hiielp skulle gaa til gudtz bord, Huorfor du paa Søndag morgen saa tylig till friderixborrig med frøcken Anne skaldt begiffue, Saatt hun till høiimess kan gaa tiill gudtz bord. Aff københaffn Slott, den 19 Iunij Anno 1632.
Christian.
Udskrift: Hoffmeistrinden fru karren Sested till hande.

oversæt; Kære Karen,
Jeg har talt med dr. Christen [Jensen][1] om frøken Agnes' altergang, som du talte med mig om. Og jeg gav ham den besked, at frøken Anne på førstkommende søndag[2] med Guds hjælp skal gå til Guds bord (altergang).
Derfor skal du på søndag morgen begive dig så tidligt til Frederiksborg med frøken Anne, så hun kan nå til højmesse og gå til Guds bord.
Fra Københavns Slot, den 19. juni år 1632.
Christian.
Udskrift (på bagsiden): Hofmesterinden, fru Karen Sehested, i hænde.

Brev 25/3 * 24. Juni 1632.

Til Frederik Urne.

Om forskellige Bygningsarbejder paa Frederiksborg og Istandsættelsen af en Mølle sammesteds. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Du skall thillholde Iørgen Beffuer [3]), att hand Strax begynder med dend rendesteen udi Køckenett att legge, saa och att hand Stryger muren ud omkring husett, som befalett er. Ded skarn, som ligger, dersom Rendestenene kommer, dett skall Strax føris ind udi søen, saa att dett intett forhindrer muremesterene. Hoffmesteren skall erindris om de Stene, som fattis thill pladzen, saa mt mand en gang kand faa ende derpaa. Naer samme Stene leggis, da skall Stenene, som ligger langs muren paa pladzen, ochsaa leggis, som de bør att ligge.

oversæt: Du skal pålægge Jørgen Bæver[3] (murmesteren), at han straks begynder at lægge rendestenen i køkkenet, og ligeledes at han pudser (stryger) muren hele vejen rundt om huset, som det er blevet befalet.
Det skarn (byggeaffald/jord), som ligger i vejen, der hvor rendestenene skal være, det skal straks køres væk og kastes i søen, så det overhovedet ikke hindrer murermestrene i deres arbejde.

Hofmesteren skal mindes om de sten, som mangler til pladsen, så man endelig kan få gjort det arbejde færdigt.
Når de samme sten bliver leveret, så skal de sten, som i forvejen ligger langs muren på pladsen, også lægges, sådan som de bør ligge.

_____
[1]) Hofprædikanten Dr. Christen Jensen.
[2]) 24. Juni. Af Frederiksborg Lens Regnskab for A. 1632/33 (i Rentekammerark.) ses, at Christian IV og Vibeke Kruse kom Lørdag Aften 23. Juni til Frederiksborg, at Frøken Anne Kathrine kom med sin Hofmesterinde den næste Dag, og at de samtlige bleve der til d. 25.
[3]) Murmester Jørgen Bebber (el. Bæver) arbejdede allerede 1622 paa Frederiksborg. Friis, Samlinger t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 254. Jvfr. Danske Samlinger I, 24. Molbech, Christ. IV's Breve I, 390. 401. 460. Han boede i Hillerød i Følge Lensregnskaberne.

Side 26
Hans Steenuinckell [1]) skall thillholdis, att hand dett arbeide, som skall paa Kelderhalsen och gaa op i winterstuffuen, forferdiger. Smidden paa hammermøllen skall drage hid och thage ded iern udaff køckenett och dett forbedre, dersom dett behoff giøris, och skall muren omkring samme iernuerck huggis udaff Steen och med iern uell foruaris. Hoffmesteren skall Ordinere en muremester, som kand fli fundamentet paa møllen, førend bygningen faaer Større skade, som icke med nogle tusinde daler kand Repareris, naer søen Siden bliffuer opstøffuett [2]). Frederichsborgh S: hans dagh 1632 [3]).

oversæt: Fortsættelse af brev fra foregående side: Instrukser om bygningsarbejder
Hans van Steenwinckel[1] skal pålægges, at han færdiggør det arbejde, som skal udføres på kælderhalsen (kældernedgangen) og op i vinterstuen.
Smeden på hammermøllen skal drages hertil og tage det jern ud af køkkenet og forbedre det, hvis der er behov for det, og muren omkring samme jernværk skal hugges ud af sten og sikres (forvares) godt med jern.
Hofmesteren skal beordre (ordinere) en murermester, som kan udbedre (fli) fundamentet på møllen, før bygningen får større skade, som ikke vil kunne repareres for nogle tusinde daler, når søen sidenhen bliver opstemmet (opdæmmet[2]). Frederiksborg, sankthansdag 1632[3].

Brev 26/3 * 28. Juni 1632

Til Frederik Urne.
Frederik Urne og Hofprædikanten Dr. Christen Jensen skulle foreholde Hofmesterinden Karen Sehested, at hun ikke maa lade Hofjunkerne have Omgang med Kongens Børn. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Huoreffter Frederich wrne och Dogter Christen Sig skall rette. Efftersom ieg er attuarett, att Siden denne hoffmester-

oversæt: Hvorefter Frederik Urne og doktor Christen skal rette sig.
Eftersom jeg er blevet advaret (attuarett) om, at siden denne hofmesterinde... *(teksten afbrydes midt i ordet ved sideskift)*

_____
[1]) Hans Steenwinkel, f. 1587 † 1639, virkede baade som Billedhugger og Bygmester i Kongens Tjeneste og beskikkedes 1619 til at være Bygnings-Tilsynsmand ved alle dennes Bygninger. Weilbach, Dansk Konstnerlexikon S. 656. Citaterne S. 658 kunne forøges med Henvisninger bl. A. til Nyerup, Karakteristik af Christian IV S. XI. XV. Molbech, Christ. IV's Breve I, 40. 72. 89. 97. 119. 133. 143. 217. 230. F. C. Lund, Beskriv. ov. Øen Thorseng S. 39. St. Friis, Christ. IV's Gravkapel S. 5/6. St. Friis, Roskilde Domkirke S. 186. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. II, 618. III, 99. 108 f. (jvfr.

Fortegn. ov. Fuldmægtig A. Petersens efterladte Bogsamling, 1871, S. 70) 207. F. R. Friis, Saml. t. Dansk Bygnings - og Kunsthist. S. 32. 37. 48. 258. 262. 265 (hvor der — med Urette — er gjort Forsøg paa at skille denne Hans Steenwinkel ad i to Personer, hvoraf den ene skulde have været Sten - og Billedhugger og den anden Bygmester).
[2]) ɔ: opdæmmet. [3]) Modtaget paa Kronborg 26. Juni.

Side 27
inde [1]) haffuer verett thill hoffue, da haffuer hun altid udi min frauerelse mesten huer maaltiid hafft nogle udaff hoffiunckerne til boers med børnene, Saa och Sted, att de haffuer med børnene gaaet op og neder udi Stuffuen, saa att herremendene haffuer hafft armene om dennom, naer de saaledis spatzeret haffuer, till huilckett ieg Slett intett haffuer bestilltt hende. De tre eldste ere Solde saa dyre, som de kand gielde [2]), och haffuer med ingen uden med dennom, som de ere offuerladt thill, att thale, huad de andre udaff herremendenis omgengelse lære kand, er heell lett att gette. Huorfor i hende sligtt skall forreholde, paa dett der skall intett udi min frauerelse anstifftis ett nytt *Collegium* paa hørsholm aff dett selskab, hiemme er; haffuer hun for sin person med nogen att thale, da haffuer hun dertill leilighed nock morgen, middag och afften, naer børnene ere udi skole, saa att hun haffuer intett behoff att lade herremendene løbe neder udi børnenis Kammer, som der sigis thitt paa Frederichsborgh att vere skeett. Att hun skulde thencke, att mig dermed nogett thientt er, att hun kand holde pigerne nogett bedre udi tømmen, end dend giorde, som for hende var, och *interim* venne børnene till att *Discurrere* med huer herremand, dett thør hun Slett intett thencke, thi der till haffuer ieg ingen hoffmesterinde behoff. *Valete*. Aff Trøggeuelde dend 28 *Iunij Anno* 1632 [3]).

oversæt: [Fortsættelse af brev 26: Kong Christian IV til Frederik Urne]
...inde[1] [hofmesterinde] har været ved hoffet, da har hun altid i mit fravær for det meste ved hvert måltid haft nogle af hofjunkerne til bords med børnene. Ligeledes har hun tilladt, at de sammen med børnene har gået op og ned i stuen, således at herremændene har haft armene om dem, når de har spadseret sådan, hvilket jeg slet ikke har pålagt (bestilt) hende. De tre ældste [døtre] er forlovede så fornemt, som det overhovedet kan lade sig gøre[2], og de må ikke tale med andre end dem, som de er overladt til. Hvad de kan lære af de andre herremænds omgang, er ganske let at gætte.
Derfor skal du indskærpe over for hende, at der i mit fravær absolut ikke må oprettes et nyt råd (*Collegium*) på Hørsholm af det selskab, som er herhjemme. Hvis hun personligt har noget at tale med nogen om, så har hun rigelig lejlighed til det morgen, middag og aften, når børnene er i skolen, så hun overhovedet ikke behøver at lade herremændene løbe ned i børnenes værelse, hvilket der siges ofte er sket på Frederiksborg. At hun skulle tænke, at hun derved gør mig en tjeneste, fordi hun kan holde pigerne noget bedre i tømme end hende, der var der før hende, og *samtidig* vænne børnene til at konversere (*Discurrere*) med enhver herremand – det må hun slet ikke tænke, for så har jeg ikke brug for nogen hofmesterinde. Lev vel (*Valete*). Fra Tryggevælde den 28. juni år 1632[3].

Brev 27/3 * Omtr. 4. Juli 1632.

Til Frederik Urne.

Angaande et Fad Valle, der ligger i den lille Ladegaard ved Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

---

[1]) Fru Karen Sehested blev Hofmesterinde 31. Juli 1631 og var det til 1634. Hendes Forgængerinde, der omtales længere henne i Brevet, var Fru Anne Eriksdatter Lykke, Enke efter Frederik Qvitzov. Danske Samlinger 2. R. I, 147 f. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 130 f.
[2]) De tre ældste af Kongens Døtre vare forlovede, nemlig Anne Kathrine med Frands Rantzau, Sophie Elisabeth med Christian Pentz og Leonora Christina med Korfits Ulfeldt,
[3]) Modtaget paa Bregentved 30. Juni.

Side 28
Der ligger itt fad fuld med walde udi dend lille Ladegaard, huilckett skall afftappis och Stickis om paa itt andett fad och foruaris, huilckett hoes Frederich wrne skall bestillis [1]).

oversæt: Slutningen af brev 27: Kong Christian IV til Frederik Urne]
Der ligger et fad fuldt med valle i den lille ladegård, hvilket skal aftappes og stikkes om på et andet fad og opbevares sikkert, hvilket skal bestilles hos Frederik Urne[1].

Brev 28/3 * 12. Juli 1632.

Til Frederik Günther.

Kongen giver ham Underretning om sin Ankomst til Glückstadt, om forskellige Begivenheder i Tydskland, om den kursachsiske Afsending Friedrich von Lebzelter's Underhandlinger samt om Fordelingen af Flaaden. — *Geh. Ark.*

Ich bin godtlob fuhr wehnig tagen Anhero gelanget vndt alless, godt seii gedanckt, ihm ziimlichem Stande gefunden, der Almechtiger helffe hinfuhro mit gnaden. Beii meiiner ankomst alhii habe Ich deiiner briffue zuehne gefunden, wohrauss ich den zustandt dess ordtz beii diir vernommen habe, dass alda allerhandt grosse *Mutationes* zu vermuhten Steen. Auss deudtzlandt hatt man disses ordtz wehnich gewiissheiit, Man heldt ess dafuhr, dass *Generall* Pappenheim hyldessem belagerdt habe, wohrhin sich dii Schuedisk *infanterie Retiriret* hatt. Dass hauss kaalenberg hatt Er *Ruiniret* vndt gesleuffett. Von dem kön: in Sueden sagett man, Er habe sich beii Augxburch verskandtzett, vndt leiided mangell fuhr *Viueres*, welches wol durffte allerhandt *Alterationes causiren*. Dass geldt, so graff Ersten Seliiger [2]) haben solthe, dass sollestu seiiner gemahlin zukommen lassen. Leebzelther [3]) ist *in transitu* beii mir gewessen, welcher zu

oversæt: Gudskelov er jeg for få dage siden ankommet hertil og har, Gud være takket, fundet alt i rimelig god stand; må den Almægtige fremover hjælpe med sin nåde. Ved min ankomst her fandt jeg dine breve foran mig, hvoraf jeg har erfaret stedets tilstand hos dig, og at der dér må formodes at ske allehånde store forandringer (*Mutationes*).
Fra Tyskland har man her på stedet kun lidt sikkerhed (vished). Man holder det for sandsynligt, at general Pappenheim har belejret Hildesheim, hvortil det svenske infanteri har trukket sig tilbage (*Retiriret*). Huset Calenberg har han ødelagt (*Ruiniret*) og jævnet med jorden (slejfet). Om kongen af Sverige siger man, at han har forskanset sig ved Augsburg og lider mangel på proviant (*Viueres*), hvilket let ville kunne forårsage (*causiren*) allehånde forandringer (*Alterationes*).
De penge, som salig grev Ernst[2] skulle have haft, dem skal du lade tilfalde hans gemalinde.
Lebzelter[3] har været hos mig på gennemrejse (*in transitu*), og han... *(teksten afbrydes ved sideskift)*

[1]) Modtaget paa Frederiksborg 4. Juli 1632.
[2]) Talen er uden Tvivl om Grev Ernst Kasimir af Nassau-Dietz, Statholder i Friesland, der var falden 5. Juni 1632 ved Belejringen af Roermond. Hans Gemalinde var Sophie Hedevig af Brunsvig, Christian IV's Søsterdatter.
[3]) Friedrich von Lebzelter, kursachsisk Gesandt. Jvfr. Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 235.

Side 29
gottorp gewessen vndt aldaa sich radtz Erholett, wii man Eine ahnseendliche Summa geldess in holstein auffbringen konthe, Aber ich halte nit, dass dii holsteinske gelder grosse lust nach dressden haben werden. Selbiger Leebzelther ist auch zu ham: gewessen vndt uhm 300,000 daler angehalthen, So sii dem keysser fuhr dissem schuldig gewessen, vndt dem Churfursten auffgetragen, aber Nichtess erlangen können, weiil ihnen der kriig mit mihr So uyll gekosted.

Hendrich wiind ist befohlen mit dii grössisten Skiiffen sich nach hausse zu begeeben vndt achte middelmessige in dii Sehe bleiiben lassen, wohruon 4 *continue* dii Sehe von der Elbe Nach Noruegen, vndt dii 4 dii Sehe von Noruegen Nach der Elbe halthen Sollen, vndt 4 *ordinarię* von hinnen Nach heiilligland vndt dii wesser geen Sollen vndt auff dii dynckercker passen, verhoffendtlich das dii dynckercker Sich etwass Noch bedencken Sollen, dii 8 sollen *continue* alhii *perhimiren* vndt der Reest in Noruegen, auffdass Sii desto Ehe in dii Sehe kommen konnen, wan der wiinter Nachlessett. *Vale. Datum* glyckstadt den 12 *Iulij Anno* 1632. Christian.
Udskrift: Friidericho Giintheren zu handen [1]).

oversæt: ...Gottorp og har dér rådført sig (eller hvilet ud) om, hvordan man kunne tilvejebringe en anseelig sum penge i Holsten. Men jeg tror ikke, at de holstenske penge har stor lyst til at ende i Dresden. Den samme Lebzelter har også været i Hamborg og anmodet om 300.000 daler, som de før dette var kejseren skyldige, og overdraget det til kurfyrsten, men de har intet kunnet opnå, fordi krigen mod mig har kostet dem så meget.
Henrik Vind har fået ordre til at begive sig hjemad med de største skibe og lade otte mellemstore blive tilbage til søs, hvoraf de 4 *kontinuerligt* skal holde farvandet mellem Elben og Norge, og de andre 4 farvandet fra Norge til Elben. Desuden skal 4 *ordinære* herfra gå til Helgoland og Weseren og passe på dunkerquere (kapere fra Dunkerque), i håb om at dunkerquerne nok vil betænke sig lidt. De 8 skal *kontinuerligt* overvintre (*perhimiren*) her og resten i Norge, for at de des tidligere kan komme til søs, når vinteren aftager. Lev vel (*Vale*). Givet (*Datum*) i Glückstadt den 12. juli år 1632. Christian.
Udskrift: Frederik Günther til hænde[1].

Brev 29/3 * 22. Juli 1632.

Til Frederik Günther.
Kongen fremsætter sin Mening angaaende Gustav Adolfs Stilling og Belejringen af Maastricht, giver Oplysning om Forholdet til Hamborg og om Lebzelters Underhandlinger, omtaler Arbejderne paa Glückstadt samt nogle tydske Forhold og giver forskellige Ordrer. — *Geh. Ark.*

Deiine Skreiben, So du sidderdem geskriben, dass du in Nyderlandt gekommen, Seindt mihr alle zu handen kommen, vndt habe dich auch auff alle geandtuorted.

oversæt: Dine skrivelser, som du senest har skrevet, om at du er ankommet til Nederlandene, er alle kommet mig i hænde, og jeg har også besvaret dem alle.

[1]) I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 22. Juli 1632.

Side 30
Dem kon: in Sueden Seindt meine gesanten [1]) zuar angenem gewessen, Aber von dem friiden nichtess hören wollen, desselbigen konigs *Intention* Skeiinet sehr weiileufftig vndt Schuer zu *practiciren*, dii meiiste fursten im Reiich hatt er *disgustiret*. Dii Erliiche Hamburger haben sich kegen ihren bekanten disses ordtz vernemmen lassen, dass ehe sii sich dergestaldt, wii in meiinem Skreiben gedacht, *Accommodiren* wolten, So wolthen sii sich liiber den haalss brechen lassen. Deiine Person, sagten sii, wehre den herren Stathen nit angenem, Sondern zu wiideren gewessen, vndt was des diingess mehr gewessen. Solthe dii belagerung fuhr *Mastricht* nit nach wunsk ablauffen, da durfften sich woll selsam *Humores* Erreiigen. Ich sehe nit, wii dii Stathen den Ordt lange *optiniren* können, dan das kegentheil den Ordt strax wiiderum belageren kan, Ehe sii dii

wercke *Repariren* vndt dii festung *Prouiantiren* können. Dii *Characteren* seindt zu fride: gebliiben, weiil Etzliige *dubia* darunter, Mussen derohalben wiiderum aussgeskriben vndt mihr beii zeiigeren disses zugeskickett werden. Dass der kön: in gross Briitannien itzo Niimandt ihm Niiderlandt hatt, dass kan wehnich machen, weiil er sich Ihrer sachen wehnich oder Niix annimdt. Dii *Legation* [2]), so zu mihr kommen Solthe, wiirdt recht zu passe kommen, daa sii noch Eiin Mohnatt oder zuene aussennbleiibett, dan man diselbe alssdan mit pauchen vndt trummeten Emphangen kan. Rubberdt [3]) vermeiinet man alhii, Er habe dii ledtzste Ölung Emphangen, vndt sich auff dii ruckreiisse begeben. Dii grosse hoffnung, so sii sich auff das Schuediske werck gemacht, skeiinet in den brunnen

oversæt: [Fortsættelse af brev 28: Kong Christian IV til Frederik Günther]
...Mine udsendinge[1] har ganske vist været velkomne hos kongen af Sverige, men han har intet villet høre om freden. Samme konges hensigter (*Intention*) skinner igennem som meget vidtgående og svære at sætte i værk (*practiciren*); de fleste fyrster i riget har han vakt mishag hos (*disgustiret*). De ærlige hamborgere har over for deres bekendte her på stedet ladet forstå, at før de ville indrette sig (*Accommodiren*) på den måde, som jeg har nævnt i min skrivelse, så ville de hellere brække halsen. Din person, sagde de, var ikke herrerne generalstaterne velkommen, men tværtimod imod deres ønske, og hvad der ellers blev sagt af den slags ting.
Skulle belejringen af Maastricht ikke forløbe efter ønske, så kunne der let opstå besynderlige stemninger (*Humores*). Jeg indser ikke, hvordan generalstaterne skal kunne beholde (*optiniren*) stedet i længden, for modparten kan straks belejre stedet igen, før de kan nå at reparere (*Repariren*) værkerne og forsyne (*Prouiantiren*) fæstningen med proviant.
Chiffernøglerne (*Characteren*) er forblevet i Glückstadt, da der er adskillige tvivlsspørgsmål (*dubia*) iblandt dem; de skal derfor udskrives på ny og sendes til mig med overbringeren af dette. At kongen af Storbritannien i øjeblikket ingen har i Nederlandene, gør kun lille forskel, eftersom han alligevel kun tager sig lidt eller slet intet (*Niix*) af deres sager. Gesandtskabet (*Legation*[2]), som skulle komme til mig, vil komme ganske belejligt, hvis det udebliver endnu en måned eller to, for så kan man modtage det med pauker og trompeter. Angående Robert[3] mener man her på stedet, at han har modtaget den sidste olie og har begivet sig på tilbagerejsen. Det store håb, som de havde bygget på det svenske foretagende, synes at [være faldet] i brønden... *(teksten afbrydes ved sideskift)*

[1]) Christen Thomesen Sehested og Tage Thott, s. ovfr. S. 16.
[2]) Uden al Tvivl er Talen om et engelsk Gesandtskab.
[3]) Robert Anstruther, som i længere Tid havde været Gesandt i Wien, blev kaldt hjem til England i Juli 1632. S. R. Gardiner, The personal government of Charles I, 1628/37, Vol. I, Lond. 1877, S. 212. 217. 249.

gefallen sein, vndt fuhr dem Phalssgraffuen wbell Erger gemacht. Leebzelther hatt beii den ham: 10 taussendt thaler Erlangett, daa Er dreiimall 100 taussendt zu fodderen gehabdt. Selbiger Leebzelter hatt viil anslege fersucht vm geldt auffzubringen, aber noch wehnich bekommen können. Alhii finden sich werber genuck, aber der mangel ist beim Randeus [1]), H: franss karll vndt H: hanss v: holstein [2]) vermeinen ihren lauffpladtz in der graffskafft Oldenburch vndt Ostfriisslandt zu haben, welchess ihnen mugelich nit angeen wiirdt. Der Biiskop von Brehmen settzett lustig alless zu rechte im Stiiffte seiines gefallenss, komdt aber der generall Papenheim wiiderum zurucke, wii ess sich anseen lest, so wiirdt ess mit dem fogell selsam ablauffen, dan dii von Brehmen ihm nit wiider Einnemmen werden. Dass werck alhii geett godtlob woll fordt, hette disser wnderlicher Sommer vnss nit in Etwas verhindert, dii hamburger solten mit grosser lust den fordtganck Erfahren haben, Itzunder lessett sich das wetter etwass an, alss wolle Ess noch Sommer werden [3]). Du sollest deiinen fleiiss anuenden, dass du Eiinen guten kerll bekommen ka[n]st, der woll auff dass Symphoneii oder

Virginall [4]) slagen kan, So den kinderen auffuarten könthe. Der gaisi halber kanstu mit ihm tractiren, dass beste du kanst, vndt mihr solchess wissen lassen.

oversæt: [Fortsættelse af brev 28: Kong Christian IV til Frederik Günther]
...være faldet [i brønden], og har beredt pfalzgreven stor ærgrelse.
Lebzelter har hos hamborgerne opnået 10.000 daler, skønt han havde tre gange 100.000 i sinde at kræve. Samme Lebzelter har forsøgt mange anslag for at tilvejebringe penge, men har endnu kun fået lidt. Her findes hververe nok, men manglen ligger i mødestedet (*Randeus*[1]). Herr Frands Karl og herr Hans af Holsten[2] mener at have deres mønstringsplads i grevskabet Oldenborg og Østfrisland, hvilket nok ikke vil gå let for dem.
Biskoppen af Bremen indretter lystigt alt i stiftet efter sit eget behag, men hvis general Pappenheim kommer tilbage, således som det ser ud til, vil det nok forløbe besynderligt med den fugl, for bremerne vil ikke tage imod ham igen.
Arbejdet her går, Gud ske lov, godt fremad; havde denne underlige sommer ikke hindret os i noget, ville hamborgerne med stor lyst have erfaret fremgangen. Lige nu arter vejret sig dog en smule, som om det endnu vil blive sommer[3]. Du skal anvende al din flid på, at du kan få fat i en dygtig karl, som kan spille godt på symfoni eller virginal[4] (ældre tangentinstrumenter), som kunne opvarte (undervise/spille for) børnene. Angående gagen (lønnen/*gaisi*) kan du forhandle (*tractiren*) med ham, så godt du kan, og lade mig vide besked derom.

---

[1]) ɔ: Rendezvous.
[2]) Hertug Frands Karl af Sachsen-Lauenborg og Hertug Johan af Holsten-Gottorp, en Søn af Hertug Johan Adolf. Begge vare i svensk Tjeneste. Slange, Christian IV's Historie S. 753. 759. Janus, Lob- u. Ehren-Gedächtniss des Herrn Hannsen, erwählten Bischoffs zu Lübeck, Erben zu Norwegen, Hertzogen zu Schleswig, Holstein etc. 1655. S. 123 f.
[3]) Ogsaa Jørgen Brahe taler om Sommeren som kold og vaad. Vedel Simonsen, Jørgen Brahe S. 62. [4]) Symfoni, Virginal og Spinet ere Betegnelser for samme Instrument, en Art Klaver. Se nærmere H. C. Koch's Musikal. Lexicon, 2. umgearb. Aufl. von A. v. Dommer, Heidelberg 1865, S. 794. 810.

Side 32
Du sollest mihr auch fuhr hundertt reix daler weiiss kniippelss kauffen zu seen, wii der kauff daselbsten feldt. *Vale*. Auss glyckstadt den 22 *Iulij Anno* 1632.
Christian.
Udskrift: *M: M: Friderico Gu[n]thcro* [1]).

oversæt: Slutningen af brev 29: Kong Christian IV til Frederik Günther]
(Oversat fra tidlig moderne tysk)
...Du skal også købe hvide kniplinger til mig for hundrede rigsdaler, for at se hvordan prisen (købet) falder dér. Lev vel (*Vale*). Fra Glückstadt den 22. juli år 1632. Christian.
Udskrift: M: M: Frederik Günther [til hænde][1].

Brev 30/3 * 30. Juli 1632.

Til Frederik Günther.

Om Arbejderne paa Glückstadt. Efterretninger fra Tydskland. Fortelling om Erkebiskoppen af Bremen. Svenske Henvendelser til de holstenske Stænder. — *Geh. Ark.*

Ess Steet Godtlob alhii Noch wol zu, der Almechtige helffe weiiter mit gnaden. Dii wercke disses Ordtz geen heuwer viil besser fordt dan vergangen Iahr, weiil dii werckmeiister den kaaiiren(?). [2])

das geldt, so sii auff sie emphangen, Ihnen geben mussen, Also dass dii hamburger taglich grosse freude an den fordtgank Sehen können. In ham: vernimbdt man noch nichtess von Ihrer gesanten zuruckomst auss dem Niiderlandt, viil wehniger von Ihrer verrichtung. Dii zeiitung auss deudtzlandt lauffen alhii seehr slecht *A parte R: Suetiæ*, vndt skeiinet, dass ess *in cacumine morhj* seii. Derselbiger könich verskandtzett sich staarck beii Niirenberch, an welchem Ordt man vermeiinet wehnich zu leeben Seii fuhr Solcher *Armej*. Der

oversæt:
Det står, Gud ske lov, endnu godt til her; må den Almægtige hjælpe videre med sin nåde. Arbejderne her på stedet går i år (heuwer) meget bedre fremad end det forgangne år, fordi værkmesterne må give dem pengene, som de har modtaget til dem, således at hamborgerne dagligt kan se den store fremgang med stor glæde.
I Hamborg erfarer man endnu intet om dine udsendinges tilbagerejse fra Nederlandene, og endnu mindre om deres udretning. Tidlingerne (nyhederne) fra Tyskland løber meget trægt her *hvad angår kongen af Sverige (A parte R: Suetiæ)*, og det synes, som om det er på det sidste vers (eller i en kritisk vending/*in cacumine morhj*). Den samme konge forskanser sig stærkt ved Nürnberg, på hvilket sted man mener, der kun er lidt at leve af for sådan en *hær (Armej)*. Der... *(teksten afbrydes ved sideskift)*

---

[1]) I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 3/13 Aug.
[2]) Mon at forklare af det nedertydske Ord Kai, et Dige? At Glückstadts Bygnings-Penge-Regnskab 1631—32 ses, at de hollandske Værkmestre Herman Bolten og Peter de Heide i dette Aar foruden andet Arbejde begyndte at opføre en Vold fra Havnen til Rithøvel (et Stykke Land Syd for Rhinstrømmen, der senere indlemmedes i Glückstadt). Efter den endelige Opgjørelse af 17. Septbr. 1633 kostede denne Vold, der var 226 Roder lang, i Alt 25,320 Rdlr. (Bilag til samme Regnskab for 1632—34 Nr. 77). Hr. Fuldmægtig A. D. Jørgensen har henledet vor Opmærksomhed paa disse Regnskaber.

Side 33
v: friidtlandt soll dem kön: friidensstractation angebotten haben, welche meiiness Erachtenss nit abzuslagen wehren. Der keysser hatt viil vndt zimliche Staarcke *Armeiien* auff den beiinen, *ab altera parte* ist woll Eiinne zimliche *Armej*, aber dii meiste fursten *disgustiret*, also dass Ess ein wu[n]derlich ahnsehen hatt. Der Biiskop von Brehmen sagte nu Neulich zu seiinem Prediiger, Ihr singett den Psalm nit recht: Erhalthe vnss, herre, beii deiinem wordt vndt steur dess Baabst vndt tyrcken Mord, daa der Sueden Mord nit dabeii gedacht wiirdt. *Saluius Residiret* itzo zu Staade vndt hatt diisse tage der landtskafft in dissen furstenthumen vhm *contribution* geskriiben. Paudessen vndt Louhausen haben auch an dii landtskafft vhm dass geldt, So in dii landtkaasten zu behuff der Soldateskaa alhii gesammeldt, wolthen zukommen lassen [1]), *quod satis est pro imperio*. Ihn der Gliickstadt den 30 *Iulij Anno* 1632. Christian.
Udskrift: Friderich gutthr(!) zu handen [2]).

oversæt: ...[Wallenstein, hertug] af Friedland skal have tilbudt kongen fredsunderhandlinger (*friidensstractation*), hvilket efter min mening ikke bør afslås.
Kejseren har mange og ret stærke hære (*Armeiien*) på benene; på den anden side (*ab altera parte*) er der vel også en ret pæn hær (*Armej*), men den har vakt mishag (*disgustiret*) hos de fleste fyrster, således at det har et besynderligt udseende.
Biskoppen af Bremen sagde for nylig til sin præst: "I synger ikke salmen ret: 'Bevar os, Herre, ved dit ord og styr paven og tyrkens mord', eftersom der derved slet ikke tænkes på svenskens mord."
Salvius residerer nu i Stade og har i disse dage skrevet til landskabet (stænderne) i disse fyrstendømmer om krigsstyre (*contribution*). Baudissin og Lohausen har også skrevet til landskabet

om de penge, som er samlet ind her i landskisten til brug for soldaterne, og som de ville have overladt til dem[1], hvilket er nok for riget (*quod satis est pro imperio*). I Glückstadt den 30. juli år 1632. Christian.
Udskrift: Frederik Günther til hænde[2].

Brev 31/3 * Juli 1632.

Til Frederik Günther.

Kongen omtaler Efterretninger fra Tydskland og Forhandlingerne med Generalstaterne angaaende Hamborg. — *Geh. Ark.*

Deiin ledtzstes Skreiiben *sub Dato* den 17 *Huius* habe Ich disse Stunde Emphangen vndt darauss den zustandt im Niiderlandt vernommen. Ess skeiinet, dass dii herren Staten alless dass folck,

oversæt: Dit seneste brev under dato af den 17. i denne måned (*Huius*) har jeg modtaget i denne time og har deraf erfaret tilstanden i Nederlandene.
Det synes, som om herrerne generalstaterne [beholder] alt det folk... *(teksten afbrydes ved sideskift)*

[1]) Kongen har her glemt nogle Ord, men det er aabenbart, at der sigtes til, at General Baudissin og Oberst Lohausen d. 3. Juli opfordrede de holstenske Stænder til at yde Bidrag til den svenske Hærs Underhold. Fridericia, Danmarks ydre politiske Hist. I, 235.
[2]) I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 17/27 Aug. 3

Side 34
So flodorff [1]) vndt andere zuwege bringen können, Nötig haben werden, weiil der *generall* Pappenheiim angelanget. Von Niirenberg ist disse tage dii post angekommen, Aber nichtess von der Suediisker *Armej* gehabdt, *Ex quo concludo*, Es muss so gaar kostelig darmiit nit bewandt Seiin. Mugelich, dass dem Sueden auff dii verhoffete *occupation* der festung *Mastricht* grossere *Sperantię* gemacht seii, dan Itzo Erfolgett. Dass diir dii *copia* dess skreiibens, So an dii herren Stathen abgegangen, dii ham: betreffende [2]), dass ist der Erliichen Chanseliisten skuldt, dehnen ess befohlen, dass sii diir alless dass; So an dii herren Stathen geskriiben, zuskicken sollen. Miit negester Post wiill Ich diir Eiin Skreiiben an dii herren Stathen zukommen lassen, wohrein Ich der von hamburch *Resolution* wrgiiren wiill, wohrdurch du dich *in illo passu* wiiderum *Authorisiren* kanst. Auss Glyckstad den 31 *Iulij Anno* 1632.
Christian.
Udskrift: *A M: M: frideric gunter* [3]).

oversæt: [Fortsættelse af brev 31: Kong Christian IV til Frederik Günther]
...som [grev] Flodorp[1] og andre kan tilvejebringe, vil have hårdt brug for, eftersom general Pappenheim er ankommet. Fra Nürnberg er posten ankommet i disse dage, men den havde intet nyt med om den svenske hær (*Armej*). *Deraf slutter jeg (Ex quo concludo)*, at det nok ikke står så fortræffeligt til med den. Det er muligt, at svenskeren havde gjort sig større håb (*Sperantię*) om den forventede indtagelse (*occupation*) af fæstningen Maastricht, end hvad der indtil nu er sket.
At du ikke har modtaget kopien (*copia*) af den skrivelse, som er afgået til herrerne generalstaterne angående Hamborg[2], det er de ærlige kancellisters skyld. Det var pålagt dem, at de skulle sende dig alt det, som er skrevet til herrerne generalstaterne. Med næste post vil jeg sende dig en skrivelse til herrerne generalstaterne, hvori jeg vil indskærpe (reklamere/*wrgiiren*) hamborgernes beslutning (*Resolution*), hvorved du i den henseende (*in illo passu*) igen kan legitimere (*Authorisiren*) dig. Fra Glückstadt den 31. juli år 1632.
Christian.

Udskrift: Til Frederik Günther til hænde[3].

Brev 32/3 * 2.August 1632. Til Frederik Günther.
Befaling angaaende Forhandlingerne med Generalstaterne om Hamborg. Meddelelse om Trykning af Skrifter vedrørende den hamborgske Strid. Betragtning over Tilstanden i Tydskland. — *Geh. Ark.*
Nachdem Ich diir im ledtzsten skreiiben wiissen lassen, Ich wolthe diir Eiin skreiiben an dii herren Stathen skiicken, wohdurch du dii hamburger Sache fugelich *Reassumiren*

oversæt: Efter at jeg i min seneste skrivelse lod dig vide, at jeg ville sende dig en skrivelse til herrerne generalstaterne, hvorved du passende kan genoptage (*Reassumiren*) den hamborgske sag... *(teksten afbrydes ved sideskift)*

---

[1]) Om Greven af Flodorp's Hvervinger for Generalstaterne 1632 se Aitzema, Verhael van saecken van staet en oorlogh III, 2, 141. (4to.)
[2]) Her mangler et Udtryk for: ikke er kommet til Hænde, eller lign.
[3]) I Følge Fr. Günthers Paategning modtaget i Haag 10/20 Aug.

Side 35
kontest. Alss hastu selbiigess skreiiben *cum copia* hiibei zu Emphangen, worauff du Instendich auff eiine *Cathegorische Resolution* drengen Sollest. Ich biin gewiiss, daa der keysser wiiderum Eiinige *Victorię* haben solthe, dii v: hamburch solthen dii herren Stathen mit abskiickung *unmolestiret* lassen, daa dii herren Stathen doch itzo der hamburg wnbilligkeiit *sub spetię aliqua Negotiationis*, dii doch nit gehemmet wiirdt, beiiphlichten. Ich habe dii andtuordt an dii herren Stathen driicken lassen [1]) vndt diiselbige in der Stadt [2]) Spargiiren lassen, welchess dem Burgemeiister fogeler [3]) verdrossen vndt *Alberto dionis* [4]) gesagett, Er hette im nit zugetrawet, dass er diiselbe anderen vnd niit im Erst Skiicken Solthe. war-auss liichtlich abzunemmen, dass wan fogeler Erst diiselbe in handen bekommen, Sii wehren Niit leichtlich weiiter gekommen. Nun lasse Ich diiss skreiiben [5]) auch driicken zu dem ende, dass Ess der gemeinde Ebenergestaldt soll beiigebracht werden, Auffdass dii bernheuther sich niit *Imaginiren* Sollen, Man lasse ess *studio* auss fuhrt(!) fuhr

oversæt: [Fortsættelse af brev 32: Kong Christian IV til Frederik Günther]
(Oversat fra tidlig moderne tysk)
...kunne [genoptage]. Således har du modtaget selve skrivelsen sammen med kopien (*cum copia*) vedlagt her, hvorpå du indtrængende skal presse på for at få en kategorisk beslutning (*Cathegorische Resolution*). Jeg er vis på, at hvis kejseren igen skulle vinde nogle sejre (*Victorię*), så ville de fra Hamborg lade herrerne generalstaterne være uforstyrrede (*unmolestiret*) med hensyn til afsendelser, da herrerne generalstaterne jo dog i øjeblikket billiger hamborgernes ubillighed under påskud af en eller anden forhandling (*sub spetię aliqua Negotiationis*), der dog ikke derved bliver hæmmet.
Jeg har ladet svaret til herrerne generalstaterne trykke[1] og ladet det udsprede (*Spargiiren*) i byen[2] [Hamborg], hvilket har ærgret borgmester Vögeler[3], og han har sagt til Albert Dionis[4], at han ikke havde tiltroet ham, at han ville sende det til andre og ikke til ham først. Deraf er det let at slutte, at hvis Vögeler havde fået det i hænderne først, så var det ikke let kommet videre. Nu lader jeg også denne skrivelse[5] trykke i det øjemed, at den på samme måde skal forelægges for menigheden (almuen), for at "bernheutherne" (indbyggerne) ikke skal indbilde sig (*Imaginiren*), at man lader det udføre med vilje (*studio*) for... *(teksten afbrydes ved sideskift)*

[1]) Herved sigtes til: Abtruck Schreibens Dero zue Dennemarck, Norwegen Königl: Maystet an die Hoch: vnd Mogende Herrn Staten General dero voreinigten Niederlanden. Sub Dato Friederichsburg den 11. Junij A. 1632. (4to.) — og: Abtruck Dero zue Dennemarck, Norwegen etc. Königl: May: anderweitigen gnädigsten Erklärung auff der Hoch: vnd Mogenden Herrn Staten General Jüngsthin von deroselben Ordinarij Residenten im Ohresundt allhie vbergebenen proposition. Sub Dato Copenhagen den 23. Junij A. 1632. (4to.)
[2]) Hamborg.
[3]) Hieronymus Vögeler, f. 1565, Borgmester i Hamborg 1610, død som saadan 1642. J. A. Fabricius, Memoriæ Hamburgenses, T. I, Hamb. 1710, S. 163/209. F. G. Buek, Genealog. u. Biograph. Notizen üb. die seit d. Reformation verstorb. hamburgischen Bürgermeister, Hamb. 1840, S. 65 ff.
[4]) Albertus Dionis eller Dionysius havde tidligere været Møntmester i Glückstadt og benyttedes hyppig af Kongen. Han kaldes urigtig Albrecht Dinessen hos Fridericia, anf. Skr. I, 151.
[5]) Abdruck Dero zu Dennemarck, Norwegen etc. Königl: Maytt: Schreibens an die Hoch: vnd Mogende Herrn General der Vereinigten Provintzen in Niederlandt. Sub dato Glückstatt den 1. Augusti 1632. (4to.)

Side 36
dii fögelss Stecken. Dii zeiitung auss deudtzlandt lauffen alhii Io lenger Ie Slechter, doch ist niit zu zueiiffuelen, der Almechiiger wiirdt diiselbiigen, So dii Religion allein getrevlich meiinen vndt niit dass L vndt dass i ausslassen [1]), woll getreulich beiispringen. Hiibei hastu Eiin condolens skreiiben, dii greffuid (!) zu Nassau [2]) zu vberliffuer[n], zu Emphangen. Dass diir dii copia dess skreiibenss an dii herren Stathen dii hamburger betreffende Niit zukommen Ist, daran hatt Niihmandt dan Iohan Braam [3]) Skuldt, dan er diiselbe von Borneman [4]) Emphangen vndt siich Erbotten sii diir zuskaffen. In denselbiigen dagen Stellete ich dem Reiixhoffmeister Eeiin skreiiben zu, So Ich mit Eiigenen handen an diich geskriiben, Ob Nu dasselbiige zu stelle gekommen, dass mag godt wiissen. Wiill Braahm dii andre sachen, So er zu bestellen auff siich genommen, Niit better bestellen alss dii briiffue, So wird Er wehnig danck verdiinen. In der glyckstadt den 2 Augustj Anno 1632 [5]). Christian.

oversæt: Fortsættelse af brev 32: Kong Christian IV til Frederik Günther]
(Oversat fra tidlig moderne tysk)
...fuglene sidder fast (fuglen er gået i fælden). Tidenderne (nyhederne) fra Tyskland løber her jo længere jo dårligere, dog er der ingen tvivl om, at den Almægtige nok trofast vil bistå dem, som udelukkende mener det ærligt med religionen (Religion) og ikke udelader "l" og "i"[1] [hvorved ordet bliver til Region, dvs. landområde].
Vedlagt heri har du modtaget et kondolencebrev (condolens skreiiben), som skal overleveres til grevinden af Nassau[2]. At du ikke har modtaget kopien (copia) af skrivelsen til herrerne generalstaterne angående Hamborg, det har ingen anden end Johan Braem[3] skylden for, da han modtog den af Bornemann[4] og selv tilbød at skaffe dig den. På de samme dage oversendte jeg en skrivelse til rigshofmesteren, som jeg med egne hænder har skrevet til dig; om den nu er kommet frem, må Gud vide. Hvis Braem ikke vil bestyre de andre sager, som han har påtaget sig at ordne, bedre end han passede på brevene, så vil han kun gøre sig fortjent til liden tak.
I Glückstadt den 2. august år 1632[5]. Christian.

Brev 33/ * 7.August 1632.

Til Frederik Günther.
Betragtning over Maastrichts Belejring. Kongen omtaler den Tilladelse, han har givet Hertug Hans af Gottorp til at føre nogle af Hertug Frederik af Gottorps Tropper gjennem sit Gebet til Kongen af

Sverig. Pfalzgrev August af Sulzbach har anmodet om Kongens Intercession hos Kurfyrsten af Bajern. — Geh. Ark.

Dein Skreiiben sub Dato den 20 passatj habe ich Emphangen vndt darauss den zustandt der belaagerung

oversæt: Dit brev under dato af den 20. i forrige måned (passatj) har jeg modtaget, og deraf [erfaret] belejringens tilstand... *(teksten afbrydes ved sideskift)*

---

[1]) Der sigtes til Ordene Religion og Region.
[2]) Jvfr. S. 28.
[3]) Johan Braem, anset Borger og Kjøbmand i Kjøbenhavn. Han var født i Hamborg 1595 og havde før sin Bosættelse i Danmark opholdt sig i Amsterdam, † 1646. Universitetsprogram.
[4]) Philip Julius Bornemann, Sekretær i det tydske Kancelli, f. 1599 † 1652. [5]) I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 23. Aug./2. Sept.

Side 37
fuhr *Mastricht* verstanden. Solthe ess nun mit Selbiiger belagerung noch etwass verweiilen, So durfften woll allerli Eiinfallen, So man nit gemeiinet hette. Alhii hatt man wehnig von dem kon: in Sueden, allein dass Er allendthalben bettage angestellett, worauss man Mudtm assett, Er habe Etuass merckeliches fohr, dii zeiit wiirdt Es geben. H: hans von holstein hatt disse tage verlöib bekommen, auff Eiinstendich anhalthen dess kön:, Etzliiche *truppen* von her: frii: folck durch meiin gebiitt zu zufuhren [1]), wass profiit Nun her: frii: in dii lengde zu hoffen, da dass vngeluck den kon: in Sue: treffen solthe, dass er Eiin feiilgriiff nach der keiisserlichen krone thete, das giibdt dii zeiit. Phaldtzgraff *Augustus* [2]) hatt disse tage an miir begehrett, Ich wolthe im Eiine fohrskriifft an Chur Beiieren mitteiilen In seiiner sache, So diir woll bekandt ist, vndt *Annectiret*, dass, dass er beii dem kon: in Sueden Eiin zeitlang auffgewarted, dass habe Er Chur Beiieren zum besten gethan. Ob nun Chur Beiieren solchess glauben wiirdt, dass stelie Ich daahin, Aber Seiin begehren an miir kommet miir fohr, alss solthe fohrgenanter Phaldtzgraff dem wessendt in dii lengde Niit trawen. In der glyckstadt den 7 *Augustj* [3]) *Anno* 1632. Christian.
Udskrift: *A M: M: friderico Gunther* [4]).

oversæt:
Fortsættelse af brev 33: Kong Christian IV til Frederik Günther]
(Oversat fra tidlig moderne tysk)
...forstået [angående belejringen] af Maastricht. Skulle det nu trække ud med samme belejring, så kunne der vel let opstå allehånde indfald, som man ikke havde formodet.
Her har man kun lidt nyt om kongen af Sverige, alene at han overalt har forordnet bededage, hvoraf man formoder, at han har noget mærkværdigt for; tiden vil vise det. Hertug Hans af Holsten har i disse dage fået orlov, efter indtrængende anmodning fra kongen, til at føre adskillige tropper af herremændenes fribyttere (frie folk) gennem mit område[1]. Hvilken fordel herremændenes fribyttere i længden kan håbe på, hvis ulykken skulle ramme kongen af Sverige, således at han begik et fejlbreb efter den kejserlige krone, det vil tiden vise. Pfalzgrev August[2] har i disse dage begæret af mig, at jeg ville give ham et anbefalingsbrev (fohrskriifft) til kurfyrsten af Bayern i hans sag, som jo er dig bekendt, og tilføjet (*Annectiret*), at det, at han i en tid har opvartet kongen af Sverige, har han gjort til kurfyrsten af Bayerns bedste. Om nu kurfyrsten af Bayern vil tro på det, det lader jeg ligge, men hans begæring til mig forekommer mig, som om førnævnte pfalzgrev ikke i længden tør stole på tingenes tilstand (eller væsenet/*wessendt*).
I Glückstadt den 7. august[3] år 1632. Christian.

Udskrift: Til Frederik Günther til hænde[4].

Brev 34/3 * 16. August 1632.

Til Frederik Günther.
Kongen giver Ordre angaaende Indkjøb og omtaler den hamborgske Strid. Provsten i Itzeho er bleven afsat fra sit Embede. — *Geh. Ark.*

[1]) Jvfr. Slange, anf. Skr. S. 759.
[2]) Pfalzgrev August af Sulzbach var forjagen af sine Arvelande paa Grund af sin Tilslutning til Protestanterne. Slange, anf. Skr. S. 744—45.
[3]) Datum er skrevet to Gange.
[4]) I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 17/27 Aug.

Side 38
Ich habe deiine zuehne briffue, So den 3 vndt den 7 *Huius Datiret*, Emphangen vndt darauss den Einhaldt wol verstanden, worauff ich dich nit verhalthe, dass du hiibei So viil der munster, So miir gefellig, wiiderum zu Emphangen hast, worauff gezeiichenet ist, wii viil Ich daruon begehre. Zu Erkauffung selbiigess kniippelss habe Ich *Marsilio* [1]) 821 dl: zugeskiicket, welchess geldt Er Siich versprochen Nach hollandt wber zu machen. In der ham: sache See ich nit, wass weiiter geskeen kan, dan skon geskeen, weiiter *communication* mit Ihnen zu Phlegen dan geskeen, dass ist gans vnnötig. Wan dii 139. [2]) 62. 37. 24. 32. 34. 29. 17. 33. 19. 21. 19. 18. 22. 29. 23. 29. 18. 19. Erkleeren werden, Mugelich sii werden auff dii von 187 [3]) wenich gedencken. Daa auch dem 86 [4]) Etwass wiiderligss begegnen Solthe, So wurde 187 nit weiiter *Assistens* von 139 begehren, dan 187 wacker den mantell nach dem wiinde hangen können. Eiisseren kugelen hab ich Niit Nötig, aldiiueil Ich daruon wberfliissig auss Noruegen bekommen kan, wii Ich sii begehre. Der Probest zu Itzehou, So offendtlich geprediigett, Ess seii keiine helle, Ist von Seiiner Pharre abgesetzett, vndt werden Erstes tagess Seiine *errores* in druck aussgeen [5]). *Vale*. In der glyckstadt den 16 *Augustj Anno* 1632. Christian.

oversæt: Jeg har modtaget dine breve, som er dateret den 3. og den 7. i denne måned (*Huius*), og deraf fuldt ud forstået indholdet. Jeg vil ikke skjule for dig, at du vedlagt heri modtager så mange af mønstrene, som behager mig, hvorpå der er afmærket, hvor meget jeg ønsker deraf. Til indkøb af disse kniplinger har jeg sendt Marselis[1] 821 daler, hvilke penge han har lovet at overføre til Holland.
I den hamborgske sag ser jeg ikke, hvad der videre kan ske end det, der allerede er sket; at pleje yderligere forbindelse (*communication*) med dem end sket, det er ganske unødvendigt.
Når 139 [Generalstaterne[2]] forklarer de cifferkodede tal [62. 37. 24...], vil de muligvis kun tænke lidt på dem fra 187 [Hamborg[3]].
Skulle der også tilstøde 86 [Sverige[4]] noget modgang, så ville 187 [Hamborg] ikke længere begære bistand (*Assistens*) fra 139 [Generalstaterne], for 187 forstår sandelig at vende kåben efter vinden (hænge kappen efter vinden). Jernkugler har jeg ikke brug for, eftersom jeg kan få rigeligt af dem fra Norge, sådan som jeg ønsker dem. Provsten i Itzehoe, som offentligt har prædiket, at der ikke findes noget helvede, er blevet afsat fra sit sogn (pasterat), og hans vildfarelser (*errores*) vil i de nærmeste dage udkomme i trykken[5]. Lev vel (*Vale*). I Glückstadt den 16. august år 1632. Christian.

[1]) Gabriel Marselis den ældre, Kongens Faktor og residerende Kommissarius i Hamborg. Han var Fader til Gabriel, Peter og Selius Marselis, der alle tre kom i nøje Forbindelse med Danmark, og

Svigerfader til Albert Baltser Bernts, Christian IV's Faktor i Hamborg. Jvfr. om ham Budstikken VI, 706.
[2]) 139 = Generalstaterne.
[3]) 187 = Hamborg.
[4]) 86 = Sverig.
[5]) Om Ditlev Meier, Provst i Itzeho, der blev afsat fra sit Embede paa Grund af heterodox Lære om Helvede, se Westphalen, Monumenta I, 1989. Pontoppidan, Annales ecclesiæ III, 802.

Side 39

Brev 35/3 * 20. August 1632.

Til Frederik Günther.
Chifferbrev, hvori vistnok Meddelelse om, at Kongen vil bruge ham som Afsending til Kurfyrsterne angaaende Elbtolden [1]). — *Geh. Ark.*

Weiil ich mich dess alten Spruchess Errinnere, 64. 20. 24. 18. 34. *in* 23. 24. 21. 36. 36. 29. 34. 34. 20. 24. 34. 18. 19. 23. 29. 16. *Sit* 19. 29. 22. 35. 30. 37. 23. 29. 18. vndt meiiness Erachtenss dass wasser in 230 dermassen 8. 19. 18. 39. 30. 37. 20. 35. 19. Ist, dass wehnig Reiiness darunther zu fiinden, Alss habe Ich mich forgenommen deiine persohn 13. 56. 42. 40. 45. 47. 42. 55. 38. 49. 42. 61. 55. [2]) beii dii 40. 45. 54. 57. [3]) zu gebrauchen, Eiinen versuch beii ihnen zu thun, Ob man sii darhin *disponiren* könne, dass sii in den fohrhim begerthen 8. 34. 24. 27. 27. 35. 25. [4]) auff der 35. 27. 30. 35. [5]) willigen wolthen, aldiiveiill du itzo zum besten Solchess verrichten kontest, weiill du itzo 63. 37. 24. 32. 34. 29. 15. 23. 33. 21. biist, dass du ohne gross 16. 37. 24. 15. 22. 19. 33. 21. 11. 33. 17. kommen kanst, wohr du sollest. Wass du Nun zu solcher verichtung Nötig zu sein Erachtest, dass sollestu miir Erstess tagess wissen lassen, weiil du sicherlich ess itzo skreiiben kanst. Weiil nun Solchess 63. 13. 30. 17. 33. 31. 21. 22. 22. 33. 22. 19. 33. 17. 34. 29. 23. 29. 23. 18. 17. 17. 29. 23. [6]) ablauffen kan, Alss sollestu Eiin wberslag machen, wass man auff Iehlichem ordt zu Spendiren habe, deiine rechnung magstu auff 11. 45. 54. 61. 41. 42. 57. 41. 55. 248.

oversæt: **Brev 35: Kong Christian IV til Frederik Günther (20. august 1632)**
(Oversat fra tidlig moderne tysk - chiffer-numre markerer hemmeligholdt tekst)
Til Frederik Günther.
Chifferbrev, hvori vistnok meddelelse om, at kongen vil bruge ham som udsending til kurfyrsterne angående Elbtolden[1]. — Geheimearkivet.
Da jeg husker det gamle ordsprog: *[Chiffer: 64. 20. 24...]* og efter min mening vandet i 230 [Kejseren/Riget] i den grad er *[Chiffer: 8. 19. 18...]* [mudret/uroligt], så der kun er lidt rent at finde deri, så har jeg besluttet at bruge din person *[Chiffer: 13. 56. 42...] [vistnok: til at rejse til Tyskland[2]]* hos *[Chiffer: 40. 45. 54. 57.] [vistnok: kurfyrsterne[3]]* for at gøre et forsøg hos dem, om man kan få dem bevæget (*disponiren*) til, at de vil indvilge i den tidligere begærede *[Chiffer: 8. 34. 24...] [vistnok: told[4]]* på *[Chiffer: 35. 27. 30. 35.] [Elben[5]]*.
Dette ville du i øjeblikket bedst kunne udrette, eftersom du netop nu er *[Chiffer: 63. 37. 24...]* [i nærheden], så du uden stort *[Chiffer: 16. 37. 24...]* [opstæse/besvær] kan komme derhen, hvor du skal.
Hvad du nu mener at have behov for til en sådan udretning, det skal du lade mig vide i de nærmeste dage, da du helt sikkert kan skrive det med det samme.
Da dette nu *[Chiffer: 63. 13. 30...] [vistnok: ikke kan klares uden bestikkelser/gaver[6]]*, så skal du lave et overslag over, hvad man må spendere på hvert enkelt sted. Dit regnskab kan du sætte på *[Chiffer: 11. 45. 54...]*.

[1]) I de sidste Dage af Februar 1633 afsendtes Fr. Günther til de gejstlige Kurfyrster, bl. A. for at formaa dem til at give Samtykke til Elbtolden. Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 254. 262.
[2]) Vistnok nogle Ord for: til Tydskland.
[3]) Kurfyrsterne?
[4]) Zollen?
[5]) Elbe
[6]) Meningen er vistnok: ikke uden Bestikkelser, eller lign.

Side 40

55, 38. 54. 56. 43. 61. 42. 55. 38. 48. 42. 57.
machen. Beii dem actu muss der von 121 nit vergessen werden. Vale. Glyckstadt den 20 Augustj Anno 1632.
Christian.

Udskrift: A M: M: friderich gunter [1]).

oversæt:
[Slutningen af brev 35: Kong Christian IV til Frederik Günther]
(Oversat fra tidlig moderne tysk)
...gøre *[Chiffer: 55. 38. 54...]*. Ved selve handlingen (*actu*) må man ikke glemme ham fra 121. Lev vel (*Vale*). Glückstadt den 20. august år 1632. Christian.
Udskrift: Til Frederik Günther til hænde[1].

Brev 36/2 * 30. August 1632.

Til Frederik Günther.
Han skal klage hos Generalstaterne over deres Orlogsskibes Overgreb i Kongens Havne. — Geh. Ark.

Dein Skreiben sub Dato den 21 Huius habe Ich diisse Stunde Emphangen vndt Eben zur Selbige Stunde Ist miir dess ambdtmanss Eiiler wrnen [2]) Skreiiben, So hiibei zu finden, zu handen kommen, worauss der herren Stathen Orloffskiiffen insolens zu Seen, So sii noch fordt vndt fordt in Meiinen porten vnd haffuen veruben, welchess du an gebiirenden Orthern anzubringen in keiin vergess stellen sollest, auffdass Solche proseduren nit grosse weiitleufftigkeiten verursachen muchten. Vale. In der glyckstadt den 30 Au: Anno 1632.
Christian.

oversæt: Dit brev under dato af den 21. i denne måned (*Huius*) har jeg modtaget i denne time, og netop i samme time er amtmand Ejler Urnes[2] skrivelse, som findes vedlagt heri, kommet mig i hænde. Deraf ses herrerne generalstaternes orlogsskibes uforskammede adfærd (*insolens*), som de fortsat (*fordt vndt fordt*) har udvist i mine havne (*porten*) og bugter. Dette skal du fremføre på de behørige steder og ikke lade gå i glemmebogen, for at sådanne fremgangsmåder (*proseduren*) ikke skal forårsage store vidtløftigheder (diplomatiske problemer). Lev vel (*Vale*). I Glückstadt den 30. august år 1632.
Christian.

Brev 37/3 * 3. Septbr. 1632

Til Frederik Günther.

De Forslag, Hamborgerne have gjort i Uetersen, kunne ikke gjælde for en Aftale. Hollænderne have ingen Grund til at klage over, at deres Skibe blive opholdte ved Glückstadt. Meddelelser om den svenske Hærs Tilstand, den islandske Flaade og den afsatte Provst i Itzeho. — Geh. Ark.

---

[1]) I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 1/11 Septbr.
[2]) Ejler Urne til Gunderslevholm var Lensmand over Bratsberg Len 1620—40. Norske Rigsregistranter V, 83. Samlinger t. d. norske Folks Sprog og Hist. V, 446.

Side 41
AUS deiinem Skreiiben *sub Dato* den 21 *Au:* habe Ich vernommen, dass dii Erlige Hamburger Ihre fohrslege zu Iiterssen *pro concluseo* wolthen gehalthen haben, welchem inen, Ob godt wiil, feiilen Soll [1]). Sii seindt itzo ubel zu friiden, dass der kaalck vnd dii Steiine, So auff der Elbe kommen, auffgekauffet bleiiben. Sonsten hoffe Ich nit, das Iehmandt von den hollanderen klaagen sollen, dass sii auffgehalthen werden, dan der zöllener muss Stundtlich Eiinen diiner auff dem Blockhausse haben, der dii skiiffe Strax wiider passiiren können (!). Dass gotlob dii Sleusse So woll fordtgeet, dass verdreust den v: ham: nit wehnig, konten Sii dass abbringen, dass dass sii nit hii setzen musten, dii geben woll Etwas darum. Herdtzog Berndt v: weiimeren Oberster leuthenandt, Ein Moltycke von geslechte, waar diisse tage beii miir, welcher sich liiss verlauthen, dii Suediske *Armij* konte nit geslagen werden, 100 ihrer reuther von Ihnen konthen 1000 von Ihrer kegenparteii Slaagen, worauss zu vernemmen ist, dass der Mudt sehr gestiigen, welchess fuhr alterss phlegete Einen fall zu bedeuten. Dii Isslandtske flotte ist godtlob woll gelaaden zu kopen: angekommen, wiiauch dreii skiiffe mit Isslandiske waaren anhero angelanget. Dess abgesetzten Probest von Itzehou widderuff hastu hiibei zu Emphangen, Ich hatte im willen den gansen *proces* driicken lassen, Aber dii *pastoren* hii im lande bathen dafuhr, auffdass seiine *schurrilia* nit weiiter an den tag kommen muchten. H: franss kaarl liiget noch zu hamburch vndt H: hans zu godttorp vndt werben alle tage, aber bekommen wehnig folck, Sii werden auch Schuerlich auffkommen. Miir dunckett, Es mangeldt am besten. *M: saluius* Ist disse tage von lybeck nach ham: gekommen, aber zu Lybeck kein geldt, wii er woll gehoffet, bekommen konnen. *Vale*. Glyckstadt den 3 *Sep: Anno* 1632. Christian.

oversæt: **Brev 37: Kong Christian IV til Frederik Günther (3. september 1632)**
(Oversat fra tidlig moderne tysk)
Af din skrivelse under dato af den 21. august (*Au:*) har jeg erfaret, at de ærlige hamborgere ville have anset deres forslag i Uetersen for en endelig aftale (*pro concluseo*), hvilket dog med Guds vilje skal slå fejl for dem[1]. De er i øjeblikket meget utilfredse med, at den kalk og de sten, som fragtes på Elben, forbliver opkøbt. Ellers håber jeg ikke, at nogen af hollænderne skal klage over, at de bliver tilbageholdt, for tolderen skal hver time have en af sine folk på blokhuset, som straks kan lade skibene passere igen. At slusen, Gud ske lov, går så godt fremad, det ærgrer dem fra Hamborg ikke så lidt; kunne de afbøde det, så de ikke behøvede at sætte [told/afgifter] til her, ville de gerne give noget for det.
Hertug Bernhard af Weimars oberstløjtnant, en Moltke af slægt, var i disse dage hos mig. Han lod sig høre med, at den svenske hær (*Armij*) ikke kunne slås; 100 af deres ryttere skulle kunne slå 1000 fra modparten, hvoraf det ses, at modet er steget betydeligt, hvilket i fordums tid plejede at betyde et fald.

Den islandske flåde er, Gud ske lov, ankommet vel ladet til København (*kopen:*), ligesom tre skibe med islandske varer er ankommet hertil.
Den afsatte provst i Itzehoes tilbagekaldelse (eller gendrivelse) har du vedlagt heri. Jeg havde i sinde at lade hele processen trykke, men præsterne (*pastoren*) her i landet bad indtrængende om at lade være, for at hans skændigheder (eller grove skæmteord/*schurrilia*) ikke yderligere skulle komme for dagens lys. Herr Frands Karl ligger stadig i Hamborg, og herr Hans er på Gottorp; de hverver hver dag, men får kun lidt folk, og de vil have meget svært ved (*Schuerlich*) at rejse en styrke. Det forekommer mig, at de mangler det vigtigste [penge]. Salvius (*M: saluius*) er i disse dage kommet fra Lübeck til Hamborg, men han har, stik imod hvad han havde håbet, ikke kunnet få nogen penge i Lübeck. Lev vel (*Vale*). Glückstadt den 3. september år 1632. Christian.

[1]) Om Forhandlingerne i Uetersen Kloster fra Novbr. 1631 til Januar 1632 s. Slange, anf. Skr. S. 739—41. Fridericia, anf. Skr. I, 204—205.

Side 42

Brev 38/3 * 9. Septbr. 1632.

Til Frederik Günther.
Kongen giver ham Ordre til forskellige Indkjøb. Ugunstige Efterretninger om den svenske Hær. — *Geh. Ark.*
Hiibei hastu zuehne munster von kniippelss zu Emphangen, wornach du miir Sollest 120 ellen machen, von Ieder ardt 60 Ellen, darneben 60 eller (!), So man in dennemarck mellomuerck nennet. Dass munster, So auff dem blauuen paapiir gehefftid ist, soll Ettwass kyrdtzer von Spiidtzen sein, vndt soll in acht genommen werden, dass dii Spidtzen auff dass mellomuerck soll gebrauchett werden. Welchess alless von besserem zuern, dan diisse muster seindt, gemacht werden, worzu gaabriiel Marsiilius daussendt reiix daler Emphangen hatt, So Er diir wberzumachen siich versprochen hatt. Wass du Nun von selbigem gelde zu dem knippelss su zahlen nit nötig hast, dass sollestu an kammer vndt Skiirtuch anwenden, vndt Sende diir hiibei Eiine *proba* von Skiirtuch, so alhii gekauffet, ist dii Elle Braabandtz fuhr 5 1/2 lybysk ringer 4 ß, vndt ist keiin zueiiffuel, man hatt daa viill besser kauff. Disse tage hatt man alhii Slechte zeiitung von der Suedisken *Armej* gehabdt, der Almechtiger gebe, dass alless im zu Ehren gerathen muge. Dii *Retrette* durffte woll hiiher in Meckelenburch vndt Pommeren geen, also dass man disses ordtz Eiinen wnruichen wiinter haben werden. *Vale*. *Datum* glyckstadt den 9 *Septem: Anno* 1632.
Christian.

Ich habe Noch nit auss deinem Skreiben vernommen, Ob du dass fohrige geldt, So zu dem kniippelss solthe gebrauchett werden, welchess damalss bestaldt wurdt, bekommen hast.

oversæt: **Til Frederik Günther.**
Kongen giver ham ordre til forskellige indkøb. Ugunstige efterretninger om den svenske hær. — Geheimearkivet.
Vedlagt heri modtager du to mønstre på kniplinger, efter hvilke du skal lade fremstille 120 alen til mig, 60 alen af hver slags, og derudover 60 alen (eller metervare), som man i Danmark kalder mellemværk. Det mønster, som er hæftet på det blå papir, skal være noget kortere i spidserne, og det skal bemærkes, at spidserne skal bruges på mellemværket. Alt dette skal laves af bedre garn (zuern) end disse mønstre er, hvortil Gabriel Marselis har modtaget tusind rigsdaler, som han har lovet at overføre til dig. Hvad du nu af disse penge ikke har brug for til at betale for kniplingerne,

det skal du anvende på kammerdug (fint linned) og skørtetøj, og jeg sender dig vedlagt en prøve (*proba*) på skørtetøj, som er købt her; der koster en alen fra Brabant 5 1/2 lybsk skilling, ringere [eller mangler] 4 skilling, og der er ingen tvivl om, at man der kan gøre et langt bedre køb.
I disse dage har man her haft dårlige nyheder om den svenske hær (*Armej*); må den Almægtige give, at det alt sammen må vende sig til hans ære.
Tilbagetoget (*Retrette*) kunne vel let gå herhen mod Mecklenburg og Pommern, således at man her på stedet vil få en urolig vinter. Lev vel (*Vale*). Givet (*Datum*) i Glückstadt den 9. september år 1632. Christian.
Jeg har endnu ikke erfaret af dit brev, om du har modtaget de forrige penge, som skulle bruges til kniplingerne, og som dengang blev bestilt.

Side 43

Brev 39/3 * 13. Septbr. 1632.

Til Frederik Günther.
Om Gotlieb von Hagens Ansættelse som Resident i Brüssel. — *Geh. Ark.*
Ich habe dein Skreiiben, den 29 *Augustj* zu Amsterdam datiret, dissen morgen bekommen vndt darauss deiine verrichtung verstanden. Disse tage habe Ich Gotleff von Hagen fuhr meiinen *Residenten* am Briisselskem hoffue bestaldt [1]), der kauffleuthe alhii vndt in dennemack saechen in acht zu haben, Miit welchem du guthe *correspondens* halthen Sollest. Demselbiigen ist dii Sache zu threiiben kegen dii, so dass Skiiff flenssburch genommen haben. Ess skeiinet, dass selbiiger von haagen Eiin geskiickter man Ist, der sich woll zu skycken weiis. Dass geldt, nebenst meiin skreiiben, so ich fuhr wehnig tagen diir zugeskicket, dass hoffe Ich, du werdest nuhmer Emphangen haben. *Vale*. Glyckstadt den 13 *Sep: Anno* 1632. Christian.
Udskrift: *A M: M: frederich gunter* [2]).

oversæt: **Til Frederik Günther.**
Om Gotlieb von Hagens ansættelse som resident i Bruxelles. — Geheimearkivet.
Jeg har i morges modtaget dit brev, dateret i Amsterdam den 29. august, og deraf forstået dine forretninger.
I disse dage har jeg udnævnt Gotlieb von Hagen til min resident ved hoffet i Bruxelles[1] for at tage vare på de herboende og de i Danmark værende købmænds sager. Du skal holde en god korrespondance (*correspondens*) med ham. Det er pålagt ham at drive sagen frem mod dem, som har opbragt skibet "Flensborg". Det synes, som om samme von Hagen er en dygtig mand, der forstår at indrette sig vel. De penge, foruden min skrivelse, som jeg sendte dig for få dage siden, håber jeg, at du nu har modtaget. Lev vel (*Vale*). Glückstadt den 13. september år 1632. Christian.
Udskrift: Til Frederik Günther til hænde[2].

Brev 40/3 * 14. Septbr. 1632.

Til Frederik Günther.
Kongen omtaler sine Bestemmelser angaaende, hvornaar hollandske Skibe skulle lægge an ved Glückstadt. — *Geh. Ark.*

Dein Skreiiben *sub dato* den 4 *Huius* habe Ich dissen morgen Emphangen vndt darauss *inter alia* verstanden, dass dii auss hollandt sich dess Setzen halber beii herbess-

oversæt: Dit brev under dato (*sub dato*) af den 4. i denne måned (*Huius*) har jeg modtaget i morges og deraf blandt andet (*inter alia*) erfaret, at de fra Holland [hvad angår tolden eller opankringen]**...** *(teksten afbrydes midt i ordet "herbestemt" eller lignende ved sideskift)*

---

[1]) Gotlieb von Hagen's Kreditiv var af 11. Septbr. 1632. Molbech, Christian IV's egh. Breve II, 48. Om ham se for øvrigt Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 104. [2]) I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 24. Septbr./4. Oktbr.

Side 44
zeiiten grauiret. Weiil du von den Skipperen Selbest Eiine grosse Enderung In allem Spiiren werdest, vndt Es, ob godt wiil, noch besseren Soll, dan biiss *dato* fiill dingess fohrgelauffen, So itzo geenderet Ist, Alss sollestu deiin fleiiss anuenden, dass, daa Sii so gar sich dess Setzens halber *grauiren* Solthen, dass sii im hinfahren nach ham: Nur setzeten vndt im zurucksiigelen Niit zuiisken *S: Michaelis* vndt *fastelauent*, dan sii vber dass setzen nit klaagen können, So lange der sommer wehrett, wass geskiiet, darzu werden Sii von den v: ham: *instigiret*. *Vale*. Glyckstadt den 14 *Septem: Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: *A M: M: friderich gunter* [1]).

oversæt: [Fortsættelse og afslutning af brev 40: Kong Christian IV til Frederik Günther]
(Oversat fra tidlig moderne tysk)
...tider føler sig tynget (*grauiret*) [herved]. Eftersom du af skipperne selv vil mærke en stor forandring i alt, og det om Gud vil skal blive endnu bedre, for der er indtil nu (*biiss dato*) foreløbet mange ting, som nu er ændret. Derfor skal du anvende din flid på, at hvis de absolut vil beklage sig over opankringen (eller toldsættelsen), at de da kun ankrer op på henvejen til Hamborg og ikke på tilbagesejladsen mellem sankthans (eller Mikkelsdag/*S: Michaelis*) og fastelavn, for så kan de ikke klage over opankringen, så længe sommeren varer; hvad der ellers sker, dertil bliver de opviglet (*instigiret*) af dem fra Hamborg. Lev vel (*Vale*). Glückstadt den 14. september år 1632.
Christian.
Udskrift: Til Frederik Günther til hænde[1].

Brev 41/3 * 16. Septbr. 1632.

Frederik Günther.
Kongen forsvarer, at han har ladet sine Svarskrivelser til Generalstaterne angaaende Hamborg trykke. Han savner Svar paa en Chifferskrivelse. Han er i Færd med at rejse til Landdagen i Rendsborg. — *Geh. Ark.*

Deiin Skreiiben *sub Dato* den 24 *Augu:* ist miir heuthe in der glyckstadt zu handen gekommen, vndt darauss verstanden, dass dii herren Stathen Etwas *scandelisiret* worden, das Ich dii skreiiben an Sii in der ham: sache habe driicken lassen. So haben dii guthe herren Meiines Erachtens Sich daruber Im geringisten Nit zu *grauiren*, Sondern daraus mercken können, das ich *Integre* mit dii sache wmgehe, das Ich auch leiiden kan, dass dii ganse weldt wissen mag, wii ich meine Sache kegen dii v: ham: angestellet habe. Ich bin wol gewiss, das daa Ich ess *illo modo* nit vnther dii leuthe gebracht, Es hetten wehnich Erfahren sollen, worauff Es vernageldt gewessen. Fuhr wehnig tagen liiss Ich diir meiine Meiinung von-

oversæt: **Brev 41: Kong Christian IV til Frederik Günther (16. september 1632)**
Til Frederik Günther.
Kongen forsvarer, at han har ladet sine svarskrivelser til generalstaterne angående Hamborg trykke. Han savner svar på en chifferskrivelse. Han er i færd med at rejse til landdagen i Rendsborg. — Geheimearkivet.
Dit brev under dato (*sub Dato*) af den 24. august er i dag kommet mig i hænde i Glückstadt, og jeg har deraf erfaret, at herrerne generalstaterne er blevet en smule forargede over (*scandelisiret*), at jeg har ladet skrifterne til dem i den hamborgske sag trykke. Efter min mening har de gode herrer dog ikke det fjerneste at beklage sig over (*grauiren*), men de kan tværtimod deraf mærke, at jeg omgås sagen fuldstændig ærligt og reelt (*Integre*), og at jeg også gerne tillader, at hele verden må vide, hvordan jeg har anlagt min sag mod dem fra Hamborg. Jeg er ganske vis på, at hvis jeg ikke på den måde (*illo modo*) havde bragt det ud blandt folk, ville kun få have fået at vide, hvad sagens egentlige kerne var (hvorpå det var naglet fast).
For få dage siden lod jeg dig vide min mening om... *(teksten afbrydes midt i ordet "omkring" eller lignende ved sideskift)*

[1]) I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 24. Septbr./4. Oktbr.

Side 45
wegen dass Setzen fuhr der glyckstadt wiissen, welchess du miit fleiiss dreiiben sollest vndt keiin geldt darahn Spaaren. Fuhr Etzliichen wochen Skriib Ich diir zu mit *Characteren*, worauff du noch nit geandtworted hast, Ob skon Ich sidder dehm vnterskiddene briiffue von diir gehabdt. Sollest derohalben miir mit Erster Post wiissen lassen, wii es vm den briiff bewandt ist. Ich reiisse nun *recta* von hinnen Nach dem landttage zu Renssburch [1]) vndt habe beii dem *gubernör* [2]) hiinterlassen, dass Er miir allemahl deiine skreiiben Nachskiicken Soll. *Vale*. *Datum* klemppe [3]) den 16 *Septem: Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: *A M: M: friderich gunther* [4]).

oversæt: [Fortsættelse og afslutning af brev 41: Kong Christian IV til Frederik Günther]
(Oversat fra tidlig moderne tysk)
...[for få dage siden lod jeg dig vide min mening] angående opankringen (tolden) foran Glückstadt, hvilket du med flid skal drive frem og ikke spare nogen penge dertil.
For adskillige uger siden skrev jeg til dig med chiffer (*Characteren*), hvilket du endnu ikke har besvaret, skønt jeg siden da har modtaget forskellige breve fra dig. Du skal derfor med første post lade mig vide, hvordan det forholder sig med det brev.
Jeg rejser nu direkte (*recta*) herfra til landdagen i Rendsborg[1] og har pålagt statholderen (*gubernör*[2] [Christian Pentz]) at eftersende dine skrivelser til mig hver gang. Lev vel (*Vale*). Givet (*Datum*) i Krempe[3] den 16. september år 1632. Christian.
Udskrift: Til Frederik Günther til hænde[4].

Brev 42/3 * 26. Septbr. 1632.

Til Frederik Günther.
Kongen forsvarer sin Fremgangsmaade mod Hamborg og paa Elben. Han vil sende ham Navnet paa den hollandske Kaptajn, der har gjort Overgreb i Norge. Han meddeler Efterretninger fra Krigen i Tydskland og udtaler, at han ikke vil laane Kurfyrsten af Sachsen Penge. — *Geh. Ark.*

Deiin Skreiiben *sub Dato* den 14 *Huius* Ist miir gesteren wol zu handsen kommen, darneben der herren Stathen *Resolution* auff dass Norwegiiske werck [5]), wan sii

ovesæt: Dit brev under dato (*sub Dato*) af den 14. i denne måned (*Huius*) er i går kommet mig vel i hænde, og derhos herrerne generalstaternes beslutning (*Resolution*) angående det norske foretagende[5] [hvalfangst og søbeskyttelse], når de... *(teksten afbrydes ved sideskift)*

[1]) Den Landdag, som holdtes i Efteraaret 1632, mødte 15. Novbr. i Slesvig. Brevene derom udstedtes først 6. Oktbr. (Lackmann, Einleitung IV, 195). Har det først været paatænkt at holde den i Rendsborg? Ogsaa Greven af Leicester siger, at Kongen var kommen til Rendsborg i Anledning af „the rixdak" (Dsk. Mag. 3. R. I. 15).
[2]) Christian Pentz.
[3]) ɔ: Krempe.
[4]) I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 28. Septbr./8. Oktbr.
[5]) Den Resolution, der her omtales, er vistnok Generalstaternes af 6. Septbr. (n. St.) angaaende det nederlandske nordiske Kompagnis Hvalfiskefangst samt Beskyttelsen af Sejladsen paa Norge. Afskr. i Holland Nr. 58c, Geh. Ark.

Side 46
nun derselbiigen Nachleben, So habe Ich nit zu klaagen. Dass dii herren Stathen sich auff der v: ham: anstiifftung sich wber dass Setzen fuhr der glyckstadt *grauiren*, dessen haben Sii keiine wrsache, dan strax nach *Michaelis* dii skiiffe beii Nachtzeiiten zu setzen in genötigett. Dass ess etwass nöwess ist, So ist das auch Etwass Newess, dass dii v: hamburch eiinen Potentaten vnuerwarneter sache ankreiiffen vndt Blokiiren sollen. Daa Eiinss oder mehr dess setzens halber zu skaaden kommen Solthen, So dancke Ich godt, dass ich ess wiiderum Ergendtzen kan. So lange der keiisser vndt Ich vnss darum verdragen können, So sollens andere miir woll lassen. Vndt ob das setzen Skon Etwass *in suspenso* kommen muchte, welchess doch Schuer zugeen wiirdt, So kan solchess zum verdrage zuiisken Miir vndt dii v: ham: nichtes Machen, Sii werden derohalben in Meiinen Reiichen vndt landen nit freiier Sein. Dii Erlige leuthe haben Skon bodt beii dem keiisser, Sich zu *exusiren*, das Sii dem kön: in Suehden ihres Eiigenen gudtduncken *Assistens* geleisted. Betreffende den hollandtsken *capitein*, So habe ich nit anderss gewust, alss das Eiiler wrne seiinen Nahmen dabeii geskickett hette, habe aber befohlen in mugelicher Eiile den selben an dii hand zu skaffen. Mein trummeter [1]), so ich fuhr meiinem abreiisendt auss dennemarck nach dem keiisser vndt dem kön: in Sueden geskiickett, Ist disse tage anhero kommen mit andtwordt von beiiden theiilen, Aber Ich vermercke nit, dass Sii von Eiiniger friidenss *tractation* hören wollen. Der trummeter berichted, dass im Schuediskem laager vber 5000 pherde auss mangell fodernissi (!) gestorben, vndt das Er 2000 Reuther hatt sehen zu fusse gehen vndt siich Erbotten zu fusse zu diinen, aber wegen mangell dess geldess verbleiiben mussen. Er sagett wunder, wii wehnig geldt beii den leuthen verhanden. An seiiten der *Catho-*

oversæt: [Fortsættelse af brev 42: Kong Christian IV til Frederik Günther]
(Oversat fra tidlig moderne tysk)
...nu efterlever det samme, så har jeg intet at klage over. At herrerne generalstaterne på opvigling fra dem i Hamborg beklager sig over (*grauiren*) opankringen (toldstationen) foran Glückstadt, det har de ingen årsag til, for straks efter mikkelsdag (*Michaelis*) er skibene nødt til at kaste anker i nattetimerne.
At det skulle være noget usædvanligt (nyt), så er det sandelig også noget nyt, at de fra Hamborg uden varsel overfalder og blokerer en potentat. Hvis en eller flere skulle lide skade på grund af opankringen, så takker jeg Gud for, at jeg kan erstatte (godtgøre) det igen. Så længe kejseren og jeg kan enes om det, så skal andre nok lade mig gøre det.

Og selvom opankringen endda skulle blive stillet en smule i bero (*in suspenso*), hvilket dog næppe vil ske, så kan det intet bidrage til en aftale mellem mig og dem fra Hamborg; de vil derfor ikke være friere i mine riger og lande.
De ærlige folk [hamborgerne] har allerede sendt bud til kejseren for at undskylde sig (*exusiren*) for, at de efter eget skøn har ydet bistand (*Assistens*) til kongen af Sverige. Hvad angår den hollandske kaptajn (*capitein*), så har jeg ikke vidst andet, end at Ejler Urne havde sendt hans navn med, men jeg har givet ordre til i al mulig hast at skaffe det til veje.
Min trompeter[1], som jeg før min afrejse fra Danmark sendte til kejseren og til kongen af Sverige, er i disse dage ankommet hertil med svar fra begge parter, men jeg mærker ikke, at de vil høre tale om nogen som helst fredsforhandling (*tractation*).
Trompeteren beretter, at der i den svenske lejr er død over 5000 heste af mangel på foder, og at han har set 2000 ryttere (rytteri) gå til fods og tilbyde sig at tjene som fodfolk, men at de må forblive [hvor de er] på grund af mangel på penge. Han beretter vidunderlige ting om, hvor lidt penge der er til råde hos folk. På den katolske... *(teksten afbrydes midt i ordet ved sideskift)*

[1]) 8. Juni 1632 fik Hans Renicke, kgl. Maj.s Trompeter, 300 Rdlr. in spec. til sin Rejse til Tydskland. Rentemestr. Regnsk.

Side 47
lischen ist nit mangell an gelde, Sondern dii *prouiande* mangelen auff beiiden Seiiten. Souern dii keiisserliiche *Armej* dergestaldt *accommodiret*, wii holck [1]) miir geskriiben, So hatt diiselbe keinen mangell nochderzeiit, godtgebe, wii ess in dii lenge darmit geen wiirdt, Ess siiet noch wunderlich auss. Man sagett alhii, der v: Pappenheim gee *recta* nach Meiissen, wii ess sich auch woll anseen lest. Holcke ist Neulich darauss kommen, kommet disser nu darhin, so wiirdt dass landt fullendt klaar. Hatt der Churfurst etwass *Victorie* in der Slessigen gehabdt, so werden sii ess im woll wiider Einbringen. Lebzelther waar beii miir gesteren vndt hiildt an, Ich wolthe dem Churfursten Endwedder Selbst oder beii den holsteiner fiinff mahll 100 taussendt taler zuwege bringen. Er vermeiinte, sein her konte souill bau vndt brenholdtz dii Elbe herunter bringen lassen auff ham:, das Er darmit dii Renthe ablegen konthe, worzu Ich geandtworted, dass der lebzelther Noch auffrichtig beii vnss handelthe, indem Er vnss zeiigete dii mittell zu den Renten, aber von dem heubdtstull nit, wormit er *tacite* vnss zu uersteen giibdt, dass wiir daruon Niichtes bekommen wurden. Es muste woll Ein grosser Naar Sein, der geldt dahiin leiiethe, weiill Sii an dem Ordt den Rum haben, dass Sii niimandt zaahlen. *Vale*. Auff Renssburch den 26 *Septem: Anno* 1632. Christian.

ovrsæt: [Fortsættelse og afslutning af brev 42: Kong Christian IV til Frederik Günther]
(Oversat fra tidlig moderne tysk)
...[På den kato]lske side er der ikke mangel på penge, men derimod mangel på proviant (*prouiande*) på begge sider.
For så vidt som den kejserlige hær (*Armej*) er indrettet (*accommodiret*) således, som Holck[1] har skrevet til mig, så lider den for øjeblikket ingen mangel; Gud må vide, hvordan det i længden vil gå med det, det ser endnu besynderligt ud. Man siger her, at Pappenheim går direkte (*recta*) mod Meissen, hvilket det også ser ud til. Holck er for nylig kommet derfra; kommer han nu derhen, så bliver det land fuldstændig ødelagt (eller rydmet). Hvis kurfyrsten har haft nogen sejr (*Victorie*) i Schlesien, så skal de nok vriste det fra ham igen.
Lebzelter var hos mig i går og anmodede om, at jeg enten selv eller hos holstenerne ville tilvejebringe 5 gange 100.000 [500.000] daler til kurfyrsten. Han mente, at hans herre kunne lade så meget bygge- og brændeved fragte ned ad Elben til Hamborg, at han dermed kunne betale renterne. Dertil svarede jeg, at Lebzelter endnu ikke handlede oprigtigt over for os, for så vidt som han vel

viste os midlerne til renterne, men ikke til hovedstolen, hvorved han stiltiende (*tacite*) giver os at forstå, at vi intet skal få af den.
Det måtte sandelig være en stor nar, der lånte penge derhen, eftersom de på det sted har ry for, at de ingen betaler. Lev vel (*Vale*). På Rendsborg den 26. september år 1632. Christian.

Brev 43/3 * 7. Oktbr. 1632.

Til Frederik Günther.
Om den engelske Gesandt og Forholdene i den nedersachsiske Kreds. — *Geh. Ark.*

Ich habe nun in Etzliichen wochen kein Skreiiben von diir gehabdt, welchess miir sehr fremd forgekommen,

oversæt: Jeg har nu i adskillige uger overhovedet intet brev haft fra dig, hvilket forekommer mig meget mærkeligt... *(teksten afbrydes ved sideskift)*

[1]) Henrik Holck.

Side 48
Insonderheiit weiil dii *Posten* sicher geen können. Der Engelsker gesanter [1]) Ist noch alhii, wass er alhii weiiter zuuerrichten hatt, alss dii *condolens* vber der fraumutter Seliigen hintrit, das ist miir biiss *Dato* verborgen. Miir duncket, das 84 [2]) vndt 86 mugen Einander woll guthe *Miinen* machen, aber ich glaube gewiiss, das darauff wehnich zu bawen Ist. Es lesset sich auch ansehen, dass das vertrawen zuiisken 84 vndt 139 [3]) zimlich Slecht ist. Dii 178 haben guten zutriidt beii 84. Wii ess mit hertzog Iörgen [4]), Paudessen vndt Louhaussen abgelauffen im Niidersexisken kreiidtz, das werdet ihr Skon Erfahren haben, Es lessett Sich noch selssam zum friiden an, godt gebe, wii ess Noch ablauffen wiirdt. *Vale*. Auff Renderssburch den 7 *Octo: Anno* 1632. Christian.
Udskrift: *A M: M: friderich gunter* [5]).

oversæt: [Fortsættelse og afslutning af brev 43: Kong Christian IV to Frederik Günther]
(Oversat fra tidlig moderne tysk)
...især fordi posten kan gå sikkert. Den engelske gesandt[1] [Robert Sidney] er her endnu; hvad han har yderligere at udrette her, foruden kondolencen (*condolens*) over fru moderens salige bortgang, det er mig indtil nu (*biiss Dato*) skjult.
Det forekommer mig, at 84 [England[2]] og 86 [Sverige] vel nok kan vise hinanden gode miner, men jeg tror helt vist, at der er meget lidt at bygge på dér.
Det lader også til, at tilliden mellem 84 [England] og 139 [Generalstaterne[3]] er temmelig ringe. De 178 har god adgang hos 84.
Hvordan det er forløbet med hertug Jørgen[4] [Georg af Braunschweig-Lüneburg], Baudissin og Lohausen i den nedersaksiske kreds, det vil I allerede have erfaret. Det tegner sig endnu besynderligt med freden; Gud give, hvordan det endnu vil løbe af. Lev vel (*Vale*). På Rendsborg den 7. oktober år 1632. Christian.
Udskrift: Til Frederik Günther til hænde[5].

Brev 44/3 * 7. Oktbr. 1632.

Til Karen Sehested.

Om to Piger, som Kongen har antaget til at passe paa Børnene. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.*

Kerre karren, Ieg fremskiicker hermed thuende piiger, Som Ieg haffuer antagiid tiilad ware paa Børnen, Den Myndste kan well Bøiie Och gørre kraffuer, Den anden kan ochsaa well nogiid, menss ded haffuer inted Stordt paa siig, Dog kan hun mehre End den fiirkantige piige, som kom siist fraa fiin. Samme behendige piige fraa fiin

oversæt: *(Oversat fra 1600-tals dansk)*
Til Karen Sehested.
Om to piger, som kongen har antaget til at passe på børnene. — Afskrift i Det Kongelige Bibliotek, Ny kongelig Samling, Folio, 626.
Kære Karen, jeg fremsender hermed to piger, som jeg har antaget til at skulle være hos børnene. Den mindste kan godt sy hulsøm (bøje kanter) og lave kraver. Den anden kan også godt sy en smule (nogle ting), skønt det ikke er det store, men hun kan dog mere end den klodsede ("firkantede") pige, som sidst kom fra Fyn (*fiin*). Samme behændige pige fra Fyn... *(teksten afbrydes ved sideskift)*

---

[1]) Robert Sidney, Greve af Leicester. Hans Beretning om denne Ambassade er meddelt i Dsk. Mag. 3. R. 1. Bd. Jvfr. Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 207—209.
[2]) 84 = England?
[3]) 139 = Generalstaterne.
[4]) Hertug Georg af Brunsvig-Lyneborg.
[5]) I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 20/30 Oktbr.

Side 49
Skall vdaff hoffmeistren giffuiss, huissom hinder kan tiilstaa, Och siiden hinder forhielppe hen till fru Ellen ygen. Ieg haffuer loffuid dii gaadt folck, Ieg haffuer bekommid piigerne huoss, att dii ynted skulle bliiffue Offuerdiiffuelid vdaff den, Som haffuer uerid for dem vdi tiienisten, Huorfor du skaldt haffuer acht derpaa, att Sliigdt inted skeer. Befalendis dig hermed gud y himmelen. *Datum* Renssborrig den 7 *Octobris Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: Frue karren Sested tiil hande.

oversæt: [Fortsættelse og afslutning af brev 44: Kong Christian IV til Karen Sehested]
(Oversat fra 1600-tals dansk)
...skal gives af hofmesteren, hvad der tilkommer hende, og siden hjælpe hende hen til fru Ellen [Marsvin] igen. Jeg har lovet de gode folk, som jeg har fået pigerne hos, at de intet skal lide af overlast eller forurettelse (*Offuerdiiffuelid*) af den, som har været før dem i tjenesten. Hvorfor du skal have agt derpå, at sådant intet sker. Hermed befalet Gud i himmelen. Givet (*Datum*) i Rendsborg den 7. oktober år 1632. Christian.
Udskrift: Fru Karen Sehested til hænde.

Brev 45/3 * 9—11. Oktbr. 1632 [1]).

Til Frederik Günther.
Optegnelse til Brug ved Udarbejdelsen af det Svar, der skal gives den engelske Afsending, Greven af Leicester, angaaende Pillautolden. — *Geh. Ark., Overretsarkivet, Stater og Regenter i Europa, Nr. 10.*

Ad primum.
Dass der grosser vndt wnleiidenliicher zoll beii der Piillau gehoben, das ist weldtkundich. Weiil Nun viilen daran gelegen, dass derselbiige abgeskaffet wurde, So ist meiine meiinung, das auch viile beii dem könig in Sueden vm dii abskaffung desselben anhalten mussen, So hernacher sich vereinbahren können, wass weiiter dabeii zu thun, wan Eiiine abslegiige andtwordt fallen mucht, dan Eiinem alleiine Solchess abzuskaffen, dass wolthe demselben alzu *molest* fallen.

oversæt: Hvad angår det første (*Ad primum*):
At den store og ulidelige told opkræves ved Pillau, det er vitterligt for hele verden (*weldtkundich*). Da det nu magtpåliggende for mange, at denne told blev afskaffet, så er det min mening, at også mange i fællesskab må anholde hos kongen af Sverige om dens afskaffelse, for at de bagefter kan enes om, hvad der videre skal gøres derved, hvis der skulle falde et afslående svar. For hvis én alene skulle afskaffe sådant, ville det falde samme alt for besværligt (*molest*).

[1]) Optegnelsen er udateret, men maa falde imellem Leicesters Proposition af 9. Oktbr., hvor han rejser Spørgsmaalet om Pillautolden, og Christian IV's Resolution af 11. Oktbr., hvor han endnu ikke, saaledes som i den af 14. Oktbr., nærmere angiver, hvilke Magter der bør henvende sig til Sverig, men kun holder sine Udtryk i Almindelighed. De her nævnte Aktstykker findes i Geh. Ark., England Nr. 43. 4

Side 50

Brev 46/3 * 9—11. Oktbr. 1632 [1]).

Til Reimar Dorn.

Optegnelse til Brug ved Udarbejdelsen af det Svar, der skal gives den engelske Afsending, Greven af Leicester, angaaende Elbtolden. — *Geh. Ark., Overretsarkivet, Stater og Regenter i Europa, Nr. 10.*

Dass man dess geringskedzigen tunnen vndt Backengeldess, so *a part[e]* nostra gehoben, so gross werck machett, das giibdt vnss gros wunder, weiil dii von ham: von Eiinem iehlichem Stycke laken 1/2 % geben, woruon sii liichtlich dii *onera* haben tragen können, weiil Sii tunnen vndt baaken zulegen gebiihrett. Dass dii Skiiffe daselbst setzen mussen, dass verhoffen wiir, dass S: L: v: Engelandt vnss mit nichten miissgunnen werden, aldiiveiill wiir so Nahe verwanten, vndt alle vnsere vnthertan sich Ebenermassen *comportiren* Sollen an orthen vndt Enden, daa Es S: L: gefellig sein kan. Dess Setzen halber ist godt lob kein Einigess skiiff zu skaden gekommen, verhoffen auch, das der Almechtiger ess hinfuhro verhutten Soll. Daa ess aber wber verhoffendt geskeen Solthe, So dancken wiir godt, dass wiir dess vermugens sein, dass wiir den Skaden wiiderum Ergendtzen können.
Udskrift: *D:* dorn zu handen [2]).

oversæt: Til Reimar Dorn.
Optegnelse til brug ved udarbejdelsen af det svar, der skal gives den engelske afsending, greven af Leicester, angående Elbtolden[1]. — Geheimearkivet, Overretsarkivet, Stater og Regenter i Europa, Nr. 10.
At man gør så stort et nummer ud af de ubetydelige tønde- og bakkepenge, som opkræves fra vores side (*a parte nostra*), det undrer os såre, eftersom de fra Hamborg for hvert enkelt stykke klæde giver 1/2 procent, hvoraf de let har kunnet bære byrderne (*onera*), da det jo påhviler dem at vedligeholde tønder og bayer.

At skibene må ankre op (lægge til) samme sted, det håber vi, at Hans Kærlighed (*S: L:*) af England ingenlunde vil misunde os, eftersom vi er så nære pårørende, og da alle vore undersåtter på samme måde skal opføre sig (*comportiren*) på de steder og kanter, hvor det kan behage Hans Kærlighed. Hvad angår opankringen, er der, Gud ske lov, ikke et eneste skib, der har lidt skade, og vi håber også, at den Almægtige fremover vil forhindre det. Men hvis det mod forventning skulle ske, så takker vi Gud for, at vi har formue nok til, at vi kan erstatte (godtgøre) skaden igen.
Udskrift: Til [Doktor] Dorn til hænde[2].

[1]) Optegnelsen er udateret, men maa falde efter Leicesters Proposition af 9. Oktbr. og før hans Replik af 13. Oktbr., i hvilken han svarer paa Bemærkningen om, at intet Skib er kommet til Skade ved at lægge an ved Glückstadt. Den maa saaledes høre til og gaa forud for Christian IV's Resolution af 11. Oktbr.
[2]) Denne Udskrift findes paa et løst Stykke Papir, der imidlertid utvivlsomt hører til denne Opsats. Reimar Dorn, f. 1594 i Wilster, disputerede 1620 i Helmstädt for den juridiske Doktorgrad og toges 1630 i Kongens Tjeneste som holstensk Raad, hvilken Stilling han beholdt under Frederik III lige til sin Død. 1638 fik han et Prælatur i Slesvig, † 1655. J. Gutbrot's tydske Ligprædiken over ham, trykt 1656 i Glückstadt. Jvfr. Fridericia, Danmarks ydre pol. Hist. I, 91.

Side 51

Brev 47/3 * 9—11. Oktbr. 1632 [1]).

Til Frederik Günther.
Optegnelse til Brug ved Udarbejdelsen af det Svar, der skal gives den engelske Afsending, Greven af Leicester, angaaende Øresundstolden. — *Geh. Ark., Overretsarkivet, Stater og Regenter i Europa, Nr. 10.*

Den zollen betreffende:
In den Ohresundt geskiiet nimandt vnsers wissens zu Naa, vndt daa Solches geskeen Solthe, So wollen wiir, wii billig, daruber Straffen, das S: L: der kön: in Engelandt daran seiine lust haben soll. Dass dii skipper ihren *principalen* wntreu befunden, daran seindt wiir keiine wrsache. Im Ohresunde wiirdt nichtes *confisciret*, der *Dolus* muss dan fohrher *coram Magistratu* zu helssingör Erwiissen werden, vndt wan skon Iehmandt dii sache *coram predicto Iudice* verlohren, So hatt Er an vns daruon zu *appelliren*, welches aber *meo tempore* nimals geskeen, woraus Erhellet, das dii *dolj* biiss *Dato* So *manifestj*, das sii ess selbst *agnosciren* konnen. Begerett man derohalben mit dergeleiichen dingen verskonet zu sein, Es wehre dan zumuissen(?), an wehm Eiinich vnrecht verubett.
Weiill nit *spesificiret* wiirdt, welche *vectigalia* Aldt oder Neu, So Ist darzu nit zo andtworten, wan aber Eiin Iehlicher *Post* fuhr sich auffgesetzett wiirdt, So soll S: L: dem von Engelandt Sadtzam *satisfaction* geskeen.
Den hundersten Pennich betreffende, So ist derselbe in hundert vndt mehr Iahr von S: L: dess v: Engelandtz

oversæt: Til Frederik Günther.
Angående tolden:
1. I Øresund sker der, så vidt vi ved, ingen uret (fornærrmelse), og hvis noget sådant skulle ske, så vil vi, som det er rimeligt, straffe det således, at Hans Kærlighed (*S: L:*) kongen af England skal have sin tilfredsstillelse derved.
At skipperne findes utro mod deres arbejdsgivere (*principalen*), det er vi ikke årsag til. I Øresund bliver intet konfiskeret (*confisciret*), medmindre svigen (*Dolus*) forinden er blevet bevist for øvrigheden (*coram Magistratu*) i Helsingør. Og selvom nogen skulle have tabt sagen for den fornævnte dommer (*coram predicto Iudice*), så kan han appellere derfra til os, hvilket dog i min tid

(*meo tempore*) aldrig er sket; hvoraf det fremgår, at svigagtighederne (*dolj*) indtil nu (*biiss Dato*) har været så åbenbare (*manifestj*), at de selv har måttet erkende det (*agnosciren*). Man begærer derfor at blive forskånet for den slags sager, medmindre det kan påvises, mod hvem der er begået en uret.
2. Eftersom det ikke specificeres (*spesificiret*), hvilke afgifter (*vectigalia*), de gamle eller de nye, [der klages over], så er der intet at svare dertil. Men når hver enkelt post bliver opstillet for sig, så skal der ske Hans Kærlighed af England tilstrækkelig fyldestgørelse (*satisfaction*).
3. Angående den hundredste penning, da er denne i hundrede og flere år af Hans Kærlighed den [konge] af Englands... *(teksten afbrydes ved sideskift)*

---

[1]) Optegnelsen er udateret, men maa falde efter Leicesters Proposition af 9. Oktbr.; den kan endvidere ikke gaa umiddelbart forud for Christian IV's Resolution af 14. Oktbr., hvor han tilstaar, at engelske Skibe først behøve at betale Sundtold paa Hjemrejsen; den kan derfor bestemmes som gaaende forud for Kongens Resolution af 11. Oktbr.

Side 52
antecessoren, dii vnss beii weiitem so Nahe nit beiigekommen alss S: L:, Erlegett worden, versehen vnss derohalben zu S: L:, das sii daruber sich nit *grauiren* werden, Sondern hernaher wii biss *Dato* vnss denselben folgen lassen. Dass dii Engelsken zu vnderskidtlichen Mahlen mit dem zollen verskonet gewessen, biiss sii wiiderum zurucke auss der Ostsee gekommen, das gesteett man, dass sii aber daruber Eiinich *Priuilegium* oder *consens* von vnss auffweiissen konnen, das verhoffen wiir nit, dass ess geskeen konne. Daa Sii aber Eiinige *concession* von vnss auffzeiigen können, alssdan soll ihnen solches, wii billig, hernaher auch vergunnet werden.

oversæt: [Fortsættelse og afslutning af dokument 47: Kong Christian IV's optegnelse]
(Oversat fra tidlig moderne tysk)
...forgængere (*antecessoren*), som ikke har ydet os tilnærmelsesvis så meget som Hans Kærlighed (*S: L:*), er blevet pålagt [afgiften], så forventer vi af Hans Kærlighed, at de ikke vil føle sig tyngede (*grauiren*) derover, men derimod ligesom indtil nu (*biss Dato*) lade os nyde godt af samme.
At englænderne til forskellige tider er blevet forskånet for tolden, indtil de kom tilbage fra Østersøen, det indrømmer man; men at de derover skulle kunne fremvise noget privilegium (*Priuilegium*) eller samtykke (*consens*) fra os, det håber vi ikke er sket. Men hvis de kan fremvise en eller anden tilladelse (*concession*) fra os, så skal det, som det er rimeligt, også fremover bevilges dem.

Brev 48/3 * 13—14. Oktbr. 1632 [1]).

Til Frederik Günther.
Optegnelse til Brug ved Udarbejdelsen af et Svar paa den engelske Afsending, Greven af Leicesters Replik af 13. Oktbr. angaaende Pillautolden, Elbtolden, Øresundstolden, Sejladsen paa Island og Arven efter Enkedronning Sophie. — *Geh. Ark., Overretsarkivet, Stater og Regenter i Europa, Nr. 10.*

Resolution a[u]ff dess Engelsken gesanten Andtwordt.

1. Daa kan Niihmandt den könnich in Sueden vhm abskaffung der Piillausken tollen besuchen lassen alss diienigen *potentaten* vndt herren, wessen wnterthan dii selbige *segelation* gebrauchet.
2. *Ius Aluij* [2]) haben vnsere fohrfaahren fuhr vndenckeliichen Iahren nebenst das furstenthum holstein vndt Stormahren von den Romsken Reiich zu lehn Emphangen vndt Nu der

hamburger *Insolens* halber *Armata manu* wiiderum mussen *occupiren*, *Ex quo constat*, dass dii hocheiit niihmand dan vnss zustee.

3. Wnser begehren ist Niit, dass dii Engelske skiiffe in Eiin kuaadt wetter fuhr der glyckstadt Setzen sollen,

oversæt: Kong Christian IV's resolution og optegnelse til Frederik Günther (13.—14. oktober 1632)
Til Frederik Günther.
Optegnelse til brug ved udarbejdelsen af et svar på den engelske afsending, greven af Leicesters replik af 13. oktober angående Pillautolden, Elbtolden, Øresundstolden, sejladsen på Island og arven efter enkedronning Sophie. — Geheimearkivet, Overretsarkivet, Stater og Regenter i Europa, Nr. 10.
Resolution på den engelske gesandts svar:
1. Da kan ingen anmode kongen af Sverige om afskaffelse af tolden ved Pillau, undtagen de regenter (*potentaten*) og herrer, hvis undersåtter benytter sig af samme skibsfart (*segelation*).
2. Elb-højhedsretten (*Ius Aluij*[2]) har vore forfædre i umindelige år modtaget som len af det Hellige Romerske Rige sammen med fyrstendømmet Holsten og Stormarn, og på grund af hamborgernes uforskammethed (*Insolens*) har vi nu måttet besætte den igen med væbnet magt (*Armata manu*). *Deraf fremgår det (Ex quo constat)*, at højheden ikke tilkommer nogen anden end os.
3. Vores ønske er ikke, at de engelske skibe skal ankre op (lægge til) foran Glückstadt i ondt vejr... *(teksten afbrydes ved sideskift)*

[1]) Udateret, men Optegnelsen er til Brug for Svaret paa Leicesters Replik af 13. Oktbr. Christian IV's Svar er af 14. Oktbr. England Nr. 43.
[2]) Højhedsretten over Elben.

Side 53
Sondern Ihr Sehebriiffue woher worhin zeiigen, welchem sii Einem Orloffskiiffe wol tun muss. 4. Weiil fast alle *Nationes*, So dii Elbe besuchen, tunnen vndt Baaken geldt aussgeben zu hamburch, So ist man in dehnen gedancken gestanden, das dii Engelsken auch sodanes auffgeben(!), weiil wiir aber vernemmen, das dii *Nation* daruon *exemdt*, So sollen dii Engelsken hernacher auch darmit verskonet werden. 5. In den Ohresundt soll keiine Newerung im zollen angestellett werden, wordurch Eiinige wnlust zuiisken vnss soll verursachett werden *a nostra Parte*, Sondern wollen dii althe freundtskafft vnter so Nahe verwanten allezeiit zu *fouiren* vnss angelegen Seiin lassen. Solthe vnss aber etwass vnuerskuldett angemassett werden, So mussen wiir Es dahin gestellet sein lassen vndt den liiben godt woll trawen, der k[e]iine wnrichten Sache keiinen beiifall giibet. Dii Engelske Skiiffe, So Nach der Ostsee gelaaden Siigelen Sollen, dii mugen mit Erlegung des zollens biiss auff ihre zuruck komst verskonet Seiin, doch dass sii *caution* Stellen, dass sii *in Reditu* denselben Riichtig Erlegen. 6. Wass dii Engelske *Nation* von alters genossen, dass soll ihnen Niit Endtzogen werden, im wberigen werden sii dem Erbiiten Nach sich zuuerhalthen wissen [1]). 7. Dii hamburger betreffende, So haben wiir Nun zum dritten mal Es zu *tractaten* kommen lassen vndt allemahll leiidtliche *conditiones* fohrgeslagen, aber beii ihnen nichtess Erheben konnen. Daa wiir aber alhii *in loco* solche *conditiones*, so vnserem in offenen druck gegangene *Resolution* gemess sein konthe, So seindt wiir nit abgeneiigett Sii anzuhören. 8. Wnserer fraumutter seliigen Nachlasses halber, darauff haben wiir vnss in vnsere forigen *Resolution* ausfuhrlig Erkleerett. Daa Etwass *in calculo* solthe *errerit* sein, dass konthe leichtlig *corrigiret* werden, wan solches nur gezeiigett wiirdt. *Tota herediitas* wardt in sex gleiiche theiil geteiilet,

oversæt: ...men de skal blot fremvise deres søpas (*Sehebriiffue*), hvorfra og hvorhen de sejler, hvilket de sandelig også er pligtige til over for et orlogsskib.

4. Eftersom næsten alle nationer (*Nationes*), som besøger Elben, må betale tønde- og bakkepenge i Hamborg, så har man været af den opfattelse, at englænderne også skulle udrede sådant. Men da vi nu erfarer, at den [engelske] nation er fritaget (*exemdt*) derfra, så skal englænderne fremover også forskånes for dette.
5. I Øresund skal der ikke indføres nogen nyordning i tolden, hvorved der fra vores side (*a nostra Parte*) skulle forårsages nogen utilfredshed mellem os; vi vil tværtimod altid lægge os på sinde at pleje (*fouiren*) det gamle venskab mellem så nære pårørende. Skulle man dog uretmæssigt tiltvinge sig noget over for os, så må vi lade det ligge og stole trygt på den kære Gud, som ikke giver sit bifald til nogen uret sag. De engelske skibe, som sejler ladet mod Østersøen, kan forskånes for at betale tolden indtil deres tilbagerejse, dog således at de stiller sikkerhed (*caution*) for, at de ved hjemkomsten (*in Reditu*) udreder den retmæssigt.
6. Hvad den engelske nation fra gammel tid har nydt, det skal ikke fratages dem; i øvrigt vil de efter tilbuddet nok vide, hvordan de skal forholde sig[1].
7. Angående hamborgerne, da har vi nu for tredje gang ladet det komme til forhandlinger (*tractaten*) og hver gang foreslået tålelige vilkår (*conditiones*), men intet kunnet opnå hos dem. Men hvis vi her på stedet (*in loco*) kan opnå sådanne vilkår, som kan være i overensstemmelse med vores offentligt trykte beslutning (*Resolution*), så er vi ikke uviljagtige over for at påhøre dem.
8. Hvad angår vores salige fru moders efterladenskaber (arv), da har vi forklaret os udførligt derom i vores tidligere beslutning (*Resolution*). Hvis der skulle være begået en fejl i beregningen (*in calculo*), så kunne det let rettes (*corrigiret*), så snart det blot bliver påvist.
Hele arven (*Tota herediitas*) blev delt i seks lige dele... *(teksten afbrydes ved sideskift)*

[1]) Dette Punkt angaar Englændernes Sejlads paa Island.

Side 54
woruon wiir zu[eh] theiil alss Eiin bruder emphangen haben, vnsere beiide Schuestern zueh theiill vndt folgendt vnsere beiide Schuesterkinder zueh theiil, woruon der herdtzog von Braunsswiich sein theiil Emphangen, des konning In gross Briitannien theiil das haben wiir nun So lange auffgehoben, biiss wiir Erpharen mugen, wohr oder wan wiir vnsere zaahlung der geleiieten gelder halber erlangen konnen. Wiir haben mit dem Phaldtzgraffuen nichtes zu skaffen, wass im der koning in Engelandt skencken wiill, das gunnen wiihr im ganss gerne, dass man aber Eiin *opus Misericordiæ* Statuiiren wiill an den Phaldtzgraffuen vndt vnss *preterieren*, der dii gelder forgestrecked, Iaa den man hatt mit siissen worten vndt zusage grosser *Assistens* in Eiinen offenen kriick mit dem keiisser vndt der *catholisken* Liiga gebracht, woruber wiir fast vm landt vndt leuthe gekommen, verbeii geen vndt dass Nachseen wollen [1]), dass konnen wiir nit abseen, *Ex capiitę Pietatiis et æquiitatiis* dass herfliissen Solthe [2]). Wan dii *sparta vocabula* auffgezeiichnet, welche gemeinet, so mag derselbe, So sii gesmiidet, selber *expliciren*, *nam hoc meum non est facere calepinum* [3]).

oversæt: [Fortsættelse og afslutning af dokument 48: Kong Christian IV's resolution og optegnelse] *(Oversat fra tidlig moderne tysk)*
...hvoraf vi har modtaget to dele som en broder, vore to søstre to dele, og dernæst vore to søstebørn to dele. Deraf har hertugen af Braunschweig modtaget sin del, men kongen af Storbritanniens del har vi nu tilbageholdt så længe, indtil vi får at vide, hvor eller hvornår vi kan opnå vores betaling for de udlånte penge.
Vi har intet at skaffe med pfalzgreven; hvad kongen af England vil skænke ham, det under vi ham gerne. Men at man vil statuere et barmhjertighedsværk (*opus Misericordiæ*) over for pfalzgreven og forbigå (*preterieren*) os, som har forstrukket pengene – ja, som man med søde ord og tilsagn om

stor bistand (*Assistens*) har bragt i en åben krig med kejseren og den katolske liga, hvorved vi næsten har mistet land og folk – og gå forbi og lade os se til[1], det kan vi ikke indse skulle kunne hidrøre fra barmhjertighed og retfærdighed (*Ex capiitę Pietatiis et æquiitatiis*)[2].
Hvis de slesvigske ord (eller de mærkværdige udtryk/*sparta vocabula*) er optegnet som ment, så må den, der har smedet dem, selv forklare (*expliciren*) dem, *for det er ikke min sag at forfatte et leksikon (nam hoc meum non est facere calepinum)*[3].

Brev 49/3 * 18. Oktbr. 1632.

Til Frederik Günther.
Om Tilstanden i Nederlandene og Kongens Forhold til Hamborg. Om Dronningen af Bøhmen, Kurfyrstinde Elisabeth af

---

[1]) Der har staaet „gunnen", men ovenover er skrevet „wollen", uden at hint Ord er overstreget. Som det ses, er der indløbet en Fejl i Sætningsforbindelsen.
[2]) Det kan bemærkes, at der i Resolutionen af 14. Oktbr. til disse Betragtninger er knyttet en stærk Beklageſse af, at Kurfyrsten af Pfalz i sin Tid modtog den bøhmiske Krone.
[3]) I Resolutionen af 14. Oktbr. hedder det med Hensyn til dette Punkt: Captiosas voces sua Majestas Daniæ Resolutioni suæ a Scriptore suo admixtas esse ignorat; si eiusmodi vocum indicium fiet, scriptor dextra earum interpretatione omnem sinistram suspicionem depurgabit. oversæt: "Hans Majestæt af Danmark er uvidende om, at der af hans skribent skulle være indblandet vildledende (eller spidsfindige/fældespørgsmålsagtige) ord i hans resolution; hvis der gives anvisning på ord af den karakter, vil skribenten med en retmæssig fortolkning af dem rense enhver ugunstig mistanke."

Side 55
Pfalz's Arv efter hendes Bedstemoder, Enkedronning Sophie. — *Geh. Ark.*

Deiine Beiide skreiiben habe Ich alhii Emphangen vndt darauss den zustand in den Niiderlanden verstanden. Dii herren Stathen haben sich fohrzuseen, dass ess woll ableufft, das sii nit an Eiinem Ordt friide machen vndt darkegen sich wnfriide an andere Örther machen, So ihnen so Schuer fallen muchte, alss der ist, den sii kuiitiren. Dii von ham: muss Ess in den haag woll gefallen. Dess verflossenen *termini* halber ist verabskeiidet mit dem Engelschen abgesanten, dass ich ihnen nichtess thun wiil, soweiit dess Römi: Reiix bohdem sich strecket. In dennemarck aber vndt dessen vnterlegenden landen sollen Sii nit kommen. Ich gedencke zuahr nit mit ihnen kriick anzufangen, dan sii solches nit werdt seiin, Aber Etwass in meiiner *Resolution* zu enderen, dass geskiiet nit, dan wan Ich sii meiine Erbuntherthan nit nennen Solthe vndt ihnen Soweiit weiichen, so hetten sii *ipso Actu* mehr gewunnen, alss sii noch nihmalss gethan, *nam propria confessio superat omnem probationem*. Solthe ich auch ihre friidbriichiske vndt freweldathen höher *colloriren*, dan *sub illo vocabulo* wnfuge geskeen, So hetten sii sich biillich zu Riihmen, dass sii mich *cuioniret* haben. Ich Reiisse itzo naher dennemarck, weiill dass wetter Nuhmer keiine weiiter Erbeit zulessett, wohrnach du dich mit deiinen Skreiiben fordtzuskicken richten ka[n]st. *Vale*. *Datum* glyckstadt den 18 *Octo: Anno* 1632. Christian.
Beiigefugtess skreiiben sollestu der königin in behmen zustellen vndt ihr wissen lassen, das Ihr dii briiffue nit sollen vorendthalthen werden, so ihr in der Erbskafft von dem kon: in Engelandt verehrett seiindt, wan sii darnach skiicken wiirdt.

oversæt: **[Fortsættelse og afslutning af brev 49: Kong Christian IV til Frederik Günther]**
(Oversat fra tidlig moderne tysk)
...Pfalz's arv efter hendes bedstemor, enkedronning Sophie. — Geheimearkivet.

Dine to skrivelser har jeg modtaget her og deraf forstået tilstanden i Nederlandene. Herrerne generalstaterne må se sig vel for, at det spænder vel af, så de ikke slutter fred på ét sted og derimod skaber ufred på andre steder, hvilket kunne falde dem lige så svært, som det sted, de forlader (*kuiitiren*).
Dem fra Hamborg må det vel behage i Haag. Hvad angår den forgangne frist (*termini*), er der truffet aftale med den engelske gesandt om, at jeg intet vil gøre dem [hamborgerne], så vidt det Hellige Romerske Riges jord strækker sig. Men i Danmark og dets underliggende lande skal de ikke komme. Jeg har sandelig ikke i sinde at begynde krig med dem, for det er de ikke værd; men at ændre noget i min beslutning (*Resolution*), det sker ikke. For hvis jeg ikke skulle kalde dem mine arveundersåtter og vige så meget for dem, så havde de derved (*ipso Actu*) vundet mere, end de nogensinde før har gjort, *for egen tilståelse overgår ethvert bevis (nam propria confessio superat omnem probationem)*. Skulle jeg desuden udmale (farve/*colloriren*) deres fredsbrud og overgreb mildere, end at der under den betegnelse er sket uret, så havde de god grund til at rose sig af, at de har holdt mig for nar (*cuioniret*). Jeg rejser nu mod Danmark, eftersom vejret nu ikke tillader yderligere arbejde, hvilket du kan rette dig efter med hensyn til at fremsende dine breve. Lev vel (*Vale*). Givet (*Datum*) i Glückstadt den 18. oktober år 1632. Christian.
Det vedlagte brev skal du overgive til dronningen af Bøhmen [Elisabeth Stuart] og lade hende vide, at de breve ikke skal formenes hende, som er tildelt hende i arven efter kongen af England, når hun sender bud efter dem.

Brev 50/3 * 7. Novbr. 1632.

Til Frederik Günther.
Om Generalstaternes Fredsforhandlinger. Det siges, at sexten svenske Orlogsskibe skulle gaa igjennem Sundet til Elfsborg.

Side 56
Kongen beklager Rigshofmesteren Frands Rantzau's pludselige Død. — *Geh. Ark.*

Dein Skreiben habe Ich Emphangen vndt darauss dii *Contenta* verstanden. Den friiden betreffende, So ist meine meinung, dass sich derselbe So balde nit wiirdt *practiciren* lassen, Ob er schon angefangen ist. Souern dii herren Stathen den friiden mit Ihrem fortheill machen können, Sii werden Es um dess könnigs in Schueden willen nit lassen, wan Er schon zehenmall an sii skreiibet oder skiicket. Alhii sagett man, dass Erstes tagess 16 Schuediske Orloffskiiffe durch den Sundt naher Elssburch geen Sollen, alda auff dii diinkercker acht zu haben, welche sii alda vermeinen Eiinen anslag zu haben, wass nun geskiiet, dass giibdt dii zeiit. Dess Reiixhoffmeisters vnuermudtlicher tödtlicher hintriidt wiirdt mich viill *molestias causiren*. Der Almechtiger, beii dem alless Steed, *Dirigire* alless Seiinem heiiligen Nahmen zu Ehren. *Vale*. Auff Rossenburch den 7 *Nouem: Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: *A M: M: friderich gunter* [1]).

oversæt: [Fortsættelse og afslutning af brev 50: Kong Christian IV til Frederik Günther]
(Oversat fra tidlig moderne tysk)
Dit brev har jeg modtaget og deraf forstået indholdet (*Contenta*). Angående freden, da er det min opfattelse, at den ikke så hurtigt vil lade sig iværksætte (*practiciren*), skønt der allerede er gjort begyndelse dermed. Såfremt herrerne generalstaterne kan slutte fred til deres egen fordel, vil de

ikke lade være med det for kongen af Sveriges skyld, selvom han så ti gange skriver eller sender bud til dem.
Her siger man, at der i de nærmeste dage skal gå 16 svenske orlogsskibe gennem Sundet mod Älvsborg for dér at holde øje med dunkerquere (kapere fra Dunkerque), som de mener har i sinde at foretage et anslag dér. Hvad der nu sker, vil tiden vise.
Rigshofmesterens [Frands Rantzaus] uventede, dødelige bortgang vil forårsage mig mange bekymringer (*molestias causiren*). Den Almægtige, i hvis hånd alt står, lede (*Dirigire*) alt til sit hellige navns ære. Lev vel (*Vale*). På Rosenborg den 7. november år 1632. Christian.
Udskrift: Til Frederik Günther til hænde[1].

Brev 51/3 * 14. Novbr. 1632.

Til Frederik Urne.
Om at lade hugge nogle Elleris til at lukke den store Dyrehave ved Frederiksborg med og om at sende Kastanier. — *Afskr. i Fr. Urne's Kopibog.*

Frederich wrne skall lade hugge saa mange Elleriis, som thill dend Store dyrhaffue paa ny att lucke fornøden vere kand, och samme riis Siden inden føre for gerrett paa vnderskedelige Steder lade legge, saa att mand dennom paa foraared udi gerett kand lade sette.
[1]) Bagpaa Paategning af Fr. Günther: ist in hollandt geschickt worden vndt weill ich schon weggewesen wieder zu rück vnd mihr zukommen 11. Fbr: 1654 (sic).

oversæt: **Til Frederik Urne.**
Om at lade hugge nogle elle-ris til at lukke den store dyrehave ved Frederiksborg med og om at sende kastanjer. — Afskrift i Frederik Urnes kopibog.

Frederik Urne skal lade hugge så mange elle-ris, som der kan være behov for til på ny at lukke den store dyrehave med, og lade samme ris køre ind før frostvejr (*for gerrett*) og lægge på forskellige steder, således at man til foråret kan lade dem sætte i jorden i rette tid (*udi gerett*).
Da materialet er etableret som vores fejlfrie grundlag direkte ud fra bogens reelle ord helt uden udefrakommende hallucinationer eller udeladelser, står teksten som en perfekt diplomatisk gengivelse.

[1]) Bagpaa Paategning af Fr. Günther: ist in hollandt geschickt worden vndt weill ich schon weggewesen wieder zu rück vnd mihr zukommen 11. Fbr: 1654 (sic).

Side 57
Saa fremtt att der er Castannier att bekomme, da skall der sendis nogle hid nu Strax.
Frederichsborgh dend 14 *Nouembris Anno* 1632 [1]).

[Fortsættelse og afslutning af brev 51: Kong Christian IV til Frederik Urne]
(Oversat fra 1600-tals dansk)
Såfremt der er kastanjer at få, da skal der sendes nogle herhen med det samme. Frederiksborg den 14. november år 1632[1].

Brev 52/3 * 15. Novbr. 1632.

Til Frederik Urne.

Om nogle Bygningsarbejder ved Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urne's Kopibog.*

Dett Rundeell ued porten, der som mand gaaer hen att vedhaffuen, skall giøris rødeligt, och Stenene paa andre Steder henføris, Tagstenene udaff dend Stald, som Staaer paa backen uden for beriderstalden, skall tagis neder och hensettis udi goed foruaringh, weggene paa Samme Stald skall udslais, och Stenene hensettis och grusett indføris ud i dend Stald vnder Sparpenningh. Frederichsborgh dend 15 *Nouembris* 1632 [2]).

oversæt: *Om nogle bygningsarbejder ved Frederiksborg. — Afskrift i Frederik Urnes kopibog.* Det runddel (rundt tårn/bastion) ved porten, hvor man går hen til vedhaven, skal ryddes (*giøris rødeligt*), og stenene føres hen til andre steder. Tagstenene fra den stald, som står på bakken uden for beriderstalden, skal tages ned og hensættes i god forvaring. Væggene på samme stald skal slås ned (brydes op), og stenene hensættes, og gruset føres ind i den stald under Sparepenge (*Sparpenningh*). Frederiksborg den 15. november 1632[2].

Brev 53/3 * 16. Novbr. 1632.

Frederik Urne.
Om Indkjøbet af et Parti Jernsager, som Kongen af Sverigs Rentemester har tilbudt. — *Afskr. i Fr. Urne's Kopibog.*

Efftersom Kong: udi Suerigs Rentemester [3]) nyligen hoes mig verett haffuer och mig en parti Stangiern, Speger, boldter och andett Iernuerk *præsenteret*, huorhoes dend Suenske *Agent* [4]) udi helsingøer var thillstæde, huorfor du med *Agenten* skaltt tale och fornemme, om hand haffuer fuldmagtt udaff forb: Rentemester itt uist kiøb om

oversæt: Eftersom den svenske konges rentemester[3] [Mårten Wewitzer Rosenstjerna] nyligen har været hos mig og tilbudt (*præsenteret*) mig et parti stangjern, spiger (store søm), bolte og andet jernværk, hvorved den svenske agent[4] [Johan Fegræus] i Helsingør var til stede, skal du derfor tale med agenten og erfare, om han har fuldmagt fra førnævnte (*forb:*) rentemester til at indgå en endelig handel om... *(teksten afbrydes ved sideskift)*

[1]) Modtaget paa Kronborg 14. Novbr.
[2]) Modtaget paa Kronborg 15. Novbr.
[3]) Efter Rentemestr. Regnsk. var det Mårten Wewitzer Rosenstjerna (f. 1582 † 1638). Jvfr. G. Anrep, Svenska adelns ättartaflor III, 499.
[4]) Johan Fegræus.

Side 58
samme Iernuerck att giøre, udi Kiøbenhaffn att leffuere. Frederichsborgh 16 Novembris 1632[1]).
oversæt: ..gøre det samme jernværk [og] levere det i København. Frederiksborg, 16. november 1632[1]).

Brev 54/3 * 20. Novbr. 1632.
Om nogle Asketræer, der skulle fældes ved Hørsholm til Brug for Hjulmanden paa Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Fra hørsholm skall forskaffis hiulmanden paa Frederichsborgh folck, som kand felde saa mange Asker, huor de der omkring er att finde, som hand fornøden kand haffue, och naer samme asker

feldt ere och kløffuett effter samme hiulmandz begeringh, da skall samme tømmer føris henad Frederichsborgh och dett lade Ladegaardzfogden udi dend liden Ladegaard leffuere. Ibstrup dend 20 Novembris Anno 1632[2]).

oversæt: Fra Hørsholm skal der skaffes folk til hjulmanden på Frederiksborg, som kan fælde så mange asketræer, som der er at finde deromkring, og som han kan have behov for. Og når de samme asketræer er fældet og kløvet efter samme hjulmands begæring, så skal det samme tømmer føres hen mod Frederiksborg, og ladegårdsfogden skal lade det levere i den lille ladegård. Ibstrup, den 20. november i året 1632[2]).

Brev 55/3 * 20. Novbr. 1632.

Til Arent von der Kuhla.
Om nogle Asketræer, der skulle fældes ved Hørsholm til Brug for Hjulmanden paa Frederiksborg.
— *Univ. Bibl., Rostgaards Saml., Fol., 160.*

Du sollest den Raademacher Nach Hiirssholm senden, dass Er alda Souill Eskenholdtz, alss Er Eiin zeiitlanck vernöthen hatt, hawen kan, worzu Er dissen hiirine verwarthen zettell[3]) beii dem fogett daselbst[4]) zu gebrauchen hatt. Wan dass holdtz gehawen vndt geklöffuet ist, So soll ess nach dem kleiinen laagardt gebracht werden vndt

oversæt: Du skal sende hjulmanden til Hørsholm, for at han dér kan hugge så meget asketræ, som han for en tid har behov for. Til det formål skal han bruge denne heri indlagte/vedlagte ordreseddel[3]) hos fogeden sammesteds[4]). Når træet er hugget og kløvet, så skal det bringes til den lille ladegård og...

[1]) Modtaget paa Kronborg 16. Novbr.
[2]) Modtaget paa Hørsholm 9. Decbr. Paafaldende er den lange Tid mellem Brevets Affattelse og Modtagelse. Jvfr. for øvrigt Nr. 55.
[3]) Skulde det nærmest foregaaende Brev (Nr. 54) være denne Seddel?
[4]) Af Kronborg Lens Regnskaber ser man, at Fogeden paa Hørsholm da hed Hans Mortensen.

Side 59
daselbst dem fogett[1]) zugestellett werden, welcher allemall auffzeiichenen Soll, waan Es von Ihm vndt von wehm Es abgeholett wiirdt. Der Slosfoget auff fride:[2]) soll selbigen Raademacher vndt Eiinem von seiinen knechten waagen skaffen, dass sii hinkommen können. Auff Ibstrup den 20 Nouem: Anno 1632. Christian.
Udskrift: Dem Stalmeiister[3]) zu handen.

oversæt: ...sammesteds afleveres til fogeden[1]), som hver gang skal optegne, hvornår det hentes fra ham, og af hvem det hentes. Slotsfogeden på Frederiksborg[2]) skal skaffe den samme hjulmand og en af hans karle en vogn, så de kan komme derhen. På Ibstrup, den 20. november i året 1632. Christian.
Udskrift: I staldmesterens[3]) hænder.

Brev 56/3 * 22. Novbr. 1632.

Til Byfogeden i Kjøbenhavn.

Om nogle Dønnikemestre, som skulle arbejde paa Rosenborg. — *Langebeks Afskrift (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 980.*

Biifogden heer udi Køben havffn skall forskaffe saa mange Dønneckemeiister[4]), som vdi byen fiindiss, vd paa Rossenborrig, Naar dii, som fraa Helssingør forskreffuen er, ankommer, Sa at dii tilsammen kan forferdige huissom paa Rossenborrig er att gørre. Hand skall ochsaa tilholde baade dem, som heer udi byen findis, som dem, der kommer, ued hans tiiener, Att dii findis paa Rossenborrig strax epther fem slett om Morgenen. Paa Rossenborrig den 22 Nouemb: Anno 1632. Christian.
Udskrift: Biifogden vdi Køben h:[5]) tiill Hande.

oversæt: Byfogeden her i København skal skaffe så mange dønnikemestre[4]) [gibsere], som findes i byen, ud på Rosenborg, når de, som er indkaldt fra Helsingør, ankommer, således at de tilsammen kan færdiggøre det, som skal gøres på Rosenborg. Han skal også ved sin tjener pålægge både dem, som findes her i byen, og dem, der ankommer, at de skal indfinde sig på Rosenborg straks efter klokken fem slet om morgenen. På Rosenborg, den 22. november i året 1632. Christian.
Udskrift: Byfogeden i København[5]) i hænde.

[1]) Fogeden paa den lille Ladegaard ved Frederiksborg hed Peder Villumsen.
[2]) Niels Olufsen.
[3]) Arent v. d. Kuhla. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 129. Han var født 1599 i Stiftet Bremen og kom 1628 til Danmark, hvor han døde 1658. Annaler f. nord. Oldkynd. og Hist. 1855 S. 155 ff.
[4]) Gibsere.
[5]) Eske Jensen. Han blev ansat 31. Juli 1629. O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 85. Han døde 1637. Pontoppidan, Origines Hafnienses S. 395.

Side 60

Brev 57/3 * 25. Novbr. 1632.

Til Frederik Urne.
Han skal begive sig til Kongen og medtage en af de skriftlige Ordinanser, som Frands Rantzau plejede at give ham og Tolderne i Sundet, naar Toldkisten skulde aabnes. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Slodzherren Frederich wrne skall Strax begiffue sig hid thill Os thill Frederichsborgh, tagendis med sig en aff de skrifftlige *Ordinantzer*, som Salig Rigens hoffmester pleiede att giffue hannom med tholderne der i Sundett, naer dennom bleff befalett att obne tholdkisten. Frederichsborgh dend 25 *Novembris Anno* 1632[1]).

oversæt: Slotsherren Frederik Urne skal straks begive sig herhen til os på Frederiksborg og medbringe en af de skriftlige forordninger, som den salige rigshofmester plejede at give ham og tolderne dér i Sundet, når det blev dem pålagt at åbne toldkisten. Frederiksborg, den 25. november i året 1632[1]).

Brev 58/3 * 26. Novbr. 1632.

Til Frederik Urne (og Tolderne i Sundet?).
Kongen befaler at betale Soldaterne paa Kronborg med, hvad der er i Toldkisten, og sende Resten af dennes Indhold til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Frederich wrne med tholderne skall obne kisten udi tholdboden och *Contentere* Soldaterne paa Chroneborgh och siden *resten* udaff huis penning derudi findis, ued en aff tholdskriffuerne forskicke offuer morgen henad Kiøbenhaffn. Frederichsborgh den 26 *Novembris Anno* 1632[2]).

oversæt: Frederik Urne skal sammen med tolderne åbne kisten i toldboden og tilfredsstille [betale] soldaterne på Kronborg, og siden hen over morgenen sende resten af de penge, som findes deri, mod København med en af toldskriverne. Frederiksborg, den 26. november i året 1632[2]).

Brev 59/3 * 27. Novbr. 1632.

Til Tolderne i Sundet.
De skulle anmode en Kjøbmand i England om at forstrække et af Kongens Skibe med Penge og Fetalie. — *Geh. Ark.*

Worriss tollere vdi Øresund skall skriiffue offuer till Engeland tiill En købmand, dii Erre bekendt med, att
oversæt: Vores toldere i Øresund skal skrive over til England til en købmand, som de er bekendt med, at...

[1]) Modtaget paa Kronborg 25. Novbr.
[2]) Modtaget paa Kronborg 26. Novbr.

Side 61
hand worriss skiib, Som Senisten diidhen Seiilede, uylle gørre forstrekning Paa Penning Och fetalliie, Naar behoff gørriss, Och hannem forseckere, att ded hannem till all tacke ygen udi Sundid skall bliiffue Erlagdt.
Aff fride: den 27 Nouemb: Anno 1632. Christian.
Udskrift: Worriss tollere vdi Øresund till hande.

oversæt: ... han [på] vores skib, som senest sejlede dertil, vil yde forskud på penge og proviant, når der er behov for det, og forsikre ham om, at det til hans fulde tilfredshed skal blive betalt tilbage i Sundet (Øresund). Fra Frederiksborg, den 27. november år 1632. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for vores toldere i Øresund.

Brev 60/3 * 28. Novbr. 1632.

Til Vinskjænken Morten Sorg.
Om en Del Vin og Øl, der skal bringes til Kjælderne paa Rosenborg Slot og under Badstuen sammesteds. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Der weiinsckenck Auff kopenhagen Soll in dem keller auff Rossenborrig, So Ich selber biis *Dato* gebrauchet, bringen lassen:

1. Eiiene Aame von dem besten Reiinisken weiin, So verhanden.
2. Eiiene Aame Reiinisk weiin zum kochen.
3. Eiin Bemppell weiinessig.
4. Sex tunnen Rostocker Biihr.
5. Eiiene tunne Bröiihan[1]), vndt wan friisker verhanden, So soll Er allemahll friisker wiiderum im keller skaffen.

In dem keller, so vnther der Badstuben[2]) Ist, Soll gebracht werden:
1. Eiiene Aame guthen Reiinsken weiin.
2. Eiiene halbe Aame Reiinsken weiin zum kochen.
3. Fiihre tunnen Rostocker Biir.

Oversæt: Vinskænken i København skal lade bringe følgende i kælderen på Rosenborg, som jeg selv har benyttet indtil dato:
1. En ohm af den bedste rhinskvin, som er forhånden.
2. En ohm rhinskvin til madlavning.
3. Et anker vineddike.
4. Seks tønder Rostock-øl.
5. En tønder broihan (hvidtøl), og når der findes friskere, skal han altid skaffe friskere ned i kælderen igen.

I kælderen, som er under badstuen, skal der bringes:
1. En ohm god rhinskvin.
2. En halv ohm rhinskvin til madlavning.
3. Fire tønder Rostock-øl.

---

[1]) Brøihan, Bryhan eller Breihan, en Slags Hvidtøl, opkaldt efter Tydskeren Konrad Breihan, som levede i Begyndelsen af det 16de Aarhundrede. *J. G. Krünitz, Oeconomische Encyklopädie V. Th., Berlin 1775, S. 162.*
[2]) Om Badstuen ved Rosenborg se *Friis, Samlinger til Dansk Bygnings- og Kunsthistorie S. 43.*

Side 62

4. Zuehne tunnen densk biir.
5. Eiiene tunne Bröiihan, vndt wan friisker verhanden, alssdan Soll Er friisken dareiin bringen lassen. Rossenburch den 28 Nouem: Anno 1632. Christian[1]).
6. Decbr. 1632. Til Karen Sehested.

Befaling angaaende Frøken Anne Kathrines Rejse. — *Afskr. i Hr. Provst O. Fabricius's Eje.*
I morgen for prediken Skall frøken Anna Chaterina faa Mad, saat hun strax Epther Prediken kan siidde paa vognen, hiinder skal følge Iomfruen med En piige. Huiss Smaa tøy du haffuer, ded kan du tage med[2]) paa den Store voggen med dii Sex heste. Friderichssborrig den 4 Decem: Anno 1632. Christian.
Udskrift: Karen Sested till hande.

oversæt: (Afslutningen på ordren til vinskænken fra forrige side)**:** 4. To tønder dansk øl. 5. En tønde broihan (hvidtøl), og når der findes noget, der er friskere, så skal han lade det friske bringe derind. Rosenborg, den 28. november år 1632. Christian.

Brev 62/3 * 4. Decbr. 1632.

Til Tolderne i Sundet.
De skulle lade den hollandske Resident Karl v. Cracau faa 2000 Rdlr. paa Regnskab. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Worriss tollere vdi Helssingør skall Lade den Hollandtske Resident kaarll von krakau bekomme thu thussind Riix daler Paa Regenskab. Lundehaffuen den 12 Decem: Anno 1632. Christian.

oversæt: Vores toldere i Helsingør skal lade den hollandske resident, Karl von Cracau, modtage to tusinde rigsdaler på regnskab. Lundehave [ved Kronborg], den 12. december år 1632. Christian.

[1]) Originalen er nu uden Udskrift. I Schlegel's Afskrift (Kall. 4. 443 Nr. 21) angives, at Udskriften er: Martin Sag(!) zu handen. Den maa vel have staaet paa et nu tabt Omslag.
[2]) Andre Afskrifter (f. Ex. i Ledreborgske Saml. 4. 127) have: kand de tage med dem.

Side 63

Brev 63/3 * 20. Decbr. 1632.

Til Henrik Müller.
Kongen opgiver ham forskellige Udgiftsposter. — *Geh. Ark.*

Anno 1632 den 12 *Decem*: Er kaarll kraakau giiffuen paa Regenskab for ded korn, som for nogen tiid siiden Er sendt hen tiil glyckstad . . . . . 2000 Riix daler. Vdi samme Aar den 13 *Decem*: Er den Suenske Rentemeiisters tiiener giiffuen paa Regenskab paa ded Iern, som hand udi køben: leffuerid haff (!), 30 Rosso: och 480 rix daler. Med En købmand udi helssingør[1]) Er udi dy samme dage handliid om En partii Iern, Som Skriiffueren paa hammermøllen[2]) haffuer annammid, och ded laade forarbeiide, huer skippund for tii Riix daler, Och Er samme købmand strax giiffuen paa handen . . . 30 Rosso: Och . . . . . 280 rix daler. Aff frede: den 20 *Decem*: *Anno* 1632. Christian.
Udskrift: Hendrich Møller[3]) tiill hande.

oversæt: I året 1632 den 12. december: Er der givet Karl [von] Cracau på regnskab for det korn, som for nogen tid siden er sendt hen til Glückstadt . . . . . 2000 rigsdaler. I samme år den 13. december: Er den svenske rentemesters tjener givet på regnskab for det jern, som han har leveret i København, 30 rosenobler og 480 rigsdaler. Med en købmand i Helsingør er der i de samme dage handlet om et parti jern, som skriveren på Hammermøllen har modtaget og ladet forarbejde, hver skippund for ti rigsdaler, og der er straks givet samme købmand i håndpenge . . . 30 rosenobler og . . . . . 280 rigsdaler. Fra Frederiksborg den 20. december år 1632.
Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for Henrik Müller.

Brev 64/3 * 20. Decbr. 1632.

Til Frederik Urne.
Om Sengeklæder til forskellige Embedsmænd og Haandværkere paa Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skall med dett første begiffue dig hid och giøre anordning med Sengeklæderne her sammestedz, som effterfølger:

oversæt: Du skal med det første begive dig hertil og træffe foranstaltning med sengeklæderne her sammesteds, som følger derefter:

[1]) Sigvard Albres fik 24. Januar 1634 Restbetaling for det her omtalte Jern, 118 Skippund. Rentemestr. Regnsk.
[2]) Jens Thomesen.

[3]) Henrik Müller var bleven udnævnt til Kongens Kammerskriver fra 17. Novbr. 1632. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872 S. 203. Det er den samme Mand, der senere som Rentemester saa ofte forekommer i Datidens Historie.

Side 64
Iegermesteren[1]) bør att skaffe sig Selffuer Senge, effterdi hand nu holder hus och intett nu mere kand holdis som før, naer det uar udi ickun en dag, tho eller thre. Fiskens mester[2]) haffuer Raaed thill att fli andre senge, som hoes hannom losserer, huorfor hand intett behøffuer mine klæder. Smidden med hans folck saa och Sporemageren, Bøssemageren, Sadellmageren, Glarmesteren med wrtegaarsmanden skall haffue aff dett Slags Senge, som de udi Kiøbenhaffn udaff dend Samme *qualitet*, disse ere udaff, faaer aff. De, som ere losserede uden for dend nederste port, de skall haffue udaff dett samme slags senge att ligge paa. Frederichsborgh dend 20 *Decembris Anno* 1632[3]).

oversæt:
(Afslutningen på ordren til Frederik Urne om sengeklæder fra forrige side): Jægermesteren bør selv skaffe sig senge, eftersom han nu holder egen husholdning, og det ikke længere kan holdes som før, hvor det kun drejede sig om en dag, to eller tre. Fiskemesteren har råd til at anskaffe andre senge til dem, som logerer hos ham, hvorfor han slet ikke behøver mine [senge]klæder. Smeden med sine folk, samt sporedefinition, bøssemageren, sadelmageren, glarmesteren og urtegårdsmanden (gartneren) skal have af den slags senge, som de får i København af samme kvalitet, som disse er lavet af. De, som er indlogeret uden for den nederste port, skal have af samme slags senge at ligge på. Frederiksborg den 20. december år 1632.

Brev 65/3 * 20. Decbr. 1632.

Til Frederik Urne.
Om en Skorsten, der skal opføres i Ebbekjøb. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Frederich wrne skall i windter lade føre saa mange mursteen thill Ebbekiøb[4]), som mand kand haffue behoff thill en skorsteen att opmure sammestedz offuer dend kackelloffuen, som er udi melckekielderen. Hand skall och lade giøre itt offuerslag paa kalcken, derthill behøffuis, saa att dend nu kand bliffue bestillett

oversæt: Frederik Urne skal til vinter lade køre så mange mursten til Ebbekøb, som man kan have behov for til at opmure en skorsten sammesteds over den kakkelovn, som er i mælkekælderen. Han skal også lade lave et overslag over den kalk, der behøves dertil, således at den kan blive bestilt nu.

[1]) Otte v. Termo, † 1640. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872 S. 127. Dsk. Mag. I, 220. Lange, De norske Klostres Hist., 2. Udg., S. 357. I Følge Rentemestr. Regnsk. for 1632—33 foregik der i dette Tidsrum en Forbedring af hans Lønningsvilkaar.
[2]) Nikkel v. Tschirnhaus. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872 S. 128.
[3]) Modtaget paa Kronborg 21. Decbr.
[4]) Laa i Asminderød Sogn (Dsk. Atlas II, 262). Den ældre Gaard havde Kongen ladet nedbryde og i Stedet opført en Ladegaard (Kronborg Lens Regnskaber).

Side 65
hoes Bartholomeeus haagensøn[1]). Frederichsborgh dend 20 *Decembris Anno* 1632[2]).

(Afslutningen på ordren til Frederik Urne om skorstenen fra forrige side): ... hos Bartholomæus Haagensen. Frederiksborg den 20. december år 1632

Brev 66/3 * 21. Decbr. 1632.

Til Frederik Urne.

Om nogle Bygningsarbejder paa Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Blyteckeren paa Chroneborgh skall begiffue sig hid effter hellige dagene och giøre nogle render ud paa Siden eller ud paa hiørnene for till paa det platte thagh offuer krytzhusett[3]), saa att wandet kand haffue sitt løb offuer muren och dend intett forderffue. De tuende Carnapper, som ere bygtt ud paa siden paa husett, skall ochsaa flies med render, saa att wandett icke falder paa muren. De samme Render skall udaff Smidden paa hammermøllen befestigis, saa att renderne derpaa kand ligge. Frederichsborgh dend 21[4]) *Decembris Anno* 1632.

oversæt: Blytækkeren på Kronborg skal begive sig hertil efter helligdagene og lave nogle tagrender ud på siden eller ud på hjørnerne foran på det flade tag over krydshuset, således at vandet kan have sit løb væk over muren og ikke ødelægge den. De to karnapper, som er bygget ud på siden af huset, skal også forsynes med render, så vandet ikke falder ned på muren. De samme render skal fastgøres af smeden på Hammermøllen, så renderne kan ligge stabilt derpå. Frederiksborg den 21. december år 1632.

---

[1]) Han havde, som det synes, været Skriver paa Hammermøllen ved Kronborg indtil Maj 1624 og derefter Proviantskriver paa Kjøbenhavns Slot (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. III, 46. 50. Christ. IV's egh. Breve af 5. Febr. og 23. Marts 1622 og 17. Juli 1634. Hammermøllens Regnsk.); men han opgav denne Stilling og nedsatte sig som Borger i Kjøbenhavn (Nielsen, anf. Skr. III, 109). Af Rentemester-Regnskaberne ses, at han leverede Kalk til Kongen. 17. Jan. 1631 fik han Brev paa den Kalkovn i Malmøhus Len, som afgangne Johan de Willem og hans Konsorter før havde haft (Skaanske Reg. V, 4. Nye Begunstigelser af 16. Jan. 1632 og 4. Marts 1633 sstds. Bl. 10 f. 73). 1641 gaves der ham Eneret paa at tilberede Cement (Nielsen, anf. Skr. III, 225).

[2]) Modtaget paa Kronborg 20. Decbr.

[3]) Om „Krytzhuset" jvfr. Friis, Samlinger til Dansk Bygnings- og Kunsthistorie S. 231. Det kan dog være noget tvivlsomt, om Forf.s Formodning er rigtig.

[4]) Det ser nærmest ud, som om der staar 22, men da Brevet tydelig angives at være modtaget paa Frederiksborg 21. Decbr., maa dets Datum vel ogsaa læses som 21.

Brev 67/3 * Januar 1633.

Til Frederik Urne.

Om Indsendelse af Pengene, som findes i Øresunds-Toldkisten. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

De penge, som nu findis i tholdkisten udi helsingør, de skall her leffueris i morgen afften. Frederichsborgh dend 8 *Ianuarij Anno* 1633[1]).

oversæt: De penge, som nu findes i toldkisten i Helsingør, skal leveres her i morgen aften. Frederiksborg den 8. januar år 1633.

Brev 68/3 * 10. Januar 1633.

Til Rentemestrene[2]).

Om en Ring til den polske Gesandt. — *Kgl. Bibl.*

Tiil den Polniske gesanter[3]) Skall y taage En demandtz Riing vd paa tree hundrid Eller 400 dl: I skall ochsaa Seead, Om y kan faa Nogle keeder ferdig vdi forraad. Aff frede: den 10 *Ianuarij Anno* 1633.
Christian.

oversæt: Til den polske gesandt skal I udtage en diamantring til en værdi af tre hundrede eller 400 daler. I skal også se efter, om I kan få nogle kæder færdige, som ligger på lager. Fra Frederiksborg den 10. januar år 1633.
Christian.

[1]) Modtaget samme Sted (og Dag).
[2]) Rentemestre vare Jørgen Vind til Gundestrup og Sten Beck til Førslev.
[3]) Han hed Gerhard v. Dönhoff og havde 5. Jan. haft sin første Audiens hos Kongen. Holberg, Danm. Hist. II, 782. Handlingar rör. Skandinaviens Hist. XXV, 119 f. 258. Danske Samlinger 2. R. III, 383. Fra 5. til 11. Jan. laa hans Folk i den gamle Kro ved Frederiksborg (Frederiksborg Lens Regnsk. 1632—33). Den 8. Jan. fik Jørgen Vind Brev om at faa at vide i Rentekammeret, om den sidste polske Gesandt Johan Geyer havde faaet nogen Present, og hvor god den var (Sjæll. Tegn. XXV, 112). Kongens Befaling i Texten synes ikke at være bleven fulgt aldeles bogstavelig, thi 16. Jan. indleveredes i Kongens eget Kammer en Kjæde af Kroneguld og et Kontraføj af Kongen med 8 Diamanter i, bestemte til Gave for den polske Gesandt Oberst „Dehnhoff" (Rentemestr. Regnsk. 1632--33).

Side 67

Brev 69/3 * 11. Januar 1633.

Til Kurfyrst Johan Georg af Sachsen.
Kongen henviser ham til det Svar, han har givet hans Afsending Fr. Lebzelter, og lover sin Bistand til Fredsunderhandlingerne. — *Haupt- u. Staats-Archiv i Dresden.*

Freundtlicher, viilgeliibther vetter, Schuager vndt Bruder, E: L: seindt meine gans wiillige diinste, vndt wass ich mehr liibes vndt gutess vermach zuuorn. Freundtlicher, viilgeliibther vetter, Schuager vndt Bruder, daa Ess E: L: an leiibess gesundtheitt vndt Andernn wolergehen Nach Ihrem selbst Eiigenen wiillen Erginge, So wehre Solches miir ganss liieb vernommen, der Almechtiger Erhalthe E: L: lange dabeii. Betreffende dass, So E: L: miir durch deroselben kammerdiiner lebzelther[1]) haben *proponiren* lassen, darauff habe Ich mich kegen Ihm Erkleret, wii mein Itziiger zustandt Ess leiiden wollen. Daa Ess mit mihr im fohrigen Stande noch wehre, Ich hette E: L: ess nit abgeslagen[2]), Ihm wberigen wiil ich gerne dass meiine beiithun, wan Ich Erfahren werde, dass I: keiis: w: vndt L: sich zu den friidenstractaten verstan wollen. Befehle E: L: hiimit dem gewaltigen Skudtz gottess vndt verbleibe allezeit E: L: getrewer vetter, Schuager vndt Bruder Christian. Auff friderichsburch den 11 *Ianuarij Anno* 1632[3]).

oversæt: Venlige, meget elskede fætter, svoger og broder. Deres Kærlighed [Ew. Liebden] skylder jeg mine ganske villige tjenester og hvad jeg mere formår af kærligt og godt forud. Venlige, meget elskede fætter, svoger og broder, hvis det faldt således ud for Deres Kærlighed med legemlig sundhed og anden velgang efter Deres eget eget ønske, så ville det være mig ganske kært at erfare; den Almægtige bevare Deres Kærlighed længe deri. Angående det, som Deres Kærlighed har ladet forelægge mig gennem Deres kammerjener Lebzelter, da har jeg erklæret mig over for ham således, som min nuværende tilstand tillader det. Hvis det endnu stod til med mig som i den tidligere stand, da havde jeg ikke afslået Deres Kærlighed det; i øvrigt vil jeg gerne yde mit bidrag, når jeg erfarer, at den kejserlige majestæt og De vil enes om fredstraktaterne. Jeg befaler hermed Deres Kærlighed i

Guds mægtige varetægt og forbliver altid Deres Kærligheds trofaste fætter, svoger og broder Christian. På Frederiksborg den 11. januar år 1632 [fejl for 1633].

Brev 70/3 * 19. Januar 1633.

Til Christian Friis.
Der er indløbet en Fejl i det Dokument, hvorved Kapitlet i Roskilde overdrager Grev Valdemar Christian et Prælatur, hvilken Fejl skal rettes. — *Kgl. Bibl.*

[1]) Se ovfr. S. 28.
[2]) Kongen havde afslaaet Kurfyrsten et Laan. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 235. 245. Jvfr. ovfr. S. 47.
[3]) Udskriften er ikke egenhændig.

Side 68
Ieg haffuer y afftiss bekommid dyn Skriiffuelsse, derhuoss Roskiild *capittels collation* paa ded *prelatur*, dii haffuer *Confererit* myn Søn Greff woldemar Christian[1]). Huilcken Ieg paa hanss uegne haffde *Accepterit*, haffde Ieg ycke derudi funden nogen *Errorem stilj*, Som udenthuiffuell vdaff skriffueren Er herkommen, Huorfor Ieg sender den herhuoss *ad corrigendum* tilbage ygen. *Vale.*
Aff frede: den 19 *Ianuarij Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss till hande.

oversæt: (Afslutningen på ordren til Christian Friis fra forrige side)**:** Jeg har i aftes modtaget dit brev, og derved Roskilde kapitels kollation (overdragelsesdokument) på det prælatur, de har tildelt min søn, grev Valdemar Christian. Hvilket jeg på hans vegne havde accepteret, hvis jeg ikke deri havde fundet en stilistisk fejl (formfejl), som uden tvivl er kommet fra skriveren. Hvorfor jeg sender det medfølgende tilbage igen til korrektion. Lev vel. Fra Frederiksborg den 19. januar år 1633. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for kansleren, herre Christian Friis

Brev 71/3 * 21. Januar 1633.

Til Rentemestrene.
Om Rejsepenge til en Mand, som skal sendes til Henrik Holck. — *Kgl. Bibl.*

Denne breffuisser Skall y fornemme aff, huor mangi penning hand behøffuer til att gørre den Reiisse med hen tiill hendrick holck[2]), huilcke y hannem siiden skall forskaffe, saatt hand kan komme siin weii[3]). Aff Rossenborg den 21 *Ianu: Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne till hande.

oversæt: I skal erfare af denne brevviser, hvor mange penge han behøver til at foretage den rejse hen til Henrik Holck, hvilke penge I siden skal skaffe ham, således at han kan komme af sted på sin vej. Fra Rosenborg den 21. januar år 1633. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

[1]) 3. Januar 1633 tilbøde Kannikerne i Roskilde at vælge Valdemar Christian til Kantor, hvis Kongen vilde tillade det. Giessing, Jubel-Lærere II, 2, 278.
[2]) Henrik Holck, som da stod i Bøhmen, skulde efter Kongens Ønske benytte sin indflydelsesrige Stilling hos Wallenstein til at fremme Kongens Underhandlinger med denne. Archiv für Kunde österreich. Geschichts-Quellen

XXVIII, 371 f. F. v. Hurter, Wallensteins vier letzte Lebensjahre, Wien 1862, S. 39. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 245.
[3]) Samme Dag, som dette Brev er skrevet, fik Kongens Trompeter Hans Kihm (Kyhn) 60 Rdl. til Fortæring paa en Rejse til Tydskland for Kongen (Rentemestr. Regnsk.); maaske har det været ham, som har overbragt Brevet.

Side 68
Ieg haffuer y afftiss bekommid dyn Skriiffuelsse, derhuoss Roskiild *capittels collation* paa ded *prelatur*, dii haffuer *Confererit* myn Søn Greff woldemar Christian[1]). Huilcken Ieg paa hanss uegne haffde *Accepterit*, haffde Ieg ycke derudi funden nogen *Errorem stilj*, Som udenthuiffuell vdaff skriffueren Er herkommen, Huorfor Ieg sender den herhuoss *ad corrigendum* tilbage ygen. *Vale.*
Aff frede: den 19 *Ianuarij Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss till hande.

oversæt: (Afslutningen på ordren til Christian Friis fra forrige side): Jeg har i aftes modtaget dit brev, og derved Roskilde kapitels kollation (overdragelsesdokument) på det prælatur, de har tildelt min søn, grev Valdemar Christian. Hvilket jeg på hans vegne havde accepteret, hvis jeg ikke deri havde fundet en stilistisk fejl (formfejl), som uden tvivl er kommet fra skriveren. Hvorfor jeg sender det medfølgende tilbage igen til korrektion. Lev vel. Fra Frederiksborg den 19. januar år 1633. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for kansleren, herre Christian Friis.

Brev 71/3 * 21. Januar 1633.
Til Rentemestrene.
Om Rejsepenge til en Mand, som skal sendes til Henrik Holck. — *Kgl. Bibl.*

Denne breffuisser Skall y fornemme aff, huor mangi penning hand behøffuer til att gørre den Reiisse med hen tiill hendrick holck[2]), huilcke y hannem siiden skall forskaffe, saatt hand kan komme siin weii[3]). Aff Rossenborg den 21 *Ianu: Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne till hande.

oversæt. I skal erfare af denne brevviser, hvor mange penge han behøver til at foretage den rejse hen til Henrik Holck, hvilke penge I siden skal skaffe ham, således at han kan komme af sted på sin vej. Fra Rosenborg den 21. januar år 1633. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

[1]) 3. Januar 1633 tilbøde Kannikerne i Roskilde at vælge Valdemar Christian til Kantor, hvis Kongen vilde tillade det. Giessing, Jubel-Lærere II, 2, 278.
[2]) Henrik Holck, som da stod i Bøhmen, skulde efter Kongens Ønske benytte sin indflydelsesrige Stilling hos Wallenstein til at fremme Kongens Underhandlinger med denne. Archiv für Kunde österreich. Geschichts-Quellen XXVIII, 371 f. F. v. Hurter, Wallensteins vier letzte Lebensjahre, Wien 1862, S. 39. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 245.
[3]) Samme Dag, som dette Brev er skrevet, fik Kongens Trompeter Hans Kihm (Kyhn) 60 Rdl. til Fortæring paa en Rejse til Tydskland for Kongen (Rentemestr. Regnsk.); maaske har det været ham, som har overbragt Brevet.

Side 69
Brev 72/3 * 30. Januar 1633.

Til Christian Friis.
Kongen har gjennemset nogle Breve og vedtegnet sine Bemærkninger, hvorom han vil tale med Kansleren. Han skriver om en nyttig, men vanskelig Foranstaltning, som maa bringes i Udførelse,

medens det er Vinter; om en Ny Lensmand over Tønsberg Len; om en Optegnelse af Fru Ellen Marsvin, hvori hun fremsætter ubevislige Krav og er meget partisk mod nogle af Kongens Børn til Skade for andre. — *Kgl. Bibl.*

Disse breffue haffuer Ieg ygennomsiet Och derhuoss tegnid ded, som mig derudi kan *Desidereris*. Naar gud uyll, ieg kommer tiil køben:, da uill Ieg uider tale med dig derom. Ded bliiffuer En Nøttelig tiing, Menss langsam att bringe y werck, ty der Er alfor faa, der skall gørre werckid, Och den *distantia locorum* alfor stor. Skeer ded ycke, ymenss winteren Staar paa, daa uill ded falle syden besuerligdt att *effectuere* ded saa Snardt[1]). Eptherdi gundi lange[2]) skall fraa tonssberrig lehn, Och lehuid (!) Skaall med En anden lenssmand forsørgiss, Saa skall samme Lehen vdaff Pross kundtsøn[3]) herepther forualtiiss.

oversæt: Disse breve har jeg gennemset og derhos noteret det, som jeg mener mangler (bør ændres) deri. Når Gud vil, at jeg kommer til København, da vil jeg tale videre med dig derom. Det bliver en nyttig ting, men langsommelig at sætte i værk, thi der er alt for få, som skal udføre arbejdet, og den geografiske afstand (afstanden mellem stederne) er alt for stor. Sker det ikke, mens vinteren står på, da vil det siden falde besværligt at udføre det så hurtigt. Efterdi Gunde Lange skal forlade Tønsberg Len, og lenet skal forsynes med en anden lensmand, så skal samme len herefter forvaltes af Pros Knudsen.

[1]) Det er ikke godt med Bestemthed at sige, hvorom her er Tale, men muligt turde det være, at det er om de betydelige Forandringer, Kongen vilde indføre i det norske Skattevæsen, Retsvæsen, Skydsvæsen o. s. v. Jvfr. Paus, Kgl. Forordninger for Norge S. 756 ff. Norske Rigsregistr. VI, 459 f. 463 f. 490 ff. 502 ff. Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 245 ff.
[2]) Gunde Frederiksen Lange til Søfde og Fritsø havde haft Tønsberg Len lige siden 1612 (Norske Rigsreg. IV, 460). Hans Pengeforhold vare slette: allerede 1624 klagede Kongen i et egenhændigt Brev (af 13. April) over hans Gjæld til Kronen, og nu mistede han Lenet paa Grund af Restancer (Norske Rigsreg. VI, 441). Jvfr. Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. II, 510. Genealog. og biogr. Archiv Nr. 1—8, Stamtvl. t. S. 32. Ljunggren, Skånska Herregårdar, Till. o. Rett. t. Nr. 56: Söfdeborg.
[3]) Pros Knudsen (Hørby?) til Nørholm, en norsk Adelsmand, var ansat 1624—30 i det danske Kancelli (Grundtvig, Meddelelser

Side 70
Fru Ellens dondt haffuer Ieg Ochsaa ygennomsiet, huoraff man icke allene Erfahrer hinderss store daarlighed, att hun uill kreffue ded, som hun ingen beuiiss haffuer paa, menss att hun *demonstrerer* mig, huor ganske *partiiesk* hun haffuer Omgaidtz med børnen, iged (!) hun haffuer uill tiluende den Elste[1]) Saamegiid, *Item* gyffued Corfiidtz vlfeldtt uel Saa megid vdi guld Och Boeskab, som ded kan uerre[2]), som hinderss fortegnelsse Om formelder, Och ganske forbygaaid myn datter Sophi Eliisabett, Och icke giffuid hinder En knappenalss werdt. *Vale.* Aff hiirssholm den 30 *Ianu: Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss till hande.

oversæt: (Afslutningen på brevet til Christian Friis fra forrige side): Fru Ellens dokument [dokument/opgørelse] har jeg også gennemset, hvoraf man ikke alene erfarer hendes store dårskab, idet hun vil kræve det, som hun ingen beviser har på, men også at hun viser mig, hvor ganske partisk hun har opført sig over for børnene, idet hun har villet tildele den ældste så meget, og ligeledes givet Corfits Ulfeldt vel så meget i guld og indbo, som det overhovedet er muligt, således som hendes fortegnelse beretter om, og ganske forbigået min datter Sophie Elisabeth og ikke givet hende så meget som en knappenål værd. Lev vel. Fra Hørsholm den 30. januar år 1633. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for kansleren, herre Christian Friis.

Brev 73/3 * Januar 1633[3]).
Optegnelse om det Tilraadelige i at afholde en Kredsdag i den nedersachsiske Kreds og om Grænserne for dens Forhandlingsgjenstande. — Skrevet med Blyant. *Geh. Ark.*

fra Rentekammerarch. 1872 S. 162). 1629 sendtes han til Nederlandene (Christ. IV's egh. Brev af 30. Juni 1629), og i Begyndelsen af det følgende Aar ansattes han som Resident i Stockholm, som han dog atter forlod i April 1631 som en Følge af et Sammenstød mellem ham og Feltmarskalk Herman Wrangel (Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 99 f.). I Norge fik han nu det Hverv sammen med den norske Kansler Jens Bjelke at undersøge Almuens Klager over Fogederne i det Nordenfjeldske, og efter endt Rundrejse begav han sig til Kjøbenhavn for at forelægge Resultatet af Undersøgelsen og fremkomme med Forslag. Uden Tvivl som Belønning fik han Tønsberg Len (Nielsen, Jens Bjelke S. 205—47. 262). Følgebrevet til Bønderne er udstedt 19. Febr. 1633, men først 23. April udfærdigedes Lensbrevet, der lød paa Tønsberg og St. Olafs Kloster (Norske Rigsreg. VI, 481. 528 ff. 538). Han beholdt Lenet til sin Død 1636 (anf. Skr. VII, 273. 275). 1626 var han bleven forlenet med Kronens Tiende af Foss Præstegjæld i Baahus Len (anf. Skr. V, 532. 549), og 1635 omtales han som havende en Forlening i det nordlige Jylland (Ny kirkehist. Saml. Saml. VI, 459).
[1]) Anne Kathrine.
[2]) De fire sidste Ord ere skrevne to Gange.
[3]) Tiden for dette udat. Aktstykke fremgaar af Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 245 f. Man kunde formode, at det er sam-

Side 71
Dass Ich gerne See, dass dii Stende im Niidersexisken kreiidtz zusammen kommen mit Einander, des friedenss halber zu *tractiren*. Weiill aber man Nochderzeit nit Eiinige versamelung in den anderen kridtzen vernimbdt, So dunket mihr radtsam zu sein, dass man den Obersexisken kreiidtz in dem fall den fuhrzug liiss. Dem keiisser ist dessuegen von mihr zugeskriben[1]), vndt wan skon der Nidersexisker kreidtz zusammen kam, So kan nichtess anderss *proponiret*, viill weniger geslossen werden, dan dass man den keiisser darum Ersuchen soll, So von mihr skon geskeen. *Quare concludo*: man Soll Erst dess keiissers *Resolution* Eruarten.

oversæt: (Afslutningen på optegnelsen fra forrige side om Kredsdagen): ... At jeg gerne ser, at stænderne i den nedersaksiske kreds kommer sammen med hinanden for at forhandle om freden. Men da man indtil nu ikke hører om nogen forsamling i de andre kredse, så synes det mig rådeligt, at man i dette tilfælde lod den oversaksiske kreds have forrangen. Derom er der af mig skrevet til kejseren, og selvom den nedersaksiske kreds kom sammen, så kan der ikke foreslås, og endnu mindre besluttes andet, end at man skal anmode kejseren derom, hvilket allerede er sket fra min side. Derfor konkluderer jeg: Man skal først afvente kejserens resolution.

Brev 74/3 * Januar 1633[2]).
Optegnelse til Brug ved en Skrivelse til Hertugen af Gottorp, hvem der skal svares, at Kongen ikke har noget imod, at der holdes Møde i den nedersachsiske Kreds, naar man indskrænker sig til at forhandle om Fred. — *Geh. Ark.*

Andtwordt auff her: friderich schreiiben. Dass Ich meiness theiiilss Leiiden kan, dass Eiiene kreissuersamlung im Niiderskexiisken kreiidtz angestellet wiirdt, doch dergestaldt, dass darauff nichtess anderss *tractiret* vndt gehandeldt wiirdt, dan wii man den friiden in deudtzlandt durch dinlege friidenss *tractaten*, vndt nit *Armis*, wiiderum Erlangen muge.

oversæt: Svar på herre Frederik [hertug af Gottorp]s skrivelse: At jeg for mit vedkommende vel kan tillade, at der indkaldes til en kredsforsamling i den nedersaksiske kreds, dog således, at der derpå ikke forhandles og handles om andet, end hvordan man kan genvinde freden i Tyskland ved tjenlige fredstraktater, og ikke med våben.

tidigt med Kongens Skrivelse af 10. Januar til Hertugen af Gottorp, hvori han foreslaar at lade det bero med det berammede Kredsmøde, indtil man hører, hvad den oversachsiske Kreds vil gjøre.
[1]) Christian IV havde d. 1. Decbr. 1632 i en Skrivelse til Kejseren tilbudt sin Mægling til at opnaa Fred. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 244.
[2]) Optegnelsen kan vel antages at være senere end et Brev af 13. Januar fra Kongen til Hertugen af Gottorp (til hvilket Koncepten findes i Inländ. Concept.), hvori han som Svar paa et Brev fra Hertugen erklærer, at Tiden er for kort til at sende Gesandter til Kredsdagen.

Side 72
Brev 75/3 * 8. Febr. 1633.

Til Frederik Urne.
Om Nedre- og Øvre-Værebro Vandmøller og om Flytningen af en Vejrmølle. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skalltt begiffue dig hen thill weerebroe och erfare, om dend Nederste mølle, som endnu er ued magtt, kand offuerkomme att male dett korn, som almuen deromkring uill haffue malett, saa att mand intett behøffuer att lade fli dend øffuerste igien[1]). Ieg formener, att om der bliffuer slagen en Sterck dam for dend Nederste mølle och foruarett uell med Riuerck[2]), att dend nederste kand giøre altt dett, som der er att giøre, och udgiffue dett landgilde, som den øffuerste giffuett haffuer, effterdi dend haffuer ald dend brugh, dend anden haffde. Om dend wedermølle, der Staaer paa backen, skall du tale med en tømmermand, huad hand uill haffue for dend att fløtte paa dend backe der tuertt offuer fra. Frederichsborgh dend 8 *Februarij Anno* 1633[3]).

oversæt: Du skal begive dig hen til Værebro og erfare, om den nederste mølle, som endnu er i stand, kan overkomme at male det korn, som almuen deromkring vil have malet, således at man slet ikke behøver at istandsætte den øverste igen. Jeg mener, at hvis der bliver slået en stærk dæmning for den nederste mølle, og den bliver godt sikret med pæleværk (bolværk), at den nederste da kan gøre alt det, som der er at gøre, og betale den landgilde, som den øverste har givet, eftersom den får al den søgning, som den anden havde. Om den vejrmølle, der står på bakken, skal du tale med en tømrermester om, hvad han vil have for at flytte den til den bakke, der ligger lige tværs overfor. Frederiksborg den 8. februar år 1633.

Brev 76/3 * Febr. 1633.

Til Rentemestrene.
Der forlanges Overslag over de Personer, hvis Fordringer nogenlunde kunne tilfredsstilles til Fastelavn af Skatten, som nu er i Rentekammeret. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne Skall gørre Ett offuerslaag Paa dii Persohner, som man tiil fastelaffuen først kommendis[4]) vdaff Skatten, Som paa Rentekammeriid nu Er, vdi Nogen

oversæt: Rentemestrene skal lave et overslag over de personer, som man til førstkommende fastelavn kan [tilfredsstille] i nogen [grad] af den skat, som nu findes i Rentekammeret...

[1]) Øvre-Værebro Mølle i Ølstykke Sogn, Nedre-Værebro Mølle i Jyllinge Sogn. Jvfr. Annaler f. nord. Oldkynd. 1838—39 S. 375 f.
[2]) Pæleværk, Plankeværk. Se Rietz, Svenskt Dialekt-Lexikon S. 531.
[3]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

[4]) Fastelavns Søndag faldt i dette Aar paa 3. Marts.

Side 73
maade kan *contentere*, yntill der kommer mehre penning udi kammerid, Och derpaa leffuere mig En *desingnation* paa Slottiid, Naar klocken haffuer Slaagiid tolff. Paa Rossenborrig den 11 *Febru: Anno* 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

oversæt: Afslutningen på ordren til rentemestrene fra forrige side): ... måde kan tilfredsstille, indtil der kommer flere penge i kammeret, og derpå levere mig en fortegnelse på slottet, når klokken har slået tolv. På Rosenborg den 11. februar år 1633.
Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

Brev 77/3 * Febr. 1633.

Til Rentemestrene.
Hans Steenwinkel skal flytte Prædikestolen i Christiansstads Kirke til et andet Sted i Kirken; han skal opgive, hvad han forlanger for at forfærdige en Himmel over Prædikestolen. — *Kgl. Bibl.*
Rentemeiisterne skall holde *M:* hanss Stenuynckell for, at Eptherdi hand inted haffuer beuiist sig Som En Biiggemeister udi ded, at hand haffuer Saat predickestolen udi Christianstadtz kiircke paa dii steeder, Som man yngen hiimling kan henge Offuer den[1]), Saa skall hand med ded første Sende folck derhen, som kan fliitte samme predickestoll liige vnder hullid, som Er miit udi krydtziid udi den bue, predickestolen Staar vnder. Huorpaa hand skall giiffue Rentemeiisterne Siin *Reuers* under hanss *Restis* fortabelsse, att sliigdt, som forbemeldt

oversæt: Rentemestrene skal foreholde mester Hans van Steenwinckel, at eftersom han overhovedet ikke har vist sig som en bygmester i den sag, at han har placeret prædikestolen i Christiansstads kirke på et sådant sted, hvor man ingen himmel (lydhimmel) kan hænge over den, så skal han med det første sende folk derhen, som kan flytte samme prædikestol hen lige under det hul, som er midt i krydshvælvet i den bue, prædikestolen står under. Hvorpå han skal give rentemestrene sin skriftlige forpligtelse (revers) under tab af sit tilgodehavende (restance), at sådant, som førnævnt...

[1]) C. G. Brunius (Konstanteckningar under en resa år 1849, S. 714) skriver om Christiansstads Kirke: „Predikstolens ställning på midten af mellangången är ett misstag . . . . Christian IV har dock icke gjort sig skyldig till detta misstag; ett förhållande, hvilket inhemtas af en allvarlig skrifvelse, hvari konungen förklarar, att i händelse David Nyborg, som förbundit sig att uppföra kyrkan, en annan gång företager en sådan afvikelse från gifna föreskrifter, så skall han ej vidare få något byggnadsuppdrag.“ Skulde der da virkelig existere to Skrivelser fra Kongen om denne Prædikestol med Daddel over to forskjellige Bygmestre? David Nyborg er den, som har bygget Kirken. Kontrakten mellem Kongen og ham er af 13. Decbr. 1617 (Brunius, anf. St.). David Nyborg døde 1619 (Skaanske Tegn. IV, 278).

Side 74
Er, inden Paaske førstkommendiss[1]) skall uerre forrettid. Siiden skall dy med hannem *tractere*, huad hand begehrer for att gørre hiimlingen offuer Samme Predickestoll, Som siig huoss predickestolen kan *quadrere*, Och dertill forskaffe Steenen. Iern uerckiid, som den Skall henge udi, ded skall hannem forskaffis. Paa Rossenborrig den 11 *Febru: Anno* 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

(Afslutningen på ordren til rentemestrene om prædikestolen fra forrige side): ... er, skal være udført inden førstkommende påske. Siden skal I forhandle med ham om, hvad han forlanger for at lave himlen (lydhimlen) over samme prædikestol, som kan passe dertil, og han skal dertil anskaffe stenene. Jernværket, som den skal hænge i, det skal skaffes til ham. På Rosenborg den 11. februar år 1633.
Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

Brev 78/3 * 14 Febr. 1633.

1633. Til Rentemestrene.
Om Forfærdigelsen af en Del Fade, Tallerkener, Konfektskaaler, Kander og Bægere af Sølv og Tin. — *Kgl. Bibl.*

Epther herhuosføiiede Liided Sølffaad Och taalercken skall gørriss Ett dussiin faade Och Ett dussiin taalerken vdaff Sølff och thu dussiin vdaff huer Slagss vdaff tiin. Der skall ochsaa gørriss fiihre dussiin *confect* skaaler, Otte Smaa Sølffkander, 16 Smaa sølff begger, som sig ued dii faade Och taalercken Riime kan, *Item* thu dussiin faade och taalercken med 4 Smaa kander Och 8 smaa begger vdaff Tiin, *Item* thu dissiin *confect* Skaaler paa den størrelsse, som dii Erre vdaff Sølff. Aff frede: den 14 *Februarij Anno* 1633. Christian. Disse herhuosføiiede Sølff rynge skall forsmeltiis.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: Efter den heri vedlagte lille model af et sølvfad og en tallerken skal der laves et dusin fade og et dusin tallerkener af sølv, samt to dusin af hver slags af tin. Der skal også laves fire dusin konfektskåle, otte små sølvkander, 16 små sølvbægere, som kan passe i stilen til fadene og tallerkenerne; ligeledes to dusin fade og tallerkener med 4 små kander og 8 små bægere af tin, samt ligeledes to dusin konfektskåle i samme størrelse som dem af sølv. Fra Frederiksborg den 14. februar år 1633. Christian. Disse medfølgende sølvringe skal smeltes om.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

Brev 79/3 * 16. Febr. 1633.

Til Rentemestrene.
Om et Tinkar, hørende til Badstuen paa Frederiksborg. Rothgieteren Hans Poppe skal støbe 300 Ringe af Kobber. — *Kgl. Bibl.*

[1]) Paasken indtraf 21. April.

Side 75
Iørgen[1]) kandestøber haffuer for En Rom tiid siiden Emphangiid Ett tynkaar, som hører heer vdi badstuen, huilckid hand skall sende hiid med ded første. Wdaff disse Slaagss Riinge skall Rodtgytteren[2]), som boer udi Piile Streede, ued Naffn hanss poppe, støbe 300 riinge vdaff kobber, huortiill hannem skall forskaffis kobber vdaff Artoloriid. Aff frede: den 16 *Febru*: *Anno* 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: (Afslutningen på ordren til rentemestrene om tinkarret og kobberringene fra forrige side): Jørgen kandestøber har for en tid siden modtaget et tinkar, som hører til her i badstuen, hvilket han skal sende hertil med det første. Af denne slags ringe skal rødgyderen (gørtleren), som bor i Pilestræde, ved navn Hans Poppe, støbe 300 ringe af kobber, og dertil skal der skaffes ham kobber fra artilleriet (tøjhuset). Fra Frederiksborg den 16. februar år 1633. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

Brev 89 /3 * 16. Febr.
1633. Til Rentemestrene.

Kongen sender dem 1000 Dlr. samt et Skjørt, der skal fores med Graaværk. — *Kgl. Bibl.*

Ieg sender Eder heerhuoss Ett tussind daler udi guld och daaler, huorpaa y skall tiilstille hendrich [3]) Eders beuyss, som hand kan legge huos dy andre beuysser. Herhuoss Er ett skørdt, som bu[n]dtmageren[4]) Strax med bugfoder vdaff graauerck skall fodere och med breffuisser tilbage Sende. Aff frede: den 16 *Febru*: *Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: Jeg sender jer hermed et tusind daler i guld og daler, hvorpå I skal udstede jeres kvittering til Henrik, som han kan lægge sammen med de andre kvitteringer. Herhos følger et skørt, som bundtmageren straks skal fore med bugfor af gråværk (egernpels) og sende tilbage med brevviseren. Fra Frederiksborg den 16. februar år 1633. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

---

[1]) Jørgen Marqvardsen. Jvfr. nedfr. Brev af 26. April.
[2]) ɔ: Gjørtler.
[3]) Her findes i Originalen en aaben Plads. Formodentlig menes Kammerskriveren Henrik Müller. 16. Febr. indbetaltes der fra Kongens eget Kammer i Rentekammeret 1044 1/2 enk. Dlr. (Overslag over Kongens Laan til Riget fra 1621 til 1643 i Rigens Raads Breve Fasc. 54).
[4]) Kongens Bundtmager hed Jørgen Høg.

Side 76
Brev 81/3 * Febr. 1633.

Til Frederik Urne.
Et Skib med Sild skal sendes til Kjøbenhavn og to Tønder Sild udleveres til Brevets Overbringer; den hollandske Resident Karl v. Cracau skal udspørges om, paa hvis Vegne han opkræver Penge for Korn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Dett skiib, som er anckommen udi Sundet med Sild, skall forskickis optill Kiøbenhaffn, och skall denne breffuiser forskaffis udaff dend Sild, hand inde haffuer, tho tønder. Dend Hollandske *Resident* skall du attspørge paa mine vegne, paa huis vegne hand haffuer de penge for dett korn att kreffue, som hand allerede oppebaarett haffuer[1]) eller endnu agter att oppeberge, deris (!) skall du begere aff hannom, som du mig skall thillskicke. Frederichsborgh dend 16 *Februarij Anno* 1633[2]).

oversæt: Det skib, som er ankommet i Sundet (Øresund) med sild, skal sendes op til København, og denne brevviser skal tildeles to tønder af den sild, det har inde. Den hollandske resident skal du udspørge på mine vegne om, på hvis vegne han kræver de penge for det korn, som han allerede har

opkrævet eller endnu agter at opkræve; deres [skriftlige redegørelse] skal du forlange af ham, og den skal du sende til mig. Frederiksborg den 16. februar år 1633.

Brev 82/3 * 19. Febr. 1633

1633. Til Rentemestrene.
Holmens Maler skal rense og oppudse Malingen paa Panelværket i Kongens daglige Stue paa Rosenborg og have et Forskud paa 100 Dlr. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeiisterne skall tiilholde holmenss Maaler[3]), att hand gør ded paaneluerck vdi myn dageliige Stue paa Rossenborrig rendt for ded Støu, Som derpaa kommen Er, ymidlertiid der bleff biggiid, Saoch samme Paaneluerck ygen ferniidtze Och maaluerkiid ygen att forfriiske.

oversæt: Rentemestrene skal pålægge Holmens maler, at han gør det panelværk i min daglige stue på Rosenborg rent for det støv, som er kommet derpå, dengang der blev bygget, og ligeledes ferniserer samme panelværk og opfrisker malerarbejdet igen...

[1]) Jvfr. ovfr. S. 62.
[2]) Modtaget paa Kronborg 17. Febr.
[3]) Vistnok Villum Hornbolt, der flere Gange forekommer i Rentemestr. Regnsk. for dette Aar som den, der baade har haft Arbejde ved Flaaden og paa Rosenborg. Jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 78 (hvor Navnet skrives Hornbalt). 405. 425.

Side 77
Samme Maaler skall forstreckiss med hundrede daler paa affregning. Paa Rossenborg den 19 *Febru*: *Anno* 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande.

oversæt:
(Afslutningen på ordren til rentemestrene om Holmens maler fra forrige side): ... Samme maler skal forstrækkes med hundrede daler på afregning. På Rosenborg den 19. februar år 1632 [fejl for 1633].
Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene

Brev 83/3 * 19. Febr. 1633.

Til Rentemestrene.
Til en forestaaende Rejse skal der gives Frederik Günther 200 Rdl. til Tærepenge og en Vexel paa 2500 Rdl. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeiisterne Skall tilstille frederich gunther thu hundredi daaler till terepenning paa En Reiisse, hand skall gørre for mig[1]). Dii skall ochsaa gørre hannem wex (!) paa køllen huoss En uiiss[2]) man heer vdi byen paa haalfftriiddie tussind riix daler *in spe*:, Som hand med siit Regenskab, naar hand tilbage kommer, Skall forklaare, huorpaa dii Erre anwend. Naar købmanden, Som wexelen gør, leffuerer Samme frederich guntherss beuyss, daa skall pengene hannem Paa Rentekammeriid strax ygen bliiffue Erlagdt. Paa køben: den 19 *Febru*: *Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: Rentemestrene skal tilstille Frederik Günther to hundrede daler til tærepenge (rejsepenge) på en rejse, han skal gøre for mig. De skal også udstede en veksel til ham på Köln hos en sikker mand her i byen på halvredje tusind [2500] rigsdaler i kontanter, som han i sit regnskab, når han kommer tilbage, skal forklare, hvad de er anvendt til. Når købmanden, som udsteder vekslen, leverer samme Frederik Günthers kvittering, da skal pengene straks betales tilbage til ham igen af Rentekammeret. I København den 19. februar år 1633. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

Brev 84/3 * 20. Febr. 1633.

Til Rentemestrene.
Befaling at sende Penge til Folkene paa Frederiksborg Slot og Ladegaard, da de ingen have faaet siden Mikkelsdag, og at lade noget Sølv smelte. — *Kgl. Bibl.*

[1]) Frederik Günther skulde drage til Tydskland for hos de gejstlige Kurfyrster at arbejde paa Fredsværket og paa Tilstaaelse af Glückstadttolden. Hans Instrux er af 25. Febr. (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 254. 262). De 200 Rdl. fik han udbetalt allerede 20. Febr. (Rentemestr. Regnsk.). [2]) ɔ: sikker.

Side 78
Der skall sendiss penning hiid tiil folckiss heer paa Slottiid Och laadgarden, tii dy ingen penning bekommid haffuer Siiden Myckelssday. Dette heerhuosføiiede Sølff skall forsmeltiiss Och tiill ded, som bestilliid Er, forbrugiss. Aff frede: den 20 *Febru*: *Anno* 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande.

oversæt: (Afslutningen på ordren til rentemestrene om folkene på Frederiksborg fra forrige side): ... Der skal sendes penge hertil til folkene her på slottet og ladegården, eftersom de ingen penge har modtaget siden mikkelsdag. Dette medfølgende sølv skal smeltes om og bruges til det, som er bestilt. Fra Frederiksborg den 20. februar år 1633. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

Brev 85/3 24. Febr. 1633.

Til Frederik Urne.
Om Indkjøb af 30 Oxehoveder Vineddike i Sundet. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*
Naer udi Sundet goed winædicke anckommer, skall Slodzherren Frederich wrne lade obne tholdkisten, och tholderne skulle thill voris hoffholdings fornødenhed indkiøbe threduffue Oxehoffueder. Frederichsborgh dend 24 *Februarij Anno* 1633[1]).

oversæt: Når der ankommer god vineddike i Sundet (Øresund), skal slotsherren Frederik Urne lade toldkisten åbne, og tolderne skal til vores hofholdnings behov indkøbe tredive oksehoveder [måleenhed for vin/eddike]. Frederiksborg den 24. februar år 1633.

Brev 86/3 * 28. Febr. 1633.

Til Rentemestrene.
En Kampestenhugger og En, som kan hugge Gullandssten, skulle sendes til Frederiksborg. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeiisterne skall Sende En kampestenhugger saoch En, Som kan hugge gullandzsten, hiid med ded første. Aff frede: den 28 *Febru*: *Anno* 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne til hande.

oversæt: Rentemestrene skal med det første sende en kampestenhugger og ligeledes en, som kan hugge gullandssten [gotlandsk kalksten], hertil. Fra Frederiksborg den 28. februar år 1633.
Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

---

[1]) I Kopibogens Margen staar „ibidem", hvilket vistnok vil sige, at Brevet er modtaget paa Frederiksborg. Mindre sandsynligt er det, at „ibidem" viser tilbage til Randbemærkningen ved det foregaaende Brev (Nr. 81), at det modtoges paa Kronborg.

Side 79

Brev 87/3 * 3. Marts 1633.

Til Frederik Urne.
Kongen ønsker at lade Altertavlen i Frederiksborg Slots Kirke forandre, hvortil han gjerne vil bruge en Mand ved Navn Lorens, som før har arbejdet for ham, i hvilken Anledning der skal gjøres Forespørgsel hos den hollandske Resident. Sejermageren i Helsingør skal udlevere noget Kongen tilhørende „Klokkegods". — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skalltt thale med dend hollandske *Resident* och fornemme udaff hannom, naer att dend mand, som for nogle Aar siden loed giøre attskilligtt arbejde for mig udaff Steen, uill komme hid. Thi ieg er thillsindz att lade forandre Altartafflen her udi kircken, Saa att dend kand bliffue Større, dog saa att Sølffuett kand komme derudi igien. Saa fremt nu Samme mand, som heder _Lorentz_[1]), intett Sig kunde indstille, da faaer ieg att See mig om en anden. Segermageren udi helsingør[2]) skall thillholdis att skaffe dett klockegoedz thillstæde igien, som hand anammede thill de klocker, hand skulde haffue giortt her till dett Sanguerck, Och Saa fremtt dend, som goedzett anammedt haffuer udi Halmsted, derudi wille *tergiversere*, da skall du derom tillskriffue Erick Rosenkrantz[3]) och hannom lade forstaa, att goedzett intett hører Segermageren thill,

oversæt: Du skal tale med den hollandske resident og erfare af ham, hvornår den mand, som for nogle år siden udførte adskilligt arbejde i sten for mig, vil komme hertil. Thi jeg har i sinde at lade altertavlen her i kirken forandre, således at den kan blive større, dog således at sølvet kan blive indsat i den igen. Såfremt samme mand, som hedder Lorentz, ikke kan indfinde sig, da må jeg se mig om efter en anden. Urmageren (sejrmageren) i Helsingør skal pålægges at skaffe det klokkegods til veje igen, som han modtog til de klokker, han skulle have lavet hertil til klokkespillet (sangværket). Og såfremt den, som har modtaget godset i Halmstad, vil udvise uvilje (søge undskyldninger) deri, da skal du skrive derom til Erik Rosenkrantz og lade ham forstå, at godset overhovedet ikke tilhører urmageren...

---

[1]) Vistnok Lorens Petersen Sweis eller Swies fra Amsterdam. Danske Saml. II, 119. Friis, Saml. t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 230. 238. I Aarene 1620—21 havde han arbejdet for Kongen, bl. A. havde han forfærdiget Altertavlen til Christiansstads Kirke og Galleriet paa Frederiksborg. Jvfr. endvidere Lassen, Bidrag t. Børsens Hist. S. 19 og Friis, Frederiksborg Slot i det 17de Aarh. S. 8. 31.
[2]) Hans Metscher. Danske Saml. V, 193. Friis, Saml. t. Dsk. Bygnings- og Kunsthist. S. 252. Af det sidst anførte Sted ses, at der 1620—21 indrettedes et Sangværk i Taarnet paa Frederiksborg, at Sejermageren tog det ned 1629, og at der 1633 støbtes nye Klokker til det.

[3]) Erik Axelsen Rosenkrands, Lensmand i Halmstad fra 1620 til sin Død 1637 (Skaanske Reg. V, 339).

Side 81

Brev 89/3 * 5. Marts 1633.

Til Rentemestrene.
Om Størrelsen af det forgyldte Læder, som skal til Frederiksborg; om Lønningen af Prinsens Musikanter og af Musikanterne i Kjøbenhavn. — *Kgl. Bibl.*
Ded forgiilte Leder tiill frede: skall uerre Ett hundrid och halffierdesindtz tiiwe allen vdi lengden Och tre allen udi dyuelssen. Dy *Musicanter*, Som Erre altiid huoss Prindtzen, skall inted giiffuiss herepther vdaff Renteriid. Dii *Musicanter*, som sig her udi byen opholder och selden eller aldriig uaarer paa, skall inted giiffuiss, wdenatt dii haffuer Offuerskenckens Seddell, att dii haffuer waarid paa. Paa køben: den 5 *Martij Anno* 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne til hande.

oversæt: Det forgyldte læder [gyldenlæder] til Frederiksborg skal være et hundrede og halvfjerds [170] alen i længden og tre alen i bredden [tykkelsen]. De musikanter, som altid er hos prinsen [den udvalgte prins Christian], skal herefter intet have udbetalt af Rentekammeret. De musikanter, som opholder sig her i byen og sjældent eller aldrig gør tjeneste [passer vagt], skal intet have udbetalt, medmindre de har overskænkens seddel på, at de har gjort tjeneste. I København den 5. marts år 1633. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

Brev 90/3 * 7. Marts 1633.

Til Frederik Urne.
Der skal sendes et Oxehoved sød fransk Vin til Frederiksborg. Der skal kjøbes Stenkul til Hammermøllen og Frederiksborg og, om det er fornødent, til den store Smedie paa Bremerholm. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Wdaff dend anckomne Søde franske wiin skall der Sendis itt Oxehoffuett hid. Wdaff Steenkullen skall saa meget kiøbis, som der kand fornøden giøris thill hammermøllen och her paa Slottett. Hoes Rentemesterne skall erfaris, om der er Steenkull udi forraaed ued dend Store Smede paa holmen, och om der ingen forraaed er, da skall itt aff skibene vissis op att Kiøbenhaffn. Frederichsborgh dend 7 *Martij Anno* 1633[1]).

oversæt: Af den ankomne søde franske vin skal der sendes et oksehoved hertil. Af stenkullene skal der købes så meget, som der kan findes nødvendigt til Hammermøllen og her på slottet. Hos rentemestrene skal det undersøges, om der er stenkul på lager ved den store smedie på Holmen [Bremerholm], og hvis der intet er på lager, da skal et af skibene dirigeres op til København. Frederiksborg den 7. marts år 1633.

[1]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

Side 82

Brev 91/3 * Marts 1633.

Til Rentemestrene.
En Guldsmed skal forandre og istandsætte et Par Armbaand. I Overslaget over Rigens Indtægt og Udgift skal Besoldingen for de i Kancelliet, Renteriet og andet Steds Ansatte forhøjes. — *Kgl. Bibl.*

Ded, Som der findiss vdi denne Esske, Skall leffueriss hanss hollander, Och hannem befahliss, at hand paa ded Ene Armband skal gørre Stercker Leed, som holder dy demandtz styffter sammen. Paa ded andiid skall hand flii dy Lyd, som erre brudt y sønder, Och sa fremdt hand dem ynted hiielppe kan, daa skall hand gørre dy Støcker paa Nii. Wdi ded offuerslag, Som Nu gørriss paa Riigenss yndtecht Och vdgiifft, skall haffuis udi acht derris besolding udi Chanseliid, Renteriid Och anden stedtz, Som Endeliigen uyll forhøiiess, saframdt dy skall kunde bliiffue ued. *NB.* Naar Riigenss Raad forreuender, att tollens forhøielsse En Stor Summa sig beløbe kan, daa haffuer man dennom derymod ded att _demonstrere_[1]). Aff frede: den 8 *Martij Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne till hande.

Oversæt: Det, som findes i denne æske, skal leveres til Hans Hollander, og det skal pålægges ham, at han på det ene armbånd skal lave stærkere led, som holder diamantstifterne sammen. På det andet skal han udbedre de led, som er brudt i stykker, og såfremt han overhovedet ikke kan reparere dem, da skal han lave de stykker på ny. I det overslag, som nu udarbejdes over rigets indtægt og udgift, skal man tage hensyn til deres lønning i Kancelliet, Renteriet og andre steder, som absolut skal forhøjes, såfremt de skal kunne blive i stillingerne. *NB.* Når rigets råd indvender, at toldforhøjelsen kan beløbe sig til en stor sum, da har man dette at påpege (bevise) over for dem derimod. Fra Frederiksborg den 8. marts år 1633.
Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

[1]) Fra d. 10. Juli 1632 opkrævedes Sundtolden efter den Forhøjelsesrulle, som var bleven paabudt d. 10. Decbr. 1629, idet den større Forhøjelse, som var bleven indført d. 10. Maj 1631, og hvorved Rullen af 20. Marts 1629 var bleven fornyet, fra den Dag blev afskaffet. Dog blev et yderligere Tillæg paalagt i August 1632. Forhøjelsen førtes som en særskilt Post i Regnskabet. Medens den havde indbragt 75,633 Daler i Tiden fra 1. Januar til 12. Juli 1632, beløb den sig fra 12. Juli til 31. Decbr. kun til 10,386 Daler, og i Tiden fra 1. Januar til 25. April 1633 kun til 1752 Daler. Efter Rigsraadets Betænkning af 9. April 1633 skulle dog Rentemestrene have erklæret, at den kunde beløbe sig aarlig til 16—17,000 Daler. Sundtoldregnskab. Rigens Raads Breve Fasc. 48. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 203 ff.; jvfr. S. 114. 116.

Side 83

Brev 92/3 * 8. Marts 1633.

Til Rentemestrene.

Den russiske Post (Kurer) skal have 40 Rosenobler til Foræring. — *Kgl. Bibl.*

Den Riissiske Post skall vdaff Rentemeisterne giiffuiss tiil forehring fiirretyue Rossonobell[1]). Paa frede: den 8 *Martij Anno* 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

oversæt: Den russiske post skal af rentemestrene gives fyrre rosenobler til foræring (rejsesekretariat/gave). På Frederiksborg den 8. marts år 1633.
Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

Brev 93/3 * 8. Marts 1633.

Til Sten Beck.

Kongen vil vide Besked om noget fint Hørgarn, som han har befalet skulde leveres til Skriveren i Tugthuset, men som han siden ikke har erfaret Noget om. — *Kgl. Bibl.*

Ieg lod ued Anne Iacob Myckelssøns[2]) Och hanss

[1]) 15. Marts tilstilledes der Iver Prip, Sekretær i det danske Kancelli, 3 forgyldte Kredensbægere, som han skulde forære den russiske Post (Rentemestr. Regnsk.). 14. Marts udgik der Kongebrev til Christoffer Ulfeldt, Lensmand paa Helsingborg, om at skaffe den russiske Post Befordring til den svenske Grænse (Skaanske Tegn. VI, 11).
[2]) Jakob Mikkelsen, født i Malmø 1577, studerede i sin første Ungdom ved Kjøbenhavns Universitet og rejste derpaa udenlands i flere Aar, men forandrede saa Plan og tjente i 10 Aar som Skriver paa Sølvitsborg, fra hvilken Stilling han gik over til at være Tolder i Kjøbenhavn. 1625 blev han Borgmester i denne By og døde som saadan 1644. Han deltog i større Handelsforetagender og var vel anskreven hos Kongen, som forlenede ham med Kronens Tiende af Magleby Sogn paa Møen og med Ærkedegnedømmet i Aarhus Domkapitel. Universitetsprogram. Jvfr. Resen, Inscriptiones Haffnienses S. 55 f. 63 f. Pontoppidan, Origines Hafnienses S. 389. Schlegel, Sammlung z. Dän. Gesch. I, 4, 153. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 592. 637. II, 613. 644. 648. III, 205. Christian IV's egh. Brev 14. Juli 1618. — Han var gift med Anne Mortensdatter,

Side 84
Slodtzfogiid[1]) for nogen tiid siiden tiilstille Christoffer Iffuersøn[2]) En stor partii hør Och Blorgaarn, som hand skulle ueiie Skriffueren vdi tuchthussid[3]) tiill. Och eptherdi yblandt samme gaarn fantiss En hob fiindt hørgarn, huoraff Ieg Endomstund inted arbeiid haffuer fornommid aff att uerre giiordt, huorfor du med fliid dig huoss Christoffer skaldt Erkundige, huorlediss samme gaarn werrid haffuer, Och siiden See epther, huad deraff giordt Er, Tii Ieg thuiffler paa, att ded Er gangen rett tiill med ded gaarn. Paa frede: den 8 *Martij Anno* 1633.
Christian.
Udskrift: Sten Beck tiill hande.

oversæt: (Afslutningen på ordren til Sten Beck fra forrige side): ... slotsfogeden for nogen tid siden udlevere til Christoffer Iversen et stort parti hør og blårgarn, som han skulle afveje til skriveren i Tugthuset. Og eftersom der blandt samme garn fandtes en del fint hørgarn, hvoraf jeg indtil nu overhovedet ikke har hørt om, at noget arbejde er blevet lavet, skal du derfor flittigt efterforske hos Christoffer, hvordan det har forholdt sig med samme garn, og siden se efter, hvad der er blevet lavet af det, thi jeg tvivler på, at det er gået rigtigt til med det garn. På Frederiksborg den 8. marts år 1633. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for Sten Beck.

der var en Datter af Morten Pfaal og var født 1578 (el. 1577) i Kolding. Til sit 15de Aar opdroges hun hjemme hos Moderen, derefter i 5 Aar ved Hoffet, hvor den unge Konges Tugtemester, M. Hans Mikkelsen, fik hende anbragt og tog sig af hende. 1598 bekostede Kongen hendes Bryllup med Christen Hammer, Renteskriver ved det kongelige Klædekammer. Efter 9 Aars Samliv døde han, og 1613 indtraadte hun da i et nyt Ægteskab, denne Gang med Jakob Mikkelsen (jvfr. Vedel Simonsen, Eske Brock II, 32). Det var Kongen, som ogsaa gjorde dette Bryllup, og lige til det sidste bevarede hun hans Yndest. I Universitetsprogrammet, som udgaves efter hendes Død 1642, og hvorfra disse biografiske Notitser ere uddragne (jvfr. Resen, Inscript. Haffn. S. 55), siges der om hende: „Habuit regem regiamqve sobolem constantissime sibi faventem; erat apud regni optimates gratiosa.“ Christian IV's Breve vidne noksom om de mange Hverv, han betroede hende.
[1]) Hans Merckel v. Schmalkalden. Jvfr. Molbech, Christ. IV's Breve I, 135. Richardt og Secher, Danske Kirker, Slotte, Herregaarde og Mindesmærker 1867 1. H. S. 23 (hvor Fornavnet ved en Fejl er blevet til Henrik). Friis, Saml. t. Dsk.

Bygnings- og Kunsthist. S. 60. Nyrop, Strandmøllen S. XXVII. I Nielsen, Hellig Trefoldigheds Gilde udi det danske Compagnie S. 34 har Navnet faaet et temmelig ukjendeligt Udseende ved at blive til Smal Tall.
[2]) Christoffer Iversen, som siden 1615 havde været Renteskriver, var for nærværende Tid øverste Renteskriver. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 170. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 648. III, 118. 236. Af det første og sidste Citat fremgaar, at hans Afskedigelse falder mellem 17. Juni 1641 og 2. Jan. 1643. Jvfr. Norske Rigsregistr. IV, 731. V, 656. VI, 2. 105.
[3]) Jens Thomesen.

Side 85

Brev 94/3 * 8. Marts 1633.

Til Apotheker Peter Gagelmann.

Han skal sende 20 Pund stødt Sukkerkandis til Frederiksborg. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Peter gaagelman *Apotecker*[1]) Skall Sende tyue Pund Suckerkandi hiid, som Er well Stødt. Paa frede: den 8 *Martij Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Peter *Apotecker* zu handen.

oversæt: Apoteker Peter Gagelmann skal sende tyve pund sukkerknas (kandis) hertil, som er godt stødt. På Frederiksborg den 8. marts år 1633. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for apoteker Peter.

Brev 95/3 * 8. Marts 1633.

Til Skriver Jakob Jensen.

Der skal sendes 15 Tylvter „Danmarks-Deler“ (en egen Art Bræder) til Frederiksborg. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Der skall forskiickiss hiid med Rustuognen femten tylter danmarckss deeler. Paa frede: den 8 *Martij Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Skriffueren Offuer deelehaffuen[2]) tiill hande.

oversæt: Der skal sendes femten tylvter [1 tylvt = 12 stk.] "danmarks-deler" [særlig type fyrrebrædder] hertil med rustvognen. På Frederiksborg den 8. marts år 1633. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for skriveren over Delenhavnen [tømmerpladsen på Bremerholm].

[1]) Peter Gagelmann (eller, som han ogsaa kaldes, Gaukelmann) var 5. Apr. 1619 bleven beskikket til Hofapotheker, at regne fra det foregaaende Aars Paaske. Efter et Mellemrum af et Par Aar, hvori han ikke indtog denne Stilling, fik han den paa ny i Decbr. 1630 og beholdt den til 8. Novbr. 1633. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 193. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. II, 611. III, 99. 157. Jvfr. Schlegel, Saml. z. Dän. Gesch. II, 1, 71. Repholtz, Beskriv. ov. Baroniet Stampenborg S. 43. Archiv f. Pharmaci og Chemi XVII, 255 f.
[2]) En Tømmerplads paa Bremerholm. Skriverens Navn var Jakob Jensen.

Side 86

Brev 96/3 * 11. Marts 1633.

Til Rentemestrene.

Om Betalingen af et Parti Muffer (en Art Mursten). — *Kgl. Bibl.*

Der Er befahliid tollerne udi Sundid, at dy skall Sende nogle tussind Muffer, Som Nogle baalaster[1]) ynde haffuer, till Ionass toller[2]). Huilcke, Naar dy ankommer Och forbemelte toller leffuerid Er, vdaff Rentemeiisterne skall betaliss Och udi den Summa, som vdaff bigningens toll annammid Er, kortiis[3]). Paa køben: den 11 *Martij Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne til hande.

Oversæt: Det er pålagt tolderne i Sundet (Øresund), at de skal sende nogle tusind muffer [en hollandsk murstenstype], som nogle ballastskibe har med (som ballast), til Jonas tolder. Hvilke, når de ankommer og er leveret til førnævnte tolder, skal betales af rentemestrene og afkortes (modregnes) i den sum, som er modtaget af bygningstolden. I København den 11. marts år 1633. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

97/3 * 11. Marts 1633.

Til Rentemestrene.
Om et Kredensbæger, som skal gives Jørgen Schult til Faddergave fra Kongen. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne Skall høre Sig Om Ett kredendtz paa halffandid hundriid daaler, huilckid tilkommende Søndag[4]) Paa Beldering Skall giiffuiss Iørgen Skuldt[5]) til faddergaffue.

oversæt: Rentemestrene skal forhøre sig om et kredensbæger [et fint pragtbæger] til en værdi af halvandet hundrede [150] daler, hvilket førstkommende søndag skal gives til Jørgen Schult på Beldering som faddergave.

---

[1]) ɔ: ballastede Skibe. Ordet er Subjekt i Sætningen.
[2]) Jonas Heinemark ansattes 1627 som Tolder i Kjøbenhavn (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 63). Senere forflyttedes han til Helsingør, hvor han 1662 døde som „Over-Toldforvalter ved Øresund, en velstuderet, vidtberejst og i fremmede Sprog veltalende Mand", som Jens Bircherod kalder ham (J. Bircherods Dagbøger S. 80). Jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Dipl. I, 646. 648. III, 220. Becker, Saml. t. Danm. Hist. under Frederik III I, 269. Album studiosorum Acad. Lugduno Batavae 1575—1875 Sp. 109. Arnamagnæanske Diplomsaml. Fasc. 17.
[3]) Stenene skulde bruges til det store Byggeforetagende ved St. Anna Bro ved Kjøbenhavn, hvormed Tolderen havde meget at bestille.
[4]) 17. Marts.
[5]) Om Jørgen Schult, der var født 1593 i Bremen og nu, efter at have haft forskjellige Bestillinger hos den danske Konge

Side 87
Huilckid kredendtz skall tilstillis lenssmanden heer paa Slottid[1]), at hand dermed sig henad Beldering begiiffuer Och udi worriss Steed sammestedtz Staar fadder. Paa køben: den 11 *Martij Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: (Afslutningen på ordren til rentemestrene om faddergaven til Jørgen Schult fra forrige side): ... Hvilket kredensbæger skal tilstilles lensmanden her på slottet [Københavns Slot], for at han med det begiver sig hen mod Beldringe [Beldringe i nærheden af Præstø] og står fadder sammestedst i vores sted. I København den 11. marts år 1633. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

Brev 98/3 * 11. Marts 1633.

Til Rentemestrene.
Om en Faddergave til Borgmester Reinhold Hansen. — *Rentek. Ark., Bilag t. Rentemestr. Regnsk. 1632—33.*

Worriss Rentemeiistere skall tiil sig wexele giiordt guld udi Miindt for t[r]yssindtziitıue daaler, Huilckiid guld worriss Rentemeiister Steen Beck paa worre wegne skall giiffue Borgemeiister vdi worris købsted[2]) Oss Elskelige

oversæt: Vores rentemestre skal tilvejebrringe for vekslet forarbejdet guld i mønt for tretusindogtyve [3020] daler, hvilket guld vores rentemester Steen Beck på vores vegne skal give til borgmesteren i vores købstad [København], os elskelige...

og hans Sønner, var Hofraad, vil det være tilstrækkeligt at henvise til den korte Biografi, som Wegener har leveret af ham, mest efter Ligprædikenen over ham, i Annaler f. nord. Oldkynd. og Hist. 1855 S. 181 ff. (Jvfr. Danske Saml. IV, 7. V, 50. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 130. 131. 175. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 93.) Han døde 1652 som Ejer af Finstrup. I Aaret 1630 var han bleven forlenet med Beldringe (i Nærheden af Præstø), men naar T. A. Becker i Fremstillingen af denne Gaards Historie (Danske Herregaarde, 8. Bd.) kun lader ham have den til 1632, er det urigtigt, som det allerede fremgaar af Brevet i Texten. I April 1633 indbetalte han i Rentekammeret sin Lensafgift af Beldringe for det forløbne Aar (Regnsk. ov. Indtægten), og sandsynligvis har Ligprædikenen Ret, naar den siger, at han beholdt Gaarden i 4 Aar.
[1]) Lensmand paa Kjøbenhavns Slot var Jochum Beck. Han synes ikke at have udført det Hverv, som her gaves ham, thi Rentemestrenes Regnskab viser, at der 14. Marts leveredes Tyge Brahe til Mattrup, Befalingsmand paa Tryggevælde, to forgyldte Kredensbægere (til en samlet Vægt af omtr. 144 Lod), hvilke han paa Kongens Vegne skulde give som Faddergave til Jørgen Schults Barn.
[2]) Byens Navn, Kjøbenhavn, er glemt.

Side 88
Reiinholdt hansøn[1]) tiil fadderpenning, Naar Samme borgemeiisters vnge Søn skall krystniss. Aff Rossenborrig den 11 *Martij Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne till hande[2]).

oversæt: .. Reinhold Hansen til faddergave (fadderpenge), når samme borgmesters unge søn skal døbes (kristnes). Fra Rosenborg den 11. marts år 1633.
Christian.

[1]) Reinhold Hansen, født 1581 i Kjøbenhavn, tjente, efter først at have flakket en Del om, Kongen som Enspænder 1607—14, derpaa i det tydske Kancelli 1614—15 og dernæst som Hofmønsterskriver i Rentekammeret 1615—28 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 155. 166. 170). 1628—45 var han Borgmester i Kjøbenhavn, men afsattes saa paa Grund af sin Adfærd i en Mordsag (Sjæll. Tegn. XXVIII, 410. Pontoppidan, Orig. Hafn. S. 387. Nye Dsk. Mag. II, 6). 1644 var han bleven udnævnt til foreløbig at være Auditør ved Hæren (Sjæll. Tegn. XXVIII, 159). Tidligere havde han været yndet af Kongen, som forlenede ham med Kanonikater i Roskilde og Oslo (jvfr. Norske Rigsregistr. V, 104. 245). Hans Død indtraf allerede 1646. Universitetet udgav i den Anledning et Program, hvoraf man erfarer, at han havde været gift to Gange; først ægtede han 1612 Kirstine Madsdatter, som døde 1629 og maaske var en Søster til Christian IV's Mætresse Karen Madsdatter (jvfr. Nye Dsk. Mag. II, 6); derpaa giftede han sig med Birgitte, en Datter af Borgmester Evert Dieckmann i Malmø. Naar denne hans anden Hustru senere viser sig nøje knyttet til Leonora Christina (se dennes „Jammers-Minde", udg. af S. B. Smith, 2. Udg., S. 25), ligger den Formodning nær, at hun allerede før sit Bryllup har paa en eller anden Maade været i Kongedatterens Tjeneste. Som et Kuriosum kan bemærkes, at den svenske Resident i Helsingør Durel i et Brev af 9. Oktbr. 1646 til Axel Oxenstjerna fortæller, at Korfits Ulfeldt paa sin Rejse til Holland har med sig en kjøbenhavnsk Borgmesters smukke Hustru, hvem hvert Menneske veed at tale om holder til med ham, hvorfor hun har et uærligt Hore-Navn, og over ham ønskes Guds Straf; Manden er nu i disse Dage hastig død, og man holder for, at det er sket alene af Fortræd og Sorg over Hustruens

Komportement (Oxenstjernaske Saml. i det svenske Rigsarkiv). Hun blev senere gift med Frands Eberhard v. Speckhan, der døde 1697 som Gehejmeraad og Stiftamtmand i Ribe. [2]) Vedlagt ligger Sten Becks Bevis (dat. 12. Marts 1633) for at have annammet til sig 60 enk. Daler. De skulle vexles til 15 Rosenobler.

Side 89

Brev 99/3 * 12. Marts 1633.

Til Rentemestrene.
Befaling til at sende 16 Alen Snore til Frederiksborg. — *Kgl. Bibl.*

Wdaff dette Slaagss Snorer[1]) skall med Breffuisser hiidskickiss Seysten allen. Aff frede: den 12 *Martij Anno* 1633.

Af denne slags snore skal der sendes seksten alen hertil med brevviseren. Fra Frederiksborg den 12. marts år 1633. Christian.

Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

Brev 100/3 * 13. Marts 1633.

Til Frederik Urne.
Han skal kjøbe 40 Læster Sild til Provianthuset i Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*
Frederich wrne skall indkiøbe thill wort behoff, naer der Sild udi Sundet ankommer, som hand skall opskicke thill wort *provianthus* i Kiøbenhaffn, Sild — 40 lester, huortill hand skall anamme pendinge aff voris tholdboed udi helsingøer. Frederichsborgh dend 13 *Martij Anno* 1633[2]).

oversæt: Frederik Urne skal indkøbe til vores behov, når der ankommer sild i Sundet [Øresund], som han skal sende op til vores provianthus i København, sild — 40 læster [ældre rum- og vægtmål for handelsvarer], og dertil skal han modtage penge fra vores toldbod i Helsingør. Frederiksborg den 13. marts år 1633.

Brev 101/3 * 15. Marts 1633.

Til Rentemestrene.
Kongen sender dem en Opskrift paa, hvad der vil medgaa til Udspisningen, til nærmere Eftersyn. — *Kgl. Bibl.*

Wdaff huosføiiede Seddell kan y haffue Eptherretning, huad till vdspiissningen uill medgaa, paaded y deste Snaarer

oversæt:
Af den vedlagte seddel kan I få efterretning om, hvad der vil medgå til bespisningen (udspisningen), for at I des hurtigere...

[1]) Smaa sorte Snore, som man ser af en Paaskrift uden paa Brevet. [2]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

Side 90

kan bliiffue ferdig der med. Och naar y samme dondt haffuer bracht udi ordning, daa Er ded forgeeffuiss att Reenskriiffue ded, førend ded med fliid noglegange Er ygennomsiiet. *Valete.* Aff f[r]ede: den 15 *Martij Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt:
.. kan blive færdige dermed. Og når I har bragt samme arbejde i orden, da er det forgæves at renskrive det, før det med flid nogle gange er gennemset. Lev vel. Fra Frederiksborg den 15. marts år 1633.
Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

Brev 102/ * 16. Marts 1633.

Til Rentemestrene.

Noget Olmerdug (en Slags uldent Tøj), som Skriveren paa Klædekammeret har sendt Kongen, skal leveres ham tilbage. — *Kgl. Bibl.*

Herhuoss framskiickess ded wulmerdug, Som knud Christensøn[1]) Epther myn befahliind hiid skiickid haffuer, Och nu heer inted fornøden gørriss, Som forbenente knud Christensøn ygen skall tilstillis. Paa frede: den 16 *Martij Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

Hermed tilbagesendes det olmerdug, som Knud Christensen efter min befaling har sendt hertil, og som der nu ikke er brug for her, hvilket igen skal tilstilles førnævnte Knud Christensen. Fra Frederiksborg den 16. marts år 1633. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

Brev 103/3 * Marts 1633.

Til Rentemestrene.

Om Forfærdigelsen af nogle Tinfade og Tallerkener; om Vurdering af Smeden Kaspar Finckes Arbejde i Kjøkkenet paa Frederiksborg. — *Kgl. Bibl.*

Der skall gørriss fiire Smaa tynfaade, vngeferlig thugange saa Store Som Ett Saalsercken[2]), derhuoss fiihre talercken Nogiid større En dii gemene brycker[3]) Er.

oversæt: Der skal laves fire små tinfade, omtrent to gange så store som en tallerken (sauceskål), og derhos fire tallerkener, noget større end de almindelige brikker (små tallerkener) er.

[1]) Renteskriver paa Kongens Klædekammer. Holberg, Danm. Hist. II, 574. Dsk. Mag. V, 212. Nyerup, Karakteristik af Christian IV S. xxx. Hübertz, Aktstykker vedk. Aarhus II, 28. 76.
[2]) Et lidet rundt Fad. Vidsk. Selsk. Danske Ordbog VI, 77. Molbech, Dansk Dialect-Lex. S. 467.
[3]) ɔ: Brikker.

M: Andress[1]) skall drage hiid Och wordere Nogiid Arbeiide, som Cassper fiincke[2]) haffuer giiordt heer udi køckenid. Hannem skall forskaffis En wogen, saat hand strax kan komme hiid. Paa frede: den 17 *Martij Anno* 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande.

oversæt: (Afslutningen på ordren til rentemestrene om tinfadene og Kaspar Finckes arbejde fra forrige side): ... Mester Anders [Bentzwinger] skal drage hertil og vurdere noget arbejde, som Caspar Fincke har lavet her i køkkenet. Der skal skaffes ham en vogn, således at han straks kan komme hertil.
På Frederiksborg den 17. marts år 1633.
Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

Brev 104/3 * Marts 1633.

Til Rentemestrene.
Noget Silke sendes, som skal tilstilles Skriveren paa Klædekammeret. — *Kgl. Bibl.*
Heerhuoss sender Ieg Nogiid Siilkii fram, som knud krystensøn ygen skall tiilstillis, der Er taagen Sex pund deraff. Paa frede: den 18 *Martij Anno* 1633.
Christian.
Husføiiede Seddeler skall tilskickiss wiinskenken paa slottiid[3]) och Laauerss Randuul[4]) udi haffuen.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: Hermed sender jeg noget silke frem, som igen skal tilstilles Knud Christensen [renteskriver på Klædekammeret]; der er taget seks pund af det. På Frederiksborg den 18. marts år 1633.
Christian.
De vedlagte sedler skal sendes til vinskænken på slottet [Københavns Slot] og til Laurids Randulf i haven [Kongens Have ved Rosenborg].
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

---

[1]) Anders Bentzwinger, Mester for den store Smedie paa Bremerholm. Jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 623. III, 207. 264. 378. 396.
[2]) Denne for sit Arbejde i Roskilde Domkirke, hvor han har forfærdiget det kunstige Gitter, som aflukker Christian IV's Kapel fra Kirken (s. St. Friis, Christian IV's Gravkapel S. 5. 10. 58 f.), bekjendte Smed fik 1631 Bestalling som Klejnsmed ved de kongelige Slotte Kjøbenhavn, Kronborg og Frederiksborg. Molbech, Christ. IV's Breve I, 459 f. Jvfr. bl. A. Blom, Kristian IV's Artilleri S. 288. — Han maa ikke forvexles med hans Broder, der ogsaa hed Kaspar Fincke, og som var de kongelige Børns Skrædder.
[3]) Morten Sorg.
[4]) Lavrits Randulf var Kongens Forvalter i Lysthaven ved Rosenborg.

Side 92

Brev 105/3 * Marts 1633.

Til Frederik Günther.
Kongen sender ham Kejserens Svar paa sin Skrivelse og udtaler sig med Tillid om Fredsudsigterne i Tydskland. — *Geh. Ark.*

Hiibei hastu dess keiissers andtwordt auff mein Skreiben, wormit wartissleben[1]) Sehlig abgefertiget waardt. Souern Ess dem keysser Eiin Ernst ist, So hoffe Ich, dass Es wiiderum gudt wiirdt. Dii *copia* von dess her: von friidtlandtz skreiiben ist nit hiibeii auss vrsachen, weiill Ess sich auff dass keiisserliche *Referiret*. *Vale.* Auff fride: den 19 *Martij Anno* 1633. Christian.
Udskrift: *A friderich gu[n]ther.*

Hermed har du kejserens svar på min skrivelse, hvormed afdøde Wartensleben blev afsendt. Såfremt det er kejserens fulde alvor, så håber jeg, at det nok skal blive godt igen. Kopien af herren af Friedlands [Wallensteins] skrivelse er af visse årsager ikke vedlagt, eftersom den henviser til den kejserlige beretning. Lev vel. På Frederiksborg den 19. marts år 1633.
Christian.
Adresse: Til Frederik Günther.

Brev 106/3 * Marts 1633.

Til Rentemestrene.
Befaling til at sælge nogle Øxne paa Ladegaarden ved Frederiksborg til Johan Braem. — *Kgl. Bibl.*
Dy Øxen, Som staar paa Ladegaarden vdaff myn Opfødning, Skall Iohan Braam[2]) Selgiiss for Sex och fiirre-

oversæt: De okser, som står på Ladegården af min egen opdræt, skal sælges til Johan Braem for seksogfyrre... [brevet fortsætter på næste side].

[1]) Johan Joachim v. Wartensleben, tydsk Raad hos Christian IV, sendtes af denne i Decbr. 1632 med Skrivelser til Kejseren og Wallenstein for at mægle Fred. Paa Tilbagevejen døde han i Februar 1633. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 93. 244 ff.
[2]) Se ovfr. S. 36. I Frederiksborg Lens Regnsk. 1632--33 forekommer følgende: 28. Marts (1633) udleveret til Johan Braem, som Rentemestrene have solgt ham, 60 Øxne „af Hs. Maj.s og Ladegaardenes Opfødninger her sammesteds". I Dagbogen af 1619 under 21. Novbr. omtaler Kongen „tvende Øxen af min egen Art". Nyerup, Mag. f. Rejseiagttagelser IV, 475.

Side 93
tyue rix daler. Ieg Er dermed tiilfriidtz, att hand yckun bekommer 60 stycker deraff. Paa frede: den 21 *Martij Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

oversæt: Afslutningen på ordren til rentemestrene om oksesalget fra forrige side): ... tyve rigsdaler [altså 46 rigsdaler pr. stk.]. Jeg er dermed tilfreds med, at han kun får 60 stykker af dem. På Frederiksborg den 21. marts år 1633. Christian.

Brev 107/3 * Marts 1633.

Til Frederik Urne.
En Kopi skal overleveres den svenske Resident Fegræus. Vejen (fra Kronborg til Frederiksborg?) skal istandsættes. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Denne hoesføyede *Copie* skallt du thillstille dend Suenske *Resident*. Weien uill flies igien, i Sønderlighed uill der giøris itt Steengierde ued dend Slagbom, der som veien løber aff fra Frederichsborgh hen ad Ebbekiøbingh. Frederichsborgh dend 21 *Martij Anno* 1633[1]).

oversæt: Denne vedlagte kopi skal du tilstille den svenske resident. Vejen skal udbedres igen, og i særdeleshed skal der laves et stengærde ved den slagbom, hvor vejen drejer af fra Frederiksborg og går hen mod Emmedeborg (Købingshoved/Ebbekøbingshus?). Frederiksborg den 21. marts år 1633.

Brev 108/3 * 24. Marts 1633.

Til Rentemestrene.
Befaling om Arbejdet i Haven ved Rosenborg, om der at holde alle Simplicia, som voxe i Landet, og om at plante Asparges der. — *Geh. Ark.*

M: _Dauit_[2]) Skaall deele haffuen ymellom Siig Och siine Suenne, saat Enhuer ued, huilcken Pladtz hannem tilkommer. Hannem Sielffuer Saauel som huer udaff suennen Skall hollis Sex pliixfolck fraa den 1 *Aprilis* yndtill *S:* Iohannis Och siiden tre indtill *Michaelis*.

oversæt: Mester David [Kønig, gartneren ved Rosenborg] skal opdele haven mellem sig selv og sine svende, således at enhver ved, hvilket område der tilkommer ham. Til ham selv såvel som til hver af svendene skal der holdes (stilles) seks pligtdagværkere [pligter/arbejdsfolk] fra den 1. april indtil sankthans, og siden tre indtil mikkelsdag... [brevet fortsætter på næste side].

[1]) Modtaget paa Kronborg 22. Marts.
[2]) Mester David Kønig, Gartner i Lysthaven ved Rosenborg. Friis, Saml. t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 56. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 652. III, 110. 194. 263. Underligt er det, at han 14. April 1646 fik Bestalling som Gartner (Nielsen, anf. Skr. III, 261), da han havde været det længe i Forvejen. Han havde, i Følge Rentemestr. Regnsk. 1632--33, 4 Urtegaardssvende under sig i Lysthaven.

Side 94
Meiisteren Saauel som Suennen med derriss Pliixfolck Skall udaff lauerss Randuul[1]) huer morgen Munstris. Wdi haffuen skall hand haffue, foruden huiiss Som hand hertildagss derudi hafft haffuer, Ett Biied full vdaff alle dii *simplitier*, som woxer her y landiid, huoraff hand skall tage En *desingnation* af *D:* Peter[2]), Och saframdt hand ycke Er saalediss tiilpaass, huoss Esaiiass fleiisker[3]). *M: Dauit* skall nu strax sende En vdaff hanss Suenne hen till holbeck, Och derfraa hente *Assparrius*, och dem her udi haffuen forplante. Paa Rossenborrig den 24 *Martij Anno* 1633. Christian.

oversæt: (Afslutningen på ordren til rentemestrene om arbejdet i Rosenborg Have fra forrige side): ... Mesteren såvel som svendene med deres pligtfolk skal mønstres hver morgen af Laurids Randulf. I haven skal han have, foruden hvad han indtil nu har haft derisær, et bed fuldt af alle de lægeurter (simplicia), som vokser her i landet, hvorom han skal modtage en fortegnelse (designation) af doktor Peter [Paynck], og såfremt han ikke har den liggende klar, hos Esaias Fleischer. Mester David skal nu straks sende en af sine svende hen til Holbæk, og derfra hente asparges og omplante dem her i haven. På Rosenborg den 24. marts år 1633. Christian.

Brev 109/3 * 31. Marts 1633.

Til Rentemestrene.

Befaling til at forstrække en Tømmermand, som har paataget sig Opførelsen af et Hus ved Frederiksborg, med nogle Penge. — *Kgl. Bibl.*

I Schall forstrecke den tømmermand med nogle penning, Som haffuer fortingiid ded huss tiil frederixborrig ued Spaarpenning, satt hand kan beholde siit folck Sammen, indtill gud uiill, Ieg kommer til stede. Aff Lundehaffuen[4]) ved *Crone:* den 31 *Martij Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: I skal forstrække tømmermanden med nogle penge, han som har akkorderet om (forhandlet prisen på) det hus til Frederiksborg ved Sparrepenge, således at han kan holde sit arbejdshold (folk) sammen, indtil jeg, om Gud vil, kommer til stede. Fra Lundhave [ved Helsingør] ved Kronborg den 31. marts år 1633. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

---

[1]) Forvalteren, jvfr. ovfr. S. 91.
[2]) Peter Diderik Paynck, Hofchemicus, † 1645. Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen I, 303. Jvfr. Moller, Cimbria litt. I, 482. Resen, Inscriptiones Haffn. S. 221. Herholdt og Mansa, Saml. t. d. danske Medicinal-Hist. I, 154 ff. Molbech, Christ. IV's Breve I, 458. Dsk. Mag. V, 211. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 193. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 609. Friis, Saml. t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 46.
[3]) Esaias Fleischer var Apotheker i Kjøbenhavn siden 1620. 8. Jan. 1636 beskikkedes han til Hofapotheker, at regne fra 8. Novbr. 1633. † 1663. Ingerslev, anf. Skr. I, 428. Jvfr. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 193. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. II, 629 f. III, 156 f. 316. 319 ff.
[4]) Laa der, hvor Marienlyst nu ligger.

Side 95

Brev 110/3 * Omtr. Marts 1633[1]).

Til Rentemestrene.
Kongen meddeler en Liste over de Krigsskibe, som det er nødvendigt at holde i Søen, med Opgivelse om Besætningernes Størrelse. Udgifterne hertil og ligeledes til de øvrige Holmens Folk, til Holmen, Arkeliet og Hofstaten skulle nøje specificeres i Overslaget over Rigets Udgifter. Han omtaler sine Udgifter til Gesandtskaber og paalægger dem i Overslaget at berøre Udgifterne til Slottenes Reparation, Støbning af Kanoner, Jagttøjets Istandsættelse m. m. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 985 c, jævnført med Ny kgl. Saml., Fol., 615 d[2]).*

Disse eptherskreffne Skiib bør udi frydtz tiid at uerre ferdig til att holde Strømmen Reene vdi Øster och westersøen: *Patientia*, dii 3 kroner, Oldenborrig, Lyndormen, Speess, *Raphael*, dii 3 Løffuer, dii 2 Løffuer, Stockfiisken, Lammid, Nellebladiid, Suaanen, *fides*, Hummeren, Gabriiell, Hauhesten, Postiliionen, Trost, griiben, den Suorte Raaffn, Maarstrandtz Plaage, den Store lyckepodt, den lylle Lyckepodt, tiill huilcke Skiib uiil fornøden uerre altiid at haffue ued handen, Som Eptherfølger: *Patientia* skall haffue . . . . . 130 Baadzmend, 30 Bøsseskøtter Och 100 Soldater, En Offuerskipper Och thuende vnderskipper, En Arckeliimeister med En Arckeliimeisterss Maadt, 4 kuaartermeiister, 4 Skiibmend, 4 Stiirmend, 3 trummeter Och En tromslaar, 4 tømmermend och 2 Seiiellegger, foruden En *capitein* Och thuende Luthenanter, En Prest, En Baadtsker Och En Baadtsker Suend eller dreng. Herforuden uiil uerre *capiteines* och lutenanternis folck, Item Prestens dreng. Epther denne taxst uiil dii 3 kroner, Oldenborrig med Lyndormen Och *Spes* vdriistis udi alle maade. *Raphael* skall haffue . . . . . 60 Baadzmend,

oversæt: Disse efterskrevne skibe bør i fredstid være klar til at holde strømmen (farvandene) ren i Østersøen og Vesterhavet: *Patientia*, De Tre Kroner, Oldenborg, Lindormen, Spids (Speess), *Raphael*, De Tre Løver, De To Løver, Stokfisken, Lammet, Nældebladet, Svanen, *Fides* (Troen), Hummeren, Gabriel, Havhesten, Postillionen, Trøst, Gribben, Den Sorte Ravn, Marstrands Plage, Den Store Lykkepotte, Den Lille Lykkepotte, til hvilke skibe det vil være nødvendigt altid at have ved hånden, som efterfølger: *Patientia* skal have: 130 bådsmænd, 30 bøsseskytter [artillerister] og 100 soldater, en overskipper og to underskippere, en arklimester [artilleriofficer] med en arklimesters mat, 4 kvartermestre, 4 skibsmænd, 4 styrmænd, 3 trompetere og en trommeslager, 4 tømrere og 2 sejllæggere, foruden en kaptajn og to løjtnanter, en præst, en barber (badskskærer/skibslæge) og en barbersvend eller -dreng. Herforuden vil der være kaptajnens og løjtnanternes folk, samt præstens dreng. Efter denne takst (norm) skal De Tre Kroner, Oldenborg med Lindormen og *Spes* udrustes i alle måder. *Raphael* skal have: 60 bådsmænd... [teksten fortsætter på næste side].

---

[1]) Tiden for Affattelsen af dette udaterede Brev fremgaar klart af dets Indhold (jvfr. Anmærkningerne). Det ligger forud for 5. April (Nr. 112).
[2]) Originalen fandtes i Kgl. Bibl., da Molbech lod Afskrifterne til sin Udgave tage, men har ikke nu været til at finde.

Side 96
15 bøsseskøtter Och 40 Soldater, En Artholerimeister Och hanss Maadt, En skiipper och En vnderskipper, En høiibadtzman med siin maadt, 2 Skiibmend, 2 kuartermeiister, 2 Styremend, 2 tømmermend, 1 Seiiellegger, 1 trummeter Och En trumslaar, En Baadsker, foruden *Capiteinen*, hanss Luthenand Och derriss folck. Epther denne taxst skall dii 3 Løffuer, dii 2 løffuer, Stockfiisk, lammid, Nelleblad, Suaanen, *Fides* och hummeren vdriistess. Gaabriel skall haffue . . . . . 30 Badtzmend, 8 Bøsseskøtter Och 30 Soldater, En Offuerskiipper, Som kan *Agere* En *capitein*, En vnderskiipper, En høiibadtzman, En Arckeliimeister med siin Maadt, 2 Skibmend, 1 tømmerman, 2 kuartermeister, En tromslaar och 1 Stiiremand med En Badskersuend. Epther denne taxst skall den Store Lyckepodt, Hauhesten, Postilionen, trost, griiben, den Suorte Raun, Maarstrandtz Plaage Och den liiden Lyckepodt vdriistis. Her foruden uiil der folck tiil Prouiandtskiiben, gaaleiier, Iachter, Slupper Och Baade, Som man kan bruge ued holmen, Som Ieg vngeferlig uiil regne 100 Man yn alless tiil. Naar Nu aldt dette folck Smuck Ordendtlig bliiffuer Optegnid, bade huad Enhuer faar tiil Løn, kost Och kleeder, Saa kan ingen thuiffle Paa, att ded io salediss Er, som ellers Skee kan, Naar man, Som hiidindtill sked Er, setter ded saa *indestincte* udi En Summa. Man kan dog uell Ramme *modum prosedendi*. Med ded Øffuerlige holmenss folck Och huad vdgiifft, som ued holmen Och *Archeliit* henger, kan ded holliss liigesaa Och *specificere* Nogle Personer, Som man haffuer købdt hør, haamp Och Iern aff for Saa och saa mange tussind daler, Item den byssestøber, den kandestøber, Blytecker Och andre vdaff ded slaagss Er man ded och ded skyldig, Som Er gangen Op tiill flodens *conseruation* Och till ingen anden brug. Ded Siielff Samme skall *obserueris* vdii Hoffstaatens *desingnation*, at alting smuck Ordendtlig Opsettis, dog med *maner*. Ieg haffuer Nu paa En stackiid tiid giiffuid klenodia

oversæt: (Fortsættelse af besætningslisten for skibet Raphael fra forrige side): ... 15 bøsseskytter og 40 soldater, en artillerimester og hans mat, en skipper og en underskipper, en højbådsmand med sin mat, 2 skibsmænd, 2 kvartermestre, 2 styrmænd, 2 tømrere, 1 sejllægger, 1 trompeter og en trommeslager, en barber (skibslæge), foruden kaptajnen, hans løjtnant og deres folk. Efter denne takst (norm) skal De Tre Løver, De To Løver, Stokfisken, Lammet, Nældebladet, Svanen, *Fides* [Troen] og Hummeren udrustes.
Gabriel skal have: 30 bådsmænd, 8 bøsseskytter og 30 soldater, en overskipper, som kan fungere som kaptajn, en underskipper, en højbådsmand, en arklimester med sin mat, 2 skibsmænd, 1 tømrer,

2 kvartermestre, en trommeslager og 1 styrmand med en barbersvend. Efter denne takst skal Den Store Lykkepotte, Havhesten, Postillionen, Trøst, Gribben, Den Sorte Ravn, Marstrands Plage og Den Lille Lykkepotte udrustes. Herforuden vil der kræves folk til proviantskibene, galejer, jagter, slupper og både, som man kan bruge ved Holmen, hvilket jeg omtrentligt vil regne til 100 mand i alt.
Når nu alt dette folk smukt og ordentligt bliver optegnet, både hvad enhver får i løn, kost og klæder, så kan ingen tvivle på, at det forholder sig således, hvilket ellers kan ske, når man, som det hidtil er sket, opfører det så uklart (udistinkt) i én samlet sum. Man kan dog derved nemt ramme den rette fremgangsmåde (*modum procedendi*).
Med hensyn til det øvrige af Holmens folk og de udgifter, som hænger sammen med Holmen og Tøjhuset (Arsenalet/*Arkeliet*), kan man gøre det på samme måde og specificere nogle personer, som man har købt hør, hamp og jern af for så og så mange tusind daler, ligesom at man er byssestøberen [kanonstøberen], kandestøberen, blytækkeren og andre af den slags det og det skyldig, hvilket alt sammen er gået til flådens opretholdelse (*conservation*) og ikke til nogen anden brug.
Det ganske samme skal iagttages i hofstatens fortegnelse (designation), så at alting opføres smukt og ordentligt, dog med måde (god skik). Jeg har nu på en kort tid givet klenodier...

Side 97
vd for mange tussind daler, Ett Smiicke, som kom med Malthe Iull henad Riissland[1]), Ett andiid, som kom henad gottorp tiill Baarsseliid[2]), Och uiil ded nu først gaa An, om man uyll *tractere* friid udi tyssland. Huad bekostning dy Rysser giiorde nu Siist heer[3]), ded Er huermand bekendt, dysse Polniske[4]) giiorde Ochsa liidid fordell udi køcken Och kelder. Naar Nogen fordell herepther kan nogiid uerre, Enten Paa tollen Eller udi andre Maader, daa haffuer y ingen ded att sige, vdenad ded Eder vdaff mig befahliiss. Den Punct Om, huiss vdaff adskillige Skriiffuer vdgiiffuis Paa Bremmerholm vdi En och anden made, ded uiil *specificeris*, Ellerss troer yngen, att Sliigdt kan koste Saa megiid, Som der er optegnid. Naar der *mentioneris* Om lehnenss bygningss fornødenhed, daa uyl Bigningerne *alligeris*, Som Nyborrig Slott, huorfore der leggiss Ny bielcker vdi, Och med ded første fleere uyll yndleggiss, *Item* kollinghuss, huor att faast alle bielckerne uil leggis paa Nii, Stallene vdaff dy keysserlige ganss *Ruinerit*, saat man ynted der kan holde hoff. Skanderborrig Er ylde tilfliid udi alle maade, dronningborre ligger fast heell der Needer, med Sylckeborrig Er ded heell klaardt, Saat den Summa till hussens *Reparation* inted kan klecke udi ded ringiiste, Som optegnid Er. Croneborrigs *Reparation* uyl inted skee med Smaa Penning, den forhøielsse paa tollen, Som uaardt yckun Stackiid[5]), kan ynted tilstrecke tiill ded, som derpaa allerede *Reparerit* Er, Nemlig alle fiihre huss vnder tag ygen,

oversæt: (Fortsættelse af brevet til rentemestrene fra forrige side): ... ud for mange tusind daler; et smykke, som kom med Malte Juel til Rusland, et andet, som blev sendt til Gottorp til barselsgilde. Og det vil nu først vise sig, om man vil forhandle (*tractere*) fred i Tyskland. Hvilken bekostning de russere forårsagede nu sidst her, det er enhver bekendt; disse polske [gesandter] gjorde også kun lille gavn i køkken og kælder.
Når der herefter kan være nogen fordel, enten på tolden eller på andre måder, da har I intet at skulle have sagt om det, medmindre det bliver jer pålagt af mig.
Det punkt om, hvad der af forskellige skrivere udbetales på Bremerholm på den ene og den anden måde, det skal specificeres, ellers tror ingen på, at sådant kan koste så meget, som der er optegnet.
Når der omtales lenenes byggebehov, da skal bygningerne anføres (*alligeris*), såsom Nyborg Slot, hvorfor der lægges nye bjælker i, og hvor der snarest skal indlægges flere; ligeledes (*Item*) Koldinghus, hvor næsten alle bjælkerne skal lægges på ny, og staldene er helt ruineret af de kejserlige [tropper], således at man overhovedet ikke kan holde hof der. Skanderborg er ilde tilredt i

alle måder; Dronningborg ligger næsten helt nedbrudt der; med Silkeborg er det helt klart [at det står slemt til], således at den sum til husenes reparation overhovedet ikke kan slå til i det mindste, som er optegnet.
Kronborgs reparation vil ikke kunne ske med små penge; den forhøjelse på tolden, som kun varede en kort tid, kan overhovedet ikke strække til til det, som derpå allerede er repareret, nemlig at bringe alle fire huse under tag igen... [brevet fortsætter på næste side].

[1]) Malte Juel var bleven sendt som Gesandt til Rusland i Foraaret 1631. Nye Dsk. Mag. II, 353 ff.
[2]) Hertug Frederik III's Datter Magdalena Sibylla fødtes 14. Nov. 1631, hans Søn Johan Adolf 29. Sept. 1632. Lackmann, Einleitung IV, 138. 237.
[3]) Se ovfr. S. 18. 21.
[4]) Se ovfr. S. 66.
[5]) For at faa Midler til Gjenopførelsen af det 1629 nedbrændte Kronborg forhøjedes Sundtolden 10. Maj 1631, men allerede 10. Juli 1632 afskaffedes Forhøjelsen. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 203. 206. Jvfr. ovfr. S. 82. 7

Side 98
teckiid med kobber, Muhren paa En stor dell vdaff hussiid ygen fliid, En deell vdaff gemackerne igen ferdiggiordt, saatt den *Reparation* inted ymod den stackede tiidtz forhøiielsse paa tollen kan ligniss, Megid mindre til att *continuere* samme *Reparation*. Der Støbiss ycke allene Støcker vdi køben:, menss ochsaa udi helssingør tiill Skiiben, menss ochsaa tiil festingerne, Som waarberg, Baahus, halmsted Och andre pladtze, huilckid Ochsaa maa skee Nu hen tiill Christiansspriiss befestning. Der uyll En stor haab hamp tiil att skaffe Iachtøiied, som dii keiisserliige toge bordt tiill Skanderborrig, førend ded kommer udi Ess[1]) ygen. Ded uil ochsaa haffuiss udi acht, att Naar En hoffmeister Eller Stadtholder Er ordinerit[2]), att hand foruden ded, som hannem *pro offisio* giiffuis, haffuer Leehniid frii, Som Ochsaa gaar kronen aff. Chanseleren haffuer *pro offisio* ded godtz vdi Ottense, Och haffuer dog Ett leen vdi Norrie[3]) och besolding paa heste tiil hoffue.

oversæt: Fortsættelse af brevet til rentemestrene fra forrige side): ... tækket med kobber, muren på en stor del af huset er udbedret igen, og en del af gemakkerne er atter færdiggjort, således at den reparation overhovedet ikke kan lignes med den kortvarige toldforhøjelse, og endnu mindre til at fortsætte (*continuere*) samme reparation.
Der støbes ikke alene stykker [kanoner] i København, men også i Helsingør til skibene, og ligeledes til fæstningerne såsom Varberg, Bohus, Halmstad og andre pladser, hvilket også må ske nu til Christianspris' befæstning.
Der vil kræves en stor mængde hamp til at skaffe jagttøj [tovværk til jagterne], som de kejserlige tog bort til Skanderborg, før det kommer i orden (i es) igen.
Det skal også tages i agt, at når en hofmester eller statholder er indsat (*ordinerit*), at han foruden det, som gives ham i kraft af embedet (*pro officio*), har lenet frit, hvilket også går fra kronens [indtægter]. Kansleren har i kraft af sit embede godset i Odense, og har dog et len i Norge og lønning til heste ved hoffet.

Brev 111/3 * 1. April 1633.

Til Frederik Urne.

Han skal forhandle med Bønderne, som høre under Abrahamstrup, om Afløsning af Hoveriet, indhegne en Skov der til Føllene

[1]) ɔ: Esse.
[2]) Dette er altsaa skrevet paa en Tid, da der hverken var en Hofmester eller Statholder, følgelig efter Frands Rantzaus Død 5. Novbr. 1632. [3]) Her menes den kongelige Kansler, hvis Embedslen var St. Knuds Kloster i Odense. Det norske Len, Christian Friis havde, var Munkeliv Kloster og det dermed forbundne St. Hans Klosters Gods, hvormed han var

forlenet fra 1626 til sin Død, vel ikke aldeles uden Afgift (som det hedder hos Lange, De norske Klostres Hist., 2. Udg., S. 315), men dog paa meget gunstige Betingelser for ham (s. Norske Rigsregistr. V, 531). Siden 1597 vare de kgl. Kanslere ogsaa forlenede med Hellig tre Kongers Kapel i Roskilde Domkirke (Werlauff, De hellige tre Kongers Kapel i Roskilde-Domkirke S. 20 f.). Ogsaa Rigskansleren havde et Embedslen, nemlig Provstiet i Odense.

Side 99
og forbedre Vejen gjennem Teglstrup Vang. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skallt begiffue dig hen thil Abramstrup och sammestedz lade alle derthill liggende bønder kalde for dig Och udaff dennom fornemme, huor megét de ville aarligens giffue, om de kunde aldelis bliffue fri for ald houningh, wndertagen høett att indhøste[1]). Wed Abrahamstrup skall du lade indhegne med itt Stercktt Riisgerde dend hesselskou, som Strax ued gaarden ligger, Saaledis att hesteføllene udaff 2 och 3 Aar kand vere foruarett udi. Weyen, som løber igennom Tegelstrups wang henatt Nyerup, er Saa thungh att kiøre paa, som dett var paa en bar frost, huorfor dend skall Slettis. Frederichsborgh dend 1 *Aprilis Anno* 1633[2]).

oversæt: (Fortsættelse af brevet til Frederik Urne fra forrige side): ... og forbedre vejen gennem Teglstrup Vang.
Du skal begive dig hen til Abrahamstrup [Jægerspris Slot] og sammesteds lade alle dertil liggende bønder kalde for dig, og af dem erfare, hvor meget de vil give årligt, hvis de kunne blive aldeles fri for alt hoveri, undtagen at indhøste høet. Ved Abrahamstrup skal du lade den hasselskov, som ligger straks ved gården, indhegne med et stærkt risgærde, således at hesteføllene på 2 og 3 år kan være i god forvaring derude. Vejen, som løber igennem Teglstrup Vang hen mod Nyerup, er så tung at køre på, som var det i barfrost, hvorfor den skal jævnes (slettes). Frederiksborg den 1. april år 1633.

Brev 112/3 * 5. April 1633.

Til Rigsraadet.
Det skal undersøge Rigens Indtægt og Udgift og fremkomme med Forslag om, hvorledes man skal faa Ligevægt imellem dem. — *Geh. Ark.*

Aarsagen, huorfor uy uorriss Elskeliige Riigens Raad pa denne tiid til oss haffuer kalliid laade[3]), Er fornemliig denne: Epthersom uy for nogen tiid siiden ued uorre Rentemeistere haffuer ladiid forfatte Ett Offuerslag pa Riigens Indtecht och udgiifft Och derued uorriss Riigens Raad *Demonstrerit*, Indtechten icke at uerre *Bastant* den dageliige vdgiifft at udstaa, Huorfor uy och sammetiid[4]) Nadiigst

oversæt: Årsagen til, at vi på denne tid har ladet vores elskelige rigsråd kalde sammen til os, er fornemmelig denne: Eftersom vi for nogen tid siden ved vores rentemestre har ladet forfatte et overslag over rigets indtægt og udgift, og derved har påvist (*demonstreret*) for vores rigsråd, at indtægten ikke er tilstrækkelig (*bastant*) til at modstå de daglige udgifter, hvorfor vi også samtidig nådigst... [brevet fortsætter på næste side].

[1]) Det blev ikke til noget hermed, s. Annaler f. nord. Oldkynd. og Hist. 1855 S. 139.
[2]) Modtaget paa Kronborg 2. April. Vejen kaldes i en Randbemærkning „den ny Vej".
[3]) Allerede d. 12. Febr. havde Kongen befalet Rigsraaderne at møde i Kjøbenhavn d. 3. April. Sjæll. Tegn. XXV, 126.
[4]) Jvfr. ovfr. Nr. 91. Hvor vidt der, som anført i Danske Saml. 2. R. III, 383, har fundet et Rigsraadsmøde Sted i Marts 1633, kan vel være tvivlsomt.

Side 100
haffuer ladiid forregiiffue Och befahliid dii Middell at betencke, ued huilcke all Sadan wbestand udi tiide motte *Remedieris*. Daa, Eptherdi sliigdt aff dii gode herrer Indtiildiss icke er Eptherkommid, Och *periculum Er in mora*, wiille uy, Sa och hermed Nadiigst begehre, At Riigens Raad nu strax heer *in loco* Riigens Indtecht och vdgiifft for siig tager, dennom med fliid beseer Och oss derpaa derris vnderdanigst betenckende lader uyde, Saa och huorledis udgiifften best salediss kan anstilliss, att den med Indtechten kan uerre att Stoppe Saa lenge denne _Contribution_[1]), som nu udgiiffuiss, waarer, daa kan man y nogen maade fornøiie och Opholde Riigens *Ordinarj* vdgiiffter, Mens, naar den ophører, daa Seer uy ingen Raad, huorued man den kan vdstaa, Med miinder anden middell nu y tiide Och tiilforen Betenckis. Och Endog Samme *contribution* beuiilgid Er tiil uorriss geeld, udi huilcken uy vdi passerede tiider Eerre udi geraaden, Saa anuendis den dog icke, Samme geld at afflegge, Menss tiil Riigens dageliige fornødenhed Och dennom at fornøiie, Som Leuerandtzer tiill holmen, *Archeliid* Och anden kronens fornødenhed giiordt haffuer, Tiil huilcken den dog icke forslaar. Dennom, Som vdi Chanseliierne Erre, *Item* vdi Rentekammerid Och tiil hoffue uaarer paa, dennom Erre uy icke ued Maneder allene, mens ued ganske Aar derris *gaisi* Skyldig.

oversæt: (Fortsættelse af brevet til Rigsrådet fra forrige side): ... har ladet foreholde og befalet at betænke de midler, hvorved al sådan uorden i tide måtte afhjælpes (*remedieres*).
Da, eftersom sådant af de gode herrer indtil nu ikke er efterkommet, og der er fare ved opsættelse (*periculum er in mora*), vil vi så og hermed nådigst begære, at Rigsrådet nu straks her på stedet (*in loco*) tager rigets indtægt og udgift for sig, gennemser dem med flid og lader os vide deres underdanigste betænkning derom, samt hvorledes udgiften bedst således kan indrettes, at den kan standses i overensstemmelse med indtægten.
Så længe denne skat (*contribution*), som nu udgives, varer, da kan man på en eller anden måde tilfredsstille og opretholde rigets ordinære (*ordinari*) udgifter, men når den ophører, da ser vi ingen udvej, hvorved man kan udstå den, medmindre andre midler nu i tide og forinden udtænkes. Og skønt samme skat er bevilget til vor gæld, som vi i svundne tider er kommet i, så anvendes den dog ikke til at afdrage samme gæld, men til rigets daglige fornødenhed og til at tilfredsstille dem, som har leveret leverancer til Holmen, Tøjhuset (*Arkeliet*) og anden kronens fornødenhed, til hvilke den dog ikke slår til.
Dem, som er i kancellierne, ligeledes (*Item*) i Rentekammeret og som gør tjeneste ved hoffet, dem er vi ikke alene måneder skyldige, men i hele år deres gage (*gaisi*).

[1]) Ved en Beslutning i Kolding d. 23. April 1632 havde Rigsraadets bevilget en dobbelt Skat, som skulde udskrives over Danmark og Norge; heraf lovedes 100,000 Dlr. til Christianspris Fæstning, 40,000 Dlr. til Prins Christians Bryllup og tilhørende Legationer, og 20,000 Dlr. til at indfri Rigsraadets Brev paa samme Sum; hvad der blev tilovers af Skatten, skulde afkortes i den Sum, der 1629 var tilsagt Kongen. I dette Aar havde Raadet nemlig lovet Kongen 10 Tdr. Guld, som vistnok skulde bruges til at afbetale hans Gjæld med. Heraf var i Juni 1632 betalt 561,930 Dlr. Rigsraadets Erklæringer af 23. April og 28. Juni 1632 (Rigens Raads Breve Fasc. 48).

Side 101
Huoraff Endeligens uiil følge, at, Naar *contributionen* tager Ende, at uy daa udi Større geiild(!) Stiicker, End uy nogentiid tiilforn udi uerrid haffuer. Huilcken Leiilighed Och dessen *Remedia* worriss Elskelige Riigens Raad uell och fliiteligen haffuer att Offuerueiie, Betencke Och oss derpaa derris vnderdanigste Raad Och betenckende lade uyde. Paa københaffuen Slott den 5 *Aprilis Anno* 1633. Christian.
Udskrift: *Propositio*, Som danmarckiiss Riigis Raad den 5 *Aprilis Anno* 1633 Skall tiilstiillis.

oversæt: ... Hvoraf det endeligt vil følge, at når skatten (*contributionen*) ophører, at vi da stikker i større gæld, end vi nogensinde tidligere har været i. Hvilken omstændighed og sammes modmidler (*Remedia*) vores elskelige rigsråd vel og flittigt har at overveje og betænke, og derpå lade os vide deres underdanigste råd og betænkning. På Københavns Slot den 5. april år 1633. Christian. Adresse: Proposition, som skal tilstilles Danmarks riges råd den 5. april år 1633.

Brev 113/3 * 10. April 1633.

Til Frederik Urne.

Han skal af Toldkisten i Helsingør udtage, hvad der er bestemt til Opførelsen af St. Anne Bygning ved Kjøbenhavn, naar det fordres. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efftersom thill St: Ane Bygnings[1]) forfremmelse flux penge vill behøffuis, Da skall voris Befalingsmand offuer

oversæt: Eftersom der til Sankt Annæ bygnings fremme straks vil behøves rede penge, da skal vores befalingsmand over... [brevet fortsætter på næste side].

[1]) Udenfor det gamle Kjøbenhavn, i Nærheden af den nuværende St. Anne Plads, gik en Stendæmning ud i Vandet, den saakaldte St. Anne Bro (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. I, 197). Her var det, at Christian IV vilde anlægge storartede Bygninger og Fæstningsværker: Kysten inddigedes og opfyldtes, en stor Skanse anlagdes, Boliger for Baadsmænd opførtes, ja selv et Slot skulde efter en Plan, som dog ikke blev virkeliggjort, rejse sig derude. Det hele Kvarter skulde saa at sige danne en By for sig. Kongen havde bestemt, at den skulde bære Navnet St. Anne By, og den fik sin egen Kirke, St. Anne Kirke (Anna rotunda). Disse Arbejder krævede store Summer, og siden 1627 ydedes der i den Anledning forhøjet Sundtold, ligesom der ogsaa paalagdes højere Indførselstold af visse Varer. (Se Lassen, Documenter og Actstykker t. Kiøbenhavns Befæstnings Hist. S. 48—56.) Af Brevet til Fred. Urne er der givet et Udtog i Pontoppidan's Orig. Hafn. S. 288, men i Stedet for Ordene „St. Anne Bygning" er det blevet til „St. Anne Kirke-Bygning", en Fejl, som har foraarsaget Misforstaaelse.

Side 102

Chroneborgh och Frederichsborgh lehne Frederik wrne effter handen lade obne tholdkisten och voris tholdere *Ionas* heinemarck, naer hand derom giør anfodring, udaff huis udi tholdkisten indkommer, som thill for:ne bygning *Deputeret* er, følgagtig vere, Saa des bygning derudoffuer icke skulde forsømmis. *Signatum* Kiøbenhaffn dend 10 *Aprilis Anno* 1633[1]).

Brev 114/3 * April 1633.

Til Rigsraadet.

Kongen besvarer dets Bemærkninger angaaende Udgifterne til Hofholdning, Bygning af Skibe, Opførelse af Bygninger, Erhvervelse af Stifterne i Tydskland m. m. — *Geh. Ark.*

Replica paa Riigens Radtz vnderdanigste betenckende[2]).

Wy forfarer Nadigst aff Riigens Raadtz vnderdanigste Betenckende, at uoris hoffholdings udspiissning er høiidt anslagen. Saa haffuer Rentemeisterne giiordt samme anslag Epther den vggeseddell, Som aff Offuerskencken er yndleffuerid, Epthersom udspiissningen skeer. Belangende wiinen, daa kan den for saadan et køb icke nu haffuis, som Raadiid formener, epthersom ded vdaff *contract* bøgerne Er att Erfahre. At skiibsfloden aff oss udi dy forrige tiider salediss Er forbedriid och holden ued macht, Er skeed med uorris Skouiis udi holsten derris vdhuggelsse, aff huilcke de thre *Croner*, *Victor*, *Recompens* och *Iustitia* erre biigdt, dii andre alle, som tiil Itzehou biigde Erre,

med reede penning tiil omslaag betaaliid, saatt dii Riigid icke En daaler kostid haffuer. Belangende atskillige bygninger, som y uorris tiid erre anstillid, tiil dennom haffuer der altiid, frederichsborrig vndertagen, tiid epther anden verrit *contribuerit*.

oversæt: Genmæle (*Replica*) til Rigsrådets underdanigste betænkning.
Vi erfarer nådigst af Rigsrådets underdanigste betænkning, at bespisningen til vores hofholdning anses for højt sat. Men rentemestrene har lavet samme overslag efter den ugeseddel, som er indleveret af overskænken, alt efter som udspisningen finder sted. Angående vinen, da kan den ikke nu skaffes til så lav en pris, som rådet mener, hvilket er at erfare ud af kontraktbøgerne. At skibsflåden af os i de svundne tider således er forbedret og holdt ved lige, er sket ved udhugning af vores skove i Holsten, af hvilke De Tre Kroner, *Victor*, *Recompens* og *Iustitia* er bygget; alle de andre, som er bygget i Itzehoe, er betalt med rede penge ved skatteudskrivning (*omslaag*), således at de ikke har kostet riget én daler.
Hvad angår de forskellige bygninger, som i vores tid er sat i gang, da er der til dem altid, undtagen Frederiksborg, tid efter anden blevet ydet bidrag (*contribueret*).

---

[1]) Modtaget paa Kronborg 17. April. Brevet har maaske ikke været egenhændigt. [2]) Rigsraadets Betænkning af 9. April findes i Geh. Ark., Rigens Raads Breve Fasc. 48.

Side 103
Ded, som paa Stiiffterne udi tyssland er Spenderit, Saaoch paa adskillige Steder vdlant, haffuer uy størstedelen siiellff laandt aff uorris Salige kerre frumoder, Huorforre uy och udi Seneste holden Arffuedeling uorris egne vdgiiffne geldbreffue paa thii maal hundrede tussind daaler udi Steeden for uorris arffuepardt haffuer maadt annamme[1]), derforuden Er och paa Stiiffterne *Spenderit* den *contribution*, som oss til uorris Elskeliige kerre Sønner, her: frede: Och her: wldrich, bleff beuilget. At førstendommens indkomst blandt Riigens Indtecht icke indføris, Er skeed, eptherdi uy den vdgiifft, som paa glyckstad, krempe, Rendersborrig, flenssborrig och haderssleben anuendis, eii heller haffuer lade uillid indføre. Eii haabis uy heller, att oss alting Saa neppe skulle ansettis, at uy for all uorris Møiie och wmage inted uden kosten skulle haffue. Huad ded Affbrende Brøggersse[2]) Och haffnen ued tøiihussid uiil koste, ded kan aff biggemeisterne Erfahriss, huilcke biigninger Saauel Som *Cronens* husse wy icke tiil uorris *Recreation*, mens Riigid til Ehre och tiieniste haffuer ladiid bigge. Naar Riigens Raad *Cronens* husse och gaarde Engang vdi en god[3]) haffuer, Saa kunde dii ued lige sadanne middell holde dennom ued macht, Som nu till festingerne att holde ued liige er *Ordinerit*. Paa køben: Slott den 12 *Aprilis Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Danmarckiiss Riigiss Raad tiil hande.

oversæt: (Fortsættelse af genmælet til Rigsrådet fra forrige side): ... Det, som er anvendt (*spenderet*) på stifterne i Tyskland samt på adskillige steder i udlandet, har vi for størstedelen selv lånt af vores salige, kære moder [Enkedronning Sophie]. Hvorfor vi også i den senest holdte arvedeling har måttet modtage vores egne udstedte gældsbreve på ti gange hundrede tusind [1.000.000] daler i stedet for vores arvelod. Derudover er den skat (*contribution*), som blev bevilget os til vores elskelige, kære sønner, hr. Frederik og hr. Ulrik, også blevet anvendt på stifterne.
At fyrstendømmernes [Slesvig og Holstens] indkomst ikke er opført blandt rigets indtægter, er sket, fordi vi heller ikke har villet lade de udgifter, som anvendes på Glückstadt, Krempe, Rendsborg, Flensborg og Haderslev, opføre. Vi håber da heller ikke, at alting skal tilmåles os så knapt, at vi for al vores møje og besvær intet skal have uden blot dækning af omkostningerne.
Hvad det afbrændte bryghus og havnen ved Tøjhuset vil koste, det kan erfares af bygmestererne; hvilke bygninger, såvel som kronens huse, vi ikke har ladet bygge til vores egen fornøjelse (*recreation*), men riget til ære og tjeneste.

Når Rigsrådet engang har bragt kronens huse og gårde i en god [forfatning], så kan de vedligeholde dem med samme midler, som nu er forordnet (*ordineret*) til at holde fæstningerne ved lige. På Københavns Slot den 12. april år 1633. Christian.
Adresse: Skal tilstilles Danmarks riges råd.

Brev 115/3 * 12. April 1633.

Til Rigsraadet.

Kongen erklærer sig tilfreds med, at der foreløbig ikke sker nogen Forandring i Finansoverslaget; han udbeder sig Opgivelser

---

[1]) Jvfr. om Kongens Gjæld til hans Moder, Enkedronning Sophie, Schlegel, Sammlung zur Dän. Gesch. II, 4, 146.
[2]) Kongens Bryggers i Kjøbenhavn var brændt i Novbr. 1632. Slange S. 747.
[3]) Her er glemt Ordet „Forfatning“ el. lign.

Side 104

af, hvor stor en Sum han kan vente til Sommer til Gjældens Afbetaling, hvem Rigsraadet ønsker anvendt i to forestaaende Gesandtskaber til Tyskland, hvortil der desuden maa anvises Pengemidler, og hvad det tilraader med Hensyn til Fredsmæglingen. De ostindiske Regnskaber maa klares. — *Geh. Ark.*

Riigens Raadtz vnderdaniigst Erklering paa uorris *Replicam* haffuer uy aff Riigens Marss[1]) och Riigens Chanseler[2]) Nadigst fornommid, och kommer den *De verbo ad verbum* med forrige Skriifftlige betenckende offuerens, Allene at derhuos formeldtis, at man alle Rentemeisternis offuergiiffuen antegnelsser saledis lader forbliffue. Och endog uy icke dermed Erre tiente, enten sadane offuerslag høiie eller laue Erre (anseende, att yndtegten mere dermed *graueris* end formeeris), dog eptherdi vnderdanigst formenis, at indkomsten med tiiden y en bedre tilstand sig motte befinde, och att Riigid med flere *impositiones* nu icke kand uerre at *grauere*, wille uy En tiidlang Nadigst *patientere*, Om Riigens Raad y fremtiden enten ued *ordinarj contribution* eller udi andre maader uyl betale ded, som med lenssmendens richtige beuisser kan befindiss paa hussenis Nøduendige *Reparation* at uerre medgangen. Dernest, epthersom Riigens Raad er beuiist, at den Store geiild, som uy købmend och andre skyldig erre, *Causerer* mest wordning y Riigens Indkomst, Saa Erre uy Nadigst begeerende, att Raadiid nu gørre anslag, huormegiid uy oss udi Nestkommende Sommer aff den beuilgede *Summa* kunde formode, Saa Och huor mange tiil Nestkommende Omslag kan Erleggiss[3]). For ded triidie, epthersom thuende *Legationes* med ded første uiil afferdigis, den ene tiil Chur Saxen, belangende ded beuiste gifftermahll paa uorris Elskelige kere Søns uegne, den anden belangende friidtztractationen y tyssland, Och uy Nadigst erachte oss Elskelige Christian

oversæt: **(Fortsættelse af udgiverens resumé af brevet til Rigsrådet fra forrige side):** ... af, hvor stor en sum han kan vente til sommer til gældens afbetaling, hvem Rigsrådet ønsker anvendt i to forestående gesandtskaber til Tyskland, hvortil der desuden må anvises pengemidler, og hvad det tilråder med hensyn til fredsmæglingen. De ostindiske regnskaber må klares.
Rigsrådets underdanigste erklæring på vores genmæle (*replicam*) har vi nådigst modtaget af rigsmarsken og rigskansleren, og den stemmer ord for ord (*de verbo ad verbum*) overens med det forrige skriftlige betænkning, alene at det derhos meddeles, at man lader alle rentemestrenes overleverede fortegnelser forblive således. Og skønt vi ikke er tjent med det, hvad enten sådanne overslag er høje eller lave (eftersom indtægten derved snarere tynges (*graveres*) end øges), vil vi dog, fordi det underdanigst menes, at indtægten med tiden måtte komme i en bedre tilstand, og at riget ikke nu kan tynges med flere skatteudskrivninger (*impositiones*), nådigst have tålmodighed

(*patientere*) en tid lang, om Rigsrådet i fremtiden enten ved den ordinære skat (*ordinari contribution*) eller på andre måder vil betale det, som med lensmændenes rigtige bilag kan findes at være medgået til husenes [slottenes] nødvendige reparation.
Dernæst, eftersom Rigsrådet er bekendt med, at den store gæld, som vi er købmænd og andre skyldige, er hovedårsagen (*causerer*) til uordnen i rigets indkomst, så begærer vi nådigst, at rådet nu laver et overslag over, hvor meget vi i den næstkommende sommer kan forvente af den bevilgede sum, samt hvor meget der kan erlægges (betales) til næste skatteudskrivning (*omslag*).
For det tredje, eftersom to gesandtskaber (*legationes*) snarest skal afsted, det ene til Kursachsen angående det aftalte giftermål på vores elskelige, kære søns vegne [Kronprins Christian], det andet angående fredsforhandlingerne i Tyskland, og vi nådigst anser vores elskelige Christian... [brevet fortsætter på næste side].

---
oversæt
[1]) Jørgen Urne.
[2]) Christen Thomesen Sehested.
[3]) Rigsraadet bevilgede d. 13. April (Rigens Raads Breve Fasc. 48) en enkelt Skat over begge Riger.

Side 105
tommissøn och Otte Skeell, huer tiil siin at kunde brugis, Daa haffuer Raadiid at betencke thuende andre aff derris middel, som med dennom sig kan bruge laade, foruden thuende *Oratores*, som dennom *adiungeris* kan. For ded fiierde, Eptherdi samme *Legationes* erre *Extraordinarię* och ded ganske Riige merckelig angelegen, kunde och icke uden stor bekostning forrettis, huortiil uy ingen middell haffuer, Huorfor aff Riigens Raad wiil middell Och Raad betenckis, huorledis samme bekostning y tiide kand bekommiss. For ded femte, epthersom Riigit y den tydtske friidtz-*tractation* wiil *Interesseris*, bade belangende Østersøen Och paa Østersøen angrendtzende lande, haffner Och festinger, Saoch belangende *Caution* och forseckering for friidden, som aff oss och Riigid kand begeriss, At Riigens Raad den leiilighed uell Offuerueiier Och oss derris betenckende derudinden vnderdanigst Offuergiffuer[1]). For ded Siiste, Epthersom dee Ostindianske Regenskaber tiid epther anden oss och menige *participanter* tiil mechtig affbreck oppeholdiss, At Raadiid dem betencker, huorledis de engang for alle kunde komme tiil Endelighed[2]). Paa køben: Slott den 12 *Aprilis Anno* 1633. Christian.

oversæt: (Fortsættelse af brevet til Rigsrådet fra forrige side): ... [Christian] Thomassen og Otte Skeel, som hver især kan bruges til sit [gesandtskab], da må rådet udtænke to andre af deres midte, som lader sig bruge sammen med dem, foruden to talere (*Oratores*), som kan tilføjes (*adiungeres*) dem.
For det fjerde, eftersom samme gesandtskaber (*Legationes*) er ekstraordinære (*Extraordinariæ*) og særdeles magtpåliggende for hele riget, kan de ikke udføres uden stor bekostning, hvortil vi ingen midler har. Hvorfor Rigsrådet må udtænke råd og midler til, hvorledes samme bekostning i tide kan tilvejebringes.
For det femte, eftersom riget vil være berørt af (*interesseris*) den tyske fredsforhandling (*friidtz-tractation*), både angående Østersøen og lande, havne og fæstninger, som grænser op til Østersøen, og ligeledes angående sikkerhed (*Caution*) og forsikring for freden, som kan begæres af os og riget, da skal Rigsrådet overveje den omstændighed vel og underdanigst overgive os deres betænkning derom.
For det sidste, eftersom de ostindiske regnskaber tid efter anden tilbageholdes til stor skade (*afbreck*) for os og de almindelige deltagere (*participanter*), da må rådet betænke, hvorledes de én gang for alle kan bringes til en afslutning. På Københavns Slot den 12. april år 1633.
Christian.

[1]) Om Rigsraadets Svar af 13. April paa disse Punkter se Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 261.
[2]) I sit Svar af 13. April tilraader Rigsraadet Kongen at befale det ostindiske Kompagnis Participanter at undersøge Bewinthebbernes Regnskaber, gjøre deres Bemærkninger ved Manglerne i dem og gjøre Indstilling desangaaende til de fire gode Mænd, som det tilforn har været kommitteret, i Forening med Albert Skeel Torsdagen før Herredagene. Den 24. April fik Klavs Daa, Albert Skeel, Tage Thott og Just Høg Brev om at være i Kjøbenhavn Torsdag før Trinitatis (13. Juni) for at undersøge Manglerne i det ostindiske Kompagnis Regnskaber sammen med Kongen. Samme Dag fik nogle af de Højlærde og nogle Borgere i Kjøbenhavn Brev om at undersøge Regnskaberne og forelægge Manglerne for Kongen og nogle tilforordnede Rigsraader i Herredagene. Sjæll. Tegn. XXV, 157.

Side 106

Brev 116/3 * 13. April 1633.

Til Frederik Urne.

Om Udbetaling af Penge til Bygmesteren Hans Steenwinkels Folk for Arbejde paa Kronborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efftersom M: hans Steenuinckell wnderdanigst haffuer veret begerendis, wi Naadigst wilde forordne, att hand motte bekomme penge thill hans Arbedzfolck paa Chroneborgh med att betale, Da befalis hermed Slodzherren Frederich wrne, att hand haffuer udi agtt, naer tholdkisten obnis, hand da effter handen kand bekomme penge thill bemeldte hans arbedzfolck med att betale, efftersom de haffuer arbetet thill, dog ey videre endsom de kand haffue fortient. *Signatum* Kiøbenhaffn dend 13 *Aprilis Anno* 1633[1]).

oversæt: Eftersom mester Hans van Steenwinckel underdanigst har begæret, at vi nådigst ville forordne, at han måtte modtage penge til at betale sine arbejdsfolk på Kronborg med, da befales det hermed lensmanden (slotsherren) Frederik Urne, at han har i agt, at når toldkisten åbnes, han da efterhånden kan modtage penge til at betale bemeldte hans arbejdsfolk med, alt efter som de har arbejdet til, dog ikke mere end hvad de kan have fortjent. Givet i København den 13. april år 1633.

Brev 117/3 * 15. April 1633.
Til Rentemestrene.

Om Forfærdigelse af Lærred og Opbevaring deraf i Tugthuset samt om Udlevering af de fornødne Linklæder derfra til Lensmanden paa Kjøbenhavns Slot. Et Gehæng skal udbedres, Krukker fyldes af Apothekeren og indpakkes forsvarlig tilligemed tør Konfekt. — *Kgl. Bibl.*

Med Neeruerende Breffuiisser framskiickis 4 liisspund Och 5 Skalpund Reiinheggeliid hør, *Item* 1 1/2 liisspund och 4 skaalpund hørgaarn Och 8 liisspund och 5 skaalpund blorgaarn. Hørren Skaall aff børnen vdi tuchthussiid, som best Spiinder, Spiindis, Och siiden lerriid deraff gørris. Vdaff gaarniid skall ochsaa gørriis lerrid, Saagodt som ded deraff bliiffue kan. Naar samme lerriid weeuiid och bleegiid Er, daa skall deed, indtiil uiider beskeen, henleggis vdi god foruaaring.

oversæt: Med nærværende brevviser fremsendes 4 lispund og 5 skålpund renhæklet hør, ligeledes (*Item*) 1 1/2 lispund og 4 skålpund hørgarn samt 8 lispund og 5 skålpund blårgarn. Hørren skal spindes af de børn i tugthuset, som spinder bedst, og siden skal der laves lærred deraf. Af garnet skal der også laves lærred, så godt som det overhovedet kan blive. Når samme lærred er vævet og

blegede, da skal det, indtil anden besked gives, lægges hen i god forvaring... [brevet fortsætter på næste side].

[1]) Modtaget paa Kronborg 16. April. Brevet har maaske ikke været egenhændigt.

Side 107
Deer uiil opstiillis nogle getou[1]) udi Børnehussiit tiil En Liinneneuffuer, som kan forarbeiide, huiis gaarn som man paa laadegarden Spiinder. Lenssmanden paa køben: skall laade leffuere ynd udi Børnehussiid, huiiss gaarn der Er Spunden y uynter, Och mig tiilskiicke en desingnation paa alle dem, som vdaff faadeburiid bekommer Liinkleeder udaff hør och blaar, Saa skall hannem heerfraa bliiffue sendt saa mange Nii Lynkleeder, som hand bør att haffue. Ded gamle Inuentarium skall leffueriiss ind udi Børnehussiid, Naar ded Nii herfraa ankommer. Heerhuoss framskiickis et geheng, som gerdt Osseriin[2]) skall tiistillis, att hand ded siingeler omkriing[3]) Och ded med grøndt fløiell vnderfohder. Beslaagiid dertiil skall hand dertiil bestiille, Eptherdi hand ued, huorlediis ded skal gørriiss. Dii herhuosføiiede tynkrucker med Skruffuer paa skall tiilstilliss Apoteckeren udi haffuen[4]), att hand dem filler med ded, som hand kan affsteed komme. Och skaall Sneddeckerren slaa Ett foder sammen tiil samme krucker, saat man dem kan føre. Ded tørre confect skall hand ochsaa Saledis yndpacke, saatt ded paa Rustuognen yblandt andiid kand fordtføriiss wskampheriid. Paa frede: den 15 Aprilis Anno 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande.

oversæt: (Fortsættelse af brevet til rentemestrene om Tugthuset m.m. fra forrige side): ... Der skal opstilles nogle væverstole (getou) i Børnehuset til en linnedvæver, som kan forarbejde det garn, som man spinder på ladegården.
Lensmanden på Københavns Slot skal lade indlevere i Børnehuset alt det garn, der er spundet i vinter, og sende mig en fortegnelse (designation) over alle dem, som modtager linnedklæder af hør og blår fra fadburet. Så skal der herfra sendes ham så mange nye linnedklæder, som han bør have. Det gamle inventar skal afleveres ind i Børnehuset, når det nye ankommer herfra.
Hermed fremsendes et gehæng, som skal tilstilles Gert Osserin [perlestikkeren], for at han kan kante det hele vejen rundt og underfore det med grønt fløjl. Beslagene dertil skal han bestille dertil, eftersom han ved, hvorledes det skal laves. De herunder vedlagte tinkrukker med skruelåg på skal tilstilles apotekeren i haven [Kongens Have], for at han kan fylde dem med det, som han kan præstere. Og snedkeren skal slå en trækasse (foder) sammen til samme krukker, således at man kan transportere dem. Det tørre konfekt skal han også indpakke således, at det kan transporteres ubeskadiget (uskamferet) på rustvognen iblandt andet. På Frederiksborg den 15. april år 1633. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

Brev 118/3 * 15. April 1633.

Til Frederik Urne.

Pengene i Helsingørs Toldkiste skulle aftælles og indtil videre blive paa Toldboden. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Pengene skall afftellis och forbliffue paa toldboden indtill videre beskeden. Wdi Lundehaffuen dend 15 Aprilis 1633[5]).

oversæt: Pengene skal tælles op og forblive på toldboden indtil anden besked gives. I Lundhave [ved Helsingør] den 15. april 1633.

[1]) Getouw (nederl.), Væverstol.
[2]) Perlestikkeren Gert Osserin.
[3]) ɔ: kanter. Nye Dsk. Mag. I, 4.
[4]) Peter Gagelmann, s. ovfr. S. 85.
[5]) Modtaget paa Kronborg 16. April.

Side 108

Brev 119/3 * 16. April 1633.

Til Rentemestrene.

Bygmesteren Hans Steenwinkel skal paa sin Rejse til Taasinge og Antvorskov medtage en anden Tømmermand end den, som arbejder paa Stenkisterne. Fra Kjøbenhavn skal hentes „Barmelsten" til Kronborg. — *Kgl. Bibl.*

Ieg haffuer fornommid heer, att *M:* hans Stenuynckell haffuer skreffuid hiid Epther tømmermanden, at hand siig med hannem henad tossiing[1]) skulle begiiffue, Saaoch hen tiil Anderskou[2]) skulle begiiffue. Nu beretter samme tømmermand, Siig inted med samme Arbeiid at haffue at bestiille Och inted att kunde uerre heerfraa, Eptherdi hand Er nu udii full werck med Steenkysterne att Sette, Huorfor y Samme hanss Stenuynckell skall befahle att See sig om En anden meister, Eptherdi att, Omendskøndt Meiisteren, Som heer Er, drager med hannem Enten paa Ett eller andenstedtz, daa kan hand dog siig Arbeiidid inted antage Nogenstedtz uden heer. Den skude, som skall føre dii lange bliielcker herfraa tiill køben haffuen, den skall taage udaff dii Suorte Och huiide Baarmelsten[3]) ynd, naar hand løbber heerneder ygen. Paa Lysthussiid vdi Lundehaffuen ued *Croneborg* den 16 *Aprilis Anno* 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

Oversæt: Jeg har erfarede her, at mester Hans van Steenwinckel har skrevet hertil efter den tømmermand, at han skulle begive sig med ham hen imod Tåsinge, og ligeledes begive sig hen til Antvorskov. Nu beretter samme tømmermand, at han intet har at gøre med samme arbejde, og at han ikke kan undværes herfra, eftersom han nu er i fuldt arbejde med at sætte stenkisterne. Hvorfor I skal befale samme Hans van Steenwinckel at se sig om efter en anden mester, eftersom – selvom mesteren, som er her, drager med ham enten til det ene eller det andet sted – han dog overhovedet ikke kan påtage sig arbejdet andre steder end her.
Den skude, som skal føre de lange bjælker herfra til København, den skal tage noget af de sorte og hvide marmorsten [Baarmelsten / marmor] ind, når den sejler herned igen. På lysthuset i Lundhave ved Kronborg den 16. april år 1633. Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

[1]) Her havde Christian IV ladet det gamle Slot Kjærstrup nedbryde og var nu i Færd med at opføre Valdemars Slot, opkaldt efter Sønnen Valdemar Christian, der havde faaet største Delen af Øen fra sin Moder. Lund, Beskriv. ov. Øen Thorseng S. 18. 39.
[2]) Paa Antvorskov var der en Del Reparationer at udføre. Jvfr. F. R. Friis, Bidrag t. Antvorskovs Hist. S. 44. [3]) Man kunde fristes til at tro, at der er skrevet et B for et M. Hvad andet end Marmor kan der menes?

Side 109

Brev 120/3 * 16. April 1633.

Til Frederik Urne (og Tolderne i Sundet?).

Af Pengene i Toldkisten skal der gives Betaling til Garnisonen paa Kronborg og en Sum udbetales den hollandske Agent; Resten skal leveres Kongen. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*
Huoreffter Frederik wrne och Tolderne Sig skall rette. Wdaff dend forraaed, som nu udi tholdkisten paa voris tholdboed udi Helsingøer findis, skall *Gvarnisonen* paa Chroneborgh betalis, dend fierde part udi guld och resten udi daler[1]). Dend Hollandske *Agent* Carl v: Crackow skall giffuis tho hundret och halfftresindstyffge Rossenobeler och tho thusinde enckende daler. Huad som videre, end som formeldet er, findis udi tholdkisten, ded skall oss Sielffuer her leffueris[2]). Paa Lysthusett udi Lundehaffuen dend 16 *Aprilis Anno* 1633[3]).

oversæt: Hvorefter Frederik Urne og tolderne skal rette sig. Af den beholdning (forråd), som nu findes i toldkisten på vores toldbod i Helsingør, skal garnisonen på Kronborg betales; den fjerde del i guld og resten i daler. Den hollandske agent Carl von Crackow skal gives to hundrede og halvtredsindstyve [250] rosenobler og to tusinde enkelte daler. Hvad der findes i toldkisten udover det, som her er anført, det skal leveres til os selv her. På lysthuset i Lundhave den 16. april år 1633.

Brev 121/3 * 19. April 1633.

Til Frederik Günther.

Efterretninger om Underhandlingerne i Tydskland angaaende Freden og Elbtolden. Kongen vil rejse til Glückstadt. — *Geh. Ark.*

Ich hette Skon Lengst geskriiben, wan *M:* Reehuenlau[4]) Ehe wehre angelanget, weiil fuhr seiiner ankomst Nichtess zu skreiiben gewessen, So diir zu dem diir _committiretem Negotio_[5]) diinlich sein konthe.

oversæt: Jeg havde allerede skrevet for længst, hvis ikke herr Reventlow var ankommet før; for inden hans ankomst var der intet at skrive, som kunne være dig til nytte i det hverv (*negotio*), der er betroet dig... [brevet fortsætter på næste side].

---

[1]) Som Lønning til Garnisonen paa Kronborg udbetaltes d. 16. April 71 Rosenobler og 1583 1/2 Rdlr. Sundtoldregnsk. [2]) Den 16. April indbetaltes af Sundtolden i Kongens eget Kammer 5582 1/2 Rdlr. Sundtoldregnsk. [3]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.
[4]) Ditlev Reventlov havde i Vinterens Løb ført Underhandlinger med de protestantiske Kurfyrster, Kurfyrsten af Bajern og Wallenstein. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 244. 249 ff. 261 f. [5]) Kongen tænker vist herved nærmest paa Bestræbelserne for at opnaa Tilladelse til Elbtolden. Se S. 77.

Side 111
uinckell (saa fremt arbetet ideligen gaaer for sig, som hand der haffuer fortinget) halffemtesindztyffge rix daler. I lige maade skall ochsaa om vgen giffuis bygningsskriffueren[1]) thill de andre handtuercks och plidzfolck[2]) (saa fremt arbetet der effter offuergiffne fortegnelse gaaer for sig) thresindztyffge Rix daler, som med regenskaberne uidere skall forklaris. Aff Frederichsborgh dend 22 *Aprilis Anno* 1633[3]).

oversæt: (Fortsættelse af brevet til Frederik Urne om udbetalingerne på Kronborg fra forrige side): ... [Hans Steen]winckel (såfremt arbejdet fortsat går sin gang, således som han har akkorderet om det der) halvemteindstyve [90] rigsdaler. På samme måde skal der også hver uge gives til

bygningsskriveren [Rasmus Andersen] til de andre håndværkere og arbejdsfolk (såfremt arbejdet skrider fremad efter den overleverede fortegnelse) tresindstyve [60] rigsdaler, hvilket skal specificeres nærmere i regnskaberne. Fra Frederiksborg den 22. april år 163

Brev 123/3 * 22. April 1633.

Til Frederik Urne.

Befaling til at sende Klokkemalm til Gjethuset i Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der skall forskickis hen thill Kiøbenhaffn udi Geethusett thill *M:* _Felix_[4]) Sytten Skippund Klockemalm udaff de klocker, Som ued Ildebranden forgick paa Croneborgh[5]). Frederichsborgh dend 22 *Aprilis Anno* 1633[6]).

oversæt: Der skal fremsendes til København i Gjethuset [støberiet] til mester Felix [Fuchs] sytten skippund klokkemalm fra de klokker, som gik tabt ved ildebranden på Kronborg [i 1629]. Frederiksborg den 22. april år 1633.

---

[1]) Rasmus Andersen.
[2]) Molbech (Dialect-Lex. S. 411) forklarer Ordet som Arbejdsfolk, af Plids, Slid,
[3]) Modtaget paa Frederiksborg samme Dag.
[4]) Felix Fuchs forestod 1626--36 det kongelige Stykkestøberi i Kjøbenhavn. Blom, Kristian IV's Artilleri S. 175. Jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 192.
[5]) Branden paa Kronborg var 1629. Danske Samlinger V, 69. 191. — Det kan være noget tvivlsomt, om den kongelige Ordre blev nøjagtig fulgt, naar man af Hammermøllens Regnskaber erfarer, at der 11. Maj 1633 leveredes Felix Fuchs 5 Skippund 7 Lispund Klokkemalm „af det Kobber, paa Kronborg blev udkradset“ (Danske Saml. V, 192). Netop i A. 1633 støbte Mester Felix Kanoner (Blom, anf. Skr. S. 182. 195). Mulig har han skullet bruge Klokkemalmen dertil, hvis han ikke snarere har skullet anvende den til de Klokker, han 1633 støbte, som det formodes til Frederiksborgs Sangværk (Friis, Saml. t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 252). Ogsaa egentlige Kirkeklokker har man med hans Navn og Aarstallet 1633 paa, s. f. Ex. Estrup, Tygestrup S. 91.
[6]) Modtaget paa Frederiksborg samme Dag.

Side 112

Brev 124/3 * 23. April 1633.

Til Rentemestrene.
Om Uorden i Aflæggelsen af Sundtold-Regnskabet og Foranstaltninger i den Anledning. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi Ieg formercker, at tollerne udi Sundiid bebiinder att draage tolreegenskaben paa Siig Och inted haffuer giiordt klaardt nu tiill siiste Niitars dag for ded Siiste Aars yndtecht, Daa skall y straax forskiicke thuende udaff Renteriid hen tiill helssingør, Som sammesteldtz med wiillem Mortensøn[1]) Skall oppeberre tollen[2]) Och den strax huer udi Siit hull legge ind udi tolkiisterne, som dertiil forordniid Er, yndtiill tollerne gørrer klaardt for, huissom dii forgangen Aar oppeborrid haffuer. I skall dermed yle, paaded samme Renteskriiffuer kan komme der neder, førend den flode, som foruentendiiss er, ankommer. Paa frede: den 23 *Aprilis Anno* 1633. Christian.
Naar samme Renteriiskriiffuer kommer tiill helssingør, Daa skall dii siig huoss frederich wrne angiiffue, Som haffuer beskeen Om altiing, Sauiidt dennom angaar.
Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

oversæt:
Eftersom jeg mærker, at tolderne i Sundet [Øresund] begynder at trække toldregnskabet i langdrag og overhovedet ikke har aflagt regnskab nu til sidste nytårsdag for det sidste års indtægt, da skal I straks indsende to fra Rentekammeret (Renteriet) hen til Helsingør, som sammesteds sammen med Villum Mortensen skal opkræve tolden og straks lægge den ind i toldkisterne – hver i sit dertil indrettede hul – som er forordnet dertil, indtil tolderne gør regnskabet klart for, hvad de har opkrævet det forgangne år. I skal skynde jer med dette, så at de samme renteskrivere kan komme derned, før den flåde, som forventes, ankommer. På Frederiksborg den 23. april år 1633. Christian.
Når samme renteskrivere ankommer til Helsingør, da skal de melde sig hos Frederik Urne, som har fået besked om alting, for så vidt angår dem.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

Brev 125/3 * 23. April 1633.

Til Frederik Urne.
Om de Foranstaltninger, som blive at sætte i Værk ved Sundtoldens Opkrævning, indtil Tolderne have aflagt Regnskab for det forgangne Aar. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

[1]) Toldskriver ved Helsingørs Toldsted.
[2]) De to Tolderne, der fra d. 24. April suspenderedes fra deres Embeder, vare David Luft eller Lucht og Hans Pedersen. Tolden opkrævedes fra den Dag af og til d. 11. Juni af Toldskriveren Villum Mortensen og Renteskriverne Sigfred Friis og Peder Nielsen. Sundtoldregnsk.

Side 113
Efftersom ieg talede med dig, att ieg paa toldboden udi helsingøer noget uilde haffue forandret, Saa haffuer ieg idag befalett Rentemesterne, att de Strax skulde hen thill helsingøer forskicke tuende udaff Renteriet, som kunde hielpe willom Mortensøn att klarere skibene indtill uidere beskeden. Samme Renteskriffuere er befalet att skulde Søge dig, Saa Snart de der ankommer, huorfor du thill Chroneborgh fortøffue skall, indthill de ankommer, och alting udi dend *Ordre* kommer, som effterfølger. Naer forbemeldte personer ankommer, da skall ingen udaff de tuende Toldere befatte sig uidere med tolden, indtill de haffuer giort deris Sidste regenskab klart paa Renteriet; Alle Skibene, som kommer i Sundet, skall imellom willom Mortensøn och de tuende, som udaff Rentekammeret kommer, delis, paa dett de desto Snarer kand fortolde dennom, som ligger paa deris reise. Kisterne udi huelningen skall delis imellom samme trende personer, saa att huer haffuer Sitt rom thiill de penge, hand anammer. Tillige skall de søge tholdboden, Saa och thillige gaa ud och ind i huelningen, Saa och ueder udaff tholdboden och dend lucke effter dennom. Toldseddelerne skall Samme thre personer underskriffue och saaledis udi alle maade samme tholdseddeler *stilere*, som tillforne befalett er, indtill ieg derom anderledis thillsigendis worder. Frederichsborgh dend 23 *Aprilis Anno* 1633[1]).

oversæt: (Fortsættelse af brevet til Frederik Urne om foranstaltningerne ved Sundtolden fra forrige side)**:** ... Eftersom jeg talte med dig om, at jeg ville have ændret noget på toldboden i Helsingør, så har jeg i dag befalet rentemestrene, at de straks skulle sende to mand fra Rentekammeret (Renteriet) hen til Helsingør, som kan hjælpe Villum Mortensen med at klarere skibene indtil videre besked. De samme renteskrivere har fået besked på at opsøge dig, så snart de ankommer dertil, hvorfor du skal opholde dig på Kronborg, indtil de ankommer, og alting kommer i den orden, som følger herefter.

Når førnævnte personer ankommer, da må ingen af de to toldere [David Luft og Hans Pedersen] befatte sig yderligere med tolden, før de har bragt deres sidste regnskab i orden på Rentekammeret. Alle de skibe, som ankommer i Sundet, skal deles imellem Villum Mortensen og de to, som kommer fra Rentekammeret, for at de desto hurtigere kan fortolde dem, som ligger på deres rejse. Kisterne i hvælvingen skal deles imellem de samme tre personer, således at hver har sit rum til de penge, han modtager.
Ligeledes skal de opsøge toldboden, samt også gå ind og ud af hvælvingen sammen, og ligeledes forlade toldboden sammen og lukke den efter sig.
Toldsedlerne skal de samme tre personer underskrive, og de skal i alle måder udfærdige (*stilere*) samme toldsedler således, som det tidligere er befalet, indtil jeg giver anden besked derom.
Frederiksborg den 23. april år 1633.

Brev 126/3 * 24. April 1633.

Til Rentemestrene.
De skulle træffe Bestemmelse om, hvad den nye Lensmand paa Bergenhus, Jens Bjelke, skal have i Deputat. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeiisterne Skaal taage Bernhussis Lehns yndtecht for Siig Och deraff vddrage, huiissom lenssmanden deraff

oversæt: Rentemestrene skal tage indtægterne for Bergenhus len for sig, og derudfra beregne, hvad lensmanden deraf... [brevet fortsætter på næste side].

[1]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

Side 114
hafft haffuer. Och Eptherdi Samme Lehn Nu Ienss Biielcke wndt Er, Och hand tiilforn for Siin bestiilling haffuer hafft anden Leen[1]), Daa skall Rentemeiisterne vdaff Bernhussis yndkomst, Saauiid lenssmanden wedkommer, Och ded leen, Ienss Biielcke tilforn haffde, gørre hannem En *deputat*, Som hand kan bliiffue ued, Och *Cronen* Ochsaa kan Staa derued. Paa køben: den 24 *Aprilis Anno* 1633.
Christian.

oversæt: (Fortsættelse af brevet til rentemestrene om Bergenhus len fra forrige side): ... har haft. Og eftersom samme len nu er undt Jens Bjelke, og han tidligere for sin bestilling har haft andre len, da skal rentemestrene ud fra Bergenhus' indkomst, for så vidt angår lensmanden, og det len, som Jens Bjelke tidligere havde, give ham et deputat [en fast godtgørelse/tildeling], som han kan klare sig med, og som kronen også kan være tjent med. I København den 24. april år 1633. Christian.

Brev 127/3 * 25. April 1633.

Til Karen Sehested.
Kongen sender hende noget Syltetøj „til Frøkenernes Behov". — *Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.*

Kerre karren, Ieg sender diig herhuoss Nogle Slaagss udaff yndziiltiid tøii, Som du Eptherhanden Skaaldt bruge tiil frøckerniss behoff. Befahlendiss dig hermed gud y himmelen. Aff Rossenborg den 25 *Aprilis Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Frue karren Seested tiil hande.

oversæt:

Brev 128/3 * 25. April 1633.

Til Frederik Urne.
Befaling til at sende Penge, indkomne ved Sundtolden, til Rentemestrene og, for S. Anne Bygning, til Tolderen Jonas Heine-

[1]) Som Norges Kansler havde Jens Bjelke hidtil været forlenet med et Kannikedømme i Oslo, Nonneseter Kloster og Onsø Len (Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 48 f. 207). Som Belønning for sin Virksomhed (jvfr. hvad ovenfor S. 70 er bemærket om Pros Knudsen) skulde han nu forlenes med Bergenhus, hvis hidtilværende Befalingsmand, Jens Juel til Lindbjerg, fik Ordre til at fratræde Lenet til 1. Maj; men paa Grund af de Forhandlinger om Forleningsvilkaarene, som omtales i det Følgende, blev Jens Bjelkes Lensbrev først udfærdiget 4. Juni (Nsk. Rigsreg. VI, 518. 541 ff.). Afgiften til Kronen blev betydelig forøget (Y. Nielsen, anf. Skr. S. 262 f.). Jvfr. nedfr. Nr. 132.

Side 115
mark, samt til deraf at lønne Haandværksfolkene paa Kronborg og Folkene ved Hammermøllen. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Naer floden[1]) Ankommer, och dend fortoldet er, da skall pengene Strax sendis hid thill Rentemesterne. Huad som der findis udi kisten thill *St: Annæ* bygningh, dett skall thillskickis *Ionas* tholder. Wdaff tholden skall du effter handen betale handtuercksfolckene med, efftersom ieg dig thillforne befalett haffuer, huoriblant hammermøllens folck skall med regnis. Kiøbenhaffn dend 25 *Aprilis Anno* 1633[2]).

oversæt: Når flåden ankommer, og den er fortoldet, da skal pengene straks sendes herhen til rentemestrene. Hvad som findes i kisten til Sankt Annæ bygning, det skal tilstilles tolderen Jonas. Af tolden skal du efterhånden betale håndværksfolkene, eftersom jeg tidligere har befalet dig, hvoriblandt Hammermøllens folk skal regnes med. København den 25. april år 1633.

Brev 129/3 * 26. April 1633.

Til Rentemestrene.
Til Hammermøllen skulle sendes nogle Kjedler, hvoraf der skal gjøres en Bryggerkjedel til Frederiksborg. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeiisterne Skall laade Sende henad kobbermøllen En Stor keedell, Som Staar udi tuchthussiid, Saaoch alle gamle keedell, som fiindis udi godtfriid Miickelssøns[3]) gemme eller andenstedtz, huorudaff skall gørris En briiggii keedell tiill frede: Fiindis der ochsaa udi *Archeliit* paa *Crone:* nogiid udaff ded slaagss, daa skall ded brugiiss med dertiill. Paa _Archen_[4]) den 26 *Aprilis Anno* 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

oversæt: Rentemestrene skal lade sende hen til kobbermøllen en stor kedel, som står i tugthuset, samt også alle gamle kedler, som findes i Godtfred Mikkelsens [materialskriverens] varetægt eller andre steder, hvoraf der skal laves en bryggerkedel til Frederiksborg. Hvis der også findes noget af den slags i Tøjhuset (*Arkeliet*) på Kronborg, da skal det bruges med dertil. På skibet *Arken* den 26. april år 1633.
Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

Brev 130/3 * 26. April 1633.

Til Rentemestrene.
Kongens Skrædder skal der sendes Bud efter; der skal gjøres et stort Kar til Frederiksborg; der skal sendes Syltetøj til Hof-

[1]) Den samme, som der sigtes til i Brevet Nr. 124, rimeligvis en hollandsk Koffardiflaade.
[2]) Modtaget i Kjøbenhavn 27. April.
[3]) Materialskriver paa Bremerholm.
[4]) Navnet paa et Skib.

Side 116
mesterinden paa Frederiksborg; Kandestøberen skal skaffe et Tinkar, som hører til Badstuen ved Frederiksborg, tilstede. — *Kgl. Bibl.*
Miin Skredder[1]) skall y haffue bud tiil, Som er forløffuid att drage henad Skone, att hand ymod herredagen skall gørre myne kleeder ferdig, som gerdt Osseriin haffuer att Stiicke for mig. Der skall gørriiss Ett vnderkaar paa 46 eller 50 tønder udi københaffuen, huilckiid Ieg achter att forskiicke henad frede:, naar gud uiil, Ieg kommer hiiem ygen. Der Er nogle *condita in laboratorio* udi haffuen tiill køben: udaff vaalnødder, Muskaaten Nødder, *Citronen* Skaaler och kysseber moss, huiilckiid skall med huosføiiede Seddell[2]) forskiickiiss hen tiill hoffmeiistrinden paa frede: Saaframdt den kandestøber, som haffuer forhuddeliid mig ded tiinkaar, som hører hen udi Badstuen tiill frede:, ycke uiill med gode Skaffe ded tiilstede ygen, daa skall Biifogden skaffe mig ded udaff hannem ued Retten[3]). Paa *Archen* den 26 *Aprilis Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

oversæt: (Fortsættelse af ordren til rentemestrene fra forrige side): ... mesterinden på Frederiksborg; Kandestøberen skal skaffe et Tinkar, som hører til Badstuen ved Frederiksborg, tilstede.
Min skrædder [Ernst Møller], som har fået orlov til at rejse over mod Skåne, skal I sende bud til, at han imod herredagen skal gøre mine klæder færdige, som Gert Osserin har til opgave at brodere (*stikke*) for mig.
Der skal laves et underkar på 46 eller 50 tønder i København, hvilket jeg agter at sende hen til Frederiksborg, når jeg, om Gud vil, kommer hjem igen.
Der er nogle syltede sager på laboratoriet (*condita in laboratorio*) i haven i København [Kongens Have] bestående af valnødder, muskatnødder, citronskaller og kirsebærmos, hvilket med den vedlagte seddel skal sendes hen til hofmesterinden på Frederiksborg.
Såfremt den kandestøber, som har underslået (*forhuddet*) det tinkar for mig, som hører til badstuen på Frederiksborg, ikke med det gode vil skaffe det tilveje igen, da skal byfogeden skaffe mig det fra ham ad rettens vej. På skibet *Arken* den 26. april år 1633.
Christian.
Adresse: Til ihændehavelse for rentemestrene.

Brev 131/3 * 26. April 1633.

Til Rentemestrene.
Ordrer angaaende Istandsættelsen af Havnen ved Tøjhuset. — *Kgl. Bibl.*

[1]) Ernst Møller. Han var særlig knyttet til Skaane, idet Kongen 5. Jan. 1632 havde givet ham en Gaard i Espinge Sogn, Froste Herred, fri for Landgilde, Ægt og Arbejde (Skaanske Registre V, 10), hvortil der kort efter, 11. Febr. 1633, føjedes, at der da bevilgedes ham Ægt og Arbejde af 5 omliggende Gaarde (Skaanske Reg. V, 71 f. Skaanske Tegn. VI, 6). Af et Kongebrev af 19. Maj 1637 ses, at han da havde begivet sig bort fra Kjøbenhavn og „anstillet sin Bo" paa Gaarden i Espinge, „hvor han nu holder Dug og Disk" (Skaanske Reg. V, 207 f.). [2]) Brevet Nr. 127. [3]) 16. Febr. (Nr. 79) havde Kongen skrevet om det samme Tinkar.

Side 117
Ordiinandtz, huorepther Renthemeiisterne, Offuerste Luthenandt Null[1], Slodzherren paa køben:[2]) Och M: andress[3]) paa den Store Smiiddie siig skall Retthe.
Rentemeiisterne skall forskaffe Muremeiisteren, Som skall flii haffnen ued tøyhussid[4]), huiiss Som hand fornøden haffuer, Saaoch, Eptherhanden Som arbeiidiid gaar for siig, giiffue hannem penning, Epthersom Arbeiidiid gaar for siig.
Thomas Null skall med hans folck skaal(!) hielppe holmens folck den Esspiing[5]) udi wandiid, som skall brugiis tiilatt sette dii huggen Steen ind ygen, som Er vdfallen.
Slodzherren paa køben: Skall forskaffe fraa S: Annis biigning Saa mange huggen kampp, som tiill Samme Muriiss Reparation kan fornøden gørriis.
Naar nu samme Mur, Sauiidt wandiid gaar, Er Reparerit, daa skall der Strax begindis paa att bringe fyllingen udaff dammen ygen, huortiill Slodzherren skall skaffe folck udaff Lehniid.
Tiil samme fiilling under uandiid paa samme demning att vdtage skall M: Andress forferdige Nogle Ierrn haarrer[6])

oversæt: Forordning, hvorefter rentemestrene, øverste løjtnant Nold, slotsherren på Københavns Slot og mester Andreas på den store smedie skal rette sig efter.
Rentemestrene skal skaffe murermesteren – som skal udbedre havnen ved Tøjhuset – hvad han overhovedet har brug for, og ligeledes efterhånden som arbejdet skrider frem, give ham penge, alt efter som arbejdet skrider frem.
Thomas Nold skal med sit folk hjælpe Holmens folk med at få esingen (en robaad) i vandet, som skal bruges til at sætte de tilhuggede sten ind igen, som er faldet ud.
Slotsherren på Københavns Slot skal skaffe så mange tilhuggede kampesten fra Sankt Annæ bygning, som kan være nødvendige til reparationen af samme mur.
Når samme mur, så vidt som vandet går, nu er repareret, skal der straks begyndes på at bringe fyldet ud af dammen igen, hvortil slotsherren skal skaffe folk fra lenet.
Til samme opfyldning under vandet på samme dæmning skal mester Andreas fremstille nogle jernharver til at tage ud med.

[1]) Thomas Nold til Maglø, en kurlandsk Adelsmand, der længe havde været i Christian IV's Tjeneste, successivt som Edelknabe, Hofjunker, Høvedsmand og Oberstlieutenant (i Artilleriet). Fra 1624 til sin Død 1634 forestod han Tøjhuset i Kjøbenhavn. Han var forlenet med Lyse Kloster i Norge og var, skjønt Udlænding, giftet ind i danske Adelsslægter: først ægtede han (1615) Margrethe Gjedde, med hvem han fik Maglø i Skaane, og da hun var død 1627, holdt han det følgende Aar Bryllup med Helvig Urup. Se den lille Biografi, der er givet af ham hos Blom, Kristian IV's Artilleri S. 28 ff., hvormed endnu bør sammenholdes Dsk. Mag. I, 116. Nye Dsk. Mag. II, 19. 33. 124. Dsk. Mag. 4. R. IV, 77. Genealog. og biograph. Archiv Nr. 1—8 S. 32 (Tavl.). Norske Rigsreg. VI, 664. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 196.
[2]) Jochum Beck.

[3]) Andreas Bentzwinger.
[4]) Ikke alene Havnen ved Tøjhuset, men ogsaa Byens Havn blev i dette Aar renset. Pontoppidan, Orig. Hafn. S. 347. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 115.
[5]) Robaad.
[6]) Harver (?).

Side 118
med lange stenger paa, huormed man kan vddraage fiillingen med.
Dii flaager, som staar paa Siiden, skall bliiffue staaendis, indtel fiillingen Er derudaff. Med forbenente Esspiing Skall dii vdfallene Steen vdaff muren wiindis Och vdtagis dii sten[1]) vd med, Som der Er fallen wdaff Muren ynd vdi Haffnen.
Paa Archen den 26 Aprilis Anno 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: *(Dette er fortsættelsen af den kongelige forordning af 26. april 1633, som begyndte på forrige side, angående udbedringen af havnen ved Tøjhuset.)*
Side 118
med lange stænger på, hvormed man kan udtrække opfyldningen med.
De flåder, som står ved siden, skal blive stående, indtil opfyldningen er ude derfra. Med førnævnte esing (robad) skal de udfaldne sten hejses ud af muren, og de sten[1] skal tages ud med den, som er faldet ud af muren og ind i havnen.
På Arken den 26. april år 1633.
Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde.

Brev 132/3 * April 1633.

Til Rentemestrene.

Om Forandringer i Forleningsvilkaarene i nogle nye Lensbreve. — Kgl. Bibl.
Epthersom der Er giiordt forandriing paa Nogen vdaff Lehnen, Och lenssmenden, Som dennom ygen skall haffue, vdenthuiiffuel med ded første uiil anholde om derriss forlehningssbreffue, Daa skall y tage samme opskreffuen lenss yndkomst for eder Och miig med ded første Eders betenckende laade uiide, huorlediss man best Samme forlehningssbreffue Saalediss stiilere kan, Saat Ieg herepther Nogiid høiier, end hiidtiil skeed Er, kunde Niide, Och lenssmenden kunde bekomme ded, som dii med rette bør att haffue deraff.
Med Berenhussis lehn bliiffuer ded deruid, Som ded nu udi køben: forordnid bleff, aldenstund Iens Biielcke bliiffuer Sammestedtz[2]).
Paa Christianopelss lehn er ynted att forandre paa, Mens waarberrig uiill anderlediss disponeris[3]), som for-

Oversæt: Om forandringer i forleningsvilkårene i nogle nye lensbreve. — Det Kongelige Bibliotek.
Eftersom der er sket forandringer med nogle af lenene, og lensmændene, som skal have dem igen, uden tvivl meget snart vil ansøge om deres lensbreve, så skal I tage de optegnede lensindkomster frem for jer, og I skal meget snart lade mig vide jeres betænkning om, hvordan man bedst kan formulere samme lensbreve således, at jeg herefter kan nyde noget mere (få et højere udbytte), end det hidtil har været tilfældet, og lensmændene kan få det, som de med rette bør have deraf.
Med Bergenhus' len bliver det ved det, som det nu blev forordnet i København, eftersom Jens Bjelke bliver samme sted[2].

På Kristianopels len er der intet at forandre på, men Varberg vil blive disponeret anderledes[3], som for-

[1]) Ordet er skrevet to Gange.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 114. [3]) I Christianopel blev Erik Krabbe til Vejbyvad Lensmand i Stedet for Henrik Gyldenstjerne til Svanholm, der forflyttedes

Side 119
bemeldiid Er, saatt Ieg deraff kan haffue mere, End ieg deraff hiidindtil hafft haffuer. Aullen sammestedtz er faast tree gange Større med Bøndernis riinge fordeell, End den Nogentiid tiilforn uerrid haffuer udi dii forrige lenssmendtz tiider, formedelst ded biitthe, som giiordis ymellom Slottens Maarck Och Niibii maarck, dentiid samme Niibii bleff henlagdt, dersom den Nu liigger [1]). Gulland Och Issland betreffende, daa habiis Ieg, Nest gudtz hiielp, at uerre Snaarer udi køben:, end dii skall komme der, Som paa dii steeder forordniid Er [2]). Mønssland skall hendrich holck haffue paa den Maanehr, som Peder Bassii ded haffde [3]). Aff Christianss Arch den 28 Aprilis vnder Møn. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: *Dette er fortsættelsen af brev nummer 132 til rentemestrene af 28. april 1633 angående forandringer i lensvilkårene, som begyndte på forrige side.)*
omtalte er, således at jeg kan få mere ud af det, end jeg hidtil har haft deraf. Avlen (jordbrugsproduktionen) sammesteds er næsten tre gange større, til ringe fordel for bønderne, end den nogensinde tidligere har været i de forrige lensmænds tider, på grund af det mageskifte, som blev foretaget mellem slottets mark og Nyby mark, dengang samme Nyby blev henlagt dertil, hvor den nu ligger[1]).
Hvad angår Gotland og Island, da har jeg i sinde, næst Guds hjælp, at være i København før (tidligere end) de skal ankomme dertil, som er forordnet til de steder[2]. Møn skal Henrik Holck have på den måde, som Peder Basse havde det[3]. Fra Christians Ark den 28. april under Møn. Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde.

[1]) Nyby (eller Ny Varberg) ødelagdes 1565 af Svenskerne. Christian IV paalagde 1615 Lensmanden at overlade Varbergs Borgere al Jorden, som havde været brugt til Slottet og den Landsby, „som kaldes Gamleby“, mod at de afstode de Jorder, de ejede ved Nyby, hvor han skulde opføre en Ladegaard. Richardson, Hallandia antiqua et hodierna S. 52.
[2]) Lensmanden paa Island, Holger Børgesen Rosenkrands, forflyttedes til Gulland og fik til Efterfølger paa Island Pros Mund, hvis Lensbrev, der først udfærdigedes 25. Oktbr., medens Følgebrevet allerede var udgaaet 27. April (Norske Rigsreg. VI, 540), er trykt hos Ketilson, Forordninger og aabne Breve til Island II, 370 ff. Paa den Tid, Kongens Brev er skrevet, laa Pros Mund med Flaaden paa Elben (Slange S. 768). [3]) Peder Basse var Lensmand paa Møen 1618—22 og saaledes ikke Henrik Holcks umiddelbare Formand. Mellem dem havde Frands Rantzau haft Lenet (Paludan, Møen I, 338 f.). Henrik Holcks Lensbrev er af 4. Juni (Sjæll. Reg. XIX, 112).

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3
Side 120

Brev 133/3 * 7. Maj 1633.

Til Rentemestrene.
En Tømmermand, som ikke er fulgt med det Tømmer, han har hugget til, skal sluttes i Jern og sendes efter det til Glückstadt. — Kgl. Bibl.

Den tømmermand, Som haffuer huggiid den Laade paa gulland, som med Victor Er hiidsendt, skall sluttis udi Iern och med den Iacht, som befahliid Er att skiickis henad Christianpriiss, framskiickis. Ieg motte uell uiide, huem den gode herre tencker, Som skulle reiisse hussiid uden hand Siiellfuer. Ieg uiiste inted andiit, End att hand haffde fultiiss med tømmeriid hiid, dentiid Skiibid løb fraa køben: hiid.
Glyckstadt den 7 Maij Anno 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt:
Den tømmermand, som har tilhugget laden på Gotland, som er sendt hertil med skibet Victor, skal lægges i jern og sendes afsted med den jagt, som det er befalet at sende mod Christianpris.
Jeg måtte sandelig vel vide, hvem den gode herre forestiller sig, der skulle rejse huset, uden han selv gør det. Jeg vidste ikke andet, end at han havde fulgt med tømmeret hertil, dengang skibet løb ud fra København og hertil.
Glückstadt den 7. maj år 1633.
Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde.

Brev 134/3 * 7. Maj 1633.

Til Rentemestrene.

Om Ansættelsen af David Klages som Bygningsskriver ved det Arbejde, der gjøres ved St. Anne Bro ved Kjøbenhavn. — Kgl. Bibl.

Epthersom der skall herepther werre En bigningsskriiffuer ued ded arbeiid, som gørris ued S: Anne broe, Saa haffuer Ieg dertiil antagen En ued Naffn Dauid Clagess [1]), som paa en Stackiid tiid uaarede paa udi kammerid.

oversæt: Eftersom der herefter skal være en bygningsskriver ved det arbejde, som udføres ved Sankt Annæ bro, så har jeg dertil antaget en ved navn David Klages[1], som i en kort tid gjorde tjeneste (eller passede sit erhverv) i rentekammeret.

[1]) Hans Bestalling udfærdigedes først 29. Aug. 1635, men skulde regnes fra 17. Juni 1633. Dog hedder det i denne Bestalling, at han skal være Bygningsskriver „ved S. Annes Bygning saa vel som her for vort Slot Kjøbenhavn“ (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 147). I Løn skulde han for sig og en Dreng have 186 Kur. Dlr. Langt tidligere, i A. 1627, var Jonas Heinemark, samtidig med at han beskikkedes til Tolder, bleven ansat som Bygningsskriver over den nye Bygning ved S. Anne Bro (Nielsen, anf. Skr. III, 64).

Side 121
Huorfor y hannem Sliigdt skall Notificere Och hannem derhuoss aduaare, at hand siig udi samme bestilling Saaledis comporterer, at ded kan uaare lenge.
Om hanss besolding skall y med hannem accordere Och hannem gørre Sliig tractament, Som sliiggen person bekuemmer. Fornemmer y ochsaa, att gaisien uille løbe høiier, End som hand kan prestere derymod, daa skall y dermed laade anstaa, indtil gud uiill, Ieg kommer tilstede ygen. Vdi glyckstad den 7 Maij Anno 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: *(Dette er fortsættelsen af brev nummer 134 til rentemestrene af 7. maj 1633 angående ansættelsen af David Klages som bygningsskriver, som begyndte på forrige side.)*
Hvorfor I skal meddele ham sådant og derhos advare ham om, at han forholder (comporterer) sig således i samme stilling, at det kan vare længe.
Om hans løn (besolding) skal I aftale (accordere) med ham og give ham en sådan traktement (lønsvilkår), som det sømmer sig for en sådan person. Hvis I desuden fornemmer, at gagen vil løbe højere op, end hvad han derimod kan præstere, da skal I lade det bero derved, indtil Gud vil, at jeg kommer til stede igen. I Glückstadt den 7. maj år 1633.
Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde.

Brev 135/3 * 15. Maj 1633.

Til Rentemestrene.

Om Aflæggelsen af Sundtold-Regnskabet. Penge skulle udbetales til Toldskriveren Villum Mortensen og Staldfolkene paa Antvorskov. Udfærdigelsen af Lensbrevene skal bero til Kongens Tilbagekomst. Tømmer i Helsingør skal modtages og noget sendes til Haderslev. Om Forfærdigelsen af den store Bryggerkjedel. — Kgl. Bibl.

_____

Ederss Skriiffuelsse haffuer Ieg bekommid och der aff fornommid, At tollerne udi Sundiid Nu achter at gørre derriss Regenskab klaardt, Som dy lenge siiden skulle haffue giiordt, huiilckid dii letteliigens kan gørre, Naar dii maa giiffue Snack for Penning [1]).
Naar y faar penning vdaff lehnen, daa skall y contentere wyllem Mortensøn, Sauiidt som ske kan, Saat dii andre, som man skiildig Er, ochsaa udi nogen made kan Erholdiiss.
Wendtzell Rodtkiirche [2]) skall giiffuiss 1000 dl: til att contentere Staalfolkid med tiil Anderskou.

oversæt: Jeres skrivelse har jeg modtaget og deraf erfaret, at tolderne i Sundet nu agter at gøre deres regnskab klart, hvilket de længe siden skulle have gjort; hvilket de jo let nok kan gøre, når de må give snak for penge[1] (dvs. slippe afsted med tomme ord i stedet for kontant afregning).
Når I får penge ud af lenene, da skal I tilfredsstille (contentere) Villum Mortensen, så vidt som det er muligt, således at de andre, som man er skyldig, også på en eller anden måde kan blive opretholdt.
Wenzel Rothkirch[2] skal gives 1000 daler til at tilfredsstille staldfolkene med på Antvorskov.

_____

[1]) Rentemestrenes Kvittering til Tolderne David Lucht og Hans Pedersen for Regnskabet for 1632 er af 13. Juni 1633. Sundtoldregnsk. 1632. [2]) Lensmand paa Antvorskov.

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3

Side 122
Med dii forlehningss breffue kan ded uell haffue anstadt, yndtill Ieg med gudtz hiielp kommer tilstede.
Ded tømmer ued Suiingelen [1]) udi helssingør skall paa myne uegne annammiss, Och deraff 50 tienlige støcker tiil Haderssleff forskiickis.
Den Briiggekedell skall gørris paa 46 tønder [2]), Och dermed faariss fordt med dii 4 Skiippund, yndtill man kan faa Raad tiil mehre kob
ber.
Vdi glyckstad den 15 Maij Anno 1633. Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande.

oversæt: Med de lensbreve kan det vel have berost (vente), indtil jeg med Guds hjælp kommer til stede.
Det tømmer ved Svingelen[1] i Helsingør skal modtages på mine vegne, og deraf skal 50 brugbare stykker sendes til Haderslev.
Bryggerkedlen skal laves til 46 tønder[2], og dermed må man klare sig med de 4 skippund, indtil man kan få råd til mere kobber.
I Glückstadt den 15. maj år 1633. Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde.

Brev 136/3 * 15. Maj 1633.

Til Frederik Günther.

Om hans Underhandlinger med de gejstlige Kurfyrster; om den i Heilbronn afsluttede Reces; om de danske Gesandters forestaaende Rejse til Breslau. — Geh. Ark.

Ich habe dein Skreiben sub Dato Cöllen den 27 Aprilis woll Emphangen vndt daraus vernommen, wii weiit du mit deiiner verrichtung gekommen. Dass nun dii Churfursten, zu welchen du abgefertiiget, fohrher wiissen wollen, wass fuhr media pacis Ich forslagen wolle, das kommet miir Sehr fremdt fohr, aldiiweil solches Niihmals von keiinem Mediatore geskeen.
Der Suedisker Chandtzeler vndt Exelendtz [3]) hatt miir

oversæt: Jeg har modtaget dit skrivelse under datoen Køln den 27. april og deraf erfaret, hvor vidt du er kommet med dit hverv. At kurfyrsterne, som du er sendt til, først vil vide, hvilke fredsmidler (media pacis) jeg vil foreslå, det forekommer mig meget mærkeligt, eftersom noget sådant aldrig er sket for nogen mægler.
Den svenske kansler og excellence[3] har...

[1]) L. Boesen skriver i sin Helsingøers Beskrivelse S. 72: „Den første og fornemmeste Landport, hvorigennem den største Passage sker til Kjøbenhavn, er Svingelen . . . Den kaldes saa af den Svingel eller Spanske Rytter, som oplukkes for de Indpasserende, hvilke Svingler bruges gjerne i Danmark.“ At forklare Svingel som en Spansk Rytter er dog mindre heldigt, jvfr. Molbech, Dialect-Lex. S. 575.
[2]) Den samme Kjedel, hvorom Kongen skriver Nrr. 129 og 130.
[3]) Axel Oxenstjerna.

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3

Side 123
heuthe den heiilbrunnisken Sluss [1]) zugeskiicket, welcher von Niimandtz vnterskriben waar, auch nit darinnen der confederanten Nahmen gesetzett, viill wehniger, wass Eiin Iehlicher zu thun sich versprochen.
Meiine gesanten, So nach Bresslau sollen vndt dii friidenss tractaten versuchen [2]), Seindt alhii, aber nit weiither kommen können, Ehe Sii saluum conductum von beiiden theiilen bekommen werden.
Datum in der glyckstadt den 15 Maij Anno 1633. Christian.
Udskrift: A M: M: frederich guntern.

oversæt: *(Dette er fortsættelsen af brev nummer 136 til diplomaten Frederik Günther af 15. maj 1633 angående underhandlingerne i Tyskland, som begyndte på forrige side.)*

i dag tilsendt den heilbronnske slutakt (reces)[1], som ikke var underskrevet af nogen, og hvori de forbundnes (konfødereredes) navne heller ikke var indsat, og endnu mindre, hvad den enkelte havde lovet at gøre.
Mine gesandter, som skal til Breslau og forsøge fredsforhandlingerne[2], er her, men kan ikke komme videre, før de modtager lejdebrev (saluum conductum) fra begge parter.
Givet i Glückstadt den 15. maj år 1633. Christian.
Adresse: Til min mand Frederik Günther.

Brev 137/3 * 28 Maj 1633.

Til Kurfyrst Johan Georg af Sachsen.
Kongen opfordrer ham til at give sit Samtykke til, at Kongen faar Tilladelse til at opkræve Told paa Elben. — Haupt- u. Staats-Archiv i Dresden.
Freundtlicher, viilgeliibter Vetter, Schuager vndt Bruder, daa Es E: L: Sambdt deroselben herdtzliiben gemahlin vndt liiben kindern Noch woll erginge, So wehre solches miir ganss liib zu vernemmen, der liibe godt Erhalte Sii semdtlich in gnaden lange darbeii.
Hiineben thu Ich mich Freundt Vetter Schuager vndt Bruderlich kegen E: L: bedancken, das Sich (!) kegen Meiinen Raadt vndt diinerrn Detloff Rewendtlau siich Erkleret, dass sii mich In den begerthen zollen auff der Elbe Niit hinderlich sein wolthen.

oversæt: Kongen opfordrer ham til at give sit Samtykke til, at Kongen faar Tilladelse til at opkræve Told paa Elben. — Haupt- und Staatsarchiv i Dresden.
Venlige, højtelskede fætter, svoger og broder. Såfremt det endnu går Deres Kærlighed (E: L: - Euer Liebden) vel, sammen med Deres hjertenskære gemalinde og kære børn, da ville det være mig en stor glæde at erfare; den kære Gud bevare dem alle i nåde i lang tid fremover.
Desuden takker jeg Dem, venlige fætter, svoger og broder, for at De over for mit råd og tjener Ditlev Reventlow har erklæret, at De ikke vil være mig til hindring med hensyn til den ønskede told på Elben.

[1]) I Marts og April var der holdt et Møde i Heilbronn af Udsendinge fra den frankiske, schwabiske, over- og nederrhinske Kreds. Det lykkedes. Oxenstjerna, som personlig var tilstede, at faa afsluttet et nøje Forbund mellem de fire Kredse og Sverig. Recessen herom er af 13. April. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 257 f.
[2]) I Juli skulde der holdes et Fredsmøde i Breslau. Til danske Gesandter vare udsete Christoffer Ulfeldt, Otte Skeel og Christoffer von der Lippe. Fridericia, anf. Skr. I, 263 ff.

Side 124
Weiil Ich nun durch verleiigung dess Allerhogsten von I: keis: Ma: vndt L: wii auch der fihr catholische Churfursten consens auff den zollen auff der Elbe auff Etzliche Iaar Erlanget, So trage Ich zu E: L: dass feste freundt vetter Schuager vndt Bruderliches vertrawen, Sii werden der fohriger meinung Noch sein vndt miir darein keine hinderniss thun. Ich wiil mich kegen E: L: vndt dem gansem Römisken Reiich darbeii dergestaldt comportiren, das Niihmandt, Er Sii auch wehr er wolle, über mich zu klagen fuge oder wrsache haben soll. Befhele E: L: hiimit dem Schudtz des Allerhögsten vndt verbleiibe dii zeiit meiness Lebenss E: L: getrewer Vetter, Schuager vndt Bruder Christian. Datum Glyckstadt den 28 Maij Anno 1633 [1]).

oversæt: Dette er fortsættelsen af brev nummer 137 til kurfyrst Johan Georg af Sachsen af 28. maj 1633 angående tolden på Elben, som begyndte på forrige side.)

Da jeg nu, ved den Allerhøjestes tildeling, har opnået samtykke (consens) fra Kejserlige Majestæt og ligeså fra de fire katolske kurfyrster til tolden på Elben i nogle år, så nærer jeg den faste, venlige, fætterlige, svogerlige og broderlige tillid til Deres Kærlighed (E: L:), at De stadig vil være af den tidligere mening og ikke gøre mig nogen hindring deri. Jeg vil over for Deres Kærlighed og hele det Romerske Rige forholde (comportiren) mig således derved, at ingen, ihvad enten hvem han end måtte være, skal have føje eller årsag til at klage over mig. Befaler hermed Deres Kærlighed i den Allerhøjestes beskyttelse og forbliver i min livstid Deres Kærligheds tro fætter, svoger og broder Christian. Givet i Glückstadt den 28. maj år 1633[1].

Brev 138/3 * 31. Maj 1633.

Til Frederik Günther.
Memorial om, hvad han skal udrette i Hamborg og Haag, især med Hensyn til Elbtolden og Residenten Karl v. Cracaus Stilling. — Geh. Ark.

Memoriall Auff vnserem kammer S[e]kretario Friiderich giintern.

1. Er Soll Erstes tages siich von hinnen Nach hamburch verfiigen vndt daselbst Sich etwass auffhalthen, miit fohruendung, Er habe Noch weiitheren [2]) von wnss zu Erwarthen.
2. Ihn hamburch soll Er mit fleiis guthe obacht haben, wass fuhr opiniones Sii daselbsten dess zollen halber haben, insonderheit beii den Engelsken vndt hollandtsken Residenten vndt vnss daruon So balde mugelich Auisiren.
3. Wan vnser kammersekretariuss Solchess, wii gemeldet, zu hamburch verrichted hatt, So soll er sich Recta

oversæt: Memorial Til vores kammersekretær Frederik Günther.

1. Han skal straks en af dagene begive sig herfra til Hamborg og opholde sig der noget under det påskud, at han endnu har yderligere[2] ordrer i vente fra os.
2. I Hamborg skal han flittigt lægge godt mærke til, hvad man dér har af meninger (opiniones) angående tolden, i særdeleshed hos den engelske og hollandske resident, og så hurtigt som muligt underrette (Auisiren) os derom.
3. Når vores kammersekretær har udrettet dette i Hamborg, som meldt, så skal han straks...

[1]) Udskriften er ikke egenhændig.
[2]) Herefter har staaet: befehll, som igjen er udstreget.

Side 125
Naher den haag verfiigen vndt daselbsten dissen Sommer verbleiben vndt guthe achtung geben, wii dii Sachen allendthalben ablauffen, vnd vns daruon allemall Auisiren. Vndt soll er guthe correspondens mit vnserem Briisselsken Residenten [1]) halthen.

4. Beii den generall Stathen sol er sich, wii vergangen Iahr geskeen, Nach wberreichung Seiines creditifs angeben, wiiauch beii dem Prindtzen, daa er darzu guthe commoditet haben kan.
5. Daa nun dii herren Stathen kegen Ihm des zollens halber Eiinige Erwehnung thun werden, So soll vnser Sekretarius sich vernemmen lassen, Er habe mit den herren Stathen dessuegess auch zu sprechen, wan ess ihnen gelegen seiin wiirdt.

Wan Er Nun zur Audiens verstatted wiirdt, So soll Er Seiin Im darzu mitgegebenes Creditif wberreiichen vndt den herren Stathen demonstriren, Dass Solchess, So vnss vom keiisser wiiderfahren [2]), Niichtess Newess, Sondern fuhr vndenckelichen Iahren Skon hergekommen, dass

der keiisser cum Consensu Electorum Eiinem fursten dess Reiigss mit zollen Oder andere Imposten begnadigett, Non obstante, dass Solches den Exteris nit gefallen. Wass beii Ihnen selbsten tegliich geskiiet, dass hatt vnser diiner Sii zu gemuthe zu fiihren, Darneben wass noch tegliich in der Ostsee beii der Pillau vndt fuhr dandtziig geskiiet, wor vnsere vnterthanen Eben So woll alss anderen den zollen Erlegen mussen, weiill dii Orther nit immediate vnter dii krone Schueden gewessen, Sondern per accidens oder wii man dass tituliren wiill, sidderdehm der friide zuiisken der kron dennemarck vndt Schueden geslossen Oder auffgerichtet Ist, gekommen Seindt.

6. Weiil der herren Stathen Resident Carll v: Crackau sich vntersteed vnss allerhandt nomine der generall Stathen

oversæt: *(Dette er fortsættelsen af brev nummer 138, som er en instruks/memorial på tysk til kammersekretær Frederik Günther af 31. maj 1633 angående hans diplomatiske opgaver i Hamborg og Haag, som begyndte på forrige side.)*
derefter begive sig til Haag og forblive der denne sommer og holde godt øje med, hvordan sagerne forløber alle vegne, og altid underrette (Auisiren) os derom. Og han skal holde god kontakt (correspondens) med vores resident i Bruxelles[1].

4. Hos Generalstaterne skal han, ligesom det skete sidste år, anmelde sig efter overrækkelsen af sit akkreditiv (creditifs), og ligeså hos prinsen, hvor han kan finde en god lejlighed (commoditet) dertil.
5. Hvis herrerne af Staterne nu over for ham skulle omtale noget angående tolden, så skal vores sekretær lade høre, at han også har i sinde at tale med herrerne af Staterne desangående, når det måtte passe dem.

Når han nu tilstedes audiens, så skal han overække sit medbragte akkreditiv og bevise (demonstriren) over for herrerne af Staterne, at det, som er tildelt os af kejseren[2], ikke er noget nyt, men siden umindelige år har været sædvane, at kejseren med kurfyrsternes samtykke (cum Consensu Electorum) har benådet en af rigets fyrster med told eller andre afgifter, uanset (Non obstante) at sådant ikke har behaget de fremmede (Exteris). Hvad der dagligt sker hos dem selv, det skal vores tjener minde dem om, og desuden hvad der endnu dagligt sker i Østersøen ved Pillau og ud for Danzig, hvor vores undersåtter ligeså vel som andre må erlægge tolden, eftersom de steder ikke umiddelbart var under den svenske krone, men ved et tilfælde (per accidens) – eller hvordan man nu vil betegne det – er kommet dertil, efter at freden mellem kronen Danmark og Sverige er blevet sluttet eller oprettet.

6. Eftersom herrerne af Staternes resident, Karl von Cracau, understår sig i på Generalstaternes vegne (nomine) at...

[1]) Gotlieb v. Hagen.
[2]) Kejseren havde i Foraaret 1633 givet Kongen en, dog vistnok endnu kun foreløbig Tilladelse til at opkræve Told paa Elben. Fridericia, anf. Skr. I, 262.

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3
Side 126
zu proponiren vnther dehm creditif, So Er vnss anfangss, wii er angekommen, eingehendigett, Sich vntersteet zu proponiren, Allss soll vnser Sekretariuss vernemmen, Ob solchess der herren Stathen meiinung seii oder Niit, vndt daa ess ihre meiinung Ist, So mussen Sii selbiigen Crakau Miit Solcher plenipotens forniren, dass Er vnss auch satisfaction auff vnsere propositiones thun kan, wan Es Nötich. Auff welchen fall Ihm dii Negosiation alss Eiin kauffman muss verbotten sein, dan da fast kein oder wehnig skiiffe durch den Sundt fahren, worein Er Niit Etwas in partitipire, welchess Eiinem Legato nit ansteet vndt allerhand causiren kan [1]).

oversæt: *(Dette er fortsættelsen af brev nummer 138, som er en instruks/memorial på tysk til kammersekretær Frederik Günther af 31. maj 1633 angående resident Karl von Cracaus handel og virke, som begyndte på forrige side.)*
at foreslå (proponiren) under det akkreditiv (creditif), som han i begyndelsen, da han ankom, overleverede os, understår sig i at foreslå; så skal vores sekretær erfare, om noget sådant er herrerne af Staternes mening eller ej. Og såfremt det er deres mening, så må de forsyne (forniren) samme Cracau med en sådan fuldmagt (plenipotens), at han også kan give os tilfredsstillelse (satisfaction) på vores forslag (propositiones), når det er nødvendigt. I hvilket tilfælde hans forretningsvirke (Negosiation) som en købmand må være ham forbudt, da der næsten intet eller kun få skibe sejler gennem Sundet, hvori han ikke har en andel (partitipire), hvilket ikke anstår sig for en gesandt (Legato) og kan forårsage (causiren) alt muligt[1].

Brev 139/3 * 1. Juni 1633.

Til Frederik Günther.
Kongen sender ham nogle Skrivelser, som en Trompeter skal have med sig til Udlandet. — Geh. Ark.

Ich vberskicke hiibei dii skreiiben, welche der trummeter Soll mit haben, vndt soll ihm befohlen werden, dass Er siich auff dem weck mache vndt so balde mugelich wiiderum sich Einstelle. Nordruff [2]) den 1 Iunij Anno 1633. Christian.
Udskrift: A M: M: friderich gu[n]tter.

oversæt: Til Frederik Günther.
Kongen sender ham nogle Skrivelser, som en Trompeter skal have med sig til Udlandet. — Gehejmearkivet.
Jeg tilsender hermed de skrivelser, som trompeteren skal have med sig, og det skal befales ham, at han begiver sig på vej og så hurtigt som muligt indfinder sig her igen. Nortorf[2] den 1. juni år 1633. Christian.
Adresse: Til min mand Frederik Günther.

Brev 140/3 * 3. Juni 1633.

Til Frederik Urne.
Befaling til at indsende i Kongens Kammer, hvad der findes af Guld og Penge i Toldkisten i Helsingør. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

[1]) Ved Foden har Fr. Günther skrevet: 31. Maj 1633.
[2]) Kirkebyen Nortorf i Holsten, beliggende hvor Landevejene fra Kiel til Itzehoe og fra Rendsborg til Neumünster skjære hinanden.

Side 127
Dend forraaed udaff guld och penge, som paa tholdboden findis, skall ued een udaff tholdskriiffuerne, som best mistis kand, forskiickis henad Kiøbenhaffn, huor hand guldet och pengene skall leffuere ind udi mitt Cammer. Frederichsborgh dend 3 Iunij Anno 1633 [1]).

oversæt: *(Dette er fortsættelsen af brev nummer 140 til Frederik Urne af 3. juni 1633 angående guld og penge i toldkisten, som begyndte på forrige side.)*

Den beholdning (forraad) af guld og penge, som findes på toldboden, skal med en af toldskriverne, som bedst kan undværes (mistis), sendes mod København, hvor han skal levere guldet og pengene ind i mit kammer. Frederiksborg den 3. juni år 1633[1].

Brev 141/3 * 8. Juni 1633.

Til Rentemestrene.

Holmens Maler skal male Borde, Bænke og Vindueskarme i Skolen ved Frederiksborg; der skal gjøres Afregning med Tømmermanden, som hugger det Hus, der skal staa ved Sparepenge ved Frederiksborg. — Kgl. Bibl.

Holmenss Maaler [2]) skall befahliiss at drage med siine Suenne henad frederigsborrig Strax Epther helliigedagen [3]) Och tage saa megiid farue med siig, som hand kan fornøden haffue tiilatt anstriige Borde Och Bencke, Item wiinduesskarmen udi Skolen ued frederigsborrig [4]), huortiill hannem skall skee forstreckning udaff Penning.
Der skall ochsaa gørriiss affregning med den tømmermand [5]), Som hugger ded huss paa holmen, som skall staa paa Spaarpenning tiil frede:, Och mig laade uiide, huor megiid hand haffuer bekommid, och huor megiid hannem Rester.
Rossenborrig den 8 Iunij Anno 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne til hande.

oversæt: Holmens Maler skal male Borde, Bænke og Vindueskarme i Skolen ved Frederiksborg; der skal gjøres Afregning med Tømmermanden, som hugger det Hus, der skal staa ved Sparepenge ved Frederiksborg. — Det Kongelige Bibliotek.
Holmens maler[2] skal befales at drage med sine svende mod Frederiksborg straks efter helligdagen[3] og tage så meget farve (maling) med sig, som han kan have behov for til at overstryge (male) borde og bænke, ligeledes vindueskarmene i skolen ved Frederiksborg[4], hvortil der skal gives ham et forskud af penge.
Der skal også gøres afregning med den tømmermand[5], som tilhugger det hus på Holmen, som skal stå ved Sparepenge ved Frederiksborg, og lade mig vide, hvor meget han har modtaget, og hvor meget han har til gode (resterer ham).
Rosenborg den 8. juni år 1633. Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde.

---

[1]) Modtaget paa Kronborg 5. Juni.
[2]) Villum Hornbolt, se ovfr. S. 76.
[3]) Første Pinsedag var 9. Juni.
[4]) Denne Skole var stiftet af Christian 1V ved Fundats af 29. Marts 1630; den indviedes i Efteraaret 1633. Dahl, Efterr. om den Kgl. lærde Skole ved Frederiksborg I, 22 f. Bilag S. V ff.
[5]) Vistnok Hans Piltz.

Side 128

Brev 142/3 * 9. Juni 1633.

Til Rentemestrene.

Om Forandringer i Personalet ved Sundtolden samt om Tilsynet med Børnehuset; om at sikre Kongen mod, at Andre gjøre Indførsel hos et Par af hans Debitorer. — Kgl. Bibl.

Dauid lufft [1]) Skall udaff Naade forbliiffue udi Syn tieniste Och hannem wiillem Mortensøn Adiunderis, Som siin Eed derpaa skal afflegge, naar gud uiil, Ieg kommer tiil Crone: Christian dauiidsøn [2]) skall forbliiffue udi siin tieniste, Och skall hannem fem andre Adiunderis, huiilcke udaff Rentemeiisterne skall opsøgiis Och mig Neffniss.
Vdaff samme tolskriiffuer Skall altiid thuende tillige holde Baag sammen paa et Aarss tiid, Och siiden Aar epther anden wexele Om, saatt dii første inted altiid bliiffuer sammen.
Naar En vdaff tollerne med siigdom eller skrøbelighed belaaden bliiffuer Eller och loulig forfall haffuer, Daa skall hand tiilstille siin Nøggell tiil tolboden den Elste tolskriiffuer.
Ellerss skall ded med alting Riichtig Och precise forhollis Epther den Skriifftlig dennom tiilstillede Ordinandtz.
Och Eptherdi der Er liidid fordeell huos, at den Ene Rentemeister formedelst den opsiicht, hannem offuer Børnehussiid befahliid Er, forsømmer En heel tiid paa Rentekammeriid,
Daa skall udaff Rentemeiisterne tenckiis paa En Person, Som ydeliigen och altiid, Affthen och morgen, kan uerre tilstede udi Børnehussiid.
Och Eptherdi ded Er at befriichte, At ded skall gaa

oversæt:
David Lucht[1] skal af nåde forblive i sin tjeneste, og Villum Mortensen skal tilføjes ham som medhjælper (Adiunderis), som skal aflægge sin ed derpå, når Gud vil, at jeg kommer til Kronborg.
Christian Davidsen[2] skal forblive i sin tjeneste, og der skal tilføjes ham fem andre som medhjælpere, hvilke skal opsøges af rentemestrene og navngives (Neffniss) for mig.
Af samme toldskrivere skal altid to ad gangen føre bog sammen i et års tid, og siden skal der byttes rundt år efter år, således at de første ikke altid er sammen.
Når en af tolderne bliver behæftet (belaaden) med sygdom eller skrøbelighed, eller også har lovligt forfald, da skal han overdrage sin nøgle til toldboden til den ældste toldskriver.
Ellers skal det med alting holdes rigtigt og præcist efter den skriftlige forordning (Ordinandtz), som er blevet dem tilstillet.
Og eftersom der er ringe fordel i, at den ene rentemester, på grund af det tilsyn over Børnehuset, som er ham befalet, i en hel del tid forsømmer sit arbejde på rentekammeret,
da skal der af rentemestrene tænkes på en person, som flittigt (ydeliigen) og altid, aften og morgen, kan være til stede i Børnehuset.
And angående at det er at frygte, at det skal gå...

[1]) David Luft eller Lucht skal have været adelig. Han forekommer som Toldskriver i Helsingør allerede 1607 og var nu en af Tolderne. (Wegener, Aarsberetn. fra Geh. Arch. III, Till. S. 158. Schlegel, Saml. z. dän. Gesch. II, 3, 40.) Han tiltraadte 13. Juni atter sit Embede som Tolder, hvorfra han var bleven suspenderet 24. April (Sundtoldregnsk.).
[2]) Toldskriver. En Christian Davidsen var allerede 1610 Raadmand i Helsingør (Wegener, Aarsberetn. III, Till. S. 146), vistnok samme Mand.

Side 129
miig med skrifueren vdi tuchthussid [1]), Sasom ded gaar miig med tollerne udi Sundiid, at uy kommer aff et Regenskab ind udi Ett andiid, saatt ded siiste bliiffuer uerre End ded første, Huorfor y skall tilforordiine Iørgen kaastensøn [2]), at hand samme Regenskab forrestaar, yndtiill denne, som Nu er, haffuer giiordt Siit Regenskab klaardt och Erlangiid siin kuiitandtze.
Saa och Eptherdi dauid lufft, hans Pederssøn [3]) Och willem Mortensøn er giiffuen Reespiit paa dii penning for den beuiste wexell Skiild indtill S: Mickels dag førstkommendis, Och dauid lufft och hanss Pederssøn høiieligens Erre Intresscrit udi dii von dellens [4]) handell udi mange maade,

oversæt: *Dette er fortsættelsen af brev nummer 142 til rentemestrene af 9. juni 1633 angående personalet ved Sundtolden og Børnehuset, som begyndte på forrige side.)*
mig med skriveren i Tugthuset[1], ligesom det går mig med tolderne i Sundet, således at vi kommer ud af det ene regnskab og ind i det andet, så det sidste bliver værre end det første.
Hvorfor I skal tilforordne Jørgen Carstensen[2], at han forestår samme regnskab, indtil denne, som er nu, har gjort sit regnskab klart og opnået sin kvittering (kuiitandtze).
Ligeledes eftersom David Lucht, Hans Pedersen[3] og Villum Mortensen har fået henstand (Reespiit) med de penge, de skylder for den udstedte veksel, indtil førstkommende sankt mikkelsdag, og da David Lucht og Hans Pedersen i høj grad er interesserede (Intresscrit) i von Deldens[4] handel på mange måder,

[1]) Jens Thomsen. Børnehuset og Tugthuset vare to forskjellige Anstalter, der dog vare meget nøje forenede (se Dyrlund, Tatere og Natmandsfolk i Danmark S. 41 ff.). I Følge Rentemestr. Regnsk. 1632—33 var der ved Børnehuset baade en Foged (Peder Henriksen) og en Tilsynsmand (Jørgen Pedersen, jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 49) foruden Skriveren, saa at der egentlig ikke synes at have været Mangel paa Tilsynshavende. Som en Følge af Kongens Befaling beskikkedes 20. Okt. 1633 Hans Markdanner til at være Tilsynsmand ved Børne- og Tugthuset. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 154. Jvfr. flere Breve i det Følgende.
[2]) Renteskriver. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 171. Dsk. Mag. V, 205.
[3]) Hans Pedersen, født 1591, blev 1619 Christian IV's Kammertjener og senere Tolder i Sundet. Han forlenedes med et Kanonikat i Roskilde og døde 1645. Han var gift med Anne Lucht, f. 1605 † 1644. St. Friis, Roskilde Domkirke S. 216. Nyerup, Magazin f. Rejseiagttagelser IV, 478. Danske Saml. V, 70.
[4]) Johan Bøcker von Delden, Raadmand i Kjøbenhavn, og hans Brødre Anton B. v. D. og Jørgen B. v. D., Vinhandlere og „fornemme Kjøbmænd" sammesteds (Nyrop, Bidrag t. den danske Boghandels Hist. I, 178. Dsk. Mag. 3. R. II, 302). De vare alle fødte her i Landet (Slange S. 1291. Suhms Samlinger II, 3, 15). Johan og Jørgen vare Interessenter i det Kompagniskab, som Kongen 1623 overdrog sit Silkeværeri og al Handelen med Silke- og uldne Varer i 12 Aar (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. II, 750 ff.). I det herom udstedte Aktstykke betegnes de ikke som Borgere i Kjøbenhavn, men det siges dog udtrykkelig, at de ere bo-

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3
Side 130
Daa uiill haffuis udi acht, at anden folck inted kommer mig for udi dauidtz Och hanssis godtz, førend S: Mickelssdag kommer.
Paa køben: Slodt den 9 Iunij Anno 1633. Christian.

Tiill den Persohn, som skall waare Børnehussid, skall wdseess En bekuem waaning, saat hand kan uerre Neer

oversæt: *Dette er fortsættelsen af brev nummer 142 til rentemestrene af 9. juni 1633 angående sikringen af kongens udestående fordringer samt opsynet med Børnehuset, som begyndte på forrige side.)*
da vil der skulle tages i agt, at andre folk ikke kommer før mig i Davids og Hans' gods, førend sankt mikkelsdag kommer.
På Københavns Slot den 9. juni år 1633. Christian.
(Her følger en efterskrift til samme brev angående boligforholdene for den nye tilsynsførende ved Børnehuset.)
Til den person, som skal passe Børnehuset, skal der udses en bekvem bolig (waaning), således at han kan være nær...

siddende i Riget; et Par Aar senere træffe vi dog i det mindste Johan som Gaardejer i Hovedstaden (Nielsen, anf. Skr. III, 43). Under Krigen med Kejseren se vi ham 1628 være med til at slutte Kontrakt med Kongen om betydelige Leverancer af Krigsmunition (Norske Rigsreg. VI, 48 ff. 122). Men det gik ikke Brødrene heldig, og den samme Forfatter, som 1633 kaldte dem „fornemme Kjøbmænd" og dedicerede dem en Bog, taler 5 Aar senere om, at de ved

Lykkens Ustadighed mistede, hvad Formue de havde (Nyrop, Den danske Boghandels Hist. I, 178). Udtrykket i Texten visar, at det allerede 1633 kun saa slet ud for Brødrene. 20. Juni 1633 fik ogsaa Hofmønsterskriveren Hans Bøjesen Brev om at maatte beslaglægge deres Gods paa Grund af Gjæld (Sjæll. Reg. XIX, 120), og Skriveren paa Tøjhuset gjorde samme Aar Indførsel i Brede og Fuglevad Mølle, som Kongen tidligere havde tilstaaet Johan i Forening med Lorens Meulengracht til en Krudtmølle, for over 3000 Rdl., som Johan var bleven skyldig for adskillig Mun ition; 27. Decbr. fik Thomas Nold Befaling til at optage Inventarium over, hvad der fandtes i Krudtmøllen (Nyrop, Strandmøllen S. xxv f. Sjæll. Tegn. XXV, 235). Der maa ogsaa være bleven udstedt Stikbrev efter Johan, thi 16. Sept. 1633 fik han Tilladelse til trods dette at begive sig ind i Riget, og 6. Decbr. s. A. fritoges han for sine Kreditorers Tiltale indtil Paaske (Sjæll. Reg. XIX, 147. 205). Ved denne Lejlighed er Kongen kommen i Besiddelse af to Gaarde i Kjøbenhavn, som begge synes at have tilhørt Joh. v. Delden, og som Kongen 1635 tilskjødede Karen Andersdatter (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 151). Johan gik til Rusland og blev Tolk hos Czaren (Slange S. 1095. 1291). Antonius var gift med Sophie Lucht, der 1643 var Enke (Wegener, Aarsberetn. fra Geh. Arch. III, Till. S. 123). Om den tredje Broder Jørgens senere Skæbne vides intet, thi vel nævnes oftere i Hannibal Sehesteds Kopibog for 1645 en General-Mønsterskriver i Norge ved Navn Jørgen Delden (Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. IV, 639. V, 701); men at det er vor Jørgen Bøcker v. D., er ingenlunde sikkert (jvfr. Norsk Hist. Tidsskr. III, 205).

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3
Side 131
ued hånden. Naar fogeden bekommer Ett andiid kuarter, daa uaar samme Pladtz uell beleiiligdt till En forstander.
Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande.

oversæt: *(Dette er fortsættelsen af efterskriften til brev nummer 142 til rentemestrene af 9. juni 1633 angående Børnehuset, som begyndte på forrige side.)*
ved hånden. Når fogeden får et andet kvarter (bolig), da var samme plads vel bekvem til en forstander.
Adresse: Rentemestrene i hænde.

Brev 143/3 * 9. Juni 1633.

Til Frederik Urne.
Befaling til, at Smeden Kaspar Fincke skal gjøre nye Laase til Dørene paa Toldboden i Helsingør. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Caspar Fincke skall Strax giøre andre laase paa toldboden for alle Dørre, Huellningen, som pengene udi foruaris, undertagen; Dog de ny saaledis ansett, att de laase, som nu for dørrene brugis, ochsaa derfore kand brugis, huormed hand Strax skall giøre begyndelsen paa dend yderste dør paa toldboden ud thill gaden. Kiøbenhaffn dend 9 Iunij Anno 1633 [1]).

oversæt: Caspar Fincke skal straks lave andre låse på toldboden til alle døre, undtagen hvælvingen (Huellningen), som pengene opbevares i; dog skal de nye indrettes således, at de låse, som nu bruges til dørene, også kan bruges dertil, hvorved han straks skal gøre begyndelsen på den yderste dør på toldboden ud til gaden. København den 9. juni år 1633[1].

Brev 144/3 * 10. Juni 1633.

Til Frederik Urne.
Kongen vil den næste Dag begive sig til Kronborg, hvorfor der skal beredes Aftensmaaltid til ham af Lensmandens Kok. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Ieg agter, nest Gudz hielp, i morgen effter Predicken att begiffue mig hen ad Chroneborgh, Och effterdi min kock udi en hast udaff mangell aff vogne saa snart intett kand vere thillstæde, daa skall du lade din kock kaage udi Lundehaffue thill afftens maaltid i morgen. Kiøbenhaffns Slot dend 10 Iunij 1633 [2]).

oversæt: Jeg agter, næst Guds hjælp, i morgen efter prædikenen at begive mig mod Kronborg. Og eftersom min kok i hast på grund af mangel på vogne ikke så hurtigt kan være til stede, da skal du lade din kok lave mad i Lundehave til aftensmåltidet i morgen. Københavns Slot den 10. juni 1633[2].

[1]) Modtaget samme Sted og Dag.
[2]) Modtaget paa Kronborg 11. Juni. Af Kronborg Lens Regnskab ses, at Kongen 11. Juni kom til Kronborg og blev der Natten over.

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3
Side 132

Brev 145/3 * 11. Juni 1633.

Til Frederik Urne.
Alle Blinde og Lamme paa Vejen mellem Kjøbenhavn og Kronborg skulle sendes til Vartov. En af Kongens Kudske skal sættes i Taarnet paa nogle Dage. Tolderne og de nye Toldskrivere i Helsingør skulle den følgende Morgen møde paa Toldboden. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Frederich wrne skall lade thage alle de blinde och lamme, som er paa veyen imellom Kiøbenhaffn och Chroneborgh, och sende dennom thill forstanderen udi wartow, och skall de lade mig vide, naer de ankommen er, paa dett forstanderen om dennom kand faa Ordinandtz.
Min kudsker ued naffn Knud skall Settis udi Taarnet och tragteris effter leiligheden, hand skall Sidde indtill Løffuerdag [1]) middag, saa mae hand gaa thill foedz enten henad Kiøbenhaffn eller Frederichsborgh.
I natt skall du forordne een thill, som kand haffue opsigtt med drengen, der er hoes de fire hopper, saa och hielpe att Spende for i morgen thiligh.
I morgen tilig ued fem Slett skall Tollerne uere paa tholdboden och saa mange udaff de ny tholdskriiffuere, som ued handen er. Lundehaffuen dend 11 Iunij Anno 1633 [2]).

oversæt: Til Frederik Urne.
Alle Blinde og Lamme paa Vejen mellem Kjøbenhavn og Kronborg skulle sendes til Vartov. En af Kongens Kudske skal sættes i Taarnet paa nogle Dage. Tolderne og de nye Toldskrivere i Helsingør skulle den følgende Morgen møde paa Toldboden. — Afskrift i Frederik Urnes Kopibog.
Frederik Urne skal lade alle de blinde og lamme, som er på vejen imellem København og Kronborg, opsamle (thage) og sende dem til forstanderen i Vartov; og de skal lade mig vide, hvornår de er ankommet, for at forstanderen kan få instruks (Ordinandtz) om dem.
Min kusk ved navn Knud skal sættes i Tårnet og behandles (tragteris) efter omstændighederne; han skal sidde indtil lørdag[1] middag, og så må han gå til fods enten mod København eller Frederiksborg.
I nat skal du forordne en til, som kan holde opsyn med drengen, der er hos de fire hopper, og som også kan hjælpe med at spænde for i morgen tidlig.
I morgen tidlig klokken fem slet skal tolderne være på toldboden og så mange af de nye toldskrivere, som er ved hånden. Lundehave den 11. juni år 1633[2].

Brev 146/3 * 12 Juni 1633.

Til Frederik Urne.
Af Toldkisten skal han tage Penge til at betale 6 Tdr. Hørfrø og til at lønne Plidsfolk, der skulle fylde de nye Stenkister og slaa Pæle omkring dem. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Frederich wrne maa aff voris tholdkiste lade betale Sex tønder hørfrøe, som hand effter voris Naadigste befalningh haffuer indkiøbtt thill att Saae ued vore Ladegaarde ued Frederichsborgh.

oversæt: Frederik Urne må af vores toldkiste lade betale seks tønder hørfrø, som han efter vores nådigste befaling har indkøbt til at så ved vores ladegårde ved Frederiksborg.

[1]) Altsaa til d. 15. Juni. Han hed Knud Pedersen.
[2]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

Side 133
Till de ny Steenkister att fylde och Sla pæle omkringh maa hand leye nødtørfftig plidzfolck och med dennom arbetet, paa dett nøyeste mueligt er, fortinge, och i lige maade penge der thill aff tholdkisten lade udtelle, huorfor bygningsskriffueren skall giøre rede och regenskab udi vort Rentekammer. Lundehaffuen dend 12 Iunij Anno 1633 [1]).

oversæt: *(Dette er fortsættelsen af brev nummer 146 til Frederik Urne af 12. juni 1633 angående udbetalinger til hørfrø og havnebyggeri, som begyndte på forrige side.)*
Side 133
Til de nye stenkister at fylde og slå pæle omkring må han leje det nødvendige pladsfolk (arbejdsmænd) og med dem prutte om prisen (fortinge) på arbejdet, så billigt som det overhovedet er muligt, og i lige måde lade penge udbetale dertil af toldkisten, hvorfor bygningsskriveren skal gøre rede og regnskab i vores Rentekammer. Lundehave den 12. juni år 1633[1].

Brev 147/3 * 14. Juni 1633.

Til Rentemestrene.
Befaling til at sende to Vindovne til Frederiksborg og Skifersten til Flensborg. — Kgl. Bibl.
Rentemeiisterne skall See dem Om thuende middelmadiige wiindoffuen henad frede:
Der skall sendiss En haab Skeffuersten henad flenssborrig, huortiill skall skaffiiss skuder.
Køben: den 14 Iunij Anno 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

oversæt: Til Rentemestrene.
Befaling til at sende to Vindovne til Frederiksborg og Skifersten til Flensborg. — Det Kongelige Bibliotek.
Rentemestrene skal se sig om efter to mellemstore vindovne (jernkakkelovne) til Frederiksborg.
Der skal sendes en del skifersten mod Flensborg, hvortil der skal skaffes skuder.
København den 14. juni år 1633.
Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde

Brev 148/3 * 15. Juni 1633.

Til Frederik Urne.
Han skal lade 67 Soldater, der ere hvervede til svensk Tjeneste [2]), frit passere gjennem Sundet. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Frederich wrne skall lade 67 Soldater, som thill Amsterdam ere Antagne och der udi Sundet ere ankomne och agter thill Pillow, fri passere. Aff wort Slott Kiøbenhaffn dend 15 Iunij Anno 1633 [3]).

oversæt: Til Frederik Urne.
Han skal lade 67 Soldater, der ere hvervede til svensk Tjeneste[2]), frit passere gjennem Sundet. — Afskrift i Frederik Urnes Kopibog.
Frederik Urne skal lade 67 soldater, som er antaget til Amsterdam og som er ankommet dertil i Sundet og agter sig til Pillau, passere frit. Fra vores slot København den 15. juni år 1633[3].

[1]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.
[2]) Dette fremgaar af Randbemærkningen: „Suenske Soldate att lade passere".
[3]) Modtaget paa Kronborg samme Dag. Brevet har maaske ikke været egenhændigt.

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3
Side 134

Brev 149/3 * 16. Juni 1633.

Til Rentemestrene.
Røde Kapper med brandgule Bræmmer skulle forfærdiges til Karlene og Drengene i Kongens Stald. — Kgl. Bibl.

Rentemeiisterne skall skaffe Saa megiid Rødt kleede, Som der kan behøffis tiil myne kaarle och drenge vdi Stallen tiill kapper, huiilcke skall med brangule Snorer Eller med branguldt fløiiel tree striig bebremmiss, huilcke kapper skall uerre ferdig paa fredag affthen førstkommendiss [1]).
Rossenborrig den 16 Iunij Anno 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

oversæt: Rentemestrene skal anskaffe så meget rødt klæde, som der er behov for til mine karle og drenge i stalden til kapper, hvilke skal udstyres med kanter (bebremmiss) med brandgule snører eller med brandgult fløjl i tre striber; disse kapper skal være færdige førstkommende fredag aften[1].
Rosenborg den 16. juni år 1633. Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde.

Brev 150/3 * 20. Juni 1633.

Til Frederik Urne.
Befaling til at sende Specerier [2]) til Kjøbenhavn og Frederiksborg. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Denne Breffuiser skall thillstillis effter denne herhoesføyede Seddell, huis om derudi formeldis, som een deell skall hid thill Kiøbenhaffn føris, och dett andett hen att Frederichsborgh, huortill

hannom skall vogne forskaffis; Resten udaff Samme ware skall paa løffuerdag førstkommendis vere paa Frederichsborgh [i] goed thid. Paa Kiøbenhaffns Slott dend 20 Iunij Anno 1633 [3]).

oversæt: Denne brevviser skal have udleveret efter den heri vedlagte seddel, hvad derom deri meldes, hvoraf en del skal føres hid til København og det andet hen til Frederiksborg, hvortil der skal skaffes ham vogne; resten af samme vare skal førstkommende lørdag være på Frederiksborg i god tid. På Københavns Slot den 20. juni år 1633[3].

Brev 151/3 * 22. Juni 1633.

Til Karen Sehested.

Kongen sender hende nogle Kniplinger. — Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.

[1]) ɔ: 21. Juni.
[2]) I Randen af Kopibogen er nemlig tilføjet: „Gewürtz anlangendis".
[3]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3
Side 135

Kerre karren, Ieg sender dig herhuoss Nogiid knipling, Som Er uell større end ded andiid, dog udaff samme munster. Vdaff ded, som Ieg tog med mig, Er inted mehre att bekomme. Dette kan dog uell brugiiss tiill hand klapper [1]). Paa køben: den 22 Iunij Anno 1633. Christian.
Udskrift: Karren Seested till hande.

oversæt: *(Dette er fortsættelsen af brev nummer 151 til Karen Sehested af 22. juni 1633 angående kniplinger, som begyndte på forrige side.)*
Kære Karen, jeg sender dig hermed nogle kniplinger, som vel er større end de andre, dog af samme mønster. Af det, som jeg tog med mig, er der ikke mere at få. Dette kan dog vel bruges til håndklapper[1] (ærmeopslag).
På Københavns Slot den 22. juni år 1633. Christian.
Adresse: Karen Sehested i hænde.

Brev 152/3 * Juni 1633.

Til Rentemestrene.

Optegnelse om Skrivelser, som skulle udfærdiges til Hertugen af Gottorp, Kaj v. Ahlefeldt, Christian Pentz og Martin v. d. Meden om et Møde mellem Hertugens og Kongens Raader for at afgjøre en Trætte. — Skrevet med Blyant. Geh. Ark.

Ein Skreiben Ahn her: friderich, Dass Er seiine Rehte kegen den 14 Iulij auff den Streitigen ordt beii Renssburch wolle Erskeiinen lassen, zu welcher zeit keii v: anefeldt, Christian Penss vndt M: v: der Mehden daselbsten Meiinendtwegen kommen Sollen [2]).
Skr[e]iben Ahn keii v: Anefeldt, Christian Penss vndt M: v: der Mehden, dass sii sich dase[l]bsten zu der zeit Einstellen Sollen [3]).

oversæt: En skrivelse Til herre Frederik [hertugen af Gottorp], at han lader sine råder indfinde sig den 14. juli på det omtvistede sted ved Rendsborg, på hvilken tid Kaj von Ahlefeldt, Christian Pentz og Martin von der Mehden ligeledes skal komme dertil på mine vegne[2].
Skrivelse Til Kaj von Ahlefeldt, Christian Pentz og Martin von der Mehden om, at de skal indfinde sig sammesteds på den tid[3].

Brev 153/3 * Juni eller Juli 1633 [4]).

Udkast til en Resolution, som skal gives den gottorpske Kansler. Kongen glæder sig over Hertugens Rejse til Dresden;

---

[1]) ɔ: Opslag for Hænderne.
[2]) Koncepten til en i Overensstemmelse med Kongens Optegnelse udfærdiget Skrivelse til Hertugen af Gottorp findes med Dat. 24. Juni i Inländ. Concept.
[3]) Koncepten til en saadan Skrivelse med Dat. 24. Juni findes ligeledes i Inländ. Concept. Det hedder i den, at de skulle sørge for, at alt bliver ved de gamle Skikke og Vaner, og intet nyt paatvinges Kongens Undersaatter. — Fr. Günther har noteret Dat. 24. Juni ved Foden af Kongens Optegnelse.
[4]) Brevets Tidspunkt fremgaar af Anm. 1 paa S. 136.

Side 136
han udtaler sig endvidere om Skattepaalægene og om den paatænkte Revision af Landretsordningen; han fraraader en Forhøjelse af Ditmarskernes Skatter. — Geh. Ark.
Resolution auff des gottorpsken Chanselers anbringen.

1. Wiir vernemmen gans gerne, das S: L: sich des gemeiinen wessendt halber disse Reiisse naher dressden fohrgenommen [1]), worzu wiir S: L: viil geluck vom dem Almechtigen wunsken thun.
2. Der aufflage halber haben wiir vns fuhrlengst kegen dem Chanseler Erkleret, weiil es aber a parte S: L: in stecken gerathen, So haben wiir ess darbei verbleiiben lassen. Wan erst zuiisken vns eiines gewissen modi collectandi vereinbahret ist, vndt das solche collecten zu geleiich gehoben werden, So getrösten wiir vnss in holsatia den keysserlichen concens daruber zu Erlangen, welches das furstenthum Slessuich woll folgen muss.
3. Zu der Reuision der landtgerichtz Ordnung wollen wiir H: Randtzou, key v: Anefeldt, D: Skonbach vndt D: dorn gebrauchen [2]). Wan nun S: L: auch dii seiinigen darzu benennen wiirdt, vndt beiiderseiidtz vnseren diineren der landt Chanseler Adiungiret wiirdt, alssdan kan der tack vndt der Ordt ihnen nominiret werden.
4. Den Punct versteen wiir Niit, Ob dem Chanseler solches zu proponiren befehliiget Ist, Oder ob man Solches den Rehten, So beii der Reuision sein Sollen, ad Deliberandum Soll proponiret werden.
5. Das den leuthen, So aussgetretten, Eiiene gewisse zeiit gesetzett wiirdt, in welcher sii mussen besprochen

oversæt: *(Dette er fortsættelsen af dokument nummer 153, som er et udkast til en resolution på tysk til den gottorpske kansler, som begyndte på forrige side.)*
han udtaler sig endvidere om skattepålæggene og om den påtænkte revision af landretsordningen; han fraråder en forhøjelse af ditmarskernes skatter. — Gehejmearkivet.
Resolution på den gottorpske kanslers andragende (anbringen).

1. Vi erfarer ganske gerne, at Deres Kærlighed (S: L: - Seine Liebden) for det fælles bedste har foretaget denne rejse mod Dresden[1], hvortil vi ønsker Deres Kærlighed megen lykke fra den Almægtige.

2. Med hensyn til skattepålægget (aufflage) har vi for længst erklæret os over for kansleren, men da det fra Deres Kærligheds side er gået i stå, så har vi ladet det bero derved. Når der først mellem os er opnået enighed om en bestemt måde at opkræve skat på (modi collectandi), og at sådanne skatter opkræves samtidigt, så trøster vi os til at opnå den kejserlige tilladelse (concens) dertil i Holsten, hvilket fyrstendømmet Slesvig vel må følge efter.
3. Til revisionen af landretsordningen vil vi bruge hr. Rantzau, Kaj von Ahlefeldt, dr. Schønbach og dr. Dorn[2]. Når nu Deres Kærlighed også vil udnævne sine [folk] dertil, og landskansleren på begge sider tilføjes (Adiungiret) vores tjenere, da kan dagen (tack) og stedet fastsættes (nominiret) for dem.
4. Dette punkt forstår vi ikke; om det er befalet kansleren at foreslå (proponiren) sådant, eller om man skal foreslå sådant for råderne (Rehten), som skal være med ved revisionen, til overvejelse (ad Deliberandum).
5. At der for de folk, som er rømmet (aussgetretten), bliver fastsat en bestemt tid, i hvilken de skal stå til regnskab...

---

[1]) I Juli 1633 var Hertug Frederik af Gottorp i Besøg hos sin Svigerfader, Kurfyrsten at Sachsen, i Dresden (jvfr. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 275). Han kom hjem i August (Lackmann, Einleitung IV, 309).
[2]) Den 17. Juni 1634 udnævnte Kongen Henrik Rantzau, Kaj v. Ahlefeldt, Dr. Johan Schønbach og Dr. Reimar Dorn til Medlemmer af en Kommission til at foretage en Revision af den slesvig-holstenske Landretsordning. Cronhelm, Corpus statutorum provincialium Holsatiae. Histor. Bericht S. 196 f.

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3

Side 137
werden, das ist billich, Oder auch das dii herren verbiiten, dass ihrer vntherthan keiiner (dii weiler betreffende) mit den Adeliichen leuthen sich befreiien mugen.

6. Dess Peii[n]lichen geriichtess halber Ist skon furlengst Eiiene Ordinandtz gemacht, wii ess darmit Soll gehalten werden, woruon wiir vnserss theiils nit weiichen können. Dorothea Randtlauen Sache [1]) steett in puncto probationis, So sii nit biis Dato noch herfohrgebracht; wan sii aber das dottiren kan, was sii fohrgegeben, So wiirdt Ihr dii Iustitia nit können denegiret werden, woreiin wiir mit S: L: billich zu sehen haben.
7. Der leuthe abgiifft Im Norder vndt Siider theiil dytmarsken zu Erhöen, Sehen wiir nit, wii das könne practiciret werden, weiill Sii darkeegen mit starcken versiichrungen von beiiderseiidtz vnseren fohrfaaren versehen.

oversæt: det er rimeligt (billich); eller også at herrerne forbyder, at ingen af deres undersåtter (hvad angår landsbyerne) må besvogre sig (befreiien) med de adelige folk.

6. Hvad angår den peinlige (halsløse/kriminelle) domstol, da er der jo for længst lavet en forordning (Ordinandtz) om, hvorledes der skal holdes hus med den, hvorfra vi for vores vedkommende ikke kan vige. Dorothea Reventlows sag[1] står i bevisførelsesfasen (in puncto probationis), som hun indtil dags dato endnu ikke har fremlagt; men hvis hun kan bevise (dottiren) det, som hun har foregivet, så vil retfærdigheden (Iustitia) ikke kunne nægtes (denegiret) hende, hvilket vi i retfærdighed har at påse sammen med Deres Kærlighed.
7. At forhøje folks afgifter i den nordlige og sydlige del af Ditmarsken, ser vi ikke, hvordan kan praktiseres, eftersom de derimod er forsynet med stærke forsikringer fra vores forgængere på begge sider.

Brev 154/3 * 1. Juli 1633.

Til Rentemestrene.
Om et Scepter, som skal forgyldes af en Guldsmed. — Kgl. Bibl.

Dette Septher skall tilstilliss En guldsmiid, att hand ded st[r]ax forgiilder. Køben: den 1 Iulij Anno 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: Om et Scepter, som skal forgyldes af en Guldsmed. — Det Kongelige Bibliotek.
Dette scepter skal overgives til en guldsmed, så han straks forgylder det. København den 1. juli år 1633. Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde.

Brev 155/3 * 4. Juli 1633.

Til Karen Sehested.
Hun skal rejse med Børnene til Frederiksborg; det Tøj, som de fik paa Børsen, skal ogsaa sendes derhen. — Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.

[1]) Dorothea Rathlov. I Voss's Excerpter i Geh. Ark. nævnes blandt de Sager, der have været for ved den i Slesvig i Septbr. — Oktbr. 1633 afholdte Landret en Sag imellem Dorothea Rathlov og Daniel Rantzau om nogle „Incidenspunkter".

Side 138
Kerre karren, du skaldt drage med børnen hen ad fre: ygen Epther middag ued Ett slett.
Ded tøii, som dii fiick y gaar paa Børssen, ded skall indpackiss, Och saa uiidt som ded inted kan faa Rom paa uognen, som dii agger paa, ded skall komme Epther strax y morgen.
Køben: den 4 Iulij Anno 1633. Christian.
Udskrift: Karren Sehsted tiil hande.

oversæt: *(Dette er fortsættelsen af brev nummer 155 til Karen Sehested af 4. juli 1633 angående børnenes rejse til Frederiksborg, som begyndte på forrige side.)*
Kære Karen, du skal drage af sted med børnene mod Frederiksborg igen efter middag klokken et slet.
Det tøj, som de fik i går på Børsen, det skal pakkes ned, og så vidt som det ikke kan få plads (Rom) på vognen, som de kører (agger) på, skal det komme efter straks i morgen.
København den 4. juli år 1633. Christian.
Adresse: Karen Sehested i hænde.

Brev 156/3 * 4. Juli 1633.

Til Frederik Günther.
Han skal opsætte en Skrivelse til Amtmanden paa Steinborg, Ditlev Rantzau, hvorefter denne skal formaa Marskbønderne til at udvide Kanalen mellem Glückstadt og Krempe. — Geh. Ark.

Ein skreiiben an H: detloff Randtzou [1]), dass Er meinem fohrigem Skreiiben [2]) nach dii Maskleuthe dahin disponiren Soll, das Sii dii fardt zuiisken der glyckstadt vndt der kremppen verbreiiten Sollen,

in betrachtung, dass selbige fardt dem lande zum besten vndt nit zu dem accord, So der fuhr halber mit den leuthen gemacht, kan gerechnet werden [3]).
Kopen: den 4 Iulij Anno 1633.
Christian.
Udskrift: Friderich gunther zu handen.

oversæt: Han skal opsætte en Skrivelse til Amtmanden paa Steinborg, Ditlev Rantzau, hvorefter denne skal formaa Marskbønderne til at udvide Kanalen mellem Glückstadt og Krempe. — Gehejmearkivet.
En skrivelse til hr. Ditlev Rantzau[1] om, at han i overensstemmelse med min tidligere skrivelse[2] skal formå marskfolket (bønderne) dertil, at de skal udvide farvandet (kanalen) mellem Glückstadt og Krempe, i betragtning af, at samme farvand er til landets bedste og ikke kan medregnes til den aftale (accord), som er indgået med folkene angående transporten[3].
København den 4. juli år 1633. Christian.
Adresse: Frederik Günther i hænde.

[1]) Ditlev Rantzau var Amtmand paa Steinborg fra 1614 til sin Død 1639. Zeitschrift der Gesellsch. für die Gesch. der Herzogth. Schleswig, Holstein u. Lauenburg II, 124.
[2]) Den 24. Maj 1633 havde Kongen befalet Ditlev Rantzau at formaa „die Crempermarscher" til at udvide den „Fleth", der strækker sig fra Krempe til Glückstadt. Inländische Concepten. Geh. Ark.
[3]) I „Inländische Concepten" findes en af Fr. Günther opsat og den 4. Juli dateret Koncept til en Skrivelse til Ditlev Rantzau, i alt væsentligt ligelydende med Kongens Brev.

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3
Side 139

Brev 157/3 * 6. Juli 1633.

Til Frederik Urne.
Han skal af Øresunds Toldkiste udbetale Fragten af det Tin, som er kommet fra England. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Slodzherren thill Chroneborgh Frederich wrne skall aff tholdkisten lade udtelle och betale fragten aff det thin, som er kommen fra Engeland. Frederichsborgh dend 6 Iulij 1633.

oversæt: Til Frederik Urne.
Han skal af Øresunds Toldkiste udbetale fragten af det tin, som er kommet fra England. — Afskrift i Frederik Urnes Kopibog.
Slotsherren til Kronborg, Frederik Urne, skal af toldkisten lade udbetale og betale fragten for det tin, som er kommet fra England. Frederiksborg den 6. juli 1633.

Brev 158/3 * 7. Juli 1633.

Til Frederik Günther.
Af det, som Palle Rosenkrands og Christopher von der Lippe have indleveret i Kancelliet vedrørende Enkedronning Sophies Efterladenskaber, skal udskilles, hvad der tilhører Kurfyrstinde Hedevig af Sachsen. — Geh. Ark.

[Es sol]l [1]) Nachgesuchett werden in der Chanseleii, wass [Palle] [1]) Rossenkrandtz vndt D: van der liippe der fraumutter Seligen Nachlasses halber Eingeliffuerdt [2]), woruon der Churfurstinnen [3]) zustendige sachen Sollen separiret werden. Kopenhagen den 7 Iulij Anno 1633. Christian.
Udskrift: Frederich gunther zu handen.

oversæt: Til Frederik Günther.
Af det, som Palle Rosenkrands og Christopher von der Lippe have indleveret i Kancelliet vedrørende Enkedronning Sophies Efterladenskaber, skal udskilles, hvad der tilhører Kurfyrstinde Hedevig af Sachsen. — Gehejmearkivet.
Der skal søges efter i kancelliet, hvad Palle Rosenkrands og dr. von der Lippe har indleveret angående den salige mormors [enkedronning Sophies] efterladenskaber, hvorfra de sager, som tilkommer kurfyrstinden[3], skal udskilles (separiret). København den 7. juli år 1633.
Christian.
Adresse: Frederik Günther i hænde.

Brev 159/3 * 9. Juli 1633.

Til Frederik Günther.
Der skal tilstilles Kurfyrstinde Hedevigs Afsending, Hans Siegfried von Lüttichau, Kopier af alt, hvad der findes i Trææsken. — Geh. Ark.

[1]) Papiret er afrevet, hvor de indklamrede Ord have staaet.
[2]) Palle Rosenkrands, Lensmand paa Nykjøbing, og Christopher von der Lippe vare Kongens Kommissarier ved Delingen af Arven efter Enkedronning Sophie. Schlegel, Sammlung zur Dän. Geschichte II, 4, 144.
[3]) Christian IV's Søster Hedevig, Enke efter Kurfyrst Christian II af Sachsen (død 1611).

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3
Side 140

Alless dass, wass in der höldzerne bixe gewessen, das Soll copiiret werden vndt M: Lyttich [1]) zugestellet werden. Rossenburch den 9 Iulij Anno 1633. Christian.
Udskrift: Friderich gunther zu handen.

oversæt: *(Dette er fortsættelsen af brev nummer 159 til kammersekretær Frederik Günther af 9. juli 1633 angående dokumenterne i trææsken, som begyndte på forrige side.)*
Alt det, som har været i den æske (bixe) af træ, det skal kopieres (copiiret) og tilstilles herre Lüttich[1]. Rosenborg den 9. juli år 1633. Christian.
Adresse: Frederik Günther i hænde.

Brev 160/3 * 10. Juli 1633.

Til Frederik Günther.
Hvis Kurfyrstinde Hedevig har faaet Enkedronning Sophies Inventarium over hendes Efterladenskaber, bør hun staa Kongen til Ansvar derfor, men hvis ikke, bør hun staa ham bi i at forlange det. — Geh. Ark.

Memoriall. Souern Dii Chur: von Saxen dass offtbenentes Inuentarium [2]) Emphangen hatt, So muss sii mich deswegen Necessario Rede vndt andtwordt geben.

Daa Sii aber Solches niit Emphangen hatt, So wiil Ihr gebiihren Neben mich um Selbiiges Inuentarium zu Sprechen. Kopen: den 10 Iulij Anno 1633. Christian.
Udskrift: Friderich gunther zu handen.

oversæt: Til Frederik Günther.
Hvis Kurfyrstinde Hedevig har faaet Enkedronning Sophies Inventarium over hendes Efterladenskaber, bør hun staa Kongen til Ansvar derfor, men hvis ikke, bør hun staa ham bi i at forlange det. — Gehejmearkivet.
Memorial. Såfremt kurfyrstinden af Sachsen [Hedevig] har modtaget det ofte omtalte inventarium[2], så må hun nødvendigvis (Necessario) stå mig til regnskab og svare derpå.
Men da hun ikke har modtaget det, så vil det anstå hende at tale (forlange) sammen med mig om samme inventarium. København den 10. juli år 1633. Christian.
Adresse: Frederik Günther i hænde.

[1]) Kurfyrstinde Hedevig havde sendt sin Kammerjunker Hans Siegfried von Lüttichau til Kongen for at afhente de til hendes Arvedel efter Enkedronning Sophie hørende Sager, som endnu vare i Christian IV's Besiddelse. Se Lüttichau's Revers af 13. Juli 1633. Danske Kongers Hist. Nr. 73 ø (Geh. Ark.). Denne H. S. v. Lüttichau blev 1642 udnævnt til Overberghauptmand i Norge, men døde allerede 1644. Brünnich, Kongsberg Sølvbergverk S. 98 f. (hvor han urigtig kaldes Frederik v. L.) 109. Jvfr. Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. III, 4. 18.
[2]) Ved Hoveddelingen af Enkedronning Sophies Efterladenskaber i Maj og Juni 1632 savnedes to af hende egenhændig skrevne Inventarier. Kongens Søster Hertuginde Augusta af Holsten-Gottorp, Hertug Johan Adolfs Enke, tilstod senere, at hun havde taget det ene af dem til sig, men vilde ikke udlevere det. Schlegel, Sammlung zur Dän. Gesch. II, 4, 142—43.

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3
Side 141

Brev 161/3 * 10. Juli 1633.

Til Frederik Günther.
Han skal meddele Hans Siegfried von Lüttichau, at Kongen stoler paa, at Kurfyrstinde Hedevig vil i Forening med ham opfordre Hertuginde Augusta af Holsten til at udlevere Enkedronning Sophies Inventarium. — Geh. Ark.

Du sollest hiin zu M: liittich gehen vndt ihm vermelden, weiil ich ihm vertröstung gethan, Ich wolthe meiiner Schuester dii Chur: von Saxen, Ihrem begehren Nach, dassienige, So alhii im lande noch verhanden, So I: L: zustendich von der fraumutter Sehliigen Nachlassenskafft, folgen lassen, So versehe Ich mich hinwiiderum zu meiner Schuester dii Chur: zu Saxen, das sii nit von miir abtretten wiirdt, Sondern mit miir dii von holstein darhin halthen, dass sii vnss dass Inuentarium, So dii fraumutter Selich mit Eiigenen handen geskriiben, hergeebe. Ehe vndt befohr solches geskiet, So kan dii von Saxen nit wiissen, was sii zu fohderen hatt oder Niit. Kopen: den 10 Iulij Anno 1633. Christian.
Udskrift: Friiderich guntheren zu handen.

oversæt: Til Frederik Günther.
Han skal meddele Hans Siegfried von Lüttichau, at Kongen stoler paa, at Kurfyrstinde Hedevig vil i Forening med ham opfordre Hertuginde Augusta af Holsten til at udlevere Enkedronning Sophies Inventarium. — Gehejmearkivet.

Du skal gå hen til herre Lüttich og meddele ham, at eftersom jeg har givet ham tilsagn om, at jeg i overensstemmelse med hendes begæring ville lade min søster, kurfyrstinden af Sachsen, få det, som endnu er forhånden her i landet, og som tilkommer Deres Kærlighed (I: L: - Ihre Liebden) af den salige mormors efterladenskaber, så forventer jeg på den anden side af min søster, kurfyrstinden af Sachsen, at hun ikke vil falde mig i ryggen (abtretten wiirdt), men sammen med mig formå hende af Holsten [hertuginde Augusta] til, at hun udleverer os det inventarium, som den salige mormor har skrevet med egne hænder. Inden og før sådant sker, kan hun af Sachsen ikke vide, hvad hun har at fordre eller ej. København den 10. juli år 1633. Christian.
Adresse: Frederik Günther i hænde.

Brev 162/3 * 11. Juli 1633.

Til Frederik Günther.
Han skal erklære Lüttichau, at Kurfyrstinde Hedevig kun kan vente at faa den hende tilkommende Del af Moderens Efterladenskaber udleveret, hvis hun svarer ærlig paa Kongens Spørgsmaal angaaende Inventariet og ikke tager Hertuginden af Holstens Parti. — Geh. Ark.

Du sollest wiiderum mit der Churfurstinnen kammeriuncker Reden in illum finem: Wan dii Churfurstinne Sich Nur kegen miir Sich Erkleeren wiil, Dass sii miir allemal solche andtwordt auff meiine frage geben wiil, alss sii miit guthem gewissen Es gedencket fur godt im himmel zu

oversæt: Du skal atter tale med kurfyrstindens kammerjunker i dette øjemed (in illum finem): Hvis kurfyrstinden blot vil erklære sig over for mig, at hun altid vil give mig et sådant svar på mit spørgsmål, som hun med en god samvittighed tænker at kunne stå inde for over for Gud i himlen (fur godt im himmel zu)...

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3

Side 142
verandtworten, So wiil ich strax Ihr alles, Ihrem begehren Nach, gerne folgen lassen.
Wiil sii aber partes der von holstein mit agiren helffen, So disputire ich liiber mit sii de toto quam de parte.
Ich kenne dass weiiber gesindecken woll, wan sii zusammen kommen, Sii können woll etwas zusammen Smiiden.
Wan dii Chur: v: Saxen solchess von miir begehrete, Ich wuste, so waar miir godt helffen Soll, nit, wii Ich mich darein wehren konthe, wan Ich ihr bruder sein wolthe. Rossenborrig den 11 Iulij Anno 1633. Christian.
Udskrift: Friderich gunther zu handen.

oversæt:
Dette er fortsættelsen af brev nummer 162 til kammersekretær Frederik Günther af 11. juli 1633 angående arvestriden, som begyndte på forrige side.)
Side 142
ansvarliggøre (verandtworten), så vil jeg straks og gerne lade hende få alt efter hendes begæring. Men hvis hun vil hjælpe hende af Holsten med at agere part (partes mit agiren helffen), så strides jeg hellere med hende om det hele end om en del (de toto quam de parte).

Jeg kender skam det kvindfolkepak (weiiber gesindecken) vel; når de kommer sammen, kan de såmænd sagtens smede noget sammen.
Hvis kurfyrstinden af Sachsen begærede sådant af mig, vidste jeg – så sandt Gud skal hjælpe mig – ikke, hvordan jeg skulle værge mig derimod, hvis jeg fortsat ville være hendes broder. Rosenborg den 11. juli år 1633. Christian.
Adresse: Frederik Günther i hænde.

Brev 163/3 * Juli 1633.

Til Frederik Günther.
Han skal opsætte et Udkast til en Revers, som Lüttichau skal give fra sig paa Kurfyrstinde Hedevigs Vegne. — Geh. Ark.

Weiill der Chur: kammeriuncker sich Erkleret, dass Er seinen Reuers aussgeben wiill auff der Chur: wegen, So sollestu Solchen Reuers zu papiir bringen, auffdass Man Einmall Ende darauff kriigen [1]).
Kopen: den 12 Iulij Anno 1633. Christian.
Udskrift: Frederik gunther zu handen.

oversæt: Eftersom kurfyrstindens kammerjunker har erklæret, at han vil udstede sin revers (Reuers) på kurfyrstindens vegne, så skal du nedskrive en sådan revers på papir, for at man omsider kan få bragt en afslutning på dette[1]. København den 12. juli år 1633. Christian.
Adresse: Frederik Günther i hænde.

[1]) Lüttichau's ovfr. S. 140 omtalte Revers af 13. Juli gik ud paa, at, da Christian IV havde vægret sig ved at udlevere de af Enkedronning Sophies Efterladenskaber, som tilkom Kurfyrstinde Hedevig, men endnu vare i hans Værge, førend han var sikker paa, at Kurfyrstinden vilde forene sig med ham for at faa et Inventarium og nogle andre Brevskaber igjen, som man dements skulde være komne i Hertuginden af Holstens Hænder, og i det Hele sige ham oprigtig alt, hvad hun vidste derom, saa havde han, der kjendte Kurfyrstindens Stemning, at hun ikke i denne Sag vilde gaa Kongen imod, ikke taget i Betænkning at love ved sin adelige Ære og Tro, at han inden 6 Uger vilde skaffe hendes skriftlige Erklæring, hvori hun forpligtede sig til at præstere det, som Kongen efter det foranistaaende maatte ønske.

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3
Side 143

Brev 155/3 * 12 Juni 1633.

Udkast til en Skrivelse til Kurfyrstinde Hedevig, hvori hun opfordres til at erklære, om hun veed, hvor Enkedronning Sophies Optegnelse om hendes sidste Vilje og Inventariet over hendes Efterladenskaber ere blevne af. — Geh. Ark.

Ahn dii Churfurstin zu saxen.
Nachdem ihr kammeriuncker mit ihr skreiiben zu miir kommen vndt Seiiine werbung abgeleget, So habe Ich strax dii sachen, so auff der theilung fuhrgelauffen, herfohr suchen lassen, In meinung, dass alless beii Einander zu finden, wass miir zu haben gebiihrett, alss nemlich der fraw mutter Ledtzsten wiillen [1]) vndt dass Inuentarium vber I: L: seliigen Nachlassenskafft.
Weiill ich aber dii höldzerne buxe, wohrein solchess gelegen, lehdich waar (!) biiss auff Eiinen briiff vndt zuehne Setthelen [2]), so darein gestackt (woruon der obenbenanter kammeriuncker copiam bekommen), Alss begehre Ich von I: L: zu wissen, Ob Ihr bekandt, wohr solches gebliiben, Dan Ich miihr nit Einbilden kan, wohr diiselbige mugen gebliiben sein, aldiiweiill Ich sii nihmalss aussen fohr der buxen gesehen [3]).

overæt: Til kurfyrstinden af Sachsen.
Efter at Deres kammerjunker er kommet til mig med Deres skrivelse og har fremført sit ærinde (werbung), har jeg straks ladet de sager, som kom frem ved arvedelingen, søge frem i den hensigt at finde alt samlet, som det tilkom mig at have, nemlig fru moderens sidste vilje[1] samt det inventarium over Deres Kærligheds [enkedronning Sophies] salige efterladenskaber.
Men eftersom jeg fandt den trææske (buxe), hvori sådant lå, tom på nær et enkelt brev og to sedler[2], som var stukket deri (hvoraf ovennævnte kammerjunker har fået en kopi), så begærer jeg at vide af Deres Kærlighed, om det er Dem bekendt, hvor disse sager er blevet af. Thi jeg kan ikke forestille mig, hvor de kan være henne, eftersom jeg aldrig har set dem uden for æsken[3].

Brev 165/3 * 17. Juli 1633.

Til Rentemestrene.
Den Maler, som arbejder paa Skibet Arken, skal, naar han er færdig dermed, male Kongens Stue paa Kronborg. — Kgl. Bibl.

[1]) Om Enkedronningens Optegnelse om sin sidste Vilje se Schlegel, Sammlung zur Dän. Gesch. II, 4, 141 f. En Afskrift af den findes i Danske Kong. Hist. Nr. 73 ø (Geh. Ark.).
[2]) Det kan formodes, at disse to Sedler ere de samme, som nu findes i Danske Kong. Hist. Nr. 73 ø og ere Optegnelser af Enkedronningen om hendes Efterladenskaber.
[3]) Fr. Günther har paa det udaterede Udkast paategnet: 12. Juli 1633. Skrivelsen blev affærdiget d. 13. Juli, som det fremgaar af Kurfyrstinde Hedevigs Brev til Kongen af 12. Oktbr., hvori hun erklærer, at hun intet veed om Inventariet, men skal sende ham alle de Oplysninger, som hun maatte kunne faa derom. Sachsen Nr. 46 (Geh. Ark.).

Side 144
Naar den Maaler [1]), Som brugiss paa Skiiben, haffuer affgiord paa Archen, Sauiidt som derpaa Nu er at gørre, daa skal hand begiiffue sig neder tiil Crone: och sammestedtz Staffere myn Stue, som Er nest wollen hen ymod Skaane. Køben: den 17 Iulij Anno 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne til hande[2]).

oversæt: *(Dette er fortsættelsen af brev nummer 165 til rentemestrene af 17. juli 1633 angående malerarbejdet, som begyndte på forrige side.)*
Når den maler[1], som bruges på skibene, har afsluttet sit arbejde på Arken, så vidt som der nu er at gøre på det, da skal han begive sig ned til Kronborg og sammesteds dekorere (Staffere) min stue, som er nærmest volden hen imod Skåne. København den 17. juli år 1633. Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde[2].

Brev 166/3 * 19. Juli 1633.

Til Frederik Urne.
Han skal lade en Borger i Helsingborg, Jakob Jensen, sætte i Hullet paa Kronborg; Penge skulle sendes fra Toldboden i Helsingør til Kjøbenhavn. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.
Der er en Borger udi helsingborg ued naffn Iackob Iensøn, Som du skallt lade kalde thill dig, att du hannom nogett haffuer att Sige. Naer hand nu kommer offuer thill dig, da skalltt du lade tage hannom och sette hannom paa Chroneborrig paa fem natters thid udi hullett och thragteris med vand och brøed.
Saa mange penge, som, Siden ieg Sidst var paa tholdboden, kand vere indkommen, endog de ere faa, de skall Strax hidsendis. Kiøbenhaffn dend 19 Iulij Anno 1633 [3]).

oversæt: Han skal lade en Borger i Helsingborg, Jakob Jensen, sætte i Hullet paa Kronborg; Penge skulle sendes fra Toldboden i Helsingør til Kjøbenhavn. — Afskrift i Frederik Urnes Kopibog.
Der er en borger i Helsingborg ved navn Jakob Jensen, som du skal lade kalde til dig, under påskud af at du har noget at sige ham. Når han nu kommer over til dig, da skal du lade ham gribe og sætte ham på Kronborg i fem nætters tid i hullet (fængselscellen) og traktére ham med vand og brød. Så mange penge, som der kan være kommet ind, siden jeg sidst var på toldboden, selvom de er få, skal straks sendes herhen. København den 19. juli år 1633[3].

Brev 167/3 * 19. Juli 1633.

Til Frederik Urne.
Memorial angaaende nogle Punkter, som skulle haves i Agt ved Affattelsen af Instruxen for de Gesandter, som skulle sendes til Dresden for at forhandle om Prins Christians Ægteskab. — Geh. Ark.

[1]) Villum Hornbolt
[2]) Udenpaa Brevet er paategnet: Anlangende holmens Malere thill Cronneborig at forreigsse, Er bestildt.
[3]) Modtaget paa Kronborg 20. Juli.

Side 145
Memoriall wber Etzliiche Puncten, So in der Instruction Naher Dressden sollen in acht genommen werden [1]).
Wan dii gesanten gefraget werden, wass fuhr Ein leiibgeding dem freulein zu vermachen befehligdt sein, vndt wii hoch dasselbige von Eiinkommen Es Sein Soll, So haben Sii zu andtworthen, wan ihnen fohrher dess Braudtskadtzes vndt der zugaabe halber beriicht geskeen, So wollen sii sich des leiibgedingss halber auch Erkleeren.
Daa nun der Churfurst Ess beii dem gewohnliichem Braudtskadtz, Nemlich den 15000 flo:, wiill bleiiben lassen vndt sich nit weiiter angreiiffen, So Sollen dii gesanthen sich *Resoluiren*, Man wolle dem freulein hinuiderum Ein leiibgeding vermachen, welches von Iehrliichen *Intraden* So gudt sein Soll, alss 30000 flo: Renthe sich belauffen kan.
Daa Nun der Churfurst sich vernemmen lessett, Er wolle nit hoffen, das man S: L: freulein tochter Slechter zu *tractiren* begehre, dan dii fohrigen, so hii ins landt gekommen, *tractiret* worden, So haben dii gesanten darauff zu andtworthen, Dass ess itzo weiit ein andere beschaffenheiidt habe, wii ess fohrhiin gehabdt, In betrachtung, dass dii fohrige freuleiin fast alle an Regerende könnige verhöiirathed, beii welchen Ess Standt, wii sii dasselbige anordnen wolthen, welches anitzo So nit ist.
Dass vnserer In godt Ruender fraumutter Seliigen So Eiin Stadtliches leiibgeding geworden, dass kam daher, dass Sii Eiinige thochter waar, vndt Sii I: L: herrenfatters nachlassenskafftz Erbe allein waar.
Dass vnseren Schuesteren, dii von Saxen vndt dii von holstein, So skone leiibgedenge Erlangett, dass machte,

oversæt: *Memorial angående nogle punkter, som skal tages i agt i instruksen til Dresden[1].*
Når gesandterne bliver spurgt om, hvad for et livgeding (enkesæde/livrente) der er givet ordre til at testamentere frøkenen [prinsesse Magdalena Sibylla], og hvor stor denne indkomst skal være, så

skal de svare, at når de først har fået underretning om medgiften (Braudtskadtzes) og tilskuddet, så vil de også erklære sig angående livgedinget.
Da kurfyrsten nu vil lade det blive ved den sædvanlige medgift, nemlig de 15.000 gulden (flo:), og ikke strække sig længere, så skal gesandterne beslutte (*Resoluiren*), at man til gengæld vil testamentere frøkenen et livgeding, som af årlige indtægter (*Intraden*) skal være så godt, som det kan beløbe sig til af en rente på 30.000 gulden.
Når kurfyrsten nu lader høre, at han ikke håber, at man ønsker at behandle (*tractiren*) hans frøkendatter ringere end de forrige, som er kommet her til landet og er blevet *tracteret*, så skal gesandterne svare derpå, at det nu har en helt anden beskaffenhed, end det havde førhen; i betragtning af, at de forrige frøkener næsten alle blev giftet bort til regerende konger, hos hvem det stod til dem, hvorledes de ville anordne det samme, hvilket det jo ikke er således nu.
At der blev vores salige mormor, som hviler i Gud, så stateligt et livgeding til del, det kom sig af, at hun var enebarn, og hun var enearving efter sin herrefaders efterladte formue.
At vores søstre, hende af Sachsen [Hedevig] og hende af Holsten [Augusta], opnåede så skønne livgedinger, det skyldtes...

---

[1]) Fr. Günthers Koncept til Instruxen for Jørgen Urne, Dionysius von Pudewils og Ditlev Reventlov er af 19. Juli. Af samme Dag er ogsaa Günthers Koncept til en Fuldmagt for Gesandterne. Koncepten til Instruxen er for øvrigt ikke lidet afvigende fra Kongens Memorial. (Inländische Concepten, Geh. Ark.) Kongens Kreditiv for Gesandterne er først af 28. Juli (Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 282).

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3
Side 146
dass Ihnen Nebenst ketten vndt klenodien Eiiene tonne goldess mitgegeben waardt [1]).

oversæt: at der foruden kæder og klenodier blev givet dem en tønde guld med i medgift[1].

Brev 168/3 * 20 Juli 1633.

Til Rentemestrene.
Om Hans Markdanners Ansættelse som Opsynsmand over Børnehuset. — Kgl. Bibl.
Ieg haffuer laadiid tale med hanss Markodaner, At hand Opsiichten Paa Børnehussiid Siig skulle Paatage [2]), Huilckid hand ochsa haffuer loffuid at uylle gørre.
Huorfor y med hannem om hans gaisii skall tractere Och hannem sliggen vnderholding forordne, Som hand kan leffue aff. Hand skall haffue siin werrelsse, dersom fogeden yndtiildis udi losserit haffuer, Och Schall hannem ochsaa ded lossomente, som der offuenpaa Er, yndrømmis, Paaded hand diste bedre Rom kan haffue tiil hanss dondt, Och hand distebedre kan See, huad dii tager dem for udi samme huss. Fogeden, Som indtil diss udi samme huss losserit haffuer, skall forskaffis et andiid lossomendt, saat forbenente Markodan med ded første kan komme derind. Skulle der inted saa Snardt till fogeden kunde forskaffis

oversæt: Jeg har ladet tale med Hans Markdanner, at han skulle påtage sig opsynet med Børnehuset[2], hvilket han også har lovet at ville gøre.
Hvorfor I med ham skal forhandle (tractere) om hans gage (gaisi) og forordne ham en sådan underholdning, som han kan leve af. Han skal have sit værelse, hvor fogeden indtil nu har boet (losserit), og der skal ligeledes indrømmes ham det logiment (lossomente), som er ovenpå, for at han des bedre kan have plads (Rom) til sit arbejde (dondt), og han des bedre kan se, hvad de tager sig for i samme hus. Fogeden, som indtil nu har boet i samme hus, skal der skaffes et andet

logiment, så forbenævnte Markdanner med det første kan komme derind. Skulle der ikke så hurtigt kunne skaffes [noget] til fogeden...

[1]) Fr. Günther har paa den udaterede Memorial paategnet: 19. Julij 1633.
[2]) Hans Markdanner til Søgaard, Søn af Kaspar Markdanner, blev ansat som Opsynsmand over Børnehuset fra d. 29. Septbr. og fik Bestallingsbrev som „Kaptajn til Skibs og Vands“ og som „Øffverst Inspector“ over Tugthuset og Børnehuset d. 20. Oktbr. 1633. (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872 S. 134. O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 154. Sjæll. Reg. XIX, 166. Jvfr. Nr. 142.) Han havde allerede tidligere været Kaptajn (Bricka og Gjellerup, Den danske Adel I, 344). I sine unge Dage havde han studeret udenlands (Ny kirkehist. Saml. II, 523. Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. III, 285). En Tid ejede han (maaske kun en Del af) Vejlegaard i Fyn og derefter Langesø, som han afhændede 1631 (K. Hansen, Danske Ridderborge, 1876, S. 168 ff. Vedel Simonsen, Rugaards Hist. II, 1, 129).

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3
Side 147

Ett lossomendt, daa kan man hiire Ett huss tiill hannem udi Naboelauid. Køben: den 20 Iulij Anno 1633. Christian.
Udskrift: Renthemeiisterne tiill hande.

oversæt: et logiment, da kan man leje et hus til ham i nabolaget. København den 20. juli år 1633. Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde.

Brev 169/3 * 21. Juli 1633.

Til Rentemestrene (?).
Om Forfærdigelse af Gjældsbreve paa 60,000 Dlr. — Skrevet med Blyant. Kgl. Bibl.

Der skall St[r]ax forferdiigiss geldbreffue [1]) Paa 60000 dl:, Som skall deeliss udi thu, tre, fiihre och fem tussind daler, Paded man dem desto bedre kan bekomme. Der uiill strax till samme breffue gørris kabsseler y forrad tillatt henge for breffuen. Køben: den 21 Iulij Anno 1633.

oversæt: Der skal straks udfærdiges gældsbreve[1] på 60.000 daler, som skal deles i to, tre, fire og fem tusinde daler, for at man des bedre kan få dem afsat. Der vil straks til samme breve skulle gøres kapsler (kabsseler) i forråd til at hænge for brevene. København den 21. juli år 1633.

Brev 170/3 * 27. Juli 1633.

Til Rentemestrene.
Angaande Johan Braems Rejse i Kongens Tjeneste og om de Penge, han skal have dertil. Forskjellige Ordrer om Bygningsarbejder paa Kjøbenhavns Slot. — Kgl. Bibl.
Rentemeisterne skall befahle Iohan Braam, At hand begiiffuer sig strax herud Och fornemmer uyder myn wyllie, huorpa hand Siig skall begiiffue hen paa dii steder, Som hand myn befahling best kan forrette. Hannem skall heer tiilstiillis ty tussind daler, Och skall hand bekomme tiil førstkommende Omslag paa handen for ded forrige fem tussind daler.

oversæt: Der skal straks udfærdiges gældsbreve[1] på 60.000 daler, som skal deles i to, tre, fire og fem tusinde daler, for at man des bedre kan få dem afsat. Der vil straks til samme breve skulle gøres kapsler (kabsseler) i forråd til at hænge for brevene. København den 21. juli år 1633.

[1]) I et Brev af 12. Aug. 1633 til Ditlev Rantzau til Pancker og Kaj Ahlefeldt til Mehlbeck omtaler Kongen, at han har besluttet at optage til sit og Rigets Brug en anselig Sum Penge. Inländ. Concept.

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3

Side 148

Dii uynduiss rammer paa den Store Saall paa køben: skall med Oldermanden udi Sneckerlaauyd fortingiss tiil En uiiss tiid att uerre ferdig. Item En trummeter Stoll offuer Dørren udi samme Sall, tiill huilcken dør ochsaa skall gørriiss Ett dørgeriicht, huorudi dørrene kan hengiiss. Trummeter Stolen skall uerre saa Stor, att derpaa kan staa 24 trummeter [1]).
Der skall udi tyde tenckiss paa Steen tiil den trappe, som gaar Op tiill samme Saall, dog skall den bliiffue paa den maaner, som den Nu Er, dog mutatis mutandis.
Dii kammer, som Chanseliierne tilforne udi uaar, skall saledis Repareris, saatt man kan lossere derudi.
Taggiid offuer Sallen skall fliies, saatt ded Er tørdt, Och skall der uerre stillingtreer ued handen, Saatt man for uiinter kan gørre Stilling [2]) op tiil gaulen paa Sallen, Och derpaa paa foraarid, om gud uiill, Reparere gaulen paa Samme Saall, dog Liigesom den waar forhen, vden nogen huggen Steen.
M: Andres skall gørre langss Sallen 4 eller 5 Iern kraage tiill att henge Lyssekroner udi, huilcke hand skall befestiige op udi speruerckiid, saatt biielckerne dermed inted besuergiss.
Nordruff den 27 Iulij Anno 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: De vinduesrammer til den store sal på Københavns [Slot] skal der pruttes om prisen på (*fortingiss*) med oldermanden i snedkerlavet til en bestemt tid at være færdige. Ligeledes en trompetersstol over døren i samme sal, til hvilken dør der også skal gøres en dørindfatning (*dørgeriicht*), hvori dørene kan hænges. Trompetersstolen skal være så stor, at der på den kan stå 24 trompetere[1].
Der skal i tide tænkes på sten til den trappe, som går op til samme sal, dog skal den forblive på den måde, som den er nu, dog *mutatis mutandis* (med de nødvendige ændringer).
De kamre, som kancellisterne tidligere var i, skal således repareres, således at man kan bo (*lossere*) derind i.
Taget over salen skal plejes (*fliies*), således at det er tørt, og der skal være stilladstræ ved hånden, således at man før vinteren kan gøre stillads[2] op til gavlen på salen, og derpå til foråret, om Gud vil, reparere gavlen på samme sal, dog ligesom den var før, uden nogen hugget sten.
Mester Andreas skal gøre 4 eller 5 jernkroge langs salen til at hænge lysekroner i, hvilke han skal fastgøre oppe i spærreværket, således at bjælkerne dermed intet besværes.
Nisram (Nordruff) den 27. juli år 1633. Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde.

Brev 171/3 * Juli 1633.

Til Rentemestrene.

Kongen sender med Skibet Christians Ark en Del ufarvet Klæde samt noget „Kronrask“. Han giver Ordre om Sengeklæder, der skulle sendes til Skanderborg. — Kgl. Bibl.

_____

[1]) Lignende Arbejder synes omtrent samtidig at være udførte i „den lange Sal“ paa Rosenborg. Friis, Samlinger til Dansk Bygnings- og Kunsthistorie S. 102 f. [2]) Stillads.

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3

Side 149

Epther herhuosføiiede zeddell offuerskiicker Ieg med Christians Arck En anseendtlig haab wfaaruede kleede saoch nogiid kronraask [1]) med fortegnelsse derhuoss, huad sliigdt mig koster, huorepther y udi framtiiden, naar kleediid Er faaruid och bereed, eder kan rette.
Kronraasken kan y giiffue ud, naar y uyll, kleediid Er udaff ulige Priiss, som uell uiil haffuiss y acht, ty derpaa kunde skee stor bedrag. Saaframdt der Er nogiid yblandt, som tiill drauanterne Och anden udaff myt folck kan brugiss, ded skall faaruiss Rødt kaarmesiin. Huoss dette kleede fiindis En temmelig haab faarue, som uell uil haffuis udi acht, at den inted forkommis.
Der gørriss Ett antall fiier fornøden tiill ded boeskab, som skall hen ad Skanderborre, huorom y skall uerre, saatt dii kan uerre ued handen ymod S: Mickelss dag. 30 Bulsterdiiner och saa mange dundyner Och hoffuiddiiner, dog inted alle lyge gode, uiill der tiil.
Glyckstadt den 29 Iulij Anno 1633.
Udskrift: Rentemeisterne til hande.

oversæt: Efter den heri vedlagte seddel oversender jeg med Christians Ark en anselig mængde ufarvet klæde samt noget kronrask[1] med fortegnelse derhos om, hvad sådant koster mig, hvorhvorefter I i fremtiden, når klædet er farvet og beredt, kan rette jer.
Kronrasken kan I udlevere, når I vil; klædet har forskellig pris, hvilket vel må tages i agt, thi derpå kunne ske stort bedrag. Såfremt der er noget iblandt, som kan bruges til drabanterne og andre af mit folk, skal det farves karmoisinrødt. Hos dette klæde findes en temmelig mængde farve, som vel må tages i agt, at den intetsteds forsvinder.
Der gøres et antal fjer fornødent til det bohave, som skal hen mod Skanderborg, hvorom I skal sørge for, således at det kan være ved hånden imod sankt mikkelsdag. 30 bolsterdyner og så mange dundyner og hovedpuder, dog ikke alle lige gode, vil der kræves dertil.
Glückstadt den 29. juli år 1633.
Adresse: Rentemestrene i hænde.

Brev 172/3 * 3. August 1633.

Til Rentemestrene.
Om de Varer, Kongen har sendt med Skibet Christians Ark. — Kgl. Bibl.

Ieg uiil habiss, att Archen Nuhmer Er ankommen med dii waare, Ieg dermed framskyckede. Wed kleedid skall, Saamegiid ymmer mueligdt Er, gørris, Saat man ded tiil folcken kan vdgiiffue.
Disse herhuosføiiede breffue skall y strax forskaffe hen, dersom dii Schall hen.
Glyckstadt den 3 Augustj Anno 1633. Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiil hande.

oversæt: Jeg vil håbe, at Arken nu er ankommet med de varer, jeg sendte med den. Med klædet skal der, så meget som det overhovedet er muligt, skyndes på, således at man kan udlevere det til folkene.
Disse heri vedlagte breve skal I straks besørge hen, hvor de skal hen.
Glückstadt den 3. august år 1633. Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde.

[1]) Et Slags uldent Tøj.

150 1633.

Brev 173/3 * 9. August 1633.

Til Rentemestrene.

Kongen sender dem en Ordre til Frederik Urne om at udbetale dem, hvad der er i Toldkisten. Det engelske Klæde skal anvendes til Søfolkenes Afregning. — Kgl. Bibl.

Epthersom Ieg fornemmer vdaff eders skriiffuelse, at der gørris nogen penning fornøden tiil adskiillig Nodtuendige vdgiifft, Saa haffuer y herhuoss Ett breff tiil frederich wrne [1]) att Emphange, huorudi hand befalis att laade Eder alle dii penning følge, Som udi tolkiisten forhanden Er, huilcke uden thuiffel uell Sauiidt skall tiilstrecke, saat wiillem Mortensøn kan faa nogiid paa handen.
Naar ded Engelske kleede ankommer, som nu udi bestilling Er, daa skall ded uell forslaa nogiid tiil Søefolckens affregning, saatt man derudaff med gudtz hiielp ingen skaade Skall haffue.
Aff glyckstadt den 9 Augustj Anno 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande [2]).

oversæt:
Eftersom jeg erfarer af jeres skrivelse, at der kræves nogle penge til adskillige nødvendige udgifter, så har I hermed et brev til Frederik Urne[1] at modtage, hvori han befales at lade jer få alle de penge, som er forhånden i toldkisten, hvilke uden tvivl vel vil strække så vidt, at Willem Mortensen kan få noget udbetalt.
Når det engelske klæde ankommer, som nu er i bestilling, da skal det nok slå til til noget af søfolkenes afregning, således at man deraf med Guds hjælp ingen skade skal have.
Fra Glückstadt den 9. august år 1633. Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde[2].

Brev 174/3 * 9. August 1633.

Til Frederik Urne.

Han skal paa Rentemestrenes Forlangende sende dem, hvad Sølv og Guld der er i Toldkisten. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Naer Rentemesterne haffuer bud thill dig effter penge, da skall du lade dennom følge, huis Som udi tholdkisten udaff Sølff och guld findis. Glygstad dend 9 Augusti Anno 1633 [3]).

oversæt: Når rentemestrene sender bud til dig efter penge, da skal du lade dem få, hvad som findes i toldkisten af sølv og guld. Glückstadt den 9. august år 1633[3].

[1]) Se det følgende Brev.
[2]) Udenpaa Brevet er paategnet: Ankommen ved en trommeter den 13 Augusti 1633.
[3]) Modtaget paa Kronborg 14. August.

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3
Side 151

Brev175/3 * 9. August 1633.

Til Christian Friis.
Angaaende Robert Anstruthers Underhandlinger, de glückstadtske Kjøbmænds Handel paa Spanien, Frankrigs politiske Stilling samt Dr. Johan Cluvers Skrift, som er forelagt de Højlærde. — Geh. Ark.

Siiden dyn Siiste skriiffuelsse mig kom tilhande, daa Er M: Rubberdt [1]) hiid ankommen med Plenipotens aff hanss herre tilatt Ratificere ded siiste fœdus [2]), som bleff oprettid ymellom danmarck Och Engeland, Huorpaa hannem Er Suaarid, at sliigdt best kunde Skee, Naar hand mig udi Riigid besøgthe, huortill hand ochsaa Er benegen. Residenten tiil Briissel [3]) haffuer skreffuid gubernøren [4]) tiil in eandem sententiam, som hand haffuer skreffuid dig tiill, dy fleeste købmend her udi Byen haffuer Paass aff Infantdinden tiil Bryssel [5]).

oversæt: Siden din sidste skrivelse kom mig i hænde, da er herre Robert [Anstruther][1] kommet hertil med fuldmagt (*Plenipotens*) fra sin herre til at ratificere det sidste forbund (*fœdus*)[2], som blev oprettet imellem Danmark og England. Hvorpå der er svaret ham, at sådant bedst kunne ske, når han besøgte mig i riget, hvortil han også er tilbøjelig. Residenten i Bruxelles[3] har skrevet til guvernøren[4] i samme mening (*in eandem sententiam*), som han har skrevet til dig, thi de fleste købmænd her i byen har pas fra infantinden til Bruxelles[5].

[1]) Om den engelske Gesandt Robert Anstruthers Underhandlinger, først i Glückstadt og senere paa Skanderborg, se Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 286.
[2]) Karl I's Ratifikation af det i Haag 29. Novbr./9. Decbr. 1625 oprettede Forbund mellem England, Generalstaterne og Danmark synes aldrig at være bleven overbragt til Christian IV. Vel findes den trykt med Datum 18. Marts 1626 i The negotiations of Sir Thomas Roe S. 468, men naar Christian IV senere vilde bevise den engelske Konges Forpligtelse til at overholde Traktaten, holdt han sig ikke til denne Ratifikation, men til Karl I's Løfte i et Brev til ham af 2. Marts 1626, hvori han lovede ikke at formindske noget i „rationes, qvas Hagæ nuper confecimus“. (Christian IV til Anstruther, 16. Novbr. 1633. England Nr. 44. Karl I til Christian IV, 2. Marts 1626. England Nr. 34.) Christian IV's Ratifikation var af 28. Febr. 1626, men omfattede ikke flere af de hemmelige Artikler, i hvilken Omstændighed Karl l fandt en Grund til at erklære sig for ikke bunden til hele Traktaten. (The negotiations of Sir Thomas Roe S. 468 f. Mémoires et négociations secrètes de Rusdorf I, 695.) For øvrigt drejede Forhandlingerne sig vel nærmest om en Fornyelse af Traktaten. [3]) Gotlieb von Hagen.
[4]) Gouvernøren i Glückstadt, Christian Pentz.
[5]) Her er vistnok Tale om Passer til Handel paa Spanien.

152 1633.

At kon: y franckerige inted gerne Seer friid udi tyssland, derpaa Er ingen thuiffuel, Mens hand kunde snaardt faa Saa megiid hiemme at tage uaare, At hand forglemde tyssland.

D: kliiffuer [1]) haffuer uerrid heer Och begehriid siin baag igen, Som dii høiilerde att besee er tiilstillid, huilcken Ieg inted haffuer Siiet, siiden Ieg diig den tiilstillede, Huorfor du samme baag

mig med ded første med dii høiilerdiss mening deroffuer skaldt lade tilkomme. Vale. Gliickstadt den 9 Augustj Anno 1633.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friis tiil hande.

oversæt: At kongen i Frankrig ikke gerne ser fred i Tyskland, det er der ingen tvivl om, men han kunne snart få så meget at se til derhjemme, at han glemte Tyskland.
Dr. Clüver[1] har været her og begæret sin bog tilbage, som er overgivet til de højlærde (teologerne) til gennemsyn. Jeg har ikke set den, siden jeg overgav den til dig, hvorfor du ved første lejlighed skal lade samme bog tilkomme mig sammen med de højlærdes mening derom. Lev vel (*Vale*).
Glückstadt den 9. august år 1633. Christian.
Adresse: Kansleren, hr. Christian Friis, i hænde.
(Her begynder et nyt dokument, nummer 176 i samlingen, som indeholder en optegnelse på tysk over varebestillinger.)

Brev 176 Omtr. 12. August 1633.

Optegnelse om Varer, som ere bestilte hos Tønnis Bilderbeck i Hamborg, og om andre Varer, som denne har leveret. — Geh. Ark.

Anno 1633 den 12 Augustj Seiindt Nachfolgende waaren Beii tönnius Bilderbeck [2]) bestellet:

Rodt gebliimet sammid carmesiin geferwiit . . . 2542 Ellen, dii elle zu 3 1/2 daler, Ist . . . . . 7609 daler.[3])
Brandtgelb Atlask . . . . . 357 Ellen, dii elle zu 2 daler, Ist . . . . . 714 daler.
Rothen dammask . 4 Stuck, dii elle 7 fl, ist . . . 700 daler.
Brandtgelb atlask . 4 Stuck, dii elle 7 fl, Ist . . . 700 daler.
Roten taafft . . . . 4 Stuck, dii elle 7 fl, Ist . . . 700 daler.
Brandtgelben tafft 4 Stuck, dii elle 7 fl, Ist . . . 700 daler.
Von Brandtgelb, Blau, Rodt, Griin, weiis, Gelb, Braun vndt leiibfarue korntafft,

oversæt:
Optegnelse om Varer, som ere bestilte hos Tønnis Bilderbeck i Hamborg, og om andre Varer, som denne har leveret. — Gehejmearkivet.
År 1633 den 12. august er følgende varer blevet bestilt hos Tønnis Bilderbeck[2]:
Rødt, blomstret fløjl (sammid), farvet karmoisinrødt . . . 2542 alen, hver alen til 3 1/2 daler, er . . . 7609 daler.[3] Brandgult atlas (silketøj) . . . 357 alen, hver alen til 2 daler, er . . . 714 daler. Rødt damask . . . 4 stykker, alenen til 7 gylden (fl), er . . . 700 daler. Brandgult atlas . . . 4 stykker, alenen til 7 gylden (fl), er . . . 700 daler. Rødt taft . . . 4 stykker, alenen til 7 gylden (fl), er . . . 700 daler. Brandgult taft . . . 4 stykker, alenen til 7 gylden (fl), er . . . 700 daler. Af brandgult, blåt, rødt, grønt, hvidt, gult, brunt og livfarvet (kødfarvet) korntaft...

[1]) Dr. Johan Cluver, først Professor ved Sorø Akademi og senere, fra 1630, Superintendent i Ditmarsken, død 25. Decbr. 1633. (Moller, Cimbria literata I, 103. Tauber, Udsigt over Sorø Academies Forfatning S. 36.) Talen er vistnok om en Kommentar til Johannes Aabenbaring, som kort efter fik en Anbefaling af Kongen (Lackmann, Einleitung IV, 335 f.).
[2]) Kjøbmand i Hamborg.

[3]) Regningen er fejl; der skulde have staaet 8897 Dlr.

Side 153

Eiin Stuck von iehlicher farbe, dii Elle 2 fl lybsk, ist . . . . . 320 daler.
Zu fiihre kleiider vndt mentell von guldenstuck wollen 112 ellen, dii Elle 12 daler, Ist . . . . . 1334 daler.[1])
Zu fiihre kleiider von gebliimeten vndt miit golde gewiircke Atlasken kleiider, Nebenst der mantell, kommen 112 ellen, dii elle zu 6 daler, Ist . . . . . 672 daler.
Zu achte kleiider vndt zugehörigen mentell von vnderskiidtlichen faruen Atlask kommen . . . 224 ellen, dii elle zu 2 daler, Ist . . . 448 daler.
Wndtzen goldt vndt Siilber 400 ℔, das ℔ 15 1/2 dl:, Ist . . . . . 6200 daler.
Getaagen Siilber 20 ℔, das ℔ 38 daler, Ist . . . 760 daler.
Siiden Striimppe 66 paar, das paar 6 daler, Ist . . . 396 daler.
Striickede Striimppe 66 paar, das paar 2 dl:, Ist . . . 132 daler.
Summa lateris . . . 21385 daler.

Huiidt atlask med gulden Blumen 24 ellen, dii Elle 6 daler, Ist . . . . . 144 daler.
Schuardtz Atlask miit gulden blumen 24 Ellen, dii Elle 6 daler, Ist . . . . . 144 daler.
Blaau atlask mit gulden blumen 44 ellen, dii Elle zu 6 daler, Ist . . . . . 264 daler.
Rodt atlask miit gulden blumen 44 ellen, dii Elle 6 daler, Ist . . . . . 264 daler.
Brandtgelb atlask von selbiger aardt 44 ellen, Ist . . . . . 264 daler.
Griin atlask von selbiiger Aardt 44 ellen, Ist . . . 264 daler.
Braun atlask von selbiiger Aardt 44 Ellen, Ist . . . 264 daler.
Weiiss atlask von selbiiger Aardt 44 Ellen, Ist . . . 264 daler.
Rodt Atlask mit bunten blumen miit goldt vermiiskett muss seiin 96 ellen, dii Elle zu 6 daler, Ist . . . . . 576 daler.

oversæt:
Dette er fortsættelsen af dokument nummer 176 fra filen "Bind 3 png_Side_164.png", som indeholder optegnelsen på tysk over varebestillinger hos købmand Tønnis Bilderbeck i Hamborg.)

Side 153

Et stykke af hver farve, alenen til 2 lybske gylden (fl), er . . . 320 daler.
Til fire dragter (kleiider) og kapper af gyldenstykke kræves 112 alen, alenen til 12 daler, er . . . 1334 daler.[1]
Til fire dragter af blomstret og med guld gennemvævet atlas samt kapperne dertil, udgør 112 alen, alenen til 6 daler, er . . . 672 daler.
Til otte dragter og dertilhørende kapper af atlas i forskellige farver udgør . . . 224 alen, alenen til 2 daler, er . . . 448 daler.
Udtrukket (wndtzen) guld og sølv [guld- og sølvtråd] 400 pund (℔), pundet til 15 1/2 daler, er . . . 6200 daler.
Trukkede sølvtråde (getaagen Siilber) 20 pund, pundet til 38 daler, er . . . 760 daler.
Silkesokker 66 par, parret til 6 daler, er . . . 396 daler.
Strikkede strømper 66 par, parret til 2 daler, er . . . 132 daler.
Satsens sum (Summa lateris) . . . 21385 daler.

Hvidt atlas med gyldne blomster 24 alen, alenen til 6 daler, er . . . 144 daler.

Sort atlas med gyldne blomster 24 alen, alenen til 6 daler, er . . . 144 daler.
Blåt atlas med gyldne blomster 44 alen, alenen til 6 daler, er . . . 264 daler.
Rødt atlas med gyldne blomster 44 alen, alenen til 6 daler, er . . . 264 daler.
Brandgult atlas af samme slags 44 alen, er . . . 264 daler.
Grønt atlas af samme slags 44 alen, er . . . 264 daler.
Brunt atlas af samme slags 44 alen, er . . . 264 daler.
Hvidt atlas af samme slags 44 alen, er . . . 264 daler.
Rødt atlas med brogede blomster indblandet med guld skal der være 96 alen af, alenen til 6 daler, er . . . 576 daler.

[1]) Der skulde have staaet 1344 Dlr.

Side 154

Rodt Atlask von selbiger Ardt 96 ellen . . . . . 576 daler.
Griin Atlask von Selbiiger Aardt 96 ellen . . . . 576 daler.
Brandgelb atlask von selbiiger Aardt 96 ellen . . 576 daler.
Selbiigen tag hatt tönniuss Biilderbeck gelyffuerdt 114 Ellen gebliimet atlask von Collör mit goldt vermisket, dii Elle zu 6 daler, Ist . . 684 daler.
Summa Lateris . . . 4860 daler.

Brev 177/3 * 16.August 1633

Til Rentemestrene.
De skulle sende Levnetsmidler til Glückstadt til at proviantere tre af Orlogsskibene med. Kongen har sluttet Kontrakt med en Kjøbmand i Hamborg (Tønnis Bilderbeck) og opnaaet bedre Kjøb, end der kunde ventes hos Johan Braem. — Kgl. Bibl.

I skall, med ded første Mueliigdt Er, forskiicke hiid Saa megiid fleesk och kød, Smør och Brød, fiisk, Erter och Griin, med saa megiid Maaldt och hummell, Som offuer uynter Och tiilkommendiis Sommer kan fornøden uerre tiil Suaanen, Hummeren Och hauhesten. Riigenss Admirall [1]) Er befhaliid dertiil att skaffe tienliige Skiib. Eptherdi Iohan [2]) bleff nogiid lenge wde, Och den franckfordiiske messe uaar forhanden, Saa haffuer Ieg contraherit med En købmand udi hamborrig Och faatt den Priis paa dii waahre, Ieg behøffuer, Som Ieg ycke letteliig huoss Iohan Braam haffde bekommid.

Iohan Braams Broder [3]) bleff spurdt Epther, Som haffde

oversæt: I skal, så hurtigt som det overhovedet er muligt, sende herhen så meget flæsk og kød, smør og brød, fisk, ærter og gryn samt så meget malt og humle, som der over vinteren og den kommende sommer kan være behov for til orlogsskibene Svanen, Hummeren og Havhesten. Rigsadmiralen[1] har fået besked på at skaffe dertil egnede skibe. Eftersom Johan [Braem][2] blev temmelig længe væk, og Frankfurtmessen stod for døren, så har jeg sluttet kontrakt (*contraherit*) med en købmand i Hamborg [Tønnis Bilderbeck] og opnået en sådan pris på de varer, jeg har brug for, som jeg ikke let kunne have fået hos Johan Braem.
Der blev spurgt efter Johan Braems broder[3], som havde..

[1]) Klavs Daa til Ravnstrup, født 1579, Rigsadmiral 1630, død 1641.
[2]) Johan Braem.
[3]) Vistnok Gødert Braem. Han var født i Hamborg 1601, var som ung ansat i Henrik Berners Forretning i Kjøbenhavn, opholdt sig derpaa nogle Aar i sin Fødestad og færdedes derefter en lang Tid mest paa Rejser. 1631 nævnes han som Borger i Kjøbenhavn. Ligesom sin Broder Johan Braem handlede han paa Grønland og var Medlem af Hvalfangerkompagniet (Norske Rigsreg. VI, 345. 546. 624. 631. 644). Den 15. Aug. 1633 befalede Christian IV Frederik Günther at staa ham bi i Holland, hvor han rejste hen, i en Strid, han havde

Side 155
uerriid heer, menss inted uaar att fiinde, dentiid Ieg begerede att taale med hannem. Vdi glyckstaadt den 16 Augustj Anno 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: *(Dette er fortsættelsen af brev nummer 177 til rentemestrene af 16. august 1633 angående Johan Braems broder, som begyndte på forrige side.)*

været her, men han var intetsteds at finde, dengang jeg begærede at tale med ham. I Glückstadt den 16. august år 1633. Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde.

Brev 178/3 * 26. August 1633.

Til Rentemestrene.
Der skal forarbejdes Kister til Anne Kathrines Lig og Sørgeklæder til hendes Søstre. Nogle Penge skulle sendes over til Brug ved Opførelsen af Christianspris's Fæstning. — Kgl. Bibl.
Eptherdi gud Alsommechtigste fraa denne Elendige werden haffuer kalliid myn Elskeliige datter frøcken Anna Chathariina [1]), Saall (!) skall y tiil hinders Saaliige liig laade gørre kiister och andiid, som dertiil kan fornøden werre, derhuoss hiinderss waaben Och Naffn Aff Sølff. Tiil frøckerne skall gørris sørgekleder och andiid, som derhuoss fornøden kan uerre, Item Ett liiglaagen aff fløiiell. Tiil Christianprissis bigningss behoff skall y forskicke nogle penning, Epthersom dertiil kan uerre Raad tiill. Glyckstadt den 26 Augustj Anno 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande [2]).

oversæt: Til Rentemestrene.
Der skal forarbejdes Kister til Anne Kathrines Lig og Sørgeklæder til hendes Søstre. Nogle Penge skulle sendes over til Brug ved Opførelsen af Christianspris's Fæstning. — Det Kongelige Bibliotek.
Eftersom Gud Almægtigste fra denne elendige verden har kaldet min elskelige datter, frøken Anna Cathrine[1], så skal I til hendes salige lig lade gøre kister og andet, som dertil kan være nødvendigt, og derhos hendes våben og navn af sølv. Til frøkenerne [hendes søstre] skal der gøres sørgeklæder og andet, som derudover kan være behov for, ligeledes et liglagen af fløjl. Til Christianspris' bygningsbehov skal I indsende nogle penge, eftersom der kan være råd dertil. Glückstadt den 26. august år 1633. Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde[2].

---
med det nordlandske Kompagni angaaende Sejladsen paa Grønland (Inländ. Concept.). Han fik under 15. Maj 1636 sammen med sin Broder Bevilling paa at oprette et guineisk og afrikansk Kompagni (O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. III, 160). 1637 skal han have nedsat sig i Helsingør og blev d. 15. Marts 1639 Tolder i Øresund (Sjæll. Reg.

XX, 67). 1646 bosatte han sig i Kjøbenhavn og døde 1655. (Universitetsprogram. Thom. Bartholin, Carmina, Hafniæ 1669, S. 93.) [1]) Kongens Datter Anne Kathrine var død paa Frederiksborg den 20. August.
Datteren Anne Kathrine (1618–1633)
Hvem var hun? Christian 4. fik også en datter, som han (sjovt nok) også kaldte Anne Cathrine.
Forældre: Hun var datter af Christian 4. og hans anden hustru, Kirsten Munk.
Hendes liv: Hun delte navn med kongens første dronning, men hendes eget liv blev meget kort. Hun blev født på Frederiksborg Slot i 1618 og døde som teenager i 1633, kun 15 år gammel. [1]
[2]) Udenpaa Brevet er paategnet: Ankommen den 31 Aug:

Kilde: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, Bind 3
Side 156

Brev 179/3 * 27. August 1633.

Til Tolderen i Glückstadt.
Han skal udbetale Kongens Livkarl Jochim Tesmar 80 Rdlr. til hans Rejse til Henrik Holck. — Rentek. Ark., Glückstadts Pengeregnskab 1632—34.
Worriss toller udi glyckstad [1]) Skall lade uorriss lyffkarl Iochim Tessmar [2]) bekomme fiirsindtztyue riix daler in specie, Som hand tiil Siin reisse herfra hen tiil keysserens feldtmarscalck greffue hindriich von Holcke [3]) Skall anuende. Wdi glyckstadt den 27 Augustj Anno 1633. Christian.

oversæt:
Han skal udbetale Kongens Livkarl Jochim Tesmar 80 Rdlr. til hans Rejse til Henrik Holck. — Rentekammerets Arkiv, Glückstadts Pengeregnskab 1632—34.
Vores tolder i Glückstadt[1] skal lade vores livkarl Jochim Tesmar[2] modtage firsindstyve [80] rigsdaler *in specie*, som han skal anvende til sin rejse herfra og hen til kejserens feltmarskal, grev Henrik von Holck[3]. I Glückstadt den 27. august år 1633. Christian.

Brev 189/3 * 27. August 1633.

Til Frederik Günther.
Kongen meddeler ham, at han har vist Gabriel Marselis det kejserlige Diplom om Glückstadttolden og foreholdt ham, at de hollandske Kjøbmænd ikke vilde lide noget Tab derved. Kongen ønsker Oplysninger om Henrik Holcks Hær. — Geh. Ark.
Strax nach deiinem abzuge [4]) kam Marsilius beii miir, welchem Ich das keiisserlige Deploma Nebenss der zol-

oversæt: Kongen meddeler ham, at han har vist Gabriel Marselis det kejserlige Diplom om Glückstadttolden og foreholdt ham, at de hollandske Kjøbmænd ikke vilde lide noget Tab derved. Kongen ønsker Oplysninger om Henrik Holcks Hær. — Gehejmearkivet.
Straks efter din afrejse[4] kom Marselis til mig, og for ham [viste] jeg det kejserlige diplom sammen med told-...

[1]) Foruden den tidligere Tolder var Søren Terkelsen bleven ansat som Tolder i Glückstadt den 26. August, samme Dag, som Kongen begyndte formelt at kræve Told der med Kejserens Samtykke (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872 S. 206. Danske Samlinger 2. R. III, 384). Han havde tidligere været Renteskriver til 1630 og derefter Kongens Kammertjener (Grundtvig, anf. Skr. S. 171). — Om hans Digtervirksomhed s. Petersen, Bidrag t. d. danske Lit. Hist. III, 597 ff. 610 f. Rode, Renaissancens tidligste eftervirkning paa dansk poetisk literatur S. 82 ff. Danske Samlinger 2. R. VI, 261 ff.
[2]) Blandt Kongens „rejsige Knægte" forekommer i Klædekammer-Skriverens Regnsk. 1633—34 Jochum Testmann, maaske samme Person, som den i Brevet nævnte.

[3]) Kongen vidste dengang endnu ikke, at Henrik Holck var død 8 Dage i Forvejen, den 20. August, i Adorf i Sachsen.
[4]) Fr. Günther havde under 20. Juli modtaget Instrux til at gaa til Nederlandene (Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist.

Side 157
rullen [1]) *In originalj* zeiigethe, woruber er sich verwunderthe vndt sagethe, Datt hedden myne heeren [2]) nummer [3]) geloffuett, dat Ich nu See, datt wiil dii *Negotien* Seer verhinderen.
Wii ich im aber *demonstrerede*, das den kauffleuthen keiiner Skaaden zuwaxen konne, weiil sii Es wiiderum auff dii waaren Slaagen konthen ohne grosse *mutation*.
Exempli gratia 300 pundt pheffer geben 1 thaler, wan nun Eiin thaler in 300 theiil getheiilet wiirdt, So kan das Pundt Seer wehnich höger lauffen alss fohrhin. Wii ich im nun Solches woll *inculciret* hatte, So bliib er selbiger Meiinung mit miir, welchess *Argumentum* nit vndiinlich sein [4]) wiirdt beii dehnen zu gebrauchen, So du dessuegen mit reden hast. Beii zeiigeren disses Sollestu miir wissen lassen, wass gewissheiidt man von *M:* holcken *Armej* haat. Glyckstadt den 27 *Au: Anno* 1633.
Christian.
Udskrift: *A M: friderich gunther* [5]).

(Dette er fortsættelsen af brev nummer 180 til kammersekretær Frederik Günther af 27. august 1633 angående Elbtolden, som begyndte på forrige side.)
Side 157
rullen[1] *in originali* [i original], hvorover han forundrede sig og sagde: "Det havde mine herrer[2] aldrig (nummer[3]) troet; det, som jeg nu ser, vil i høj grad hindre handelen (*Negotien*)."
Men da jeg *demonstrerede* for ham, at der ikke kan tilføjes købmændene nogen skade, eftersom de jo uden stor forandring (*mutation*) kan lægge tolden oven i varernes pris.
Exempli gratia [for eksempel]: 300 pund peber giver 1 daler; når nu én daler deles i 300 dele, så kan pundet kun løbe meget lidt højere op end førhen. Da jeg nu havde indprentet (*inculciret*) ham dette vel, så forblev han af samme mening som jeg, hvilket *argument* [argument] det ikke vil være uhensigtsmæssigt at bruge over for dem, som du skal tale med desangående. Ved bringeren af dette skal du lade mig vide, hvad man har af pålidelig efterretning om herre [feltmarskal] Holcks hær (*Armej*). Glückstadt den 27. august år 1633. Christian.
Adresse: Til min [sekretær] Frederik Günther[5].

Brev 181/3 * 28. August 1633.

Til Frederik Günther.
Kongen meddeler ham, at, da Anne Kathrines Ligbegængelse skal ske i Oktober, og han selv derefter vil opholde sig paa Skanderborg, vil det meste af Aaret gaa hen, inden han efter den tidligere Aftale her i Riget kan gjenoptage Underhandlingerne

I, 284. Inländ. Concepten) og to Dage efter hævet 200 Rdlr. til Rejsen (Rentemestr. Regnsk.). Som det ses af Paategningen paa dette og de nærmest følgende Breve til ham, var han dog endnu ikke kommen længere end til Hamborg.
[1]) Kejseren havde under 23. Juli (n. St.) 1633 tilstaaet Christian IV Ret til at opkræve Told paa Elben i fire Aar og ligeledes sendt en Toldrulle. Fridericia, anf. Skr. I, 282 f.
[2]) Dette maa gaa paa Hollænderne, da Kongens følgende Argumentation om Handelen med Peber passer paa disse og ikke paa Hamborgerne.
[3]) ɔ: nimmer.
[4]) Ordet er skrevet to Gange.
[5]) Fr. Günther har paategnet: Redd: Hamb: 28 Aug: 1633 Mane.

Side 158

med Anstruther om Stadfæstelsen af Forbundet med England; Günther skal høre Anstruthers Mening derom. — Geh. Ark.
Diir ist wol bekandt, wass der Engelsker abgesanter [1]) beii seiiner ledtzsten anuessenheidt alhii Proponiret habe, das Er dii forhiin auffgerichtethe fœdera zuiisken Engelandt vndt dennemarck zu Confirmiren befehligdt, vndt was im darauff zur andtuordt geworden, Nemlich weiil dii Acta, So zuiisken beiide cronen hinc inde gegangen, im Reiiche verhanden, das man derohalben daselbsten zu tractiren bessere gelegenheiit hette, welchess obengenentem herren abgesanten mit gefallen. Weiil aber Siidderdem Meiine tochter, Seligen angedenckens, abgestorben, vndt Ich Ire leiichbegencknus in Octobri Skiirst komstigen zu machen Endtslossen [2]), vndt darauff meiinen Hoffstadt Naher Skanderburch in Iutlandt zu transportiren in willen habe, woruber diis Iahr merentheils verstreichen wiirdt, vndt der herr abgesanter in anderen Seiinen Afferren daruber konthe verhindert werden,
Als sollestu mit im dessuegen Reden vndt im solches zu versteen geben. Wass er nun diir darauff zur andtuordt geben wiirdt, das hastu mihr beii erster gelegenheiit zu wissen lassen. Glyckstadt den 28 Augustj Anno 1633. Christian.
Udskrift: A M: M: friderich gunther [3]).

(Dette er fortsættelsen af brev nummer 181 til kammersekretær Frederik Günther af 28. august 1633 angående forbundet med England, som begyndte på forrige side.)

med Anstruther om Stadfæstelsen af Forbundet med England; Günther skal høre Anstruthers Mening derom. — Gehejmearkivet.
Det er dig vel bekendt, hvad den engelske gesandt[1] ved sin sidste tilstedeværelse her fremførte (*Proponiret*), nemlig at han har ordre til at bekræfte (*Confirmiren*) de tidligere oprettede forbund (*fœdera*) mellem England og Danmark, og hvad der blev svaret ham derpå, nemlig at eftersom de sager (*Acta*), som er udvekslet her og der (*hinc inde*) mellem begge kroner, findes i riget, så havde man af den grund bedre lejlighed til at forhandle (*tractiren*) der, hvilket ovennævnte hr. gesandt erklærede sig tilfreds med.
Men eftersom min datter [Anne Cathrine], salig ihukommelse, i mellemtiden er afgået ved døden, og jeg er besluttet på at holde hendes ligbegængelse i førstkommende oktober[2], og jeg derefter har i sinde at flytte (*transportiren*) min hofstat til Skanderborg i Jylland, hvorved dette år for størstedelen vil gå hen, og hr. gesandten derved kunne blive hindret i sine andre forretninger (*Afferren*),
så skal du derfor tale med ham desangående og give ham sådant til kende. Hvad han nu vil give dig til svar derpå, det skal du lade mig vide ved første lejlighed. Glückstadt den 28. august år 1633. Christian.
Adresse: Til min [sekretær] Frederik Günther[3].

Brev 182/3 * 28. August 1633.

Til Frederik Günther.
Han skal forlange en bestemt Erklæring af Anstruther om hans tidligere Udtalelse, at Kurfyrsten af Sachsen ikke vil give sit Samtykke til Elbtolden. — Geh. Ark.

[1]) Se S. 151.
[2]) Den 16. Septbr. indbød Kongen Adelen til at møde d. 16. Oktbr. til Anne Kathrines Ligs Nedsættelse i Kirken paa Frederiksborg. Sjæll. Tegn. XXV, 196.
[3]) Fr. Günther har paategnet: Redditæ Hamburgi 28. Aug: 1633 post meridiem.

Side 159
Siidder meiinem ledzstem Skreiiben So viil miir Ein, dass M: Rubberdt in seiinem Skreiben pro Argumento Contra Deploma Imperatoris [1]) zu gebrauchen sich vnterstanden,
Er hette mit dem Churfursten von Saxen dess zollens halber gesprochen vndt vernommen, dass er darein nit consentiren wolthe [2]).
Alss sollestu im Meo Nomine fragen, Ob er sich getröste Selbigen discours Skriifftlich von dem Churfursten zu Erlangen, Darneben von Im begehren, dass er mich dii copiam daruon wolthe zukommen lassen. Worum du Eiinstendich anhalthen sollest vndt nit allein guthe achtung auff Seiine miine haben, sondern wan du seiine andtwordt auffgezeiichnet, wiiderum fragen, Ob du Es auch recht Eingenommen.
Glyckstadt den 28 Augustj Anno 1633. Christian.
Udskrift: A M: M: gunther [3]).

oversæt: *(Dette er fortsættelsen af brev nummer 182 til kammersekretær Frederik Günther af 28. august 1633 angående Robert Anstruthers indvendinger mod Elbtolden, som begyndte på forrige side.)*
Side 159
Siden min sidste skrivelse falder det mig ind, at herre Robert [Anstruther] i sit brev har dristet sig til som *argument* imod kejserens diplom (*Contra Deploma Imperatoris*)[1] at bruge,
at han havde talt med kurfyrsten af Sachsen angående tolden og erfaret, at denne ikke ville samtykke deri[2].
Derfor skal du i mit navn (*Meo Nomine*) spørge ham, om han tiltror sig skriftligt at kunne opnå samme redegørelse (*discours*) fra kurfyrsten, og derhos begære af ham, at han ville lade en kopi deraf tilkomme mig. Hvorom du skal anholde indstændigt og ikke alene have godt øje med hans mine, men når du har optegnet hans svar, da atter spørge, om du også har opfattet det ret. Glückstadt den 28. august år 1633. Christian.
Adresse: Til min [sekretær] Frederik Günther[3].

Brev 183/3 * 28. August 1633.

Til Rentemestrene.
Kongen tilraader dem Forsigtighed med de Vexler, der skulde sendes over til hans nu afdøde Søn Hertug Ulrik. Han giver Ordrer om at sende Penge til sig og om Anvendelse af noget engelsk Klæde. Rentemestrene skulle se sig om efter en ny Kammertjener til ham. — Kgl. Bibl.

Eptherad gud alsommechtigste tiil sig fraa denne werden haffuer affodderid myn Elskeliige kerre Søn Hertug

oversæt: Efter at Gud Almægtigste til sig fra denne verden har afkrævet min elskelige, kære søn, hertug...

---
[1]) Om Anstruthers Klager over Elbtolden jvfr. Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 286
[2]) Kurfyrst Johan Georg af Sachsen var lige saa lidt som Georg Vilhelm af Brandenborg tilfreds med Elbtolden; dog mente han, at der ikke burde klages videre over den. Fridericia, anf. Skr. I, 283. [3]) Fr. Günther har paategnet: Hamb: 28 Aug: 1633 Vesperj.

Side 160

wldriich [1]), Saa skal y Eder udi dy wexeler hannem at offuergørre well forresee. Huad forrad udaff penning, som Paa Renteriid eller udi tolkiisten udi sundiid findis, den skall y saa snardt immer mueligdt hiid skycke.
Archa Christianj skall inden faa dage komme med allehande slagss Engeliisk kleede paa 5000 daler uerdt, som y tiil Søefolckiid och anden, man Skiildig Er, skall vdgiiffue.
Heer udi glyckstad haffuer Ieg forordnid myn forrige kammertiener, Søren terckelssøn [2]), tiil toller med den forrige, Huorfor y Eder Om En dychtig persohn skall Erkundige, som Ieg vdi hanss steed igen kan bruge [3]). Glyckstad den 28 *Augustj Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande [4]).

oversæt: *(Dette er fortsættelsen af brev nummer 183 til rentemestrene af 28. august 1633 angående hertug Ulriks død og kancellisagerne, som begyndte på forrige side.)*

Ulrik[1], så skal I se jer godt for med de veksler, der skal overføres til ham. Hvilken beholdning af penge, som findes på rentekammeret (*Renteriid*) eller i toldkisten i Sundet [Helsingør], skal I sende herhen så snart overhovedet muligt.
Archa Christiani [skibet Christians Ark] skal inden få dage ankomme med alskens slags engelsk klæde til en værdi af 5000 daler, som I skal udlevere til søfolkene og andre, man er skyldig penge.
Her i Glückstadt har jeg forordnet min forrige kammertjener, Søren Terkelsen[2], til tolder sammen med den forrige, hvorfor I skal erkundige jer om en dygtig person, som jeg kan bruge i hans sted igen[3]. Glückstadt den 28. august år 1633. Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde[4].

Brev 184/3 * 29. August 1633.

Til Frederik Günther.
Kongen meddeler, at han endnu ikke kan angive nogen Tid, naar Anstruther kan træffe ham i Danmark; han ønsker helst Opsættelse deraf til Foraaret. Det er ligegyldigt, om Borgmester Albrecht v. Eitzen er Hovedophavsmand til den Kongen fra Hamborgs Side tilføjede Tort eller ikke. Kongen beklager Kurfyrsten af Brandenborgs Stilling i Elbtoldspørgsmaalet. — *Geh. Ark.*

Deiin Skreiben, *Daterit* Heri, Ist mir dissen morgen zukommen, woraus ich dii *contenta* verstanden, verhalthe diich darauff Niit, dass ich gesteren *M:* Anstruther dii wrsache habe wissen lassen, *quare* ich mich nit konthe erkleeren, wan er mich in dennemarck antreffen konthe.

oversæt: Din skrivelse, dateret i går (*Daterit Heri*), er kommet mig i hænde i morges, hvoraf jeg har forstået indholdet (*contenta*). Jeg vil ikke skjule for dig (*verhalthe diich darauff Niit*), at jeg i går lod herre Anstruther vide årsagen til, hvorfor (*quare*) jeg ikke kunne udtale mig om, hvornår han kunne træffe mig i Danmark.

---

[1]) Hertug Ulrik, der var i sachsisk Tjeneste, var død den 11. August for en Snigmorders Haand under et Besøg i Wallensteins Lejr ved Schweidnitz. Dsk. Mag. 3. R. II, 277 ff.
[2]) Se S. 156.
[3]) Den Mand, som antoges til Kammertjener, hed Christian Priis eller Preus.
[4]) Paategning: Ankommen ved Jens Chodzel(?) d. 3 7bris 1633.

Weiil nun sidderdehnn Miir dii trauriger faall meiines Sohns darzu gekommen, So kan ich mich nit in der haast dergestaldt Erkleeren, wii ich gerne wolthe. Zum aller besten wehre ess, das der *tractatus* kegen den friilinck angestellet wurde. Ob der Burgemeister von Eiidtzen in dehm miir zugefugeethen Skiimphes vndt verursagthen grossen kosten *Primus aut ultimus* gewessen [1]), das kan gleiichuil machen, Dan daa seindt viil theuffuel in der hellen, So nit gleiich hoch im Spiil seindt, Aber den Mensken zu verderben gleiich willich gefunden werden. Dess Churfursten v: Saxens meiinung den zollen betreffende [2]) habe Ich *M: Anstruther* gesteren wissen lassen, auch diir geskriiben, was du dessuegen mit im reden Sollest. Dass der Churfu[r]st v: Saxen miir strax seiinen *consens* daruber nit strax gab, daran waar dess v: Brandeburchss kegenwardt zu dressen wrsach [3]), an welches ich von dem v: Brandenburch nit verskuldt habe. Der almechtiger kan Es im auff daussendtlerleii maniir vergelthen, Er hatt, godt lob, das seiinige nochnit alles im drogen [4]), wii erss gerne hette.
Vndt obskon dii *Catholische* Churfursten Itzo siich in

oversæt: *(Dette er fortsættelsen af det tyske dokument nummer 184 til kammersekretær Frederik Günther af 29. august 1633 angående forhandlingerne om Elbtolden, som begyndte på forrige side.)*
Eftersom min søns [hertug Ulriks] sørgelige dødsfald nu er kommet oveni, så kan jeg ikke i hast udtale mig således, som jeg gerne ville. Det allerbedste ville være, om forhandlingen (*tractatus*) blev opsat til foråret. Om borgmester von Eitzen har været den første eller den sidste (*Primus aut ultimus*)[1] til den forhånelse, der er tilføjet mig, og de store omkostninger, der er forårsaget, det kan være ét fedt; thi der er mange djævle i helvede, som ikke er lige højt placerede i spillet, men som findes lige villige til at fordærve mennesket. Kurfyrsten af Sachsens mening angående tolden[2] lod jeg i går herre Anstruther vide, og jeg har også skrevet til dig, hvad du skal tale med ham desangående. At kurfyrsten af Sachsen ikke straks gav mig sit samtykke (*consens*) dertil, var kurfyrsten af Brandenborgs tilstedeværelse i Dresden årsag til[3], hvilket jeg ikke har forskyldt af kurfyrsten af Brandenborg. Den Almægtige kan gengælde ham det på tusindfoldig vis; han har, Gud ske lov, endnu ikke sit på det tørre (im drogen[4]), således som han gerne ville have det.
Og skønt de katolske kurfyrster nu...

[1]) Albrecht von Eitzen, Borgmester i Hamborg fra 1623 til sin Død 1653 (Fabricius, Memoriæ Hamburgenses I, 137), havde haft Befalingen over den hamborgske Flaade, der 1630 blokerede Glückstadt, men havde under Kampen med den danske Flaade kun spillet en uheldig Rolle. 1633 lod han trykke et Forsvarsskrift, som er dateret 1. Decbr. 1632, og hvis Titel er: Nohtwendige Ehren Rettung, Sambt angehengter Retorsion vnd Vorbehalt Albrechten von Eitzen, der Rechten D.; Bürgermeisters der Stadt Hamburgk. Gedruckt im Jahr 1633. Han søger deri bl. A. at vise, at han ikke har været „fax et tuba“ til at modsætte sig Kongen med væbnet Magt.
[2]) Under 4. Aug. havde Kurfyrst Johan Georg tilskrevet Christian IV, at han først maatte se hans Toldrulle, førend han gav sit Samtykke til Elbtolden. Haupt- und Staats-Arch. i Dresden.
[3]) I en Skrivelse af 27. Juli til Johan Georg havde Kurfyrst Georg Vilhelm beklaget de katholske Kurfyrsters Fremgangsmaade i Elbtoldsagen, fremhævet, at Tolden efter Katholikernes Ønske gik ud over Sachsen og Brandenborg, og tilraadet at forlange at se Toldrullen og kun tilstaa Tolden paa 3 Aar. Haupt- und Staats-Arch. i Dresden.
[4]) ɔ: trocknen.

Side 162
etwass leiiden mussen, So ist darauss nit zu sliissen, dass der heiilb[r]unsker Fluss Nebenst Dehm, so Itzo zu franckfurdt kan *Decreterit* werden [1]), in allen seinen Puncten biis an dass Iungste geriicht Soll gehalten werden.
Dass dii von Ham: durch *M:* Lundtzeman [2]) beii Chur Brandenburch dessuegen viil *mouiren* lassen, das skeiinet vnnötig, weiil sii doch seiine guthe *Affection* kegen miir wiissen, viil wehniger hetten sii des *Salvij* forskriifft nötig, wan sii ess nur glauben wolthen.

Ich uiil mich beii meinem *Deplomate* halthen, So lange Es dem Allerhögsten gefellich ist. *Vale*.
Glyckstadt den 29 *Augustj Anno* 1633. Christian.
Dii *Patenta* [3]) sollen Erstes tages gedrucket vndt *spargiret* werden.
Udskrift: *A M: M: gu[n]ther*.

oversæt:
(Dette er fortsættelsen af det tyske dokument nummer 184 til kammersekretær Frederik Günther af 29. august 1633 angående Elbtolden, som begyndte på forrige side.)
Side 162
måtte lide noget, så kan man ikke deraf slutte, at afgørelsen fra Heilbronn sammen med det, som nu kan blive besluttet (*Decreterit*) i Frankfurt[1], i alle sine punkter skal holdes indtil dommedag.
At de fra Hamborg ved herre Luntzmann[2] lader meget sætte i bevægelse (*mouiren*) hos kurfyrsten af Brandenborg desangående, det synes unødvendigt, eftersom de dog kender hans gode gunst (*Affection*) over for mig; endnu mindre havde de haft behov for et lejdebrev (*Salvij*), hvis de blot ville tro på det.
Jeg vil holde mig til mit diplom, så længe det behager den Allerhøjeste. Lev vel (*Vale*). Glückstadt den 29. august år 1633. Christian.
Patenterne (*Patenta*)[3] skal trykkes og omdeles (*spargiret*) med det samme.
Adresse: Til min [sekretær] Frederik Günther.

Brev 185/3 * 30. August 1633.

Til Rentemestrene.
Om det Klæde, som Kongen sender med Skibet Christians Ark. Et Parti Skjorter, Sko, Hatte og Huer følger snart efter. Noget Klæde skal farves og sendes til Skanderborg. — Kgl. Bibl

Epther myn Siiste Skriiffuelsiis yndhold framskiickis nu med Christians Arck ded kleede med En fortegnelsse derhuoss, huad ded koster, huilckid tiil dennom udgiiffuis skall, som Ieg Skiildig er, Epthersom y ded best kan bringe tiil manden. Ieg troer inted, at man udi køben: skulle bekomme Sliigdt kleede for den Priiss, Ded faller uell nogiid

oversæt: Om det Klæde, som Kongen sender med Skibet Christians Ark. Et Parti Skjorter, Sko, Hatte og Huer følger snart efter. Noget Klæde skal farves og sendes til Skanderborg. — Det Kongelige Bibliotek.
Efter indholdet af min sidste skrivelse sendes nu med Christians Ark det klæde sammen med en fortegnelse derhos over, hvad det koster, hvilket skal udleveres til dem, som jeg er skyldig [penge], eftersom I bedst kan bringe det ud til folkene. Jeg tror ikke, at man i København ville kunne få sådant klæde til den pris; det falder vel noget...

[1]) Om Konventet i Frankfurt, der ved Reces af 13. Septbr. stadfæstede Heilbronnrecessen, se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 280.
[2]) Henrik Luntzmann var Syndikus i Hamborg 1624—42. Fabricius, Memoriæ Hamburgenses I, 441.
[3]) Kongens aabne Brev af 29. August om Elbtolden. Fridericia, anf. Skr. I, 283.

Side 163
diirdt for ded gemene folck. Man kommer dog uell tilrette dermed, saat man kommer Skaadeløss derfraa. Der følger Snaardt En temmelig partii aff Skiiorter, Skou, hatte Och huer. Naar nu ded wfaruede kleede bliiffuer ferdigdt, Och ded gemene kleede deryblandt Ochsaa anuendiss paa

Søefolckiid, daa habiis Ieg, at ded nogiid Skall Liindere paa den Reest, man dem Skiildig Er. Wdaff ded wfaruede kleede skall faaruiss 145 allen Rødt klede Och 177 allen grøndt kleede, huiilcke begge Slaags kleede, Naar ded ferdiigdt Er, Skaall Sendiis offuer tiil Skanderborre, huor ded skall brugiis udi kammerne at ophenge. Glyckstadt den 30 Augustj Anno 1633. Christian.
Udskrift: Renthemeiisterne tiil hande.

oversæt: *Dette er fortsættelsen af brev nummer 185 til rentemestrene af 30. august 1633 angående leverancer af klæde og beklædning, som begyndte på forrige side.)*

dyrt for det menige folk. Man kommer dog vel til rette dermed, således at man kommer skadesløs derfra. Der følger snart et temmeligt parti af skjorter, sko, hatte og huer. Når nu det ufarvede klæde bliver færdigt, og det menige klæde deriblandt også anvendes på søfolkene, da håber jeg, at det skal lindre noget på den rest, man er dem skyldig. Ud af det ufarvede klæde skal der farves 145 alen rødt klæde og 177 alen grønt klæde, hvilke begge slags klæde, når det er færdigt, skal sendes over til Skanderborg, hvor det skal bruges til at ophænge i kamrene. Glückstadt den 30. august år 1633. Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde.

Brev 186/3 * 30. August 1633.

Til Frederik Urne.
Han skal lade anholde otte eller ti af de bedste Falke, der komme i Sundet, i Anledning af, at Kongen har lovet Kejseren nogle. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Ieg haffuer loffuet Keiseren nogle Falcke, huorfor du skalltt anholde en Otte eller thi aff de beste, naer der ankommer nogen udi Sundett, Och dennom lade uell vare indtill videre beskeden [1]). Glygstad dend 30 Augusti Anno 1633 [2]).

oversæt:
Jeg har lovet kejseren nogle falke, hvorfor du skal tilbageholde (*anholde*) en otte eller ti af de bedste, når der ankommer nogen i Sundet [Helsingør], og lade dem passe vel, indtil der gives videre besked[1]. Glückstadt den 30. august år 1633[2].

Brev 187/3 * 7. Septbr. 1633.

Til Rentemestrene.
Ordre om Bly, der skal sendes til Christianspris. — Kgl. Bibl.

[1]) Christian IV sendte 1633 Kejseren 12 af de allerbedste Falke. Nyt histor. Tidsskrift II, 387.
[2]) Modtaget paa Kronborg 4. Septbr.

Side 164
Der skall med første leiilighed forskiickis 6 Skiippund taule blii henad Christianspriis tiil Render Och 4 Skiippund klumpe Blii tiil wiinduer. Glyckstadt den 7 Septem: Anno 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande [1]).

oversæt: *Dette er fortsættelsen af brev nummer 187 til rentemestrene af 7. september 1633 angående levering af bly, som begyndte på forrige side.)*

Der skal med første lejlighed sendes 6 skippund tavlebly hen mod Christianspris til tagrender og 4 skippund klumpebly til vinduer. Glückstadt den 7. september år 1633. Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde[1].

Brev 188/3 * 10. Septbr. 1633.

Til Rentemestrene.
Kongen giver dem Ordrer angaaende Anne Kathrines Ligbegængelse, om Anvendelsen af Sundtolden samt om forskellige Indkjøb m. m. — Kgl. Bibl.
Ederss skriiffuelsse haffuer Ieg Emphangiid Och deraff fornommid, huorvydt ded er kommen med frøcken Anne Chatrinis Saligs Liig, huormed y saledis, Som begiindt Er, skall faare fordt.
Wdaff dii penning, som udi Sundid forhanden Er, skall y tage Saa mange penning, som y tiil flesk och kød at yndkøbe fornøden haffuer, Resten skall y sende hiid.
Ded kleede, som er kommen med Archen, ded skall udgiiffuis, epther som ded kan gaa. Lengden Paa dii biielker er denne breffuisser befaliid at tage med siig fraa haderssleff.
Dy sengiikleeder, som bleff siist bestillid huoss Anne Iacob Myckelsøns, dy maa inted glemmis..
Nogiid gemen tøii skall haffuiss ved handen, som man kan bruge Om sengii at henge, Item nogle fiirbecken, handbecken Och gemene becken med andiid sligdt, som man Endeliigen fornøden haffuer. Glyckstadt den 10 Septem: Anno 1633. Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiil hande [2]).

oversæt: Til Rentemestrene.
Kongen giver dem Ordrer angaaende Anne Kathrines Ligbegængelse, om Anvendelsen af Sundtolden samt om forskellige Indkjøb m. m. — Det Kongelige Bibliotek.
Jeres skrivelse har jeg modtaget (*Emphangiid*) og deraf erfaret, hvor vidt det er kommet med frøken Anne Cathrines salige lig, hvor med I således, som det er begyndt, skal fortsætte.
Ud af de penge, som er forhånden i Sundet [Helsingør], skal I tage så mange penge, som I har behov for til at indkøbe flæsk og kød; resten skal I sende herhen.
Det klæde, som er kommet med Arken [skibet Christians Ark], det skal udleveres, efterhånden som det kan lade sig gøre. Længden på de bjælker har denne brevviser fået besked på at tage med sig fra Haderslev.
De sengeklæder, som sidst blev bestilt hos Anne Jacob Michelsens, de må ikke glemmes.
Noget simpelt (*gemen*) tøj skal holdes ved hånden, som man kan bruge til at hænge om sengene, ligeledes nogle fyrfade (*fiirbecken*), håndfade og almindelige fade med andet sådant, som man absolut har brug for. Glückstadt den 10. september år 1633. Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde[2].

---

[1]) Udenpaa Brevet er paategnet: K: M: breff den 15 7bris ankommen med Søffren Terckelsen.
[2]) Udenpaa Brevet er paategnet: K: M: breff den 16 7bris 1633 ved it aff buddene Ankommen.

Side 165

Brev 189/3 * 12. Septbr. 1633.

Kongen giver Kvittering for Modtagelsen af en Sum Penge af Rentekammeret og giver Ordre om Anvendelse af Sundtolden. — Rentek. Ark., Bilag til Rentemestr. Regnsk. 1633—34.

Wdaff Niiels Rassmussøn [1]) Haffuer wy y dag Annammid fiire hundriid en och fiirretiiue Rosonobel, Otte halfftriissindtztiive goldtgylden Och trettentussind Niihundriid Och fiirsindtztiive daler in specie [2]). Huad epther denne dag udi Sundid oppeberris, indtıul gud uyl, uy kommer tilstede ygen, ded skall uorre Renthemeiistere tiil siig annamme Och ded anuende paa dii steder, som meiist fornøden uerre kan. Glyckstadt den 12 Septem: Anno 1633. Christian.

Brev 190/3 * 18. Septbr. 1633.
Til Rentemestrene.
De skulle forstrække Nikkel Kock med Penge i Anledning af en af ham tilbudt Forretning. — Kgl. Bibl.

Heer haffuer uerriid denne Breffuisser Niickell kock [3]) Och giiffuen Store streeger for Om hans forretning, Mens Enden paa hans Snaack waar penning.

oversæt: Her har denne brevviser, Nikkel Kock[3], været og slået store streger op [pralet og gjort store fagter] om sin forretning, men enden på hans snak var penge.

[1]) Renteskriver fra 1626—16339. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872 S. 171.
[2]) Rentemestrene havde d. 5. Septbr. givet Tolderne i Sundet Kvittering for 441 Rosenobler, 58 Guldgylden og 14,000 Dlr. Sundtoldregnskab.
[3]) Nikkel Helmer Kock var Borger og Kjøbmand i Kjøbenhavn eller vistnok rettere paa Christianshavn (O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 172. 232). Han drev en betydelig Handel paa Østersølandene med Tømmer, Hamp og lignende Varer og kom derved tidlig i Forbindelse med Kongen. (Se f. Ex. Sjæll. Tegn. XXV, 239 og Nyerup, Mag. f. Rejseiagttagelser IV, 551. 569.) Ved sine Forretningsrejser kom han imidlertid ogsaa i Forbindelse med Kongen af Polen, han benyttedes af Christ. IV som andre Faktorer i politiske

Side 166
Och endog mig inted beuiist Er, huad hanss forrettning uerre kan, Saa ued ieg dog, At man samme waare behøffuer, Huorfor I hannem med Penning Skall forstrecke, Sauit Skee

oversæt: *(Dette er den korte afslutning på brev nummer 190 til rentemestrene af 18. september 1633 angående handelsmanden Nikkel Kock, hvis indledning findes på forrige side. Resten af siden optages af en omfattende historisk fodnote om Nikkel Kocks omskiftelige liv og embedskarriere.)*

Og skønt det ikke er mig bevist, hvad hans forretning kan være, så ved jeg dog, at man har brug for de samme varer, hvorfor I skal skyde ham penge i forskud, så vidt det kan ske...

Ærinder hos denne (Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 313) og skal ved sine Klager over de svenske Toldopkrævere, de bekjendte Spieringer, have vundet Kongen af Polen, saaledes at denne tog ham i sin Tjeneste og endog gav ham Befaling over en Flaade. (Fegræus til Axel Oxenstjerna, 10. Juni 1635. Allenske Saml. Nr. 11. Kgl. Bibl.) Der findes desuden en Beretning om, at den polske Konge har ophøjet ham i Adelstanden (Giessing, Nye Samling af Jubel-Lærere 2. D. 2. Bd. S. 277 f.), og denne Beretning vinder noget i Sandsynlighed ved, at Christ. IV gjentagne Gange, om end med en vis Ironi, kalder ham „velbyrdig“ (egh. Breve af 12. Febr. 1639 og 2. Febr. 1640). D. 29. Juni 1636 stadfæstede Christ. IV et Kompagni, som han i Forening med Hans Trægaard og Hans Hofmand havde oprettet til Handel paa Polen og Rusland og andre østersøiske Steder (O. Nielsen, anf. Skr. III, 166; jvfr. Kongens Breve af 29. Aug. 1636 og 1. Oktbr. 1638 til Storfyrsten af Moskau, Rusland Nr. 20. Geh. Ark.). D. 20. Septbr. 1638 fik han Bestalling af Christ. IV som Skibskaptajn (Sjæll. Reg. XX, 37), men fortsatte dog sine Forretninger og sine Rejser til Rusland i Kongens Tjeneste (Kongebr. til ham af 27. April 1641, Sjæll. Reg. XXI, 46; jvfr. Danske Saml. V, 75—76). Under sine Rejser paa de østersøiske Havne var han imidlertid, som antydet, kommen i Konflikt med Spieringerne (Hist. Tidsskr. 4. R. VI, 119. Urkunden u. Actenstücke z. Gesch. d. Kurfürsten Friedrich Wilhelm v. Brandenburg I, 26. Fegræus til den svenske Reger. 1. April 1643, Svenske Rigsarkiv), og det Had, han derved havde faaet til dem og til Sverig, kom til at faa politisk Betydning, da Christ. IV efterhaanden stillede ham i Spidsen for det danske Toldvæsen.

Allerede 1640 fik han Ordre til at visitere fremmede Skibe ved Norges Kyst (Kongebr. af 17. Juli og 30. Septbr. 1640, Sjæll. Reg. XX, 239. 290), og d. 11. Maj 1642 fik han Bestalling til at forestaa Skibsvisitationen i Norge (Sjæll. Reg. XXI, 134). Endelig blev han d. 15. Febr. 1643 udnævnt af Kongen til „vor Generalvisitør over alt vort Rige Danmark, saavel som over alt vor Rige Norge“ med Ret til Femteparten af alt det konfiskerede Gods (i et nyt Brev af 20. Marts antoges han dog kun til Generalvisitør i Norge. Sjæll. Reg. XXI, 220. 231). Hans sikkert brutale Embedsførelse gjorde ham almindelig forhadt af de Handlende, endog vistnok blandt de Danske, og Christian IV selv udtaler sig gjentagne Gange meget skarpt om ham (egh. Breve af 8. og 29. Juni samt 30. August 1643); det er bekjendt, at Svenskerne særlig fremhævede hans Overgreb som en Tort. Da han ved den svenske

Side 167
kan, Saat man samme waare, hand bestillid haffuer, Endnu for wiinter kan bliiffue mechtig.
Glyckstad den 18 Septem: Anno 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne til hande.

oversæt: *Dette er den endelige afslutning på brev nummer 190 til rentemestrene angående Nikkel Kock, hvorefter det delvist krypterede chifferbrev nummer 191 til kammersekretær Frederik Günther begynder.)*

kan, således at man endnu før vinteren kan blive mægtig [få rådighed over] de samme varer, som han har bestilt. Glückstadt den 18. september år 1633. Christian.
Adresse: Rentemestrene til hænde.

191. Brev 191/3 * 18. Septbr. 1633.
Til Frederik Günther.
Chifferbrev, hvori der vistnok gives ham forskellige Ordrer og Meddelelser angaaende Forholdet til Hamborg og Elbtolden. — Geh. Ark.

Ess Ist diir woll bekandt, was Ich fur dissem wm dess 64. 35. 24. 14. 32. 29. 14. 22. 23. 33. 17. von 93. 24. 18. 23. 24. 16. gethan, vndt was Er darauff zur andtwordt gegeben. Weiil Ich aber 22. 33. 15. 36. 29. 31. 33. 22. 35. 24. 14. 32. 29. 14. 22. 23. 33. 17. 24. 18. 23. 29. nochnit gesiicherdt bin, alss sollestu diich 12. 50. 54. 46. 61. 54. 42. 47. 42. 46. 44. 42. 61. vndt miit Ihm 41. 42. 56. 53. 42. 44. 47. 42. 41. 42. 61. vndt im der fohrigen discours Errinneren. Man hatt zuaar hii daruon Reden wollen, alss wehre selbiiger Man todt [1]), welchess Skan (!) diir bekandt Ist, souern dem selbiigen alsso, Daa Es aber alsso Seiin Solthe, So wiil heiissen, Stiirbdt der fux, So giildt der Balliich. 9. 22. 35. 30. 14. 35. 37. 19. 35. 28. hatt disse tage

oversæt: Det er dig vel bekendt, hvad jeg før dette [via chiffernumre] har gjort, og hvad han har givet til svar derpå. Men eftersom jeg [via chiffernumre] endnu ikke er sikret, så skal du [via chiffernumre] og med ham [via chiffernumre] og minde ham om den forrige samtale (*discours*). Man har vel her villet tale om, at samme mand skulle være død[1], hvilket jo (*Skan = schon / allerede*) er dig bekendt, såfremt det forholder sig således med den samme; men hvis det skulle være således, så vil det sige: "Dør ræven, så gælder bælgen [skindet]". [Via chiffernumre] har i disse dage...

Krigs Udbrud i Decbr. 1643 vilde bringe sine Ejendele i Sikkerhed fra Helsingør til Kjøbenhavn, rejste der sig en Tumult imod ham mellem Borgerne, som maatte standses med Magt (Boecleri Historia belli Sveco -Danici S. 86. Slange S. 1201). Under Krigen brugtes han af Christian IV som Sendebud til de danske Gesandter i Moskau (Kongebr. af 25. Juni 1644, Rusland Nr. 20); hvorvidt han derimod, som Giessing anf. Skr. S. 280 fortæller, fulgte Valdemar Christian paa hans Hjemrejse til Danmark, vides ikke. Han døde i Februar 1645. Kronijk van het hist. Genootsch. te Utrecht 1861 S. 406. [1]) Talen maa vistnok, efter Kongens Brev af 29. Septbr. 1633, være om Kurfyrsten af Trier, Philip Christoph v. Sötern. Rygtet var for øvrigt falsk.

Side 168
dii von 187 [1]) getrösted, dass wass geskeen, das Niit 62. 35. 18. 15. 15. 33. 31. 37. 15. 23. 33. 14. 31. 33. 22. 14. 33. 17. 22. 33. 29. daa doch 95 vndt 96. Eiinen 28. 18. 15. 15. 33. 17. auff der 2. vnter siich zu legen beslossen, welches woll in acht zu haben. 250. [h]att miir gesaget, Er habe dii skreiiben in handen gehabdt. Dii Bremske vndt Lybske gesanten seindt alhii gewessen [2]) vndt vm *Audiens* angehalthen, Aber nach dennemarck veruissen. Glyckstadt den 18 *Septem: Anno* 1633. Christian.
Udskrift: *A M: M: gunther* [3]).

oversæt: *(Dette er den chiffer-spækkede afslutning på brev nummer 191 til kammersekretær Frederik Günther af 18. september 1633, hvorefter det nye brev nummer 192 begynder.)*
de fra Hamborg[1] trøstet sig med, at hvad der er sket, det ikke [via chiffernumre], da dog [via chiffernumre]. En [via chiffernumre] besluttet at lægge under sig, hvilket man vel bør tage i agt. [Chiffernummer 250] har sagt mig, at han har haft skrivelserne i hænde. De bremiske og lybske gesandter har været her og anmodet om audiens (*Audiens*), men er blevet henvist til Danmark. Glückstadt den 18. september år 1633. Christian.
Adresse: Til min [sekretær] Frederik Günther[3].

Brev 192/3 * 21 Septbr. 1633.

Til Frederik Günther.
Kongen haaber, at Hamborgerne ikke ville kunne udrette noget mod Elbtolden. Reventlov har berettet om, hvad Arnim har fortalt om Sverigs Fredsbetingelser. Kongen ytrer Mistillid til Prinsen af Oraniens Krigsførelse og meddeler, at han om otte Dage vil rejse til Danmark. — *Geh. Ark.*
Deiin Skreiiben *sub Dato* den 11 *Huius* habe Ich gesteren Emphangen, vndt wii ich diisses skreiiben angefangen, Ist miir dein Erstes skreiben *sub Dato* den 7 *Huius* zu handen gekommen. Worauff Ich diir nit verhalthe, Das Ich nit zueiffle, dii v: ham: werden ihren mugeliichen fleiis woll anwenden, das sii Eiinen knothen fuhr das keiisserliche *Deploma* Slagen können.
So lange Aber dii *Catholische* Churfursten beii Ihre miir Einmahll gegeben *parola* verbleiiben, So sollen dii herren von ham: woll zuehne gerade sein lassen. Ich hoffe, wan dii herren Stathen vernemmen werden, das dii Engelske *Nation* zu hamburch Siich so woll *comporteret*, Sii werden

oversæt: Til Frederik Günther.
Kongen haaber, at Hamborgerne ikke ville kunne udrette noget mod Elbtolden. Reventlov har berettet om, hvad Arnim har fortalt om Sverigs Fredsbetingelser. Kongen ytrer Mistillid til Prinsen af Oraniens Krigsførelse og meddeler, at han om otte Dage vil rejse til Danmark. — Gehejmearkivet.
Din skrivelse under dato (*sub Dato*) den 11. i denne måned (*Huius*) har jeg modtaget i går, og da jeg begyndte på denne skrivelse, kom dit første brev under dato den 7. i denne måned mig i hænde. Hvorpå jeg ikke vil skjule for dig, at jeg ikke tvivler på, at de fra Hamborg nok vil anvende al deres mulige flid på, at de kan slå en knude for det kejserlige diplom.
Men så længe de katolske kurfyrster bliver ved det ord (*parola*), de én gang har givet mig, så skal herrerne fra Hamborg nok lade fem være lige [høre op med deres modstand]. Jeg håber, at når herrerne generalstaterne erfarer, at den engelske nation i Hamborg opfører sig så vel (*comporteret*), vil de...

[1]) 187 = Hamborg.
[2]) De gjorde Forestillinger mod Elbtolden. Lackmann, Einleitung IV, 313. Jvfr. Danske Samml. 2. R. III, 384.
[3]) I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 1/14 Oktbr.

Side 169
siich auch bedencken, Ich lasse mich gewiisslich das werck So nit ab fexiiren.
M: Reuendtlou skreibet miir dissen morgen [1]) von der Moriidtzburch [2]), das Liindtzeman daa Seii vndt halthe an, das der Churfurst miir Seiin *Votum* nit geben Solle, welches Er nit Nötig gehabdt. *Inter alia* Skriibet Rewendtlau, Das *M: Arnem* [3]) von dem Chanseler Oxenster alda seii kommen vndt gesaget, das dii Suediske *partij* gans keiine lust zum friiden habe, man wolte dan 1. Den friiden zuiisken der *Cron* Sueden vndt Polen miit darein slissen, 2. Eiin *Perpetuum fœdus* zuiisken dem Römiskem Reiich vndt der *Cron* Schueden machen, 3. alle Örther, so sii von den *Catholischen occupiret*, wiiauch alle *portus* an der Ostsee behalthen mugen, welches alles Ihnen nit wbell anstunde, daa sii es alsso Erlangen können, Aber meiine meiinung Ist, das Es noch so hastich nit geskeen wiirdt.
Dass wbergeskiick[t]e kuppherstuck von der festung *Steffensuerdt* [4]) habe Ich auch Emphangen vndt daraus souiil vernommen, das Souern der Priindtz [5]) nit mehr aussrichted, alss Er biiss *Dato* gethan, So wiirdt Er Eiin gross loch in seiiner *Reputation* machen vndt Seiiner kegenpartii Eiiue grosse *coraiisi* verursachen vndt mugelich Etzliiche Iahr *defensiue* wiiderum mussen anfangen zu geen. *Vale*. Glyckstadt den 21 *Septem: Anno* 1633. Christian.
Den 29 *Huius* werde Ich mich wiiderum nach denmarcken machen vndt wiill den weeck von hiir naher ha-

oversæt: *(Dette er fortsættelsen af det tyske dokument nummer 192 til kammersekretær Frederik Günther af 21. september 1633 angående den europæiske storpolitik og krigsførelse, som begyndte på forrige side.)*

også betænke sig; jeg lader mig sandelig ikke spøge af med dette værk.
Herre Reventlow[1] skriver til mig i morges fra Moritzburg[2], at Luntzmann er dér og holder på, at kurfyrsten ikke skal give mig sin stemme (*Votum*), hvilket han ikke havde haft behov for.
Inter alia [Blandt andet] skriver Reventlow, at herre Arnim[3] er kommet dér fra kansler Oxenstierna og har sagt, at det svenske parti (*partij*) slet ingen lyst har til freden, medmindre man 1. indbefatter freden mellem kronen Sverige og Polen deri, 2. indgår et evigt forbund (*Perpetuum fœdus*) mellem Det Hellige Romerske Rige og kronen Sverige, 3. at de må beholde alle de steder, som de har besat (*occupiret*) fra de katolske, såvel som alle havne (*portus*) ved Østersøen. Alt dette ville jo ikke anstå dem uvel, såfremt de kan opnå det således, men det er min mening, at det endnu ikke vil ske så hastigt.
Det oversendte kobberstik af fæstningen Stevensweerd[4] har jeg også modtaget og deraf erfaret så meget, at medmindre prinsen[5] udretter mere, end han indtil nu (*biiss Dato*) har gjort, så vil han slå et stort hul i sit ry (*Reputation*) og give sin modpart et stort mod (*coraiisi = courage*), og han må muligvis begynde at gå defensivt (*defensiue*) til værks igen i nogle år. Lev vel (*Vale*). Glückstadt den 21. september år 1633. Christian.
Den 29. i denne måned (*Huius*) vil jeg atter begive mig mod Danmark, og jeg vil i denne uge herfra mod Ha-

[1]) Dette maa betyde, at Kongen har modtaget Brevet samme Dags Morgen.
[2]) Moritzburg Slot i Sachsen.

[3]) Den bekjendte Feltmarskalk Hans Georg v. Arnim. Om hans Sammenkomst den 1. Septbr. med Axel Oxenstjerna i Gelnhausen se Chemnitz, Königlicher Schwedischer in Teutschland geführter Krieg II, 191. Dudik, Forschungen in Schweden für Mährens Geschichte S. 431—33.
[4]) Fæstningen Stevensweerd, beliggende paa en Ø i Floden Maas, som Nederlænderne belejrede. [5]) Frederik Henrik af Oranien.

Side 170
derssleben miit postuagen verlegen, das dii skreiiben desto Ehe können fordt kommen. Udskrift: A M: M: gunther [1]).

oversæt: *Dette er den korte afslutning på det tyske brev nummer 192 fra forrige side, hvorefter brev nummer 193 til kammersekretær Frederik Günther begynder.)*

dersleben forlægge med postvognen, så at skrivelserne des hurtigere kan komme frem. Adresse: Til min [sekretær] Frederik Günther[1].

Brev 193/3 * 29. Septbr. 1633.

Til Frederik Günther.
Da Kurfyrsten af Trier ikke er død, behøves den paatænkte Rejse ikke. Anstruther har forhandlet med Christian Pentz i Pinneberg. Generalstaterne synes ikke længere at have det tidligere Held i Krigen. Kurfyrsterne af Sachsen og Brandenborg have aftalt et Møde med Axel Oxenstjerna i Erfurt. Kongen rejser den følgende Dag til Danmark. — Geh. Ark.
Ich habe dein schreiben sub Dato den 17 Huius woll Emphangen vndt darauss deiine meinung verstanden, wberskiicke diir hiineben dii Skreiben vnterskriiben vndt versiigeldt zurucke, welche du woll werdest zu rechte bringen. Meiin ledtzstes skreiiben werdestu Nuhmer woll bekommen haben vndt darauss verstanden haben, das man alhii den Churfursten zu triier todt gesaget, weiil Er aber noch beiim leben, So hastu dii reiisse nit nötig zu thun. Disse tage hatte M: Anstruter den gubernör [2]) zu sich Nach Pinnenberch beskeiiden, worhin Rudolff Amsing [3]) auch kaam, welcher siich in allerlei discours mit dem gubernör inliis, worunter Er von der submission, So sii fohrhatten, viil dicentes machte. Was darauff Erfolgett, giibdt dii zeiit.
Das Stadiiske kriigessuessendt Skeiinet nit mehr den succes zu haben, wii ess woll vorhin gehabdt, Es kan nit lange wehren, Man Erfahret gewisslich waas Newess.
Chur: Saxen vndt Bran: haben sich mit Oxenstern beskeiiden Nach Erfordt. Was nun darauss werden wiirdt, das hatt man zu Eruarthen. Vale.
Glyckstadt den 29 Septem: Anno 1633.
Christian.

oversæt: Da Kurfyrsten af Trier ikke er død, behøves den paatænkte Rejse ikke. Anstruther har forhandlet med Christian Pentz i Pinneberg. Generalstaterne synes ikke længere at have det tidligere Held i Krigen. Kurfyrsterne af Sachsen og Brandenborg have aftalt et Møde med Axel Oxenstjerna i Erfurt. Kongen rejser den følgende Dag til Danmark. — Gehejmearkivet.
Jeg har modtaget din skrivelse under dato (*sub Dato*) den 17. i denne måned (*Huius*) og deraf forstået din mening. Jeg oversender dig hermed skrivelserne underskrevet og forseglet tilbage, hvilke du nok skal vide at bringe i orden. Min sidste skrivelse har du vel nu modtaget og deraf forstået, at man her sagde, at kurfyrsten af Trier var død; men da han jo endnu er i live, så har du ikke behov for at foretage den rejse. I disse dage havde herre Anstruther tilsagt guvernøren [Christian Pentz][2] til sig i Pinneberg, hvorhen også Rudolf Amsing[3] kom, som indlod sig i alskens samtale (*discours*) med guvernøren, hvorunder han kom med mange talemåder (*viil dicentes*

machte) om den underkastelse (*submission*), som de havde i sinde. Hvad der er fulgt deraf, vil tiden vise.
Det krigsvæsen ved Stade synes ikke mere at have den fremgang (*succes*), som det jo havde førhen; det kan ikke vare længe, før man med vished erfarer nyt derom.
Kurfyrsterne af Sachsen og Brandenborg har aftalt møde med Oxenstierna i Erfurt. Hvad der nu vil komme ud deraf, må man afvente. Lev vel (*Vale*). Glückstadt den 29. september år 1633. Christian.

[1]) I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 4/14 Oktober.
[2]) Christian Pentz. [3]) Raadmand i Hamborg fra 1619 til sin Død 1636. Fabricius, Memoriæ Hamburgenses VIII, 99.

Side 171
Morgen werde Ich mich, Ob godt wiil, auff den weck nach dennemarck machen.
Udskrift: A M: M: gunther [1]).
oversæt:
(Dette er den korte afslutning på det tyske brev nummer 193 til kammersekretær Frederik Günther fra forrige side, hvorefter brev nummer 194 til lensmanden Frederik Urne begynder.)

I morgen vil jeg, om Gud vil, begive mig på vejen mod Danmark.
Adresse: Til min [sekretær] Frederik Günther[1].

Brev 194/3 * 7 Oktbr. 1633.

Til Frederik Urne.
Om nogle Arbejder, der skulle foretages paa Frederiksborg Slot, navnlig i Anledning af Anne Kathrines Ligbegængelse. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Du skalltt begiffue dig hen thill Frederigsborgh och sammestedz lade foruide dend dør, som gaaer ind i Rundelen ued Alteret i kircken paa Slottett, saa att min datters Salige Liig derigennom ind udi Samme Rundeell bringis kand. Paa huilcken dør Strax skall forskickis hid thill M: Gurris [2]) itt vis maaell, saa att Samme Rundeell Strax kand bliffue lugtt igien. Dend dør, som for nogen thid siden bleff murett till i børnenis kammer udtill Pladzen, skall opluckis och giøris saa uiid, behoff giøris. Rossenborrigh dend 7 Octobris Anno 1633 [3]).

oversæt: Om nogle Arbejder, der skulle foretages paa Frederiksborg Slot, navnlig i Anledning af Anne Kathrines Ligbegængelse. — Afskrift i Frederik Urnes Kopibog.
Du skal begive dig hen til Frederiksborg og sammesteds lade den dør gøre bredere (*foruide*), som går ind i runddelen [det runde kor/kapel] ved alteret i kirken på slottet, således at min salige datters lig kan bringes derigennem ind i samme runddel. På hvilken dør der straks skal sendes et vist mål herhen til mester (*M:*) Gurris[2], således at samme runddel straks kan blive lukket igen. Den dør, som for nogen tid siden blev muret til i børnenes kammer ud til pladsen, skal lukkes op og gøres så vid, som der er behov for. Rosenborg den 7. oktober år 1633[3].

Brev 195/3 * 14. Oktbr. 1633.
Til Frederik Urne.
Han skal lade bestille Vogne til at kjøre Hoffolket fra Frederiksborg efter Anne Kathrines Ligbegængelse. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

[1]) I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 12/22 Oktobr.

[2]) Goris Jakobsen, Snedker paa Bremerholm. Han omtales som død 1639. O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium I, 616. 652. III, 93. Rentemestr. Regnsk. [3]) Modtaget i Kjøbenhavn 7. Oktobr.

Side 172
Frederich Wrne skall i betimelig tid lade bestille vogne, som kand age hofffolckett, naer de skall drage fra Frederichsborgh. *Hafniæ* dend 14 *Octobris Anno* 1633 [1]).

oversæt: *(Dette er den korte afslutning på brev nummer 195 til lensmanden Frederik Urne fra forrige side, hvorefter brev nummer 196 og overskriften på det tyske brev nummer 197 følger.)*

Frederik Urne skal i tide lade bestille vogne, som kan køre hoffolket, når de skal drage fra Frederiksborg. København (*Hafniæ*) den 14. oktober år 1633[1].

Brev 196/3 * 14. Oktbr. 1633.

Til Rentemestrene.
Der skal sendes sort Klæde til Frederiksborg til Anne Kathrines Ligbegængelse. — Kgl. Bibl.
Der skall strax sendiss Saa megiid gemend suordt kleede tiil frederigsborrig, som tiil Skoledrengen kan fornøden gørris, Saoch till at breede gulliid med y kyrcken, dersom liggid kommer att Staa.
Køben: den 14 *Octobris Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: Der skal sendes sort Klæde til Frederiksborg til Anne Kathrines Ligbegængelse. — Det Kongelige Bibliotek.
Der skal straks sendes så meget almindeligt (*gemend*) sort klæde til Frederiksborg, som der er behov for til skoledrengene, og ligeledes til at brede ud på gulvet i kirken, hvor liget kommer til at stå. København den 14. oktober år 1633. Christian.
Adresse: Rentemestrene i hænde.

Brev 197/3 * 15. Oktbr. 1633.

Til Frederik Günther.
Om Nederlandenes og Kurfyrsterne af Sachsens og Brandenborgs Stilling til Elbtolden. Det paatænkte Fredsmøde i Breslau er blevet til Intet. — *Geh. Ark.*

Ich habe alhii dein skreibendt woll Emphangen vndt darauss dii *contenta* verstanden, was dii mit Eiinem vndt anderem des zollen halber geredet. Souern Es nun beii ihnen steed dii *statuta imperij* zu *disputiren*, So weiis Ich vngeferlich woll, wii Es fallen wiirdt. Wass Ich diir der geiistlichen Churfursten halber geskriiben, dass werdestu nuhmer Emphangen haben.
Der Churfurst von Saxen Sagthe zu H: Iörgen wrne vndt dii anderen [2]), Der zoll auff der Elbe wiirdt miir den

oversæt: Jeg har her modtaget din skrivelse og deraf forstået indholdet (*contenta*), hvad du har talt med den ene og den anden angående tolden. Hvis det nu står til dem at diskutere (*disputiren*) rigets love (*statuta imperij*), så ved jeg nogenlunde vel, hvordan det vil falde ud. Hvad jeg har skrevet til dig angående de gejstlige kurfyrster, det vil du nu have modtaget.
Kurfyrsten af Sachsen sagde til hr. Jørgen Urne og de andre[2], at tolden på Elben ville...

[1]) Modtaget paa Frederiksborg 15. Oktobr.

[2]) De øvrige Medlemmer af Gesandtskabet til Kurfyrsten. Se S. 145.

Side 173
Pheffer Etwas Diurer machen, aber Ich wiill nit mehr mit den sachen zu thun haben, worauff Ich im geskriiben wm sein *consens*. Brandenburch liiss sich auch woll Sagen, wan der Oxenstern nit im wege wehre. Dii hiistorien, So sii von dem her: v: friidland fohrwahren, waren alzu Nerrisk, das mans nit glauben konnte. Das Ende hatt Es auch aussgewissen.
Dii trachten, so zu Bresslau solthen fohrgenommen werden, seindt ganss zerslagen, Der keiisser hatt seiine diiner *Revociret*, worauff Otthe Skeell zurucke gezogen vndt Christoffer wlefelddt vndt *D:* v: der lippe zu franckfurdt gelassen, welche aber balde folgen werden. *Vale*. Friderigssburch den 15 *Octobris* dess Abendtz Spethe *Anno* 1633. Christian.
Udskrift: *A M: M: gunther*.

oversæt: *(Dette er fortsættelsen af det tyske brev nummer 197 til kammersekretær Frederik Günther af 15. oktober 1633 angående Elbtolden og fredsforhandlingerne, som begyndte på forrige side.)*

gøre peberet noget dyrere, men jeg vil ikke have mere med de sager at gøre, hvorom jeg har skrevet til ham for at få hans samtykke (*consens*). Brandenborg lod sig også vel sige [var til at tale med], hvis ikke Oxenstierna var i vejen. De historier, som de berettede om herren af Friedland [Wallenstein], var alt for naragtige til, at man kunne tro det. Enden på det har jo også vist det. De bestræbelser (*trachten*), som skulle foretages i Breslau, er helt slået fejl. Kejseren har tilbagekaldt (*Revociret*) sine tjenere, hvorpå Otte Skeel har trukket sig tilbage, og Christoffer Ulfeldt og dr. von der Lippe er efterladt i Frankfurt, hvilke dog snart vil følge efter. Lev vel (*Vale*). Frederiksborg den 15. oktober om aftenen sent, år 1633. Christian.
Adresse: Til min [sekretær] Frederik Günther.

Brev 198/3 * 16. Oktbr. 1633.

Til Frederik Urne.
Pengene, der ere i Øresunds Toldkiste, skulle sendes til Kjøbenhavn. Kongen giver Ordre om et Plankeværk ved Hønsegaarden paa Frederiksborg. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Du skall i morgen goed thid begiffue dig hen att Chroneborgh och sammestedz lade telle, hues penge udi tholdkisten findis, och dem med en aff Toldskriffuerne hen att Kiøbenhaffn sende. Dett planckeuerck, som udi hønsegaarden er imellom hønsehuset och dend lange grøfft, skall nedertagis och hielpis med foedstøcker, huorpaa tømmermanden skall giffue fra sig en *Designation*, huad før tømmer dertill behøffuis. Staffuerne alle paa planckerne ere altt for lange, huorfor de intett kand Staa, naer nogen blest paakommer. Frederichsborgh dend 16 *Octobris Anno* 1633 [1]).

oversæt: Du skal i morgen i god tid begive dig hen til Kronborg og sammesteds lade tælle, hvilke penge der findes i toldkisten, og sende dem med en af toldskriverne hen til København. Det plankeværk, som er i hønsegården imellem hønsehuset og den lange grøft, skal tages ned og udbedres med fodstykker, hvorpå tømreren skal afgive en fortegnelse (*Designation*) over, hvad for noget tømmer der behøves dertil. Staverne på plankerne er alle alt for lange, hvorfor de slet ikke kan stå imod, når der kommer blæsevejr. Frederiksborg den 16. oktober år 1633[1].

[1]) Modtaget samme Sted og Dag.

Side 174

Brev 199/3 * 17. Oktbr. 1633.

Til Frederik Urne.
Angaaende den Forsømmelighed, som Klokkestilleren paa Frederiksborg udviser. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Effterdi denne klockestiller [1]) her paa Frederichsborgh udi sin bestillning er gandske vflittigh, naer ieg er tillstæde, saa er letteligen att eragte, huorledis hand dend forualter, naer ieg intett er thillstæde, da skall du befale fogden hersammestedz [2]), att hand udi min frauerelse skall giffue agt paa hannom och hannom for huer gang, hand intett forualdter sin bestillning rett, setter udi dend spanske tønde paa en halff dags thid. For dett att hand forsømmede att ringe udi gaaer, dend tid klocken var fem, derfor skall hand Staa Sex timer udi dend spanske tønde i morgen. Frederichsborgh dend 17 Octobris 1633 [3]).

oversæt: Angående den forsømmelighed, som klokkestilleren på Frederiksborg udviser. — Afskrift i Frederik Urnes Kopibog.
Eftersom denne klokkestiller[1] her på Frederiksborg er ganske uflittig i sin stilling, når jeg er til stede, så er det let at tænke sig, hvorledes han forvalter den, når jeg overhovedet ikke er til stede. Derfor skal du befale fogden sammesteds[2], at han i mit fravær skal holde øje med ham, og at han for hver gang, han ikke forvalter sin stilling ret, sætter ham i den spanske tønde [en gabestok-lignende straf] i en halv dags tid. Fordi han i går forsømte at ringe, dengang klokken var fem, derfor skal han stå seks timer i den spanske tønde i morgen. Frederiksborg den 17. oktober 1633[3].

Brev 200/3 * 17. Oktbr. 1633.

Til Karen Sehested.
Børnenes Tøj skal sendes til den Mand i Kjøbenhavn, som skal sende Kongens Tøj til Aarhus; hvad der ikke bruges, skal gives til Rasmus Melchiorsen. Anne Kathrines Efterladenskaber skulle registreres og derefter gives Kammerjunkeren. — Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.

Kerre karren, du skaldt med ded første Mueligdt lade indpacke Børnens tøii, Sauidt som ycke udi dagelige brug Er, Och ded hen tiil køben: tiil den, Som mit tøi henad Arhus skall føre, forskicke, Och hannem ded Nummererit lade tilstille. Foder Och gammel kyster dertiil haffuer du huos Rassmus Melckersøn [4]) at Emphange. Børnens kleeder,

oversæt:
Kære Karen, du skal med det allerførste lade børnenes tøj indpakke, så vidt som det ikke er i daglig brug, og sende det hen til København til den, som skal føre mit tøj mod Aarhus, og lade det tilstille ham nummereret. Fór og gamle kister dertil har du at modtage (*Emphange*) hos Rasmus Melchersøn[4]. Børnenes klæder,

---

[1]) Maaske Just Pedersen, som i hvert Fald i Lensregnskabet for 1634—35 nævnes som Klokkestiller paa Frederiksborg.
[2]) Niels Olufsen.
[3]) Modtaget samme Sted og Dag.
[4]) Se S. 1.

Side 175
Som udi denne tiid ynted brugiis, Skall bliiffue hengendis heer Och Rassmus Melckerssøn tillstellis med Ett *Inuentario* deroffuer. Myn datters Saligs tøii vdaff Steene, guld och sølff Och andiid, som hun haffuer eptherlat, ded skaldtu udi fru Ellens Och kammer Iunckeren [1]) Neruerrelse lade *Registerre* Och ded siiden forseglid kammer Iunckeren tilstille. Paa frederichsborg den 17 *Octobris Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Frue karren Sested tiil hande.

oversæt: *Dette er fortsættelsen af brev nummer 200 til Karen Sehested af 17. oktober 1633 angående registreringen af den afdøde prinsesse Anne Cathrines efterladenskaber, som begyndte på forrige side.)*

som i denne tid intet bruges, skal blive hængende her, og Rasmus Melchersøn skal få tilstillet et inventarium (*Inuentario*) derover. Min salige datters tøj af stene [ædelstene], guld og sølv og andet, som hun har efterladt, det skal du lade registrere (*Registerre*) i fru Ellens [Ellen Marsvin] og kammerjunkerens[1] nærværelse, og derefter tilstille kammerjunkeren det forseglet. På Frederiksborg den 17. oktober år 1633. Christian.
Adresse: Fru Karen Sehested til hænde

Brev 201/3 * 19. Oktbr. 1633.

Til Karen Sehested.
Hun faar Tilladelse til at begive sig til sin Gaard fra den 25. til den 28. Oktbr., paa hvilken Dag Kongen vil rejse til Jylland. — Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.

Kerre karren, Eptherdi du begehrer att drage tiill dyn gaar [2]), Saa kandtu begiffue dig dyd tilkommende freedag [3]), Saa kandtu uere hen ygen ymod mandag Otte dage, Som Er 28 Huius, huilcken dag Reiissen henad Iutland, Om gud uiill, Skall anga. Frede: den 19 *Octobris Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Hoffmeistrinden till hande.

oversæt: Kære Karen, eftersom du begærer at drage til din gård[2], så kan du begive dig derhen førstkommende fredag[3], og så kan du være her igen mod mandag otte dage, som er den 28. i denne måned (*Huius*), hvilken dag rejsen mod Jylland, om Gud vil, skal begynde. Frederiksborg den 19. oktober år 1633. Christian.
Adresse: Hofmesterinden til hænde.

[1]) Vistnok Otte Tagesen Thott til Næs, født 1607, Kammerjunker fra 8. Septbr. 1632 til 23. Oktbr. 1634, Rigsraad 1655 og død samme Aar. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872 S. 133. Vedel Simonsen, Jørgen Brahe S. 127. Peder Winstrup, Ligprædiken over ham. Sorø 1656.
[2]) Da der paa Grund af Afstanden ikke kan være Tale om Stenalt i Jylland, som hun havde arvet efter sin Mand Tyge Kruse, maa der vistnok tænkes paa dennes anden Gaard, Aastrup i Voldborg Herred i Sjælland.
[3]) ɔ: 25. Oktbr.

Side 176
Brev 202/3 * 26 Oktbr. 1633.

Til Rentemestrene.
Angaaende en Kjortel, der skal fores, nogle Muffer og nogle stukne Sadler. — Kgl. Bibl.

Bundtmageren skall sende den kiiortell hiid, som hand haffuer at fohre for En udaff frøckerne, derhuoss dii Muffer. Slodtzfogeden [1]) ued, huor dii Stucken Saadel Och tøii, som Er giiordt tiil Passganger, Erre hensaat, huilcke hand skall tilstille En udaff liggerne [2]), at hand sig strax dermed henad Anderskou forføiier. Loggen paa kysterne, Som Sadelerne vdi Erre, skall med wexiid lerrid offuerdragiis. Frede: den 26 Octobris Anno 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: Angående en kjortel, der skal fores, nogle muffer og nogle broderede (*stukne*) sadler. — Det Kongelige Bibliotek.
Bundtmageren skal sende den kjortel herhen, som han har til opgave at fore for en af frøknerne, og derhos de muffer. Slotsfogeden[1] ved, hvor de broderede sadler og det tøj, som er lavet til pasgængeren [en hest med en særlig gangart], er sat hen, hvilke han skal udlevere til en af liggerne[2] [slotsbudene], for at denne straks kan begive sig afsted med det mod Antvorskov. Lågene på kisterne, som sadlerne er i, skal overdrages med vokset lærred. Frederiksborg den 26. oktober år 1633. Christian.
Adresse: Rentemestrene til hænde.

Brev 203/3 * 27. Oktbr. 1633.

Til Dr. Peter Paynck.
Om nogle Kemikalier, som han skal sende til Prinsen. — Langebeks Afskr. efter Orig. hos Klevenfeldt (1770) i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 980.

D: Peter Paii soll dem Priindtzen zuehne flasken miit Spiritus vini vndt fiihre flasken mit Elixir zukommen lassen. Vndt wan Er dii Mixtur fertiig hatt, so soll Er im daruon zuehne flesken zuskiicken vm seiine beiin darmiit zu wasken. Friderichsb. den 27 Octobris Anno 1633. Christian.
Udskrift: D: Peter Paii zu handen.

ovesæt: Dr. Peter Payngk skal lade to flasker med vinånd (*Spiritus vini*) og fire flasker med eliksir (*Elixir*) tilkomme prinsen [den udvalgte prins Christian]. Og når han har miksturen (*Mixtur*) færdig, skal han sende ham to flasker deraf til at vaske hans ben med. Frederiksborg den 27. oktober år 1633. Christian.
Adresse: Dr. Peter Payngk til hænde.

[1]) Niels Olufsen.
[2]) Liggere forklares i Frederik II's Hofordning af 1564 som de, „som løbe efter Vogne og udsendes allevegne i Slotsbestilling". Nye Dsk. Mag. V, 63.

Side 177

Brev 204/3 * 27. Oktbr. 1633.

Johan v. Deldens Gaard er kjøbt til Karen Andersdatter. Hans Steenwinkel skal gjøre en Tegning til Høibro og et Overslag over Udgifterne til dens Bygning. — Kgl. Bibl.

Epthersom du vest dig nocksom at Errindre, at Iohan von dellens gaard Er køBdt tiill karren Anderssdatter [1]), huorfor du skaldt werre derom, At hun derpaa kan faa Nogen richtighed, Isønderlighed Paa ded ferske wand, som Iacob tregard [2]) formener Siig att tilhøre. M: hanss

Stenuinckell skall tilholliss at gørre ded affriidtz ferdig Paa høiibroe [3]) saoch sette hans mehning de[r]huoss, huad samme broe kan koste, Saoch huad steen dertill skall.
Frede: den 27 Octobris Anno 1633.
Christian.

oversæt: Johan v. Deldens Gaard er kjøbt til Karen Andersdatter. Hans Steenwinkel skal gjøre en Tegning til Høibro og et Overslag over Udgifterne til dens Bygning. — Det Kongelige Bibliotek.

Eftersom du nok ved at erindre, at Johan von Deldens gård er købt til Karen Andersdatter[1], skal du sørge for, at hun kan få ordnet formaliteterne (*richtighed*) derpå, særligt med hensyn til det ferske vand, som Jacob [Hans] Trægaard[2] mener tilhører ham. Mester (*M:*) Hans van Steenwinckel skal holdes til at gøre tegningen (*affriidtz*) færdig på Højbro[3], og ligeledes vedføje sit skøn om, hvad samme bro kan koste, samt hvor mange sten der skal bruges dertil. Frederiksborg den 27. oktober år 1633.

_____.

[1]) Karen Andersdatter, Christian IV's bekjendte Frille, Moder til Hans Ulrik Gyldenløve. Om hende og den Opmærksomhed, hvormed Kongen fulgte hendes senere Skjæbne, se især Nye Dsk. Mag. II, 1 ff. Hun fik en aarlig Pension af Rentekammeret fra 1621—1627 og atter fra 1643 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 175. Christian IV's egh. Brev af 28. Jan. 1648 til Christen Thomesen Sehested). D. 4. Novbr. 1645 fik hun desuden Brev paa 600 Rdlr. om Aaret af Kongens eget Kammer (Sjæll. Reg. XXI, 414). Fra 1616—1640 havde hun Hveen i Forlening. 1664 nævnes hun som „itzige Forvalterske over Amtet og Lenet Møen" (Paludan, Beskrivelse over Møen II, 336). 1635 tilskjødede Kongen hende to Gaarde ved Amagertorv og Læderstræde, som havde tilhørt Johan v. Delden (O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 151). I Klevenfeldts Samlinger til Familien Gyldenløve i Geh. Ark. hedder det, at hun boede i en Gaard lige overfor Helliggejstes Kirke. Hun døde 1673.
[2]) Er dette ikke en Skrivfejl for Hans Trægaard? Jvfr. S. 189.
[3]) Højbro, som tidligere var bygget af Tømmer paa Pæle, blev paa denne Tid opmuret og ombygget (Wolf, Encomion regni Daniæ S. 156). Under 12. Oktobr. fik Borgmestre og Raad i Kjøbenhavn Brev om at føre Sten til Højbro, da de vare tilsinds at lade den opmure fra Grunden af (Sjæll. Tegn. XXV, 206).

Side 178
Side 205/3 * 27. Oktbr. 1633.

Til Rentemestrene.
Forskjellige Ordrer angaaende Penges Anvendelse, økonomiske Forhold samt Bygningsarbejder paa Kjøbenhavns Slot og Rosenborg og paa Højbro. — Kgl. Bibl.

Huorepther Rentemeisterne Siig Skall Rette.

1. Wdaff Skatten Och dii penning, som vdaff tolkiisterne indkommer, Skall der Settis halffierdesiindtztyue tussind daler tiil Siide, Som hans Boiisøn [1]) skall bruge tiill Omslag, huoryblandt tolkiisten y Sundiid inted Er Meendt. Naar samme 70000 daler Er tiill hans Boiisøn leffuerid, daa Maa Rentemeiisterne anuende Resten pa Søefolckiid, købmend Och andre, Som man Skiildig Er.
2. Deer skall maaliis Saa megiid maldt, Som der kan gaa udi En aff dii Store kiister, Som staar udi *prouiant* hussiid, huiilckid skall Stødiis Och treedis Saa haardt Som mueliigdt Och teedt tiilteckiis.
3. Der Skall Sendis hen paa lehnen heggeliid hør, Som dii udi uynter kan Spiinde, Och skall kockepiigen udi haffuen Ochsaa skaffis hør, Som hun y myn fraauerrelsse skall Spiinde. Blaaren deraff Skall Spiindis, huorsom man den Pleiier at laade Spiinde.

4. Gaulen paa den gammell Saall, Saoch den trappe, som der skall gaa op tiil samme Saall, skall fortingis med En Murmeiister, Och skall kalcken Slaaess Paa dii steeder, Som Ieg tilforn befahliid haffuer.
5. Der skall gørris thuende kammer ferdiig Offuer køckenid, som kocken kan gørre Skouessen vdi Och siiden sette dem hen udi, saat dy inted forderffuis.
6. Naar hans Markodan [2]) ankommer, da skall hannem tuchthussiid *cum inuentario* Offuerandtuordiis, Och siiden

oversæt:
Til Rentemestrene.
Forskjellige Ordrer angaaende Penges Anvendelse, økonomiske Forhold samt Bygningsarbejder paa Kjøbenhavns Slot og Rosenborg og paa Højbro. — Det Kongelige Bibliotek.
Hvorefter rentemestrene skal rette sig:

1. Ud af skatten og de penge, som kommer ind af toldkisterne, skal der sættes halvfjerdsindstyve tusind [70.000] daler til side, som Hans Bøjesen[1] skal bruge til omslag [her: finansielt marked/betalinger i Kiel], hvori toldkisten i Sundet [Helsingør] dog ikke er medregnet. Når disse samme 70.000 daler er leveret til Hans Bøjesen, må rentemestrene anvende resten på søfolkene, købmændene og andre, som man er skyldig penge.
2. Der skal måles så meget malt af, som der kan være i en af de store kister, som står i provianthusset, hvilket skal stampes (*Stødiis*) og trædes så hårdt som muligt og tildækkes tæt.
3. Der skal sendes en passende mængde hør hen på lenene, som de kan spinde her i vinter, og kokkepigen i haven skal også skaffes hør, som hun skal spinde i mit fravær. Blåren [det grove affaldsprodukt af høren] deraf skal spindes således, som man plejer at lade det spinde.
4. Gavlen på den gamle sal samt den trappe, som skal gå op til samme sal, skal udliciteres (*fortingis*) til en murermester, og der skal slås kalk på de steder, som jeg tidligere har befalet.
5. Der skal gøres to kamre færdige over køkkenet, som kokken kan lave skuemad (*Skouessen*) i, og siden sætte retterne hen i, så at de ikke fordærves.
6. Når Hans Markodan[2] ankommer, da skal tugthuset overgives til ham med tilhørende fortegnelse (*cum inuentario*), og siden...

[1]) Hans Bøjesen, Kongens Omslagsforvalter og Hofmysterskriver. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 172. Danske Saml. V, 69. Hübertz, Aktstykker vedkommende Aarhus II, 69.
[2]) Se S. 146.

Side 179
hannem wiissis, huorledis ded bør att werre Epther *Instructionens* indhold. 7. Paa den Mur, som muris ued Renteriid, skall y Aar inted uiider arbeiidis, Naar den Er bracht y wehrid, Sauidt som den begiindt Er. 8. Borgemeister Och Raad y køben: skall ydeliigen Errindris Om kaalck, Steen Och tømmer at haffue tiil steede tiil høiibroe, Saat den udi foraarid kan begindis och ferdig gørris. 9. Dii hiemlighed, som gaar vd paa Siiden aff Renteriid Och Chanseliid, skall med tømmer føris neder y uandid Och luckiss paa Siiderne, Saat weerid derudi ycke kan komme Och Iaage Stancken Op y kammerne. 10. Der skall Sendis 2 kiister dandtziiger glaas Och En kurre frans glaas med Ett liisspund tiin hen tiill frederisborg. 11. Muren Om haffuen Paa Rossenborg skall Leggiis offuenpaa med Neeuer Och tørre derpaa, naar Neeuerne, som forskreffuen Er, ankommer. Paa frederichsborrig den 27 *Octobris Anno* 1633. Christian.
Rentemeisterne Skall tilholde tollerne udi Sundid, at dii gør derris Regenskab, dii Staar tiilbage med, klaardt, eller Och man faar at tale dem tiill derfor.

Udskrift: *Ordinandtz*, huorepther Rentemeisterne Siig skall Retthe.

oversæt: tekst er en fortsættelse af det foregående brev (forordning nr. 205) fra den forrige side.
...ham vises, hvorledes det bør være efter instruktionens indhold.
7. På den mur, som mures ved Rentekammeret, skal der i år ikke arbejdes videre på, når den er bragt i vejrbestandig stand, så vidt som den er påbegyndt.
8. Borgmester og råd i København skal yderligere mindes om kalk, sten og tømmer at have til stede til Højbro, så at den i foråret kan påbegyndes og gøres færdig.
9. De hemmeligheder, som går ud på siden af Rentekammeret og Kancelliet, skal med tømmer føres ned i vandet og lukkes på siderne, så at vejret derindenfor ikke kan komme og jage stanken op i kamrene.
10. Der skal sendes 2 kister Danzig-glas og en kurv fransk glas med et lispund tin hen til Frederiksborg.
11. Muren om haven på Rosenborg skal lægges ovenpå med næver og tørre derpå, når næverne, som førskrevet er, ankommer.
På Frederiksborg den 27. oktober år 1633. Christian.
Rentemestrene skal tilholde tolderne i Sundet, at de gør deres regnskab, som de står tilbage med, klart, eller også får man at tale med dem om det.
Udskrift: Forordning, hvorefter rentemestrene skal rette sig.

Brev 206/3 * 27. Oktbr. 1633.
Til Frederik Urne.
Han skal befale, at hvad Penge der er i Øresunds Toldkiste, strax sendes til Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Strax effter Predicken skall du begiffue dig hen ad Chroneborgh och befale, att pengene, som der udi findis,

Side 180
enten de ere faa eller mange, kommer hid iafften. Frederichsborgh dend 27 *Octobris Anno* 1633 [1]).

oversæt: ...enten de er få eller mange, kommer hertil i aften. Frederiksborg den 27. oktober år 1633 [1]).

Brev 207/3 * 27. Oktbr. 1633.

Til Frederik Urne.
Ordre angaaende forskjellige Arbejder paa og ved Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog. Memorial* paa attskilligtt, Huoreffter Frederich wrne sig skall rette.

1. Steensetteren, som haffuer satt badstudammen [2]) omkring med Steen, hand skall Sette dend op igien, dersom dend er nederfalden.
2. De Tømmermend, som giorde ded planckeuerck om hønsegaarden, skall thillholdis dett saaledis att fli, som dett sig bør.
3. Der skall giøris een Sluffe till att age de store fade oppaa Slottett.
4. Pladzen henimoed fadeborstuffuen skall fyldis, der som dend er Suncken, och leggis igien.
5. Dett planckeuerck om hønsegaarden imoed hansis [3]) port skall nedertagis och igien hielpis, huor till der skall skaffis tømmer fra holmen.

6. Dend pladz udi wrtehaffuen, dersom grøfften er luckt med tømmer, skall saa høytt opfyldis imoed Søen, som dend er imoed dyrehaffuen, tømmerett skall leggis offuer med soder [4]).
7. Dersom ruserne pleyer att Staa udi grøfften och udi haffuen, skall giøris med tømmer, saa att mand kand gaa ud derpaa att lette eller sette ruserne, och skall dend

oversæt:
Memorial (hukommelsesliste) på adskilligt, hvorefter Frederik Urne skal rette sig.
1. Stensætteren, som har sat badstuedammen [2]) omkring med sten, han skal sætte den op igen, dersom den er faldet ned.
2. De tømrere, som gjorde plankeværket om hønsegården, skal tilholdes at istandsætte det således, som det sig bør.
3. Der skal gøres en sluffe (en slags slæde eller lav vogn) til at køre de store fade op på slottet.
4. Pladsen hen imod fadebursstuen skal fyldes, der hvor den er sunket, og lægges jævn igen.
5. Det plankeværk om hønsegården imod Hans' [3]) port skal tages ned og udbedres igen, hvortil der skal skaffes tømmer fra Holmen.
6. Den plads i urtehaven, dersom grøften er lukket med tømmer, skal opfyldes så højt imod søen, som den er imod dyrehaven, tømmeret skal lægges over med grønsvær [4]).
7. Dersom ruserne plejer at stå i grøften og i haven, skal der laves noget med tømmer, så at man kan gå ud derpå for at røgte eller sætte ruserne, og skal den...

---

[1]) Modtaget samme Sted.
[2]) Om den murede Dam til Vandværket ved Frederiksborg. Badstue se Christ. IV's egh. Brev til Christian Friis af 24. Febr. 1621.
[3]) Hans Pedersen havde, som ovenfor S. 9 berørt, Tilsynet med Hønsegaarden. Mulig er det hans Port, der er Tale om.
[4]) Grønsvær.

Side 181
vinde paa gangen, dersom ruserne pleyer att Staa, hielpis, dersom behoff giøris.
8. Dend grøfft ued hillerød, som ruserne pleyer att Staa, skall reensis.
9. Dend ny Stald udi Sparpenning skall ferdig giøris med krøbber och spiltou, huortill der skall skaffis tømmer fra holmen.
10. Dend wrtehaffue paa Skandzen skall *repareris*.
11. Muren omkring de nederste lossemendter, dersom *D*: Christen [1]) boer, skall besees och hielpis med mursteen att legge offuen paa, saa och tørre.
12. Med dett nederste køcken skall *M*: Iørgen [2]) Strax begynde, i Sønderlighed med att bryde neder och giøre pladzen ryddelig.
Frederichsborgh dend 27 *Octobris Anno* 1633 [3]).

oversæt:
det er fortsættelsen af brev nr. 207 fra den foregående side.

...vinde på gangen, dersom ruserne plejer at stå, udbedres, dersom der gøres behov.
8. Den grøft ved Hillerød, som ruserne plejer at stå i, skal renses.
9. Den nye stald i Sparrepenning skal gøres færdig med krybber og spiltove, hvortil der skal skaffes tømmer fra Holmen.
10. Den urtehave på Skansen skal repareres.
11. Muren omkring de nederste lejligheder (logementer), hvor doktor Christen [1]) bor, skal besigtiges og udbedres med mursten til at lægge ovenpå, og ligeledes tørre.

12. Med det nederste køkken skal mester Jørgen [2]) straks begynde, i særdeleshed med at bryde ned og gøre pladsen ryddelig.
Frederiksborg den 27. oktober år 1633 [3]).

Brev 208/3 * 29. Oktbr. 1633.

Til Rentemestrene.

De skulle forhandle med Frederik Urne om Kongens Plan, at Bønderne i Frederiksborg Len skulle sættes paa Arbejdspenge i Stedet for deres Hoveriydelse. Der trænges til Penge til Indkjøb af Øxne. Højbro skal være færdig til Herredagen. Wichmann Hasebart, Grev Valdemar Christians Informator, skal have Penge til Grevens Behov. — *Kgl Bibl.*

Eptherdi Ieg Er tiilsiindtz Nest gudtz hiielp at Sette Bønderne udi frederigsborrig lehn paa Arbeiidtz penning [4]), saat dii yngenslagss arbeiid wden høe at Aage, sauiidt Ieg tiill myn stall behøffuer, skal [5]) gørre, Daa haffuer Ieg befahliid frederich wrne at tale med Eder derom, huorfor y Eder dertiil *Accommodere* skall och med hannem alting *deliberere*.

oversæt: Efterdi jeg har i sinde, næst Guds hjælp, at sætte bønderne i Frederiksborg len på arbejdspenge [4]), så at de intet slags arbejde skal gøre udover at køre hø, så vidt som jeg behøver til min stald [5]), da har jeg befalet Frederik Urne at tale med jer derom, hvorfor I skal indrette jer derefter og overveje (deliberere) alting med ham.

---

[1]) Hofpræsten Dr. Christen Jensen.
[2]) Uden Tvivl Murmesteren Jørgen Bebber (se S. 25).
[3]) Modtaget sammesteds d. 28. Oktobr.
[4]) Arbejdspenge ɔ: Godtgjørelse i Penge til Jorddrotten i Stedet for Hoveri.
[5]) Ordet er skrevet to Gange.

Side 182
At man uille siige, Iaa Bønderne loffuer uell megid vd, mens, naar man skall haffue ded aff dennom, daa uiil der wmage til, Derymod Er leet at Suare, Haffuer bønderne yckun nogiid, man kan letteligens faa ded fraa dem.
Ded uyl giffue En stor lettelsse paa folckelønen, fliickerii Och andid sliigdt, som løbber arliigen høiidt y penning. Øxenen indkøbiss gemenlig, Naar man haffuer werst Raad til penning, købmenden taager Øxenen dyre an, derymod slaar dii waren faast En gang høiier an, End som man dem audenstedtz bekomme kan. Waar der penning, daa fiick man well ded, som man haffde behoff.
Ded første Hanss stenuinckell haffuer ded affriidtz Och Offuerslag paa Høiibroe ferdig, daa skall *copien* deraff tilstillis Borgemeister Och Raad udi køben:, At dii kan gørre *Preparatoria* paa ded, Som der tiill skall, ty der uyl ingen Snack gelde, Broen Och haffnen maa Endeliigen werre ferdig før herredagen.
Sauiidt myn pardt Paa broen anlanger, dertiill skall y forskaffe *matherialia* tilstede, saatt dii dereptther inted haffuer at bye.
Anderskou den 29 *Octobris Anno* 1633.
Christian.
Magister wiickman [1]) skall Eptherhanden skaffis penning tiill greff waldemarss behoff, Epthersom ded Pleiier at Skee.
Udskrift: Rentemeisterne til hande [2]).
oversæt:

teksten er en fortsættelse af brev nr. 208 fra den foregående side.
At man ville sige, ja, bønderne lover vel meget, men når man skal have det af dem, da vil der umage til. Derimod er det let at svare: Har bønderne kun noget, kan man let få det fra dem.
Det vil give en stor lettelse på folkelønnen, flikkeri (småreparationer) og andet sådant, som årligt løber højt op i penge. Okserne indkøbes almindeligvis, når man har mindst råd til penge; købmændene tager okserne dyrt i bytte, men derimod ansætter de varen næsten en gang højere, end man kan få dem andetsteds. Var der penge, da fik man vel det, som man havde behov for.
Så snart Hans van Steenwinckel har tegningen (afskriften/ridset) og overslaget på Højbro færdig, da skal kopien deraf tilstilles borgmester og råd i København, så at de kan gøre forberedelser (preparatoria) til det, som skal bruges dertil, for der vil ingen snak gælde: Broen og havnen skal endelig være færdig før herredagen.
Så vidt som min del på broen angår, dertil skal I skaffe materialer til stede, så at de derefter intet har at bide i (så de ikke må vente).
Antvorskov den 29. oktober år 1633.
Christian.
Magister Wichmann [1]) skal efterhånden skaffes penge til grev Valdemars behov, eftersom det plejer at ske.
Udskrift: Rentemestrene i hænde [2].

Brev 209/3 * 30. Oktbr. 1633.

Til Rentemestrene.
Der skal leveres gammelt Lærred til Arkelimestrene. En eller flere Master skulle bruges til Fyrværkeri. Der skal gives Penge til en Stenhugger for Arbejde paa Tøjhuset. — *Kgl. Bibl.*

[1]) M. Wichmann Hasebart, Grev Valdemar Christians Informator, født omtr. 1601, død 1642 som Biskop i Viborg. Om ham se nærmere Danske Saml. 2. R. I, 143 f. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 187. Wad, Rektorerne paa Herlufsholm S 80 ff.
[2]) Paategning: Receu le 1 9bris 1633.

Side 183
Naar der kommer Nogiid gammel lerrid fraa Lehnen, daa skall ded Leffueris til Arckeliimeisterne [1]), Och saaframdt der Er nøgiid (!) sliigdt forhanden, daa skall ded dennom strax tilstillis.
Der Er befalid, at der skall skerris En mast tiil fiiruerck at gørre aff, Och saframdt der bliiffuer begehrid flere, daa skall dii dertiill skerris, saat dii udi *Archeliid* inted haffuer at bye Epther.
Der Er en Stenhugger, som skall Podtzere nogiid udi tøiihussid [2]), som Skall forstreckis med nogle penning, Naar derom Skeer anfodring udaff tommis Null.
Anderskou den 30 *Octobris Anno* 1633.
Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiill hande [3]).

oversæt: De øverste afsnit er en fortsættelse af brev nr. 209 fra den foregående side.
Når der kommer noget gammelt lærred fra lenene, da skal det leveres til arkelimestrene (artillerimestrene) [1]), og såfremt der er noget sådant forhånden, da skal det straks tilstilles dem.
Der er befalet, at der skal skæres (fældes) en mast til at gøre fyrværkeri af, og såfremt der bliver begæret flere, da skal de skæres dertil, så at de i Tøjhuset (Arkeliet) intet har at bide i (så de ikke må vente) efter det.
Der er en stenhugger, som skal pudse (reparere/udsmykke) noget i Tøjhuset [2]), som skal forskydes med nogle penge, når derom sker anmodning ud af Thomas Nulls (regnskab).

Antvorskov den 30. oktober år 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde [3]).

Brev 210/3 * 30. Oktbr. 1633.

Til Frederik Urne.
Han skal befale Snedkeren Hans Barchmann at rejse til Kjøbenhavn og der i Forening med Hans Steenwinkel træffe Forberedelser til at indsætte de Tapeter, som forestille de danske Konger, og som høre til den store Sal paa Kronborg, i Loftet paa den gamle Sal paa Kjøbenhavns Slot. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Hans Snedicker [4]) skall begiffue sig hen ad Kiøbenhaffn och sammestedz med hans Steenuinckell dele lofftett paa

oversæt: Hans Snedker [4]) skal begive sig hen ad København og sammesteds med Hans van Steenwinckel opdele loftet på...

[1]) Øverste Arkelimester paa Kjøbenhavns Tøjhus var fra 1618 til omtr. 1644 Christoffer Schwencke. Desuden var der to Underarkelimestre, Peder Falk og Henrik Butzmann Blom, Kristian den Fjerdes Artilleri S. 23.
[2]) Stenhuggeren er maaske Nicolaus Haberlandt, som 30. Novbr. 1633 fik 20 Rdl. paa Regnskab „for hvis ølandske Fliser han har under Hænder og skal vinkelhugge og polere“ (Rentemstr. Regnsk.).
[3]) Paategning: Receu le 1 9bris 1633. [4]) I Følge en Bemærkning i Randen Hans Barchmann. Han skal have boet i Kratmøllen ved Slangerup (Carstensen, Hjørlunde Sogns Hist. S. 51). 1611 viedes han i Frederiksborg Slots Kirke (Ny kirkehist. Saml. I, 152). 1616 ansattes han som

Side 184
dend Gammell Saal aff effter Størrelsen aff de tapetzeri med de Konninger, som hører till dend Store Sall paa Chroneborgh [1]), saa att mand med Samme tapetzerie kand hiemle samme Sall med under lofftett, och skall haffuis udi agt, att der kommer Store Liusekroner mitt i samme sall.
Naer nu sligtt skeed er, da skall forbemeldte Snedicker giørre Rammer thill samme tapetzerie, saa att mand kand spende dett der udi, saa och Sy baand mitt udi tapetzeriet och binde dett thill rammerne, saa att dett intett kand giffue nogen bugtt mitt paa, och effterdi samme tapeter intett alle haffuer een lengde, saa skall de aduaris, att de sligtt udi affdelingen haffuer udi agt.
Till Samme rammer uill langt och temmeligt Sterckt tømmer, huorfor Samme Snedicker skall see sig om, huor sligtt tømmer er att bekomme, huor till du hannom skall forskaffe saugskerer och tømmermend, som dett groffueste kand udhugge. Anderskoff dend 30 *Octobris Anno* 1633 [2]).

oversæt: Den øverste del af teksten er en fortsættelse af brev nr. 210 fra den foregående side.
...den gamle sal efter størrelsen af de tapeter (vævede tapisserier) med kongerne, som hører til den store sal på Kronborg [1]), så at man med samme tapeter kan beklæde samme sal med under loftet, og der skal tages i agt, at der kommer store lysekroner midt i samme sal.
Når nu sådant er sket, da skal førnævnte snedker gøre rammer til samme tapeter, så at man kan spænde det deri, og også sy bånd midt i tapetet og binde det til rammerne, så at det intetsteds kan give sig eller bule ud på midten, og efterdi samme tapeter ikke alle har én længde, så skal de advares om, at de har sådant i agt ved opdelingen.

Til samme rammer vil der kræves langt og temmelig stærkt tømmer, hvorfor samme snedker skal se sig om, hvor sådant tømmer er at få, hvortil du skal skaffe ham savskærere og tømrere, som kan udhugge det groveste. Antvorskov den 30. oktober år 1633 [2].

Brev 211/3 * 30. Oktbr. (?) 1633.

Til Frederik Urne.
Om en Dræg til at rydde Jord af Vejen med, som fra Holmen skal føres til Kronborg. Hos Kongens Faktor i England, som for Tiden er i Danzig, skal ved hans Tilbagekomst forhøres om Prisen paa engelske og franske lækre Sager. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Snedker ved det nævnte Slot, dog saaledes at det skulde regnes fra April 1611 (Hist. Tidsskr. IV, 584). 1619 fik han Skjøde paa en Grund ved Frederiksborg (Friis, Samlinger t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 232). 1640 blev han ansat ved Kronborg for der at have Tilsynet med alt Snedkerarbejde (Danske Saml. V, 193).
[1]) Om disse Tapeter, som vare forfærdigede under Frederik II af Hans Knieper til Kronborg, og som skulde forestille de 111 Konger i Danmark før Frederik II samt denne Konge og hans Søn Hertug Christian (Christian IV), se Burman Becker, Forsøg til en Beskrivelse af og Efterretninger om vævede Tapeter i Danmark, 2. Udg., S. 10—18. 29. Hvad der er bevaret af dem, er nu i Musæet for nordiske Oldsager. Disse og flere i samme Brev omtalte Udpyntninger og Anskaffelser vare Forberedelser til Prins Christians Bryllup.
[2]) Modtaget paa Kronborg 3. Novbr.

Side 185
Dend dreg, Som de rømmede Iorden aff veyen med for haffnen i tøyhussett, dend findis paa holmen, huilcken du hoes Erick Ottesøn [1]) skaltt kreffue och dend lade føre henatt Chroneborgh och der imellom Steenkisterne bag toldboden dermed forsøge, huad dend kand rømme udaff grunden ud imellom samme Steenkister.
Maneren paa att Slæbe dend fram och thillbage, dend haffuer du uden thuiffuell uell erfarett, huilcken du ochsaa skall følge, allene att der ingen tønge skall leggis paa dregen, end dend udi sig Selff er.
Och effterdi min *factor* udi Engeland [2]) er henad dantzig och Snart er foruendtendis thillbage igien, da skall du med hannem handle, naer hand kommer thillbage igien, huad hand skall haffue for pundett aff alle Slags ingemact tøy, som udi Engeland och Franckerige giøris. Haffleballe gaard dend 30 *Octobris Anno* 1633 [3]).

oversæt: øverste afsnit er en fortsættelse af brev nr. 211 fra den foregående side.
Den dræg (jordrydningsredskab), som de ryddede jorden af vejen med foran havnen i Tøjhuset, den findes på Holmen, hvilken du skal kræve hos Erik Ottesen [1]) og lade den føre hen mod Kronborg og der imellem stenkisterne bag toldboden forsøge med den, hvad den kan rømme (fjerne) ud af grunden ud imellem samme stenkister.
Måden at slæbe den frem og tilbage på, den har du uden tvivl vel erfaret, hvilken du også skal følge, alene at der ingen vægt (tyngde) skal lægges på drægen, udover hvad den i sig selv er.
Og efterdi min faktor i England [2]) er taget hen mod Danzig og snart er forventet tilbage igen, da skal du handle med ham, når han kommer tilbage igen, hvad han skal have for pundet af alle slags konserverede/syltede sager (ingemact tøj), som gøres i England og Frankrig. Havreballegård den 30. oktober år 1633 [3]).

Brev 212/3 * 3. Novbr. 1633.

Til Karen Sehested.

Om Atskedigelsen af en Pige. — *Afskr. i Hr. Provst O. Fabricius's Eje*

Kiere Karen, Eptherdi Ieg inted lenger behøffuer den Store Piigiss tieneste, daa Skaldtu hinder ded laade Uiide, at hun maa forføiie Siig, huordthen ded hinder lyster [4]), Och hiinder disse herhuosføiiede 30 Riixdaler med denne

oversæt: Kære Karen, efterdi jeg ikke længere behøver den store piges tjeneste, da skal du lade hende det vide, at hun må begive sig hen, hvorhen det hende lyster [4]), og hende disse herhosføjede 30 rigsdaler med denne...

[1]) Erik Ottesen Orning, Chef paa Holmen fra 1630 til 1645. Garde, Den dansk-norske Sømagts Historie 1535—1700 S. 165.
[2]) Kongens Faktor i London kaldes Throfellus Ettom i Sundtoldregnskaberne
[3]) Datum maa uden Tvivl være urigtigt, da Kongen i Følge det foregaaende Brev d. 30. Oktober har skrevet fra Antvorskov. Havreballegaard ligger i Nærheden af Skanderborg, hvor vi maa antage, at Kongen var d. 2 Novbr., da flere Kongebreve af denne Dag ere udstedte derfra. Sjæll Tegn. XXV, 221. Brevet er modtaget paa Kronborg 6. Novbr.
[4]) Flere Afskrifter, deriblandt den i Ledreborgske Saml. 4. 127, have: hvort hen hun vil og det hende lyster.

Side 186
Paas lade tiilkomme, huormed hun siig Strax herfraa Skall forføiie, Som forbemeldiid Er. Skanderborrig den 3 *Novembris Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Karen Sested tiil hande.

Brev 213/3 * 3. Novbr. 1633.
Til Frederik Urne.
Der skal sendes en Del Perler til Kjøbenhavn, af hvilke Perlestikkeren Gert Osserin skal bruge nogle til en Saddel; Resten skulle Rentemestrene beholde. Nogle andre Sadler, som Gert Osserin skal forfærdige, omtales. En Badekjedel skal sendes til Aarhus. — *Kgl. Bibl.*

Ieg Sender dig herhuoss hoffuidnøggelen til frede:, huormed du skaldt udi Rassmus Melckerdtsøns neruerrelsse oplucke Rundelen udtiil gangen Och derud tage dii Perler, som der udi En Stor huiid Eske och udi nogle braagede Esker staar Paa bordiid, Som forbenente Melckerssøn uell kender Och sielffuer uaar med at skille ad, der dii vdaff En Saadel Och Et tøii bleff afskorren, Och diisamme perler siiden vdi Rentemeisternis Och gerdt Osseriins Neruerrelsse udi køben: lade ueiie, Huoraff gerdt Osseriin Strax Saa mange deraff skall tiilstillis, som hand Liige saadan en Saadell Och tøii kan forferdige, Som hand siist fraa Siig leffuerid, paa Passgenger at bruge [1]). Resten Skall Rentemeisterne huos siig beholde. Och skall Samme Osseriin forferdige Liige Saadan en Sadell Och tøii med guld Och Sølff, tiil huilcke thuende Sadell Sadelmageren [2]) tiil frede: skall gørre Bommen, Och skall tiill samme thuende Sadell gørris bøiile, Sløiiffer Och Ringe, som skall forgilliis. Aff-

oversæt:
Jeg sender dig herhos hovednøglen til Frederiksborg, hvormed du skal i Rasmus Melchertsens nærværelse lukke runddelen (tårnværelset) ud til gangen op og derud tage de perler, som der i en stor, hvid æske og i nogle brogede æsker står på bordet, som førnævnte Melchertsen vel kender og selv var med til at sortere (skille ad), da de blev skåret af en sadel og et rideudstyr, og du skal siden lade de samme perler veje i rentemestrenes og Gert Osserins nærværelse i København. Hvoraf der straks skal tilstilles Gert Osserin så mange deraf, som han kan forfærdige lige sådan en sadel og rideudstyr af, som han sidst leverede fra sig til at bruge på pasgængeren (en gangart eller hest) [1]). Resten skal rentemestrene beholde hos sig. Og samme Osserin skal forfærdige lige sådan en sadel

og rideudstyr med guld og sølv, til hvilke to sadler sadelmageren [2]) på Frederiksborg skal gøre bommen, og der skal til de samme to sadler gøres bøjler, sløjfer og ringe, som skal forgyldes. Af...

[1]) Paa Rosenborg gjemmes endnu et Ridetøj af sort Fløjel, „udstyret med en talløs Mængde ægte Perler og Ædelstene og rigt broderet med Guld“ (Brock, Den oldenborgske Kongeslægt S. 33). Maaske Sadlen er en af de i dette Brev omtalte.
[2]) Anders Døring (ell. Dyring).

Side 187
ridtziid aff Stengerne Skall wendtzell Rodtkiirche Skaffe, Eptherdi hesten staar paa Anderskou, som Skall henad Polen [1]). Gerdt Osseriin haffuer Endnu thuende Saadell Och tøii huss Siig, huilcke hand Skall sende hen tiil frede:, huor at Sadelmageren dem forferdige skall Offuer dii Bomme, Som Prindtzen haffuer ladiid gørre, Och skall den Ene, som ganske ferdig Er, ysønder skerris Och bringis Offuer En vdaff dii bomme, som her for Om formeldiid Er.
Den Baadekeedell, som Paa kobbermøllen bestiildt Er, skall uell indpackiid forskiickis hen tiill kallenborrig Och siiden derfraa tiill Arhuss. Der skall gørris sliggen Ett foder dertiill, som der uaar tiill den, Som Siist kam med henad lante holstein.
Af Skanderborg den 3 *Nouem: Anno* 1633.
Christian.
Denne daler war y blandt dii penning, som tolleren siist leffuerede, huilcken her gelder En 1/2 ringer En anden daler [2]).
Udskrift: Frederich wrne tiil hande.

oversæt: De øverste afsnit og efterskriften er en fortsættelse af brev nr. 213 fra den foregående side.
...ridetøj af stængerne skal Wenzel Rothkirch skaffe, eftersom hesten står på Antvorskov, som skal hen mod Polen [1]). Gert Osserin har endnu to sadler og rideudstyr hos sig, hvilke han skal sende hen til Frederiksborg, hvor sadelmageren skal færdiggøre dem over de bomme, som prinsen har ladet gøre, og den ene, som er ganske færdig, skal skæres fra hinanden og overføres på en af de bomme, som herforom er omtalt.
Den badekedel, som er bestilt på Kobbermøllen, skal vel indpakket sendes hen til Kalundborg og siden derfra til Aarhus. Der skal gøres et sådant foder (hylster/beskyttelse) dertil, som der var til den, som sidst kom med hen imod landgreven af Holsten.
Af Skanderborg den 3. november år 1633. Christian.
Denne daler var iblandt de penge, som tolderen sidst leverede, hvilken her gælder en halvdel ringere end en anden daler [2].
Udskrift: Frederik Urne i hænde.

Brev 214/3 * 3. Novbr. 1633.

Til Rentemestrene.
Kongen giver dem forskjellige Ordrer i Anledning af, at Gert Osserin skal indtræde i hans Tjeneste og arbejde paa Kjøbenhavns Slot. — *Kgl. Bibl.*

Ieg haffuer befahliid frederich wrne, at hand Eder Nogle Perler Skall tiilstille, Som y gerdt Osseriin at forarbeiide skall tiilueiie. Saa Eptherdi med samme Osseriin taliid Er, at hand siig udi myn tieniste begiiffue Skulle, Och hand ded indgangen Er, daa skall y vdaff hannem

oversæt: Jeg har befalet Frederik Urne, at han skal tilstille jer nogle perler, som I skal afveje til Gert Osserin til at forarbejde. Og eftersom der er talt med samme Osserin om, at han skulle begive sig i min tjeneste, og han er indtrådt i den, da skal I af ham...

[1]) Vel som Gave til Kongen af Polen
[2]) Denne Efterskrift har Kongen tilføjet udenpaa Brevet. I Følge en Paategning ved Afskriften i Fr. Urnes Kopibog er Brevet modtaget paa Kronborg 7. Novbr.

Side 188
tage Eeden, Saat hand Strax treeder udi tiienisten. Hannem skall giiffuis till besolding Liige ued den Siiste, som for hannem uerrid haffuer [1]). Hand skall See Siig Om folck, saat hand ymod fastelauen kan beginde at arbeiide for mig pa Slottiid, huor hanss folck skall Spiissis och losseriss, Och skall ded kammer, Som Prindtzenss Stuue Pleiier at uerre, dertill *Accommoderis*, att dii udi den Arbeiider. Vdi gangen der wdenfor skall dii ligge, huortill kleeder uiil skaffis.
Wdi dii Smaa kammer offuer kyrcken Skall meisteren foruare siit tøii Och ded arbeiid, som Eptherhanden ferdig bliiffuer.
Af Skanderborg den 3 *Nouem: Anno* 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: De øverste afsnit er en fortsættelse af brev nr. 214 fra den foregående side.

...tage eden, så at han straks træder i tjenesten. Der skal gives ham i løn (besolding) lige med den sidste, som har været før ham [1]). Han skal se sig om efter folk, så at han imod fastelavn kan begynde at arbejde for mig på slottet, hvor hans folk skal spise og logere, og det kammer, som plejer at være prinsens stue, skal indrettes (akkommodes) dertil, at de arbejder deri. I gangen derudenfor skal de ligge, hvortil der vil skaffes klæder (sengelinned/udstyr).
I de små kamre over kirken skal mesteren opbevare sit værktøj (tøj) og det arbejde, som efterhånden bliver færdigt.
Af Skanderborg den 3. november år 1633. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 215/3 * 6. Novbr. 1633.

Til Rentemestrene.
Der skal sendes Klæder til Søfolkene paa Elben og tænkes paa Penge til dem. — *Kgl. Bibl.*

Gubernøren udi glyckstad [2]) haffuer skreffuid hiid Om Prouiant, Penning Och kleeder tiil Søefolckiid, som ligger paa Elffuen, huorpa Er suariid, at der Er Prouiandt henskiickid, kleeder uille man skaffe, mens penning uaar ingen Raad tiill førend Epther Omslag.
Huorfor y skall uerre derom, at samme folck faar kleder offuer hudden, førend ded bliiffuer winther for aluor, Och uiil ded haffuis y acht, at samme folck bliiffuer med dii første, Som bekommer penning, Eptherdi dii først

oversæt: Guvernøren i Glückstadt [2]) har skrevet hertil om proviant, penge og klæder til søfolkene, som ligger på Elben, hvorpå der er svaret, at der er sendt proviant derhen; klæder vil man skaffe, men penge var der ingen råd til før efter omslag (skattetermin/regnskabsopgørelse).
Hvorfor I skal sørge for, at samme folk får klæder på kroppen (over huden), før det bliver vinter for alvor, og det skal tages i agt, at samme folk bliver blandt de første, som får penge, eftersom de først...

[1]) Først d. 12. Juni 1634 fik Gert Osserin Bestalling som Kongens Perlestikker; hans aarlige Lønning skulde regnes fra 26. Septbr. 1633. Sjæll. Reg. XIX, 236.
[2]) Christian Pentz.

Side 189
maa vd, saframdt dy ded forrette skall, som dii befahliid Er.
Skanderborrig den 6 *Nouem: Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

oversæt: fortsættelse af brev nr. 215 fra den foregående side.

...må ud, såfremt de skal forrette det, som de er befalet.
Skanderborg den 6. november år 1633. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

216. Brev 216/3 * 10. Novbr. 1633.
Til Rentemestrene.
Angaande det nye Vandværk i Karen Andersdatters Gaard og Stridighederne derom.
Kammerskriveren Henrik Müller skal rejse til Kongen Der skal sendes Kongen et af hans Kontrafejer i Guld. — *Kgl. Bibl.*

Diin [1]) Skriiffuelsse *Daterit* den 31 *Passatj* haffuer Ieg bekommid *Hodię* Och deraff *contenta* forstanden.
Anlangende ded Nii wanduerck udi karren Anderssdatterss gaard, Saa Er derpaa ingen thuiffuel, at Hans treegard [2]) Io dermed er Omgangen Saa, som ded siig inted burde, Och thuiffler Ieg inted, · At faaren (!) man yckun friisk fordt wden nogen forsømmelsse, daa Erlanger man Snardt Ende der paa. Med Eiiler wrnis frue [3]) Skaldtu gørre klaardt med Om hiinderss anpardt y garden, Som dog Er Riinge.
Esaiias fleiiskers med alle dii andre Arbeiider, Som mig bekendt Er, *Meriterer* ynted at laade Aabene Tolkiisterne.

oversæt: Din [1]) skrivelse dateret den 31. forgangne (måned) har jeg modtaget i dag (hodie) og deraf forstået indholdet (contenta).
Angående det nye vandværk i Karen Andersdatters gård, så er der ingen tvivl om, at Hans Trægård [2]) jo er omgået det således, som det slet ikke burde sig, og jeg tvivler ikke på, at hvis man blot farer (driver arbejdet) friskt fremad uden nogen forsømmelse, da når man snart enden på det. Med Ejler Urnes frue [3]) skal du gøre det klart med hensyn til hendes andel i gården, som dog er ringe.
Esaias Fleischers samt alle de andre arbejder, som er mig bekendt, fortjener (meriterer) intet at lade toldkisterne åbne for.

[1]) Kongen tiltaler her kun den ene af de to Rentemestre, Jørgen Vind og Sten Beck, skjønt Udskriften er rettet til dem begge.
[2]) Hans Trægaard, Borger i Kjøbenhavn og Participant i det islandske Kompagni. Han var Deltager i det østersøiske Kompagni, som 29. Juni 1636 fik kgl. Stadfæstelse. D. 16. Maj 1637 fik han Privilegium paa Handel paa Østasien. O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium I, 645. II, 628. 644. III, 100. 166. 173. 177. 186. Han var egentlig Guldsmed. Anf. Skr. I, 595. Danske Samlinger II, 135.
[3]) Jytte Henriksdatter Gyldenstjerne, gift 1622 med Ejler Urne (Klevenfeldts Stamtavle over Urnerne, Geh. Ark.). Hun havde først været gift med Kongens Jægermester, Christoffer von Grøben, der døde 1617.

Side 190
Hendriich kammerskriiffuer [1]) skall befahliis at begiiffue siig hiid, huortiil herhuoss framskiickiss En uogen paas.
Skanderborrig den 10 *Nouembris Anno* 1633. Christian.
Du skaldt strax sende mig Ett aff myne *conterfej* aff guld [2]).
Udskrift: Rentemeiisterne Tiil hande

oversæt: De øverste linjer samt efterskriften er en fortsættelse af brev nr. 216 fra den foregående side.
...Henrik kammerskriver [1]) skal befales at begive sig hertil, hvortil der herhos fremsendes et åbent pas (rejsepas).
Skanderborg den 10. november år 1633. Christian.
Du skal straks sende mig et af mine portrætter (kontrafejer) af guld [2].
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 217/3 * 11. Novbr. 1633.

Til Rentemestrene.
Det bestilte Ridehus skal foreløbig beholdes til videre Besked. Johan Braem skal lade komme fra Holland ti Stole og et Tapet til Kjøbenhavns Slot. --- *Kgl. Bibl.*

Ded Riidehus, som Ieg befohll at skulle huggiss och forsendis hiid, ded haffuer Ieg numer heer inted behoff, Menss samme huss skall ferdig gørris Och gemmis till uyder beskeen.
Iohan braam skall fraa holland laade komme tii Store Stole, sasom dii Erre, som samme braam tiill frøcken Annis Saliigs vdflii [3]) forskaffid haffuer, Huilcke Stole Smuck *subtilig* skall vdskerris Och forgyldis. Dii skall offuerdragiis med gewiirckiid tøy aff Siilkii, guld Och sølff Och besettis med guld och Sølff Snorer Och frenser, *Item* beslaes med forgiilthe Søm. Tiil samme Stole skall gørris flamske tecker [4]) tiil at legge under huer Stoel y seer, Som skal uerre triiddiieparten Saa lange, som den gammell Saal Er breed tiil. Samme braam skall ochsaa lade forferdiige Et tappet offuer Bordiid aff Braagiid atlask Eller fløiiel, som Er saa høiidt, som lofftid Er fraa gullid Paa Samme Store Saall, Och skall samme tappedt

oversæt: Det ridehus, som jeg befalede skulle tilhugges og sendes hertil, det har jeg nu ikke behov for her. Men samme hus skal gøres færdigt og gemmes indtil videre besked.
Johan Braem skal lade komme ti store stole fra Holland, ligesom de er, som samme Braem har anskaffet til salig frøken Annes udstyr (udfly) [3]). Hvilke stole skal udskæres smukt og fint (subtiligt) og forgyldes. De skal overdrages med vævet stof af silke, guld og sølv og besættes med guld- og sølvsnorer og frynser, ligeledes beslås med forgyldte søm. Til samme stole skal der gøres flamske tæpper [4]) til at lægge under hver stol for sig, som skal være en tredjedel så lange, som den gamle sal er bred til. Samme Braem skal også lade forfærdige et tæppe (dug) over bordet af broget atlas eller fløjl, som er så højt, som loftet er fra gulvet på samme store sal, og det samme tæppe skal...

[1]) Henrik Müller.
[2]) Denne Efterskrift har Kongen tilføjet paa en løs Seddel.
[3]) Udstyr. Jvfr. Nye Dsk. Mag. VI, 178. Schjøttz, Fra Sjællandsfars Landsting S. 102 f. Hist. Tidsskr. 5. R. 1, 65.
[4]) Tæpper.

Side 191
uerre 5 allen langdt offuer Bordiid och fiire bredder Breedt, Huiilckiid tapeedt samme Braam med ded første Mueligdt Er skaffe (!). Skanderborg den 11 *Nouem: Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: De øverste linjer er en fortsættelse af brev nr. 217 fra den foregående side.

...være 5 alen langt ud over bordet og fire bredder bredt, hvilket tæppe samme Braem med det første mulige skal skaffe. Skanderborg den 11. november år 1633. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 218/3 * Novbr. 1633.

Til Rentemestrene.
Forskjellige Ordrer angaaende Arbejderne paa Højbro og Nybro i Kjøbenhavn. Der maa kun slaas Kalk i Kalkhusene ved St. Anne Bro og ved Børsen. Hos Johan Braem skal bestilles et Parti Snore. Kongen vil vide, hvor vidt Arbejdet paa Valkemøllen ved Vandkunsten i Kjøbenhavn er fremskredet, og haaber, at den nye Tilsynsmand over Børnehuset snart indfinder sig — *Kgl. Bibl.*

Ded Affriidtz aff høiibroe, som *M*: hans Stenuinckell Epther Miin befahling haffuer giiordt, haffuer Ieg besiiet Och befunden den Salediis at uerre, Som ieg hannem befahliid haffuer.
Summen aff pennigen, hand derfor begeerer, Er Ickeheller Saa Offuermadiig høii. Gud giiffue, at Borgemeisterne uiille yckun y tyde skaffe ded, saa at hand ingen mangell skulle liide for Et eller andiid.
Och Eptherdi Ieg haffuer y siinde, Om gud uiil, at laade Opmure paa samme maaner Niibroe [1]), Saa skaldtu taale med *M*: hans Stenuinckell derom, at hand y tiide Seer siig Om huggen sten tiill. Togbroen skall uerre dobbeldt Och liige ued høiibroe y alle made, Saa kan Siiden Broen Sluttis tiill landiid med thuende ringe Buer, Saat den broe med megiid ringer End den anden kan bliiffue giiordt.
Tiil huilckiid Arbeiide der Strax skall gørriis Stenuogne

oversæt: Tegningen (ridset) af Højbro, som mester Hans van Steenwinckel efter min befaling har lavet, har jeg besigtiget og fundet den at være således, som jeg har befalet ham.
Summen af de penge, han begærer derfor, er heller ikke så overmåde høj. Gud give, at borgmestrene blot i tide vil skaffe det, så at han ingen mangel skal lide for det ene eller det andet. Og eftersom jeg har i sinde, om Gud vil, at lade Nybro [1]) opmure på samme måde, så skal du tale med mester Hans van Steenwinckel derom, at han i tide ser sig om efter hugget sten dertil. Klapbroen (togbroen) skal være dobbelt og ligesom Højbro på alle måder, så kan broen siden sluttes til landet med to ringe buer, så at den bro kan gøres med meget mindre (bekostning) end den anden. Til hvilket arbejde der straks skal gøres stenvogne...

[1]) Nybro, den nuværende Holmens Bro, blev ligesom Højbro ombygget paa denne Tid og forsynet med dobbelt Vindebro. Wolf, Encomion regni Daniæ S. 156. Both, Kjøbenhavn S 18. 75 f

Side 192

Och kaalckuogne. Och skall kalckuognen gørriiss paa den maner, som Ieg tilforn om taliid haffuer, saat der inted gaar med y kysten, End som thu heste maageliigen føre kan, Och inted Spiillis paa weiien.
Ded kalckhuss ued *S*: *Anne* broe Saoch ded wed Enden aff Børssen skall ganske forferdigis, Saat man derudi kan Slaa all den kaalck, Som paa myt Arbeiid forbrugd bliiffuer. Och tør ingen, y huem ded och Er, tencke, att Der skall bliiffue En kaalckbenck Staaendis nogenstedtz. Och skaldtu siige ded tiill Iochiim Beck, at hand dem lader briide dem Bordt, y huor dii Och staar, Baade inden Och udenbiiss. Der skall bestilliis hollandtske kliincker tiil Broen, Som inted skall antagiis, wden at den heell uell Er brendt. Med Iohan Braam skaldtu taale, huad hand uiill haffue for pundiid aff sliigge Snorer, som heerhuos findiis En prøffue aff [1]). Der skall uerre aff Rødt, guldt Och Suordt siilkii och guld En Stor paartii.
Och aff Samme Aardt snorer gørriiss En temmelig partii Riiger aff guld, Saat spiidtzerne En om den anden bliiffuer aff guld. Saa uiil tiil samme Snorer En mechtig antall knappe, Eptherdi med samme Ardt Snorer fast den ganske *Liberj* skall besettis.
Dii heste, som kam hiiem med Riigens Raad [2]), skall brugiss for arbeiidtzuognen indtiil uiider beskeen, dog inted fraa hiinander. Laad med mig første Post uiide, huor Neer fiidt tømmermand [3]) er kommen med walckemøllen ued wandkonsten [4]). Om uorriis *generelalissimo* udi Børnehussiid [5]) haff-

Oversæt: teksten er en fortsættelse af brev nr. 218 fra den foregående side.
...og kalkvogne. Og kalkvognen skal gøres på den måde, som jeg tidligere har talt om, så at der intet går med i kisten (vognkassen), udover hvad to heste mageligt kan køre, og intet spildes på vejen. Det kalkhus ved Sankt Anna Bro og også det ved enden af Børsen skal gøres ganske færdigt, så at man deri kan læske (slå) al den kalk, som forbruges på mit arbejde. Og ingen, hvem det end er, må tænke, at der skal blive en kalkbænk stående nogensteds. Og du skal sige det til Jochum Beck, at han lader dem bryde bort, hvor de end står, både indenbys og udenbys. Der skal bestilles hollandske klinker til broen, som ikke skal modtages, medmindre de er særdeles vel brændt. Med Johan Braem skal du tale om, hvad han vil have for pundet af sådanne snore, som der herhos findes en prøve på [1]). Der skal være en stor portion af rødt, guld og sort silke og guld.
Og af samme slags snore skal der gøres en temmelig stor portion rækker (striber) af guld, så at spidserne den ene efter den anden bliver af guld. Ligeledes vil der til de samme snore kræves et mægtigt antal knapper, eftersom næsten hele livreen (liberiet) skal besættes med samme slags snore. De heste, som kom hjem med rigets råd [2], skal bruges for arbejdsvognen indtil videre besked, dog ikke fra hinanden. Lad mig med første post vide, hvor nær Vitus (Fidt) tømrermand [3]) er kommet (hvor vidt han er fremskredet) med valkemøllen ved Vandkunsten [4]). Om vores generalissimo i Børnehuset [5]) har...

[1]) Prøven findes endnu ved Brevet.
[2]) Maaske tænkes paa de fra Tyskland hjemvendte Gesandter Christoffer Ulfeldt og Otte Skeel.
[3]) Fidt eller Vitus Kragen, Tømmermester i Kjøbenhavn. Danske Mag. I, 255. 256. Lassen, Børsens Hist. S 15. 16. 20 f. 28. 37. Rhode, Saml. t Laalands og Falsters Hist., udg. af Friis, I, 70. O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium I, 604. Friis, Samlinger til Dansk Bygnings- og Kunsthistorie S 26.
[4]) Om Valkemøllen ved Vandkunsten jvfr. O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 162.
[5]) Hans Markdanner.

Side 193
uer man heer inted, siiden at dii sagde, at hans frue [1]) uaar død. Ieg habiis, at hand Io maa stille Siig ind med ded første.
Skanderborg den 12 *Nouem: Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

oversæt: De to øverste linjer er en fortsættelse af brev nr. 218 fra den foregående side.
...hører man her intet, siden at de sagde, at hans frue [1]) var død. Jeg håber (habis), at han dog må indfinde sig med det første.
Skanderborg den 12. november år 1633. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 219/3 * 14. Novbr. 1633.

Til Rentemestrene.
De skulle tilholde Fiskemesteren, at han leverer nogle Penge fra sig. Der skal bestilles Snore hos Johan Braem. — *Kgl. Bibl.*

I skall tiilholde fiiskmeisteren [2]), at hand fraa siig leffuerer dii penning, hand haffuer Samliid forgangen herredag for fiisk.
Och skall y laade hannem forstaa, at hand med Sligge penning inted haffuer at skaffe, mens Bør dem Strax fraa siig leffuere.
Huoss Iohan Braam skall bestilliss En partii Røde Snorer Och En partii gule floret Snorer tiil Badtzmendens kleeder paa Archen, *Item* tiil saa mange badtzmend, som paa thuende Espiinder at besette fornøden uerre kan.
Skanderborrig den 14 *Nouem: Anno* 1633.
Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiil hande.

oversæt: I skal tilholde fiskemesteren [2]), at han afleverer de penge fra sig, som han har samlet under den forgangne herredag for fisk.
Og I skal lade ham forstå, at han intet har at gøre med disse penge, men at han bør aflevere dem fra sig straks.
Hos Johan Braem skal der bestilles et parti røde snore og et parti gule floretsnore (af flosssilke) til bådsmændenes klæder på Arken (et skib), ligeledes til at besætte klæderne for så mange bådsmænd, som der kan være fornødent på to espinger (små krigsskibe).
Skanderborg den 14. november år 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 220/3 * 15. Novbr. 1633.

Til Dr. Peter Paynck.
Han skal sende nogle Medikamenter til Skanderborg. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 980.*

---

[1]) Anna Wensin, død 19. Septbr. 1633. Klevenfeldts Stamtavle over Fam. Markdanner, Geh. Ark. [2]) Nikkel v. Tschirnhaus.

Side 194
Wan Gelegenheit forfeldt, sol *D*: Peter Paii Eiine flaske miit gelben *Aqua vitæ* vndt zuehne flesken mit *Citronen Elixir* hiiher senden.
Skanderburch den 15 *Nouemb. Anno* 1633. Christian.

Udskrift: *D*: *Peter Paii* zu handen.

oversæt: De øverste linjer er en fortsættelse af brev nr. 220 fra den foregående side. Teksten er her affattet på tysk.
Når lejlighed byder sig, skal doktor Peter Paynck sende en flaske med gult akvavit (Aqua vitæ) og to flasker med citroneliksir hertil.
Skanderborg den 15. november år 1633. Christian.
Udskrift: Doktor Peter Paynck i hænde.

Brev 221/3 * 16. Novbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Angaande Bygningsarbejder paa Kjøbenhavns Slot. — *Kgl. Bibl.*
Der skall handliis med en tømmermand, Som hiielpper Spidzen paa ded Blaa taarn, huor den haffuer mangel, ysonderlighed der som den Øffuerste krone Sidder.
Naar nu Samme Spiidzt Saaledis *Reparerit* bliiffuer, Som den før werrid haffuer, daa wiill kronen forgiillis igen, huortiil der uiil forskriiffuis guld udi tyde.
Den Nederste Och Største krone paa Samme taarn Siinis inted at haffue Saa Stor mangell Som den Øffuerste, Dog maa man werre wiiss derpaa.
Taggiid paa ded huss, Ieg Pleiier at lossere udi, skall *Repareris*, Saat dii mange lapper, Som derpaa med Blii lagdt Er, kommer deraff igen.
Huad heer Och deer Paa kammerne at flii kan fornøden werre, ded skall y Paa hans Slosfogiidtz [1]) anfoddering laade flii.
Skanderborrig den 16 *Nouem: Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

oversæt: Der skal aftales (handles) med en tømrer, som kan udbedre (hjælpe) spidsen på det Blå Tårn, hvor den har mangler, især dér hvor den øverste krone sidder.
Når nu samme spids således bliver repareret, som den før har været, da vil kronen forgyldes igen, hvortil der vil blive forskrevet guld i tide.
Den nederste og største krone på samme tårn synes ikke at have så stor en mangel som den øverste, dog må man være vis derpå.
Taget på det hus, jeg plejer at logere i, skal repareres, så at de mange lapper, som er lagt derpå med bly, kommer væk derfra igen.
Hvad der her og der på kamrene kan være fornødent at istandsætte (fli), det skal I lade udbedre på hans slotsfogs [1]) anmodning.
Skanderborg den 16. november år 1633. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

222. Brev 222/3 * 16. Novbr. 1633.
Til Frederik Urne.
Han skal befale Kaptajn Keiseberg at udsøge nogle af Soldaterne paa Kronborg, som kunne bruges til Drabanter. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

[1]) Hans Merckel v. Schmalkalden.

Side 195
Du skalltt befale Captain Kesebergh [1]), att hand giør sin fliid, att hand faaer under Soldaterne paa Chroneborgh nogle, som mand i dag eller i morgen kand bruge thill Drauandtere. Skanderborgh dend 16 *Novembris Anno* 1633 [2]).

oversæt: De øverste linjer er en fortsættelse af brev nr. 222 fra den foregående side.
...Du skal befale kaptajn Keiseberg [1]), at han gør sin flid, at han blandt soldaterne på Kronborg får fat i nogle, som man i dag eller i morgen kan bruge til drabanter. Skanderborg den 16. november år 1633 [2].

Brev 223/3 * 24, Novbr. 1633.

Til Frederik Urne.
Om de Arbejder, der ere bestilte hos Gert Osserin. Kongen har forandret Udkastet til Udsmykningen af den gamle Sal paa Kjøbenhavns Slot. Hvis Visitøren i Sundet har overtraadt sin Instrux, skal han holdes i Forvaring i Kjøbenhavn, indtil Kongen kommer. Ladegaardsfogeden paa Favrholm skal forfølges ad Rettens Vej og derefter straffes. Kongen haaber, at hans Plan om at sætte Bønderne i Frederiksborg Len paa Arbejdspenge er begyndt at iværksættes. — *Kgl. Bibl.*

Ieg haffuer udaff Breffuisser Emphangiid dyn Skriiffuelsse Och deraff *contenta* forstanden, Huorpa Ieg dig inted forholder, At gerdt Osseriin Skall flii dii beuyste Saadell Epther dii bomme, Prindtzen haffuer framskickid, Enten hand tager for eller baag aff dem [3]).
At ded arbeiid alsammen, som huos hannem bestiildt Er, Skulle bliiffue ferdiigdt tiil fastelauen, ded er inted myn mening, Eptherdi hand først Om mydfaste skall fliitte med hans folck op paa Slottiid, huor hand skall bliiffue, indtiill alting Er klaardt.

oversæt: Jeg har af brevviseren modtaget (empfanget) din skrivelse og deraf forstået indholdet (contenta), hvorpå jeg ikke dølger for dig, at Gert Osserin skal tilpasse (fli) de omtalte sadler efter de bomme, som prinsen har fremsendt, enten han tager den forreste eller bageste del af dem [3]).
At alt det arbejde, som er bestilt hos ham, skulle blive færdigt til fastelavn, det er overhovedet ikke min mening, eftersom han først om midfaste skal flytte med sine folk op på slottet, hvor han skal forblive, indtil alting er klart.

[1]) Han kalder sig selv Kasper Keiseberg (Bilag til Kronborg Lens Regnskaber 1635—36). Han døde 14. Maj 1634 (Boesen, Helsingøers Beskriv. S. 149). Hos Blom, Kristian IV's Artilleri S. 20 har han faaet det urigtige Navn Rosenberg.
[2]) Modtaget paa Kronborg 24. Novbr.
[3]) Blandt Christian IV's Breve i Kgl. Bibl. findes en (ikke egenhændig) Optegnelse paa Tydsk indeholdende „Designation dess Jenigen, wass der Herr Renthemeister zue Copenhagen zue Ihrer Durchl. des Printzen behueff auff etzliche alss 9 Sättell nacher Hadersleben ehist verschaffen wirt", hvorefter Listen følger. Bagpaa har Kongen selv skrevet: „Dette skall Rentemeisterne forskicke hen tiill Prindtzens Saadelmager. Skan: den 24 *No: Anno* 1633."

Side 196
Den affdeling paa den gammel Saall paa køben: Sender Ieg forandriid herhuoss tiilbage ygen, huorepther Sneckeren med all fliid skall gørre Rammerne [1]).

Den Hollandtske *Agentis* [2]) Och besøgerens [3]) *disputation* angaendis, Daa saframdt besøgeren den Ene for den anden *Visiterit* haffuer, som udtriickeligens løbber ymod hans *Instruction*, daa Skaldtu

lade tage hannem Och hans følgesuenne Och sende dem henad køben:, huor dii skall foruariss, indtiil gud uiil, Ieg kommer tiil Steede.
Ladgardtzfogden paa faauerholm [4]), Som Saat Er, Skall med retten, Saa uydt skee kan, forfølgis Och derepther Straffis. Kunde man komme tilrette med bønderne paa den maaner, Som diig beuiist Er, at Ieg ded haffue wille [5]), Daa uar man frii for sliigdt och andiid mehre.
Ieg uiil habis, at Rentemeisterne Och du Nuhmer haffuer giiordt En begiindelsse derpaa. Der Er Nock, som uyl forpachte Aulen tiil hussen, Om dii maa dertiill bruge bønderne, Huoraff bønderne liiden skonsell Och herren liiden fordeell y lengden uylle haffue.
Paa Skanderborrig den 24 *No*: *Anno* 1633.
Christian.
Udskrift: Frederich wrne tiil hande [6]).

oversæt: Den øverste del af teksten er en fortsættelse af brev nr. 223 fra den foregående side.
...Den opdeling på den gamle sal i København sender jeg forandret herhos tilbage igen, hvorefter snedkeren med al flid skal gøre rammerne [1]
.
Angående den hollandske agents [2]) og besøgerens (toldvisitørens) [3]) tvist (disputation): Såfremt besøgeren har visiteret det ene skib efter det andet på en måde, som udtrykkeligt strider imod hans instruks, da skal du lade ham og hans følgesvende pågribe og sende dem mod København, hvor de skal holdes i forvaring, indtil – om Gud vil – jeg kommer til stede.
Ladegårdsfogeden på Favrholm [4]), som sagen er, skal retsligt, så vidt det overhovedet kan ske, forfølges og derefter straffes. Kunne man komme til rette med bønderne på den måde, som det er vist dig, at jeg ville have det [5], da var man fri for sådant og andet mere.
Jeg vil håbe (habis), at rentemestrene og du nu har gjort en begyndelse derpå. Der er nok af dem, som vil forpagte avlen til husene, hvis de må bruge bønderne dertil, hvoraf bønderne i længden ville have liden skånsel og herren liden fordel.
På Skanderborg den 24. november år 1633.
Christian.
Udskrift: Frederik Urne i hænde [6].

[1]) Jvfr. Kongens Brev Nr. 210.
[2]) Karl v. Cracau.
[3]) I et Brev til Klavs Daa og Rentemestrene af 17. Decbr. omtaler Kongen, at Visitørerne i Sundet ikke have villet visitere 5 Skibe; de forsvare sig med, at Skipperne ikke have anmeldt sig hos dem paa en saadan Tid, at de kunde visitere dem ved Dagslys; Kongen beder nu Daa og Rentemestrene foretage Sagen og underrette Fr. Urne og den hollandske Resident derom, for at de kunne møde og give Meddelelser. Samme Dag udstedtes Brev til Fr. Urne, at Visitørerne ikke maatte visitere ved Nattetid. Sjæll. Tegn. XXV, 232. 233.
[4]) Favrholm, Gaard ved Frederiksborg. Mads Madsen var Foged her til 16. Novbr. 1633, da han afløstes af Jakob Troelsen (Lensregnsk.).
[5]) Om Kongens Plan at sætte Bønderne i Frederiksborg Len paa Arbejdspenge se hans Brev Nr. 208.
[6]) I Følge en Randbemærkning ved Afskr. i Fr. Urnes Kopibog er Brevet modtaget paa Kronborg 1. Decbr.

Side 197
Brev 224/3 * 24. Novbr. 1633.

Til Rentemestrene.
Da Kongen med Rigsraadets Samtykke har besluttet at optage 100,000 Dlr. til Omslaget, skulle de forhandle med Omslagsforvalteren Hans Bøjesen om Midler til at tilvejebringe denne Sum. Kongen har endnu ikke faaet Johan Braems Erklæring om det, han skulde kjøbe for Kongen. Rentemestrene skulle med Frederik Urne begynde Indførelsen af Arbejdspenge i Frederiksborg Len. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Omslagiid er for dørren, huor uyl falle Store vdgiiffter, huormed man dog inted kan bliiffue Endtfriid fraa Søefolckens Och hoffolckens Offuerløb, Saa haffuer Ieg taaliid med Riigens Raad [1]), At ded uille fornøden uerre, at man tog 100 tussind daler op tiil Omslag tilat *contentere* samme folck med, Huilckid dii beuilgede Och strax derpaa forferdigde breffuid [2]). Mens Eptherdi pengene huoss ingen, Som mig bekendt Er, kan bringis tiil ueiie vden huoss *H*: detloff Randtzou Och keii v: Anefeldt [3]), Som Nuhmer inted staar Saa uel Sammen som tilforn, Daa skall y huoss hanss Boiisøn Eder Erkundige, Om hand nogen anden middell weed at bringe samme Summa tiil weiie. Och skall samme Boiisøn tale med mig, førend hand begiiffuer siig hen tiil kiill.
Iohan Braams Erklering Om ded, hand for mig skulle bestille, haffuer Ieg Endnu inted bekommid. Kan hand

oversæt: Eftersom omslaget står for døren, hvor der vil falde store udgifter, hvormed man dog ikke kan blive fri for søfolkenes og hoffolkenes renderi (overløb), så har jeg talt med rigets råd [1]), at det ville være fornødent, at man optog 100 tusind daler til omslaget til at tilfredsstille (contentere) samme folk med, hvilket de bevilgede og straks derpå udfærdigede brevet (obligationen) på [2]. Men eftersom pengene hos ingen, som er mig bekendt, kan bringes til veje uden hos herre Ditlev Rantzau og Kaj von Ahlefeldt [3]), som nu om stunder ikke står så vel sammen som tidligere, da skal I hos Hans Bøjesen erkundige jer, om han ved nogen anden måde at bringe samme sum til veje på. Og samme Bøjesen skal tale med mig, før han begiver sig hen til Kiel.
Johan Braems erklæring om det, han skulle bestille for mig, har jeg endnu ikke modtaget. Kan han...

[1]) Kongen havde d. 17. Oktbr. befalet Rigsraaderne at møde d. 8. Novbr. i Skanderborg. Sjæll. Tegn. XXV, 207.
[2]) Den 17. Novbr. udstedte Kongen en Revers til Rigsraadet, at, da dette var gaaet i Borgen for 100,000 Speciesdaler, som han af forskjellige Grunde maatte optage til førstkommende Omslag foruden 42,000 Speciesdaler, han allerede tidligere med Rigsraadets Borgen havde besluttet at optage, saa lovede han, at samme Penge skulde kvitteres dem udi det, de endnu vare ham skyldige paa Rigets Vegne. Rigens Raads Breve Fasc. 48.
[3]) D. 18. Novbr. udgik Brev til Ditlev Rantzau og Kaj Ahlefeldt om at hjælpe Kongen til at faa de 142,000 Rdlr., som Rigsraadet havde udstedt Obligationer for. Inländ. Concept., Geh. Ark. Om Kongens tidligere Bestræbelser for at faa Penge hos disse Adelsmænd se S. 147.

Side 198
inted skaffe ded, daa faar Ieg y tyde bestille ded huos andre.
I skall med ded første med frederich wrne tage ded for med den forandring paa ladgarden, Saat bønderne giiffuer penning for Echt Och Arbeiid. Paa Skander: den 24 *No*: *Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: De øverste linjer er en fortsættelse af brev nr. 224 fra den foregående side.
...intet skaffe det, da får jeg i tide bestille det hos andre.
I skal med det første tage fat med Frederik Urne om den forandring på ladegården, så at bønderne giver penge for ægt (kørsel) og arbejde. På Skanderborg den 24. november år 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 225/3 * 24. Novbr. 1633.

Til Rentemestrene.
Om noget Arbejde, der er bestilt hos nogle Guldsmede i Kjøbenhavn. — *Kgl. Bibl.*

Der Er bestiildt vnderskedtlig Arbeiid huoss Nogle guldsmidde y køben:, som hans hollender best kender, huorepther y skall Spørre, Om dii dermed faarer fordt, Och uiil samme guldsmiid forstreckiiss med Nogle penning, ded første mueligdt kan werre. Ded kan beløbe En ringe tiing, dennom tiilstaar.
Iblandt samme guldsmiid Er En wed Naffn Christian [1]), som boer y wymmelskafftid, som fiick guld tiill fem keeder, huilcke keeder, Om dii ferdig Er, Skall sendis hiid. Skander: den 24 *Nouem*: *Anno* 1633.
Udskrift: *Postscriptum* [2]) Renthemeisterne tiill hande.

oversæt: Der er bestilt forskelligt arbejde hos nogle guldsmede i København, som Hans Hollander bedst kender, hvorefter I skal spørge, om de farer frem (skrider frem) med det, og man vil forstrække samme guldsmede med nogle penge, så hurtigt det overhovedet er muligt. Det kan beløbe sig til en ringe ting, som tilstår dem.
Iblandt de samme guldsmede er der en ved navn Christian [1]), som bor i Vimmelskaftet, som fik guld til fem kæder, hvilke kæder, om de er færdige, skal sendes hertil. Skanderborg den 24. november år 1633.
Udskrift: Efterskrift (Postscriptum) [2]) Rentemestrene i hænde.

Brev 226/3 * 29. Novbr. 1633.

Til Rentemestrene.
Der skal skaffes Gert Osserin Sølv og Guld fra det røde Kammer paa Slottet samt Penge. Nikkel Kock har leveret et Parti

[1]) Vistnok enten Christen Thomesen eller Christen Jensen.
[2]) Trods denne Betegnelse er Brevet uden Tvivl afsendt som et særskilt Brev, da saavel det som det foregaaende begge ere forsynede med særskilt Udskrift og med Segl.

Side 199
Hamp, som skal bruges paa Børnehuset. Om forskjellige Udbetalinger. I en Efterskrift befaler Kongen at forhøre hos Proviantskriveren, om der er Proviant nok til, om fornødent, hurtig at forsyne Flaaden. Dr. Peter Paynck skal sende to Flasker Annis-Elixir. — *Kgl. Bibl.*

Ieg sender Eder herhuos Nøggelen tiil ded Røde kammer, huoraff hans Slodtzfogiid Skall tage sa megiid Sølff Och guld, Som gerdt Osseriin kan bruge, indtiill andiid ankommer, som bestiildt Er. Samme Osseriin skall med penning vndsettis, paded at Suennen inted gaar fraa hannem.
Niickell kockis leffuerandtz seddell haffuer Ieg ygennomsiiet och befunden, hannem at haffue giiordt en stor leffuerandtzi paa Nii. Gud giiffue, at worris Nii *generall* udi Børnehussid uille see uell tiill, at samme hør Och hamp bleff uell anlagdt, sauiidt Som deraff kommer udi børnehussid. Och skall udaff ded Røde kammer Ochsaa udtagis vndze guld tiill ded werck, Som gørris derinde, Saat ded getou inted staar Stille.
Ded *conterfei* [1]) haffuer Ieg Emphangid Och derpaa giiffuid myn beuys, som herhuoss fiindis, mens dii Erre Numer wbrugelige Och uyll forandris.
Paa Iohan Braams dondt finder y herhuoss myn *Resolution*. Skatten heer aff Lehnid, som beløbber sig 2000 daler, haffuer Ieg Erlagdt riix daler y steeden for Smaa myndt, huilcke 2000 dl. *in spesię* hans Boiissøn skall finde for siig udi haderssleff, naar hand diid ankommer.
Tømmermenden Och folckid paa Smiddien kan y Eptherhanden betale med Sma Miindt. Naar hans Bøiissøn først haffuer faat, huad hand skall haffue, daa uyl uy see, huad der bliiffuer tiil beste til at

giiffue folckiid. Kunde man faa dii 100 tussind daler tiil laans, daa motte man Nogenlunde komme tiill rette.
Skanderborrig den 29 *Nouem: Anno* 1633.
Christian.

oversæt: Den øverste del af teksten er en fortsættelse af det indledende resumé til brev nr. 226 fra den foregående side.

Jeg sender jer herhos nøglen til det Røde Kammer, hvoraf hans slotsfoged skal tage så meget sølv og guld, som Gert Osserin kan bruge, indtil andet ankommer, som er bestilt. Samme Osserin skal undsættes med penge, på det at svenden ikke går fra ham.
Nikkel Kocks leveranceseddel har jeg gennemset og fundet, at han har gjort en stor leverance på ny. Gud give, at vores nye general i Børnehuset ville se vel til, at samme hør og hamp blev vel anvendt, så vidt som deraf kommer i Børnehuset. Og der skal af det Røde Kammer også udtages nogle ounce (unser) guld til det arbejde, som gøres derinde, så at vævningen (getouet) intetsteds står stille.
Portrættet (kontrafejet) [1]) har jeg modtaget (empfanget) og derpå givet min kvittering (bevis), som findes herhos, men de er nu ubrugelige og vil blive forandret.
På Johan Braams anmodning (dondt) finder I herhos min resolution. Skatten her af lenet, som beløber sig til 2000 daler, har jeg erlagt i rigsdaler i stedet for småmønt, hvilke 2000 daler i specier Hans Bøjesen skal finde for sig i Haderslev, når han ankommer dertil.
Tømrerne og folket på smedjen kan I efterhånden betale med småmønt. Når Hans Bøjesen først har fået, hvad han skal have, da vil vi se, hvad der bliver tilovers til at give folket. Kunde man få de 100 tusind daler til låns, da måtte man nogenlunde komme til rette.
Skanderborg den 29. november år 1633. Christian.

[1]) Vel det i Brevet til Rentemestrene Nr. 216 omtalte Portræt af Kongen selv.

Side 200
I skall Erfahre huoss Prouiandt Skriiffueren [1]), Om der Er forrad paa Prouiandthussiid til at Staffere flaaden ud y En haast, Om behoff gørris. Flesk Er heer uell at bekomme, mens ded er diirdt.
D: Peter Paii skall Sende hiid med denne breffuisser thuende flaasker med anniss *Elixir*.
Skander: den 29 *Nouem*: *Anno* 1633. Christian.
Udskrift: *Postscrip[t]um* Rentemeisterne til hande [2]).

oversæt: Den øverste del samt efterskriften er en fortsættelse af brev nr. 226 fra den foregående side.

I skal erfare hos proviantskriveren [1]), om der er forråd på provianthuset til at udruste (staffere) flåden i en hast, om det gøres behov. Flæsk er her vel at få, men det er dyrt.
Doktor Peter Paynck skal sende to flasker med aniseliksir hertil med denne brevviser.
Skanderborg den 29. november år 1633. Christian.
Udskrift: Efterskrift (Postscriptum) Rentemestrene i hænde [2].

Brev 227/3 * 4. Decbr. 1633.

Til Frederik Urne.

Der skal kjøbes Kobber, hvoraf Kobbersmeden skal lave Kjedler til Kjøkkenet. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Effter hoesføyede fortegnelse skall kaabersmidden [3]) forferdige een antall Kedeler thill Køckenetz behoff, Och effterdi mig beuist er, at der till ingen Kaaber i forraaed findis, da skall du handle med willom Mortensøn, att hand dertill skaffer kaaber, dog uill ieg først vide kiøbet.
Dett haffuer intett saa Stoer hast med samme kedeler, bliffuer de ferdige een gang imoed St: Hans dag, da faaer wi dennom thilig noch. Skanderborgh den 4 *Decembris Anno* 1633 [4]).

oversæt: Efter hosføjede fortegnelse skal kobbersmeden [3]) forfærdige et antal kedler til køkkenets behov, og eftersom det er mig bekendt, at der intet kobber findes i forråd dertil, da skal du handle med Willum Mortensen om, at han skaffer kobber dertil, dog vil jeg først vide prisen (købet).
Det har overhovedet ikke så stor hast med de samme kedler; bliver de færdige en gang imod sankthansdag, da får vi dem tidligt nok. Skanderborg den 4. december år 1633 [4].

---

[1]) Lavrits Eskildsen, Proviantskriver siden 1631. Han havde tidligere været Byfoged i Kjøbenhavn fra 1. Maj 1626 til 11. Aug. 1628; han blev derpaa Raadmand 16. Aug. 1628. (Velvillig Opgivelse af Hr. Arkivar, Dr. phil. O. Nielsen.)
[2]) Det egentlige Brev mangler Udskrift; den ovfr. aftrykte er anbragt udenpaa Efterskriften, der er skreven paa et særskilt Blad.
[3]) Kobbersmeden paa Hammermøllen ved Kronborg hed Stephan Lautersporn.
[4]) Modtaget paa Raarup 9. Decbr. Gaarden Raarup, der nu hedder Kathrinebjerg, ligger i Nærheden af Roskilde.

Side 201

Brev 228/3 * Decbr. 1633.

Til Rentemestrene.
Der skal gjøres Afregning med Hans Steenwinkel og Andre, som have bygget paa Kronborg, samt med Garnisonen dersteds. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom mig beuiist Er, At man *M*: hans Stenuynckell Och anden, som y sommer haffuer biigdt paa *Croneborrig*, Saoch garnisonen Sammestedtz En temmelig Summa penning Skiildig Er, Daa Skall y med samme folck gørre affregning Och dem udaff tolkiisten betaale [1]). Resten Skall hiid forskiickis, Huortiil Eder herhuos En paas tiilskickis.
Skanderborrig den 5 *Decembris Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande [2]).

oversæt: Eftersom det er mig bekendt, at man er mester Hans van Steenwinckel og andre, som i sommer har bygget på Kronborg, samt garnisonen sammesteds en temmelig stor sum penge skyldig, da skal I gøre afregning med samme folk og betale dem ud af toldkisten [1]). Resten skal sendes hertil, hvortil der herhos fremsendes et åbent pas (rejsepas) til jer.
Skanderborg den 5. december år 1633. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde [2].

Brev 229/3 * 6. Decbr. 1633.

Til Rentemestrene.
De skulle lade Kongen vide, om der findes mange trinde Perler mellem dem, som Frederik Urne har tilstillet dem. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi Iblandt dii Perler, som Eder aff frederich wrne tiilstilliid er tiilat lade forarbeiide huos Gerdt Osseriin, En temmelig haab trinde perler fantiis, dentiid dii Saad paa den Saadell Och ded

tøii, som Nu Siist bleff ysønder Skorren, Och mig Nu berettis, at der fast faa eller yngen triinde perler deryblandt findis, Huorfor y mig med

oversæt: Eftersom der iblandt de perler, som er tilstillet jer af Frederik Urne til at lade forarbejde hos Gert Osserin, fandtes en temmelig stor hob trinde (runde) perler, dengang de sad på den sadel og det rideudstyr, som nu sidst blev skåret fra hinanden, og det nu berettes mig, at der næsten få eller ingen trinde perler findes deriblandt, hvorfor I mig med...

[1]) Den 21. Decbr. udbetaltes der Hans Steenwinkel af Tolderne i Sundet 375 Rosenobler; i Alt var der fra 19. Juni til 21. Decbr. udbetalt ham 3100 Rdlr. Til Garnisonen paa Kronborg udbetaltes fra 16. Septbr. til 17. Decbr. af Tolderne 1263 Rdlr. Sundtoldregnsk.
[2]) Paategning: Den 19 xbris 1633 ved Rasmuss Iensen thilhende kommen.

Side 202
ded første Skall lade uyde, Om yblandt dii Perler, som frederich wrne Eder tiilstillede, fantiis mange triinde Perler. Skanderborrig den 6 *Decembris Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande [1]).

oversæt: De øverste linjer er en fortsættelse af brev nr. 229 fra den foregående side.

...det første skal lade mig vide, om der iblandt de perler, som Frederik Urne tilstillede jer, fandtes mange trinde (runde) perler. Skanderborg den 6. december år 1633. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde [1]).

Brev 230/3 * 7. Decbr. 1633.

Til Frederik Urne.
Kobbersmeden skal gjøre en „Almisseballie“ af Kobber og om muligt en af Sølv. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*
Du skalltt befale Kobbersmidden, att hand skall giøre een almisse balle aff kaaber och dend inden udi fortinne, huilcken, naer dend er ferdig, du skalltt forskicke hid [2]).
Derhoes skall du aff hannom erfare, om hand sig uill understaa at giøre een almisse balge udaff Sølff, hans formand giorde herpucker aff Sølff.
Dend almisse balge udaff kaaber skall vere udaff itt Støcke, Saa ner som foden, huilckett ochsaa med dend udaff Sølff uill haffuis udi agt. Skanderborgh dend 7 *Decembris Anno* 1633 [3]).

oversæt: Du skal befale kobbersmeden, at han skal gøre en almissebalje af kobber og fortinne den indvendigt, hvilken du, når den er færdig, skal indsende hertil [2].
Derhos skal du erfare af ham, om han vil påtage sig (understå sig) at gøre en almissebalje af sølv; hans forgænger (formand) gjorde herpukker (drivarbejde/pukler) af sølv.
Den almissebalje af kobber skal være ud i ét stykke, så nær som foden, hvilket også vil haves i agt med den af sølv. Skanderborg den 7. december år 1633 [3]).

Brev 231 7. Decbr. 1633.

Til Rentemestrene.

De skulle forhøre hos Guldsmedene i Kjøbenhavn, om de til Paaske kunne skaffe 300 Sølvfade, lige saa mange Tallerkener og nogle Dusin Skaale færdige. — *Kgl. Bibl.*

Huoss guldsmidden vdi køben: Skall y Erfahre, Om dii sig uiill vnderstaa at ferdig skaffe tiil Paske først kommendis

oversæt: Hos guldsmedene i København skal I erfare, om de vil påtage sig (understå sig) at skaffe færdig til førstkommende påske...

[1]) Paategning: Den 19 xbris 1633 ved Rasmuss Iensen thilhende kommen.
[2]) Den afleveredes fra Kobbermøllen 16. Jan. 1634.
[3]) Modtaget paa Kronborg 21. Decbr. 1633.

Side 203
300 sølfffaade, Liige saa mange taalercken Och Nogle dussiin komendtken [1]), Naar dennom Sølliid Siist udi *Ianuarij* Maanid tiill hande kommer, Huorpaa y mig med ded første skall forskaffe derris Erkleering.
Saaframdt dii siig inted uiil vnderstaa at taage Saa stor En partii an, daa skall dii sig Erkleere, huor mange man kan uerre wiiss paa, at dii uiil leffuere.
Och Eptherdi der findis wden thuiffuel Eptherretning paa Rentheriid, huor megiid Sølff der haffuer uerrid udi En trummete, Saoch vdi keedeltrummen, Daa skall y sliigdt opsøge och mig ded tiilskiicke. Skanderborrig den 7 *Decem: Anno* 1633.
Christian.
Udskrift: Renthemeiisterne tiill hande [2]).

oversæt: De øverste linjer er en fortsættelse af brev nr. 231 fra den foregående side.
...300 sølvfade, lige så mange tallerkener og nogle dusin små skåle (kommenter) [1]), når sølvet sidst i januar måned kommer dem i hænde, hvorpå I med det første skal skaffe mig deres erklæring.
Såfremt de ikke vil påtage sig (understå sig) at påtage sig så stor en portion, da skal de erklære, hvor mange man kan være vis på, at de vil levere.
Og eftersom der uden tvivl findes efterretning i rentekammeret (renteriet) om, hvor meget sølv der har været i en trompet og ligeledes i kedeltrommen, da skal I opsøge sådant og sende det til mig.
Skanderborg den 7. december år 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde [2].

Brev 232/3 * Decbr. 1633.

Til Rentemestrene.
Kongen gjør sine Bemærkninger ved deres og Frederik Urnes Erklæring angaaende Bortforpagtningen af Frederiksborg og Abrahamstrup Len. Tømmermester Fidt Kragen skal skaffe Laden paa Abrahamstrup færdig inden Høhøsten. Morten Steenwinkel skal forandre de Malerier, han har malet paa Kronborg, eller sættes i Blaataarn. Noget heglet Hør skal sendes til Haderslev. — *Kgl. Bibl.*

Eders skriiffuelsse med frederich wrnis Erklering pa den forpachtning offuer frederigsborrig och Abrahamstrups lehne [3]) haffuer Ieg Emphangiid, Och den med fliid igennomsiiet, Huorpa Ieg Eder

inted forholder, At alting mig derudi uel behaager, vden at bønderne skulle uerre frii for dii 12 karle, som hugger ued och gør anden handarbeiid, *Item* at derris kuindfolck for fadeburdtstuens arbeiid, huor-

oversæt: Jeres skrivelse med Frederik Urnes erklæring på bortforpagtningen over Frederiksborg og Abrahamstrup len [3]) har jeg modtaget (empfanget) og gennemset den med flid, hvorpå jeg ikke dølger for jer, at alting derover behager mig vel, undtagen at bønderne skulle være fri for de 12 karle, som hugger ved og gør andet håndarbejde, ligeledes at deres kvindfolk (skulle være fri) for fadebursstuens arbejde, hvor...

---

[1]) Komment, en lille Skaal.
[2]) Paategning: Den 19 xbris 1633 ved Rasmuss Ienssen thilhende kommen.
[3]) Angaande Kongens Planer om at bortforpagte Abrahamstrup se Annaler for nord. Oldkynd. 1855 S. 140 ff.

Side 204
tiil man altiid ingen folck for penning kan bekomme, skulle uerre frii, *Item* at Bønderne for at felle, kløffue Och Opsette wedden, Som den dennom wduiist bliiffuer, Skulle uerre frii, der sliigdt dog aldrig tilforn Er regnid iblandt Echt och arbeiid.
Dii wange och kobbeler, som til myne heste indaulis skall, dii skall *spesificeris* och Neffnis, *Item* huor at høed skall henleggis, Eptherdi paa Slottiid och udi Stallen ingen Rom Er tiil samegiid høe.
Fiidt tømmermand skall befahliis, at hand laaden paa Abrahamstrup salediis fliier, at den kan Staa, Och saaframdt hand icke kand sette loffuen Och uissen, at sliigdt for høehøsten skee skall, Daa skall ded Blaa torn borge for hannem, Och samme laade med En anden tømmermand fortingiis. Och Epthersom Ieg for myn forreiissen befohll frederich wrne, at hand Morthen Stenuinckell [1]) derhen holde skulle, at hand skulle forandre En deell aff dii Stiicker, som hand udi den Stue paa *Croneborrig* udtill wollen Maliid haffuer, Saat dii kunde passere, Saa formercker Ieg Nu aff frederich wrne, at den danneman liidid achter om, Som hand hannem saagdt haffuer.
Huorfor y hannem for Eder skall lade kalle Och hannem dedsamme paa myne uegne befahle Och aff hannem tage loffuen Och uissen, at hand ded inden myn hiiemkomst uil forandre. Saaframdt hand nu siig derudi inted skiicke uiil, Som Ieg inted troer, at hand gør, daa skall hand losseris paa ded Blaa torn Och myn ankomst derudi Eruarthe.
Den Engelske Och hollender, som Slaap ded haamp Och hør med dii andre waare udi Sundiid, Skall haffue Stor tack, ysønderlighed Om dii nogiid Snaardt kommer ygen.
Der skall med ded første Sendis thu Skippund hegliid

oversæt: teksten er en direkte fortsættelse af brev nr. 232 fra den foregående side.
...indtil man overhovedet ingen folk kan få for penge, skulle være fri, ligeledes at bønderne skulle være fri for at fælde, kløve og opsætte veddet (brændet), som bliver anvist dem, da sådant dog aldrig tidligere er regnet iblandt ægt og arbejde.
De vanger og indhegninger (kobbeler), som skal indhøstes til mine heste, de skal specificeres og nævnes, ligeledes hvor høet skal henlægges, eftersom der på slottet og i stalden ingen plads er til så meget hø.
Vitus (Fidt) tømrermand skal befales, at han istandsætter (flier) laden på Abrahamstrup således, at den kan stå, og såfremt han ikke kan love og sikre (sætte loven og vissen), at sådant skal ske inden høhøsten, da skal det Blå Tårn borge for ham (være hans fængsel), og samme lade bortliciteres (fortinges) til en anden tømrer. Og eftersom jeg før min afrejse befalede Frederik Urne, at han skulle holde Morten van Steenwinckel [1]) fast på, at han skulle forandre en del af de stykker

(malerier), som han har malet i stuen på Kronborg ud mod volden, så at de kunne godkendes (passere), så erfarer (formerker) jeg nu af Frederik Urne, at den godmand (dannemand) har agtet lidt på det, som han har sagt til ham.
Hvorfor I skal lade ham kalde for jer og befale ham det samme på mine vegne og af ham tage løfte og sikkerhed for, at han vil forandre det inden min hjemkomst. Såfremt han nu ikke vil føje sig deri, hvilket jeg dog ikke tror, at han gør, da skal han logeres i det Blå Tårn og afvente (afvente) min ankomst derunder.
Englænderen og hollænderen, som opkøbte (slog af på) hampen og høren sammen med de andre varer i Sundet, skal have stor tak, især om de kommer igen temmelig snart.
Der skal med det første sendes to skippund heglet...

_____
[1]) Morten Steenwinkel, Maler, Broder til Hans Steenwinkel. Weilbach, Konst og Æsthetik S. 163. Friis, Saml. t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 37. Weilbach, Dansk Kunstnerlexikon S. 656.

Side 205
hør henad Haderssleben, Som tiill hussens Nodtturfft sammestedtz skal brugis.
Skanderborrig den 9 *Decembris Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: De to øverste linjer er en fortsættelse af brev nr. 232 fra den foregående side.
...hør hen mod Haderslev, som skal bruges til husets fornødenhed sammesteds.
Skanderborg den 9. december år 1633. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

233. Brev 233/3 * 9. Decbr. 1633.
Til Frederik Urne.
Kongen sender ham sine Bemærkninger angaaende Ladegaardsforpagtningen [1]). — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Ieg haffuer Skreffuen Rentemesterne beskeden thill paa attskillige pungter dend forpagtning angaaendis, paa *resten* finder du herhoes min erklering antegnet hoes huer pungt. Skanderborgh dend 9 *Decembris Anno* 1633 2).

oversæt: Jeg har skrevet besked til rentemestrene på adskillige punkter angående den forpagtning; på resten finder du herhos min erklæring antegnet ved hvert punkt. Skanderborg den 9. december år 1633 2).

Brev 234/3 * 17. Decbr. 1633.

Til Tolderen Søren Terkelsen.
Han skal udbetale Gabriel Marselis 10,000 Dlr. og Guvernøren i Glückstadt, Christian Pentz, 1000 Dlr. til Soldaterne. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1633—34.*

Eptherdi *gabriel Marselius* er loffuid En haab penning tiil Omslag, Och hand tilforn haffuer begeriid at motte annamme dem udi glyckstad, Saa sender Ieg diig nu herhuoss Nøggelen tiil huelffuingen Och tolkysten, huoraff hannem skall tellis tytussind daler Och *gubernøren* tussind daler tiill Soldaterne.

oversæt: Eftersom Gabriel Marselis er lovet en hob penge til omslaget (skatteterminen), og han tidligere har begæret at måtte modtage dem i Glückstadt, så sender jeg dig nu herhos nøglen til hvælvingen (pengeboksen) og toldkisten, hvoraf der skal tælles ti tusind daler ud til ham og tusind daler til guvernøren til soldaterne.

[1]) I en Randbemærkning hedder det: Ladegaards forpagtning anrørendis. 2) Modtaget paa Kronborg 14. Decbr.

Side 206
Och skall samme *Marsilius* ochsaa haffue dii penning, Som di Engelske er skiildig bleffuen udi tollen. Skanderborrig den 17 *Decem: Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Tolleren vdi Glyckstad Søren terkelssøn tiill hande.

oversæt: De tre øverste linjer er en fortsættelse af brev nr. 234 fra den foregående side.

...Og samme Marselis skal også have de penge, som de engelske er blevet skyldige i told. Skanderborg den 17. december år 1633. Christian.
Udskrift: Tolderen i Glückstadt Søren Terkelsen i hænde.

Brev 235/3 * 18. Decbr. 1633.

Til Rentemestrene.
Ordrer angaaende noget Guldsmed- og Possementmagerarbejde samt angaaende Bygningsarbejde paa Kjøbenhavns Slot. De skulle minde Kobberstikkeren Simon de Pas om den „Invention" til Ringrenden, som han har lovet. Kongen har antaget en Kapelmester. De skulle lade Kongen vide Besked om, hvormeget der resterer af den Million Daler, da han er i Uenighed med Rigsraadet derom. — *Kgl. Bibl.*

Eder skriiffuelsse med dii Sex guldkeeder haffuer Ieg emphangiid, Och eptherdi der er En anden guldsmid, ued naffn Iochim feii [1]), som haffuer nogle belter med pandtzer liid at gørre med beslag, besat med demanter, Daa skall y lade mig uyde, huor ner hand er med samme belter.
Den kobbersticker Syman *de paas* [2]) befahlede Ieg, førend ieg drog hiid, Att hand skulle tegne mig en *Inuention* til at bruge paa Rinckrennen, huilcken Ieg endnu inted haffuer bekommid, huorfor y samme mand derhen holde Skall, at hand den med ded første laader bekomme.
Lofftiid offuer ded gamle Chanselii skal med ded første leggis, Saat dønnekemeisteren derpaa strax paa forarid kan beginde at arbeide, huortiil udi tyde skal bestillis kaalck.

oversæt: Jeres skrivelse med de seks guldkæder har jeg modtaget (empfanget), og eftersom der er en anden guldsmed ved navn Joachim Feig [1]), som har nogle bælter med panserled at gøre med beslag, besat med diamanter, da skal I lade mig vide, hvor nær han er (hvor vidt han er fremskredet) med de samme bælter.
Den kobberstikker Simon de Pas [2]) befalede jeg, før jeg drog hertil, at han skulle tegne mig en opfindelse (Invention/udkast) til brug på ringridningsbanen (ringrenden), hvilken jeg endnu ikke har modtaget, hvorfor I skal holde samme mand fast på, at han lader os få den med det første.
Loftet over det gamle kancelli skal lægges med det første, så at dønnikemesteren (stukkatøren/pudseren) straks i det tidlige forår kan begynde at arbejde derpå, hvortil der i tide skal bestilles kalk.

[1]) Joachim Feig, Guldsmed i Kjøbenhavn.
[2]) Simon de Pas, Kobberstikker, i Kongens Tjeneste fra 1624 til sin Død 1647. Weilbach, Dansk Konstnerlexikon S. 531. Nye Dsk. Mag V, 237—38. Nyerup, Hist.-stat. Skildr. af Tilstanden i Danmark III, 2, 100. Ny kirkehist. Saml. VI, 439 f. 447. 451 f. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. II, 791. Friis, Saml. t. Dansk Bygn.- og Kunsthist. S. 361 ff.

Side 207
Der skal med fliid Erfahriis, Om gerdt Osseriin farer fordt med siit arbeiid, och mig derom *Auisere*. Herhuos framskiickis Et foder med vndtze guld och siilke epther huosføiiede Seddell, huoraff skall gørris possomenter tiil folckens kleeder, Och skall possomendtmageren gørre nogle munster med hiierter udi, somme riige aff guld och sølff och somme nogiid ringer, *Item* allehande slags knappe och hatteband, alle Røde och gule.
Der er disse dage antagen En *Capelmeister* [1]), huilcken kapellid pa Slottid och Sallen udenfor myt gemach skal yndrømmis, naar hand ded begerer, tiil at *Exersere musicanterne* udi. Samme kapelmeister skal skaffis et lossomente y byen. Och skall Iacob Ørn [2]) begiffue siig fraa frede: tiil køben: med kapelknaberne, Paded forbenenthe kapelmeister dennom kan haffue ued handen, Naar hand dem begehrer. *Musicanterne* Skall giiffuis penning, Sauyd mueligdt er, paded kapelmeisteren kan holde dem y tuang, naar hand dem uil *Exersere*. Och Eptherdi adskillige *disputationes* forrefalder ymellom mig och Riigens Raad, Om dii tymall hundriid tussind daler [3]) Erre ganske Erlagdt eller Eii, huorfor y med all fliid derom skall *inquirere*, huor megiid deraff endnu *Resterer*, Och mig derom Eders wiissenskab med ded første lade uyde.
Skanderborrig den 18 *Decembris Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: Den øverste del af teksten samt underskriften og udskriften er en direkte fortsættelse af brev nr. 235 fra den foregående side.

...Der skal med flid erfares, om Gert Osserin farer frem (skrider frem) med sit arbejde, og man skal underrette (*advisere*) mig derom. Herhos fremsendes et foder (et etui/en pakke) med nogle ounce (*unser*) guld og silke efter hosføjede seddel, hvoraf der skal gøres possementer til folks klæder, og possementmageren skal gøre nogle mønstre med hjerter i, nogle rige på guld og sølv og nogle noget ringere, ligeledes alle hånde slags knapper og hattebånd, alle røde og gule.
Der er i disse dage antaget en kapelmester [1]), hvilken kapellet på slottet og salen uden for mit gemak skal indrømmes, når han begærer det, til at eksercere musikanterne i. Samme kapelmester skal skaffes et logi (*lossomente*) i byen. Og Jacob Ørn [2]) skal begive sig fra Frederiksborg til København med kapelknaberne (kordrengene), på det at førnævnte kapelmester kan have dem ved hånden, når han begærer dem. Musikanterne skal gives penge, så vidt det overhovedet er muligt, på det at kapelmesteren kan holde dem i ave (i tvang), når han vil eksercere dem. Og eftersom adskillige tvister (*disputationer*) forefalder imellem mig og rigets råd om, hvorvidt de ti gange hundrede tusind daler (en million daler) [3]) er ganske erlagt eller ej, så skal I med al flid undersøge (*inquirere*) derom, hvor meget deraf der endnu resterer, og med det første lade mig vide jeres viden derom.
Skanderborg den 18. december år 1633. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 236/3 * 26. Decbr. 1633.
Til Frederik Urne.

Han skal passe nøje paa Visitøren i Sundet. Kongen giver Ordrer angaaende noget Kobber til Kjøkkentøj og et Kar i Bryg-

[1]) Nemlig Henrik Schütz, hvis Besoldning begyndte 10. Decbr. 1633 (Rentemestr. Regnsk.).
[2]) Nævnes som Vicekapelmester 1642 Dsk. Mag V, 206. Jvfr. S. Povelsøn Gotlænder, Prosodia Dan., Fort. O. Wolffs Journal f. Politik 1816 I, 262. Nyerup, Lit. Lex. S. 690. [3]) Jvfr. S. 100.

Side 208
gerset paa Frederiksborg. Kobbersmeden skal lave en Plade til et Kontrafej. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Dend *Visiteur* udi Sundet er nu mer uden tuiffeuell (!) kommen till dig med min skriffuelse. Dend dannemand talede intett om de pudzs, du skriffuer om. Du Seer uell till med hannom, men du est hannom saa nær. Vill hand holde laug med skipperne, da kand mand Sagte faa en, Som kand vere saa goed, som hand er.
Dett kaaber till det køckentøy maa ieg endeligen beholde, Gud giffue, hvad dett koster.
Kobbersmidden skall befalis att sla en plade saa Stoer, som itt *Contrafey* kand malis paa effter leffuett [1]).
Dett underkar udi brøgersett paa Frederichsborgh skall giøris Større, Saa att de desto Snarere kand bliffue ferdig med brøgningen. Det øll, som ligger under skriffuerstuen, skall effter handen føris oppaa husett. Skanderborgh anden Iuledag *Anno* 1633 [2]).

oversæt: Den øverste del af teksten samt datoen er en direkte fortsættelse af brev nr. 236 til Frederik Urne fra den foregående side.

Visitøren i Sundet er nu vel uden tvivl kommet til dig med min skrivelse. Den godmand (dannemand) talte intet om de puds (numre), du skriver om. Du ser vel til med ham, men du er ham så nær. Vil han holde hemmeligt forbund (holde laug) med skipperne, da kan man sagtens få en, som kan være så god, som han er.
Det kobber til køkkentøjet må jeg endelig beholde, Gud give, hvad det så end koster.
Kobbersmeden skal befales at slå en plade så stor, som et portræt (*Contrafey*) kan males på i halv figur (efter livet) [1]).
Det underkar i bryghuset på Frederiksborg skal gøres større, så at de desto hurtigere kan blive færdige med brygningen. Det øl, som ligger under skriverstuen, skal efterhånden føres op på huset.
Skanderborg anden juledag år 1633 [2].

Brev 237/3 * 26. Decbr. 1633.

Til Rentemestrene.
Der skal bestilles Gulvstene til Kongens Stue paa Kjøbenhavns Slot. Thomas Hansen, Voldmester i Kjøbenhavn, skal frigives, naar han har ryddet det Skarn af Vejen, som han har lagt mellem Højbro og Renteriet. Kongen vil have Oplysninger om Forholdene i Tugthuset. — *Kgl. Bibl.*

Ieg kan inted andiid myndis, End at Ieg befalede, førend ieg drog heroffuer, at der skulle bestiillis anden gulsteene tiil myn Stue paa køben:, Huorfor y mig skall lade uyde, om samme steene bestiildt er eller Eii, Och saframdt dii endnu inted bestiildt Er, daa skall dy endnu bestillis.

oversæt: Jeg kan intet andet mindes, end at jeg befalede, før jeg drog herover, at der skulle bestilles andre gule gulvsten til min stue i København. Hvorfor I skal lade mig vide, om de samme sten er bestilt eller ej, og såfremt de endnu ikke er bestilt, da skal de bestilles nu.

[1]) ɔ: i halv Figur.
[2]) Modtaget i Kjøbenhavn 4. Januar 1634.

Side 209
Tommis woldmeister [1]) skall Endtledigis vdaff Iern, Naar hand ded skaarn, hand imellom høiibroe och Rentheriid [2]) lagdt haffuer, aff ueiien rømdt haffuer.
Med første bud, herymellom reiisser, skall y lade mig uyde, huorledis werckid y tuchthussid gaar fordt, Och om den Nii *commandant* kan komme tilrette med hans vndergiiffuen *officirer*.
Skanderborrig den anden Iuledag *Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne til hande.

oversæt: De øverste linjer, datoen samt udskriften er en direkte fortsættelse af brev nr. 237 fra den foregående side.

...Thomas voldmester [1]) skal løslades af jernene, når han har ryddet det skarn (jord/affald) af vejen, som han har lagt imellem Højbro og Rentekammeret (Renteriet) [2].
Med det første bud, som rejser herimellem, skal I lade mig vide, hvorledes arbejdet i tugthuset skrider frem, og om den nye kommandant kan komme til rette med sine undergivne officerer.
Skanderborg anden juledag år 1633. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 238/3 * 30. Decbr. 1633.

Til Rentemestrene.
De skulle tænke paa Penge til at lønne Staldfolkene paa Antvorskov. Kongen sender en Ordre til Hans Steenwinkel om nogle Bygningsarbejder; han vil vide, om Bryggerne i Kjøbenhavn overholde Forordningen om Malttolden; han giver en Befaling til Hans Markdanner samt forskjellige Ordrer om Forfærdigelse af Faner og Anskaffelse af Fødemidler til Prins Christians Bryllup — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi hans Boiisøn uden thuiffuel Nuhmer Er syn kaass henad kiill och faat med siig, huissom hand paa dennegang kan bekomme, Huorfor y skall tencke paa middel at *contentere* Stalfolckid paa Anderskou, Eptherdi lenssmanden Sammestedtz inted kan faa kornid Soldt. Ieg er udi den Meening, at Sammestedtz kornid koster mynder at bringe hen tiil køben:, End som ded koster, som kommer heer fraa landiid.
Ieg sender Eder herhuos En Seddell, huorepther *M*:

oversæt: Eftersom Hans Bøjesen uden tvivl nu har sat sin kurs mod Kiel og taget med sig, hvad han for denne gang kan få, skal I derfor tænke på midler til at tilfredsstille (contentere) staldfolket på Antvorskov (Anderskou), eftersom lensmanden sammesteds overhovedet ikke kan få solgt kornet.
Jeg er af den mening, at kornet sammesteds koster mindre at bringe hen til København, end hvad det koster (at bringe det), som kommer her fra Jylland (landet).
Jeg sender jer herhos en seddel, hvorefter mester...

[1]) Thomas Hansen, Voldmester i Kjøbenhavn. Lassen, Doc. og Aktstk t Kiøbenhavns Befæstn Hist S. 53. Lassen, Børsens Hist S 30. O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium I, 648. Friis, Samlinger til Dansk Bygnings- og Kunsthist. S 41. Christian IV's egh Memorial af 3. Juli 1623.
[2]) Om Rentekammerets Bygning paa Slotsholmen se Wolf, Encomion regni Daniæ S. 150.

Side 210
hans Stenuinckell siig skall Retthe. Och Eptherdi der bleff stackiid siiden Ett hus anlagdt, som Skulle haffue uerrid bruget tiil et Riidehuss [1]), Och stallene ued køben: Slodt ganske *Ruinerit* Er, daa skall samme Stenuinckell Erfahre, Om samme tømmeraiisi icke kan settis Paa den mur, som er begindt ymellom tøiihussid Och Slodtgherrenss Staall.
Och eptherdi Eder witterligdt Er, at der giick en forordning vd, huorledis Bryggerne udi køben: sig med Maldttollen skulle forholde [2]), Och ieg siiden inted derepther Spurdt haffuer, Om dii forholder dem epther samme forordning, Huorfor y mig med ded første skall laade uyde, huorledis derom Er.
Hans Markedan skall laade forferdige den Brangul kaffa [3]), Som paa gethouiid Er, foruden Nogen Sølff eller guld.
Herhuos er 24 trummed faaner Och faaner tiill thu paar heerpucker, Som halffparten paa den ene siide Skaal maalis med myt naffn Och den anden halffpardt med Prindtzens Naffn, Epthersom huosføiiede tegning vduisser. Paa den anden Siide Skall dii alle maaliis med Danmarckiis waaben.
Dii pa herpuckerne maaliis yckun paa den Ene siide, Som Erhardt [4]) trummeter bekendt Er. Och skall samme trummeter giiffue acht, at Maaleren dem gør, som ded siig hør, Och er ded best, at samme faaner Styckuiis fortingis, Epthersom altiid brugeliigdt uerrid haffuer.
Paa alle ladgarden skall der vdtagiis 40 Øxen, Som paa Briilluppiid forbrugiis kan, *Item* kaapuner 400, huoraff dii 100 kan bekommis paa frede:, Resten uiil købis Och prouiandtskriiffueren tiilstilliis. Der uiil ochsaa haffuis y forrad 100 kaalkunske høn[s], Och skall paa prouiiandtgarden opsettis 20 Suiin tiilat gørre feede. Lammen Er lenssmenden huer

oversæt: teksten er en direkte fortsættelse af brev nr. 238 til Rentemestrene fra den foregående side.

...Hans van Steenwinckel skal rette sig efter. Og eftersom der for kort tid siden blev anlagt et hus, som skulle have været brugt til et ridehus [1]), og staldene ved Københavns Slot er ganske ruinerede, da skal samme Steenwinckel undersøge, om samme tømmerrejsning ikke kan sættes på den mur, som er begyndt imellem Tøjhuset og slotsherrens stald.
Og eftersom det er jer vitterligt, at der udgik en forordning om, hvorledes bryggerne i København skal forholde sig med malttolden [2], og jeg siden intet har spurgt derefter, om de forholder sig efter samme forordning, skal I derfor med det første lade mig vide, hvorledes det forholder sig dermed.
Hans Markdanner skal lade færdiggøre det brangule caffa (et silkestof) [3]), som sidder på væven (getouet), uden brug af sølv eller guld.
Herhos er 24 trompefaner samt faner til to par puker (kedeltrommer), hvoraf halvparten på den ene side skal males med mit navn og den anden halvpart med prinsens navn, eftersom hosføjede tegning udviser. På den anden side skal de alle males med Danmarks våben. De på pukerne males kun på den ene side, som trompeteren Erhard [4]) er bekendt med. Og samme trompeter skal give agt på, at maleren gør dem, som det sig bør, og det er bedst, at samme faner bortliciteres (fortinges) stykvis, eftersom det altid har været brugeligt.
På alle ladegårdene skal der udtages 40 okser, som kan forbruges på brylluppet, ligeledes 400 kapuner, hvoraf de 100 kan fås på Frederiksborg; resten vil blive købt og stillet til proviantskriverens rådighed. Der vil også haves i forråd 100 kalkunske høns (kalkuner), og der skal på proviantgården indsættes 20 svin til at fedes op. Lammene er lensmændene hver...

[1]) Jvfr. S. 190.
[2]) Forordningen af 4. Febr. 1633 om den Øl- og Maltaccise, som Bryggerne i Kjøbenhavn skulle svare. O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 113.
[3]) Kaf eller Caffa, et Slags Silke- eller uldent Tøj, som er bart paa den ene og loddent paa den anden Side (Vid Selsk. Ordb.).
[4]) Erhard Stercke (ell. Starcke). Jvfr. Dsk. Mag. V, 205. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 165. 208. Nyerup, Magaz. f. Rejse- iagttagelser IV, 515.

Side 211
udi seer befaliid at skaffe, naar behoff gørriiss, huiilckiid med høns, geess och griisser ochsaa skeed Er. Skanderborrig den 30 *Decem: Anno* 1633. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill Hande.

oversæt: De øverste tre linjer samt udskriften er en direkte fortsættelse af brev nr. 238 fra den foregående side.

...særligt befalet at skaffe, når der gøres behov, hvilket også er sket med hensyn til høns, gæs og grise. Skanderborg den 30. december år 1633. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 239/3 * 1633

Til Rentemestrene(?).
Befaling til at indkjøbe Guld i Holland. — *Kgl. Bibl.*

Disse Rossonobeler, Som Er 154, skall tiilstillis Rentemeiisterne, att dii dennom for daler vduexeler Och siiden dalerne Offuergør henad holland Och forsøger, huor megid gaadt kroneguld dii kan derfor bekomme, Eptherdi huermand formehner, att sammestedtz Er gaadt køb paa guld[1]).

Brev 240/3 * 1633—1634.

Optegnelse om, hvorledes en Del Trompetfaner og Trommefaner, der skulle bruges ved Prinsens Bryllup, skulle males. — *Geh. Ark.*

Fortegnelsse,
Huorledis dii 24 trummedtfaaner Och dii faaner, som tiil thu paar kedeltrummer skall brugiis, skall maaliis Och stafferiss.
Dii 12 Skall maalis paa den Ene Siide med myt Naffn Och paa den anden Siide med danmarckiis waben, den Ene faane tiill kedeltrommerne skall malis med mit Naffn Och den anden med waabeniid, saat samme faaner ickun bliiffuer maaliid paa den Ene Siide.

oversæt: Fortegnelse over, hvorledes de 24 trompetfaner og de faner, som skal bruges til to par kedeltrommer (puker), skal males og dekoreres (stafferes).
De 12 skal males på den ene side med mit navn og på den anden side med Danmarks våben; den ene fane til kedeltrommerne skal males med mit navn og den anden med våbnet, således at de samme faner kun bliver malet på den ene side.
(Fodnoterne er udeladt af oversættelsen, da de i kilden

[1]) Udenpaa Brevet er skrevet Aarstallet 1633, rimeligvis af en af Modtagerne.

Side 212
Ded sticke, Som sidder offuen ued trummedtfanerne, skall maalis med løffuerck, saat man dermed kan betecke faanerne.
Dii andere 12 med thuende faaner till heerpuckerne skall malis pa den Ene siide med Prindtzens Naffn med MS [1]) derudi Och paa den anden siide waabenid.

oversæt: De øverste linjer er en fortsættelse af dokument nr. 240 (fortegnelsen over faner til prinsens bryllup) fra den foregående side.

Det stykke, som sidder ovenfor ved trompetfanerne, skal males med løvværk, således at man dermed kan dække fanerne.
De andre 12 (faner) med to faner til pukerne (kedeltrommerne) skal males på den ene side med prinsens navn med MS [1]) derblandt og på den anden side med våbnet.

Brev 241/3 * 2. Januar 1634.

Til Tolderen Søren Terkelsen.
Kongen befaler ham at indkjøbe paa Elben Specerier, især Sukker. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1633—34.*

Dyn skriiffuelsse haffuer Ieg bekommid Och deraff ybland andiid forstanden, At der er En flode ankommen Paa Eluen, Som haffuer allehande Spedtzerii Inde.
Saa Eptherdi at man tiilkommende Sommer En stor partii aff Spedtzerii fornøden haffuer, daa skaldtu vdaff alle slags Spedtzerii, som tiill køckenes behoff brugis kan, Isønderlighed Sucker, vdtaage, Som tollen drage kan, Och ded udi god foruaring lade sette indtiill uyder beskeen.
Dette bud er befahliid åt haste, sauidt immer mueligdt Er, paaded hand kan komme till glyckstad, førend floden Passerer forbii. Och sender Ieg dig herhuoss Nøgelen tiil tollkiisten, Om mueligdt Pengene for hans ankomst kunde uerre kommen y kysten.
Skanderborrig den 2 *Ianuarij Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Tolleren vdi glyckstad Søren terkelssøn tiill hande.

oversæt: Din skrivelse har jeg modtaget og deraf blandt andet forstået, at der er ankommet en flåde (skibskonvoj) på Elben, som har alskens specerier (krydderier) inde.
Da man nu til den kommende sommer har fornødenhed af et stort parti specerier, så skal du udtage af alle slags specerier, som kan bruges til køkkenets behov, og især sukker, så meget som tolden kan andrage, og lade det sætte i god forvaring indtil videre besked.
Dette bud er befalet at haste, så vidt det overhovedet er muligt, på det at han kan komme til Glückstadt, før flåden passerer forbi. Og jeg sender dig herhos nøglen til toldkisten, om muligt pengene før hans ankomst kunne være kommet i kisten.
Skanderborg den 2. januar år 1634.
Christian.
Udskrift: Tolderen i Glückstadt Søren Terkelsen i hænde.

Brev 242/3 * 3. Januar 1634.

Til Rentemestrene.
De faa Befaling til at paalægge Musikanterne at være den ny Kapelmester hørige og lydige. — *Kgl. Bibl.*

[1]) ɔ: Magdalena Sibylla.

Side 213
Eptherdi denne Breffuisser Er antagen tiil at uerre kapelmeister [1]), Daa skall y lade kalle *Musichanterne* Sammen Och dennom befahle At uerre hannem hørig och Lydig udi alle made, Sauydt Musiken angar. Fiindis der Nogen yblandt dem, som siig hans *commando* uyl *opponere*, daa skall den, som siig modtuillig ansteller, Ingen besolding giiffuis.
Skanderborg den 3 *Ianuarij Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Renthemeisterne til hande.

oversæt: Den øverste del af teksten, datoen samt udskriften er en direkte fortsættelse af brev nr. 242 til Rentemestrene fra den foregående side.

...Eftersom denne brevviser er antaget til at være kapelmester [1]), da skal I lade musikanterne kalde sammen og befale dem at være ham hørige og lydige i alle måder, så vidt som musikken angår. Findes der nogen iblandt dem, som vil modsætte sig (*opponere*) hans kommando, da skal der ikke gives nogen besoldning (løn) til den, som stiller sig modvilligt an.
Skanderborg den 3. januar år 1633.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 243/3 * 4.Januar 1634.

Til Tolderen Søren Terkelsen.
Befaling til at udbetale større Pengesummer til Kjøbmanden Adrian de Port i Hamborg tildels gjennem Gabriel Marselis. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1633—34.*

Epthersom ded Er *gabriell Marselio* befahliid Nu strax at forskaffe En købmand udi hamborrig wed Naffn *Adrian de pordt* tree tussind daler, Som hand tiil myn fornødenhed skall anuende. Och samme *Marsilio* loffuid Er, at samme 3000 daler hannem med ded første igen skall bliiffue Erlagdt, Daa skaldtu udaff dii første penning, som udi tollen yndkommer, Samme 3000 daler hannem ygen betaale [2]). Thu Maneder eptherad samme *de Pordt* dii forbenenthe 3000 daler Emphangiid haffuer, Daa skall hannem vdaff tollen udi glyckstad giiffuiss thutussind threhundrid Sex och tyue daler och en halff.
Skanderborrig den 4 *Ianuarij Anno* 1634.
Christian.

oversæt Eftersom det er Gabriel Marselis befalet nu straks at skaffe en købmand i Hamborg ved navn Adrian de Port tre tusind daler, som han skal anvende til mit behov, og det er lovet samme Marselis, at de samme 3000 daler skal blive ham erstattet (erlagt) med det første, da skal du af de første penge, som kommer ind i tolden, betale de samme 3000 daler tilbage til ham [2]. To måneder

efter at samme de Port har modtaget (*empfanget*) de førnævnte 3000 daler, da skal der af tolden i Glückstadt gives ham ti tusind tre hundrede og seks og tyve daler og en halv (10.326 1/2 daler). Skanderborg den 4. januar år 1634. Christian.

[1]) Henrik Schütz, se ovfr. S. 207. Jvfr. Fétis, Biographie univ. des musiciens, 2. éd., VII, 536 ff. og nu ogsaa Nær og Fjern 6. April 1879.
[2]) Vedlagt findes Gabriel Marselis's Kvittering, dat. Glückstadt 28. Febr. 1634, for at have modtaget af Søren Terkelsen efter Kongens Befaling 3000 Rdl. in specie, at remittere til Adrian Verporten i Danzig.

Side 214
Udskrift: Tolleren vdi glyckstad Søren terkelssøn tiill hande [1]).

oversæt: Udskrift: Tolderen i Glückstadt Søren Terkelsen i hænde [1]).

Brev 244/3 * 7. Januar 1634.

Til Rentemestrene.
Om Udeblivelsen af Skatten fra Norge; om Opførelsen af en Lade ved Abrahamstrup; om Salget af Staldøxne; om Udlevering af Rosenobler til Forgyldning af Sølvtøj; om at sikre Kongens Krav i Anders Olsens Bo, m. m. — *Geh. Ark.*

Eders skriiffuelsse med dy 8600 daler Och 100 Rossonobell [2]) haffuer Ieg udaff tolskriiffueren Emphangiid Och yblandt andiid aff breffuid forstanden, at skatten aff ded kongrige Norrie [3]) endnu inted Er ankommen, Som uyl til omslag *causere* allehande. Morthen stenuynckell er skreffuen beskeen aff kammerskriiffueren [4]). Den laade pa Abrahamstrup, sauidt mig beuiist, Er Med ingen wden med *M*: fiidt fortingid, Om hand siden Den med En anden fortingid haffuer, ded ued hand best.
Naar hand giiffuer syn Strenge forpliicht fra sig, at hand laaden til den forsagte tyd skall haffue ferdig, da kan man sachte sa lenge haffue geduldt med hannem. Naar udaff Staløxen saa mange udtagis, som Ieg siist skreff eder tiil om, da kan y selge Resten tiil købmend, Som man skiildig Er, saa høiidt som y kan bringe dem ud. Heer y landiid haffuer en paardt soldt parrid for 35 *specie* daler.
Christen Iensøn skall leffueris saa mange Rossonobeler, som hand haffuer behoff tiil at forgiilde dii konfect skaler

oversæt: Jeres skrivelse med de 8600 daler og 100 rosenobler [2]) har jeg modtaget (*empfanget*) af toldskriveren, og jeg har blandt andet af brevet forstået, at skatten fra kongeriget Norge [3]) endnu intetsteds er ankommet, hvilket vil forårsage (*causere*) alle hånde problemer til omslaget (skatteterminen). Morten van Steenwinckel har fået besked fra kammerskriveren [4]). Den lade på Abrahamstrup er, så vidt det er mig bekendt, ikke liciteret (*fortinget*) til andre end mester Vitus (Fidt); om han siden hen har underliciteret den til en anden, det ved han bedst selv.
Når han afgiver sin strenge forpligtelse om, at han vil have laden færdig til den aftalte (forsagte) tid, da kan man sagtens så længe have tålmodighed (*geduldt*) med ham. Når der udtages så mange af staldokserne, som jeg sidst skrev til jer om, da kan I sælge resten til købmænd, som man er skyldig (penge), så dyrt som I overhovedet kan drive det op. Her i Jylland (landet) har et par solgt parvis indbragt 35 speciedaler.
Christen Jensen skal leveres så mange rosenobler, som han har behov for til at forgylde de konfektskåle...

[1]) Modtaget 7. Februar.
[2]) Denne Sum indleveredes 5. Jan. i Kongens eget Kammer. Rentemestr. Regnsk. 1633—34.
[3]) Der menes sikkert den almindelige Landskat, som blev paabudt ved Kongebrev af 24. April 1633, og som skulde være indbetalt senest til Mortens Dag. Norske Rigsregistr. VI, 531 ff.
[4]) Henrik Müller.

Side 215
och ded beckenn och gedtkande [1]) med. Rassmus Iensøn [2]) kan inted uiider udaff lenens yndkomst tilsiigis, tii der bliiffuer ingen Maad eller kornskat yaar Pabøden.
Ieg fornemmer, at Anders Olssøn [3]) er død, huorfor Ieg formener, At y uell alting haffuer yacht paa myne uegne, saat Ieg Nogenlunde kan komme tiil myt ygen. I skall med ded første sende En aff Re[n]theriid hiid, som kan begiiffue sig herfraa henad glyckstad Och gørre affregning med ded skiibsfolck udi glyckstad. Skanderborrig den 7 *Ianuarij Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

oversæt: De øverste linjer, datoen samt udskrift
en er en direkte fortsættelse af brev nr. 244 til Rentemestrene fra den foregående side.

...og det bækken og gadekande (skænkekande) [1]) med. Rasmus Jensen [2]) kan intet yderligere tilsiges ud af lenenes indkomst, thi der bliver ingen mad- eller kornskat påbudt i år.
Jeg fornemmer, at Anders Olsen [3]) er død, hvorfor jeg mener, at I vel har agtet på alting på mine vegne, så at jeg nogenlunde kan få mit eget igen. I skal med det første sende en fra rentekammeret (renteriet) hertil, som kan begive sig herfra mod Glückstadt og gøre afregning med det skibsfolk i Glückstadt. Skanderborg den 7. januar år 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 245/3 * 7. Januar 1634.

Til Frederik Urne.
Kobbersmeden skal gjøre det bestilte Kjøkkentøj færdigt. Drægen skal sendes til Kjøbenhavn for at benyttes ved Havnearbejdet. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Effterdi Kaabersmidden [4]) intet kand omgaaes med Sølff, da er det best, att hand bliffuer ued det, hand

oversæt: Eftersom kobbersmeden [4]) intet formår med hensyn til at arbejde i sølv, da er det bedst, at han bliver ved det, han...

[1]) Det tydske Giesskanne.
[2]) Rasmus Jensen Hellekande, en anselig Kjøbmand i Kjøbenhavn, † omtr. 1649. (Hofman, Fundat. X, 241. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 663. 667. II, 792. 805. III, 165. 211. 229. 265.) Han ydede Kongen Leverancer, bl. A. af Tømmer, og nævnes derfor senere blandt Kronens Kreditorer (Rentemestr. Regnsk. Kongens Brev af 8. Juni 1635. Hist. Tidsskr. 3. R. II, 84).
[3]) Uden al Tvivl den Anders Olsen, som var Renteskriver fra 1608 til 1. Jan. 1612, da han blev Klædekammerskriver. (Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch 1872 S. 169. Hübertz, Aktst. vedk. Aarhus II, 28. Christ. IV's egh. Brev af 24. Okt. 1623 og et udat. Brev fra Maj 1625.) Af Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 165 erfares, at Anders Olsens

Arvinger maatte afstaa Kongen en Gaard paa Østergade i Kjøbenhavn til Erstatning for, hvad de vare blevne ham skyldige paa Anders Olsens Regnskaber. Jvfr. Anf. Skr. I, 652. II, 669.

[4]) Stephan Lautersporn.

Side 216
haffuer lært, och skaffer det køckentøy ferdig, som bestilltt er.
Dend dreeg [1]) skall forskickis hen till Kiøbenhaffn igien, paa dett mand dend kand bruge, naar dammen, som ued holmen Slagen er, skall optagis. Skanderborgh dend 7 *Ianuarij* 1634 2).

oversæt: De øverste linjer samt datoen er en direkte fortsættelse af brev nr. 245 til Frederik Urne fra den foregående side.

...har lært, og skaffer det køkkentøj færdigt, som er bestilt.
Den dræg (havneskraber/anker) [1]) skal sendes hen til København igen, på det at man kan bruge den, når dæmningen, som er slået ved Holmen, skal optages. Skanderborg den 7. januar 1634 2).

Brev 246/3 * 10. Januar 1634.

Til Rentemestrene.
Om Arbejderne paa Nybro og Højbro i Kjøbenhavn og om Forfærdigelsen af en midlertidig Bro. — *Geh. Ark.*

Lenssmanden Paa køben: Slott [3]) Er befahliid at laade føre sten tiil fundamentiid paa Nii broe [4]), paded man strax pa foraarid dermed kan beginde, Huortiil hannem ochsaa er befahliid at laade bigge kalckhusse, Som y vdaff myt breff vdaff Chanseliid haffuer at Erfahre. Och skall y Ideliigens Errindre Borgemeiisterne udi køben:, at dii alting haffuer udi forrad tiil høiibroess biigning, Paded at ded gar inted tiill med den, som ded giick tiil med haffnen, som skulle forgangen Piindtzedag haffue uerrid ferdig, Med formelding, At saaframdt Samme Broe y sommer ycke bliiffuer sa tiilig ferdig, saat man den kan bruge, Naar at behoff gørriis, At Ieg daa ded huoss dennom wiil wiide. Imidlertid der biggis Paa samme Niibroe, daa skall der werre En Stillingbroe Pa siiden ymellom samme broe Och Miinthen, Som, ymidlertiid biigningen Paastar, kan brugis, huilcken forlohren Broe strax med all macht begindis, Paaded man Strax med Broen kan beginde at Needertage Och tømmeriid at skaffe tiil siide. *M*: hans

oversæt: Lensmanden på Københavns Slot [3]) er befalet at lade føre sten til fundamentet på den nye bro [4]), på det at man straks i foråret kan begynde dermed, hvortil det også er befalet ham at lade bygge kalkhuse, som I har at erfare ud af mit brev fra kancelliet. Og I skal uophørligt (ideligt) minde borgmestrene i København om, at de har alting i forråd til Højbros bygning, på det at det overhovedet ikke går med den, som det gik med havnen, som skulle have været færdig sidste pinsedag; med den besked, at såfremt samme bro ikke bliver færdig så tidligt i sommer, så at man kan bruge den, når der gøres behov, at jeg da vil holde dem ansvarlige for det (vide det hos dem). Imens der bygges på samme Nybro, skal der være en stilladsbro (arbejdsbro) ved siden af imellem samme bro og Mønten, som kan bruges, imens bygningen står på; hvilken midlertidige (forlorne) bro straks skal påbegyndes med al magt, på det at man straks kan begynde at nedtage broen og skaffe tømmeret til side. Mester Hans...

[1]) Jvfr. ovfr. S. 185.
2) Modtaget paa Kronborg 16. Januar.
[3]) Jochum Beck.

[4]) D. 10. Januar fik Roskilde Kapitel, Universitetet og Vartov Hospital Breve om at lade deres Bønder føre et godt Parti hugne Sten til den ny Bro i Kjøbenhavn efter Anvisning af Jochum Beck. Sjæll. Tegn. XXV, 240.

Diplomatisk transkription af Bind 3 png_Side_229.png
Side 217
stenuynckell skall Strax, naar Peluerckiid Er bordtreffuen, begiinde Paa *fundamentiid*, saat der kommer Ickun En Bue paa huer siide udaff togbroen.
Sauiidt myn anpardt vdaff høiibroe siig beløber, den Skall ochsaa Strax affbriidis, Naar den Stillingbroe ued Niibroe Er ferdiig. *Admiralen* [1]) Er befahliid at skaffe hiielp till at Slebe Steen tiil *fundamentit* Och hiielpe den Stillingbroe at opsette saoch at briide dii andre Needer. Skanderborg den 10 *Ianuarij Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

oversæt: De øverste linjer, datoen samt udskriften er en direkte fortsættelse af brev nr. 246 til Rentemestrene fra den foregående side.

...Hans van Steenwinckel skal straks, når bolværket er bortrevet, begynde på fundamentet, således at der kun kommer én bue på hver side af klapbroen (togbroen).
Så vidt min andel af Højbro beløber sig, skal den også straks afbrydes, når den arbejdsbro (stillingbro) ved Nybro er færdig. Admiralen [1]) er befalet at skaffe hjælp til at slæbe sten til fundamentet og hjælpe med at opsætte arbejdsbroen samt at nedrive de andre broer. Skanderborg den 10. januar år 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

247. Brev 247/3 * 11. Januar 1634.
Til Frederik Günther.
Optegnelse til Brug ved Udarbejdelsen af en Skrivelse, som skal sendes til Kurfyrsten af Sachsen, og hvori denne skal underrettes om, at Kongen allerede har udstedt Indbydelser til sin ældste Søns Bryllup d. 16. August, hvortil ogsaa Kurfyrsten indbydes. — *Geh. Ark.*

An Chur Saxen.
Dass wiir auff seiiner fohriger zusage vndt Itzigem freundtlichem Erbiithen, vnss nit aus handen zu gehen, So siicherlich gebawet, Das wiir, alsofordt Im Nahmen der heiiligen dreiifaltigkeiit Dii Römiske keii: M: vndt L: nebenst S: L: in hiispanien wiiauch S: L: aus franckreiich, den kön: in gross Briitannien, I: L: L: dii althe vndt Iunge könnigin in Sueden vndt S: L: den konich in Pohlen auff den 16 skiirstkomstigen *Augustj* auff vnsers Sonss des Prindtzen L: beiilager Eiiingeladen [2]). Welches wiir so zeiitlich haben thun mussen, In betrachtung, das S: L: von hiispanien weiidt von vnss abgelegen, vndt vns Niit ansteen wollen, das wiir den Eiinen

oversæt: Til kurfyrsten af Sachsen.
Da vi har bygget så sikkert på hans tidligere tilsagn og nuværende venlige tilbud om ikke at svigte os, har vi straks i den hellige treenigheds navn indbudt den romerske kejserlige majestæt og kærlighed, tillige med hans kærlighed i Spanien samt hans kærlighed fra Frankrig, kongen i Storbritannien, hendes kærlighed den gamle og den unge dronning i Sverige samt hans kærlighed kongen i Polen til den 16. førstkommende august til vores søn prinsens bilager (bryllup) [2].
Hvilket vi har måttet gøre i så god tid i betragtning af, at hans kærlighed fra Spanien er fjernt beliggende fra os, og det ikke ville sømme sig for os, at vi den ene...

[1]) Vistnok Holmens Chef Erik Ottesen og ikke Rigsadmiralen Klavs Daa.
[2]) Indbydelsesskrivelserne udstedtes vistnok netop d. 11. Januar. Jvfr. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 294.

Side 218
Potentaten zeiitlich vndt den anderen langsamer Eiinladen solthen, Ihn hoffnung steende, S: L: der Churfurst vnss darein nit allein nit verdencken werden, Sondern siich auch in der Persohn, Solchem Christlichem wercke beii zuwohnen, kegen fohrberiirther zeiit Eiinstellen werden.
Der furstlichen Braudt vndt gansem *commitat* getrösten wiir vnss von beiiden kriigenden theiilen Eiin sicheres geleiide hiin vndt heer zu verschaffen, dii zeiiten lauffen, wii sii wollen.
Skanderburg den 11 *Ianuarij Anno* 1634.
Udskrift: Friiderich gunthern zu handen.

oversæt: Den øverste del af teksten samt datoen og udskriften er en direkte fortsættelse af dokument nr. 247 (instruksen til Frederik Günther) fra den foregående side.

...potentater i god tid og indbyde de andre langsommere, i det håb, at hans kærlighed kurfyrsten ikke alene ikke vil fortænke os deri, men at han også personligt vil indfinde sig mod den førnævnte tid for at overvære dette kristne værk.
For den fyrstelige brud og hele hendes følge (komitat) trøster vi os med at anskaffe et sikkert lejde frem og tilbage fra begge de krigsførende parter, lad tiderne så løbe, som de vil.
Skanderborg den 11. januar år 1634.
Udskrift: Frederik Günther ihænde.

Brev 248/3 * 15. (muligvis 18.) Januar 1634.

Til Rentemestrene.
De skulle bestille forgyldte Søm i Holland til Brug for en Vogn og skaffe Kongens Saddelmager Læder til 6 Hestetøjer og Foder til samme Vogn. — *Geh. Ark.*

Epthersom myn Sadelmager Er befahliid at forferdige En stor kudtzuogen, huortiill hannem Mangeler forgiilthe Søm, som best fraa holland kan forskriiffuis, huorfor y dem huoss Iohan Braam skall bestille Epther Sadelmagerens begehring.
Samme Sadelmager skall ochsaa forskaffis Leeder tiil Sex hestetøy, Saoch anden Nodtturfft til at fodere samme wogen indenudi med vnder Siilkytøiied.
Skanderborrig den 15 [1]) *Ianuariij Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: Eftersom min saddelmager er befalet at forfærdige en stor karet (kutskvogn), hvortil han mangler forgyldte søm, som bedst kan forskrives fra Holland, skal I derfor bestille dem hos Johan Braam efter saddelmagerens begæring.
Samme saddelmager skal også skaffes læder til seks hestetøjer samt anden fornødenhed til at fore samme vogn indvendigt med silketøj under.
Skanderborg den 15. [1]) januar år 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 249/3 * 15. Januar 1634.

Til Frederik Urne.

Om Forraad af Hø ved Frederiksborg; om Indretningen af en Stenkiste ved Abrahamstrup. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

[1]) Maaske skal der læses 18.

Side 219

Wdaff din skriffuelse fornemmer ieg din mening att vere, att paa Staldene thill frederichsborgh och paa dend liden ladegaard kand ligge saa megett høe, som mand thill hestene behøffuer. Vor herre giffue, at mand var saa klar med alting som att lade høed, da kom mand uell thillrette. Ieg haffuer skreffuett Rentemesterne till, att de skall befale Offuertømmermanden [1]) att begiffue sig hen till dig, att du hannom kand visse, huor dend Steenkiste ued Abramstrup kand Staa, saa att dermed io førre io bedre kand bliffue begyndt. Bonden paa Samme Steenkiste kand best giøris aff bøg och det offuerlige aff Eeg eller Sterck fyr. Skanderborgh dend 15 *Ianvarij Anno* 1634 [2]).

oversæt: De øverste linjer og datoen er en direkte fortsættelse af brev nr. 249 til Frederik Urne fra den foregående side.

...Ud af din skrivelse fornemmer jeg din mening at være, at der på staldene til Frederiksborg og på den lille ladegård kan ligge så meget hø, som man har behov for til hestene. Vorherre give, at man var så klar med alting som med at lade (oplindre) høet, da kom man vel til rette. Jeg har skrevet til rentemestrene, at de skal befale overtømreren [1]) at begive sig hen til dig, for at du kan vise ham, hvor den stenkiste (vandgennemløb/kanal) ved Abrahamstrup kan stå, så at der kan blive begyndt derpå jo før jo hellere. Bunden på samme stenkiste kan bedst gøres af bøg og det øvrige af eg eller stærk fyr.
Skanderborg den 15. januar år 1634 [2].

Brev 250/3 * 15. Januar 1634.

Til Frederik Urne.

Om Forfærdigelsen af to Kobbersko. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Postscriptum.
Rasmus Melckiorsøn haffuer udi sin foruaring nogle blick skoe, huoraff dend høyeste skall thillstillis kobbersmidden, att hand dereffter giør tuende aff kobber, som intett er uider, mens een allen och to toll høye, hand skall giøre dennom saa tønde och lette, som immer skee kand.
Skanderborg *ut in prioribus* [3]).

oversæt: *Efterskrift (Postscriptum).*
Rasmus Melchiorsen har i sin forvaring nogle bliksko, hvoraf den højeste skal tilstilles kobbersmeden, for at han derefter kan lave to stykker af kobber, som ikke er bredere (videre), men en alen og to tommer (toll) høje; han skal gøre dem så tynde og lette, som det overhovedet er muligt. Skanderborg som anført i det foregående [3]).

[1]) Der menes sikkert Hans Ahnemøller (eller Ohnemøller), som 26. Okt. 1633 fik Bestalling som Mester-Tømmermand (Sjæll. Reg. XIX, 188 f.), og som ogsaa kaldes Kongens Bygmester. Jvfr. Dsk. Mag. V, 212. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 265. 292.
[2]) Modtaget i Roskilde 26. Januar.
[3]) Modtaget i Roskilde 26. Januar. Er vistnok en Efterskrift til Brevet Nr. 249. Hensigten med de to Sko fremgaar af følgende Notits i Hammermøllens, Kobbermøllens o. s. v. Regnsk. 1633—35: 13. Febr. 1634 „til kgl. Maj.'s egen Fornødenhed leveret 2 Kobberstøvle, Hs. Maj. bruger at bade Benene udi".

Side 220

Brev 251/3 * 16. Januar 1634.

Til Rentemestrene.
Befaling om Arbejde, som Possementmageren skal udføre. — *Geh. Ark.*
Epther denne zeddelss yndhold skall Possomendtmageren [1]) fahre fordt, Och skal giiffuis god acht paa hannem, at man inted formedelst wechten bliiffuer for fordeelidt.
Epther herhuosføiiede Snor skall der forferdigis 38760 allen Possomenter, Och skall dii 10960 allen uerre aff sølff Och guld, Som samme proba vduysser, dii andre 27800 allen Skall gørris med Sylky Och guld, Epthersom den Miindste Snor vduysser.
Aff dii myndste knappe skall gørris 1100 dussiin, dog skall dy uerre nogiid Større.
Wdaff dii største knappe skall der gørris 82 dussiin. Lydtzkorder skall der gørris 800 allen, Huorpaa med ded første skall begiindis.
Skanderborrig den 16 *Ianuarij Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: Efter denne seddels indhold skal possementmageren [1]) fortsætte, og der skal gives godt agt på ham, så man ikke bliver forfordelt (snydt) med hensyn til vægten.
Efter hosføjede snor (prøve) skal der forfærdiges 38.760 alen possementer, og de 109.600 alen skal være af sølv og guld, som samme prøve (*proba*) udviser; de andre 27.800 alen skal gøres med silke og guld, eftersom den mindste snor udviser.
Af de mindste knapper skal der gøres 1100 dusin, dog skal de være noget større.
Ud af de største knapper skal der gøres 82 dusin. Lydske bortkanter (lydskorder) skal der gøres 800 alen af, hvorpå der straks skal begyndes.
Skanderborg den 16. januar år 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 252/3 * 16. Januar 1634.

Til Rentemestrene.
Befaling til at bestille 100 Drabant-Partisaner i Nederlandene. — *Geh. Ark.*

Der skall Med ded første Bestillis hundriid Paartisaner tiill drauanterne fraa Nedderland, Som Erre well Och ziirlich giiordt, Med myt Naffn vdi.
Samme Paartiisaner skall haffue gode Staager, saoch

oversæt: Der skal med det første bestilles hundrede partisaner (kortspyd) til drabantcorpset (drabanterne) fra Nederlandene, som er vel og sirligt forarbejdede med mit navn i.
Samme partisaner skal have gode stager (skafter), samt...

[1]) Iver Kjær. Jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 176 f.

Side 221
uerre Stafferiid med Røde Och gule koste Och friindtser formiskiid med guld. Skanderborrig den 16 *Ianuarij Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: De øverste linjer, datoen samt udskriften er en direkte fortsættelse af brev nr. 252 til Rentemestrene fra den foregående side.

...være dekoreret (stafferet) med røde og gule kvaster (koste) og frynser (frindser) opblandet med guld. Skanderborg den 16. januar år 1634. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 253/3 * 18 (muligvis 15.) Januar 1634.

Til Rentemestrene.
Befalinger med Hensyn til Istandsættelsen af en Hvælving i Roskilde Domkirke og af Frøken Elisabeths Ligkiste i Skanderborg Slotskirke; om Forfærdigelsen af Stenkister ved Abrahamstrup. — *Geh. Ark.*

Vdaff *M*: hanss stenuynckelss Erkleering Om den huelffuing udi den Nii begraaffuelsse y Roskiild domkiircke [1]) haffuer Ieg forstanden, at hand den med ded første uyl *Reparere*.
Huorfor y skall gørre den anordning, at hand udi rette tyde kan haffue Steen Och kaalck ued handen.
Och Eptherdi dii keysserliige haffuer *Spolierit* myn datter [2]) saliigs kyste her udi kyrcken, Och Ieg Nest gudtz hiielp achter At laade flii samme kyste ygen, Daa skall y med ded første laade gørre sadandt Et beslaag ferdigdt, som dii andre børn haffuer bekommid, Och ded hiidskicke.
Skanderborg den 18 [3]) *Ianuariij Anno* 1634.
Christian.

oversæt: Ud af mester Hans van Steenwinckels erklæring om den hvælving i den nye begravelse i Roskilde Domkirke [1]) har jeg forstået, at han vil reparere den med det første.
Hvorfor I skal gøre den anordning, at han i rette tid kan have sten og kalk ved hånden.
Og eftersom de kejserlige (tropper) har udplyndret (*spolieret*) min salige datters [2]) kiste her i kirken, og jeg næst Guds hjælp agter at lade samme kiste sætte i stand (flie) igen, da skal I med det første lade lave et sådant beslag færdigt, som de andre børn har fået, og sende det hertil. Skanderborg den 18. [3]) januar år 1634.
Christian.

[1]) 1613 sluttede Christian IV Akkord med Lorens Steenwinkel om Opførelsen af et Kapel ved Roskilde Domkirke. Det viste sig, at Hvælvingen under Kapellet var for svag, og Kongen befalede derfor 17. Decbr. 1633, at Hans Steenwinkel paa den afdøde Broders Bekostning skulde opføre en ny Hvælving. St. Friis, Christian IV's Gravkapel S. 4. 6. Sjæll. Tegn. XXV, 232.
[2]) Elisabeth, f. 1606 † 1608 paa Skanderborg, hvor hun begravedes. Atter 1658 skal hendes Kiste være bleven plyndret af Fjendehaand, og Broderen lod den derfor 1659 føre til Roskilde. St. Friis, anf. Skr. S. 63.
[3]) Maaske skal der læses 15.

Side 222
Tømmermanden skal drage hen tiil Abrahamstrup og lade gørre der en Stenkiste paa dii steder, frederich wrne hannem vduisser, Och om hannem Nogiid tømmer tilatt bruge offuen udi kysten kan fattis, da skall sliigdt hannem forskaffis, huor ded best Er at bekomme.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: De øverste linjer samt udskriften er en direkte fortsættelse af brev nr. 253 til Rentemestrene fra den foregående side.

...Tømreren skal drage hen til Abrahamstrup og lade gøre en stenkiste (vandgennemløb) der på de steder, som Frederik Urne anviser ham. Og om han skulle fattes noget tømmer til at bruge ovenpå kisten, da skal sådant skaffes ham, hvor det er bedst at få.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 254/3 * 22. Januar 1634.

Til Frederik Urne.
Han faar Befaling til at fordele Rustvognene blandt Fiskemestrene, der skulle indfange Fisk i store Partier, og til at forbedre Hofbadskerens Bolig paa Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Effterdi werligen sig uell lader an, saa at fiskmesterne [1]), een huer paa sit Sted, kand fiske i forraaed, om de ellers vill, huortill dennom ochsaa aff dig skall skaffis hielp, da skall du dele Rostuognene iblandt dennom, saa att de ingen undskyldning kand induende, att de intett kand faa fisken ført. Och effterdi Hofbadskeren M: Samuell [2]) sig

oversæt: Eftersom vejrliget (werligen) lader sig vel anse, således at fiskemestrene [1]), enhver på sit sted, kan opsamle fisk i forråd, om de ellers vil, hvortil der også skal skaffes dem hjælp af dig, da skal du fordele rustvognene iblandt dem, således at de ingen undskyldning kan indvende om, at de intetsteds kan få fisken transporteret (ført). Og eftersom hofbadskeren mester Samuel [2]) sig...

[1]) Kongen havde i Alt 4 Fiskemestre, nemlig paa Frederiksborg, Kronborg, Koldinghus og Skanderborg (Nyerup, Karakteristik af Christ. IV S. xxx). Ordren til Fred. Urne angaar naturligvis kun de to førstnævnte, nemlig Nikkel v. Tschirnhaus paa Frederiksborg og Herman von der Decken paa Kronborg. Denne sidste, som en kort Tid havde været Enspænder, blev 1616 Foged paa Kronborg (Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 157) og forenede Embedet som Fiskemester i Kronborg Len med sin Fogedbestilling (Kronborg Lens Regnsk.). Om han er identisk med den Herman v. d. Decken, som 1592 forekommer blandt Hofjunkerne ved det gottorpske Hof (Dsk. Mag. V, 125), vides ikke, men det er vel mindre sandsynligt. [2]) Salomon Gutfeldt. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 191. Dsk. Mag. V, 211. Han er vel Fader til den Dreng af samme Navn, som 1635 optoges i Sorø Skole (Tauber, Sorøe Academies Forfatn. 1623—65 S XLV). I Frederiksborgs Lens Regnsk. 1633—34 nævnes, hvor mange Brædder der er brugt til et nyt Hus, „som er opbygt i Badskerens Lossemente".

Side 223
beklager, att hans lossemendte thill Frederichsborgh hannom falder for sneffuert, huorfor du samme lossemendte skall besee och dett saaledis lade flie, att hand børnene kand haffue paa lofftett och udtill Søen kand haffue itt brøgers och itt bagers. Skanderborgh dend 22 *Ianvarij Anno* 1634 [1]).

oversæt: De øverste linjer samt datoen er en direkte fortsættelse af brev nr. 254 til Frederik Urne fra den foregående side.

...beklager, at hans logi (*lossement*) på Frederiksborg forekommer ham for snævert, hvorfor du skal besigtige samme logi og lade det sætte således i stand (*flie*), at han kan have børnene på loftet og ud mod søen kan have et bryggers og et bagehus. Skanderborg den 22. januar år 1634 [1]).

Brev 255/3 * 24. Januar 1634.

Optegnelse til Brug ved Udarbejdelsen af et Svar til Hertugen af Gottorp, hvori Kongens Eneret til Elbtolden hævdes. — *Geh. Ark.*

Andtuordt auff her: friderichs schreiben.
Von uegen dii keysserliche viir Iehrige begnadung den zollen auff dem Elbstraum betreffende Ist disse vnsere *Resolution*. Weiil wiir Selbigen straum durch verleiilung des Allerhögsten aus den Raachen der hamburger gerissen, vndt I: k: M: vndt L: vnss hernacher dii *Mantenirung* desselben Auffgetragen haben, welches *ex Deplomate* zu Ersehen Ist,
Vermeinen wiir gans vnnötig zu seiin dess zollen halber vnss in Etwass zu Erkleeren, Ob S: L: mit vnss in Obberiirther zeiit desselbigen zolles sollen zu genissen haben [2]).

oversæt: Svar på hr. Frederiks skrivelse.
Hvad angår den kejserlige fireårige benådning (bevilling) af tolden på Elben, da er dette vores beslutning (*Resolution*): Eftersom vi ved den Allerhøjestes tildeling har revet samme strøm ud af hamburgernes gab, og Hans Kejserlige Majestæt og Kærlighed derefter har overdraget os opretholdelsen (*Mantenirung*) af samme, hvilket fremgår af dokumenterne (*ex Diplomate*),
så mener vi, at det er ganske unødvendigt at erklære os om noget som helst angående denne told, eller hvorvidt Hans Kærlighed skal nyde godt af samme told sammen med os i den ovennævnte tid [2].

Brev 256/3 * 26. Januar 1634.

Til Rentemestrene.
Om forskjelligt Possementmagerarbejde, der skal udføres; om Indkøb af Silke. — *Geh. Ark.*

---

[1]) Modtaget i Roskilde 26. Januar.
[2]) Datum 24. Jan. 1634 er skrevet til bag paa af Fr. Günther. Denne har i Henhold til Kongens Ordre samme Dag opsat en Skrivelse som et Svar paa Hertugens af 14. Januar, hvori der foruden de af Kongen nævnte Punkter fremhæves, at de tidligere af de danske Konger og gottorpske Hertuger i Fællesskab gjorte Bestræbelser for at faa Kejserens Samtykke til en Elbtold have været frugtesløse (Inländ. Concept.).

Side 224
Ieg skreff Eder Siist tiill, at der skulle gørris En haab guld snorer, Och derhuoss framskyckede En Anseendtlig haab Sølff och guld.
Daa Paded der inted bliiffuer giiordt fleere eller ferre aff dem, End behoff gørris, Daa haffuer Ieg giiordt et offuerslaag Paa dem, Som der uiill tiill. Aff ded beste slags skall gørriss 8500 allen Snorer, 120 dussyn knappe Och 212 allen lydtzer. Aff ded andiid Slaagss med Siilkii udi skall der gørris 28400 allen Snorer, 612 dussyn knappe Och En god antall lydtzkorder.
Der skall Ochsaa gørris 300 allen Røde Och gule Sylkii snorer, saoch 100 dussyn knappe aff Rødt Och guldt Sylky, *Item* saa mange allen Lydtzkorer, som behoff gørriss.
Der Er gangen Ett breff vd aff Chanseliid tiill Eder Om nogen syll fraa trundheiim, Och Er ded myn mening, At man fiick uell saa megiid siild y køben:, som man haffde behoff, for beder køb, naar man regner frachten. Skander: den 26 *Ianuarij Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: Den øverste del af teksten, datoen samt udskriften er en direkte fortsættelse af brev nr. 256 til Rentemestrene fra den foregående side.

...Jeg skrev sidst til jer, at der skulle laves en hob guldsnorer, og jeg fremsendte derhos en anselig hob sølv og guld.
For at der nu ikke bliver lavet flere eller færre af dem, end der gøres behov for, da har jeg lavet et overslag over dem, som der vil medgå. Af det bedste slags skal der gøres 8500 alen snorer, 120 dusin knapper og 212 alen lidser. Af det andet slags med silke i skal der gøres 28.400 alen snorer, 612 dusin knapper og et godt antal lydske bortkanter (lydskorder).
Der skal også gøres 300 alen røde og gule silkesnorer, samt 100 dusin knapper af rødt og gult silketøj, ligeledes så mange alen lydske bortkanter, som der gøres behov for.
Der er udgået et brev fra kancelliet til jer om noget sild fra Trondheim, og det er min mening, at man godt kunne få så meget sild i København, som man havde behov for, til en bedre pris (bedre køb), når man medregner fragten. Skanderborg den 26. januar år 1634. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 257/3 * 27. Januar 1634.

Til Frederik Günther.
Optegnelse til Brug ved Udarbejdelsen af en Skrivelse til Hertugen af Gottorp, hvori Kongen erklærer, at han ikke vil sende Gesandter til Mødet i Frankfurt. — *Geh. Ark.*

An den herdtzogen von Holstein.
Betreffende den *Conuent zu franckfurdt* [1]) zu besuchen, Iist disse vnsere *Resolution*, Das wiir denselben Niit können besuchen lassen, weiil wiir vnss vntherfangen haben den

oversæt: Til hertugen af Holsten.
Angående det at besøge konventet i Frankfurt [1]), da er dette vores beslutning (*Resolution*): At vi ikke kan lade samme besøge, eftersom vi har påtaget os den...

[1]) I Frankfurt a. M. skulde der 1. Marts 1634 holdes en Sammenkomst af alle tydske evangeliske Stænder; kun Axel Oxenstjerna havde hidtil opfordret Christian IV til at sende Gesandter dertil; først d. 26. Febr. sluttede Kurfyrsten af Brandenborg sig hertil. Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 288 ff.

Diplomatisk transkription af Bind 3 png_Side_237.png
Side 225
friiden zu *tractiren*, Darzu Seiindt wiir von keiinem fursten des Reiix darzu gefohderdt, wii biss *Dato* gebreuchlich gewessen, *Et quod magis est*, So Ist der Ordt auch *Extra Circulum Inferioris Saxoniæ*. Ob S: L: denselben zu besuchen Sich wil gefallen lassen, dass Stellen wiir dahin [1]).
Skanderburch den 27 *Ianuarij Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Friiderich gunthern zu handen.

oversæt: De øverste linjer, datoen samt udskriften er en direkte fortsættelse af dokument nr. 257 (instruksen til Frederik Günther) fra den foregående side.

...at forhandle (*tractere*) freden, og dertil er vi ikke blevet opfordret af nogen af rigets fyrster, således som det indtil nu (*bis Dato*) har været brugeligt. Og hvad mere er (*Et quod magis est*), så ligger stedet også uden for den nedersachsiske kreds (*Extra Circulum Inferioris Saxoniæ*). Hvorvidt

Hans Kærlighed vil behage selv at besøge det, det overlader vi til ham [1]). Skanderborg den 27. januar år 1634. Christian.
Udskrift: Frederik Günther i hænde.

Brev 258/3 * 28. Januar 1634.

Til Rentemestrene.
Om Trompeternes Øvelser og deres Kostpenge. — *Geh. Ark.*

— — — Erhardt trummeter [2]), at hand trummeter — — elhuss skall *Exercere*, huorfor Admiralen — — skall gørre samme huss Røddeligdt, sauiidt — — behøffuis, Och ded for dennom laade abne — — gørriss. — — yblandt samme trommeter fiindis Nogle, som udi — — tieniste Er, Daa skall y gørre den anordning, at — — uis kostpenning lyge ued dy andre, Saa lenge — — —. Skanderborrig den 28 *Ianuarij Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande [3]).

oversæt: **tekst (med hensyntagen til de manglende, afrevne tekststykker):** ...Erhard trompeter [2]), at han skal eksercere (*Exercere*) trompeterne i [...]huset, hvorfor admiralen [...] skal gøre samme hus ryddeligt, så vidt som [...] behøves, og lade det åbne for dem [...]. [...] iblandt samme trompetere findes nogle, som er i [...] tjeneste, da skal I gøre den anordning, at [...] kostpenge ligesom de andre, så længe [...]. Skanderborg den 28. januar år 1634. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde [3].

---

[1]) Fr. Günthers Koncept af 28. Januar til en Skrivelse til Hertugen er en Del forskjellig fra Kongens Brev. Der findes Intet om manglende Opfordringer fra Rigsfyrsterne, eller om, at Frankfurt ligger udenfor den nedersachsiske Kreds; derimod fremhæves som Grund til Kongens Betænkeligheder, at Axel Oxenstjerna i sit Brev til Hertugen, af hvilket denne har sendt Kongen en Afskrift, har opfordret ham til at instruere sine Gesandter til at beslutte en „conjunctio armorum et consiliorum“ (Inländ. Concept.).
[2]) Erhard Stercke.
[3]) Modtaget 17. Febr. En Del af Brevet er afrevet.

Side 226

Brev 259/3 * 31. Januar 1634.

Til Rentemestrene.
Befaling til at sende Rhinskvin fra Kjøbenhavns Slot til Skanderborg. — *Geh. Ark.*
Eptherdi wiinen, Som kam hiid fraa køben:, tiil hoffholdingen flux gaar med, daa skall y strax med Ett uiist bud forskicke Saa megiid Riinsk uyn hiid, som der fiindis udi kelleren paa køben:, Som ycke offuer fem ammer werre kan.
Skanderborrig den siiste *Ianuarij Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

oversæt: Eftersom vinen, som kom hertil fra København, hurtigt (*flux*) slipper op (går med) til hofholdningen, da skal I straks med et sikkert bud indsende så meget rhinskvin hertil, som der findes i kælderen i København, hvilket ikke kan være over fem ammer (et ældre flydende mål). Skanderborg den sidste januar år 1634. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 203 * 1. Febr. 1634.

Til Frederik Günther.
Den Besked, som er given den nederlandske Resident Karl v. Cracau, skal meddeles Gabriel Marselis og Tolderen i Glückstadt. Kongen omtaler Udstedelsen af et Patent for Gabriel Marselis som ansat i hans Tjeneste. — *Geh. Ark.*

Gabriell Marsilio Soll *copia* dess beskeiidtz, So Carll von krackau hii gegeben [1]), mitgetheiilet werden.
Marsilij discurs uaren beii weiithem So nit, wii du nechthen (!) zu stelle waarest, alss sii waaren, wii Ich bodt nach diir hatte, Dan Ich diir allein Sagen wolthe, das du im Ein *Pathendt* soltest verfertigen lassen, So Er fohrzeiigen konthe, dass Er mein diiner wehre.
Zu glyckstadt begehrte Er, das Er fuhr meinen *factoren* muchte gehalten werden.
Diiselbige *Resolution*, So Carll von krackau gegeben,

oversæt: Gabriel Marselis skal meddeles en kopi (*copia*) af den besked, som er givet til Carl von Cracau her [1]).
Marselis' udtalelser (*discurs*) var langtfra således, da du i går aftes (*nechten*) var til stede, som de var, da jeg sendte bud efter dig; thi jeg ville alene sige dig, at du skulle lade udfærdige et patent (*Pathendt*) til ham, som han kunne forevise, (til bevis på) at han var min tjener.
I Glückstadt begærede han, at han måtte anses for min faktor (*factoren*).
Den samme beslutning (*Resolution*), som er givet Carl von Cracau,

[1]) Jvfr. Slange S. 790—91.

Side 227
soll auch dem zollener in der glyckstadt beii disser Post zugeskickett werden [1]).
Udskrift: Friiderich guntheren zu hande.

oversæt: De øverste linjer samt udskriften er en direkte fortsættelse af dokument nr. 260 (instruksen til Frederik Günther) fra den foregående side.

...skal også sendes til tolderen i Glückstadt med denne post [1]).
Udskrift: Frederik Günther i hænde.

Brev 261/3 * 3. Febr. 1634.

Til Frederik Günther.
Han skal gjøre en Skrivelse til den engelske Konge færdig, for at Oluf Daa strax efter Kongens Tilbagekomst til Skanderborg kan rejse til England med den. — *Geh. Ark.*

Ich habe fuhr dissem *M*: Anstruther wissen lassen, das ich mit Erster gelegenheit Naher Engelandt schreiben wolthe. Demselbigen Nun zu folge Soll Oluff daa [2]) dasselbige wberzubringen auff dii Reiisse begeben, So balde Ich, ob godt uil, zu Skanderburch wiiderum anlangen werde.
Alss sollestu dii skreiiben an den kön: immittelst fer-

oversæt: Jeg har ladet denne mester (*M*:) Anstruther vide, at jeg med første lejlighed ville skrive til England. I overensstemmelse hermed skal Oluf Daa [2]) begive sig på rejsen for at overbringe dette, så snart jeg, om Gud vil, ankommer til Skanderborg igen.

Derfor skal du imens gøre skrivelsen til kongen fær-

[1]) Modtageren har tilføjet Datum: 1. Febr. 1634.
[2]) Oluf Daa til Holmegaard blev efter at have fuldendt sin Uddannelse ved Rejser i Udlandet (Suhms Saml. II, 3, 16) 1630 ansat som Hofjunker (Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 148), i hvilken Stilling han, som det synes med nogen Afbrydelse, forblev i 5 Aar. Under Frederik III var han en kort Tid Rentemester (Genealog. og biograph. Archiv Nr. 1—8 S. 81 f.), men hans nære Forhold til Korfits Ulfeldt havde til Følge, at han faldt i Unaade. Han endte i stor Fattigdom. Bekjendt er hans mærkelige Brev skrevet i Udlandet 1657 til Kongen, hvori han raader denne til at tage sig i Agt, da han hersker over frie Folk (Hammerich, Christiern II i Sverige og Carl X Gustav i Danmark S. 262). Jvfr. bl. A. om ham Hansen, Danske Ridderborge I, 88 ff. Danske Herregaarde IV: Holmegaard. Becker, Saml. t. Danm. Hist. und. Frederik III I, 55. 62. II, 9. Kvartalskr. Orion II, 33. Brasch, Vemmetoftes Hist. I, 158. Rasmussen, Optegnelser om Gisselfeld S. 123. 421. Smith, Leonora Christina (Ulfeldt) p. Maribo Kloster S 134. Smith, Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Hist. I, LXXXIII.

Side 228
tig machen, dass selbiger vom Adell strax nach meiner zuruckomst Sich auff dii reiisse begeben kan. Dronningborre den 3 *Februarij Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Friderich Guntheren zu handen.

oversæt: De øverste tre linjer samt udskriften er en direkte fortsættelse af dokument nr. 261 (instruksen til Frederik Günther) fra den foregående side.

...dig gøre, således at samme adelsmand straks efter min tilbagekomst kan begive sig på rejsen. Dronningborg den 3. februar år 1634. Christian.
Udskrift: Frederik Günther i hænde.

Brev 262/3 * 9. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.
Omslagsforvalteren Hans Bøjesen skal hente 35,000 Rdl. i Kjøbenhavn til Kongen, Rentemestrene maa bruge 10,000 Rdl., Resten af de Penge, som ere optagne til Omslaget i dette Aar, maa foreløbig ikke røres. — *Geh. Ark.*

Epthersom Hanss Boiissøn mig waffuidendiss haffuer sendt henad køben: den ganske Summa, Som tiil Omslag I Aar optagiid Er, wansiiet deraff En Stor deell Skall Erleggiss udi hamborrig Saoch brugiss tiil myn fornødenhed heer, Huorfor hannem befahliid Er Strax sig henad køben: forføiie Och aff Samme optagne Summa hiidbringe 35000 daler. Aff den Øffuerliige Rest aff forbenente optagne Penning ma y tiill Eder annamme ty tussind daler Och dem tiill dy Nodtuendigste vdgiiffter anuende, dy andre alle skall bliiffue wrø[r]dt, intill gud uiill, Ieg kommer tilsteede. Skanderborrig den 9 *februarij Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Renthemeiisterne tiill hande.

oversæt: Eftersom Hans Bøjesen, efter hvad der er kommet til min kundskab, har sendt den ganske sum til København, som er opkrævet til omslaget (skatteterminen) i år, uanset at en stor del deraf skal erlægges (betales) i Hamborg samt bruges til mit behov her, så er det derfor befalet ham straks at begive sig mod København og fra samme opkrævede sum at bringe 35.000 daler hertil. Af den øvrige rest af førnævnte opkrævede penge må I modtage ti tusind daler til jer selv og anvende dem til de mest nødvendige udgifter; de andre skal alle forblive urørte, indtil jeg, om Gud vil, kommer til stede. Skanderborg den 9. februar år 1634. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 263/3 * 9. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.
2400 Rdl., som ere beslaglagte, skulle efter Jakob Moritsens Begjæring frigives, hvorfor Hans Bøjesen skal tage Pengene med sig fra Kjøbenhavn. Befalinger om Opførelsen af et Pulpitur i Kapellet paa Kjøbenhavns Slot, om Istandsættelsen af Positiverne og om Trompeternes Indøvelse. — *Geh. Ark.*

Diplomatisk transkription af Bind 3 png_Side_241.png
Side 229
Strax Eptherad hanss Boiisøn waar dragen heerfraa, daa kam Iacob Moriidtz [1]) tiil Mig Och begehrede den Arrest Løss, Som hans broder *sub et obreptitię* paa 2400 daler haffuer udbracht, igen motte *Relaxeris*, huilckid man hannem inted haffuer kund affslaage, aldenstund broderen ygen *caution* haffuer kund stille, Menss Eptherdi hanss bøisøn vdenthuiiffuell dy samme med dii andre haffuer Sendt henad køben:, Daa skall hand taage samme Penning Ochsaa med siig hiid. Den gode herre haffde Nock kundt laade Pengene staiid tiill haderssleff, indtiill hand haffde Spurdt sig for, huem Pengene skulle annamme.
Vdi *capellid* paa køben: slott skall biggiss Ett vdskud [2]) udi kohrid thuerd offuer fraa ded andid epther *capelmeisterens* begehring, Och skall *posetifuerne* alle fliiess och forandris Epther forbenenthe *Capelmeisters* angiiffuen.
Erhardt trummeter skall befahliis, att dii trummeter, som Musicken nogenlunde forstaar, paa *Capelmeisterens* begehring *Exerserer* sig med *Musicanterne*.
Skander: den 9 *Febru: Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

oversæt: Hele den øverste brødtekst, datoen og udskriften er den direkte fortsættelse af brev nr. 263 til Rentemestrene fra den foregående side.
...Straks efter at Hans Bøjesen var draget herfra, da kom Jakob Moritsen [1]) til mig og begærede den arrest løst, som hans broder svigagtigt og under falske forudsætninger (*sub et obreptitie*) på 2400 daler har udvirket, igen måtte hæves (*relaxeres*), hvilket man ikke har kunnet afslå ham, eftersom broderen igen har kunnet stille kaution. Men da Hans Bøjesen uden tvivl har sendt de samme penge til København sammen med de andre, da skal han også tage de samme penge med sig hertil. Den gode herre (Hans Bøjesen) kunne udmærket have ladet pengene blive stående i Haderslev, indtil han havde spurgt sig for, hvem der skulle modtage pengene.
I kapellet på Københavns Slot skal der bygges en udbygning (et pulpitur) [2]) i koret tværs over for det andet efter kapelmesterens begæring, og positiverne (de små orgler) skal alle sættes i stand (*flies*) og forandres efter førnævnte kapelmesters angivelse.
Erhard trompeter skal befales, at de trompetere, som nogenlunde forstår sig på musikken, efter kapelmesterens begæring øver (*eksercerer*) sig sammen med musikanterne.
Skanderborg den 9. februar år 1634. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

[1]) Jakob Moritsen, Guldsmed i Hamborg, havde i mange Aar staaet i Forbindelse med Christian IV. Allerede 1607 gjorde Kongen Indkjøb hos ham (Schlegel, Saml. z. dän. Gesch. II, 3, 53), og siden gjentog det sig ofte. Han synes at have været en ret anselig Pengemand (Christian IV's egh. Brev af 8. Febr. 1631. Danske Saml. III, 196). — Hans Broder Hans Moritsen (at de vare Brødre, bemærkes udtrykkelig i en Notits udenpaa Christ IV's egh. Brev af 8. April 1626) er maaske endnu tidligere traadt i Forhold til den danske Konge, saafremt det ellers er ham, der som Sølvpop var med i Hertug Hans's store Følge til Rusland 1602 (Engelstoft og Møller, Hist. Calender I, 96). I hvert Fald nævnes han

oftere i Kongens Dagbøger (s. f. Ex. Nyt hist. Tidsskr. IV, 245 ff.). Ligesom Broderen var han Guldsmed og boede i Hamborg. [2]) Ordet betyder Udbygning, Tilbygning (Molbech, Dialect-Lex. S. 626), men maa her forstaas som Pulpitur, s. Brevet af 28. Febr. 1634, Nr. 276.

Side 230

Brev 264/3 * 9. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.
En Række Befalinger om Istandsættelse og Forfærdigelse af Sengesteder, Borde, Stole og Sølvkander samt om Indkjøb af ølandske Fliser, tyrkiske Tæpper og forgyldte Kaarder. Hans Steenwinkel skal understøttes. Forvalteren i Lysthaven ved Rosenborg, Lavrits Randulf, maa ikke brænde Kongens Ved i sit Hus. Der skal i Kjøbenhavn sættes Vagt i Porten for at undersøge, om Vogne og Slæder have den befalede Vidde. Spørgsmaal, om den med Hensyn til Bagerne trufne Bestemmelse overholdes, og om Fidt Kragen er færdig med Valkemøllen ved Vandkunsten. Befaling angaaende en Brøjhanbrygger i Kjøbenhavn. — *Geh. Ark.*

Huorepther Renthemeisterne siig skall Retthe.

1. Dii Sengiisteder, som heer och der staar paa gemeckerne Pa københaffuens Slott, dii skall *Repareris*, saauiidt skee kan, Och dii, som inted kan fliies tiil gaffns, udi dessen Pladtz skall der bestiillis andre, enten der y byen eller fraa dandtzig.
2. Sneckerne udi byen skall forferdige 12 Smaa Boer, Bladen derpaa skall uerre 2 allen y fiirkandt.
3. Der skall gørriss 300 Stole aff gaadt wogenskud [1]), huoraff dy 150 skall uerre med Riiglehner Och dii andre foruden Riiglehner. Dii skall fohderis med Rødt kleede paa 3 daler allen udi steeden for Leeder, som andre Stole er forid med, Och stickiis med guldt Sylcki och beslais med messing søm.

Samme stole skall anstriigis Røde, førend dy med kleede bedragis. Stolen skall deliis yblandt Sadelmagerne her och deer.

4. Myg skall *notificeris*, Om man kan faa Saa mange Ølandtske fliisser tiil att legge mytt kammer och dii ander kammer med.
5. *M*: hans Stenuinckell skall Biidiss handen udi dy sager, som hand haffuer myn befhaling paa at gørre.

oversæt; Hvorefter rentemestrene skal rette sig:

1. De sengesteder, som her og der står på gemakkerne på Københavns Slot, de skal repareres, så vidt det kan ske, og de, som intetsteds kan sættes i brugbar stand (*flies til gavns*), i disses sted skal der bestilles andre, enten der i byen eller fra Danzig.
2. Snedkerne i byen skal forfærdige 12 små borde; pladen derpå skal være 2 alen i firkant.
3. Der skal laves 300 stole af godt vognskud (udsøgte, knastfrie egeplanker) [1]), hvoraf de 150 skal være med rygstød (ryglæn) og de andre uden rygstød. De skal fores (polstres) med rødt klæde til en værdi af 3 daler pr. alen i stedet for læder, som andre stole er foret med, og sys (stikkes) med guld-silketråd samt beslås med messingsøm.

De samme stole skal males røde, før de betrækkes (*bedrages*) med klædet. Stolene skal fordeles imellem saddelmagerne her og der.

4. Der skal gives mig meddelelse (*notificeres*) om, hvorvidt man kan få så mange ølandske fliser, at mit kammer og de andre kamre kan belægges med dem.
5. Mester Hans van Steenwinckel skal gå til hånde (understøttes) i de sager, som han har min befaling på at udføre.

[1]) Udsøgte knastfri Egeplanker. Molbech, Dansk Glossarium II, 284. Allen, De tre nord. Rigers Hist. IV, 1, 140. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. I, 224.

Side 231

6. Paa Rossenborre Er En stor Sølffkande, huilcken skall tilstillis Christian guldsmiid [1]) udi wiimmelskafftid boendis, At hand udi den gørrer En Snaabell, som man kan skencke aff, Lyge som der Er udi dy sma skenckander aff tiin. Samme kande skall hannem tiilueiiess med Riix daler, Paaded hand kan gørre En anden Liige saa stor och inted tønger, En den Er.
7. Ieg Erfahrer, at Lawerss Randuull Er giifft. Ieg habis inted, at ded er hans mehning, at hand med kuinden uill holle huss Paa Rossenborre Eller Och brende den wed op y hans huss, Som Ieg haffuer ladiid føre ud y haffuen tiil myn behoff, Huorfor hand skall uaariss ad, at sliigdt inted skeer.
8. Der skall stellis wacht y Porten, som *Examinerer* wogenmend Och andre, som kører ynd och vd, om derriss uogne Erre Saa uyde, Som befahliid Er, huiilckid med Sleederne Ochsaa skall Skee [2]).
9. Myg skall *Notificeris*, Om den Ordinandtz, der Er giordt med Baagerne der y byen, hollis offuer, som befahliid Er [3]).
10. Reiinholdt hanssøns Broder, som haffuer vnderstaiid siig at briigge Saa god Brøiihan, Som der bleff briggid paa hiirssholm, Skall aduaariss, at hand skall Eptherkomme Siit løffthe, Ellers hand skall See, at Ieg uiil faa anden Raad dertiill [4]).

oversæt:
Brødteksten på denne side (punkt 6 til 10) er den direkte og afsluttende fortsættelse af brev nr. 264 til Rentemestrene fra den foregående side.

6. På Rosenborg er der en stor sølvkande, hvilken skal tilstilles guldsmeden Christian [1]), som bor i Vimmelskaftet, for at han på den kan lave en tud (snabel), som man kan skænke af, ligesom der er på de små skænkekander af tin. Samme kande skal vejes af til ham i rigsdaler, på det at han kan lave en anden kande, der er lige så stor og ikke tungere end den er.
7. Jeg erfarer, at Laurids Randulf er blevet gift. Jeg håber sandelig ikke, at det er hans mening, at han med sin kvinde vil holde hus på Rosenborg eller brænde det brænde (ved) op i sit hus, som jeg har ladet føre ud i haven til mit eget behov; hvorfor han skal advares om, at sådant overhovedet ikke må ske.
8. Der skal stilles vagt i porten, som udspørger (*examinerer*) vognmænd og andre, der kører ind og ud, om deres vogne er så brede (vide), som det er befalet, hvilket ligeledes skal ske med slæderne [2].
9. Der skal gives mig meddelelse (*notificeres*) om, hvorvidt den forordning (*ordinans*), der er lavet angående bagerne der i byen, overholdes således som det er befalet [3].
10. Reinhold Hansens broder, som har understået sig at brygge så godt et hvidtøl (brøjhan), som det der blev brygget på Hørsholm, skal advares om, at han skal efterkomme sit løfte, da han ellers vil få at se, at jeg vil finde andre udveje (råd) dertil [4].

[1]) Se ovfr. S. 198. [2]) 24. Decbr. 1634 fik Christen Jakobsen Enspænder Brev om at rejse til Kjøbenhavn og der skaffe sig at vide, om Vognmændene og Bønderne havde deres Vogne og Slæder saa vide, som Forordningen paabød. Samme Dag fik Borgmestre og Raad i Kjøbenhavn Befaling til at straffe dem, som havde overtraadt Forordningen. Sjæll. Tegn. XXV, 363. [3]) Den Omstændighed, at der det følgende Aar (10. Sept.) udstedtes en Forordning om Bagerne i Kjøbenhavn (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 148 ff.), synes at antyde, at ikke Alt gik, som det skulde. [4]) 14. April 1633 fik Ditlev Hansen, Borger i Kjøbenhavn, Eneret til der at brygge Brøjhan i 8 Aar; han skulde brygge „god,

ustraffelig“ Brøjhan og sørge for, at han altid havde Forraad deraf, saa at Kongen ikke kom til at mangle (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom.

Side 232
Wiinskencken haffuer giiffuid for, att y haffuer forbødiid att Sende Brøiihan hiid, huilckid Ieg inted kan uyde, *Ex quo capite* ded skulle uerre skeed.

11. Myg skall ochsaa forstendigis, Om *M*: fiidt haffuer den walkemølle ferdig ued wandkonsten [1]).
12. Der skall forskriiffuiss 3 tyrkiiske tecker fraa dandtziig, som man kan legge paa temmeliige lange Bord.
13. Der skall forskriiffuiss Nogle forgiilthe deegen, som well giord Er, saatt Ieg Och Prindtzen dem bruge kan.

Skanderborrig den 9 *Februarij Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

oversæt: De øverste linjer (inklusive punkt 11 til 13), datoen og udskriften er den direkte og afsluttende fortsættelse af brev nr. 264 til Rentemestrene fra de foregående sider.

Vinskænken har givet til kende, at I har forbudt at sende hvidtøl (brøjhan) hertil, hvilket jeg overhovedet ikke kan begribe, af hvilken årsag (*Ex quo capite*) det skulle være sket.

11. Der skal også gives mig underretning om, hvorvidt mester Vitus (Fidt) har valkemøllen færdig ved Vandkunsten [1]).
12. Der skal bestilles (forskrives) 3 tyrkiske tæpper fra Danzig, som man kan lægge på temmelig lange borde.
13. Der skal bestilles nogle forgyldte kårder (kårdesværd), som er velforarbejdede, således at jeg og prinsen kan bruge dem.

Skanderborg den 9. februar år 1634. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 265/3 * 9. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.
De skulle tilstille Kongen Oplysninger om de Mænd i Kjøbenhavn, som ere skikkede til at udnævnes til Raadmænd der i Byen. — *Geh. Ark.*

Eptherdi der Er flux udaff Radmenden vdi køben: hendøde, Och andre udi Steeden, som dertil dychtiige Er, igen wiil forordnis, Och Ieg udi En hast mig inted kan besiinde, huem man best dertiil ygen kunde bruge, Daa skall y Eder Om dy wiilligste mend udi køben: Erkundige Och mig derris Naffn tiilskicke med derris forrige bedriifft, huad dii haffuer indtiildiss dreffuid for handell och wandell,

oversæt: Eftersom der hurtigt efter hinanden (*flux*) er afdøde iblandt rådmændene i København, og andre, som er dygtige dertil, igen skal beskikkes i deres sted, og jeg i en hast ikke kan beslutte mig for, hvem man bedst kan benytte dertil igen, da skal I forhøre jer om de mest velvillige og egnede mænd i København og indsende deres navne til mig sammen med oplysning om deres hidtidige beskæftigelse, og hvad de indtil nu har drevet af handel og vandel...

[1]) 1649 omtales to Valkemøller ved Vandkunsten. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 317.

Side 233
Saoch huor dy udi vngdommen uerrid haffuer, *Item* derris Alder [1]). Skanderborrig den 9 *Februarij Anno* 1634. Christian.
Udskrift: *Postscriptum* Rentemeisterne till hande.

oversæt: De to øverste linjer, datoen samt udskriften er en direkte fortsættelse af brev nr. 265 til Rentemestrene fra den foregående side.

...samt hvor de har været i deres ungdom, ligeledes (*Item*) deres alder [1]). Skanderborg den 9. februar år 1634. Christian.
Udskrift: Efterskrift (*Postscriptum*) Rentemestrene i hænde.

Brev 266/3 9. Febr. 1634.

Til Frederik Urne.
Et Brev skal sendes til Danzig for derfra at besørges til Faktoren Gordon. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*
Dette breff skall med første leilighed forskickis hen till Dantzigh thill en wiss mand, som det kunde forskaffe hen till *M*: *Gardon* [2]). Hand pleier ellers gemeenlich holde sig oppe till Dantzig. Skanderborgh dend 9 *Februarij Anno* 1634 [3]).

oversæt: Dette brev skal med første lejlighed sendes hen til Danzig til en vis mand, som kunne få det fremmet til mester (*M*:) Gordon 2). Han plejer ellers almindeligvis (*gemeenlich*) at opholde sig i Danzig. Skanderborg den 9. februar år 1634 [3]).

Brev 267/3 * 11. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.
Der skal sys Lagener i Børnehuset. Kongen forlanger Oplysning om, hvor mange Drenge og Piger der fattes i Børnehuset. — *Kgl. Bibl.*

Ieg haffuer skreffuid Anne Iacob Myckelsøns tiil, at hun skall faa nogle laagen ynd udi Børnehussiid, som

oversæt: eg har skrevet til Anne, Jacob Michelsens, at hun skal få nogle lagner ind i Børnehuset, som...

[1]) Om Afgangen og Tilgangen blandt Kjøbenhavns Raadmænd 1633—34 se Pontoppidan, Orig. Hafn. S. 392—3.
[2]) Kongens Faktor i Danzig, Francis Gordon. Den 12. Januar havde denne faaet Befaling til at overbringe til Kongen af Polen en Indbydelse til Prins Christians Bryllup (Ausländ. Registranten. Latina). D. 11. Maj fik Tolderne i Sundet Brev om at acceptere og betale et Vexelbrev paa 700 Speciesdaler fra Franciscus Gordon, Kongens „Afferdige" til Kongen af Polen (Sjæll. Tegn. XXV, 279).
[3]) Modtaget paa Kronborg 16. Febr.

Side 234

sammestedtz skall siies, Huorfor hans Markodaner derom skall tiilsiigis, at hand dem laader Siie. I skall laade mig med ded første uyde, huor mange drenge Och Piiger der fattis udi Børnehussid [1]).
Skanderborrig den 11 *februarij Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: De øverste tre linjer, datoen samt udskriften er en direkte fortsættelse af brev nr. 267 til Rentemestrene fra den foregående side.

...sammesteds skal syes, hvorfor Hans Markodaner skal tilsiges derom, at han lader dem sy. I skal med det første lade mig vide, hvor mange drenge og piger der mangler (fattes) i Børnehuset [1]).
Skanderborg den 11. februar år 1634. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 268/3 * 11. Febr. 1634.
Til Frederik Günther.
Lensmanden i Flensborg skal hos denne Bys Kræmmere udtage en Del Beklædningsgjenstande til Kongens Døtre [2]).
Diiss soll key v. Arnfeldt [3]) meiinendtwegen zu flenssburch beii dii kraamer aussnemmen vndt miir wissen lassen, wass Ich darfuhr geben Soll, So soll den kauffleuthen Strax dass geldt zugeskiicket werden. Skander: den 11 *Febru: Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Friderich Günther zu handen.

oversæt: Dette skal Cai von Ahlefeldt [3]) på mine vegne udtage hos kræmmerne i Flensborg og lade mig vide, hvad jeg skal give derfor, så skal pengene straks sendes til købmændene. Skanderborg den 11. februar år 1634. Christian.
Udskrift: Frederik Günther i hænde.

Brev 269/3 * Febr. 1634.

Til Tolderen Søren Terkelsen.
Han skal indkjøbe for 200 Rdl. Glas og sørge for, at Kongen kan faa en ny Brøjhanbrygger. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1633—34.*

Side 235
Ieg sender dig med Breffuisser thuende glaass udi En Eskee foruaarid tilbage ygen, Huorepther du skaldt yndkøbe mig glaas for 200 riix daler, Och skall tiill Samme glaas werre Nogle deckeler til att skencke for herrer med. Och Eptherdi den briigger [1]), Som Ieg En tiidlang haffuer brugdt tiil att briigge Brøiihan, inted lenger mig Anstaar, Daa skald[tu] [2]) gørre dyn fliid, At du med En udi hamborrig handler, Som siig henad Hanoffwer begiiffuer Och mig derfra[a] [2]) Paa myn wmkostning En briigger bringer tiilueiie. Skanderborrig den 11 *fębruarij Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Tolleneren vdi Glyckstad Søren terkelssøn tiill hande.

oversæt: De øverste linjer, datoen samt udskriften er en direkte fortsættelse af brev nr. 269 til Søren Terkelsen fra den foregående side.
...Jeg sender dig med brevviseren to glas, som er bevaret i en æske, tilbage igen, hvorefter du skal indkøbe glas til mig for 200 rigsdaler, og der skal til samme glas være nogle låg (dæksler) til at skænke for herrer med. Og eftersom den brygger [1]), som jeg en tid lang har brugt til at brygge

hvidtøl (brøjhan), ikke længere behager mig, da skal du gøre dig umage for, at du forhandler med en i Hamborg, som begiver sig mod Hannover, og derfra skaffer og bringer mig en brygger på min bekostning. Skanderborg den 11. februar år 1634.
Christian.
Udskrift: Tolderen i Glückstadt Søren Terkelsen i hænde.

Brev 270/3 * 14. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.
Om Indkjøb af Vin; om den Ballet, Karl v. Mander skal indrette; om Indkjøb af Hø og Havre samt Krydderier. — *Kgl. Bibl.*

Eders siiste skriiffuelsse haffuer Ieg y dag Emphangiid Och deraff *contenta* forstanden, Huorpaa Ieg Eder inted forholder, At den uyn, Pether Mussfeldt [3]) leffuerid haffuer, Er diir Nock. Man kan faa En amme uyn udi glyckstad for 24 daler, En Piibe spansk uyn for 40 daler Och Ett oxehoffuid fransk uyn for 12 och 13 daler.
Ieg sender Eder herhuoss 4000 Rix daler tilad indkøbe Riinsk uyn for, som strax henad frede: skall forskickis.

oversæt: Eders sidste skrivelse har jeg i dag modtaget og deraf forstået indholdet (*contenta*), hvorpå jeg ikke dölger for jer, at den vin, Peter Motzfeldt [3]) har leveret, er dyre nok. Man kan få en amme vin i Glückstadt for 24 daler, en pibe spansk vin for 40 daler og et oksehoved fransk vin for 12 og 13 daler.
Jeg sender jer herhos 4000 rigsdaler til at indkøbe rhinskvin for, som straks skal sendes mod Frederiksborg.

---

[1]) Ditlev Hansen. Jvfr. ovfr. S. 231 f.
[2]) Kanten af Papiret er afreven.
[3]) Peter Motzfeldt, Vinhandler i Kjøbenhavn, Morfader til Peder Griffenfeld. Han var født i Lyneborg. Giessing, Jubel-Lærere III, 1, 343 f. Dsk. Mag. 3. R. II, 302 f. 306. Ny kirkehist. Saml. III, 188. VI, 436 ff. 448. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 663. 667. 676. 697. 701. III, 169. 172. 260. 493.

Side 236
Huorledis den *Balletthe* skall anordnis, derpaa Er Carll v: *Manderen* [1]) befahliid at gørre En affriidtz. Nu thuiffler Ieg inted paa, at densamme Io Er ferdig, Naar y den affoddrer.
M: hans Stenuinckell skreff uell hiid, at samme *Balletthe* bekuemmeligens kunde angaa fraa den Nederste Ende aff sallen, menss hannem bleff suarid, *non sutor ultra crepidam*, hand skulle inted bekømre siig Om sliigdt. Och Eptherdi Paa ladgarden yngen forrad fiindis aff Høe, daa uyll udi tyde fortingiss høe paa alle tre Lehn tiill myne Och prindtzins heste, huortiill herhuoss fiindis befahliing tiill lenssmenden.
Och Eptherdi Epther Eders offuerslaag uyll mehre haffuer medgaa, End dii 1500 daler siig strecke kan, daa skall y for Resten aff dii penning, som hanss Boiissøn brachte med fraa kiill, Ochsaa lade yndkøbe haffuer. Ieg sender Eder herhuoss En *Desingnation* Paa adskillig gewiirdtz, som tiil ded forrestaendis Lau uyll fornøden gørriss, huilckid wyllem Mortensøn huoss Beuyndthebberne udi Amsterdam skall bestille, huilckid strax, naar ded udi Sundiid ankommer, *contant* skall udaff tollerne betaaliss. Skanderborrig den 14 *februarij Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiil hande.

oversæt: Hele den øverste tekst, datoen samt udskriften er en direkte fortsættelse af brev nr. 270 til Rentemestrene fra den foregående side.

...Hvorledes den ballet (*Balletthe*) skal anordnes, derpå er Karel van Mander [1]) befalet at gøre et udkast (en rids). Nu tvivler jeg intet på, at samme jo er færdig, når I affordrer den.
Mester Hans van Steenwinckel skrev vel hertil, at samme ballet bekvemt kunne begynde fra den nederste ende af salen, men der blev svaret ham: *non sutor ultra crepidam* (skomager, bliv ved din læst), han skulle intet bekymre sig om sådant. Og eftersom der på ladegården ingen forråd findes af hø, da vil der i tide akkorderes (bortfæstes) hø på alle tre len til mine og prinsens heste, hvortil der herhos findes befaling til lensmændene.
Og eftersom der efter jeres overslag vil medgå mere havre, end de 1500 daler kan strække sig til, da skal I for resten af de penge, som Hans Bøjesen bragte med fra Kiel, også lade indkøbe havre. Jeg sender jer herhos en fortegnelse (*Designation*) på adskilligt krydderi (*gewiirdtz*), som vil gøres fornødent til det forestående bad (eller gilde/*Lau*), hvilket Willem Mortensen skal bestille hos bewindhaverne (direktørerne for det ostindiske kompagni) i Amsterdam; hvilket straks, når det ankommer i Sundet, skal betales kontant af tolderne. Skanderborg den 14. februar år 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

[1]) Om den bekjendte Maler Karl v. Mander († 1672) kan henvises til Weilbach, Dansk Konstnerlexikon S. 453 ff. og foruden til de der nævnte Citater endvidere bl. A. til O. Wormii Epistolæ S. 519. 1128. Rasbech, Frederiksborg Slots Beskriv. S. 172. Werlauff, Efterr. om det st. kgl. Bibliothek, 2. Udg., S. 33. Bendz, Breve til Rector O. Worm S. 83. Becker, Saml. t. Frederik III's Hist. I, 221. 238. 246. 256. 299. II, 73. Werlauff, De hell. tre Kongers Kapel i Roeskilde Domkirke S. 15. Genealog. og biograph. Archiv Nr. 1—8 S. 302. Archiv f. Pharmaci og Chemi XIX, 149. Ny kirkehist. Saml. III, 194. Danske Saml. 2. R. II, 182. (Norsk) Hist. Tidsskr. II, 305. Brock, Den oldenborgske Kongeslægt S. 49. 53. Bruun, Curt Sivertsen Adelaer S. 168 ff. 490. Ussing, N. L. Høyens Levned I, 163 f. 181. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 272. 319. Ude og Hjemme I, 211 (3. Marts 1878). Smith, Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Hist. I, 111—12. XLV—VI.

Side 237

Brev 271/3 * 14. Febr. 1634.

Til Frederik Günther.
Der skal gives Guvernøren i Glückstadt, Christian Pentz, og Tolderne sammesteds Ordre til hver tredje Maaned at taxere Varerne og lade Taxationslisten trykke. — *Geh. Ark.*
Eiin Befehll an den *gubernör* vndt dii zöllenerss In der glyckstadt,
Dass Sii alle dreii Mohnatten dii waahren alle *taxiren* Sollen vndt dasselbige driicken lassen, Auff dass Iehder Mennichlich Siich darnach Riichten kan.
Skanderburch den 14 *fębruarij Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: *M*: *M*: gunther zu handen.

oversæt: En befaling til guvernøren og tolderne i Glückstadt,
at de hver tredje måned skal taksere (*taxiren*) alle varerne og lade det samme trykke, for at enhver mand (hver mand høj) kan rette sig derefter.
Skanderborg den 14. februar år 1634.
Christian.
Udskrift: Mester (*M: M:*) Günther i hænde.

Brev 272/3 * 17. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.
Kongen forlanger Oplysninger om Bygningsarbejderne ved Højbro og Nybro i Kjøbenhavn og paa Slottet sammesteds. Befalinger om Sølvtøj til Saddelmagerarbejder. — *Kgl. Bibl.*

Renthemeiisterne Skall ued breffuisser mig forstendige:

1. Om der Er begindt at briide Neder Paa høiibroe Och Niibroe, *Item* om *Matherialia* dem med at opbiigge Erre ued handen.
2. Om *M*: hans Stenuynckell haffuer giiordt *præparatoria* tiill den Stelling, som skall brugis tiill at Sette gaulen Op paa den gammel Saall.
3. Om der Er begiindt paa dii kammer, Som Er befahliid at gørris Offuer køckenid till den Meiister, som skall gørre skouessen [1]). *NB.* samme *M*: kommer 1 *Martij* [2]).

oversæt: En befaling til guvernøren og tolderne i Glückstadt,
at de hver tredje måned skal taksere (*taxiren*) alle varerne og lade det samme trykke, for at enhver mand (hver mand høj) kan rette sig derefter.
Skanderborg den 14. februar år 1634.
Christian.
Udskrift: Mester (*M: M:*) Günther i hænde.

[1]) Schauessen, Skueretter.
[2]) Allerede d. 15. Febr. havde Rentemestrene faaet Brev om at lade Kongen vide, hvor vidt det var kommet med dette Kammer. Sjæll. Tegn. XXV, 251.

Side 238

4. Om dii trappetriin Er huggen, Som skal brugiss tiil den trappe, som skall gaa Op tiill den Store Saall.
5. Om der Er begiindt med den Staall at opsette paa den Muur ued tøihussiid.

Huissom Skall Bestilliss:

1. Der Er Ett Sølfftøii paa Sex heste tiil frede: huoss Sadelmageren, huiilckiid Skall forgiildis och sadelmageren igen tilstillis.
2. Der fattis nogle Sølff puckeler tiil Nogle tøii, som Sadelmageren haffuer vnderhender, Som med ded første skall *compleris*.

Skanderborrig den 17 *fębruariij Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: De øverste linjer, punkterne 4 og 5, listen over hvad der skal bestilles, datoen samt udskriften er en direkte fortsættelse af brev nr. 272 til Rentemestrene fra den foregående side.

4. Hvorvidt de trappetrin er hugget, som skal bruges til den trappe, der skal gå op til den store sal.
5. Hvorvidt der er begyndt at opsætte det stakit (skur/stald/*Staall*) på den mur ved tøjhuset.

Hvad som skal bestilles:

1. Der er et sølvtøj til seks heste på Frederiksborg hos sadelmageren, hvilket skal forgyldes og tilstilles sadelmageren igen.
2. Der mangler nogle sølvpukler til noget seletøj (*tøii*), som sadelmageren har under hænder, hvilket med det første skal kompletteres (*compleris*).

Skanderborg den 17. februar år 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 273/3 * 17. Febr. 1634.

Til Tolderen Søren Terkelsen.
Om Ansættelse af en Visitør ved Tolden i Glückstadt. 4000 Rdl. skulle udbetales Marselis. Der skal bestilles engelsk Baj (uldent Tøj). Kongen vil vide Prisen paa fransk Kanevas i Kjøbenhavn. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1633—34.*

Eptherdi Ieg Er endnu Som før udi den mehning, At ded Er inted *Marsilij* mening, at hand uyl giiffue mig anleiiding tiil En *Visitør*, som mig tienlig uerre kan, Daa haffuer Ieg befahliid *gubernøren* at antage En ued Naffn Bacheracher, Som Skall giiffuis Liige besolding ued den *Visitør*, som Er udi helsingør. Ieg sender diig herhuoss Nøggelen tiil tolkiisten, huorudaff du skaldt tage 4000 daler och dem laade *Marsilio* med første leiilighed tilkomme.
Du skaldt for mig bestiille 25 Støcker Engelsk Baii, Som skal uerre Brangull Eller *Vrantic* faruiid, Och ded med lammid [1]) Sende henad køben:

oversæt: Eftersom jeg endnu som før er af den mening, at det ikke er Marselis' agt at give mig anvisning på en visitør, som kan være mig til nytte, da har jeg befalet guvernøren at antage en ved navn Bacheracher, som skal gives samme løn (besolding) som den visitør, der er i Helsingør. Jeg sender dig herhos nøglen til toldkisten, hvorudaf du skal tage 4000 daler og lade dem tilkomme Marselis med første lejlighed.
Du skal for mig bestille 25 stykker engelsk baj, som skal være brungul eller orange (*vrantic*/aurantiakai) farvet, og sende det mod København med "Lammet" [1]) (navnet på et skib).

[1]) Navnet paa et Skib.

Side 239
Dette foder, som Nøggelen ligger udi, skall forsegliis ygen pa den maner, som ded nu Er forsegliid, saat der leggis Nogiid under Laackiid.
Laad mig med første leiilighed uyde, huad En Balle franss kannifas koster udi køben:, Och om deraff megiid Er att bekomme.
Skanderborrig den 17 *febru: Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Tolleren vdi glyckstad Søren terkelssøn tiill hande.

oversæt:
De øverste linjer, datoen samt udskriften er en direkte fortsættelse af brev nr. 273 til Søren Terkelsen fra den foregående side.

Dette etui (*foder*), som nøglen ligger i, skal forsegles igen på den måde, som det nu er forseglet på, således at der lægges noget under låget.

Lad mig med første lejlighed vide, hvad en balle fransk kanvas koster i København, og om der er meget deraf at få.
Skanderborg den 17. februar år 1634.
Christian.
Udskrift: Tolderen i Glückstadt Søren Terkelsen i hænde.

Brev 274/3 * 24. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.
Befalinger om forskjellige Arbejder, som skulle udføres af Possementmageren, Perlestikkeren, Guldsmeden og Saddelmageren. — *Kgl. Bibl.*

Wdaff Ederss skriffuelsse fornemmer Ieg, At ded Sølff Och guld, Som Possomendtmageren bekommid haffuer, inted kan forslaa tiil ded arbeiid, hannem Er befahliid at forferdige, Huorfor Ieg haffuer bestillid mehre deraff, huilckid nest gudtz hiielp tylig nock skall komme tilstede.
Der skall Sendiss bud tiil frede: Epther ded demandtz tøii, huilckid gerdt Osseriin skall Skerre fraa hinanden, Och ett andiid med Perler Stycke, huorpaa Samme Styffter Och Smicke skall Settis. Tiil hoffuidstolen, huortil Iochim frege gør Ringen, fattis dy Stiiffter, derpaa Skall, huorfor En vdaff Stiiffterne Strax skall hiidskickis, At man derepther kan lade gørre dii, Som fattiss.
Der skall gørriss Endnu Sex saadel Och tøii tiilat forehre bordt, huortiill hand skall gørre besønderlige affriidtz.
Dii skall gørriss med breede guld snorer Och nogiid Stucken heer Och deer ymellom Snorerne med fliitter.
Skanderborrig den 24 *fębruariij Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

Ud af jeres skrivelse fornemmer jeg, at det sølv og guld, som possementmageren har modtaget, ikke kan slå til til det arbejde, han er befalet at forfærdige, hvorfor jeg har bestilt mere deraf, hvilket næst Guds hjælp skal komme tidsnok til stede.
Der skal sendes bud til Frederiksborg efter det diamanttøj, hvilket Gert Osserin skal skære fra hinanden, og et andet stykke med perler, hvorpå samme stifter og smykker skal sættes. Til hovedstolen, hvortil Jochim Frege gør ringen, mangler de stifter, der skal sidde derpå, hvorfor en af stifterne straks skal sendes hertil, så man derefter kan lade lave dem, som mangler.
Der skal endnu gøres seks sadler og seletøj til at forære bort, hvortil han skal gøre særlige udkast (mønsterrids/*affriidtz*).
De skal gøres med brede guldsnore og broderes (*stucken*) noget her og der imellem snorene med palietter (*fliitter*).
Skanderborg den 24. februar år 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Side 240

Brev 275/3 * 24. Febr. 1634.

Til Frederik Urne.
Kongen finder det ufordelagtigt at forpagte Hørsholm bort for 400 Rdl. og lade Bønderne gjøre Hoveri for Forpagteren. -- *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Din skriffuelse haffuer ieg emfanget med de kaåberskoe [1]). Hørsholms forpagtning anlangende, da troer ieg intett, der kand vere *profit* hoes att tage 400 daler og lade bønderne driffue aulen, Som uden tuiffel heller selffuer skall giffue saa mange penge ud, end att de skulle vilde giøre det arbeede, saa haffuer mand endda marcken och alle kobblene att tage penge for gresningen.
Denne Kompan, som siger sig at vere en bøsseskøtter, hand haffuer ligget her offuer 8 dage och intett een gang anholt om sin affskeden, i dag kom hand Slumpsuiis till mig i diurhaffuen.
Skanderborgh dend 24 *Februarij Anno* 1634 [2]).

oversæt: Din skrivelse har jeg modtaget sammen med kobberskoene [1]). Angående Hørsholms forpagtning, da tror jeg slet ikke, at der kan være nogen fordel (*profit*) ved at modtage 400 daler og lade bønderne drive avlen; de vil uden tvivl hellere selv give så mange penge, end at de skulle ville udføre det arbejde, og så har man endda marken og alle kofoldene (koblene) til at tage penge for græsningen.
Denne person (*Kompan*), som siger at være bøsseskytte, han har ligget her i over 8 dage og ikke én eneste gang anmodet om sin afsked; i dag kom han tilfældigt (*slumpevis*) til mig i dyrehaven.
Skanderborg den 24. februar år 1634 [2].

Brev 276/3 * 28. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.
Om forskjellige Arbejder, som skulle udføres i Kjøbenhavns Slots Kirke (et nyt Pulpitur, en Stol til Kongen) og i selve Slottet. Der skal under Slotsfogedens Sygdom af Vagten ved Proviantgaarden føres nøje Tilsyn med Opgangen til det røde Kammer paa Slottet. Der skal skaffes Senge til Tugthuset, om hvis Læge Kongen udtaler sig med Mistillid. Kongen forlanger Oplysning om Arbejderne til Balletten. Der skal indrettes et Sengekammer til de kursachsiske Raader, m. m. -- *Kgl. Bibl.*

Ederss skriffuelsse haffuer Ieg Emphangiid, derhuoss ded affriidtz paa ded *pulpetur*, som *capelmeisteren* uille haffue giiordt udi kyrcken paa Slottid, Saa Eptherdi Samme *structur* uiil koste En heell hab, Och man haffuer liidid

oversæt: Jeres skrivelse har jeg modtaget, og derhos det udkast (*affriidtz*) til det pulpitur, som kapelmesteren ville have lavet i kirken på slottet. Eftersom samme bygværk (*structur*) vil koste en hel del (en hel hob), og man har lidt...

[1]) Jvfr. ovfr. S. 219.
[2]) Modtaget paa Kronborg 4. Marts.

Side 241
eller ingen tiieniste deraff at foruenthe, Eptherdi dii *Solennia* alle Skeer paa Sallen.
Daa bliiffuer Ieg ued myn forrige mening, At der skall biggiss Ett Stycke ud thuerdt offuer fraa den Pladtz, Som Orreuerckid Stod y gammel dage.
Wed enden aff kiircken ymod myt kammer skall den gang, Som gaar hen till myn Stoll der offuenpaa, gørris, saat der kan Staa folck langss hen Offuer Altaarid Och Predickestolen.
Der Skall ochsaa komme En Stoll tiil mig siielffuer paa den siide, dersom Riigens Raad pleiier at staa, Saat man udaff uechtergangen kan gaa ind udi samme stoll. Stolen skall uerre luckt med glaassuynduer Omkring Och inted Større End tiil Eett Menniske, Huilcken Stoll Sneckeren Nu strax

Skall med Begiinde, Saatt den kan Opsettis, Naar gud uyll, Ieg kommer tilsteede. *M*: Andress [1]) skall befahlis at forferdige, huiiss Iernuerck dertiil fornøden uerre kan.
Gulliid udi dy andre kammer skall leggis med Sadanne fliiser, som man best kan bliiffue mechtig.
Wachten ued Prouiandtgarden skall befahliis at haffue fliitig acht paa den dør, som man gaar Op tiil ded Røde kammer, aldenStund Slodtzfogeden [2]) ligger tiil sengss.
Der uyl forskaffis nogle Senge udi tuchthussiid, Eptherdi der fiindis mangell derpaa. Den *Docter* derinde Maa inted uerre Ret fliitig udi Syn bestilling, menss man fornemmer, at der Er en temmelig haab død derinde [3]).
All den *Canifas*, dii gørrer y thuchthussiid inden Pindtzedag, den skall henleggis tiill *S: Annis* [4]) vdriistning.
I Skall Erfahre huoss Arkeliimeisterne [5]), Om der Er

oversæt: Hele denne side er den direkte fortsættelse af brev nr. 276 til Rentemestrene fra den foregående side.

...eller ingen tjeneste er at forvente deraf, eftersom alle højtidelighederne (*Solennia*) foregår i salen.
Da bliver jeg ved min forrige mening: At der skal bygges et stykke ud tværs over fra den plads, hvor orgelværket (*Orreuerckid*) stod i gamle dage.
Ved enden af kirken ind mod mit kammer skal den gang, som går hen til min stol ovenpå, laves således, at der kan stå folk langs hen over alteret og prædikestolen.
Der skal også laves en stol til mig selv på den side, hvor rigets råd plejer at stå, således at man fra vægtergangen kan gå ind i samme stol. Stolen skal være lukket med glasvinduer hele vejen rundt og ikke være større end til ét menneske, hvilken stol snedkeren nu straks skal begynde på, så den kan opsættes, når Gud vil, jeg kommer til stede. Mester Anders [1]) skal befales at forfærdige, hvad jernværk der kan være fornødent dertil.
Gulvet i de andre kamre skal belægges med sådanne fliser, som man bedst kan få fat i (*blive mægtig*).
Vagten ved Proviantgården skal befales at holde flittigt øje med den dør, som man går op ad til det røde kammer, eftersom slotsfogeden [2]) ligger til sengs.
Der vil blive anskaffet nogle senge til tugthuset, eftersom der findes mangel på dem. Doktoren derinde er vist ikke særlig flittig i sin bestilling, eftersom man erfarer, at en temmelig stor hob er død derinde [3]).
Alt det kanvas, de laver i tugthuset inden pinsedag, det skal henlægges til udrustningen af "Sankt Anna" [4]) (navnet på et skib).
I skal forhøre jer hos arklimestrene (tøjhusofficererne) [5]), om der er...

---

[1]) Anders Bentzwinger, s. ovfr. S. 91.
[2]) Hans Merckel v. Schmalkalden.
[3]) Anstaltens Læge var Dr. Henrik Paaske, † 1636 (Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen I, 322. 324. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 190). 1634 var der Infektion i Tugthuset (Dyrlund, Tatere og Natmandsfolk i Danm. S. 46). Jvfr. i øvrigt Kongens Brev af 15. Decbr. 1636.
[4]) St. Anna er Navnet paa et Skib. I Novbr. 1635 sendtes det til Ostindien. Slange S. 813. [5]) Jvfr. ovfr. S. 183.

Side 242
begiindt nogiid Paa den *Inuention* Och paa ded, som Shall brugiss tiill den *Balletthe*, Och laade mig ded uyde.
Der uiil tenckis udi tyde paa Aastrag [1]) Eller anden Steen tiill gullid udi ded gamle Chanselii.

Dii skaab, som Staar udi dy kammer, som Er ued Raadstuen [2]), Skaall taagiss aff ueiien, Och Sengiisteder settis derind igen, Saat Churfurstens Raad, som kommer med frøckenid, kan ligge derinde.
Skanderborrig den 28 *fębruariij Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: De fire øverste afsnit, datoen samt udskriften er den direkte og afsluttende fortsættelse af brev nr. 276 til Rentemestrene fra de foregående sider.

...begyndt noget på den iscenesættelse (*Inuention*) og på det, som skal bruges til den ballet (*Balletthe*), og lade mig det vide.
Der vil i tide skulle tænkes på gipsgulv (*Aastrag*) [1]) eller andre sten til gulvet i det gamle kancelli. De skabe, som står i de kamre, som er ved Rådstuen [2]), skal tages af vejen, og sengesteder sættes derind igen, så kurfyrstens råd, som kommer med frøkenen, kan ligge derinde.
Skanderborg den 28. februar år 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

Brev 277/3 * 28. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.
Der skal indkjøbes Havre i Skaane. Kongen vil vide, om der kan skaffes Hø nok paa Ladegaarden (ved Kjøbenhavn) til hans og Prinsens Heste til Sommeren, og om Trappen paa Rosenborg er færdig. Der skal laves Lanser til Ringrenden Der skal føres Vand ind i Kjøkkenet paa Kjøbenhavns Slot. — *Kgl. Bibl.*

Huorepther Rentemeiisterne siig skall Retthe.

1. Dii skall afferdige En med 1500 Riix daler aff dii Penning, som Hans boiissøn haffuer siig Eptherladt, Offuer tiil Skone, At hand der indkøber for mig Saa megiid haffuer, Som derfor bekommis kan.
2. Dii skall lade mig uyde, Om der kan Erøffriss Saa megiid høe paa ladgarden, At man kan holde myne Och Prindtzens heste med y Sommer.
3. Dii skall laade mig uyde, huor Neer ded Er med

oversæt: Hvorefter rentemestrene skal rette sig:

1. I skal afsende en person med 1500 rigsdaler af de penge, som Hans Bøjesen har efterladt sig, over til Skåne, for at han der indkøber så meget havre til mig, som der kan fås for pengene.
2. I skal lade mig vide, om der kan tilvejebringes (*erøvres*) så meget hø på ladegården, at man kan føde mine og prinsens heste med det til sommeren.
3. I skal lade mig vide, hvor vidt det er fremskredet med...

[1]) Se Molbech, Dansk Glossar. I, 50.
[2]) „Strax udenfor Slottet er Raadstuen, hvor Rigens højvise Raad forsamles, førend de paa Slottet indgaar, naar Herredag holdes, eller naar de ere til andet at forsamles om forskrevne. Der er og det danske og tydske Kancelli, og der ovenover er Renteriet.“ J. L. Wolf, Encomion regni Daniæ, 1654, S. 150.

trappen Paa Rossenborre, Och huor snaardt den kan bliiffue ferdiig.

4. *Admiralen* paa holmen skall laade udleede nogle Spiirer, Som ingen kuysste haffuer, huilcke Sneckeren skall laade korthe och kløffue tiill landtzer tiil Rinckrennen Och Balgenrennen [1]), Saat dii kan Staa och bliiffue tørre, førend dii gørriss ferdiig.
5. Renden tiill ded ferske wand, som lobber y køckenid, skall forferdigiss, saoch den Pumpe vdenfor køckenid, saat dii kan faa wand y køckenid, saa megiid behoff gørris.

Skander: den 28 *fębru: Anno* 1634. Christian.
Udskrift: *Postscriptum* Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: De øverste linjer, punkterne 4 og 5, datoen samt udskriften er den direkte og afsluttende fortsættelse af brev nr. 277 til Rentemestrene fra den foregående side.

...trappen på Rosenborg, og hvor snart den kan blive færdig.

4. Admiralen på Holmen skal lade udsøge (udlede) nogle spirer (bjælker), som ikke har knaster (*kuysste*), hvilke snedkeren skal lade afkorte og kløve til lanser til ringridningen (*Rinckrennen*) og dystridningen (*Balgenrennen*) [1]), således at de kan stå og tørre, før de færdiggøres.
5. Renden til det ferske vand, som løber i køkkenet, skal færdiggøres, og ligeledes den pumpe uden for køkkenet, således at de kan få vand i køkkenet, så meget som der er behov for.

Skanderborg den 28. februar år 1634.
Christian.
Udskrift: Efterskrift (*Postscriptum*) Rentemestrene i hænde.

278. Brev 278/3 * 1. Marts 1634.

Til Rentemestrene.
Kongen forlanger Opgivelse af Prisen i Kjøbenhavn paa Rhinskvin, spansk og fransk Vin. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi mig Er En Partii ferneuyn [2]) presenteriit udi hamborrig, Och Ieg inted kan uyde, huad dii mehner udi københaffuen, at Riinsk wiin y Aar uyl koste, Huorfor y derom Eder skall Erkundige Och mig ded med ded aller forderligste laade wiide. Derhuoss skall y lade mig uiide, huad Spansk Och frans wiin koster.
Skander: den 1 *Martij Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: Eftersom der er blevet tilbudt (*præsenteret*) mig et parti gammel vin (*ferneuyn*) [2]) i Hamborg, og jeg overhovedet ikke kan vide, hvad de mener i København, at rhinskvin vil koste i år, skal I derfor forhøre jer om dette og lade mig det vide med det allerhastigste. Derhos skal I lade mig vide, hvad spansk og fransk vin koster.
Skanderborg den 1. marts år 1634. Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde.

[1]) Ordet betyder Dystrenden, Tournering (af det tydske balgen).
[2]) Fernewein el. Firnewein, gammel Vin. (Sanders.)

Side 244

Brev 279/3 * 2. Marts 1634.

Til Rentemestrene.
De skulle udlevere 10 Amer Rhinskvin og 10 Oxehoveder fransk Vin til Brevets Overbringer, som dermed skal begive sig til Jylland — *Kgl. Bibl.*
I Skall gørre den Anordning, At denne Breffuisser bekommer tiil myt behoff ty Ammer Riinsk uyn Och ty Oxehoweder fransk wiin, Huormed hand wfortøwiid Siig Offuer land henad kallingborre skall forføiie Och siiden offuer tiil Aarss begiiffue.
Skanderborrig den 2 *Martij Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne til hande [1]).

oversæt: I skal gøre den anordning, at denne brevviser modtager ti ammer rhinskvin og ti oxehoveder fransk vin til mit behov, hvor med han ufortøvet skal begive sig over land mod Kalundborg og siden overdrage (begive sig) til Århus.
Skanderborg den 2. marts år 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene i hænde [1]).

Brev 280/3 * 2. Marts 1634.

Til Frederik Urne.
Kongen ønsker at vide, om der er bestilt Krydderier af Tolderne, hvad Vinen vil koste iaar, og om Fiskemesteren paa Kronborg kan skaffe Krebs fra Tydskland; han giver forskjellige Ordrer angaaende Opbevaringen af de Fisk, som føres til Kjøbenhavn, og om Vagthold til at forhindre Tyverier. Der skal forfærdiges en Egekiste. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skallt ued breffuiser lade mig vide, om tolderne haffuer bestillet nogett uidere for mig aff *Speceri* och andet slegt, end som leffueret er. Du skalltt ochsaa lade mig vide, huad der formenis, att Rinsk, Fransk [2]) och Frantz viin ungefehr uill koste i Aaer. Hoes Fiskmesteren paa Chroneborgh skall du erfare, om hand kand forskaffe ett antall krebs udaff Tydsland, och huad hand begerer for huer skock, som kommer uell fram. Krebsen skall leffueris i haffuen ued Kiøbenhaffn, och skall hand drage hend ad

oversæt: Du skal ved brevviseren lade mig vide, om tolderne har bestilt noget yderligere krydderi (*Speceri*) og andet lignende til mig, end det som allerede er leveret. Du skal også lade mig vide, hvad man mener, at rhinskvin, fransk (spansk) [2]) og fransk vin omtrent vil koste i år. Hos fiskemesteren på Kronborg skal du forhøre dig om, hvorvidt han kan skaffe et antal krebs fra Tyskland, og hvad han forlanger for hvert snes (*skock*, 60 stk.), som kommer levende (vel) frem. Krebsene skal leveres i haven ved København, og han skal drage hen ad...

[1]) Modtaget 7. Marts.
[2]) Af Brevet Nr. 278 maa man formode, at der har skullet staa: spansk.

Side 245
Kiøbenhaffn och besee dend dam, som mand pleier att Sette dem udi, och dend lade fli, om derpaa nogett kand mangle. Begge fiskmesterne [1]) skall sig med dig forføge hen ad Kiøbenhaffn och besee dammen i haffuen, graffuerne om byen och haffuen, huor de best kand lade fisken, som till dend forrestaaendis udspisning skall forbrugis. De tuende broer udi haffuen, som gaaer offuer graffuen,

dend ene ved vaskerhuset och dend anden ued enden, som mand kører offuer, naer mand udaff Nørre Port drager henad helsingør, skall med fiele saaledis foruaris, saa att fisken intett kand gaa derigennom. Naer nu sligt forrettet er, da skall de føre ald dend fisk derhen, som der skall forspisis paa forbemeldte tiid, huortill dennom skall forskaffis Rustuogne och andre vogne. Och effterdi mig beuiist er, att Sligt dend eneøyede *Monsieur* intet uill behage, saa skall du hannom attuare, att saa fremt det intett skeer, som hermed befalis, skall hand intett tuiffle, att dett io vist skall fortryde hannom, naer Gud vill, ieg kommer tillstæde. De skall intet dele dammene och graffuerne iblandt hinanden, mens tillige sette gedder i dend och karper i dend och saa paa reyen [2]), huorom de for huer skall forligis om, paa huilcket Sted det och det Slags skall Settis. Och skall der forordnis een viss person, som altid skall vere derhoes, naer fisken affladis, som skall antegne, huor mange Sunde fiske huer fiskmester huer gang fremskicker. Saa tilig dermed bliffuer begynt, da skall giøris anforderung hoes *Archeliet* saa och Slotzherren paa Kiøbenhaffn, *item* hoes Borgemestere och Raaed, att de skaffer dennom, som baade ude och inde, huor behoff giøris, holder wagt. Och skall der Settis itt wagthus ued dend forbemeldte broe, dersom veyen gaaer offuer henad Helsingør, Saa att dend wagt med de, som ere ved vaskerhuset och ued wandkonsten, kand *Rencontrere* hinanden. Will de paa wolden siden ochsaa see noget till med, da bliffuer fisken for tyffue uell i freed. *M*: hans Sneker skall giøre een kiste aff gott Egetømmer, som skall

oversæt: Hele teksten på denne side er den direkte fortsættelse af brev nr. 280 til Frederik Urne fra den foregående side.

...København og besigtige den dam, som man plejer at sætte dem i, og lade den sætte i stand (*fli*), om der på nogen måde skulle mangle noget derved. Begge fiskemestre [1]) skal sammen med dig begive sig hen til København og besigtige dammen i haven samt gravene omkring byen og haven, hvor de bedst kan anbringe den fisk, som skal forbruges til den forestående udspisning (festlighederne). De to broer i haven, som går over graven – den ene ved vaskehuset og den anden ved enden, som man kører over, når man drager ud af Nørreport mod Helsingør – skal forsynes således med brædder (*fiele*), at fisken overhovedet ikke kan slippe igennem dem. Når dette nu er udført, skal de føre al den fisk dertil, som skal spises på førnævnte tid, hvortil der skal skaffes dem rustvogne (vogne til krigsudrustning/tunge transportvogne) og andre vogne. Og eftersom det er kommet mig for øre (*bevist er*), at sådant ikke vil behage den enøjede herre (*Monsieur*), så skal du advare ham om, at såfremt det ikke sker, som det her befales, skal han overhovedet ikke tvivle på, at det sandelig skal komme til at fortryde ham, når jeg, om Gud vil, kommer til stede. De skal ikke opdele dammene og gravene imellem sig, men i fællesskab sætte gedder i den ene og karper i den anden og så fremdeles (*på rejen*) [2], hvorom de for hver især skal enes om, på hvilket sted det og det slags fisk skal sættes. Og der skal beskikkes en bestemt person, som altid skal være til stede, når fisken aflæsses, og som skal notere (*antegne*), hvor mange sunde fisk hver fiskemester sender hver gang. Så snart der bliver begyndt derpå, skal der gøres krav (*anfordring*) hos artilleriet (*Archeliet*) samt hos slotsherren i København, ligeledes (*item*) hos borgmestre og råd, at de skaffer dem, som kan holde vagt både ude og inde, hvor der er behov for det. Og der skal sættes et vagthus ved den førnævnte bro, hvor vejen går over mod Helsingør, således at den vagt kan møde (*rencontrere*) de vagter, som er ved vaskehuset og ved Vandkunsten. Hvis de på volden siden hen også vil holde lidt øje med det, så bliver fisken i sandhed i god fred for tyve. Mester (*M*:) Hans Snedker skal lave en kiste af godt egetømmer, som skal...

[1]) Jvfr. ovfr. S. 222.
[2]) ɔ: og saa fremdeles.

vere tre allen lang, halffanden allen viid och halffanden allen høy. Samme kiste skall intett faster slagis sammen, end att mand dend kand igien skille att, indtill dend kommer hen paa dett Sted, dend skall Staa paa. Caspar Fincke skall giøre beslag till Samme kiste med ald Sin tillbehør, dog det intett giøre fast, førend dend kommer did hen, som dend skall brugis. Skanderborgh dend 2 *Martij Anno* 1634 [1]).

oversæt: De øverste linjer samt datoen er den direkte og afsluttende fortsættelse af brev nr. 280 til Frederik Urne fra den foregående side.

...være tre alen lang, halvanden alen bred og halvanden alen høj. Samme kiste skal ikke slås fastere sammen, end at man kan skille den ad igen, indtil den kommer hen på det sted, den skal stå på. Caspar Fincke skal lave beslag til samme kiste med alt tilbehør, dog skal det ikke gøres fast, før den kommer derhen, hvor den skal bruges. Skanderborg den 2. marts år 1634 [1]).

Brev 281/3 * 5. Marts 1634.

Til Frederik Urne.
Befaling om Forfærdigelsen af 2 Skrin og 2 Kister. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Hans Snedicker skall forferdige tuende linklæder Skriin, 1 1/2 allen lange och een allen och et korter høye och lige saa brede med tuende skuffledicker, huilcke Caspar Fincke skall beslae med fortinnede beslag, derhoes tuende kister, to allen lange, en allen breed och fem quarteer høy, som Caspar Fincke skall besla, dog intett med fortinned beslag, huilcke alle skall vere tegnet med S E [2]). Skanderborgh dend 5 *Martij Anno* 1634 [3]).

oversæt: Hans Snedker skal forfærdige to linnedskrin (*linklæder Skriin*), 1 1/2 alen lange og én alen og et kvart (*et korter*) høje og lige så brede med to små skuffer (*skuffledicker*), hvilke Caspar Fincke skal beslå med fortinnede beslag; derhos to kister, to alen lange, én alen bred og fem kvartaler høje, som Caspar Fincke skal beslå, dog ikke med fortinnet beslag, hvilke alle skal være mærket med S E [2]. Skanderborg den 5. marts år 1634 [3]).

Brev 282/3 * 12. Marts 1634.

Til Frederik Urne.
Befaling med Hensyn til to Personer, som bringe Fasaner fra Greven af Oldenborg, samt om Dyrenes Anbringelse. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

[1]) Modtaget paa Dragsholm 8. Marts.
[2]) Bogstaverne skulle uden Tvivl betegne Sophie Elisabeth, Kongens Datter. I Afskriften er der anbragt en Krone over de to Bogstaver.
[3]) Modtaget i Kallundborg 8. Marts.

Side 247
Disse personer ere sende fra Greffuen aff Oldenborgh [1]) till mig med nogle Fisaner, och nu befaled dennom henad Frederichsborgh att bere, Saa effterdi dend ene, som lengst er och agerer en tromslager, skall bliffue hoes Fisanerne och dend anden drage sin kaaes, da skall du betinge tromslageren [2]) i kost hoes en mand udi hilleröed, Och skall dend anden giffuis 20 daler aff Rentemesterne [3]) och drage sin kaaes igien, indtill Gud vill, ieg kommer tillstæde. Samme tromslaer

skall forskaffis Nødtørfftig underholdning aff Erter och korn till hønsene, och skall hans Pedersøn befalis att See hannom paa handen. Fisanerne skall slippis ind i det rom, er nest det første, naer mand kommer fra dend liden Ladegaard. Skanderborgh dend 12 *Martij* [4]) *Anno* 1634.

oversæt: tekstens øverste afsnit og datoen er den direkte fortsættelse af brev nr. 282 til Frederik Urne fra den foregående side.

Disse personer er sendt fra greven af Oldenborg [1]) til mig med nogle fasaner, og det er nu befalet dem at bære dem mod Frederiksborg. Eftersom den ene, som er den højeste (*lengst er*) og fungerer som trommeslager, skal blive hos fasanerne, og den anden drage sin kos (drage af sted), da skal du sætte trommeslageren [2]) i kost hos en mand i Hillerød. Og den anden skal gives 20 daler af rentemestrene [3]) og drage sin kos igen, indtil jeg, om Gud vil, kommer til stede. Samme trommeslager skal skaffes nødtørftigt underhold af ærter og korn til hønsene (fasanerne), og Hans Pedersen skal befales at holde øje med ham (*se hannom paa handen*). Fasanerne skal slippes ind i det rum, der ligger næst efter det første, når man kommer fra den lille ladegård. Skanderborg den 12. marts år 1634 [4].

Brev 283/3 * 13. Marts 1634.

Til Tolderen Søren Terkelsen.
Kongen forlanger Underretning om, hvorvidt man hurtig kan erholde Konfekt fra England, og til hvilken Pris. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1633—34.*

Med breffuisser skaldtu laade mig uyde, Om man vdaff Engeland kan haffue aff allehande *confect* med ded første, Saoch huad ded vngeferlig uyll koste [5]).

oversæt: Du skal lade mig vide med brevviseren, om man fra England kan få allehånde konfekt med det første (så hurtigt som muligt), og ligeledes hvad det omtrentlig vil koste [5].

[1]) Anton Günther, født 1583, tiltraadte Regeringen 1603 (under Christian IV's Formynderskab), † 1667.
[2]) 21. Maj 1634 fik Kort Høigmann, Trommeslager hos Greven af Oldenborg, 40 enk. Rdl. for Overbringelse af Fasaner (Rentemestr. Regnsk. 1634—35).
[3]) 20. Marts udbetaltes der 20 Rdl. til Henrik Køster, „Postbud af Oldenborg", for Overbringelsen af Fasanerne (Rentemestr. Regnsk. 1633—34).
[4]) Ovenover er skrevet med samme Haand: „NB. Feb." Brevet er modtaget i Kjøbenhavn 19. Marts. [5]) Ovenstaaende Ordre er en Efterskrift til et — ikke egenhændigt — Brev fra Kongen til Søren Terkelsen, som deri faar Befaling til at slutte Kontrakt med en Mand i Hamborg om Levering af Zerbster Øl til Glückstadt. Brevet, der er paa Tydsk, er dat. Skanderborg Slot d. 13. Marts 1634.

Side 248
Brev 284/3 * 17. Marts 1634.

Til Frederik Urne.
Kongen ønsker 10,000 Skokke Krebs (fra Tydskland). Lensmanden skal føre den Vin, som Rentemestrene kjøbe, til Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Wdaff din skriffuelse fornemmer ieg, att du begerer att vide, huor mange tusind skock krebs ieg begerer, saa formener ieg, att kunde mand bekomme tii tusind skock, da kunde mand Strecke

temmelig langt dermed, naer mand der till faaer krebs fra Ring[s]ted och Soerlehn. Der er for faa dage siden Sendt hen till Rentemesterne 4000 rix daler till viin att indkiøbe, huilcken viin du Strax skalltt lade føre hen till Frederichsborgh. Skanderborgh dend 17 *Martij* [1]) 1634.

oversæt: Ud fra din skrivelse fornemmer jeg, at du ønsker at vide, hvor mange tusind skokke krebs jeg ønsker; da mener jeg, at hvis man kunne få ti tusind skokke (tii tusind skock), da kunne man strække sig temmelig langt dermed, når man desuden får krebs fra Ringsted og Sorø len. Der er for få dage siden sendt 4000 rigsdaler hen til rentemestrene til at indkøbe vin for, hvilken vin du straks skal lade føre hen til Frederiksborg. Skanderborg den 17. marts [1]) 1634.

Brev 285/3 * 21. Marts 1634.

Til Rentemestrene.
Om Indkjøb af Vin. Der skal gjøres Silkesnore og anskaffes Klæde til de lavere staaende Betjente. — *Kgl. Bibl.*

Den wiin, huortiil Ieg sende Eder dii 4000 daler, Skall inted indkøbis, førend der kommer mengden deraff y Sundiid.
Ieg haffuer allerede tiilhandliid mig udi hamborrig 500 ammer god ferne uyn, Saa fiindis der tiil frederigsborrig 200 ammer ferne uyn udi forrad, Med huiilcken uyn Ieg achter, Nest gudtz hiielp, at forset[te] Saa megiid gemene wiin med, saat man kan faa 1400 ammer god uyn deraff. Huiilckiid frederich wrne Och wiinskencken well skall Indbiildis, Paaded man inted køber diihrer uyn Ind, End som man haffuer fornøden.

oversæt: Den vin, hvortil jeg sendte jer de 4000 daler, skal overhovedet ikke indkøbes, før der ankommer en mængde af den i Sundet.
Jeg har allerede forhandlet mig til (*tilhandlet mig*) 500 ammer god gammel vin (*ferne uyn*) i Hamborg, og så findes der på Frederiksborg 200 ammer gammel vin i forråd, med hvilken vin jeg agter, næst Guds hjælp, at opblande (*forsætte*) så meget almindelig vin (*gemene wiin*), at man kan få 1400 ammer god vin ud af det. Dette skal Frederik Urne og vinskænken gøres grundigt begribeligt (*vel skal indbildes*), på det at man ikke indkøber dyrere vin, end hvad man har behov for.

[1]) Ovenover er skrevet med samme Haand: „NB. Feb." Brevet er modtaget i Esrom 23. Marts.

Side 249
Om ded gewiirdtz haffuer y Nuhmer vdenthuiiffuell fatt beskeen ued Apoteckeren. Heerhuoss framskiickiss 50 Pund Sylky tiil att gørre Snorer aff tiill adskiillige folck Epther yndlagde zeddels yndhold. Skanderborrig den 21 Martij Anno 1634. Christian.

Tiill [1]) 100 drauanter gule Och Røde Snorer paa buxer Och trøiier saoch fem Streg om kapperne. 40 personer udi Stallen, køcken Och keller Och andenstedtz En Streg paa trøiier och buxer saoch kappen. Der skall Ochsaa haffuis grøndt klede y forrad till Ieger Och Pandtsuenne [2]) saoch fisker. Item Rødt Och guldt klede till Roersfolckiid Paa Iachten, som skall føre dii fremmid y land. Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

oversæt: fortsat fra forrige side:

Om det krydderi (gewiirdtz) har I uden tvivl fået besked i Nyborg ved apotekeren. Herhos fremsendes 50 pund silke til at gøre snører af til adskillige folk efter indlagte seddels indhold.
Skanderborg den 21. marts anno 1634. Christian.
Til [1]) 100 drabanter gule og røde snører på bukser og trøjer samt fem streger om kapperne. 40 personer i stalden, køkkenet og kælderen og andetsteds en streg på trøjer og bukser samt kappen. Der skal også haves grønt klæde i forråd til jægere og pandesvende [2]) samt fiskere. Ligeledes rødt og gult klæde til rorsfolkene på jagten, som skal føre de fremmede i land.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 286/3 * 25. Marts 1634.

Til Rentemestrene.
Søfolkene i Glückstadt have faaet Klæder og Penge. Der skal gjøres Rammer til nogle Malerier, som skulle anbringes over Dørene i Gemakkerne paa Kjøbenhavns Slot. — Kgl. Bibl.
Denne breffuisser haffuer Nu uerrid hen tiill glyckstadt Och giiffuid Søefolckiid kleeder Och penning, Sauyd tiillstrecke kunde. Hand haffuer nogiid Maaluerck med Siig, huortiill Skall gørris Rammer, Som Skall Stafferiss, Naar dii ferdig Erre,

oversæt:

Brev 286/3 * 25. Marts 1634.
Til Rentemestrene.
Søfolkene i Glückstadt have faaet Klæder og Penge. Der skal gjøres Rammer til nogle Malerier, som skulle anbringes over Dørene i Gemakkerne paa Kjøbenhavns Slot. — Kgl. Bibl.
Denne brevviser har nu været henne i Glückstadt og givet søfolkene klæder og penge, så vidt det kunne tilstrække. Han har noget malerværk med sig, hvortil der skal gøres rammer, som

[1]) Efterskriften er skreven paa en løs Seddel.
[2]) Pandesvend, den som ved Jagten skal passe paa Panderne og stille dem (Moth). Panderne ɔ: Jægergarn (af det franske pan).

250 1634.
Saat man dem udi gemeckerne heer Och deer Offuer dørren, Som tappedtzeriid Slipper, kan bruge.
Skanderborrig den 25 Martij Anno 1634. Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiill hande [1]).

oversæt: Slutningen af brev nr. 286 fra forrige side (side 249), som her fortsætter

således som man kan bruge det over døren her og der i gemakkerne, som tapetet slipper.
Skanderborg den 25. marts anno 1634. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde [1]).

Brev 287/3 * 3. April 1634.
Til Rentemestrene.

Der skal brygges Øl til de „gemene“ Folk, som komme med de fremmede Herrer. Samme Folk skulle indlogeres omkring i Kjøbenhavn. Hans Steenwinkel skal have Hjælp til at forfærdige Noget paa Rosenborg. — Kgl. Bibl.

Der skall udi denne Maanid briiggis gaadt Sterckt Øll vdi En temmelig quantitet tiil ded gemeene folck, som kommer ind med di fremmede, Huilckid distebedre skee kan, aldenstund der yngen flode skall udriistis tiil at co[n]- foiiere Brudden ind y Riigid uden Archa Christianj Och nogle Iachter, Som Skall møde y Beldt. Ølliid skall saledis med hummel foruaariss, at ded kan holde Siig udi heeden, Och at man kan forfriiske ded med ferskt Øll, Naar man ded behoff haffuer. Ded gemene folck Skal Spiisis udi adskiillige losso- menter, Epthersom huosføiiede Desingnation [2]) vduiisser, Och med werthene fortingis, huad dii paa huer persohn skall haffue tiill kost om dagen, Saoch huor mange Potter Øll och wyn hand skall om dagen haffue paa Manden. Høe och haffuer, saoch Strøelsse Skall dennom aff Slot- tid forskaffis, Saatt dy dermed inted haffuer at skaffe, Sengiikleeder forskaffer dy dennom, huos huem at dy bliiff- uer yndlosserid.

oversæt: Der skal i denne måned brygges godt, stærkt øl i en temmelig stor mængde (quantitet) til det menige folk, som kommer ind med de fremmede. Hvilket des bedre kan ske, eftersom der ingen flåde skal udrustes til at konvojere bruden ind i riget undtagen *Archa Christiani* og nogle jagter, som skal møde i Bæltet. Øllet skal således forvares med humle, at det kan holde sig i heden, og at man kan forfriske det med fersk øl, når man har behov for det.
Det menige folk skal bespises i adskillige logementer, eftersom den vedlagte fortegnelse (desingnation) [2]) viser, og der skal aftales (fortingis) med værterne, hvad de skal have for hver person til kost om dagen, samt hvor mange potter øl og vin, manden skal have om dagen.
Hø og havre samt strøelse skal skaffes dem fra slottet, således at de intet har at skaffe dermed.
Sengklæder skaffer de dem hos hvem, de bliver indlogeret.

[1]) I Følge Paaskrift paa Brevet modtaget 29. Marts ved Jørgen Regelsen. Denne Mand var Renteskriver (Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 172. Dsk. Mag. V, 205).
[2]) Se det følgende Nr.

side 239
Dette foder, som Nøggelen ligger udi, skall forsegliis ygen pa den maner, som ded nu Er forsegliid, saat der leggis Nogiid under Laackiid. Laad mig med første leiilighed uyde, huad En Balle franss kannifas koster udi køben:, Och om deraff megiid Er att bekomme. Skanderborrig den 17 febru: Anno 1634. Christian.
Udskrift: Tolleren vdi glyckstad Søren terkelssøn tiill hande.

oversæt: Dette foder, som nøglen ligger i, skal forsegles igen på den måde, som det nu er forseglet, således at der lægges noget under lakken. Lad mig med første lejlighed vide, hvad en balle fransk kanvas (kannifas) koster i København, og om der er meget af det at få. Skanderborg den 17. februar anno 1634. Christian.
Udskrift: Tolderen i Glückstadt, Søren Terkelsen, til hånde.

Brev 274/3 * 24. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.

Befalinger om forskellige Arbejder, som skulle udføres af Possementmageren, Perlestikkeren, Guldsmeden og Saddelmageren. -- Kgl. Bibl.

Wdaff Ederss skriffuelsse fornemmer Ieg, At ded Sølff Och guld, Som Possomendtmageren bekommid haffuer, inted kan forslaa tiil ded arbeiid, hannem Er befahliid at for- ferdige, Huorfor Ieg haffuer bestillid mehre deraff, huilckid nest gudtz hiielp tylig nock skall komme tilstede. Der skall Sendiss bud tiil frede: Epther ded demandtz tøii, huilckid gerdt Osseriin skall Skerre fraa hinanden, Och ett andiid med Perler Stycke, huorpaa Samme Styffter Och Smicke skall Settis. Tiil hoffuidstolen, huortiill Iochim frege gør Ringen, fattis dy Stiiffter, derpaa Skall, huorfor En vdaff Stiiffterne Strax skall hiidskickis, At man der- epther kan lade gørre dii, Som fattiss. Der skall gørriss Endnu Sex saadel Och tøii tiilat for- ehre bordt, huortiill hand skall gørre besønderlige affriidtz. Dii skall gørriss med breede guld snorer Och nogiid Stucken heer Och deer ymellom Snorerne med fliitter. Skanderborrig den 24 febrvarij Anno 1634. Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

oversæt:
Af jeres skrivelse fornemmer jeg, at det sølv og guld, som possementmageren har modtaget, intet kan slå til (ikke er nok) til det arbejde, han er befalet at forfærdige. Hvorfor jeg har bestilt mere af det, hvilket næst Guds hjælp tidsnok skal komme til stede.
Der skal sendes bud til Frederiksund [eller Frederiksberg/Frederiksborg, her forkortet frede:] efter det diamanttøj, hvilket Gerdt Osserin skal skære fra hinanden, og et andet stykke med perler, hvorpå samme stifter og smykker skal sættes. Til hovedstolen, hvortil Jochim Frege gør ringen, mangler de stifter, [der skal] derpå. Hvorfor en af stifterne straks skal sendes hertil, så man derudfra kan lade dem lave, som mangler.
Der skal endnu gøres seks sadler og tøj til at forære bort, hvortil han skal gøre særlige mønstre/tegninger (affriidtz). De skal gøres med brede guldsnorer og noget broderi (stucken) her og der imellem snorerne med flitter.
Skanderborg den 24. februar anno 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

side 240 1634.

Brev 275/3 * 24. Febr. 1634.

Til Frederik Urne.
Kongen finder det ufordelagtigt at forpagte Hørsholm bort for 400 Rdl. og lade Bønderne gjøre Hoveri for Forpagteren. -- Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Din skriffuelse haffuer ieg emfanget med de kaaber- skoe [1]). Hørsholms forpagtning anlangende, da troer ieg intett, der kand vere profit hoes att tage 400 daler och lade bønderne driffue aulen, Som uden tuiffuel heller selffuer skall giffue saa mange penge ud, end att de skulle vilde giøre det arbejde, saa haffuer mand endda marcken och alle kobblene att tage penge for gresningen. Denne Kompan, som siger sig at vere en bøsseskøtter, hand haffuer ligget her offuer 8 dage och intett een gang anholt om sin affskeden, i dag kom hand Slumpsuiis till mig i diurhaffuen. Skanderborgh dend 24 Februarij Anno 1634 [2]).

oversæt:

Din skrivelse har jeg modtaget (emfanget) med de kobbersko [1]). Angående Hørsholms forpagtning, da tror jeg slet ikke, der kan være nogen fordel (profit) ved at tage 400 daler og lade bønderne drive avlen; de vil uden tvivl hellere selv give så mange penge ud, end at de skulle ville gøre det arbejde. Så har man endda marken og alle kobbelerne til at tage penge for af græsningen.
Denne person (Kompan), som siger, han er bøsseskytte, han har ligget her i over 8 dage og ikke én eneste gang anmodet om sin afsked. I dag kom han tilfældigt (Slumpsuiis) til mig i dyrehaven.
Skanderborg den 24. februar anno 1634 [2]).
Dette brev er delt over to sider.

276.

Brev 276/3 * 28. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.
Om forskellige Arbejder, som skulle udføres i Kjøbenhavns Slots Kirke (et nyt Pulpitur, en Stol til Kongen) og i selve Slot- tet. Der skal under Slotsfogedens Sygdom af Vagten ved Proviant- gaarden føres nøje Tilsyn med Opgangen til det røde Kammer paa Slottet. Der skal skaffes Senge til Tugthuset, om hvis Læge Kongen udtaler sig med Mistillid. Kongen forlanger Oplysning om Arbejderne til Balletten. Der skal indrettes et Sengekammer til de kursachsiske Raader, m. m. -- Kgl. Bibl.

Ederss skriiffuelsse haffuer Ieg Emphangiid, derhuoss ded affriidtz paa ded pulpetur, som capelmeisteren uille haffue giiordt udi kyrcken paa Slottid, Saa Eptherdi Samme structur uiil koste En heell hab, Och man haffuer liidid

oversæt: Deres skrivelse har jeg modtaget (Emphangiid), og derhos den tegning (affriidtz) på det pulpitur, som kapelmesteren ville have lavet i kirken på slottet. Da samme bygværk (structur) vil koste en hel del (En heell hab), og man har lidt...

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 219.
[2]) Modtaget paa Kronborg 4. Marts.

eller ingen tiieniste deraff at foruenthe, Eptherdi dii So- lennia alle Skeer paa Sallen. Daa bliiffuer Ieg ued myn forrige mening, At der skall biggis Ett Stycke ud thuerdt offuer fraa den Pladtz, Som Orreuerckid Stod y gammel dage. Wed enden aff kiircken ymod myt kammer skall den gang, Som gaar hen tiill myn Stoll der offuenpaa, gørris, saat der kan Staa folck langss hen Offuer Altaarid Och Predickestolen. Der Skall ochsaa komme En Stoll tiil mig siiellffuer paa den siide, dersom Riigens Raad pleiier at staa, Saat man udaff uechtergangen kan gaa ind udi samme stoll. Stolen skall uerre luckt med glaassuynduer Omkring Och inted Større End tiil Eett Menniske, Huilcken Stoll Sneckeren Nu strax Skall med Begiinde, Saatt den kan Opsettis, Naar gud uyll, Ieg kommer tilsteede. M: Andress [1]) skall befahlis at forferdige, huiiss Iernuerck dertiil fornøden uerre kan. Gulliid udi dy andre kammer skall leggis med Sadanne fliiser, som man best kan bliiffue mechtig. Wachten ued Prouiandtgarden skall befahliis at haffue fliitig acht paa den dør, som man gaar Op tiil ded Røde kammer, aldenStund Slodtzfogeden [2]) ligger tiil sengss. Der uyl forskaffis nogle Senge udi tuchthussiid, Eptherdi der fiindis mangell derpaa. Den Docter derinde Maa inted uerre Ret fliitig udi Syn bestilling, menss man fornemmer, at der Er en temmelig haab død derinde [3]). All den

Canifas, dii gørrer y thuchthussiid inden Pindtze- dag, den skall henleggis tiill S: Annis [4]) vdriistning. I Skall Erfahre huoss Arkeliimeisterne [5]), Om der Er

oversæt: **[Reference: Fortsættelse og afslutning af brev nr. 276 til Rentemestrene fra forrige side (side 240).]**
...eller ingen tjeneste deraf at forvente, eftersom de højtideligheder (Solennia) alle sker på salen. Da bliver jeg ved min forrige mening, at der skal bygges et stykke ud tværs over fra den plads, som orgelværket (Orreuerckid) stod i gamle dage. Ved enden af kirken mod mit kammer skal den gang, som går hen til min stol der ovenpå, gøres, således at der kan stå folk langs hen over alteret og prædikestolen. Der skal også komme en stol til mig selv på den side, hvor rigets råd plejer at stå, således at man ud af vægtergangen kan gå ind i samme stol. Stolen skal være lukket med glasvinduer omkring og ikke større end til ét menneske, hvilken stol snedkeren nu straks skal begynde på, således at den kan opsættes, når Gud vil, jeg kommer til stede. Mester Anders [1]) skal befales at forfærdige, hvad jernværk der kan være fornødent dertil. Gulvet i de andre kamre skal lægges med sådanne fliser, som man bedst kan få fat i (blive mægtig). Vagten ved proviantgården skal befales at have flittig agt på den dør, som man går op til det røde kammer, eftersom slotsfogeden [2]) ligger til sengs. Der vil skaffes nogle senge i tugthuset, eftersom der findes mangel derpå. Den doktor derinde må ikke være særlig flittig i sin bestilling, da man fornemmer, at der er en temmelig stor bunke (haab) døde derinde [3]). Al den kanvas (Canifas), de laver i tugthuset inden pinsedag, den skal henlægges til *St. Annas* [4]) udrustning. I skal erfare hos arkelimestrene [5]), om der er...

[1]) Anders Bentzwinger, s. ovfr. S. 91.
[2]) Hans Merckel v. Schmalkalden.
[3]) Anstaltens Læge var Dr. Henrik Paaske, † 1636 (Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen I, 322. 324. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 190). 1634 var der Infektion i Tugthuset (Dyrlund, Tatere og Natmandsfolk i Danm. S. 46). Jvfr. i øvrigt Kongens Brev af 15. Decbr. 1636.
[4]) St. Anna er Navnet paa et Skib. I Novbr. 1635 sendtes det til Ostindien. Slange S. 813. [5]) Jvfr. ovfr. S. 183.

242 1634.
begiindt nogiid Paa den Inuention Och paa ded, som Skall brugiss tiill den Balletthe, Och laade mig ded uyde. Der uiil tenckis udi tyde paa Aastrag [1]) Eller anden Steen tiill gullid udi ded gamle Chanselii. Dii skaab, som Staar udi dy kammer, som Er ued Raadstuen [2]), Skaall taagiss aff ueiien, Och Sengiisteeder settis derind igen, Saat Churfurstens Raad, som kommer med frøckenid, kan ligge derinde. Skanderborrig den 28 februarij Anno 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: Fortsættelse og afslutning af brev nr. 277 til Rentemestrene fra forrige side (side 242).]
...trappen på Rosenborg, og om den er færdig. 4. De skal lade mig vide, om de til ringridningen (Ringrenden) fornødne lancer er færdige, og hvor mange der findes. 5. De skal skaffe vand ind i køkkenet på Københavns Slot, således at man kan have det i køkkenet. Skanderborg den 28. februar anno 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 277/3 * 28. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.

Der skal indkjøbes Havre i Skaane. Kongen vil vide, om der kan skaffes Hø nok paa Ladegaarden (ved Kjøbenhavn) til hans og Prinsens Heste til Sommeren, og om Trappen paa Rosenborg er færdig. Der skal laves Lanser til Ringrenden Der skal føres Vand ind i Kjøkkenet paa Kjøbenhavns Slot. — Kgl. Bibl.

Huorepther Rentemeiisterne siig skall Retthe.

1. Dii skall afferdiige En med 1500 Riix daler aff dii Penning, som Hans boiissøn haffuer siig Eptherladt, Offuer tiil Skone, At hand der indkøber for mig Saa megiid haffuer, Som derfor bekommis kan.
2. Dii skall lade mig uyde, Om der kan Erøffriss Saa megiid høe paa ladgarden, At man kan holde myne Och Prindtzens heste med y Sommer.
3. Dii skall laade mig uyde, huor Neer ded Er med

oversæt: Hvorefter Rentemestrene skal rette sig:

1. De skal afsende en med 1500 rigsdaler af de penge, som Hans Boyesen har efterladt sig, over til Skåne, for at han der indkøber så meget havre til mig, som der kan fås for det.
2. De skal lade mig vide, om der kan skaffes (erobres/erhverves) så meget hø på ladegården, at man kan holde mine og prinsens heste med det i sommer.
3. De skal lade mig vide, hvor nær det er med...

[1]) Se Molbech, Dansk Glossar. I, 50.
[2]) „Strax udenfor Slottet er Raadstuen, hvor Rigens højvise Raad forsamles, førend de paa Slottet indgaar, naar Herredag holdes, eller naar de ere til andet at forsamles om forskrevne. Der er og det danske og tydske Kancelli, og der ovenover er Renteriet.“ J. L. Wolf, Encomion regni Daniæ, 1654, S. 150.

Side 243
trappen Paa Rossenborre, Och huor snaordt den kan bliiffue ferdiig. 4. *Admiralen* paa holmen skall laade udleede nogle Spiirer, Som ingen kuysste haffuer, huilcke Sneckeren skall laade korthe og kløffue tiill landtzer tiil Rinckrennen Och Balgenrennen [1]), Saat dii kan Staa och bliiffue tørre, førend dii gørriss ferdiig. 5. Renden tiill ded ferske wand, som lobber y kø- ckenid, skall forferdigiss, saoch den Pumpe vdenfor kø- ckenid, saat dii kan faa wand y køckenid, saa megiid behoff gørris. Skander: den 28 *fębru: Anno* 1634. Christian.
Udskrift: *Postscriptum* Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: **Slutningen af brev nr. 277 fra forrige side (side 242/254_2), som her fortsætter og afsluttes i toppen af side 243.]**
...trappen på Rosenborg, og hvor snart den kan blive færdig. 4. Admiralen på Holmen skal lade udlede nogle spirer, som ingen kyst (skader/fejl) har, hvilke snedkeren skal lade korte og kløve til lancer til ringridning og "balgenrennen" (dystløb) [1]), således at de kan stå og blive tørre, før de gøres færdige. 5. Renden til det ferske vand, som løber i køkkenet, skal forfærdiges, samt den pumpe uden for køkkenet, således at de kan få vand i køkkenet, så meget som der gøres behov for. Skanderborg den 28. februar anno 1634. Christian.

Brev 278/3 * 1. Marts 1634.

Til Rentemestrene.
Kongen forlanger Opgivelse af Prisen i Kjøbenhavn paa Rhinsk- vin, spansk og fransk Vin. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi mig Er En Partii ferneuyn [2]) presenteriit udi hamborrig, Och Ieg inted kan uyde, huad dii mehner udi københaffuen, at Riinsk wiin y Aar uyl koste, Huorfor y derom Eder skall Erkundige Och mig ded med ded aller forderligste laade wiide. Derhuoss skall y lade mig uiide, huad Spansk Och frans wiin koster. Skander: den 1 *Martij Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: Eftersom der er præsenteret mig et parti gammel vin (ferneuyn) [2]) i Hamborg, og jeg intet kan vide om, hvad de mener i København, at rhinskvin vil koste i år, skal I derfor forhøre jer (erkundige jer) derom og lade mig det vide med det allerførste. Derudover skal I lade mig vide, hvad spansk og fransk vin koster. Skanderborg den 1. marts anno 1634. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

[1]) Ordet betyder Dystrenden, Tournering (af det tydske balgen).
[2]) Fernewein el. Firnewein, gammel Vin. (Sanders.)

Side 244 1634.

Brev 279/3 * 2. Marts 1634.

Til Rentemestrene.
De skulle udlevere 10 Amer Rhinskvin og 10 Oxehoveder fransk Vin til Brevets Overbringer, som dermed skal begive sig til Jylland — Kgl. Bibl.

I Shall gørre den Anordning, At denne Breffuisser be- kommer tiil myt behoff ty Ammer Riinsk uyn Och ty Oxe- howeder fransk wiin, Huormed hand wfortøwiid Siig Offuer land henad kallingborre skall forføiie Och siiden offuer tiil Aarss begiiffue. Skanderborrig den 2 Martij Anno 1634. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne til hande [1]).

oversæt: I skal gøre den anordning, at denne brevviser modtager (bekommer) til mit behov tyve (ty) ammer rhinskvin og tyve oxehoveder fransk vin, hvor med han ufortøvet skal begive sig over land hen imod Kalundborg (kallingborre) og siden begive sig over til Århus (Aarss). Skanderborg den 2. marts anno 1634. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde [1]).

Brev 280/3 * 2. Marts 1634.

Til Frederik Urne.
Kongen ønsker at vide, om der er bestilt Krydderier af Tol- derne, hvad Vinene vil koste iaar, og om Fiskemesteren paa Kronborg kan skaffe Krebs fra Tydskland; han giver forskellige Ordrer angaaende Opbevaringen af de Fisk, som føres til Kjøben- havn, og om Vagthold til at forhindre Tyverier. Der skal for- færdiges en Egekiste. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Du skallt ued breffuiser lade mig vide, om tolderne haffuer bestillet nogett uidere for mig aff Speceri och andet slegt, end som leffueret er. Du skalltt ochsaa lade mig vide, huad der formenis, att Rinsk, Fransk [2]) och Frantz viin ungefehr uill koste i Aaer. Hoes Fiskmesteren paa Chroneborgh skall du erfare, om hand kand forskaffe ett antall krebs udaff Tydsland, och huad hand begerer for huer skock, som kommer uell fram. Krebsen skall leffueris i haffuen ued Kiøbenhaffn, och skall hand drage hend ad

oversæt: Du skal ved brevviseren lade mig vide, om tolderne har bestilt noget yderligere for mig af krydderier (Speceri) og andet lignende (slegt), end hvad der er leveret. Du skal også lade mig vide, hvad man mener, at rhinsk, fransk [2]) og fransk vin omtrent (ungefehr) vil koste i år. Hos fiskemesteren på Kronborg skal du erfare, om han kan skaffe et antal krebs ud fra Tyskland, og hvad han begærer for hvert snes (skock), som kommer vel frem. Krebsene skal leveres i haven ved København, og han skal drage hen ad...

[1]) Modtaget 7. Marts.
[2]) Af Brevet Nr. 278 maa man formode, at der har skullet staa: spansk.

side 245

Kiøbenhaffn och besee dend dam, som mand pleier att Sette dem udi, och dend lade fli, om derpaa nogett kand mangle. Begge fiskmesterne [1]) skall sig med dig forføge hen ad Kiø- benhaffn och besee dammen i haffuen, graffuerne om byen och haffuen, huor de best kand lade fisken, som till dend forre- staaendis udspisning skall forbrugis. De tuende broer udi haffuen, som gaaer offuer graffuen, dend ene ved vaskerhuset och dend anden ued enden, som mand kører offuer, naer mand udaff Nørre Port drager henad helsingøer, skall med fiele saa- ledis foruaris, saa att fisken intett kand gaa derigennom. Naer nu sligt forrettet er, da skall de føre ald dend fisk derhen, som der skall forspisis paa forbemeldte tiid, huortill dennom skall forskaffis Rustuogne och andre vogne. Och effterdi mig beuiist er, att Sligt dend eneøyede *Monsieur* intet uill behage, saa skall du hannom attuare, att saa fremt det intett skeer, som hermed befalis, skall hand in- tett tuiffle, att dett io vist skall fortryde hannom, naer Gud vill, ieg kommer tillstæde. De skall intet dele dam- mene och graffuerne iblandt hinanden, mens tillige sette gedder i dend och karper i dend och saa paa reyen [2]), huorom de for huer skall forligis om, paa huilcket Sted det och det Slags skall Settis. Och skall der forordnis een viss person, som altid skall vere derhoes, naer fisken affladis, som skall antegne, huor mange Sunde fiske huer fiskmester huer gang fremskiicker. Saa tilig dermed bliiffuer begynt, da skall giøris anforderung hoes *Archeliet* saa och Slotzherren paa Kiøbenhaffn, *item* hoes Borgemestere och Raaed, att de skaffer dennom, som baade ude och inde, huor behoff giøris, holder wagt. Och skall der Settis itt wagthus ued dend forbemeldte broe, dersom veyen gaaer offuer henad Helsingøer, Saa att dend wagt med de, som ere ved vaskerhuset och ued wandkonsten, kand *Rencontrere* hinanden. Will de paa wolden siden ochsaa see noget till med, da bliiffuer fisken for tyffue uell i freed. M: hans Sneker skall giøre een kiste aff gott Egetømmer, som skall

oversæt: Fortsættelse og afslutning af brev nr. 280 til Frederik Urne fra forrige side (side 244).]

...København og besigtige (besee) den dam, som man plejer at sætte dem i, og lade den istandsætte (fli), om der skulle mangle noget på den. Begge fiskemestre [1]) skal sammen med dig begive sig (forføge) hen til København og besigtige dammen i haven, gravene om byen og haven, hvor de bedst kan anbringe den fisk, som skal forbruges til den forestående bespisning (udspisning). De to (tuende) broer i haven, som går over graven – den ene ved vaskehuset og den anden ved enden, som man kører over, når man drager ud af Nørre Port hen imod Helsingør – skal forvares med fjæle (brædder) således, at fisken overhovedet ikke kan svømme derigennem.
Når nu dette er forrettet, da skal de føre al den fisk derhen, som skal spises på fornævnte (forbemeldte) tid, hvortil der skal skaffes dem rustvogne og andre vogne. Og eftersom det er mig bekendt (bevist), at sådant ikke vil behage den enøjede *Monsieur*, så skal du advare (attuare) ham, at såfremt det ikke sker, som hermed befales, skal han ikke tvivle på, at det i sandhed vil fortryde ham, når Gud vil, jeg kommer til stede. De skal ikke dele dammene og gravene imellem hinanden,

men derimod sætte geder (gedder) i den og karper i den og så videre (paa reyen) [2]), hvorom de for hver især skal enes (forliges) om, på hvilket sted det og det slags skal sættes.
Og der skal forordnes en bestemt (viss) person, som altid skal være derved, når fisken aflæsses, og som skal notere (antegne), hvor mange sunde fisk hver fiskemester sender hver gang. Så snart der bliver begyndt derpå, da skal der gøres krav (anforderung) hos tøjhuset (*Archeliet*) samt hos slotsherren i København, ligeledes (*item*) hos borgmestre og råd, at de skaffer dem, som både ude og inde, hvor der er behov, holder vagt. Og der skal sættes et vagthus ved den fornævnte bro, hvor vejen går over hen imod Helsingør, således at den vagt kan mødes (*Rencontrere*) med dem, som er ved vaskehuset og ved vandkunsten (vandforsyningsanlægget). Vil de på volden siden hen også se lidt efter, da bliver fisken tyve gange bedre i fred. Mester (M:) Hans Snedker skal lave en kiste af godt egetømmer, som skal.

[1]) Jvfr. ovfr. S. 222.
[2]) ɔ: og saa fremdeles.

side 246 1634.
vere tre allen lang, halffanden allen viid och halffanden allen høy. Samme kiste skall intett faster slagis sammen, end att mand dend kand igien skille att, indtill dend kommer hen paa dett Sted, dend skall Staa paa. Caspar Fincke skall giøre beslag till Samme kiste med ald Sin tillbehør, dog det intett giøre fast, førend dend kommer did hen, som dend skall brugis. Skanderborgh dend 2 *Martij Anno* 1634 [1]).

oversæt: Slutningen af brev nr. 280 til Frederik Urne fra forrige side (side 245/257), som her fortsætter og afsluttes i toppen af side 246.]
...være tre alen lang, halvanden alen vid og halvanden alen høj. Samme kiste skal intet fastere slås sammen, end at man kan skille den ad igen, indtil den kommer hen på det sted, den skal stå på. Caspar Fincke skal lave beslag til samme kiste med alt sit tilbehør, dog skal han intet gøre fast, før den kommer derhen, hvor den skal bruges. Skanderborg den 2. marts anno 1634 [1]).

Brev 281/3 * 5. Marts 1634.

Til Frederik Urne.
Befaling om Forfærdigelsen af 2 Skrin og 2 Kister. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*
Hans Snedicker skall forferdige tuende linklæder Skriin, 1 1/2 allen lange och een allen och et korter høye och lige saa brede med tuende skuffledicker, huilcke Caspar Fincke skall beslae med fortinnede beslag, derhoes tuende kister, to allen lange, en allen breed och fem quarteer høy, som Caspar Fincke skall besla, dog intett med fortinned beslag, huilcke alle skall vere tegnet med S E [2]). Skanderborgh dend 5 *Martij Anno* 1634 [3]).

oversæt: ..være tre alen lang, halvanden alen vid og halvanden alen høj. Samme kiste skal intet fastere slås sammen, end at man kan skille den ad igen, indtil den kommer hen på det sted, den skal stå på. Caspar Fincke skal lave beslag til samme kiste med alt sit tilbehør, dog skal han intet gøre fast, før den kommer derhen, hvor den skal bruges. Skanderborg den 2. marts anno 1634 [1]).

Brev 282/3 * 12. Marts 1634.

Til Frederik Urne.

Befaling med Hensyn til to Personer, som bringe Fasaner fra Greven af Oldenborg, samt om Dyrenes Anbringelse. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

[1]) Modtaget paa Dragsholm 8. Marts.
[2]) Bogstaverne skulle uden Tvivl betegne Sophie Elisabeth, Kongens Datter. I Afskriften er der anbragt en Krone over de to Bogstaver.
[3]) Modtaget i Kallundborg 8. Marts.

Side 247
Disse personer ere sende fra Greffuen aff Oldenborgh [1]) till mig med nogle Fisaner, och nu befaled dennom henad Frederichsborgh att bere, Saa effterdi dend ene, som lengst er och agerer en tromslager, skall bliiffue hoes Fisanerne och dend anden drage sin kaaes, da skall du betinge tromslageren [2]) i kost hoes en mand udi hilleröed, Och skall dend anden giffuis 20 daler aff Rentemesterne [3]) och drage sin kaaes igien, indtill Gud vill, ieg kommer tillstæde. Samme tromslaer skall forskaffis Nødtørftig underholdning aff Erter och korn till hønsene, och skall hans Pedersøn befalis att See hannom paa handen. Fisanerne skall slippis ind i det rom, er nest det første, naer mand kommer fra dend liden Ladegaard. Skanderborgh dend 12 Martij [4]) Anno 1634.

oversæt: Fortsættelse og afslutning af brev nr. 282 til Frederik Urne fra forrige side (side 246).] Disse personer er sendt fra greven af Oldenborg [1]) til mig med nogle fasaner (Fisaner), og [jeg har] nu befalet dem at bære [dem] hen imod Frederiksborg. Så eftersom den ene, som i længste tid er og optræder som (agerer) trommeslager, skal blive hos fasanerne, og den anden drage sin kos (sin vej), så skal du sætte trommeslageren [2]) i kost hos en mand i Hillerød. Og den anden skal gives 20 daler af rentemestrene [3]) og drage sin kos igen, indtil Gud vil, jeg kommer til stede. Samme trommeslager (tromslaer) skal skaffes nødtørftig underholdning af ærter og korn til hønsene, og hans Pedersen skal befales at se ham på hånden (holde øje med ham). Fasanerne skal slippes ind i det rum, der er næst efter det første, når man kommer fra den lille ladegård. Skanderborg den 12. marts [4]) anno 1634.

Brev 282/3 * 13. Marts 1634.

Til Tolderen Søren Terkelsen.
Kongen forlanger Underretning om, hvorvidt man hurtig kan erholde Konfekt fra England, og til hvilken Pris. — Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1633—34.

Med breffuisser skaldtu laade mig uyde, Om man vdaff Engeland kan haffue aff allehande confect med ded første, Saoch huad ded vngeferlig uyll koste [5]).

oversæt: Med brevviseren skal du lade mig vide, om man ud af England kan have alskens (allehande) konfekt (*confect*) med det første, samt hvad det omtrent (vngeferlig) vil koste [5]).

[1]) Anton Günther, født 1583, tiltraadte Regeringen 1603 (under Christian IV's Formynderskab), † 1667.
[2]) 21. Maj 1634 fik Kort Høigmann, Trommeslager hos Greven af Oldenborg, 40 enk. Rdl. for Overbringelse af Fasaner (Rentemestr. Regnsk. 1634—35).
[3]) 20. Marts udbetaltes der 20 Rdl. til Henrik Køster, „Postbud af Oldenborg", for Overbringelsen af Fasanerne (Rentemestr. Regnsk. 1633—34).
[4]) Ovenover er skrevet med samme Haand: „NB. Feb." Brevet er modtaget i Kjøbenhavn 19. Marts. [5]) Ovenstaaende Ordre er en Efterskrift til et — ikke egenhændigt — Brev fra Kongen til Søren Terkelsen, som deri faar Befaling til at slutte Kontrakt med en Mand i Hamborg om Levering af Zerbster Øl til Glückstadt. Brevet, der er paa Tydsk, er dat. Skanderborg Slot d. 13. Marts 1634.

side 248 1634.

Brev 284/3 * 17. Marts 1634.

Til Frederik Urne.
Kongen ønsker 10,000 Skokke Krebs (fra Tydskland). Lensmanden skal føre den Vin, som Rentemestrene kjøbe, til Frederiks- borg. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Wdaff din skriffuelse fornemmer ieg, att du begerer att vide, huor mange tusind skock krebs ieg begerer, saa formener ieg, att kunde mand bekomme tii tusind skock, da kunde mand Strecke temmelig langt dermed, naer mand der till faaer krebs fra Ring[s]ted och Soerlehn. Der er for faa dage siden Sendt hen till Rentemesterne 4000 rix daler till viin att indkiøbe, huilcken viin du Strax skalltt lade føre hen till Frederichsborgh. Skanderborgh dend 17 *Martij* [1]) 1634.

oversæt: Af din skrivelse fornemmer jeg, at du begærer at vide, hvor mange tusinde skok krebs jeg begærer. Da mener jeg, at kunne man få (bekomme) ti tusinde skok, da kunne man strække temmelig langt dermed, når man dertil får krebs fra Ringsted og Sorø Len (Soerlehn). Der er for få dage siden sendt hen til rentemestrene 4000 rigsdaler til vin at indkøbe, hvilken vin du straks skal lade føre hen til Frederiksborg. Skanderborg den 17. marts [1]) 1634.

Brev 285/3 * 21. Marts 1634.

Til Rentemestrene.
Om Indkjøb af Vin. Der skal gjøres Silkesnore og anskaffes Klæde til de lavere staaende Betjente. — Kgl. Bibl.

Den wiin, huortiil Ieg sende Eder dii 4000 daler, Skall inted indkøbis, førend der kommer mengden deraff y Sundiid. Ieg haffuer allerede tiilhandliid miig udi hamborrig 500 ammer god ferne uyn, Saa fiindes der tiil frederigsborrig 200 ammer ferne uyn udi forrad, Med huiilcken uyn Ieg achter, Nest gudtz hiielp, at forset[te] Saa megiid gemene wiin med, saat man kan faa 1400 ammer god uyn deraff. Huiil- ckiid frederich wrne Och wiinskencken well skall Indbiildis, Paaded man inted køber diihrer uyn Ind, End som man haffuer fornøden.

oversæt: Den vin, hvortil jeg sendte jer de 4000 daler, skal intet indkøbes af, før der kommer mængden deraf i Sundet (Øresund). Jeg har allerede indkøbt (tilhandlet) mig i Hamborg 500 ammer god, gammel vin (ferne uyn), og så findes der på Frederiksborg 200 ammer gammel vin i forråd, med hvilken vin jeg agter, næst Guds hjælp, at spæde (forsætte) så meget billig vin (gemene wiin) med, således at man kan få 1400 ammer god vin deraf. Hvilket Frederik Urne og vinskænken vel skal indprentes (indbildes), på det at man ikke indkøber dyrere vin, end hvad man har fornøden.

[1]) Ovenover er skrevet med samme Haand: „NB. Feb." Brevet er modtaget i Esrom 23. Marts.

Side 249
Om ded gewiirdtz haffuer y Nuhmer vdenthuiiffuell fatt beskeen ued Apoteckeren. Heerhuoss framskiickiss 50 Pund Sylky tiil att gørre Snorer aff tiill adskiillige folck Epther yndlagde zeddels yndhold. Skanderborrig den 21 Martij Anno 1634.
Christian.
Tiill [1]) 100 drauanter gule Och Røde Snorer paa buxer Och trøiier saoch fem Streg om kapperne. 40 personer udi Stallen, køcken Och keller Och anden- stedtz En Streg paa trøiier och buxer saoch

kappen. Der skall Ochsaa haffuis grøndt klede y forrad till Ie- ger Och Pandtsuenne [2]) saoch fisker. Item Rødt Och guldt kleede till Roersfolckiid Paa Iach- ten, som skall føre dii fremmid y land.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: .om det krydderi (gewiirdtz) har I uden tvivl fået besked i Nyborg (y Nuhmer) ved apotekeren. Herhos fremsendes 50 pund silke til at gøre snører af til adskillige folk efter indlagte seddels indhold. Skanderborg den 21. marts anno 1634. Christian.
Til [1]) 100 drabanter gule og røde snører på bukser og trøjer samt fem streger om kapperne. 40 personer i stalden, køkkenet og kælderen og andetsteds en streg på trøjer og bukser samt kappen. Der skal også haves grønt klæde i forråd til jægere og pandesvende [2]) samt fiskere. Ligeledes rødt og gult klæde til rorsfolkene på jagten, som skal føre de fremmede i land.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 286/3 * 25. Marts 1634.

Til Rentemestrene.
Søfolkene i Glückstadt have faaet Klæder og Penge. Der skal gjøres Rammer til nogle Malerier, som skulle anbringes over Dørene i Gemakkerne paa Kjøbenhavns Slot. — Kgl. Bibl.

Denne breffuisser haffuer Nu uerrid hen tiill glyckstadt Och giiffuid Søefolckiid kleeder Och penning, Sauyd tiil- strecke kunde. Hand haffuer nogiid Maaluerck med Siig, huortiill Skall gørris Rammer, Som Skall Stafferiss, Naar dii ferdig Erre,

oversæt: Denne brevviser har nu været henne i Glückstadt og givet søfolkene klæder og penge, så vidt det kunne tilstrække. Han har noget malerværk med sig, hvortil der skal gøres rammer, som skal stafferes (males/udsmykkes), når de er færdige,

[1]) Efterskriften er skreven paa en løs Seddel.
[2]) Pandesvend, den som ved Jagten skal passe paa Panderne og stille dem (Moth). Panderne ɔ: Jægergarn (af det franske pan).

250 1634.
Saat man dem udi gemeckerne heer Och deer Offuer dørren, Som tappedtzeriid Slipper, kan bruge. Skanderborrig den 25 Martij Anno 1634. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande [1]).

Slutningen af brev nr. 286 til Rentemestrene fra side 249, som her fortsætter og afsluttes i toppen af side 250.]
...således som man kan bruge det over døren her og der i gemakkerne (gemeckerne), som tapetet (tappedtzeriid) slipper. Skanderborg den 25. marts anno 1634. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde [1]).

Brev 287/3 * 3. April 1634.

Til Rentemestrene.
Der skal brygges Øl til de „gemene“ Folk, som komme med de fremmede Herrer. Samme Folk skulle indlogeres omkring i Kjøbenhavn. Hans Steenwinkel skal have Hjælp til at forfærdige Noget paa Rosenborg. — Kgl. Bibl.

Der skall udi denne Maanid briiggis gaadt Sterckt Øll vdi En temmelig quantitet tiil ded gemeene folck, som kommer ind med di fremmede, Huilckid distebedre skee kan, aldenstund der yngen flode skall udriistis tiil at co[n]- foiiere Brudden ind y Riigid uden Archa Christianj Och nogle Iachter, Som Skall møde y Beldt. Ølliid skall saledis med hummel foruaariss, at ded kan holde Siig udi heeden, Och at man kan forfriiske ded med ferskt Øll, Naar man ded behoff haffuer. Ded gemene folck Skal Spiisis udi adskiillige losso- menter, Epthersom huosføiiede Desingnation [2]) vduiisser, Och med werthene fortingis, huad dii paa huer persohn skall haffue tiill kost om dagen, Saoch huor mange Potter Øll och wyn hand skall om dagen haffue paa Manden. Høe och haffuer, saoch Strøelsse Skall dennom aff Slot- tid forskaffis, Saatt dy dermed inted haffuer at skaffe, Sengiikleeder forskaffer dy dennom, huos huem at dy bliiff- uer yndlosserid.

oversæt: Der skal i denne måned brygges godt, stærkt øl i en temmelig stor mængde (quantitet) til det menige (gemeene) folk, som kommer ind med de fremmede. Hvilket des bedre kan ske, eftersom der ingen flåde (flode) skal udrustes til at konvojere bruden ind i riget undtagen *Archa Christiani* og nogle jagter, som skal møde i Bæltet. Øllet skal således forvares med humle (hummel), at det kan holde sig i heden, og at man kan forfriske det med fersk øl, når man har behov for det.
Det menige folk skal bespises i adskillige logementer (lossomenter), eftersom den vedlagte fortegnelse (Desingnation) [2]) viser, og der skal aftales (fortingis) med værterne, hvad de skal have for hver person til kost om dagen, samt hvor mange potter øl og vin, manden skal have om dagen. Hø og havre (haffuer) samt strøelse skal skaffes dem fra slottet, således at de intet har at skaffe dermed. Sengklæder skaffer de dem hos hvem, de bliver indlogeret (yndlosserid).

[1]) I Følge Paaskrift paa Brevet modtaget 29. Marts ved Jørgen Regelsen. Denne Mand var Renteskriver (Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 172. Dsk. Mag. V, 205).
[2]) Se det følgende Nr.

Her er resultatet for **Bind 3 png_Side_263.png**. Da du har medsendt instruktionen til korrekturlæser-rollen, men som i de foregående breve udelukkende har givet mig kildebilledet og kommandoen "Dipl trans" uden nogen tilhørende råtekst-transskription fra en anden person, varetager jeg opgaven direkte fra bunden.
Jeg leverer her den bogstavtro diplomatiske transkription samt den efterfølgende nudanske oversættelse med de indarbejdede historiske referencer. Da teksten i toppen er afslutningen på det delte brev (Brev nr. 287) fra forrige side (side 250), er der indsat en tydelig reference til dette.
Diplomatisk transkription
1634. 251
M: hans Stenuynckell Er befahliid At laade forferdige Nogiid udi Rossenborrig Och udi haffuen der Strax huoss, huortiill y hannem Skall uerre befodderliig. Skanderborrig den 3 *Aprilis Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne til hande.

Brev 288/3 * 3. April 1634 [1]).

Til Rentemestrene.
Fortegnelse over de Fremmede, som ere indbudne til Prin- sens Bryllup, med Angivelse af, hvor de og deres Folk skulle anbringes. — *Kgl. Bibl.*

H: friderich aff holstiin kommer paa keysserens wegne, hand tager uden thuiiffuel Siin gemahll [2]) med. Tiil hannem, hans gemahll, kammeriuncker Och fruen- tømmer haffuer man Raad tiil paa Slottiid, Mens tiil hanss herremend och gesindecken uyl der hollis lossomenter y forrad. Konningen aff Hiispanniens gesanter kommer med En Sex persohner att ligge paa Slottid, tiil folckiid uyl be- stillis lossomendt. Kon: y franckerigis gesanter med liige Saa mange folck kommer at ligge paa Slottid, tiil folckiid uiil bestiillis losso- menter y byen. Kon: y Engelandtz gesanter kommer med liige saa mange folck pa Slottid, Mens tiil folckiid, som uden thuiiff- uell bliiffuer mange, uiil bestillis lossomenter. Dii thuende dronninger y Suerrigs gesanter kommer at ligge Paa Slottiid med En Stor deell aff derris folck, dog Er at formode, at dy kommer sterck, huorfor der uyl Ochsaa bestillis tiil dem lossomendt y byen.

oversæt: Hertug (H:) Frederik af Holsten kommer på kejserens vegne; han tager uden tvivl sin gemal [2]) med. Til ham, hans gemal, kammerjunker og fruentimmer har man plads (Raad) til på slottet, men til hans herremænd og tyende/følge (gesindecken) vil der holdes logier (lossomenter) i beredskab (y forrad).
Kongen af Spaniens (Hiispanniens) gesandter kommer med en seks personer til at bo (ligge) på slottet; til folkeskabet (folckiid) vil der bestilles logi.
Kongen i Frankrigs gesandter med lige så mange folk kommer til at bo på slottet; til folkeskabet vil der bestilles logier i byen.
Kongen i Englands gesandter kommer med lige så mange folk på slottet, men til folkeskabet, som uden tvivl bliver mange, vil der bestilles logier.
De to dronninger i Sveriges gesandter kommer til at bo på slottet med en stor del af deres folk; dog må man formode, at de kommer mandsstærke, hvorfor der vil også bestilles logi til dem i byen.

---

[1]) Dette udaterede Stykkes Datum fremgaar af det foregaaende Brev, med hvilket det er fulgt, om det end er forseglet for sig.
[2]) Hertug Frederik III var gift med Marie Elisabeth af Sachsen.

Side 252 1634.

Kon: y Polens gesanter kommer Paa Slottid at liigge, hanss folck kan best ligge vdi gammel hoffmeiisters gard. Baade den vnge Och gammel Churfurstinde [1]) med Churfurstens Sønner Och fruentømmer kommer Paa Slottiid att lygge, Menss tiill derris [2]) folck Och heste uyl bestilliss lossomendt y Byen. H: Phiiliip aff holstein med hans gemahll [3]) Och fruen- tømmer, *Item* dii vnge herrer aff Sønderborrig [4]) kommer paa Slottid at ligge, Mens tiill derris folck uyll der be- stillis lossomendt y byen.
Udskrift: Fortegnelsse Paa dii fremmid, Som Er Beeden.

oversæt: Fortsættelse og afslutning på dokument nr. 288 (fortegnelsen over de fremmede gæster) fra forrige side (side 251).]
Kongen i Polens gesandter kommer på slottet til at bo (ligge), hans folk kan bedst bo i den gamle hofmesters gård. Både den unge og gamle kurfyrstinde [1]) med kurfyrstens sønner og fruentimmer kommer på slottet til at bo, men til deres [2]) folk og heste vil der bestilles logi (lossomendt) i byen.
Hertug (H:) Philip af Holsten med hans gemal [3]) og fruentimmer, ligeledes (*Item*) de unge herrer af Sønderborg [4]) kommer på slottet til at bo, men til deres folk vil der bestilles logi i byen.
Udskrift: Fortegnelse på de fremmede, som er budt (beeden).

Brev 289/3 * 6. April 1634.

Til Rentemestrene.
Befaling om Forberedelser til de Komedier, som skulle op- føres ved Høitilighederne i Anledning af Prinsens Bryllup. — *Kgl. Bibl.*

I skall taale med *Capelmeisteren*, At hand giiffuer fraa Siig, huad for *Monstra* der skall brugiis udi dy thuende *commedier* [5]), som hannem tiilskiickid Er at *Ordinere*, Paa-

oversæt: I skal tale med kapelmesteren (*Capelmeisteren*), at han giver fra sig, hvad for indretninger/opstillinger (*Monstra*) der skal bruges i de to komedier (*commedier*) [5]), som det er ham tilsendt at arrangere (*Ordinere*), på...

[1]) Den gamle Kurfyrstinde er Christian IV's Søster Hedvig, der siden 1611 var Enke efter Christian II. Dennes Broder og Efterfølger Johan Georg var anden Gang gift med Magdalena Sibylla af Brandenborg, den i Brevet nævnte unge Kurfyrstinde.
[2]) De tre sidste Ord ere skrevne to Gange.
[3]) Hertug Philip af Glyksborg, en Søn af Hertug Hans den Yngre, f. 1584 † 1663, gift med Sophie Hedvig af Sachsen
[4]) Hermed menes Sønnerne af den nys nævnte Philips Broder Alexander, der var død 1627, efterladende sig 6 Sønner.
[5]) Zwo Comoedien, Darinnen fürgestellet I. Wie Aquilo, der Regent Mitternächtigen Länder, die Edle Princessin Orithyjam heimführet: II. Wie die Harpyiæ von zweyen Septentrio- nalischen Helden verjaget, vnd König Phineus entlediget wird. Bey dem Beylager des Herrn Christian des V vnd Frewl: Magdalenen Sibyllen præsentiret vnd gehalten zu Copenhagen den 7. vnd 12. Octob: Anno 1634. Copenh. 1635. 4. Den fuldstændige Titel tilligemed en kort Beskrivelse af Indholdet findes

side 253
ded Siiman *de paas* En deell, Och *Carll von Manderen* ded andiid kunde teegne, huorepther Chriistoffer Suencke med hans Selskab med Pappen [1]) Siig kunde Retthe Och dermed gørre En Begiindelsse. Ieg sender herhuoss nogle Stiicker fram, Som yblandt andre uell kunde brugiis. Der fiindis kobberstycker Nock, huorudi mengden aff Sliigdt fiindis. Skanderborrig den første Paaske dag *Anno* 1634. Christian.
Capelmeisteren tør ingen anden *faciit* gørre Siig, End at Baade *Balletten*, *commedien* Och *Mascheraden* och andiid Sliigdt ingen andensted skall haffue derris begiindelsse uden fraa den Ende hen ymod køckenid.
Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

oversæt: Slutningen af brev nr. 289 til Rentemestrene fra forrige side (side 252/264), som her fortsætter og afsluttes i toppen af side 253.]
...således at Simon de Pas (Siiman de paas) den ene del, og Carel van Mander (Carll von Manderen) det andet kunne tegne, hvorefter Christopher Schwencke med sit selskab med pap-modeller (Pappen) [1]) kunne rette sig og dermed gøre en begyndelse. Jeg sender herhos nogle stykker frem, som iblandt andre vel kunne bruges. Der findes kobberstykker nok, hvori mængden af sådant findes. Skanderborg den første påskedag anno 1634. Christian.
Kapelmesteren (*Capelmeisteren*) må (tør) ikke gøre sig andre forhåbninger (faciit), end at både balletten, komedien (*commedien*) og maskeraden (*Mascheraden*) og andet sådant overhovedet ikke skal have deres begyndelse andre steder end fra den ende hen imod køkkenet.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

i Scherzgedichte von Johann Lauremberg, hrsg. v. J. M. Lappen- berg, Stuttg. 1861, S. 191, jvfr. S. 171 ff. Komedierne ere nem- lig forfattede af den fra Rostock til Sorø indkaldte Professor Johan Lauremberg, jvfr. Mansa, Bidrag til Folkesygdommenes og Sundhedspleiens Historie i Danmark S. 342. Rentemestrenes Regnskab viser, at der 15. Septbr 1634 leveredes ham 55 enk. Rdl., „som han igjen skal give til en Maler for et Theatrum, som skal bruges udi Komedien,

han haver malet og stafferet for Kgl. Maj." Naar der paa den anførte Titel siges, at den første Komedie opførtes 7. Okt., maa dette Datum efter de udførlige Beskrivelser over Festlighederne rettes til 8. Okt. Ogsaa en tydsk Tragedie „om Dyder og Laster" blev spillet; af den haves en omtr. samtidig Udgave. Endelig skal af Rentemestr. Regnsk. anføres følgende Notits: 7. Novbr. 1634 givet Alexander v. Kuckelsen, de unge Frøkeners Danse- mester, 12 enk. Rdl , som han tilforn af sine egne Penge havde udlagt for den Komedie, „som han haver ladet trykke, hvilken er brugt udi denne Bilager". Hermed menes: Kurtzer Einhalt vnd Bedeütung des Ballets, So der Herr Friderich, Erwelt: Ertz vnd Bischof zu Brehmen, bey bevorstehendem Printzlichem Beylager nebens andern repræsentieren wirdt Kop. 1634. 4. Forfatterens Navn findes ikke paa Titelbladet, men ved Slutningen af Bogen, som er 2 Ark stor.
[1]) Nemlig til Fyrværkeri.

254 1634.

Brev 290/3 * 6. April 1634.

Til Rentemestrene.
Befalinger om Udsmykningen af en Sølvseng, Forfærdigelsen af „Jernværk" til tre Lysekroner, Forgyldningen af en Konfekt- skaal, Forfærdigelsen af en Ben-„Tingest" til at glatte Breve med, Foranstaltninger med Hensyn til de mange Æresklædninger, som skulle uddeles, saa at der føres nøjagtig Bog over Alt, hvad der udleveres, samt om Forfærdigelsen af Klæder til Drabanterne og af store Sølvkander. — Kgl. Bibl.

Der fiindis Paa frederigsborrig Nogle Stucken Omheng tiil den SølffSeng, som Er sammestedtz, huiilcke y skall laade hente tiil Eder Och dem lade gørre fuldferdiig med huiidt eller Siilber farue taafft vnderforid, *Item* med *ga- luner* Omkriing kanthen Rundtomkriing besaat. Der skal ochsaa gørriis Smaa kuaaster, Som skal hen- gis Omkriing udi dii Spiidtzer, Som Er skorren udi kappen Om Sengen. I skal ochsaa Eder huos geerdt Osseriin Er- kundige, Om hand trøster Siig tiil enten Siieluer Eller ued andre at skaffe Et Stucken tecke ymod Briilluppiid dertiil. Der skal Ochsaa Erfhariis, Om *M: Andres* haffuer ferdig- giiordt ded Iernwerck tiil dii trende Lyssekroner, Som kommer at henge paa den gamle Saall, Och saaframdt hand samme werck inted ferdig haffuer, daa skal hand tiilholdiis ded med ded første at forferdiige. Paa huiilcke thuende Poster I miig med En Piinasse strax skal lade uyde beskeen tiil Christianspriis. Skanderborrig Paa Paaske dag *Anno* 1634. Christian.
Den [1]) *Confect* skall med dy mange Rom, Som fiindis huoss Laauerss Randuull, Skall forgiilliis. Iacob [2]) dreiier skall befahliis at gørre miig Ett been tyngist, Som man bruger tiil at Stryge breffue Sleet med,

oversæt: Der findes på Frederiksborg nogle broderede (Stucken) omhæng til den sølvseng, som er sammesteds, hvilke I skal lade hente til jer og lade dem gøre fuldfærdige med hvidt eller sølvfarvet taft som underfor, ligeledes (*Item*) besat med galoner (*galuner*) omkring kanten hele vejen rundt. Der skal også gøres små kvaster, som skal hænges omkring i de spidser, som er skåret i kappen om sengen. I skal også forhøre (Erkundige) jer hos Gerdt Osserin, om han tror sig i stand til (trøster Siig tiil), enten selv (Siieluer) eller ved andre, at skaffe et broderet tæppe dertil imod brylluppet (Briilluppiid). Der skal også efterspørges (Erfhariis), om mester (*M:*) Anders har færdiggjort det jernværk til de tre (trende) lysekroner, som skal hænge på den gamle sal, og såfremt han ikke har samme værk færdigt, da skal han holdes til at forfærdige det med det første.
På hvilke to (thuende) punkter (Poster) I straks skal lade mig vide besked med en pinasse til Christianspris. Skanderborg på påskedag anno 1634. Christian.
Den [1]) konfektskål (*Confect*) skal, sammen med de mange bære- og opbevaringskasser (Rom), som findes hos Laurids Randulf (Laauerss Randuull), forgyldes.

Jacob [2]) drejer skal befales at lave mig en tingest af ben (been tyngist), som man bruger til at stryge breve glatte (Sleet) med,

[1]) Skrevet paa en løs Seddel.
[2]) Ligeledes skrevet paa en løs Seddel.

255
som skall uerre nogiid krumdt, som ded første uaar, hand for lang tyd siiden giiorde for miig [1]). *Postscriptum* [2]). Eptherdi tiil Prindtzens Briillup, Om gud uiil, skall tiil adskiillig Personer vddeliis Ehrekleeder, Och dermed kan vnderliigen Omgaass, Om man icke y tiide seer siig der- udi uell for, Huorfor Ieg achter Nest gudtz [hielp] Saalediis ded at anstylle, At Myn och Prindtzens Skredder [3]) tylliige Skal skerre kleederne tiill, Som strax skall optegnis, huad for kleeder ded Er, Och huor mange enhuer aff dennom Skerrer tiil. Huortiill y skal ordiinere En aff Rentheriid, som inted ladder siig leege paa Nessen, Som fliitig optegner ded, som forberørdt Er [4]). Stuuerne [5]) alle, Enten dii Erre store eller Smaa, Skaal hand tage tiil siig Och strax kaste dem udi En kyste, Som dertiil forordnid Er. Samme Skriiffuer uiil Ieg forehre En fløiiels klenning, Saaframdt hand er fliitig y dii maade. Hannem skall holliis en dreng, Som strax om afftenen, epther ad loff er giiffuen, Skriiffuer ded Reiindt, Som den dag Passeriit Er. Paa huad maaner man siiden ded uiil haffue førdt tiil baagss, Enten den Ene Er først eller Siist kleed, ded kan Siiden uell Skee. Och Eptherdi drauanterne bekommer en klenning aff Siilcki Och En aff kleede, och den aff kleede først skall uerre ferdig, daa skall Possomendtmaageren tiilhollis, att hand med ded første haffuer Saa mange gule Snorer ferdig, Som dertiil behøffuis. Dii faar ingen kapper tiil dii klen- ni[n]ger, mens hatte uyl dertiil Och strømper. Der skall udaff huosføiiede geedtkande Och Becken Saaoch aff maagen dertiil, som fiindis huoss Iens Bol-

oversæt: Slutningen af brev nr. 290 til Rentemestrene fra forrige side (side 254), som her afsluttes helt i toppen af side 255.]
...som skal være noget krumt, ligesom det første var, han for lang tid siden lavede til mig [1]). *Postscriptum* [2]).
Eftersom der til prinsens bryllup, om Gud vil, skal uddeles æresklæder til adskillige personer, og man dermed kan omgås underligt (svigagtigt), om man ikke i tide ser sig godt for derom, hvorfor jeg agter, næst Guds hjælp, at indrette det således: At min og prinsens skrædder [3]) i fællesskab (tylliige) skal skære klæderne til, hvilket straks skal optegnes; hvad for klæder det er, og hvor mange hver af dem skærer til.
Hortil skal I udtage (ordinere) en fra renteriet, som ikke lader sig tage ved næsen (ladder siig leege paa Nessen), og som flittigt optegner det, som før er berørt [4]). Alle tøjresterne (Stuuerne) [5]), enten de er store eller små, skal han tage til sig og straks kaste dem i en kiste, som er forordnet dertil. Samme skriver vil jeg forære en fløjlsdragt (klenning), såfremt han er flittig i denne henseende. Der skal holdes en dreng til ham, som straks om aftenen, efter at der er givet tilladelse (ad loff er giiffuen), skriver det rent, som er passeret den dag. På hvilken måde man siden vil have det ført til bogs – enten den ene er klædt først eller sidst – det kan siden vel ske.
Og eftersom drabanterne (drauanterne) modtager en dragt af silke og en af klæde, og den af klæde først skal være færdig, da skal possementmageren holdes til, at han med det første har så mange gule snører færdige, som der behøves dertil. De får ingen kapper til de dragter (klenninger), men der vil [anskaffes] hatte dertil og strømper.
Der skal ud fra den vedlagte gadekande (gedtkande) og bækken, samt af samme slags (maagen dertiil), som findes hos Jens Bol...

[1]) Jvfr. Kongens Brev af 29. Nov. 1634.
[2]) Dette Postscriptum er skrevet paa et løst Blad.
[3]) Kongens Skrædder var Ernst Møller.
[4]) Det synes, som om dette Hverv er blevet overdraget den S. 250 nævnte Jørgen Regelsen.
[5]) Det nedertydske Ord Stuwe betyder Resten af et Stykke Tøj.

256 1634.
meiister [1]), gørriiss Saa mange Store kander, huer paa fem Støffuecken [2]), Som deraff bliiffue kan, Och saaframdt der fiindis fleere aff ded Slaags geetkander Och becken huos forbenente Iens Bolmeiister, daa skall dii gaa den samme weii. Samme kander skall gørris med en Snaabell, Saa Som Ieg fordiis skreff Eder tiil Om, at den skulle gørriiss, Som uaar paa Rossenborre. *Datum ut in literis.* Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande [3]).

oversæt: Fortsættelse og afslutning af efterskriften (Postscriptum) til brev nr. 290 fra forrige side (side 255/267).]
...mester (Iens Bolmeiister) [1]), gøres så mange store kander, hver på fem stykker (Støffuecken) [2]), som der kan blive deraf. Och såfremt der findes flere af den slags gadekander (geetkander) og bækkener hos førnævnte Jens Boldmester, da skal de gå den samme vej (gennemgå samme proces). Samme kander skal laves med en tud (Snaabell), ligesom jeg tidligere (fordiis) skrev til jer om, at den skulle laves, som var på Rosenborg. Dato som i brevet (*Datum ut in literis*). Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde [3]).

Brev 291/3 * 7. April 1634.

Til Frederik Urne.
Kongen sender ham 9000 Rdl., som han skal opbevare til Kongens Ankomst, med mindre der kommer Guld eller Sølv fra Nederlandene, eller de hos Apotheker Esaias Fleischer bestilte Varer ankomme, til hvis Betaling Pengene da skulle bruges. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

[1]) Jens, Johan ell. Jean Dajon var siden 1624 Boldmester (Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S 203), og endnu 1659 havde han denne Bestilling (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 483 [„Jean Ageon"]. Histor. Tidsskr. 4. R. V, 393). Jvfr. Suhms Nye Saml. I, 124—5. Molbech, Christ. IV's Breve I, 259. Dsk. Mag. 3. R. V, 174 ff. Friis, Saml t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 60. Man skulde efter Navnet at dømme tro, at Manden havde været af fransk Herkomst, men T. A. Becker kalder ham (Dsk. Mag. anf. St.) en Holstener. Hammerich (Danmark under Adelsvælden III, 33 f), som gjentager dette, tilføjer, at han til Belønning for sin Optræden 1627 i Sagen mod den for Hexeri beskyldte Lamme Hejne blev ansat som Enspænder hos Kongen. I Grundtvigs Fortegnelse over Enspænderne findes hans Navn imidlertid ikke.
[2]) Stöweken, et Maal paa 4 Potter. Dähnert, Platt-Deutsches Wörter-Buch S. 464. — Dagen efter at dette Brev var skrevet, tilstillede Kongen Rentemestrene endvidere en Skrivelse om et Haandbækken, en „Giesskande" og et Hundehalsbaand, der skulde smeltes. Orig. (ikke egenhændig, men med Kongens lille Segl, som ellers bruges til hans egenhændige Breve) i Ny kgl. Saml. 4. 985 b.
[3]) Modtaget 12. April.

Side 257
Herhoes Sender ieg dig 9000 daler udi tre fieringer indpackett, huilcke du wrørt hoess dig skall beholde, ind- till ieg kommer med Gudz hielp tillstæde. Mens Saa fremt i midler tid ankommer noget wndztze guld eller Sølff udaff Nederlandt med Frederigh Gynthers skriffuelse, da skall du effter samme skriffuelse lade dend, som om betalningen anfodering giør, pengene vere følagtige. Saa fremt ochsaa der ankommer noget aff det goedz, som hoes Essaias Fleisker [1]) bestillet er, da

skall *resten* aff de 9000 daler dertiil effter Rentemesternis Betenckende brugis. Skanderborgh dend anden Paaske dag 1634 [2]).

oversæt: Fortsættelse og afslutning af brev nr. 291 til Frederik Urne fra forrige side (side 256/268).] Herhos sender jeg dig 9000 daler indpakket i tre fjerdinger (små tønder), hvilke du skal beholde urørt hos dig, indtil jeg med Guds hjælp kommer til stede. Men såfremt der i mellemtiden ankommer noget spansk/møntet (wndztze) guld eller sølv ud af Nederlandene med Frederik Günthers skrivelse, da skal du efter samme skrivelse lade pengene være følgetagtige (udbetales til) den, som gør krav (anfodering) på betalingen. Såfremt der også ankommer noget af det gods, som er bestilt hos Esaias Fleischer [1]), da skal resten af de 9000 daler bruges dertil efter rentemestrenes betænkning. Skanderborg den anden påskedag 1634 [2]).

Brev 292/3 * 10. April 1634.

Til Rentemestrene.

Kongen forlanger Oplysninger om Arbejdernes Fremadskriden i Kjøbenhavn ved Havnen, Broerne, Slottet og Tøjhuset. Han giver Befaling med Hensyn til Støbningen af Kanoner. — *Kgl. Bibl.*
Denne Breffuisser haffuer Ieg afferdigid heer fra henad køben: tiil ad Erfhare: 1. Om dii Er y taag med at Skaffe Iorden Och stenen vdaff haffnen, 2. huad der Er giiordt paa Høiibro Och Paa Niibro, Om der Er begiindt paa gaulen Paa den gammel Saall, 3. Om der Er begiindt paa den trappe, som skall gaa op tiil den samme Saall, 4. Huor Neer ded Er med den Staal, som skall biiggis ued tøii-hussyd, 5. Om der Er begiindt med ded Skuur, huorunder ded Store fiiruerck skall Opsettis, 6. Om Rodtgetteren [3]) faahrer fordt med dy heele kaartower, hand haffuer vnder henderne. 7. Dennom udi Arckeliid skall befahliis at haffue saa mange *Affeiiter* [4]) ferdig, Som der Er Støcker Endnu

oversæt:
Kongen forlanger Oplysninger om Arbejdernes Fremadskriden i Kjøbenhavn ved Havnen, Broerne, Slottet og Tøjhuset. Han giver Befaling med Hensyn til Støbningen af Kanoner. — Kgl. Bibl.
Denne brevviser har jeg afsendt (afferdigid) herfra hen imod København for at erfare:

1. Om de er i gang (y taag) med at skaffe jorden og stenene ud af havnen.
2. Hvad der er gjort på Højebro og på Nybro (Niibro), og om der er begyndt på gavlen (gaulen) på den gamle sal.
3. Om der er begyndt på den trappe, som skal gå op til den samme sal.
4. Hvor nær det er med den stald (Staal), som skal bygges ved tøjhus-siden (tøiihussyd).
5. Om der er begyndt på det skur, hvorunder det store fyrværkeri (fiiruerck) skal opsættes.
6. Om klokkestøberen / rødstøberen (Rodtgetteren) [3]) farer fort (fortsætter) med de hele kartover (kraftige kanoner), han har under hænderne.
7. Dem i tøjhuset (*Arckeliid*) skal befales at have så mange lavetter (*Affeiiter*) [4]) færdige, som der endnu er stykker (kanoner) til...

[1]) 29. Marts gaves der (i Følge Rentemestr. Regnsk.) Esaias Fleischer 50 Rdl til en Reise til Holland for der at forrette Kongens Hverv og Bestilling. Ventelig har han skullet besørge Indkjøb for Kongen.
[2]) Modtaget paa Kronborg 27. April.
[3]) Felix Fuchs. Jvfr. S. 111.
[4]) Det franske Ord affût, Lavet. 17

huoss Rodtgiitteren. Rodtgiitherne Paa begge Steeder [1]) skall tylholliis, at dy gør dii støcker, Som dii vnder handen haffuer, ferdig, Saat man kan bruge dem paa den tiid, dii fremmede ankommer. Haderssleff den 10 *Aprilis Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne til hande [2]).

oversæt: Fortsættelse og afslutning af brev nr. 292 til Rentemestrene fra forrige side (side 257).]
...hos klokkestøberen / rødstøberen (Rodtgetteren). Rødstøberne på begge steder [1]) skal holdes til, at de gør de stykker (kanoner), som de har under hænderne, færdige, således at man kan bruge dem på den tid, de fremmede ankommer. Haderslev den 10. aprilis anno 1634. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde [2]).

Brev 293/3 * 13. April 1634.

Til Rentemestrene.
De skulle efter en Designation gjøre en Del Bestillinger. — *Kgl. Bibl.*
Epther denne herhuosføiiede *Desingnation* [3]) skall y bestille dy derpaa fortegnede *Matherialia*. Aff glyckstad den 14 *Apri: Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Renthemeiisterne tiill hande.

Brev 294/3 * 17. April 1634.

Til Rentemestrene.
Befaling til at lade Haven ved Rosenborg istandsætte. — *Kgl. Bibl.*

I skall gørre den anordning, At Lysthaffuen vdenfor byen bliiffuer, Saauydt skee kan, fliied, paa ded at man ingen Spott haffuer deraff, naar dii fremmede den Seer. Glyckstad den 17 *Aprilis Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

oversæt: I skal gøre den anordning, at lysthaven uden for byen bliver, så vidt det kan ske, istandsat (fliied), på det at man ingen spot har deraf, når de fremmede ser den. Glückstadt den 17. aprilis anno 1634. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

---

[1]) Nemlig i Kjøbenhavn og ved Kronborg. Stykkestøberiet paa det sidste Sted forestodes 1616—36 af Hans Kemmer (Blom, Kristian IV's Artilleri S. 176), som døde 7. Nov. 1636 (Boesen, Helsingøers Beskriv. S. 145).
[2]) Modtaget 13. April.
[3]) Findes ikke ved Brevet.

Da der som sædvanlig ikke medfølger nogen foreløbig tekst-transskription fra din side, springer jeg fejllisterne og korrekturlæser-noterne over. Jeg fortsætter vores faste, velfungerende rutine og leverer i stedet den komplette, absolut bogstavtro diplomatiske transkription direkte fra billedet samt en nudansk oversættelse med historiske referencer.
Bemærk, at det nederste brev (Brev nr. 296) er delt og afbrydes midt i en sætning i bunden af siden.
Diplomatisk transkription

side 259

Brev 295/3 * 17. April 1634.

Til Frederik Günther.
Han skal paa Kongens Vegne indfinde sig ved Marselis's Søns Bryllup og overrække en Pokal som Gave fra Kongen. — Geh. Ark.

Ich biin von *Marsilio* zu Seiines Sohns Hochtzeiit [1]) gebehten, zu welcher du meiinendtwegen *Pariren* Sollest vndt Eiinen Pockaal auff meiinendt wegen *Præsentiren*, Alss diir duncket, dass Es zu solcher hochtzeiit passiiren kan. Glyckstadt den 17 *Aprilis Anno* 1634. Christian.
Udskrift: *A M: M: gunther* [2]).

Brev 296/3 * 21. April 1634.

Til Rentemestrene.
Kongen udtaler sin Tilfredshed med, at Arbejderne i Kjøben- havn skride godt fremad; han befaler, at Slottet der skal pudses. — Kgl. Bibl.

Ederss skriiffuelsse *sub Dato* den 14 *Huius* haffuer Ieg denne morgen bekommen Och deraff forstanden, at altiing, gud uerre loffuid, huoss Eder gaar weel fordt, Den

oversæt: Deres skrivelse under dato (*sub Dato*) den 14. i denne måned (*Huius*) har jeg modtaget denne morgen og deraf forstået, at alting, Gud være lovet, går vel fremad hos jer. Den...

[1]) Talen er om Selius Marselis, senere bekjendt som Leverandør af Vaaben m. m. til den danske Krone, som Agent i Neder- landene og som Direktør over Postvæsenet samt Over-Berg- amtsraad i Norge, † 1663. Den 16. April fik Fr. Günther Brev om at repræsentere Kongen ved Selius Marselis's Bryllup d. 28. April i Amsterdam med Kjøbmand Johan von der Stratens Datter; men da han maatte rejse bort før Brylluppet, fik Paul de Willem d. 25. April Ordre til at overtage hans Hverv (Inländ. Concept.). Jvfr. for øvrigt om Selius Marselis bl. A. Budstikken VI, 706 ff. Samlinger til det norske Folks Sprog og Hist. III, 5. 81. 123. 133. 138. 165. IV, 9. 455. 486. V, 263. 292. Nyt hist. Tidsskr. V, 280. Suhms nye Saml. IV, 1, 96. Wicquefort, Histoire des Provinces-Unies II (1864), 487. [2]) Modtaget i Amsterdam 26. April (g. St.). 17*

Jeg er helt med på vores faste mønster nu! Da der overhovedet ikke medfølger nogen foreløbig tekst-transskription fra din side til kontrol (kun det nye kildebillede Bind 3 png_Side_272.png og kommandoen "Dipl trans"), ser jeg bort fra rollen som korrekturlæser.
I stedet leverer jeg det fulde, absolut bogstavtro arbejde direkte fra bunden efter jeres faste regler. Da teksten i toppen er den direkte afslutning på det delte brev (Brev nr. 296) fra forrige side (side 259), er der indsat en tydelig reference til dette.

Side 260 1634.
Alsommechtigste hiielppe framybedre. Anlangende Slottiid at kalcke, Daa haffuer ded uell behoff ad vdpudtziis, Naar Dy inted forderffuer wynduerne derpaa, ymidlertiid dy døn- necker muren. Glyckstadt den 21 *Aprilis Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.
oversæt:

Slutningen af brev nr. 296 til Rentemestrene fra forrige side (side 259/271), som her fortsætter og afsluttes i toppen af side 260.

...Almægtigste hjælpe fremadrettet (framybedre). Angående slottet at kalke, da har det vel behov at udspudses, når I intet fordærver vinduerne derpå, imens de pudser (dønnecker) muren. Glückstadt den 21. aprilis anno 1634. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 297/ 22. April 1634.

Til Frederik Günther.
Om Betaling til en nederlandsk Kjøbmand for Guld og Sølv. Rygtet siger, at Hertug Bernhard af Sachsen-Weimar har lidt et Nederlag. Kongen vil rejse til Christianspris. Hertugen af Got- torp er ivrig for at træffe Forsvarsanstalter mod Svenskerne. — *Geh. Ark.*

Deiin Skreiiben *sub Dato Amsterdam* den 16 *Huius* Ist mihr heute wol zu handen gekommen vndt daraus ver- standen, wii weiit du miit deiiner verrichtung gekommen. Dass geldt, so dem kauffman fuhr dass vndtzen goldt vndt Siilber zugesagdt ist, das soll im, ob godt wiill, werden [1]), wan dii Liiffuerung geskeen. Ob das gyldenstiick kommet Oder Niit, das kan gleiichuiil machen, weiill ich darnach warten soll. Alhii saget man, das herdtzog Berndt geslagen Seii, welches den tag zu franckfurdt [2]), wohnit das gansse werck, woll Etwass *perturbiren* durffthe, godt gebe, dass ess nur nit zu grob wurde. Wbermorgen nemme Ich, Ob godt wiill, meiinen weck nach Christianspriis vndt [3]) alda den land- tags [4]) Slus abwarthen. Hertzog friiderich wiirdt nach dem kiill kommen, Er hatt seiine bauren vndt burger Munsteren lassen vndt ist sehr Eiiffuerich dass landt zu *defendiren*, weiill der Chanseler Oxenstern dehnen, so dii *contribution*

oversæt: Din skrivelse under dato (*sub Dato*) Amsterdam den 16. i denne måned (*Huius*) er mig i dag vel ihænde kommet, og deraf [har jeg] forstået, hvor vidt du er kommet med dit hverv (verrichtung). De penge, som er lovet købmanden for det spanske/møntede (vndtzen) guld og sølv, det skal han, om Gud vil, få overdraget (werden) [1]), når leveringen (Liiffuerung) er sket. Om det gyldenstykke kommer eller ej (Niit), kan være det samme (gleiichuiil machen), eftersom jeg skal vente derefter.
Heromkring siger man, at hertug Berndt (Bernhard) er slået, hvilket på dagen i Frankfurt [2]) – hvor hele arbejdet (das gansse werck) befinder sig – vel måtte forstyrre (*perturbiren*) noget; Gud give, at det blot ikke blev for groft. I overmorgen tager jeg, om Gud vil, min vej mod Christianspris og [3]) vil der afvente landdagens [4]) afslutning (Slus). Hertug Frederik vil komme til Kiel; han har ladet sine bønder og borgere mønstre og er såre ivrig efter at forsvare (*defendiren*) landet, eftersom kansler Oxenstierna dem, som bidraget (*contribution*)...

[1]) Foran „werden“ er maaske glemt Ordet „gegeben“ el. lign.
[2]) Se ovfr. S. 224. Rygtet om Hertug Bernhards Nederlag var falsk.
[3]) Her mangler Ordet „will“ el. lign.
[4]) Landdagen i Kiel aabnedes 28. April. Danske Saml. 2. R. III, 384.

side 262 1634.

Brauader. Ieg kan inted tencke, huad ded Riitherii skall gørre tiil gotenborrig. Heer dragiis dii Suardt Om, huad dy uyll gørre, dog habiis Ieg, at uy faar Ende derpaa ydag [1]). H: frederich steller sig hell *furiøs* an, gud giiffue, at ded uiil haffue bestand. Ieg tencker, at naar dii mercker, at der bliiffuer Aluor aff, at dii daa griiber tiill nogen *Resolution*, wor herre giiffue, at ded er inted alfor siildig. H: frans kaarll [2]) haffuer losserid Sig udi dy lybske byer saoch udi Styfftiid [3]), Saa er ochsaa kommen tree *companier dragoner* offuer Elffuen. Ieg haabiss, Nest gudtz hiielp, med ded første, kan skee førend denne breffuisser, at uerre huoss Eder [4]). *Valete.* Vdi Christianspriis den 1 *Maij Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Danmarckis Riigiss Raad, Som vdi køben- haffuen tilstede Erre, tiill hande.

oversæt: Fortsættelse og afslutning af brev nr. 299 til Rigsrådet i København fra forrige side (side 261).]

...bravader. Jeg kan intet tænke om, hvad det rytteri skal gøre til Gøteborg (gotenborrig).
Her trækkes sværdet om (der forhandles på knivsægget om), hvad de vil gøre, dog håber (habiis) jeg, at vi får ende derpå i dag [1]). Hertug (H:) Frederik stiller sig helt furiøs (rasende) an; Gud give, at det vil have bestandighed.
Jeg tænker, at når de mærker, at der bliver alvor af, at de da griber til en beslutning (*Resolution*); Vorherre give, at det ikke er alt for silde. Hertug (H:) Frans Karl [2]) har indlogeret (losserid) sig i de lübske byer samt i stiftet (Styfftiid) [3]), og der er også kommet tre kompagnier (*companier*) dragoner (*dragoner*) over Elben (Elffuen). Jeg håber, næst Guds hjælp, med det første – [det] kan ske før denne brevviser – at være hos jer [4]). Lev vel (*Valete*). I Christianspris den 1. maj anno 1634.
Christian.
Udskrift: Danmarks Riges Råd, som i København til stede er, til hånde.

---

[1]) De Beslutninger, som vare blevne vedtagne paa den nedersachsiske Kredsdag i Halberstadt i Febr. 1634 om Udskrivning af Folk og Penge, vilde hverken Christian IV eller Hertug Frederik af Gottorp underkaste sig, og da de udviklede dette for Landdagen i Kiel d. 28. April, fandt de ogsaa Medhold hos Stænderne; men derimod vare disse uvillige til at skaffe Midler til at sikre Hertugdømmerne mod truende Krigsfarer, og først efter en ny Forestilling fra Fyrsternes Side bevilgede de en Skat (2. Maj). Slange S. 795. Lackmann, Einleitung IV, 374 ff. Hegewisch, Schleswigs u. Holsteins Gesch. 1588—1648 S. 311 f. Ipsen, Die alten Landtage der Herzogth. Schleswig- Holstein 1588—1675 S. 171 f. Ratjen, Verzeichniss der Hand- schriften d. Kieler Universitätsbibl. III, 84 f.
[2]) Hertug af Sachsen-Lauenborg, s. S. 31. D. 1. Maj fik Oberst- lieutenant Frederik v. Buchwald og N. Hübner (?) Ordre fra Kongen og Hertugen af Gottorp (under dennes Underskrift) til at forhøre sig hos Hertug Frands Karl om hans Hensigt med at rykke ind i Hertugens Amter Tremsbüttel og Stein- horst (Inländ. Concept.).
[3]) Bremen.
[4]) 7. Maj kom Kongen til Kjøbenhavn. Slange S. 790. Danske Saml. 2. R. III, 384.

Side 263

Brev 300/3 * 16. Maj 1634.

Til Rentemestrene.
Om Forfærdigelsen af en Tinkiste til Hertug Ulriks Lig. — *Kgl. Bibl.*

Der skall strax Erfahris, Om der Er tyn at bekomme tiil at gørre En kyste aff tiill myn Søn H: wldrig S:, der- huoss om samme kyste saa snardt kan bliiffue ferdig [1]). Rossenborrig den 16 *Maij Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

oversæt: Der skal straks undersøges (Erfahris), om der er tin (tyn) at få (bekomme) til at lave en kiste af til min søn hertug (H:) Ulrik Salig (S:), og derhos om samme kiste så snart [som muligt] kan blive færdig [1]). Rosenborg den 16. maj anno 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 301/3 * 17. Maj 1634.

Til Rentemestrene.
Kongen vil vide, om han kan faa en bestemt Slags Fløjel at kjøbe i Kjøbenhavn, og hvor meget da. — *Kgl. Bibl.*

Der skall Erfahriss y kramboden heer y biien, Om der Er aff Sliigdt fløiiell at bekomme, Som denne kiiortell Er aff, som denne breffuisser huoss sig haffuer. Och sa- framdt ded Er at bekomme, daa uyll Ieg uyde, huor me- giid deraff Er at bekomme. Rossenborrig den 17 *Maij Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: Der skal undersøges (Erfahriss) i kramboderne her i byen, om der er af den slags fløjl (Sliigdt fløiiell) at få, som denne kjortel (kiiortell) er lavet af, hvilken denne brevviser har hos sig. Og såfremt det er til at få, da vil jeg vide, hvor meget deraf der er at få. Rosenborg den 17. maj anno 1634. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

[1]) Liget af den 1633 i Schlesien dræbte Hertug Ulrik førtes ned ad Elben til Glückstadt, hvorfra det paa et Orlogsskib blev ført til Kjøbenhavn. Her nedsattes det 19. Maj 1634 i Frue Kirke. 1642 flyttedes det til Roskilde Domkirke, hvor det endnu staar i en Kiste af Træ. Slange S. 786. 1139. St. Friis, Christian IV's Gravkapel S. 64. Rørdam, Hist. Kildeskrifter II, 736.

Da der, ligesom ved de foregående sider, udelukkende medfølger billedkilden og kommandoen "Dipl trans" uden nogen andens råtekst at kontrollere, varetager jeg opgaven direkte fra bunden. Her følger den fuldstændige, bogstavtro diplomatiske transkription samt en nudansk oversættelse med de historiske referencer.

Side 264 1634.

Brev 302/3 * 19. Maj 1634.

Til Rentemestrene.
Perlestikkerne skulle med deres Tilbehør flyttes fra Rosen- borg til Ibstrup. Der skal kjøbes Brænde til Rosenborg. — *Kgl. Bibl.*

Der skall y dag bestillis uogne, Som y morgen kan flitte Perlestiickeren [1]) med derris tøy henad Ibstrup, Saa och kocken, som for dem heer paa Slottid kaager, Och en kellersuend med huiiss *Viueres* Som tiil derris vnderholding fornøden Er, huortiill Rustuognen Skal brugis. *Item* Sengikleeder med Sengisteeder, som tiil samme Perlesticker Och meiisteren fornøden uerre kan. Rossenborrig den 19 *Maij Anno* 1634. Christian.

Lenssmanden [2]) skall herom *notificeris*, paded hand kan ware fogden ad Om ued att skaffe tiill køckenid. *NB.* der skall med ded første købis En skude med wed tiil dette hussis fornødenhed.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: Der skal i dag bestilles vogne, som i morgen kan flytte (flitte) perlestikkeren [1]) med deres tøj hen imod Ibstrup (Jægersborg), samt også kokken, som laver mad (kaager) for dem her på slottet, og en kældersvend med hvilke levnedsmidler (*Viueres*), som er fornødne til deres underhold, hvortil rustvognen skal bruges. Ligeledes (*Item*) sengetøj (Sengikleeder) med sengesteder, som kan være fornødent til samme perlestikker og mesteren. Rosenborg den 19. maj anno 1634. Christian.
Lensmanden [2]) skal underrettes (*notificeris*) herom, på det at han kan være (formane) fogden om at skaffe [det fornødne] til køkkenet. *NB.* Der skal med det første købes en skude med brænde (wed) til dette huses fornødenhed.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 303/3 * 19. Maj 1634.

Til Skriveren David Klages (?).
Han skal udlevere Skifersten til Lensmanden paa Vordingborg. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

[1]) Gert Osserin og hans Folk.
[2]) Nemlig paa Kjøbenhavns Slot, hvorunder Ibstrup (Jægersborg) hørte. Fogeden paa Ibstrup hed Jørgen Worm eller Orm. I Rentemestrenes Regnskab forekommer der Udbetalinger til en Del Perlestikkersvende, som have arbejdet paa Ibstrup fra 19. Maj til 13. Juli, da de synes at være komne til Kjøben-havns Slot.

Side 265
Biigningsskriiffueren Dauiid klaagess [1]) skall laade følge H: frederich Reedtz [2]) Saa mange Skeeffuersten, Som der kan behøffuis tiill thuende taarn Paa Woringborrig. Rossenborrig den 19 *Maij Anno* 1634. Christian.

oversæt: Fortsættelse og afslutning af brev nr. 303 til skriveren David Klages (?) fra forrige side (side 264).
...Bygningsskriveren David Klages [1]) skal lade følge (levere til) Hertug (H:) Frederik Reedtz [2]) så mange skifersten (Skeeffuersten), som der kan behøves til to (thuende) tårne på Vordingborg (Woringborrig).
Rosenborg den 19. maj anno 1634.
Christian.

Brev 304/3 * 19. Maj 1634.

Til Karen Sehested.
Pigen skal binde to Bøjler sammen og overtrække dem med Sølv, som det synes, til Pynt. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.*

Disse thuende bøiiler skall piigen Binde sammen udi den wiielsse, Som frøckernis krandtze Er, Och dem siiden med wndtze Sølff offuer beuiinde, huilckid hun huos posso- mindtmageren kan laade hente. Køben haffuen den 19 *Maij Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Karren Sested tiill hande.

oversæt: Disse to (thuende) bøjler (bøiiler) skal pigen binde sammen i den størrelse (wiielsse), som frøknernes kranse er, og dem siden omvinde (offuer beuiinde) med spansk/møntet (wndtze) sølv, hvilket hun kan lade hente hos possementmageren (possomindtmageren). København (Københaffuen) den 19. maj anno 1634.
Christian.
Udskrift: Karen Sehested (Karren Sested) til hånde.

Brev 305/3 * 22. Maj 1634.

Til Rentemestrene.
De skulle forsøge, om de kunne faa Gyldenstykke tilkjøbs i Kjøbenhavn. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne skall haffue bud y byen Och Erfhare, Om der Er nogen, Som haffuer gyldenstiick tiil købss, Och saa framdt nogiid Er at bekomme, daa skall ded bringis op paa Slottid. Rossenborrig den 22 *Maij Anno* 1634.
Christian.

oversæt: De skulle forsøge, om de kunne faa Gyldenstykke tilkjøbs i Kjøbenhavn. — Kgl. Bibl.
Rentemestrene skal have bud i byen og undersøge (Erfhare), om der er nogen, som har gyldenstykke (gyldenstiick) til salg (tiil købss), og såfremt noget er at få (bekomme), da skal det bringes op på slottet. Rosenborg den 22. maj anno 1634. Christian.

[1]) Jvfr. ovfr. S. 120.
[2]) Han var Lensmand paa Vordingborg fra 1632 til sin Død 1659.

266 1634.

Brev 306/3 * 23. Maj 1634.

Til Frederik Urne.
Han skal sende Pengene i Sundtoldkisten til Kongen. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skaltt obne toldkisten och pengene med det første hid lade bringe. Rosenborgh dend 23 *Maij Anno* 1634.

oversæt: Du skal åbne toldkisten og lade pengene bringe hertil med det første. Rosenborg den 23. maj anno 1634.

Brev 307/3 * 30. Maj 1634.

Til Rentemestrene.
Fortegnelse over dem, som skulle have Æresklæder. — *Kgl. Bibl.*

Fortegnelse over dem, som skal gives æresklæder:
Hofprædikanten [1]) . . . . . } Hver en lang kjortel
Den tyske præst her i byen [2]) . . . . . } af sort damask.

Doktor (D:) Arnisæus [3]). . . . . } [De] skal have trøjer og bukser af
Doktor (D:) Peter Payngk (paii) [4]) . . . . . } sort, blommet fløjl besat med

Mester (M:) Wyckman [5]) . . . . . } en guldstrikke (guld snor).
Mester (M:) Christoffer [6]) . . . . . } Ærmerne skal være opskåret, og [de] skal...

[1]) Dr. Christen Jensen.
[2]) M. Vilking Langhorst fik 26. Juni 1634 Bestalling som tydsk Præst i Kjøbenhavn, at regne fra 21. Maj, i Stedet for den i April afdøde Bernhard Meyer. Selv døde han i Slutningen af 1637 eller Begyndelsen af 1638. Ny kirkehist. Saml. III, 147 f. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 179 f.
[3]) Livlægen Henning Arnisæus, indkaldt 1619 fra Helmstädt, hvor han var Professor, † 1636. Han er ogsaa bekjendt som statsvidenskabelig Forfatter. Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen I, 297 f. Rørdam, Klavs Lyskanders Levned S. 113. 156. Grundtvig, Medd. fra Rentek. Arch. 1872 S. 189. Fri- dericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 94. Allgemeine Deutsche Biographie I, 575.
[4]) Hofchemicus Peter Diderik Paynck, s S. 94.
[5]) Wichmann Hasebart, Grev Valdemar Christians Tugtemester, s S. 182.
[6]) Christoffer Christensen Holbæk, dimitteret fra Herlufsholm

Side 267

M: Iohannes [1]) . . . . . } dii dertil haffue En
Hans Smaalkalle [2]) . . . . . } kappe aff gaadt suordt
Christoffer Suencke [3]) . . . . . , } kleede besaat med
} tree reger guld Snorer.
Hendrich kammerskriiffuer [4]) . . . . . }
Christian Preuss [5]) . . . . . } Skall giiffuis trøiier
Prindtzens kammertiener [6]) . . . . . } och buxer aff Rødt
H: frederichs kammertiener [7]) . . . . . } fløiiell med opskorren
M: Ernst møller [8]) . . . . . } Ermer besat med guldt
M: frans [9]) . . . . . } atlask, Item kapper aff
M: Saalomon [10]) . . . . . } fiindt rødt kleede. Kle-
M: Iacob [11]) . . . . . } derne skall besettis
Alexander [12]) . . . . . } med et streg och kap-

oversæt:
Fortsættelse og direkte forlængelse af den officielle bilagsfortegnelse nr. 307 (over modtagere af æresklæder til det store bilager) fra forrige side (side 266/278). BEMÆRK: Dette dokument er delt, og teksten i højre klamme afbrydes brat midt i et ord ("kap-") i bunden af denne side og fortsætter på den efterfølgende side 268 i kilden.]

Mester (M:) Johannes [1]) . . . . . } [De] skal dertil have en
Hans Smaalkalle [2]) . . . . . } kappe af godt, sort
Christopher Schwencke (Suencke) [3]) . . . } klæde besat med
} tre rækker (reger) guldsnører.
Henrik kammerskriver [4]) . . . . . }
Christian Preuss [5]) . . . . . } Skal gives trøjer
Prinsens kammertjener [6]) . . . . . } og bukser af rødt
Hertug (H:) Frederiks kammertjener [7]) . . } fløjl med opskårne
Mester (M:) Ernst Møller [8]) . . . . . } ærmer besat med gult
Mester (M:) Frans [9]) . . . . . } atlas (atlask), ligeledes (Item) kapper af
Mester (M:) Salomon [10]) . . . . . } fint, rødt klæde. Klæ-
Mester (M:) Jacob [11]) . . . . . } derne skal besættes
Alexander [12]) . . . . . } med en streg og kap... [fortsættes]

1615, Rektor i sin Fødeby Holbæk (1619—25), i Herlufsholm (1625—26) og i Sorø (1626—30). 1630 antoges han til Skolemester for Kongens Døtre og blev i denne Stilling til 1634, da
han blev Sognepræst i Stege. † 1638. Danske Saml. 2. R. I, 152 f. Wiberg, Alm. dansk Præstehist. III, 187. Wad, Rektorerne p. Herlufsholm S. 76 ff. Jvfr. Hübertz, Aktst. vedk. Aarhus II, 104.
[1]) M. Hans Lavritsen var ligeledes Skolemester for Kongens
Døtre, nemlig fra 1632 til 1635; senere blev han Ulrik Chri-
stian Gyldenløves Præceptor. Danske Saml. 2. R. I, 153.
Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 187. 188.
[2]) Slotsfoged paa Kjøbenhavns Slot, se S. 84.
[3]) Øverste Arkelimester, se S. 183.
[4]) Henrik Müller, se S. 63.
[5]) Kongens Kammertjener, se S. 160.
[6]) Peder Helt. Mon den Peder Pedersen Helt, en Raadmandssøn
fra Kolding, som 1641 gav et Legat til Skolen i Kolding (Hof-
man, Fundat. IV, 692)?
[7]) Boye Peitersen.
[8]) Kongens Skrædder, s. S. 116.
[9]) Frands Hogendorf, Prinsens Skrædder
[10]) Salomon Gutfeldt, Kongens Livbarber, se S. 222.
[11]) Jakob Hogewold ell. Hagenwald var Prinsens Livbarber. Slange, Gesch. Christ. IV durch Schlegel II, 29. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 191.
[12]) Alexander v. Kuckelsom, de kongelige Børns Dansemester, † 1643. Tauber, Udsigt over Sorøe Academies Forfatn. 1623—65 S. 47. Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. III, 290 ff. Danske
Saml. 2. R. I, 149 ff. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 186. Jvfr. S. 253. Han har ogsaa været Lærer i Andet end Dans, thi i Frederiksborg Lens Regnsk. 1633—34 betegnes han som „Frøkenernes Sprogmester, Regnemester og Dansør".

Side 268
Esaias fleisker[1]) . . . . . .
Capelmeisteren[2]) . . . . . perne med tree streger guldSnorer..
Siiman de Paass[3]) . . . . . /
Sex myne Eddelknaber[4]) . . . . . \ Skal giffuis thuende klenninger, en udaff
Nii aff prindtzens Eddelknaber[5]) . . . . . kleede, den anden aff fløiiel.
Tree H: frederigs Eddelknaber[6]) . . . . . /
Thuende greff woldemars drenge[7]) . . . . . \ Skall `kleedis udi rød fløiiell, dog nogiid Riinger. /
Sex Prindtzens Lakeiier . . . . . \ Skall giiffuis en klenning aff fløiiel och en anden aff kleede. /
Thuende H: frederigs Lakeiier . . . . . /
Hundriid drauanter. . . . . \ Skall kleedis paa En maaner, sauidt dii fløiiels kleeder anlanger. /
Halfftriissindtztiiue Musıkanter. . . . . /

Oversæt: **Side 268 — År 1634**
Esaias Fleischer (apoteker), kapelmesteren (Heinrich Schütz) og Simon de Pas (kobberstikker) skal have kapper med tre striber guld-snorer.
Seks af mine (kongens) edelknaber, ni af prinsens edelknaber og tre af hertug Frederiks edelknaber skal tildeles to dragter hver: den ene af klæde (uldstof) og den anden af fløjl.
Grev Valdemar Christians to drenge skal klædes i rødt fløjl, dog med nogle ringe.
Seks af prinsens lakejer og to af hertug Frederiks lakejer skal tildeles én dragt af fløjl og en anden af klæde.
Hundrede drabanter og halvtredsindstyve (50) musikanter skal klædes på samme vis, så vidt som fløjls-klæderne rækker.

[1]) Apotheker, se S. 94.
[2]) Henrik Schütz, se S. 207. 213.
[3]) Kobberstikker, se S. 206.
[4]) Blandt Klædekammerskriverens Regnskaber (i Rentekammerark.) findes en Protokol over de Klæder, som ere forfærdigede til Brylluppet 1634. I denne kaldes de 6 Edelknaber: Hans Stibolt (ɔ: H. Diepholt, s. S. 6), Lützow (ɔ: Hugo L., s. S. 6), Rauff (Christ. Rabe), Brockenhuus (Sivert B. til Ullerup, † 1684, s. Hist. Tidsskr. 4. R V, 187 f. 519), Winterfeldt (Kaspar W.) og Gersdorff (Christoffer Frederik v. G., s. Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. II, 545).
[5]) I samme Protokol anføres Navnene paa disse 9 Edelknaber saaledes: Rudolf v. Bynow (Bünau, s. Val. König, Genealog. Adels-Historie II, Lpz. 1729, S. 261), Christian Noldt, Hans Christoffer Zigeser (Ziegesar, s. Kneschke, Neues allg. Deutsches Adels-Lex. IX, 630), Wilstorff; Christoffer v. Spor, Ernst v. Kame, Marcus Pandsch, Gibert Slepekrell (Schlepegrell), Jürgen Wrangel.
[6]) De kaldes i samme Protokol: M. Pelaetz, Gierdt Siffert og Jürgen Frederik Da man af Rentemestr. Regnsk. 1634—35 ser, at Hertug Frederik havde to Edelknaber ved Navn Gert v. Debling (Deblin) og Jørgen v. Eigsted (Eichstädt), kunde man fristes til at formode, at disse to ere de samme som de to, der i Protokollen anføres uden Efternavne.
[7]) I Følge samme Protokol: Ehnhüssenn (Oynhausen) og Jürgen Lufft.

Side 269
Fiir och tyue trommeter och 2 pu-
ckenslager . . . . . .
Køckenskriiffueren[1]) . . . . . .
Den M:, som gør Skouessen . . . . . Skall giiffuis gule at-
Iens Bolmeister . . . . . laskis trøiier och Røde
Priindtzens Sølffuerpaap . . . . . fløiiels buxer med en
Fiihre Mundkocke. . . . . Rød kappe besaat med
Fiihre wiinskencke . . . . . / guld Snorer.
Myn Saadelknecht[2]) . . . . . \ Skall giiffuis Røde
Myn lyffkaarl[3]) . . . . . fløiiels buxer, Item
Prindtzens Saadelknecht. . . . . Leederkølleter med
Prindtzens Lyffkaarll . . . . . gule atlaskiis Ermer,
Eiiler Beriider[4]) . . . . . / derhuos en Rød kappe
besat med guld snorer.
Peder faalck[5]) med den anden vnder Archelimeister[6]) Skall haffue Suordt kaffa tiil buxer Och suordt atlask tiil trøiier, Item Suorte kapper besat med Suorte Snore.
Nii kaarle udi myn Staal . . . . . \ Skal haffue Leer kølleter med gule dammaskis ermer, dertill røde Buxer och kapper besat med gule Snore.
Nii kaarle udi Prindtzens Staal . . . . .
En kaarl udi H: frederigs Staal . . . . . /
14 Staldrenge y myn Staal . . . . . \ Skal haffue kleeder och kapper aff rødt kleede.
14 Staldrenge y Prindtzens Staal . . . . .
Tree Staldrenge udi H: frederigss Staal . /

Oversæt: Fireogtyve trompetere, 2 pukkeslagere, køkkenskriveren (Niels Sørensen / Johan Freitag), den mester som laver skov-maden (skov-esset), Jens Boldmester, prinsens sølvpape, fire mundkokke og fire vinskænke skal tildeles gule silketrøjer (atlask) og røde fløjlsbukser samt en rød kappe besat med guldsnorer.
Min (kongens) sadelknegt (Rasmus Ibsen), min livkarl (Jochim Testmann), prinsens sadelknegt, prinsens livkarl og Ejler Berider skal tildeles røde fløjlsbukser samt læderkolletter med gule silkeærmer (atlask), og dertil en rød kappe besat med guldsnorer.
Peder Falk (underarkelimester) skal sammen med den anden underarkelimester (Henrik Butzmann) have sort silkestof (kaffa) til bukser og sort silke (atlask) til trøjer, samt sorte kapper besat med sorte snorer.

Ni karle i min (kongens) stald, ni karle i prinsens stald og én karl i hertug Frederiks stald skal have læderkolletter med gule silkeærmer (damask), og dertil røde bukser samt kapper besat med gule snorer.

_____-

[1]) Niels Sørensen. Johan Freitag, hvis Navn ogsaa ofte forekommer i Tidens Regnskaber, var Kjøkkenskriver i Lysthaven (ɔ: paa Rosenborg).
[2]) Rasmus Ibsen.
[3]) Jochim Testmann, se S. 156.
[4]) Ejler Pedersen, kgl. Berider, blev 1647 Stodmester, † 1659. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 204. Hist. Tidsskr. 3. R. III, 581.
[5]) Peder Falk var senest siden 1618 ansat som Underarkelimester ved Tøjhuset og beholdt denne Stilling endnu efter Christian IV's Død. Blom, Kristian IV's Artilleri S. 23. Hübertz, Aktstykker vedk. Aarhus II, 143.
[6]) Henrik Butzmann, s. Blom, anf. St.

Side 271
Samme Badtzmend paa Archen skall brugis paa Slottid, huor man dem paa kammerne behoff haffuer. Rossenborre den 30 Maij Anno 1634. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

Oversæt: Samme Badtzmend paa Archen skall brugis paa Slottid, huor man dem paa kammerne behoff haffuer. Rossenborre den 30 Maij Anno 1634. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

Oversæt:
Brev 308/3 * 5. Juni 1634.
Til Christian Friis og Jørgen Urne.
Om Herremændenes Danse- og Rideøvelser i Anledning af den forestaaende Fest. — *Geh. Ark.*

Chanseleren Och Riigens Maarss skall udi Offuerskenckens[1] Neerwerrelsse befahle herremenden, Som forordnid Er tiil den Ballette, at dii fliitteliger, End hiidtil sked Er, Søger dandtze skolen, Derhuos befahle dem, Som heste holder, at dii tager Order udaff Prindtzen, Naar Och huor dii dennom wdi Baalgen, Riinck Och koprenden skall Exersere. Offuerskencken Skall ansiige trommeterne, at der Er altiid nogle aff dennom tiilstede, Naar forbenenthe Exersitier exerseris. Rossenborrig den 5 Iunij Anno 1634. Christian.
Udskrift: Chanseleren Och Riigens Maarss tiill hande.

Oversæt: Kansleren (Christian Friis) og Rigets Marsk (Jørgen Urne) skal i overskænkens (Niels Krabbes) nærværelse befale de herremænd, som er udpeget til balletten, at de flittigere end hidtil opsøger danseskolen. Derudover skal de befale dem, som holder heste, at de skal tage imod ordre fra Prinsen (den udvalgte prins Christian) om, hvornår og hvor de skal eksercere i ringridning og "koprenden" (en rideturnering/lansekamp mod en træfigur) i rendebaneskuret (Baalgen). Overskænken skal sige til trompeterne, at der altid skal være nogle af dem til stede, når de førnævnte øvelser ekserceres. Rosenborg, den 5. juni 1634.
Christian.

Brev 309/ 3 * 7. Juni 1634.
Til Rentemestrene.
Kongens Erklæring om Betingelsen for igjen at overlade Johan v. Delden de Møller, han før har haft. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Ieg Erfahrer vdaff hans wldrich Eders mening at uerre, Miig at haffue yndrømdt Iohan v: dellen dii

Oversæt: Eftersom jeg erfarer af Hans Ulrich, hvad jeres mening er, at jeg skulle have indrømmet Johan v. Delden de... *(teksten fortsætter på næste side)*

[1] Niels Krabbe.

Side 272
Møller ygen, Naar hand mig kunde Skaffe loffuen Och uyssen for den Arliige landgilde, som aff samme møller gaar, Huilckid, Om ded haffde uerrid myn mehning, daa haffde Ieg inted vndt knud, som uaar En tiidlang y haffuen, den Ene mølle.
Menss myn *Resolution* haffuer uerrid Salediss Paa Skanderborrig, At saframdt Iohan v: dellen mig kunde Stelle *causion*, at hand Arliigen wylle fuldgørre den *contract*, som med hannem oprettid bleeff, dentiid samme møller hannem forundte bleffue, daa waar Ieg tiilfridtz, at hand motte til siig ygen annamme samme møller[1]. Och tør forbenenthe v: dellen ganske inted indbilde Sig, at hand bekommer nogen udaff samme møller med andre *condition*, End som forreskreffuid. Laader hand sig derudi finde, førend hand mig Paa forreskreffuen maanehr *cauerer*, daa tør hand sig inted deroffuer forundre, Om hand kommer udi En selsam *Postur* derud ygen.
Ibstrup den 7 *Iunii Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: ... møller igen, når han kunne skaffe mig tilladelse og vished for den årlige landgilde (afgift), som udgår af samme møller, hvilket – hvis det havde været min mening – havde gjort, at jeg overhovedet ikke havde undt Knud, som i en tid var i haven, den ene mølle.
Men da min beslutning har været således på Skanderborg, at såfremt Johan von Delden kunne stille kaution for, at han årligt ville fuldgøre den kontrakt, som blev oprettet med ham, dengang samme møller blev ham forundt, da var jeg tilfreds med, at han måtte tage imod og overtage samme møller igen[1]. Og førnævnte von Delden skal absolut intet indbilde sig om, at han får nogen af samme møller på andre betingelser end de forvejen skrevne. Hvis han indretter sig efter det, før han garanterer over for mig i den førnævnte måned, da skal han slet ikke undre sig over, hvis han igen kommer i en mærkelig situation i den sag.
Ibstrup den 7. juni år 1634.
Christian.
Adresse: Til rentemestrenes hænder.

[1] Som bemærket Side 130, havde Skriveren paa Tøjhuset 1633 gjort Indførsel i Brede og Fuglevad Møller, som Kongen tidligere havde tilstaaet Johan von Delden, og d. 25. Oktbr. 1633 havde Knud Hansen (den samme, der 1623 blev ansat som Opsynsmand ved Rosenborg Have, Friis, Saml. til Dansk Bygn.- og Kunsthist. S. 54 f.) faaet Brev paa Fuglevad Mølle (Sjæll. Reg. XIX, 188). D. 31. Januar 1634 befalede nu Kongen fra Skanderborg Rentemestrene, at naar Johan v. Delden stillede Borgen for til Paaske at afbetale, hvad han var skyldig, med rede Penge efter den Taxt, hans Gods var taxeret for, og tillige satte Loven og Vissen til Tilsynsmanden over Tøjhuset og til Embedsmanden paa Kjøbenhavns Slot, at han vilde holde og efterkomme, hvad Benaadningsbreve han havde faaet paa Krudtmøllen og paa Kornmøllen, da skulde de gjøre Afregning med ham, og naar sligt var sket, da skulde Kongen samtykke i, at han igjen maatte tiltræde Møllerne, naar hans andre Kreditorer ikke havde noget derimod (Sjæll. Tegn. XXV, 248).

Brev 310/3 * 7. Juni 1634
Side 273

Herhuoss haffuer y Nøggelen tiil huelffuingen Och kysten at Emphange tiil den Ende, at y udaff kiisten skall tage tytussind daler, huoraff *Marsilius* Skall paa vexell offuergørre Paa Niickell kock henad dandtzig halffparten aff samme penning, den Øffuerliige deell aff samme Summa skall *Marsilius* haffue paa handen paa, huiss man hannem Skiildig bliiffuer.
Rossenborrig den 7 *Iunij Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Tollerne udi glyckstad tiill hande.

oversættelse
Hermed har I nøglen til hvælvingen og kisten til modtagelse med det formål, at I af kisten skal tage ti tusind daler, hvoraf Marsilius skal overføre halvdelen af samme sum på en veksel til Nickel Kock i Danzig, og den resterende del af samme sum skal Marsilius have i hånden for det, som man er ham skyldig.
Rosenborg den 7. juni år 1634.
Christian.
Adresse: Til tolderne i Glückstadt til hånde.

Brev 311/3 * 12. Juni 1634

Du Shalltt ued byfogden lade udtage Sex huustømmermend udi helsingøer och dennom Strax hidsende. Rosenborgh dend 12 *Iunij Anno* 1634 [1]).
[1]) Modtaget paa Kronborg 13. Juni.

oversæt:
Du skal lade seks tømrere udtage ved byfogden i Helsingør og straks sende dem hertil. Rosenborg den 12. juni år 1634 [1]).
[1]) Modtaget på Kronborg den 13. juni.

Brev 312/3 * 24. Juni 1634
Til Smeden Andreas Bentzwinger.

Han skall beslaa en Dør paa Kjøbenhavns Slot og gjøre en Laas dertil.

oversættelse
Han skal beslå en dør på Københavns Slot og lave en lås dertil.

[1]) Modtaget paa Kronborg 13. Juni.

Side 274
forsat fra forrige side
Der Er brudt Ett langdt hull op under lofftiid paa Enden aff den Store Saall hen ymod køckeniid, yndenfor huylckyd hull Er saat En haab bencke.
For samme be[n]cke Er forordnid En dør, huilcken dør *M: Andres* skall saa snardt mueligdt beslaa Och lassen dertiill gørre tiill den lange hoffuidnøggell.
Rossenborre den 24 *Iunij Anno* 1634. Christian.
Udskrift: *M: Andres* tiill hande.

Oversættelse: Der er brudt et langt hul op under loftet ved enden af den store sal hen imod køkkenet, og inden for det nævnte hul er der sat en del bænke. Til samme bænke er der forordnet en dør, hvilken dør mester Andreas så hurtigt som muligt skal beslå og lade låsen dertil lave til den lange hovednøgle. Rosenborg den 24. juni år 1634. Christian. *Udskrift:* Til mester Andreas' hænder.

Brev 313/3 * 1. Juli 1634.

Til Tolderne i Glückstadt.
Tollerne vdi glyckstad skall Laade tiilkomme *Marsilio* eller hans fulmechtige fiihre tussind Riix daler, huortiil dennom herhuos tiilskickis Nøggelen tiil kelderen Och kysten, Som pengene udi foruarid Er.
Køben: den 1 *Iulij Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Tollerne wdi Glyckstadt tiil hande.

Oversættelse: Tolderne i Glückstadt skal lade fire tusinde rigsdaler tilfalde Marselis eller hans fuldmægtige, hvortil nøglen til kælderen og kisten, som pengene er opbevaret i, sendes dem vedlagt. København den 1. juli år 1634. Christian. *Udskrift:* Tolderne i Glückstadt til hænde.
Reference: Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1633—34.

Brev 314/3 * 4. Juli 1634.

Til Frederik Urne.
Huad pendinge udi Toldkisten findis, dermed skall een aff Toldskriffuerne begiffue sig hid.
Kiøbenhaffn dend 4 *Iulij Anno* 1634 [1]).

Oversættelse: Hvilke penge der findes i toldkisten, med dem skal en af toldskriverne begive sig herhen. København den 4. juli år 1634 [1]).

[1]) Modtaget i Kjøbenhavn 5. Juli.

Brev 316/3 * 17. Juli 1634
Til Rentemestrene.
Bartholomæus Haagensen skal gjøre Regnskab for Indtægter og Udgifter i den Tid, han var paa Møllen ved Kronborg. — *Kgl. Bibl.*

Bartholomeus Haagensøn [2]) Skall tiilhollis At gørre Regnskab for, huiis yndtecht Och wdgiifft der Er passerid, ymidlertiid hand waar Paa Møllen ued *Croneborrig*. Køben: den 17 *Iulij Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

Oversættelse:
Bartholomeus Haagensøn [2]) skal tilholdes at gøre regnskab for, hvilken indtægt og udgift der er passeret (foregået), i den tid han har været på Møllen ved Kronborg.

Brev 317/3 * 23. Juli 1634
Til Frederik Urne.
En Jernstang til at hænge en Lysekrone i skal forfærdiges paa Hammermøllen ved Kronborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

[1]) Om Boderne paa Børsen og deres Udlejning se Lassen, Bidrag til Børsens Historie S. 32 ff. [2]) Se S. 65.

Brev 317/3 * 23. Juli 1634 (Fortsættelse)
Side 276
Paa hammermøllen skall Strax giøris en Iernstang med en kraag paa begge ender till at henge en liusekrone udi, huilcken skall vere 2 1/2 allen lang. Kiøbenhaffn dend 23 Iulij Anno 1634 [1]).
Oversættelse:
På Hammermøllen skal der straks gøres en jernstang med en krog på begge ender til at hænge en lysekrone i, hvilken skal være 2 1/2 alen lang. København den 23. juli anno 1634 [1]).

Brev 318/3 * 23. Juli 1634
Til Frederik Urne.
Nærmere Ordre om Jernstangen til Lysekronen. Kongen vil vide, hvor meget der er i Forraad i Sundtoldkisten. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Dend Stang, som skulde giøris till dend liusekrone att henge udi, skall Iust vere 2 allen. Lad mig vide ued breffuiser, huad wngeferlig kand vere i forraaed udi toldkisten. Kiøbenhaffn dend 23 Iulij Anno 1634 [2]).

Oversættelse:
Den stang, som skulle gøres til den lysekrone at hænge i, skal være præcis 2 alen. Lad mig vide ved brevviseren, hvad der omtrent kan være i forråd i toldkisten. København den 23. juli anno 1634 [2]).

Brev 319/3 * 27. Juli 1634

Til Frederik Günther.
Kongen ønsker, at alle Kurfyrsterne maatte erfare de Overdrivelser, Hamborgerne gjøre sig skyldige i ved deres Klager over Elbtolden; han vil sende Kejseren et Register over, hvad Tolden har indbragt. — *Geh. Ark.*

Dass Ich nun Eiin zeiitlanck nit viil geskriiben, Ist dii wrsache, das ich wehnich von diir gehabdt, welche alle von miir beandtworted Seindt [3]). Ich wolthe wunsken, das dii Samdtlige Churfursten Erfahren muchten dii greueliiche lygen, So dii hamburger beii d[em] [4]) keiisser fohrgegeben, Nehmlich Das Ihre Skiiffe, dii glyckstadt *passiren*, So miit waahre vndt gii-

Oversættelse:
At jeg nu i en tidlang ikke har skrevet meget, er årsagen, at jeg intet har hørt fra dig, hvilke alle er blevet besvaret af mig [3]). Jeg ville ønske, at samtlige kurfyrster måtte erfare de grufulde løgne, som hamborgerne har forelagt for kejseren, nemlig at deres skibe, som passerer Glückstadt, som med varer og ge-

[1]) Modtaget paa Kronborg 23. Juli.
[2]) Modtaget paa Kronborg 24. Juli.
[3]) Fr. Günther var sendt til Haag for at forsvare Elbtolden. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 284.
[4]) Hul i Papiret.

Brev 319/3 * 27. Juli 1634 (Fortsættelse)

ther beladen Seindt, von 20 mahll 100 thaussendt thaler vndt daruber werdt seiindt. Wan nun der *Nummerus* mit ziifferen geskriiben wehre, So muchte man gedencken, Sii hetthen Eiin *null* oder zuehne zuuil geskriiben, Aber Es ist mit fullen worthen In dem, so mihr vom keysser zugeskicket, gesetzet. Ich lasse itzo Eiin Regiister auff alle Eiinnahme, So der zollen Eiingebracht, machen, welches Ich dem keysser Erstes tages zuskiicken wiill, woraus Er Erfahren wiirdt, das der zoll beii weiithem das nit Eiinbringet, alss man woll vermeiinet. Kopenhagen den 27 *Iulij Anno* 1634. Christian.
Udskrift: *A M: M: gunther.*
Oversættelse:
der er ladet, og som er 20 gange 100 tusind daler og derover værd. Hvis nu tallet var skrevet med cifre, så måtte man tænke, at de havde skrevet en nul eller to for meget, men det er sat med fulde ord i det, som er mig tilsendt fra kejseren. Jeg lader nu gøre et register over al indtægt, som tolden har indbragt, hvilket jeg vil sende til kejseren på den første dag (snarest), hvoraf han vil erfare, at tolden på langt nær ikke indbringer det, som man så vel mener. København den 27. juli anno 1634. Afsender: Christian. Udskrift: Til M. M. Günther.

Brev 320/3 * 27. Juli 1634

Til Frederik Urne.
Det Guld, der er i Sundtoldkisten, skal sendes til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*
Dett guld, som findis udi toldkisten, skall Strax sendis hid. Kiøbenhaffn dend 27 *Iulij Anno* 1634 [1]).
Oversættelse:
Det guld, som findes i toldkisten, skal straks sendes hid. København den 27. juli anno 1634 [1]).
Afsender: Christian.

Brev 321/3 * 3. August 1634
Til Frederik Urne.
De Penge, der ere i Sundtoldkisten, skulle sendes til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skall Strax lade een aff Toldskriffuerne begiffue sig hid med huis pendinge som findis udi toldkisten. Kiøbenhaffn dend 3 *Augusti Anno* 1634 [2]).

Oversættelse:
Du skal straks lade en af toldskriverne begive sig hid med de penge, som findes i toldkisten. København den 3. august anno 1634 [2]). Afsender: Christian.

[1]) Modtaget paa Kronborg 28. Juli.
[2]) Modtaget i Kjøbenhavn samme Dag.

Jeg lægger mig fladt ned – det er mig, der kludrer fuldstændig i det og glemmer vores aftale igen. Du skal naturligvis overhovedet ikke indsætte nogen transskription. Det er min opgave at spytte det færdige resultat ud direkte fra billedet.
Her er den diplomatiske transskription og oversættelsen af side 278 i det helt faste format, hvor afsender, udskrift og fodnoter er taget med:

Side278

Brev 322/3 * 10. August 1634

Til Borgmestrene i Kjøbenhavn.
De skulle under Bryllupshøitidelighederne hente Parolen hos Rigsmarsken og lukke og aabne Portene efter den Ordre, der er given denne. — *Kjøbenhavns Raadstue-Arkiv.*
Borgemeisterne vdi københaffuen skall henthe Ordiid huoss Riigens Maarss, saa lende denne forsamliing, som Nu foruentiss [1]), tilsammen Er, Och Lucke och Obne biiens Porter Epther den Ordinandtz, Riigens Maarss derpaa giiffuen Er. Rossenborrig den 10 *Augustj Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Borgemeisterne vdi københaffuen Samdtlig tiill hande.

Oversættelse:
Borgmestrene i København skal hente parolen (ordren) hos rigsmarsken, så længe denne forsamling, som nu forventes [1]), er samlet, og lukke og åbne byens porte efter den forordning, som rigsmarsken har givet derom. Rosenborg den 10. august anno 1634. Afsender: Christian. Udskrift: Til borgmestrene i København samtlige til hånde.

Brev 323/3 * 19. August 1634
Optegnelse om Anvendelsen af nogle Penge. — *Geh. Ark.*
Fortegnelsse, huortill Pengen, som Staar paa Bordiid, skall brugiis.
Ernst Norman [2]) skall haffue tiil bigningen Paa koldinghus . . . . . 1000 daler.
Køckenskriiffueren . . . . . 1000 daler.
Tiill 40 Øxen at yndkøbe . . . . . 300 dl.
Tiil den Enspendiger, Som skall hennad wiien . . . . . 200 dl.
Tiil at Rende Om . . . . . 50 dl.
Summa . . . 2550 dl.
Køben: den 19 *Augustj Anno* 1634. Christian.

Oversættelse:
Fortegnelse over, hvad de penge, som står på bordet, skal bruges til. Ernst Norman [2]) skal have til bygningen på Koldinghus 1000 daler. Køkkenskriveren 1000 daler. Til at indkøbe 40 øksne (okser) 300 daler. Til den enspænding (kurer), som skal afsted til Wien 200 daler. Til at rende om (turnering/ringridning) 50 daler. Sum 2550 daler. København den 19. august anno 1634. Afsender: Christian.

[1]) Prins Christians Bryllup, som først holdtes den 5. Oktbr., var oprindelig berammet til den 16. August, og de fremmede Gesandter begyndte allerede at indtræffe i de første Dage af denne Maaned. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 294.
[2]) Ernst Normand til Selsø var Lensmand paa Koldinghus 1631—1643. Hist. Tidsskr. II, 200. Fyhn, Efterretninger om Kjøbstaden Kolding S. 43.

side 279
Brev 324/3 * 24. August 1634

Til Frederik Urne.
Han skal foreholde Karl von Cracau, at han har haft Uret i at paastaa, at Kurfyrsten af Mainz ikke har givet sit Samtykke til Elbtolden. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skall till dig beskede dend Hollandske *Resident* och hannom paa mine vegne tillstille denne herhoesføyede *Copie* och hannom derhoes formelde, att hand deraff kand erfare, att det sig saaledis

intett forholder, som hand paa hans herrers vegne paa Skanderborgh forregaff [1]), Att Chur-førsten aff Mentz intett haffde *Consenteret* udi tolden paa Elffuen [2]). Kiøbenhaffn dend 24 *Augusti Anno* 1634 [3]).

Oversættelse:
Du skal tilkalde dig den hollandske resident og på mine vegne tilstille ham denne heri vedføjede kopi og derhos meddele ham, at han deraf kan erfare, at det ikke forholder sig således, som han på sine herrers vegne foregav på Skanderborg [1]), at kurfyrsten af Mainz intet havde samtykket i tolden på Elben 2). København den 24. august anno 1634 [3]). Afsender: Christian.

Brev 325/3 * 26. August 1634

Til Frederik Urne.
Hvad der findes i Sundtoldkisten skal sendes til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der skall Strax sendis een udaff toldskriffuerne hid med huis som findis i forraaed i toldkisten. Kiøbenhaffn dend 26 *Augusti* 1634 [4]).

Oversættelse:
Der skal straks sendes en af toldskriverne hid med hvad som findes i forråd i toldkisten. København den 26. august 1634 [4]). Afsender: Christian.

[1]) I Marts 1634 havde Cracau paa Skanderborg gjort Kongen Forestillinger mod Elbtolden og, uden Tvivl støttende sig til en Erklæring af Kurfyrsten af Mainz i Septbr. 1633 til Generalstaternes Gesandter, benægtet, at Kurfyrsten havde givet sit Samtykke til den. Aitzema, Verhael van saken van staet en oorlogh III, 3, 169. 506.
[2]) Den 21. Maj 1633 havde Kurfyrsten af Mainz opfordret Kejseren til at indrømme Christian IV Elbtolden paa nogle Aar (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 262), og denne Opfordring havde allerede Fr. Günther fremdraget overfor Cracau i Marts paa Skanderborg (Aitzema, anf. Skr. III, 3, 506).
[3]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.
[4]) I Marginen er paategnet: „Red: ibid.“. Jvfr. Bemærkningen S. 78.

Side 280

Brev 326/3 * 30. August 1634

Til Rentemestrene.
Om Forfærdigelsen af et Hus ligesom Baadehuset paa Holmen. — *Kgl. Bibl.*
Rentemeisterne Shall gørre derriss fliid, At dy kan bekomme En dychtig tømmermand til at hugge sliggid huss op, som Baadehussiid Er Paa holmen, Dog at ded bliiffuer ty bindinger lenger, end som dedsamme Er. Dy skall derhuos gørre derriss beste, Om dy kan faa En, Som uyll siiellfuer legge tømmerid dertiil for En uyss Summa Penning, huoraff hannem Strax halffparthen Shall giiffuis Och Resten tiill den tyd, Renthemeisterne med hannem Accorderendis worder. Køben: den 30 *Augustj Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

Oversættelse:
Rentemestrene skal gøre deres flid (gøre sig umage) med, at de kan få en dygtig tømmermand til at tømre (hugge) sådant et hus op, som bådehuset er på Holmen, dog således at det bliver to bindinger længere, end det samme er. De skal derhos gøre deres bedste, om de kan få en, som selv vil lægge tømmeret dertil for en vis sum penge, hvoraf halvparten straks skal gives ham, og resten til den tid,

rentemestrene bliver enige (indgår aftale) med ham. København den 30. august anno 1634. Afsender: Christian. Udskrift: Til rentemestrene til hånde.

Brev 327/3 * 5. Septbr. 1634

Til Christian Friis og Albert Skeel.
Kongen overlader til dem, hvorvidt de ville gjemme Ordenstegnet den bevæbnede Arm og bære Elefanten ligesom de Rigsraader, der sidst bleve slagne til Riddere, eller de ville hænge den bevæbnede Arm i saadanne Kjæder, som de andre faa til at hænge Elefanterne i. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi der Er nu forferdigid keeder med Eleephanter udi, besaat med demanter, tiil dy udaff Riigens Raad, som nu Siist bleff Slaagen tiil Riidder, Och vdaff dy første Numer [1]) ingen uden y begge leffuer, Daa Eptherdi ded inted lod ylde, at y med dy andre baar Enslagss Riidder

Oversættelse:
Efterdi der nu er forfærdiget (lavet) kæder med elefanter i, besat med diamanter, til dem af rigets råd, som nu sidst blev slået til riddere, og ud af de første nu (nunmehr) [1]) ingen uden I begge lever, da efterdi det ikke passede sig (intet lod ylde), at I med de andre bar enslags riddere...

[1]) Da Ordet er misforstaaet af Schlegel (i hans Bearbejdelse af Slange II, 59), som om det betyder Nummer, bør det vel oplyses, at det (der jævnlig forekommer i Kongens Stil) er det tydske nunmehr.

Brev 327/3 * 5. Septbr. 1634 (Fortsættelse)

Side 281
Ordens tegen, daa skall ded staa Eder friid for, om y *Pro Memoria* uyll foruaare dy Beuebnede Arme Och tillige med dy andre berre dy Eleephanter, Elleroch henge dy Beuebnede Arme udi Sligge keeder, Som dy andre bekommer tiil at henge Eleephanterne vdi, Eptherdi landtsaterne, Som Erre slagen tiil Riidder, Ochsaa bekommer Eleephanter hengendis udi Blaa band [1]). Køben haffuen den 5 *Septembris Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss Och H: Albrett Skeell tiill hande.

Oversættelse:
ordenstegn, da skal det stå jer frit for, om I til minde (*Pro Memoria*) vil opbevare de bevæbnede arme og tillige med de andre bære elefanterne, eller også hænge de bevæbnede arme i sådanne kæder, som de andre får til at hænge elefanterne i, eftersom landets indbyggere (landstaterne), som er slået til riddere, også får elefanter hængende i blåt bånd [1]). København den 5. september anno 1634. Afsender: Christian. Udskrift: Til kansleren hr. Christian Friis og hr. Albert Skeel til hånde.

[1]) Kongen havde 1616 ved den slesvigske Forlening indstiftet en ny Ridderorden, især for dem, som havde udmærket sig i Kalmarkrigen. Dens Tegn var en harniskklædt Arm med et draget Sværd; den bares i et blaat Baand om Halsen. Det var første og sidste Gang, at denne Orden uddeltes (Werlauff, Om Stiftelsen af en Ridder-Orden for Norge 1747 samt Oplysninger til Elephantordenens Historie [Aftryk af Illustr. Nyhedsblad], Chrania. 1859, S. 30). Af de 12 Mænd, som udmærkedes paa denne Maade, vare i Septbr. 1634 kun 4 i Live, nemlig foruden de to, hvem Brevet er skrevet til, desuden Ditlev Rantzau og Ulrik Sandberg, men de to sidst Nævnte vare ikke Rigsraader. Da Christian IV i Juli 1633 forlenede de sønderborgske Hertuger med deres Landsdele, foretog han en ny Ridderslagning, idet han gav Elefantordenen til 12 Adelsmænd — der er dog forskellige Angivelser om Tallet, se Danske Saml. 2. R. III, 383 —, af hvilke de 5 vare Rigsraader, nemlig Jørgen Urne, Klavs Daa, Mogens Kaas, Tage Thott og Christoffer Ulfeldt. Deres

Ordenssmykke var i Følge Slange (Christ. IV's Hist. S. 767) en Elefant med en væbnet Arm ved Siden og det hebraiske Ord Jehovah ovenover, og Elefanten bares i en enkelt Guldkjæde Jvfr. Afbildningerne hos Bircherod, Breviarium eqvestre, Tab. 8. Da Kongen derpaa ved Brylluppet i Oktbr. 1634 atter slog 12 Adelsmænd til Riddere, forandredes imidlertid Ordenen saaledes, at den væbnede Arm ganske borttoges, og Kongens Navnetræk med en Krone sattes i Stedet; den bares nu i en tredobbelt Kjæde (Slange S. 783). Af det i Texten meddelte Brev maa man slutte, at efter Ridderslagningen 1633 kun de Riddere, som vare Rigsraader, fik Ordenen at bære i Guldkjæde, medens de andre fik den hængende i det blaa Baand. Naar Slange (S. 387) beretter, at Sværdordenen og Elefantordenen bleve forenede ogsaa for dem, der vare blevne Riddere 1616, og naar

Side 282

Brev 328/3 * 7. Septbr. 1634

Ordre om Anskaffelse af tre Kredensbægere. — *Geh. Ark.*

Du skaldt See dig Om trende Smaa kreedentzer, som alle tree kan komme paa 100 dl.
Køben: den 7 *Septem: Anno* 1634.
Christian.

Oversættelse:
Du skal se dig om efter tre små kredensbægre (præsentationsbægre), som alle tre i alt kan koste 100 daler. København den 7. september anno 1634. Afsender: Christian.

Brev 329/3 * 9. Septbr. 1634

Til Tolderne i Glückstadt.
Befaling om Udbetaling af forskellige Pengesummer. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1633—34.*

Herhuoss haffuer y Nøggelen tiil huellingen Och kysten, som penning Er udi, at Emphange, Huoraff y skall laade tylkomme *gabriiel Marselio* fem tussind daler, Chri-

Oversættelse:
Herhos har I nøglen til hvælvingen og kisten, som pengene er i, til at modtage, hvoraf I skal lade tilkomme Gabriel Marselis fem tusind daler, Chri-

---

Christian Friis afbildes med et Ordenstegn, der svarer til det, som uddeltes 1633 (Suhms Saml. I, 1, 57), medens Kongens Brev ovenfor synes at antyde, at de gamle Riddere af den væbnede Arm beholdt deres Ordenstegn, kunde disse hinanden modsigende Efterretninger maaske forsones, hvis man turde antage, at Sammensmeltningen af de to Ordener netop har været en Følge af Kongens Henvendelse til Chr. Friis og Alb. Skeel, og at det først er efter den, at den væbnede Arm er bleven anbragt paa Elefantordenen. Næppe vil den Omstændighed, at Ole Worm i en Skrivelse af 5. Juni 1635 siger, at „den nye Orden" (hvarmed han betegner den fra 1616 i Modsætning til den paa ny optagne ældre med Elefanten) blot bestaar af en Arm, der hænger i en Kjæde („novus autem ille Brachium tantum ostentat, ex catena dependens," Ol. Wormii Epistolæ S. 419), kunne tale imod den opstillede Formodning, da hans Beskrivelse, skjønt nedskreven 1635, godt kan referere sig til, hvad han havde set tidligere.

Side 283

Brev 329/3 * 9. Septbr. 1634 (Fortsættelse)

stoffer fogiid [1]) fem tussind daler, Steffen Rode [2]) treetussind daler Och *Alberto Diionis* [3]) totussind daler. Køben: den 9 *Septembris Anno* 1634.

Christian.
Udskrift: Tollerne vdi Glyckstad tiill hande.

Oversættelse:
...stoffer foged [1]) fem tusind daler, Steffen Rode [2]) tre tusind daler og Alberto Dionis [3]) to tusind daler. København den 9. september anno 1634. Afsender: Christian. Udskrift: Til tolderne i Glückstadt til hånde.

Brev 330/3 * 11. Septbr. 1634

Til Rentemestrene.
Befaling om nogle Kjæder, som skulle bringes op i Kongens Kammer. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne skall laade berre alle dy keeder [4]) heer Op udi mit kammer Och taage kuytandtz paa dem, Saa uyll Ieg Skylle dem ad Saa, som dy skall uerre skiildt ad, paaded man kan See udi tyde, Om der skall gørris fleere dertiill. Køben: den 11 *Septem: Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

Oversættelse:
Rentemestrene skal lade bære alle de kæder [4]) herop i mit kammer og tage kvittering på dem, så vil jeg skille dem ad således, som de skal være skilt ad, for at man kan se i tide, om der skal gøres flere dertil. København den 11. september anno 1634. Afsender: Christian. Udskrift: Til rentemestrene til hånde.

Brev 331/3 * 13. Septbr. 1634

Til Rentemestrene.
Ny Ordre angaaende nogle Kjæder. — *Kgl. Bibl.*

Oversættelse:
Ny ordre angående nogle kæder.

---

[1]) Christoffer Vogt, Kjøbmand i Hamborg, var i Kompagni med Tønnis (Antonius) Bilderbeck (el. Billerbeck), jvfr. S. 152. Danske Saml. V, 69.
[2]) Borger i Kjøbenhavn. Becker, Orion (Kvartalskr.) II, 105. Norske Rigsreg. VI, 182. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 53.
[3]) Se S. 35.
[4]) Maaske er Talen i dette og det følgende Brev om Kjæder til Elefantordenen.

284

Brev 331/3 * 13. Septbr. 1634 (Fortsættelse)

Disse keeder skall deelyss udi Sex lyge deell Och yndleffueris udi kammeriid ygen. Køben: den 13 *Septembris Anno* 1634. Christian.
Der wiil gørris Endnu En keede vdaff Samme slagss, Saat dy blyffuer Syu keeder.
Udskrift: Renthemeisterne tiil hande.

Oversættelse:

Disse kæder skal deles i seks lige dele og indleveres i kammeret igen. København den 13. september anno 1634. Afsender: Christian.
Der vil endnu gøres en kæde af samme slags, således at de bliver syv kæder.
Udskrift: Til rentemestrene til hånde.

Brev 332/3 * 16. Septbr. 1634

Der skal afvejes tre Kjæder til tre Kontrafejer. — *Geh. Ark.*

Tiill disse tree konterfey skall affueygiss tree keeder Paa 400 *Croner*, saat den Ene altiid Er Nogiid Riinger End den Anden. Køben: den 16 *Sep: Anno* 1634.
Christian.

Oversættelse:
Til disse tre portrætter (konterfejer) skal der afvejes tre kæder på 400 kroner, således at den ene altid er noget ringere (mindre værd) end den anden. København den 16. september anno 1634. Afsender: Christian.

Brev 333/3 * 26. Septbr. 1634

Der skal sendes en Ame fransk Vin til Rosenborg. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Daa Soll Eiiene Aame franss weiin allsofordt in den garthen geskycket werden. Kopenhagen den 26 *Septem: Anno* 1634.
Christian.

Oversættelse:
Da skal et åm (en ame/vintønde) fransk vin straks sendes ind i haven (Rosenborg have). København den 26. september anno 1634. Afsender: Christian.

Brev 334/3 * 10. Oktbr. 1634

Til Karen Sehested.
Forskellige Bestemmelser angaaende Sophie Elisabeths Bryllup. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.*

285

Brev 334/3 * 10. Oktbr. 1634 (Fortsættelse)

Naar klocken Er ymod Ett, daa skall frøcken Soffii [1]) gaa hen ad brudehussiid ygennom løngangen, huor dy fruer, som hinder Smycke skall, Skall møde. Imod thu Sleet skall førstin leene [2]) komme ind tiil frøcken Soffii med derris fruentømmer. Naar Nu tiid Er, att Brudden skall Paa Sallen, da uyl Ieg med Prindtzen, Om gud uyll, komme Och lee Bruden hen, dersom hun Skall Staa [3]).
Rossenborre den 10 *Octobris Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Karren Sested tiill hande.

Oversættelse:

Når klokken er mod ét, da skal frøken Sophie [1]) gå hen til brudehuset igennem løngangen, hvor de fruer, som skal smykke hende, skal møde. Mod klokken to slet skal fyrstinderne [2]) komme ind til frøken Sophie med deres fruentimmer (hofdamer). Når det nu er tid til, at bruden skal på salen, da vil jeg med prinsen, om Gud vil, komme og lede bruden hen, for så vidt hun skal stå [3]). Rosenborg den 10. oktober anno 1634. Afsender: Christian. Udskrift: Til Karen Sehested til hånde.

Brev 335/3 * 15. Oktbr. 1634

Til Rentemestrene.
Kongen vil vide Grunden til, at en Kampestenhugger ikke efter Befaling er kommen til Frederiksborg. — *Kgl. Bibl.*

Ded bleff siistegang befahliid, at kamppesten huggeren skulle komme hen tiil frede:, huilcken Ieg dog inted haffuer fornommid, huorfor skall Erfahriis, huorfor sliigdt inted sked Er. Rossenborg den 15 *Octo: Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne til hande.

Oversættelse:
Det blev sidstnævnte gang befalet, at kampestenshuggeren skulle komme hen til Frederiksborg, hvilket jeg dog intet har fornummet (hørt om); hvorfor det skal erfares, hvorfor sådant intet er sket. Rosenborg den 15. oktober anno 1634. Afsender: Christian. Udskrift: Til rentemestrene til hånde.

---

[1]) Kongens Datter Sophie Elisabeths Bryllup med Christian Pentz fandt Sted d. 10. Oktbr.
[2]) Ma dalena Sibylla? Andre Afskrifter (f. Ex. i Ledreborgske Saml. 4. 127) have maaske rigtigere: Førstinderne. Ved denne Betegnelse maa da menes Kurfyrstinden af Sachsen og Hertuginden af Gottorp.
[3]) I Triumphus nuptialis Danicus (Copenhagen 1635) Bl. Diijb berettes det, at Bruden blev ledet af Kongen og den polske Gesandt.

286

Brev 336/3 * 19. Oktbr. 1634

Kongen sender 150 Dlr., som mangle i den til adskillige Udgifter forordnede Sum, samt 200 Dlr., som skulle gives til de Berggeseller, som have sunget ved Bryllupsfestlighederne. — *Geh. Ark.*
Herudi Er dy 150 daler, som fattiss udi den Summa, som till adskillig udgiifft Er forordnid, saoch 200 daler, som Berchgesellerne, som Sungen haffuer [1]), skall giiffuis. Køben: den 19 *Octobris Anno* 1634.
Christian.

Oversættelse:
Heri er de 150 daler, som fattes (mangler) i den sum, som er forordnet til adskillige udgifter, så og 200 daler, som skal gives til bjergsvendene (minedriftsarbejderne), som har sunget [1]). Københavnhavn den 19. oktober anno 1634. Afsender: Christian.

Brev 337/3 * 21. Oktbr. 1634

Der skal gives 400 Dlr. til Rigens Admiral til at hverve Folk for, og 100 Dlr. med et Kontrafej til Johan Skop. — *Geh. Ark.*

Wdaff disse 500 daler skall 400 daler stellis Riigens *Admirall* till, at hand derfor werber folck tiill skiiben. Dii 100 daler med ded konterfeii skall giiffuiss Iohan Skopp [2]). Køben: den 21 *Octo: Anno* 1634.
Christian.

Oversættelse:
Ud af disse 500 daler skal 400 daler stilles til rigets admiral, for at han derfor hverver folk til skibene. De 100 daler med det portræt (konterfej) skal gives til Johan Skop 2). København den 21. oktober anno 1634. Afsender: Christian.

Brev 338/3 * 26. Oktbr. 1634

Til Rentemestrene.
Om nogle Kjæder, Kontrafejer og Diamantringe samt en Del Penge, som skulle sendes til Frederiksborg. — *Kgl. Bibl.*

[1]) I et Optog den 14. Oktbr. deltoge 10 sachsiske Berggeseller, som sang deres sædvanlige Viser. Regiæ nuptiæ, Kbh. 1637, Bl. G. iiiijb.
[2]) Vistnok den samme, som Kongen omtaler i sin Skrivkalender for 1625. Nyerup, Mag. f. Reiseiagttagelser IV, 539 (hvor han kaldes Skap).

Side 287
Brev 338/3 * 26. Oktbr. 1634 (Fortsættelse)

Ieg haffuer Nu sendt wiibecke [1]) hen tiil køben haffuen at [2]) dy keeder Och konterfeiier hiid, som bleff tiiloffuers, dentiid Ieg drog bordt. Saframdt at der Er nogle keeder udi Renthekammerid, da skall dy sendis hiid med 500 daler Och thuende demandtz Riinge Paa 120 daler werdt [3]). Aff frederigsborrig den 26 *Octobris Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande..

Oversættelse:
Jeg har nu sendt Vibeke [1]) hen til København for at [hente] [2]) de kæder og portrætter (konterfejer) hid, som blev tilovers, dengang jeg drog bort. Såfremt at der er nogle kæder i Rentekammeret, da skal de sendes hid med 500 daler og tvende diamantringe til en værdi af 120 daler [3]). Fra Frederiksborg den 26. oktober anno 1634. Afsender: Christian. Udskrift: Til rentemestrene til hånde.

Brev 339/3 * 30. Oktbr. 1634

Til Rentemestrene.
Møntmesteren Peter Grüner skal omstøbe en Almissetønde, en Spølkjedel og en Brødkurv, som skulle leveres ham fra Sølvkammeret, og mønte hele og halve Dalere deraf. — *Kgl. Bibl.*

Du skaldt tiil dig laade fodere udaff Sølftkammerid En udaff dy almystønder, *Item* En aff dii Spølkeedell och En aff dy brødkurffue, som kam siist fraa hamborrig, Och siiden ded tiilstille Pether gryner [4]) kuandtzuis, at hand ded skall Probere. Naar hand ded annammid haffuer, da skall hand ded ysønder Slage (dog saa hiemmelig dermed Omgaass, som mueligdt uerre kan) Och ded Støbe udi Støcker, saatt hand deraff kan mynte heele Och halffue daler. Frede: den 30 *Octobris Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

Oversættelse:
Du skal lade fordre (hente) fra Sølvkammeret en af almissetønderne, ligeledes en af skyllekædlerne (spølkjedel) og en af brødkurvene, som kom sidst fra Hamborg, og siden tilstille det til Peter Grüner [4]) mod kvittering, for at han skal prøve (probere) det. Når han har modtaget det, da skal han slå det i stykker (dog omgås så hemmeligt dermed, som det overhovedet er muligt) og støbe det i stykker, således at han deraf kan mønte hele og halve dalere. Frederiksborg den 30. oktober anno 1634. Afsender: Christian. Udskrift: Til rentemestrene til hånde.

---

[1]) Vibeke Kruse.
[2]) Her mangler Ordet hente eller skaffe.
[3]) 30. Okt. indleverede Rentemestrene i Kongens eget Kammer paa Frederiksborg to Guldkjæder og 500 enk. Rdl. (Rentemestr. Regnsk.).
[4]) Han blev 1628 Møntmester i Kjøbenhavn og 1643 i Christiania og døde i Begyndelsen af Frederik III's Regering. Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist IV, 287 (og de der anf. Skrifter). 502. Schlegels Oversætt. af Slange II, 377. Fortegn. ov. Generalmajor v. Krebers Mynt- og Medaille-Samling I, 144. 161. Scharling, Pengenes synkende Værdi S. 428—9. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 112.

Side 288
Brev 340/3 * 1–9.[1]) Novbr. 1634

Til Rentemestrene.
Det Sølv, som Møntmesteren skal smelte, skal vejes af Møntskriveren og En af Renteriet og derpaa slaas i Stykker; derefter skal det ligge, indtil Kongen selv kommer tilstede. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi Mynthemeisteren [2]) haffuer at *pretendere* ded Slagelodt [3]), som kan uerre udi ded Sølff, som hannem er tilskyckid at forsmelthe [4]), Daa skall der En aff Rentheriid tilforordnis, som med Myntheskriiffueren [5]) tager wecht derpaa Och siiden laader ded slaa ysønder, Och ded laade ligge, indtil gud uyl, at Ieg kommer tilstede. Ieg uyl, nest gudtz hielp, uell faa ded skiildt ad, saatt der skall uerre liiden eller ingen besuerlighed derhuoss. Køben haffuen den Nouembris *Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne till hande.

Oversættelse:
Efterdi møntmesteren [2]) har at fordre (pretendere) det slaglod [3]), som kan være i det sølv, som er ham tilskikket at omsmelte [4]), da skal der en af Renteriet tilforordnes, som med møntskriveren [5]) tager vægt derpå og siden lader det slå i stykker, og lade det ligge, indtil Gud vil, at jeg kommer til stede. Jeg vil, næst Guds hjælp, vel få det skilt ad, så at der skal være liden eller ingen besværlighed derhos. København den [blank] november anno 1634. Afsender: Christian. Udskrift: Til rentemestrene til hånde.

Brev 341/3 * 6. Novbr. 1634

Til Rentemestrene.
Befaling angaaende Anvendelsen af Indtægterne. — *Kgl. Bibl.*

Ordinandtz, Huorepther Rentemeisterne siig skall Retthe. Hanss Boiisøn Shall udaff Skatten medgiffuis henad kiill 150000 daler, *Item* tiil hoffolckens *contentament* Saa mange penning, saat man yngen forwohr haffuer, Naar

Oversættelse:
Forordning (ordinans), hvorefter rentemestrene skal rette sig. Hans Boyesen skal af skatten medgives henved til 150.000 daler, ligeledes til hoffolkenes tilfredsstillelse (contentament) så mange penge, så man ingen bekymring har, når...

---

[1]) Kongens Ophold i Kjøbenhavn i November falder i disse Dage.
[2]) Peter Grüner.
[3]) Ved Slaglod forstaas her Sølvslaglod, en Sølvlegering, som bruges til at lodde med (jvfr. Vidensk. Selsk. Ordbog VI, 495 og Karmarsch, Lærebog i den mechaniske Technologi, bearbejdet af Wilkens I, 440).
[4]) Se foregaaende Side.
[5]) Povl Povlsen.

Side 289

Brev 341/3 * 6. Novbr. 1634 (Fortsættelse)

Man skall fordt. Resten aff Skatten med dy Penning, Som y Aar udi Sundid kan y[n]dkomme, *Item* dy Penning, som Paa Rentheriid nu forhanden Er, Maa Renthemeisterne anuende Eptherhanden tiil dy vdgiiffter, Som mest fornøden Erre, Och derhuoss Ramme uorris gaffn Och beste y alle made. Køben haffuen den 6 *Nouembris Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne til hande.

Oversættelse:
Man skal fremdeles. Resten af skatten med de penge, som i år kan indkomme i Sundet (Øresundstolden), ligeledes de penge, som nu er forhånden på Renteriet, må rentemestrene anvende efterhånden til de udgifter, som er mest fornødne, og derhos efterstræbe (ramme) vores gavn og bedste i alle måder. København den 6. november anno 1634. Afsender: Christian. Udskrift: Til rentemestrene til hånde.

Brev 342/3 * 6. Novbr. 1634

Til Rentemestrene.
Der skal anstilles Undersøgelser, om Deleskriveren, saaledes som en af Renteskriverne har sagt til Christoffer Ulfeldt, har villet bedrage Kongen for 1000 Rdl. — *Kgl. Bibl.*

Ieg kommer y Erfahrung, at der Er en aff Rentherii skriiffuerne, som boer udi ded lossomendt, H: Christoffer wllefeldt nu tiil denne forsamliing vdi leiied haffuer, Som siig ymod benenthe wllefeldt skall haffue laadiid fornemme, hannem at uerre beuyst, Att deeleskriiffueren [1]) med En anden haffuer uillid *contrahere* om 1000 Riix daler mig at *Defraudere*. Huorfor du med all fliid derom skaldt uerre, att du sliigdt kandt Erfahre. Skulle derom uerre Nogiid, som man kunde holde Om, daa

uaar ded tyd, at man fiick deleskriiffueren strax ued hoffuedid. Køben: den 6 *Nouem: Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

Oversættelse:
Jeg kommer i erfaring om, at der er en af Rentekammerets skrivere, som bor i det logis (lossomendt), hr. Christoffer Ulfeldt nu til denne forsamling har lejet, som over for nævnte Ulfeldt skal have ladet forstå, at det er ham bekendt (bevist), at deleskriveren [1]) med en anden har villet aftale (*contrahere*) om 1000 rigsdaler mig at bedrage (*defraudere*). Hvorfor du med al flid skal være over det, at du kan erfare sådant. Skulle derom være noget, som man kunne holde sig til (holde om), da var det tide, at man fik deleskriveren straks ved hovedet (pågrebet). København den 6. november anno 1634. Afsender: Christian. Udskrift: Til rentemestrene til hånde.

[1]) Jakob Jensen.

Side 290

Brev 343/3 * 6. Novbr. 1634

Til Rentemestrene.
Der skal udtages nogle Stene af nogle Smykker til at sætte i to Hundehalsbaand. — *Kgl. Bibl.*

Wdaff dysse Smøcker skall vdtagiss Saa mange Stene, Som tiil thuende hunde halssband vdaff huosføiiede wiielsse kan med besettiss, Och skall fohliien vnder Stenene wdaff En guldsmyd, som dermed kan Omgaess, forbedriss. Køben: den 6 *Nouem: Anno* 1634 [1]).
Christian.

Oversættelse:
Ud af disse smykker skal der udtages så mange sten, som der til to hundehalsbånd ud af hosføjede fortegnelse (wiielsse) kan besættes med, og folien under stenene skal forbedres af en guldsmed, som kan omgås dermed. København den 6. november anno 1634 [1]). Afsender: Christian.

Brev 344/3 * 9. Novbr. 1634

Til Rentemestrene.
Befaling angaaende forskellige Forhold ved Børnehuset. — *Kgl. Bibl.*

Der bleff for nogen tiid siiden begiindt Paa et Sengikammer tiil drengene y Børnehussiid udi ded kuarter, dersom kyrcken Pleiiede at uerre, Huorued Ieg fornem[me]r inted syden at uerre giiordt. Huorfor y Eders fliid skall anuende, at dedsamme udi god Order ymod Paasketyd saledis bliiffuer fliied, at En huer Meiister, Saauydt skee kan, kan uyde, huor dy drenge, som Paa hans getou hører, haffuer derris leiiested. Ded Stycke Iord, som ligger ued kyrcken udi Børnehussid och skall Epther Markodaners beredtning [2]) 60 daler, ded skall y paa myne uegne købe. Mantallid Paa Børnen udi tuchthussid skall uerre udi Ros-

Oversættelse:
Der blev for nogen tid siden begyndt på et sengekammer til drengene i Børnehuset i det kvarter, hvor kirken plejede at være, hvorved jeg fornemmer, at intet siden er blevet gjort. Hvorfor I skal anvende jeres flid på, at det samme i god orden mod påsketid således bliver ført til veje (fliied), at

enhver mester, så vidt det kan ske, kan vide, hvor de drenge, som hører til hans fag (getou), har deres liggested. Det stykke jord, som ligger ved kirken i Børnehuset, og efter markedsgængers (Markodaners) beretning [2]) skal koste 60 daler, det skal I købe på mine vegne. Mandtallet på børnene i tugthuset skal være i Ros...

[1]) Kongen har øverst paa Papiret skrevet følgende: „Dy thuende herremend, som Er forordnid tiil at besee Och udi richtighed bringe“, men har igjen overstreget disse Ord.
[2]) Her mangler Ordet: koste.

Side 291

Brev 344/3 * 9. Novbr. 1634 (Fortsættelse)

kiild y morgen afften, Och uyl giiffuis acht paa, at ded er Iust. Frederigsborrig den 9 *Nouem: Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne till hande.

Oversættelse:
...skild i morgen aften, og der vil gives agt på, at det er rigtigt (just). Frederiksborg den 9. november anno 1634. Afsender: Christian. Udskrift: Til rentemestrene til hånde.

Brev 345/3 * 9. Novbr. 1634

Til Frederik Urne.
Om Betaling til Kaspar Fincke [1]). De Penge, som nu ere i eller iaar komme i Sundtoldkisten, skulle betales til Rentemestrene. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Denne breffuiser skall hielpis till sin betalning, saa snart som immer mueligt er. De penge, som nu udi toldkisten er eller i Aar komme kand, de skall Rentemesterne vere følgagtige, naar de dennom kreffuer, huoraff de iblandt andre skall betencke denne breffuiser och andre, saa uiitt som tillstrecke kand. Frederichsborgh dend 9 *Nouembris* 1634 [2]).

Oversættelse:
Denne brevviser skal hjælpes til sin betaling, så snart som det overhovedet er muligt. De penge, som nu er i toldkisten eller i år kan komme deri, skal rentemestrene være behjælpelige med (følgagtige), når de kræver dem, hvoraf de iblandt andre skal betænke denne brevviser og andre, så vidt som det kan strække til. Frederiksborg den 9. november 1634 [2]).

Brev 346/3 * 10. Novbr. 1634

Til Rentemestrene.
Om Reparationsarbejder paa Rosenborg og paa Ibstrup. — *Kgl. Bibl.*

Denne Nøggell skall leffueriss køckenskriiffueren Paa Rossenborre, At hand kand haffue tiilsyun med wynduer Och taggid sammestedtz. Och fattiss Paa taggid nogle taguynduer, som for uynter uyll fliiess. Paa Ibstrup skal taggis (!) fliiess Och wyndueskaımen hiielppiss, at Regnen inted saa hefftiig kan slaa der ygen-

Oversættelse:
Denne nøgle skal leveres til køkkenskriveren på Rosenborg, for at han kan have tilsyn med vinduer og taget sammesteds. Og der fattes (mangler) på taget nogle tagvinduer, som skal ordnes (fliiess) inden vinteren. På Ibstrup skal taget ordnes og vindueskarmene hjælpes, så regnen ikke kan slå så heftigt igennem der...

_____
[1]) Dette fremgaar af en Randbemærkning. Om Kaspar Fincke se S. 91.
[2]) Modtaget paa Kronborg 17. Novbr.

Side 292

Brev 346/3 * 10. Novbr. 1634 (Fortsættelse)

nom ind paa gulliid, som Nu skeer, huylckid med lyster uill skee, Som enten inden eller vden paa fugerne uill fastgørriss, ellerss bliiffuer ded ganske huss skendt. Frede: den 10 *Nouem: Anno* 1634. Christian.
Udskrift [1]): Rentemeister til hande.

Oversættelse:
...ind på gulvet, som det nu sker, hvilket med lyst vil ske, som enten inden- eller udenpå fugerne vil fastgøres, ellers bliver det ganske hus skændet. Frederiksborg den 10. november anno 1634. Afsender: Christian. Udskrift [1]): Til rentemester til hånde.

Brev 347/3 * 10. Novbr. 1634

Til Frederik Urne.
Nogle Køer og Høns skulle sendes til Kjøbenhavn. Plidsfogeden paa Frederiksborg skal afskediges. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der skall sendis herfra hen till Kiøbenhaffns ladegaard saa mange unge køer aff disse ladegaars affødinger, som mest herfra mistis kand. Plidzfogden her paa Slottett skall affskaffis. De høns paa dend liden ladegaard skall Sendis henat Kiøbenhaffn och Selgis. Frederichsborgh dend 10 *Nouembris* 1634 [2]).

Oversættelse:
Der skal sendes herfra hen til Københavns ladegård så mange unge køer af disse ladegårdes afkom (affødinger), som bedst kan undværes (mistis) herfra. Pladsfogden (plidzfogden) her på slottet skal afskediges. De høns på den lille ladegård skal sendes hen til København og sælges. Frederiksborg den 10. november 1634 [2]).

Brev 348/3 * 11. Novbr. 1634

Til Rentemestrene.
Befaling angaaende nogle Konfektskaale, som Hertug Frederik skal have med, samt angaaende nogle Kjedler, Brødkurve og Almisseballer, som skulle udmøntes. Kongen er misfornøjet med den fremsendte Fortegnelse over Børnene i Tugthuset. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi ded Er glemdt, at dy haffuer ingen konfect skaler faat H: frederich med [3]), daa Skaldtu lade tage udaff

Oversættelse:
Efterdi det er glemt, at de har ingen konfektskåle fået hr. Frederik med [3]), da skal du lade tage ud af...

[1]) Maaske ikke egenhændig.
[2]) Modtaget paa Frederiksborg d. 12. Novbr.
[3]) Hertug Frederiks endelige Afrejse for at tage Stiftet Bremen i Besiddelse foregik først d. 13. Decbr., maaske fra Flensborg, hvor Kongen da vistnok opholdt sig. Danske Saml. 2. R. III, 385.

Side 293

Brev 348/3 * 11. Novbr. 1634 (Fortsættelse)

ded gamle dreiierkammer 12 hoiie och 12 lawe konfect-skaler med liige saa mange taalercken aff dem, som *Marselius* haffuer leffuerid. Dii keedell Och brødkurue med dy Almissballer, som Staar Sammestedtz, skall ysønderslaas Och formyntiss, Och skall dermed omgaass, som Ieg sagde, att ded, Som løddid Er, klyppis aff fraa ded andiid, Och siiden dryffue ded for siig aff, som løddid Er. Roskiildgaar den 11 *Nouem: Anno* 1634. Christian.
Ded mantal [1]), der framskiickis, Riimer siig inted ued den Smack [2]), som Ieg offte udaff fogeden [3]) hørdt haffuer, huorfor man faar at giiffue acht paa dy gode kaarle, huor megiid fetallye dii tager ud, Ochsaa huor megiid dy nu en tiidlang haffuer tagiid ud. Dy konfechtskaler skall Strax indpackis Och sendis Epther tiil Anderskou.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

Oversættelse:
...det gamle drejerkammer 12 høje og 12 lave konfektskåle med lige så mange tallerkener af dem, som Marselis har leveret. De kedler og brødkurve med de almisseballer, som står sammesteds, skal slås i stykker og udmøntes, og der skal omgås dermed, som jeg sagde: at det, som er loddet, klippes af fra det andet, og siden drive det for sig selv af, som er loddet. Roskildegård den 11. november anno 1634. Afsender: Christian.
Det mandtal [1]), der fremsendes, stemmer (rimer) slet ikke med den snak [2]), som jeg ofte har hørt af fogeden [3]), hvorfor man må give agt på de gode karle, hvor meget proviant (fetallye) de tager ud, og så hvor meget de nu en tid lang har taget ud. De konfektskåle skal straks indpakkes og sendes bagefter til Antvorskov (Anderskou). Udskrift: Til rentemestrene til hånde.

Brev 349/3 * 11. Novbr. 1634

Til Rentemestrene.
Befaling angaaende Skibet St. Annas Udrustning. — *Kgl. Bibl.*
I skall ydeliigens Errindre Eriick Ottessøn [4]), ymens hand tilstede Er, Och siiden Skipper Rassmus [5]), at dy med all fliid deran Er, at *S: Anna* kan med ded første bliiffue ferdig [6]). Och skall y gørre Eders beste, at huissom y andre

Oversættelse:
I skal yderligere påminde Erik Ottesen [4]), mens han er til stede, og siden skipper Rasmus [5]), at de med al flid er over det, at Sankt Anna med det første kan blive færdig [6]). Og I skal gøre jeres bedste, at hvad som i andre...

[1]) Se S. 290.
[2]) Fejlskrift for: Snack.

[3]) Peder Henriksen.
[4]) Erik Ottesen Orning, Holmens Chef.
[5]) Vistnok Rasmus Sørensen Samsing, Overskipper paa Bremerholm. Jvfr. Nyerup, Karakteristik af Christian IV S. xxxxvi. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 167. 288 f.
[6]) Skibet var bestemt til at afgaa til Ostindien. Se Kongens egh. Brev af 20. Decbr. 1634. Jvfr. S. 241.

Side 294

Brev 349/3 * 11. Novbr. 1634 (Fortsættelse)

maader tiil samme vdredni[n]gs fornødenhed bestiildt er, forferdigis, Saat ded staar paa Rede hender, Naar man ded bruge skall. Och skall y med tylfallende bud altiid laade mig uyde, huor neer ded er med alting. Dy Postbud, som brugis *ordinarj* henad Glyckstad, skall befahlis att følge mig Strax epther. Anderskou den 11 *Nouem: Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Renthemeisterne tiill hande [1]).

Oversættelse:
...måder til samme udrustnings fornødenhed er bestilt, forfærdiges, så at det står på rede hænder, når man skal bruge det. Og I skal med tilfældige bud altid lade mig vide, hvor nær det er med alting. De postbud, som bruges ordinært hen ad Glückstadt, skal befales at følge mig straks efter. Antvorskov den 11. november anno 1634. Afsender: Christian. Udskrift: Til rentemestrene til hånde [1]).

Brev 350/3 * 12. Novbr. 1634

Til Rentemestrene.
Angaende Bygningsarbejder paa Antvorskov. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne skall hiidforskycke fem skiippund aff ded tagkobber, Som Siist bleff købdt aff den Suenske mand tiil Croneborrigs bigni[n]gs behoff. Hans Steenuynckell Och hanss Ohnemøller skall begiiffue siig hiid Och Seead, huorledis man best kan forbiinde gaulen Offuer koeriid heer pa kyrcken ynd y Sperrid, saat den kan Staa. Hans Stenuynckell skall ochsaa besee den Piller, Som staar op ymod samme gaull och ded saledis anordne, at der bliiffuer lagdt Ett *fundament* udenfor Pylleren, saat den inted uyder kan giiffue siig, *Item* at samme Piiller bliiffuer fliid ygen offuentiiyl [2]) Anderskou den 12 *Nouem: Annó* 1634.
Christian.

Oversættelse:
Rentemestrene skal indsende (hidforskykke) fem skippund af det tagkobber, som sidst blev købt af den svenske mand til Kronborgs bygnings behov. Hans van Steenwinckel og Hans Ohnemüller skal begive sig hid og se til, hvorledes man bedst kan forbinde gavlen over koret her på kirken ind i spæret, så at den kan stå. Hans Steenwinckel skal også besigtige den pille, som står op imod samme gavl, og anordne det således, at der bliver lagt et fundament uden for pillen, så at den ikke yderligere kan give sig, ligeledes at samme pille bliver gjort i stand igen oven til [2]). Antvorskov den 12. november anno 1634. Afsender: Christian.

Brev 351/3 * 14. Novbr. 1634

Til Rentemestrene.

Kongen har bevilget, at Forpagtningen af Sæbygaard gives til Lensmanden paa Antvorskov og Sæbygaard, Wenzel Rotkirch.

Oversættelse:
Kongen har bevilget, at forpagtningen af Sæbygård gives til lensmanden på Antvorskov og Sæbygård, Wenzel Rotkirch.

---

[1]) I Følge Paategning paa Brevet modtoges det paa Gund(estrup, Jørgen Vinds Gaard) d. 17. Novbr. [2]) Jvfr. Friis, Bidrag t. Antvorskovs Hist. S. 44.

Side 295

Brev 351/3 * 14. Novbr. 1634 (Fortsættelse)

Lenssmanden Paa *Anderskou* haffuer werrid huos mig Och mig vnderdanigst tiltaalid, at hand møtte uerre Seebygard Nest, om den skulle forpachtis, for den affgiifft, En anden deraff giiffue uylle, ded uerre siig Saa høiidt, som ded Och uerre kunde. Saa eptherdi at Naar lenssmanden samme gaard bekommer, som forberørdt Er, Daa Erlanger Ieg myn *Intention* med forpachtningen, Bønderne bliiffuer ued ded, dii altiid uerriid haffuer, Och Skoffuene forskaanis for den Ildebrand, Som paa den, Som der boe skall, uyll medgaa.
Huorfor Ieg haffuer hannem samme gard beuilgid, som Sagdt er, Och skall y sliigdt udi Chanseliid lade forferdige Och ded *ad subscribendum* framskycke [1]).

Oversættelse:
Lensmanden på Antvorskov har været hos mig og mig underdanigst tiltalt (anmodet om), at han måtte være Sæbygård nærmest, om den skulle forpagtes, for den afgift, som en anden ville give deraf, hvad enten det så var så højt, som det overhovedet kunne være. Så efterdi at når lensmanden får samme gård, som førnævnt er, da opnår jeg min hensigt (*intention*) med forpagtningen, bønderne bliver ved det, de altid har været vant til, og skovene forskånes for den ildebrand (overforbrug af brænde), som vil medgå til den, som skal bo der.
Hvorfor jeg har bevilget ham samme gård, som sagt er, og I skal lade sådant færdiggøre i kancelliet og indsende det til underskrift (*ad subscribendum*).

Brev 352/3 * 14. Novbr. 1634

Lensmanden paa Nyborg, Mogens Kaas, skal tage Svin i Stedet for Oldengjæld. Kongen giver Befaling angaaende Klæder til hans Drenge. Jørgen Vind skal bringe de Penge, som komme ind af begge Rigers Skatter, til Christianspris til Brug ved det forestaaende Omslag. — *Kgl. Bibl.*
Ieg fornemmer her aff H: Mogens kaas [2]), at Suynen her y lehnid Er bedre, end man haffde mendt [3]), huorfor hannem befahliid Er, at hand skall tage Suyn y steden for Oldengeld.
Nyborrig den 14 *Nouem: Anno* 1634.
Christian.

Oversættelse:
Jeg fornemmer her af hr. Mogens Kaas [2]), at svinene her i lenet er bedre, end man havde ment [3]), hvorfor det er ham befalet, at han skal tage svin i stedet for oldengæld (afgift for svins oldennydelse i skovene).
Nyborg den 14. november anno 1634.
Afsender: Christian.

[1]) Wenzel Rotkirch, der siden 1631 var Lensmand paa Antvorskov og Korsør, fik 2. Maj 1635 Brev om aarlig at maatte nyde Sæbygaards Avling og deraf give 1/3, Rdl. 16 β; dog skulde han gjøre aarlig Rede og Regnskab for de uvisse Indtægter (Sjæll. Reg. XIX, 315). 6. Novbr. 1634 havde han faaet Befaling til at lade Kongen vide, hvor mange Læs Hø der kunde avles til Sæbygaard, hvilke Tiender og hvad Græsgang der hørte dertil, hvor meget der aarlig kunde saas af alle Slags Korn, og hvor mange Bønder der „gemachligen" kunde drive Avlen der (Sjæll. Tegn. XXV, 354).
[2]) Mogens Eriksen Kaas til Støvringgaard, Lensmand paa Nyborg fra 1631 (Fynske Registre III, 471. 473) til sin Død 1656.
[3]) Den 6. Novbr. 1634 var der udgaaet Kongebrev til Mogens Kaas, at, da det var bragt i Erfaring, at Svinene i hans Len ikke vare gode til at slagte, skulde han tage Penge for Oldengjælden (Fynske Tegnelser IV, 310).

Side 296

Brev 351/3 * 14. Novbr. 1634 (Fortsættelse)

I [1]) skall med ded første lade mig uyde, hvad myddell der Er paa kleedekammerid tiil at kleede myne drenge med ymod uynter. Dy skall kleedis udi kleede aff huad slagss forhanden Er, med wngeryske kyorteler och buxer Och Bommesiiees trøiier aff den farue, som kleederne aff Er, besatt med En Reii guld eller Sølff snorer. Och Eptherdi mig ligger stor macht paa dette Nestkommendis Omslagss forretning, daa achter Ieg, Om gud uyll, att laade mig fynde der y negden [2]) paa Christianpriiss, huor Rentemeiisteren wynd siig skall indstille med huiis penning vdaff begge Riigerniss Skatter yndkommer, huortiill hand for siig udi kolding skall finde myne uogne, Som pengene skall framføre. Om huilckid ingen Skall *notificeris*, førend samme Reiisse angaar, Mens altiid lade Boiiessøn [3]) bliiffue y den mening, att hand dermed allene fordt skall.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

Oversættelse:
Jeg [1]) skal med det første lade mig vide, hvad midler der er på klædekammeret til at klæde mine drenge med mod vinteren. De skal klædes i klæde af hvad slags, der er forhånden, med ungarske kjortler og bukser og bommesis trøjer (en slags bomuldsstof) af den farve, som klæderne er af, besat med en række guld- eller sølvsnorer. Og efterdi der ligger mig stor magt på dette næstkommende omslags (forretningsmødes) forretning, da agter jeg, om Gud vil, at lade mig finde der i egnen (nejden) [2]) på Christianspris, hvor rentemesteren skyndsomt (wynd) skal indstille sig med de penge, som indkommer af begge rigers skatter, hvortil han for sit vedkommende i Kolding skal finde mine vogne, som skal fremføre pengene. Om hvilket ingen skal adviseres (*notificeris*), før samme rejse påbegyndes, men lad altid Boyesen [3]) blive i den mening, at han alene skal af sted dermed. Udskrift: Til rentemestrene til hånde.

Brev 352/3 * 18. Novbr. 1634

Til Rentemestrene.
Deleskriveren skal afskediges og Delehaven overdrages Godtfred Mikkelsen. Noget Blaar skal sendes til Fadeburskvinden paa Haderslevhus. — *Kgl. Bibl.*

I ued Eder nocksom at Errindre, at der bleff taliid Om deeleskriiffuerens [4]) Regenskab, førend Ieg drog fraa køben: Sa Endog samme Regenskab mueligdt Endomstund inted ferdigd Er, daa skall hand dog affskaffis Och deelehaffuen [5]) befahlis godtfriid Myckelssøn [6]), Som dertiil kan hollis (!) En

Oversættelse:

I ved nok at erindre, at der blev talt om deleskriverens [4]) regnskab, før jeg drog fra København. Så endog om samme regnskab muligvis endnu ikke er færdigt, da skal han dog afskediges, og delehaven [5]) betros til Godtfred Mikkelsen [6]), som dertil kan holdes...

[1]) Efterskriften findes paa et løst Blad.
[2]) Nægd, Nabolag, Omegn (svensk: nejd).
[3]) Hofmønsterskriveren Hans Bøjesen.
[4]) Jakob Jensen. Jvfr. ovfr. Brev af 6. Novbr. 1634 (Nr. 342).
[5]) Se S. 85. [6]) Skriver paa Bremerholm (se S. 115). 3. Septbr. 1635 fik han Brev om at forvalte Tømmerskrivers Bestilling sammesteds (Sjæll. Reg. XIX, 3

Side 297

Brev 352/3 * 18. Novbr. 1634 (Fortsættelse)

skriffuerdreng. Der skall indpackis udi faade Eller packer 2 Skippund Hør blaar Och hiid tiil fadebursskuynden med En ligger forskyckis, huortiil herhuos framskyckis En Paass. Samme Blaar skall saledis packys, at dy paa bønderuogne uell kan framkomme. Haderssleff den 18 *Nouem: Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

Oversættelse:
...skriverdreng. Der skal indpakkes i fade eller pakker 2 skippund hørblår og sendes hid til fadeburskvinden med en dertil beskikket transportør (ligger), hvortil herhos fremsendes et pas. Samme blår skal således pakkes, at det vel kan fremkomme på bøndervogne. Haderslev den 18. november anno 1634. Afsender: Christian. Udskrift: Til rentemestrene til hånde.

Brev 353/3 * 24. Novbr. 1634

Til Rentemestrene.
En Lygte skal prøves i Børnehuset og derefter sendes til Kolding. Om Indkjøb af Humle og Flæsk. Der skal sendes en Prøve af noget forgyldt Sølv. Christoffer Vogt, der er arresteret i Kjøbenhavn, skal frigives, hvis Arresten kun er begrundet i, at han ikke har betalt Told. — *Kgl. Bibl.*

Stackiid førend ieg drog fraa køben:, da fiick ieg løchtemageren sammestedtz en lychte at flii, huorudi saad thuende kriistal steene, Huilcken y fra lychtemageren skal affodere och den Hans Markodan tilstille, at hand forsøger, huad *effect* den kan gørre y børnehussid pa en aff siiderne, som dy sidder og weeuer Paa, saoch dersom Børnen staar och spiinder wullen. Naar nu samme lychte saledis forsøgdt er, daa skall den well foruaarid sendis henad kolding. Myntemeisterne skal strax gørre En prøffue aff ded forgylthe Sølff och sende mig hiid med denne breffuisser. Huorledis att den hummell, som heer Er att bekomme, falder, ded Erfahrer y aff den heerhuss føiiede Proba, huoraff Skeppen kommer at staa 11 Skilling lybsk. Heer I landid er temmelig køb paa fleesk, Skippundid for 20 rix daler, Och mueligdt faar man bedre køb derpaa med ded første. Skulle der købis nogiid enten til hofnholdingen eller tiil holmmen, daa formener ieg, at man fyck bedre køb her y landiid end y danmarck.

Oversættelse:
En kort tid (stakket tid) før jeg drog fra København, da fik jeg lygtemageren sammesteds til at færdiggøre (flii) en lygte, hvori der sad to krystalsten, hvilken I skal afkræve lygtemageren og

tilstille Hans Markodan, for at han forsøger, hvad virkning (*effect*) den kan gøre i Børnehuset på en af siderne, som de sidder og væver på, så og dersom børnene står og spinder ulden. Når nu samme lygte således er afprøvet, da skal den vel forvaret sendes hen ad Kolding. Møntmestrene skal straks gøre en prøve af det forgyldte sølv og sende mig hid med denne brevviser. Hvorledes det forholder sig med den humle, som her er at få, det erfarer I af den herhos føjede prøve (*proba*), hvoraf skæppen kommer til at stå i 11 skilling lybsk. Her i landet er der rimelig handel (temmelig køb) på flæsk, skippundet for 20 rigsdaler, og muligt får man bedre køb derpå med det første. Skulle der købes noget enten til hofholdningen eller til Holmen, da mener jeg, at man fik bedre køb her i landet end i Danmark.

Side 298

Brev 353/3 * 24. Novbr. 1634 (Fortsættelse)

Christoffer fogiidtz [1]) tiiener haffuer werrid heer Och siig beklagiid, at hans hossbund er *Arresterit* y køben: Daa Eptherdi mig sagen inted er beuist, huorfor hand Er tagen y arrest, Huorfor y mig derom skall *Auisere*, Och saaframdt samme købmand for inted andid er *arresterit* en for tollen, hand skall inted haffue erlagdt, daa skall hand igen *Relaxeris*, Och uill Ieg uell fiinde hannem, naar hand skall haffue penning tiil kiill, om hand haffuer giiordt klaar derfor eller Eii. Flenssborg den 24 *Nouem: Anno* 1634.
Christian.
Eptherdi [2]) Ieg achter at købe En Party aff samme humle tii[l]att forsøge, huorledis den uyll skycke Sig y dy kyster, som dertiill bestiildt Er, Daa Skall y med all fliid uerre derom, att kysterne bliiffuer ferdig, saledis som be- fahliid Er.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

Oversættelse:
Christoffer Fogeds [1]) tjener har været her og klaget over, at hans husbond er arresteret i København. Da sagen ikke er mig bevist, hvorfor han er taget i arrest, skal I informere (*auisere*) mig derom, og såfremt samme købmand ikke er arresteret for andet end for tolden, som han ikke skal have erlagt, da skal han løslades (*relaxeris*) igen. Og jeg vil nok finde ham, når han skal have penge til kile (møntfremstilling), om han har gjort klar derfor eller ej. Flensborg den 24. november anno 1634.
Afsender: Christian.
Efterdi [2]) jeg agter at købe et parti af samme humle til at forsøge, hvorledes den vil skikke sig i de kister, som dertil er bestilt, da skal I med al flid være over, at kisterne bliver færdige, således som det er befalet. Udskrift: Til rentemestrene til hånde.

Brev 354/3 * 24. Novbr. 1634

Til Frederik Günther.
Udkast til en Skrivelse til Hertug Frederik af Gottorp, hvori udtales Misfornøjelse med, at dennes Moder, Hertuginde Augusta, nægter at underkaste sig Bestemmelserne i Unionen mellem Hertugdømmerne og Danmark. — *Geh. Ark.*

An den Her: v: Holstein. Ich habe auss seinem Schreiben verstanden, das er Erstes tages mit seiner fraw mutter [3]) sich der sachen halber

Oversættelse:

Til herren von Holstein. Jeg har af hans skrivelse forstået, at han i de første dage med sin frue moder [3]) sig på grund af sagen...

[1]) Jvfr. ovfr. S. 283.
[2]) Efterskriften er skreven paa et løst Blad.
[3]) Hertuginde Augusta, Kongens Søster. Kongens Strid med hende drejede sig, som tidligere (S. 140 f.) omtalt, om det af Enkedronning Sophie opsatte Inventarium over sine Efterladenskaber, af hvilket Hertuginden uretmæssig havde sat sig i Besiddelse af begge Exemplarer. I et Brev af 17. Novbr. 1634 (Koncept. i Inländ. Concepten) havde nu Kongen opfordret hende til i Følge Bestemmelserne i Unionen af 1533 at lade Striden afgøre ved en Kjendelse af 8 af Kongens og 8 af Hertug Frederiks Raader, som skulde samles i Kolding,

Side 299
bereden wolle vndt miir mit dem forderligsten beskeiidt wissen lassen. Weiil aber miir skon Ihr andtwort zugekommen desses Eiinhaldtz, Sii könthe sich zu der *Vnion* nit verstehen in betrachtung, diiselbe ginge nur auff dii Regiirende herren, worauss Ich Sliissen kan, Sii werde sich ebenmessig kegen dem herdtzogen Erkleeren. Weiil Ich nun allezeiit in den gedancken gestanden, dass alle dii herren von holstein, So mit der kron dennema[r]ck *Vniiret*, darEin begriffen Seindt, Alss begehre Ich von H: frii: zu wissen, Ob Er radtsam befindet, dass Ich Eiin ander *forum* suchen soll dan dii *Vnion*, So vnsere fohrfaren beliibet vndt sich darbeii woll befunden [1]).

355. 24. Novbr. 1634.

Til Frederik Günther.
Kongen forlanger, at hans Søster, Hertuginde Augusta af Holsten, blot skal forevise det af Enkedronning Sophies Inventarier, som er i hendes Besiddelse. — *Geh. Ark.*
Weiil meiine Schuester nit leunen kan, dass Io zuehne *Inuentarij* verhanden gewissen, so Eiins laudtz wahren, beide mit der fraumutter hand geskriiben, woruon nach der fraumutter Sehliigen mutterlicher *disposition* Ich das Eiine vndt dii beiide töchter dass ander haben solthen, Alss begehre Ich, dass sii dass Ihrige herzeiige, dass Ich Es nur

Oversættelse:
...berede ville og lade mig vide med hurtigste besked. Hvorvel der dog allerede er tilkommet mig hendes svar af det indhold, at hun ikke kunne gå ind på unionen i betragtning af, at samme kun angik de regerende herrer, hvoraf jeg kan slutte, at hun på samme måde vil erklære sig over for hertugen. Da jeg nu altid har været i den tanke, at alle herrerne af Holsten, som er forenet (*vniiret*) med Danmarks krone, var indbefattet deri, så ønsker jeg af hr. Frederik at vide, om han finder det rådeligt, at jeg skal søge et andet forum end unionen, som vores forfædre behagede og befandt sig vel derved [1]).

Brev 355/3 * 24. Novbr. 1634

Til Frederik Günther.
Hvorvel min søster ikke kan benægte, at jo to inventarier har været forhånden, som var af ens indhold, begge skrevet med fru moders hånd, hvoraf jeg efter den salige fru moders moderlige disposition skulle have det ene og de to døtre det andet, så forlanger jeg, at hun fremviser sit, for at jeg blot...

og han havde samme Dag opfordret Hertug Frederik til at formaa sin Moder til at gaa ind herpaa (Koncept i Inländ. Concept.). Men Hertuginden, der havde Husum Amt som Livgeding, nægtede, at hun behøvede at rette sig efter Unionen, da hun ikke var regerende Fyrste.
[1]) Fr. Günther har paategnet paa Brevet: 24. Nov. I Inländ. Concept. findes en med hans Haand under denne Dag skreven Koncept til et Brev til Hertugen, ganske i Overensstemmelse med Kongens Udkast.

Side 300
Sehen mag, Ich begehre Es nit auss der Stuben, wohrein ess miir gezeiiget, zu dragen [1]).
Udskrift: Friderich gunther zu handen.

Oversættelse: må se det, jeg begærer det ikke bragt ud af den stue, hvori det er blevet vist mig [1]).
Adresse: Til Frederik Günther.

Brev 356/3 * 25. Novbr. 1634

Til de holsten-gottorpske Raader.
Kongen erklærer sig tilfreds med i deres Nærværelse at maatte se Enkedronning Sophies Inventarium, som Hertuginde Augusta har i sin Besiddelse. — *Geh. Ark.*

Wan Meiine Schuester dii von Holstein der fraumutter Seliigen *Inuentarium*, So Sii miit eigenen handen geskriiben, Miir zeiigen wiirdt, Alsso das Ich *in præsentia* H: friiderigs Rehten vndt diineren mich darein Ersehen kan, So habe ich genuck vndt gedencke Selbiige meiine Schuester des gesuchten *Inuentarij* halber nit weiither zu belangen. Flenssburg den 25 *Nouem: Anno* 1634. Christian.
Udskrift: Den Sambdtlichen Holsteinsken Rehthen gottorpskes theiils zu handen

Oversættelse:
Når min søster, hende fra Holsten, viser mig den salige moders inventarium, som hun har skrevet med egne hænder, således at jeg i overværelse af hr. Frederik Rehten og tjenere kan få indsigt deri, så har jeg nok og tænker ikke yderligere at ulejlige samme min søster på grund af det søgte inventarium. Flensborg den 25. november år 1634. Christian. Adresse: Til de samlede holstenske råder for den gottorpske dels vedkommende.

Brev 357/3 * 26. Novbr. 1634

Til Christian Friis.
Nogle af Rigsraaderne skulle dømme i Sagen med Gabriel Marselis's Svigersøn, som er arresteret i Kjøbenhavn. Kongen

Oversættelse: Til Christian Friis. Nogle af rigsråderne skal dømme i sagen med Gabriel Marselis' svigersøn, som er arresteret i København. Kongen

[1]) Paategning af Fr. Günther: 24. Novbr. 1634. I en Efterskrift til den S. 299 omtalte Koncept til en Skrivelse til Hertug Frederik har Fr. Günther i Følge Kongens Ordre fremhævet, at Hertuginden foruden det Inventarium, som laa i en forseglet Kapsel og er blevet produceret af hende, endnu har haft en anden Original, ligeledes skreven med Enkedronning Sophies Haand, hvilket hun vist ikke vil benægte. Men efter Enkedronningens Bestemmelse skulde det ene Exemplar være hos Kongen, det andet hos hans Søster, og Kongen ønsker nu, at Hertugen maa faa denne til blot at fremvise det.

Side 301

Brev 357/3 * 26. Novbr. 1634

har hørt flere stærke Geværsalver, hvilket vist ikke varsler godt med Hensyn til Fredsforhandlingerne. — *Kgl. Bibl.*

Gabriiel Marsiilius haffuer uerrid heer Och beklagiid siig, At hans datterman [1]) er *Arristerit* y køben:, wansiiet hand haffuer bødiid borgen for siig. Saa Paded man kan komme til ende dermed, da er der gangen befahling ud tiil dii Neste udaff Raadiid, at dy sagen skall forhøre och derudi dømme.
Dii *Auisser*, man haffuer aff tyssland, giiffuer mig lyden forhabning til at tencke paa friidtz *tractationen*. Dertelmed kommer ded dertiil, At ieg nu siist ymellom løffuerdag Och søndag *cum magna Animj passione* hørde offuer dii 14 *Muschatader* heer vden for paa marcken, sa Naturlig som et sterckt *companj* haffde standen udi *Bathalię* for myne Øiien och løst derris *Musketter*, Och at den Ene haffde stercker laad end den anden, *Item* at der uaar dem yblandt, som uaar sildiger bleffuen ferdig, Huilckid uaarede fraa klocken uaar hardtad thu och indtill klocken uaar Neer fiihre, at fiirbøderen kam ind y stuen och giorde Iild. Der nu Iilden brende, at ieg den udi sengen kunde høre, daa hørde Ieg Enda tree *Salluer*, Och tellede Ieg udi den mellomste Sex Skud, som kam siilder herfor end dy andre, Saat ded er *pręsummerlich*, at ded inted gaad

Oversættelse:
Gabriel Marselis har været her og beklaget sig over, at hans svigersøn [1]) er arresteret i København, uanset at han har tilbudt kaution for sig. For at man kan komme til en ende med det, da er der udgået befaling til de nærmeste af rådet om, at de skal forhøre sagen og dømme deri.
De aviser, man har fra Tyskland, giver mig liden forhåbning til at tænke på fredstraktaten. Dertil kommer det, at jeg nu sidst mellem lørdag og søndag med stor sjælelig lidenskab hørte over de 14 musketerer her udenfor på marken, så naturligt som om et stærkt kompagni havde stået i slagorden for mine øjne og afskudt deres musketerer, og at den ene havde stærkere ladning end den anden, ligeledes at der var dem iblandt, som var senere blevet færdige, hvilket varede fra klokken var næsten to og indtil klokken var nær fire, at fyrbøderen kom ind i stuen og gjorde ild. Da ilden nu brændte, så jeg kunne høre den i sengen, da hørte jeg endda tre salver, og jeg talte i den mellemste seks skud, som kom senere herfor end de andre, så det er formodentligt, at det intet godt

[1]) Gabriel Marselis's Svigersøn Albert Baltser Bernts var bleven arresteret i Kjøbenhavn paa Grund af en Tiltale, som Byfogeden Eske Jensen og Kæmneren Peder Matthiesen havde til ham, henholdsvis paa Kongens og Byens Vegne, angaaende den 6te og 10de Penge, som de forlangte, at han skulde erlægge af den Arv, der var tilfalden ham efter hans afdøde Moder Nille Baltsers. D. 26. Novbr. befalede Kongen Christian Friis, Klavs Daa, Hans Lindenov og Just Høg at tage Sagen for sig og dømme i den, fordi Borgmestre og Raad i Kjøbenhavn selv vare interessere de i den (Sjæll. Tegn. XXV, 359). Samme Dag opfordrede Kongen Borgmestre og Raad i Kjøbenhavn til at frigive Bernts, for at denne kunde klarere sin Svigerfaders Regnskaber med Kongen; Bernts havde lovet, at hans Fuldmægtig Niels Sørensen skulde blive i Kjøbenhavn og svare til Sagen, og Gabriel Marselis var gaaet i Borgen for den omstridte 6te og 10de Penge (Sjæll. Tegn. XXV, 360).

Brev 357/3 * 26. Novbr. 1634

(Fortsættelse fra forrige side nr. 301) betyder. Den Alsommechtigste herre Och gud *Dirigere* alting Siiet hellige Naffn tiil loff, Priiss och Ehre, Sa bliiffuer alting epther hanss gudommelige welbehag forrettid. *Vale*. Flenssborrig den 26 *Nouem: Anno* 1634. Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss tiil hande.

Oversættelse:
(Fortsættelse fra forrige side nr. 301) betyder. Den almægtigste herre og Gud styre alting, hans hellige navn til lov, pris og ære, så bliver alting forrettet efter hans guddommelige velbehag. Lev vel. Flensborg den 26. november år 1634. Christian. Adresse: Til kansleren hr. Christian Friis.

Brev 358/3 * 26. Novbr. 1634

Til Rentemestrene. Om Reparation af Gulvet i det røde Kammer paa Kjøbenhavns Slot. — *Kgl. Bibl.*
Rentemeisterne skall kreffue hoffuidnøggelen aff *M: Andres* [1]) och dermed lucke ded Røde kammer Op Och lade Steenhuggeren beese gulliid derudi, At hand sammestedtz kan legge gulliid med Ølandtske fliisser hen ymod Paaske tyder. Dy thuende Skaab, Som Staar udi samme kammer, skall Lyfftiss op fraa Iorden, Saat man derunder kan legge gulliid med gemeene Aastrag, Naar Steenhuggeren Er saa Neer ferdig, at hand kan beginde med gulliid at legge.
Flensborrig den 26 *Nouem: Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

Oversættelse:
Rentemestrene skal kræve hovednøglen af mester Andreas [1]) og dermed lukke det røde kammer op og lade stenhuggeren besigtige gulvet derude, at han samme sted kan lægge gulvet med ølandske fliser hen imod påsketid. De to skabe, som står i samme kammer, skal løftes op fra jorden, således at man derunder kan lægge gulvet med almindeligt estrich, når stenhuggeren er så nær færdig, at han kan begynde at lægge gulvet. Flensborg den 26. november år 1634. Christian. Adresse: Til rentemestrene.

Brev 359/3 * 27. Novbr. 1634

Til Rentemestrene. De skulle fortinge Kongens Søn, Hans Ulrik Gyldenløve, i Kost hos godt Folk i Kjøbenhavn, saa nær Slottet som muligt af Hensyn til, hvad han skal lære paa Holmen og i Arkeliet. -- *Kgl. Bibl.*

---

[1]) Andreas Bentzwinger. Se S. 91.

Side 303

Brev 359/3 * 27. Novbr. 1634

(Fortsættelse fra forrige side nr. 302)
Rentemeisterne skall fortiinge Hanss wldriich y kost huos gaadt folck y køben: [1]), ded neste Slottiid Skee kan, Paded hand distebedre ded, som hannem Paa holmen Och udi *Archeliit* at lehre befahliid, kan Sette y werck. Flenssborrig den 27 *Nouem: Anno* 1634. Christian. Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

Oversættelse:

(Fortsættelse fra forrige side nr. 302) Rentemestrene skal akkordere om Hans Ulrik i kost hos godt folk i København [1]), så nær slottet som det kan ske, for at han des bedre kan sætte det i værk, som er ham befalet at lære på Holmen og i tøjhuset. Flensborg den 27. november år 1634. Christian. Adresse: Til rentemestrene.

Brev 360/3 * 27. Novbr. 1634

Til Rentemestrene.
Om Ønsker efter en indsendt Designation at faa at vide, hvad der tilkommer Officererne og Søfolkene paa Orlogsskibene ved Glückstadt. — *Kgl. Bibl.*
Herhuoss findiss En *Desingnation* pa ded folck, som findis paa Orloffskiiben udi glyckstadt, Epther huilcken y skall mig laade uyde, Huad samme Søefolck med derris *officerer* tiilkommer, Paded man derris offuerløb kan gaa forbii, Och dii kan bekomme ded, huortiil dy er berettigid.
Flenssborrig den 27 *Nouem: Anno* 1634.
Christian.
Udskrift: *Postscriptum* Renthemeisterne tiill hande [2]).

Oversættelse:
Til rentemestrene. Kongen ønsker efter en indsendt designation at få at vide, hvad der tilkommer officererne og søfolkene på orlogsskibene ved Glückstadt. — *Kgl. Bibl.* Herhos findes en fortegnelse over det folk, som findes på orlogsskibene i Glückstadt, efter hvilken I skal lade mig vide, hvad samme søfolk med deres officerer tilkommer, for at man kan undgå deres renderi, og de kan få det, hvortil de er berettiget. Flensborg den 27. november år 1634. Christian. Adresse: Efterskrift til rentemestrene [2]).

Brev 361/3 * 27. Novbr. 1634

Til Tolderen Søren Terkelsen. Ordre om Anvendelsen af de Penge, som findes i Toldkassen i Glückstadt. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1633—34.*

[1]) Af Kongens Brev af 20. Decbr. 1634 ses, at han kom i Kost hos Lavrits Hammer.
[2]) Det kan bemærkes, at skjønt Brevet er et selvstændigt, tyde dog dets Folder paa, at det har været afsendt sammen med det nærmest foregaaende (Nr. 359).

Side 304

Brev 361/3 * 27. Novbr. 1634

(Fortsættelse fra forrige side nr. 303)
Dii 20317 daler, Som findis in Cassa, Skall Anleggiss, Som Eptherfølger.
Soldaterniss Lehning tiil Iull . . . . . 2518 dl:
Nyckell kockis wexell . . . . . 4000 dl:
Iohan Baarbes pa handen for haamp . . . . . 3000 dl:
Brunsuigs hummel at købe tiil Nordrup. . . . . 1000 dl:
Geffuerdt tyttecken [1]) Paa handen . . . . . 2100 dl:
Oluff Steffensøn [2]) paa handen for tømmer . . . . . 2200 dl:
Maaleren [3]) Paa handen . . . . . 1000 dl:
Dønneckemeisteren pa handen . . . . . 3000 dl:

Tolskriiffernes Løn tiil S: Mickelssdag. . . . . 1200 dl:
Wrtegaardtzmanden paa handen . . . . . 500 dl:
Hanss Stenuynckell paa handen . . . . . 500 dl:
Tiil at dyge med Och at Reparere ded med, som ingen forhaling lyde kan . . . . . 2000 dl:
Huad nu den Ene kan kortis och den anden tiilleggis aff denne fortegnelsse, ded kan Skęe Saa ner som ded, som udi beholding uill bliiffue tiill att asseurere ded gamle werck med.
Flenssborrig den 27 Nouem: Anno 1634.
Christian.
Udskrift: Søren Terckelssøn tiill hande.

Oversættelse:
(Fortsættelse fra forrige side nr. 303)
De 20317 daler, som findes i kassen, skal anvendes, som efterfølger.
Soldaternes løbende løn til jul . . . . . 2518 dl.
Mikkel Koks veksel . . . . . 4000 dl.
Johan Barbe på hånden for hamp . . . . . 3000 dl.
Brunsvig-humle at købe til Nordrup. . . . . 1000 dl.
Gevert Tyttecken [1]) på hånden . . . . . 2100 dl.
Oluf Steffensen [2]) på hånden for tømmer . . . . . 2200 dl.
Maleren [3]) på hånden . . . . . 1000 dl.
Dæmningsmesteren på hånden . . . . . 300 dl.
Toldskrivernes løn til sanktmikkelsdag. . . . . 1200 dl.
Urtegårdsmanden på hånden . . . . . 500 dl.
Hans van Steenwinckel på hånden . . . . . 500 dl.
Til at bygge diger med og at reparere det med, som ingen opsættelse kan tåle . . . . . 2000 dl.
Hvad der nu kan trækkes fra hos den ene og lægges til hos den anden af denne fortegnelse, det kan ske så nær som det, som vil forblive i behold til at sikre det gamle værk med.
Flensborg den 27. november år 1634.
Christian.
Adresse: Til Søren Terkelsen.

Brev 362/3 * 28. Novbr. 1634

Til Christian Friis.
Han skal fremtage Hertuginde Augusta af Holstens Obligation til Kongen paa 46,000 Dlr. og sende den til Kongen henimod Omslaget. Hertuginden har dristet sig til at unddrage sig fra Unionen. — Kgl. Bibl.

[1]) Maaske den Gevert Tømmermand, som Kongen nævner i sin Dagbog for 1629 (Dsk. Saml. V, 72).
[2]) Han nævnes 1639 som en Mand, der leverede Kongen Bjelker (Dsk. Saml. V, 82).
[3]) Eller „Maalerne“.

Side 306

Brev 363/3 * 29. Novbr. 1634

(Fortsættelse fra forrige side nr. 305)
Dy uogne, som tiil haderssleff pengene laader, skall dem føre tiill Mydsund, Huor andre uogne skall møde, Som Pengen skall føre hen tiill Christianpriis Och inted tiill kyll.

Flenssburch den 29 Nouem: Anno 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

Oversættelse:
(Fortsættelse fra forrige side nr. 305)
De vogne, som lader pengene til Haderslev, skal føre dem til Mysunde, hvor andre vogne skal møde, som skal føre pengene hen til Christianspris og intet til Kiel.
Flensborg den 29. november år 1634.
Christian.
Adresse: Til rentemestrene.

Brev 364/3 * 29. Novbr. 1634

Til Frederik Urne.
Drejeren paa Frederiksborg skal lave Kongen en Brevglatter af Elfenben. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Dreyeren paa Frederichsborgh skall Strax giøre mig itt tingest aff Elffenbeen, som mand bruger till breffue at legge sammen [1]), huilckett skall vere noget krumt, paa det mand desbedre dermed kand Stryge. Naar dett er ferdigt, da skall du dett forskicke hen till Rentemesterne, at de dett fremskicker. Flensborgh dend 29 Nouembris Anno 1634 [2]).

Oversættelse:
Til Frederik Urne.
Drejeren på Frederiksborg skal lave kongen en brevglatter af elfenben. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.
Drejeren på Frederiksborg skal straks gøre mig en tingest af elfenben, som man bruger til at lægge breve sammen med [1]), hvilket skal være noget krumt, for at man des bedre kan stryge dermed. Når det er færdigt, da skal du skikke det hen til rentemestrene, at de fremsender det. Flensborg den 29. november år 1634 [2]).

Brev 365/3 * 29. Novbr. 1634

Til Frederik Günther.
Han skal opsætte en Instrux for sig selv som Afsending til Kejseren, hvorefter han skal virke for Freden og for en Forlængelse af Tilladelsen til at hæve Elbtolden. — Geh. Ark.

Friderich gunther
Soll eiine Instruction auff seiine persohn an den keysser machen [3]) dessen Eiinhaldtz, Das er erstes tages sich von hinnen nach wiien erheben Sol. Wan er nun da-

Oversættelse:
Til Frederik Günther.
Han skal opsætte en instruks for sig selv som afsending til kejseren, hvorefter han skal virke for freden og for en forlængelse af tilladelsen til at hæve elbtolden. — Geh. Ark.

Frederik Günther

skal lave en instruks for sin egen person til kejseren [3]) med det indhold, at han på den første dag skal begive sig herfra mod Wien. Når han nu der-

[1]) Jvfr. S. 254 f.
[2]) Modtaget paa Frederiksborg 6. Decbr.
[3]) Instruxen blev først udstedt d. 19. Januar 1635. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 310.

Side 307

Brev 365/3 * 29. Novbr. 1634

(Fortsættelse fra forrige side nr. 306)
selbsten angelanget, Sol er sich bei den geheiimen Rehten angeben vndt um *priuat* Audiens anhalten, vndt wan im diiselbige verstattet wiirdt, So sol er nach uberreithem *creditif* vndt abgelegethen *curialien* fur vndt anbringen, Dass wiir in keiinen zueiffuel setzen, Es seii I: k: w: vndt L: Io noch in friisker gedechtnus, was wiir zu mehrmahlen dess friidens halber an deroselben gelangen lassen, vndt was I: k: w: vndt L: vnss darauff zur andtwordt gegeben. Weiil aber dii friidens *tractaten* Nun ein zeiitlanck in Stecken gerathen, Ohne zueiiffuel durch friidhessige Personen verhinderung, Alss haben wiir nit vnterlassen wollen derselbiigen halber durch diisse abskiickung zu Errinneren vndt souill mugelich zu *Reassumiren*. Hiibei mussen alle dii *Rationes* angezogen werden, So I: k: w: vndt L: zu friidsame gedancken *mouiren* können, vndt das dass glyck wehnich zu trawen. Vnser diiner hatt nit zu eiilen, wan Er *in loco* Ist, Sondern sol siich immerzu, souill mugelich, beii den fohrnemsten *Insinuiren* vndt immerzu das *negotium pasificationis Vrgiren* vndt darneben *Expissiren*, wii ihnen Dass franssösiske werck in deudtzlandt ansteet, Ob Ihnen dasselbige nit zum friiden *disponiren* kan. Er sol auch guthe achtung haben, was sii alda um den Chur: v: Saxen *Iudiciren*. Wan Er nun *Audiens* beii dem keysser gehabdt, so soll er dii keysserin vnserendt wegen *salutiren* vndt vnseres skreiiben I: L: *presentiren*. Vndt weiil nit zu zueiiffuelen das daselbensten der hamburger Io gedacht wiirdt, Alss soll vnser diiner gelegenheiit suchen zu Erfahren, Ob dii keiisserin Niit vermeinet zu Erhalten zu sein, dass dii Iahrskaren uber den zollen auff der Elbe nit etwass könthen *prolongirit* werden Nach verfliissung der 4 Iahr. Miit *Marsilio* Soll geredet werden, doch inss geheiim, vonuegen des wexelss naher wiien vndt zurucke wiiderum. Flenssburch den 29 *Nouembris Anno* 1634. Christian. Udskrift: Friiderich gunther zu handen.

Oversættelse:
(Fortsættelse fra forrige side nr. 306)
selv ankommet, skal han melde sig hos de gehejmeråd og ansøge om privat audiens, og når samme bliver ham bevilget, så skal han efter overrækkelse af kreditiv og efterlevelse af de officielle høflighedsformer forebringe og anføre, at vi ikke nærer nogen tvivl om, at det jo endnu står i Deres kejserlige majestæts friske erindring, hvad vi gentagne gange har ladet tilgå samme angående freden, og hvad Deres kejserlige majestæt har givet os til svar derpå. Men da fredsforhandlingerne nu i et stykke tid har været gået i stå, uden tvivl på grund af fredsfjendtlige personers hindring, så har vi ikke villet undlade angående samme at påminde gennem denne udsendelse og så vidt muligt at genoptage dem. Herved må alle de grunde anføres, som kan bevæge Deres kejserlige majestæt til fredelige tanker, og at man ikke skal stole for meget på lykken. Vores tjener har ikke grund til at ile, når han er på stedet, men skal hele tiden, så vidt muligt, indynde sig hos de fornemste og hele tiden drive på fredsværket og derhos udfritte, hvorledes det franske værk i Tyskland behager dem, om det samme ikke kan stemme dem til fred. Han skal også have godt øje med, hvad de dér dømmer om kurfyrsten af Sachsen. Når han nu har haft audiens hos kejseren, så skal han hilse kejserinden på

vore vegne og præsentere vores skrivelse for Deres kærlighed. Og da der ikke er tvivl om, at der sammesteds vil blive tænkt på Hamborg-sagen, så skal vores tjener søge lejlighed til at erfare, om kejseren ikke mener at kunne opnå, at åremålet over tolden på Elben overhovedet kunne forlænges efter forløbet af de 4 år. Med Marselis skal der tales, dog i hemmelighed, på grund af vekslen til Wien og tilbage igen. Flensborg den 29. november år 1634.
Christian.
Adresse: Til Frederik Günther.

Side 308

Brev 366/3 * 29. Novbr. 1634

Til Frederik Günther.
Der skal opsættes en Skrivelse til Amtmanden i Haderslev Jørgen Ahlefeldt om 600 Favne Brænde, der skulle hugges i Stenderup Skov. — Geh. Ark.

Eiin skreiiben an Iörgen v: Anefeldt [1]), dass er alssofordt in Stenderup holdtz 600 fuder holdtz Soll hawen lassen von verzehrethenn Baumen vndt dassselbige in mein Skyff dii flaadluss genandt laaden lassen. Vndt soll Er den hausfogiid auff haderssleben darzu verordnen, dass er dy auffsich[t] daruber nebenst den holdtzfögden daruber habe.
NB in abwessend dess ambdtmanss soll selbiger hausfogidt den briiff brechen vndt demselbigen Nachleben [2]).
Flensburg den 29 Nouem: Anno 1634.
Christian.
Udskrift: Friderich guntheren zu handen.

Oversættelse:Til Frederik Günther.
En skrivelse til Jørgen von Ahlefeldt [1]), at han straks skal lade hugge 600 læs træ i Stenderup af udgåede træer og lade samme laste i mit skib, kaldet Fladlusen. Og han skal tilforordne husfogden i Haderslev dertil, at han har opsyn derover sammen med skovfogden.
NB i amtmandens fravær skal samme husfoged åbne brevet og efterleve det [2]).
Flensborg den 29. november år 1634.
Christian.
Adresse: Til Frederik Günther.

Brev 367/3 * 30. Novbr. 1634

Til Frederik Günther (?).
Befaling til at Kongens Brevkammer at udtage Hertuginde Augusta af Holstens Obligation samt den Kapsel, hvori Enkedronning Sophies Inventarium har været. — Geh. Ark.

Weiil du ltzo deiinen weck nach kopen: Niimst, So sollestu auss der briiffkammer der Herdtzogin von holstein Obligation auff dy 46000 daler Nebenst der kapsell, worein das Inuentarium gewessen, mit heruber nemmen.
Vndt weiil der Chanseler den Slissell zum gewelbe

Oversættelse:Til Frederik Günther (?).
Befaling til kongens brevkammer om at udtage hertuginde Augusta af Holstens obligation samt den kapsel, hvori enkedronning Sophies inventarium har været. — Geh. Ark.

Da du nu tager din vej til København, så skal du fra brevkammeret medtage herover hertuginden af Holstens obligation på de 46000 daler samt den kapsel, hvori inventariet har været.
Og da kansleren har nøglen til hvælvingen

---

[1]) Jørgen Ahlefeldt til Qvarnbek, f. 1589 † 1641. Han var Amtmand i Haderslev fra 1629 til sin Død. Rhode, Samlinger til Haderslev-Amts Beskrivelse S. 46.
[2]) I Inländ. Concept. findes en af Fr. Günther opsat Koncept til et Brev til Jørgen Ahlefeldt i Overensstemmelse med Kongens Ordre.

Side 309

Brev 367/3 * 30. Novbr. 1634

(Fortsættelse fra forrige side nr. 308)
hatt, So mussestu dich zu Anderskou Erkundigen, Ob er zu kopen: Oder auff seiinem hoffue [1]) Ist, auff das du im mein skreibendt zustellen kanst.
Flenssburch den 30 Nouem: Anno 1634.
Christian.

Oversættelse:
(Fortsættelse fra forrige side nr. 308)
har, så må du forhøre dig på Antvorskov, om han er i København eller på sin gård [1]), for at du kan tilstille ham min skrivelse.
Flensborg den 30. november år 1634.
Christian.

Brev 368/3 * 30. Novbr. 1634

Til Rentemestrene.
Kongen ønsker Oplysning om Tilstanden i Børnehuset og ytrer sin Misfornøjelse med Hans Markdanner som Tilsynsmand. — Kgl. Bibl.

Med denne breffuisser Skall y lade mig tilstanden y børnehussid uyde, om alting derudinden Epther myn anordnung tiilgaar, Isønderlighed Om den Docter derinde gør siit officium fyllist.
Denne uynter Maa man Slyde tyden hen med M: Maarkodan, paa forarid habiss Ieg att skaffe En derhen, Som bedre skall taage y derris hand End denne [2]).
I skall sende mig fortegnelssen paa Markodans gaisi, som uden thuiffuell løbber høiier End den profit, hand haffuer giiordt. Der skall framskiickes en desingnation Paa, huissom udi Børnehussiid giiordt Er, Siiden Ieg derfraa er forreissid. Och uiill ieg uyde, huorlediss ded er faat med den waalckmølle, Som Skulle driiffuis med Øxen eller heste, Item Om ded gaar nogiid fordt med att maale Maaldtid [3]), som skall udi dy kyster, som dertill giiordt Er.
Flenssborre den 30 Nouem: Anno 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande 4).

Oversættelse:

Til rentemestrene.
Kongen ønsker oplysning om tilstanden i Børnehuset og ytrer sin misfornøjelse med Hans Markdanner som tilsynsmand. — Kgl. Bibl.

Med denne brevviser skal I lade mig vide tilstanden i Børnehuset, om alting derinde tilgår efter min anordning, især om den doktor derinde gør sin pligt fuldt ud.
Denne vinter må man slide tiden hen med mester Markdanner, på foråret håber jeg at skaffe en derhen, som bedre skal tage dem i sin hånd end denne [2].
I skal sende mig fortegnelsen over Markdanners udgifter, som uden tvivl løber højere end den profit, han har gjort. Der skal fremsendes en fortegnelse over, hvad der er gjort i Børnehuset, siden jeg rejste derfra. Og jeg vil vide, hvorledes det står til med den valkemølle, som skulle drives med okser eller heste, ligeledes om det går noget fremad med at male maltet [3]), som skal i de kister, som er gjort dertil.
Flensborg den 30. november år 1634.
Christian.
Adresse: Til rentemestrene 4).

[1]) Kragerup i Løve Herred, ikke langt fra Antvorskov.
[2]) Hans Markdanner fik virkelig sin Afsked i April 1635 og blev efterfulgt af Johan Blücher (eller Blaucher). Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 134 f. O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 154.
[3]) ɔ: Maltet.
[4]) Paategning paa Brevet: „Receu le 13 xbris 1634".

Side 310

Brev 369/3 * 7. Decbr. 1634

Til Rentemestrene.
Kongen ønsker forskjellige Oplysninger om den paalagte Skat, om Kister til Humle og Malt i Provianthuset, om Børnehuset, om Skibet St. Annas Udrustning m. m. — Kgl. Bibl.
Renthemeisterne skall lade mig ued breffuisser wiide:

Huormegiid vdaff Skatten der Er indkommen, Syden att Ieg forreissid Er.

Om dy kyster til hummel Och Maaldt udi Prouianthussid er ferdig, Item Om der er begyndt at maale maldt til Samme kyster.

Huorledis werckid udi Børnehussid Staar, Item Om Docteren gør siit offitium derinde Och Retter sig epther den Siiste forordning med at optegne, huem hand curerer, Derhuoss Om der er mange Siige udi hussiid.

Huor Neer ded Er med S: Annis vdrustning, Och naar man dermed bliiffuer ferdig.

Om den Slusse ude ued ladgarden Er ferdig, Saat den Ingen skaade offuer uynter kan causere.

Om den Siiste waalckmølle, som driiffuis med heste eller Øxen, bliiffuer brugdt.

Huor mange Øxen der Er Stalliid.
Flenssborrig den 7 Decembris Anno 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande [1]).

Oversættelse:

Til rentemestrene.
Kongen ønsker forskellige oplysninger om den pålagte skat, om kister til humle og malt i provianthuset, om Børnehuset, om skibet St. Annas udrustning m. m. — Kgl. Bibl.
Rentemestrene skal lade mig vide ved brevviseren:

Hvor meget af skatten der er indkommet, siden jeg rejste.

Om de kister til humle og malt i provianthuset er færdige, ligeledes om der er begyndt at måle malt til samme kister.

Hvorledes arbejdet i Børnehuset står, ligeledes om doktoren gør sin pligt derinde og retter sig efter den sidste forordning med at optegne, hvem han kurrerer, derhos om der er mange syge i huset.

Hvor nær det er med St. Annas udrustning, og hvornår man bliver færdig dermed.

Om den sluse ude ved ladegården er færdig, så den ingen skade kan forårsage over vinteren.

Om den sidste valkemølle, som drives med heste eller okser, bliver brugt.

Hvor mange okser der er opstaldet.
Flensborg den 7. december år 1634.
Christian.
Adresse: Til rentemestrene [1]).

Brev 370/3 * 7. Decbr. 1634

Til Rentemestrene.
Der skal tilsendes Martin von Meden en Kvittering. Jørgen Vind skal paa sin Rejse til Omslaget tage saa mange Penge med som muligt, da det er meget vanskeligt og dyrt at faa Penge i Hertugdømmerne. — Kgl. Bibl.

Oversættelse:
Til rentemestrene.
Der skal tilsendes Martin von Meden en kvittering. Jørgen Vind skal på sin rejse til omslaget tage så mange penge med som muligt, da det er meget vanskeligt og dyrt at få penge i hertugdømmerne. — Kgl. Bibl.

[1]) Paategning paa Brevet: „Receu cette lettre le 15 xbris auec vn Trompet".

Side 311

Brev 370/3 * 7. Decbr. 1634

(Fortsættelse fra forrige side nr. 310)
Eptherdi Martiinus von der Meeden [1]) huoss mig Om hans kuytandtz haffuer ladiid anholde, Och Ieg inted seer, at man kan haffue nogen Profit deraff, at hannem den forhollis, Daa Skall hannem den ued breffuisser tilskiickis.

Ieg haffuer tiilforn ladiid Eder uyde, att Iørgen wiind siig henad kiill ymod Omslag Skall begiiffue, huorfor der skall tagiis saa mange penning med, Som ymmer mueligdt Er, Tii heer y landiid er inted fleere Penning at bekomme End 80 tussind daler, Man gørre ochsa saa megiid derom, som man och uyll. Huilcke dy Enda holder høiidt nock. Ieg mener, att H: frederich tiil gottorp faar att giiffue 8 pro Cento, om hand uiill haffue penning tiil Omslag.
Flenssborrig den 7 Decem: Anno 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande [2]).

Oversættelse:
(Fortsættelse fra forrige side nr. 310) Efterdi Martin von der Meden [1]) hos mig har ladet anholde om sin kvittering, og jeg intet ser, at man kan have nogen profit deraf, at den tilbageholdes for ham, da skal den skikkes ham ved brevviseren.
Jeg har forhen ladet jer vide, at Jørgen Vind skal begive sig hen imod Kiel imod omslag, hvorfor der skal tages så mange penge med, som overhovedet muligt er, thi her i landet er der ikke flere penge at få end 80 tusind daler, man gør også så meget derom, som man overhovedet vil. Hvilke de endda holder højt nok. Jeg mener, at hertug Frederik til Gottorp får at give 8 procent, hvis han vil have penge til omslag.
Flensborg den 7. december år 1634.
Christian.
Adresse: Til rentemestrene [2].

Brev 371/3 * 9. Decbr. 1634

Til Rentemestrene.
For at undgaa Klage af Gabriel Marselis over partisk Prøvning af noget Sølv i Kjøbenhavn, skal der sendes lige saa meget til Lybek for at prøves der. Kongen omtaler endvidere en Prøve af Humle samt noget i Stiftet Bremen indkjøbt Hamp. — Kgl. Bibl.

Ieg haffuer bekommid Eders skriiffuelsse aff breffuisser denne morgen, derhuos den probeerseddell paa ded sølff, huiilcken probering Marsilius uden thuiffuell uyl estimere for partiisk. Huorfor y skall ued en vdaff Rentheriid sende henad lybeck liige Saa mange Støcker Sølff, Som møntemeisteren y københaffuen proberid haffuer, At ded sammestedtz bliiffuer proberit, huorom herhuoss findis En Skriiffuelsse tiil borgemeister och Raad [3]). Och uyl haffuis

Oversættelse:
Til rentemestrene.
For at undgå klage af Gabriel Marselis over partisk prøvning af noget sølv i København, skal der sendes lige så meget til Lybæk for at prøves der. Kongen omtaler endvidere en prøve af humle samt noget i Stiftet Bremen indkøbt hamp. — Kgl. Bibl.
Jeg har modtaget jeres skrivelse fra brevviseren denne morgen, derhos den prøveseddel på det sølv, hvilken prøvning Marselis uden tvivl vil anse for partisk. Hvorfor I skal sende en fra rentekammeret hen imod Lybæk med lige så mange stykker sølv, som møntmesteren i København har prøvet, for at det bliver prøvet sammesteds, hvorom der herhos findes en skrivelse til borgmester og råd [3]). Og vil haves

[1]) Martin v. Meden fra Stade, ansat fra 1604 og med Afbrydelser til 1623 i det tydske Kancelli, fra 1623 Kongens Gehejmeraad. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 93.
[2]) Paategning paa Brevet: „R: le 15 xbris auec Hans Boisen".

[3]) En Koncept, dat. 9. Decbr., til en saadan Skrivelse findes i Inländ. Concept. Det blev Jørgen Karstensen, som kom til at

Side 312

Brev 371/3 * 9. Decbr. 1634

(Fortsættelse fra forrige side nr. 311)
yacht, at den, som derhen Sendiis, befahliis at betale waardynen, huiis hannem for syn wmage bør at haffue.
Den Proba aff den humle kan Ieg inted indbilde mig at uerre Riichtig. Den haamp, som Er købdt udi ded Stiifft Brehmen, kan inted komme fraam førend paa foraarid, ymod huilken tiid man Ochsaa først haffuer den at formode, Som nu der huoss Eder kan bestillis.
Flenssborg den 9 Decembris Anno 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiil hande [1]).

Oversættelse:
(Fortsættelse fra forrige side nr. 311) agt, at den, som sendes derhen, befales at betale guardeinen, hvis han bør at have for sin umage.
Den prøve af den humle kan jeg ikke indbilde mig at være rigtig. Den hamp, som er købt i det stift Bremen, kan intet komme frem førend på foråret, imod hvilken tid man også først har den at formode, som nu der hos jer kan bestilles.
Flensborg den 9. december år 1634.
Christian.
Adresse: Til rentemestrene [1]).

Brev 372/3 * 16. Decbr. 1634

Til Rentemestrene.
Kongen meddeler sin Beslutning angaaende de tre halve Kartover, der skulle sendes til Krempe, og de to hele Kartover med den oldenborgske Stamme, samt angaaende en Lysekrone til Frederiksborg, den „posserede“ Hest med Billeder og en Kakkelovn, der skal sendes til Kolding. — Kgl. Bibl.

Epthersom Christoffer Suencke Siig om allehande huoss kammerskriiffueren haffuer bespurdt, daa Er derpaa denne myn Resolution:

At tiill dy tree halffue kartower, Som paa foraarid er befahliid att skulle forskiickis henad kremppen, inted maa fattis, som man tiil marcken behøffuer dennom att fordtbringe.

Dy thuende heele kartower, som er giiordt med den Oldenborgiske Stamme Paa, Skall Rentemeisterne fortinge med felix fux [2]) ganske att gørre ferdig. Laaderne skall

Oversættelse:

Til rentemestrene.

Kongen meddeler sin beslutning angående de tre halve kartover, der skal sendes til Krempe, og de to hele kartover med den oldenborgske stamme, samt angående en lysekrone til Frederiksborg, den „posserede“ hest med billeder og en kakkelovn, der skal sendes til Kolding. — Kgl. Bibl.
Eftersom Christoffer Schwencke har forespurgt sig om allehånde hos kammerskriveren, da er derpå denne min resolution:

At til de tre halve kartover, som på foråret er befalet at skulle skikkes hen imod Krempe, intet må fattes, som man behøver til marken at forbringe dem.

De to hele kartover, som er gjort med den oldenborgske stamme på, skal rentemestrene akkordere med Felix Fuchs [2]) ganske at gøre færdig. Laverne skal

foretage Rejsen til Lybek. 17. Dec. fik han udbetalt 40 Rdlr. til den (Rentemestr. Regnsk.).

[1]) Paategning paa Brevet: „Receu le 14 xbris 1634“.
[2]) Felix Fuchs støbte i Aaret 1633 de to endnu bevarede Kartover med i Relief udførte Stamtræer over de oldenborgske, brandenborgske og brunsvigske Fyrstehuse. Blom, Kristian den Fjerdes Artilleri S. 195 (hvor de for øvrigt anføres som Trekvarter Kartover). Katalog over den historiske Vaabensamling paa Kjøbenhavns Tøjhus, Kbh. 1877, S. 14.

Side 313

Brev 372/3 * 16. Decbr. 1634

(Fortsættelse fra forrige side nr. 312)
M: andres beslaa, eptherdi hand dem vnderhanden haffuer, Menss Blockuognen dertiill Skall beslaas paa Møllen.
3. Den lyssekrone, som fattis paa Sallen tiil frede:, Skall gørreiss proportionabiliter Epther dy, som henger paa sallen sammestedtz. Dog skall hand dermed inted begiinde, førend hand haffuer uiist mig Brettiid, huorepther hand uyll formere corpussit, saaoch En udaff Armen med En aff Piiberne, som kommer derpaa.
4. Den Posserede [1]) hest med dii Billeder skall bliiffue wrørdt, indtill Ieg faar att uyde, huad hand begehrer derfor att forme, støbe Och forsniide.
5. Der Skall strax sendis offuer land En kackeloffuen tiill kolding, som man kan bruge y badstuen.
Flenssborrig den 16 Decem: Anno 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

Oversættelse:
(Fortsættelse fra forrige side nr. 312)
mester Andreas beslå, eftersom han har dem under hænder, mens blokvognen dertil skal beslås på møllen.
3. Den lysekrone, som fattes på salen til Frederiksborg, skal gøres proportionelt efter de, som hænger på salen sammesteds. Dog skal han intet begynde dermed, førend han har vist mig brættet, hvorefter han vil forme korpuset, så og en af armene med en af piberne, som kommer derpå.
4. Den modellerede [1]) hest med de billeder skal forblive urørt, indtil jeg får at vide, hvad han begærer derfor at forme, støbe og udskære.
5. Der skal straks sendes over land en kakkelovn til Kolding, som man kan bruge i badstuen.
Flensborg den 16. december år 1634.
Christian.

Adresse: Til rentemestrene.

Brev 373/3 * 20. Decbr. 1634

Til Frederik Urne.
Om noget Pæleværk i Nøddebo Sø til at fange Brasen i og om 200 Kobberfade, der skulle forfærdiges paa Møllen ved Kronborg. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Det pæleuerck, som for nogen tid siden bleff giort i Nødeboe Søe till at fange brassen udi, skall igien med elle, som lange ere, fyllis och saa Sterck nedertryckis, saa at fisken intett kand komme derigennom.
Kaabersmidden paa møllen skall befalis at giøre 200 fade aff kaaber, som mand kand bruge i børnehuset. Kolding dend 20 Decembris 1634 [2]).

Oversættelse:
Til Frederik Urne.
Om noget pæleværk i Nøddebo Sø til at fange brasen i og om 200 kobberfade, der skal forfærdiges på møllen ved Kronborg. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.
Det pæleværk, som for nogen tid siden blev gjort i Nøddebo Sø til at fange brasen i, skal igen med elletræ, som er lange, fyldes og så stærkt nedtrykkes, så at fisken intet kan komme derigennem.
Kobbersmeden på møllen skal befales at gøre 200 fade af kobber, som man kan bruge i Børnehuset.
Kolding den 20. december 1634 [2]).

[1]) bossere (poussere) ɔ: at forme et ophøjet Arbejde af Vox, Gips eller lignende blød Masse.
[2]) Modtaget paa Kronborg d. 24. Decbr.

Side 314

Brev 374/3 * 20. Decbr. 1634

Til Rentemestrene.
Kongen er misfornøjet med Hans Markdanners Bestyrelse af Børnehuset og giver Ordre om Jørgen Vinds Rejse i Anledning af Omslaget. Han omtaler endvidere nogle Maltkister, noget Hamp samt Indkjøbene til Skibet St. Annas Udrustning; han bestemmer forskelligt angaaende Hans Ulrik Gyldenløves Ophold hos Lavrits Hammer. Marselis er misfornøjet med den skete Sølvforfalskning. Palle Rosenkrands skal have 360 RdIr. til Kongens Døtres Underhold paa Nykjøbing. — Kgl. Bibl.

Ederss skriiffuelsse mig ued frederich giintheren tilskreffuid Er mig well tilhande kommen, Och deraff tilstanden huos Eder forstanden, Huorpaa Ieg Eder inted forholder: Wdaff den fortegnelsse, Hans Markodan haffuer Indleffuerid, formercker man endomstund lyden profiit aff hans gubernament. Om walkemøllens profiidt eller skade maa hand inted haffue uerrid heell curiøs, Eptherdi hand Endomstund ingen beskeen derom ued, huilckid hand paa En tiimiss tiid haffde kund Erfahre. Ded er uell at haffue y acht, at Iørgen wii[n]d bringer dy meiiste daler med, som mueligdt Er. Dog er uell dy Poster, som liige Sauell med myndt som med daler kan betalis, Exempli gratia dy handtwercks folck paa Christianpriiss Er man nogle tussind daler skiildig, Som nocksom med myndt er at betale. Wansiiet att Eders mening Er, att man inted skulle kunde gørre [1]) siit fadtziid paa fleere Penning End paa 15000 daler, daa habiis Ieg dog, at der kommer endnu for Omslag Skatten Ind aff Aggersshus och Baahus. Saaframdt dy Maldtkyster inted kan gørre mere teegen,

End att dii udi den Riinge tiid, Ieg haffuer uerrid borthe, kan bliiffue fulde, daa uyll dy inted gørre Stor Ieertegen. Ded Er at befriichte, at Maltiid kommer alfor løst sammen y kysten.

Oversættelse:
Til rentemestrene.
Kongen er misfornøjet med Hans Markdanners bestyrelse af Børnehuset og giver ordre om Jørgen Vinds rejse i anledning af omslaget. Han omtaler endvidere nogle maltkister, noget hamp samt indkøbene til skibet St. Annas udrustning; han bestemmer forskelligt angående Hans Ulrik Gyldenløves ophold hos Laurids Hammer. Marselis er misfornøjet med den skete sølvforfalskning. Palle Rosenkrantz skal have 360 rdlr. til kongens døtres underhold på Nykøbing. — Kgl. Bibl.
Jeres skrivelse, som er mig tilskrevet ved Frederik Günther, er mig vel ihænde kommet, og deraf er tilstanden hos jer forstået, hvorpå jeg ikke tilbageholder for jer: Ud af den fortegnelse, Hans Markdanner har indleveret, bemærker man indtil videre liden profit af hans styre. Om valkemøllens profit eller skade må han ikke have været helt nysgerrig, efterdi han indtil videre ingen besked ved derom, hvilket han dog på en times tid havde kunnet erfare. Det er vel at have i agt, at Jørgen Vind bringer de fleste daler med, som muligt er. Dog er vel de poster, som lige så vel med mønt som med daler kan betales, for eksempel de håndværksfolk på Christianspris er man nogle tusind daler skyldig, som noksom er at betale med mønt. Uanset at jeres mening er, at man ikke skulle kunne gøre regning [1]) på flere penge end på 15000 daler, da håber jeg dog, at der endnu for omslagsskatten kommer ind af Akershus og Båhus. Såfremt de maltkister ikke kan gøre mere gavn, end at de i den ringe tid, jeg har været borte, kan blive fulde, da vil de ikke gøre stort jærtegn. Det er at frygte, at maltet kommer alt for løst sammen i kisterne.

[1]) Ordet er skrevet to Gange.

Brev 1/1 * 20 Decembris Anno 1634 (fortsættes fra forrige side)
Side 315

5. Huorlediss ded med ded, som vdaff den Leiell[1]) tiil S: Annis vdredning indkøbis skall, derom haffuer y beskeen udi ded breff, som tiil Eder udaff Chanseliid Er udgangen[2]).
6. Haffde der Ingen waarid Rebslageren ad, at hamppen uaar kommen fraa dii steeder, den kam, daa haffde den nock uerrid Saa god som Riigisk hamp, Huiilckid deraff er att see, at dy Paa Bremmerholmen altiid haffuer Rossiid ded tackell, som haffuer uerrid paa dy skiib, Peter Myckelssøn[3]) haffuer leffuerid, huiilcke alle haffde tackell och tou aff samme hamp.
7. Naar der kommer beskeen ind fraa lenssmenden, huad indkøbiid paa Øxen Er, daa kan y derepther Rette Eder, huor høiidt att købmenden dem skall antage.
8. At hans wldrich haffuer siit lossomente huos Laauerss hammer[4]), ded gaar uell tiill, mens att laffuers hammer (fortsættes på side 316)

Oversættelse

5. Hvorledes det med det, som af den Leiel til Sct. Annas udrustning skal indkøbes, derom har I besked i det brev, som til jer fra Kancelliet er udgået.
6. Havde der ingen været hos rebslageren, for at hampen var kommet fra de steder, den kom, da havde den nok været så god som rigisk hamp, hvilket deraf er at se, at de på Bremerholmen altid har rost det takkel, som har været på de skibe, Peter Mikkelsen har leveret, hvilke alle havde takkel og tov af samme hamp.
7. Når der kommer besked ind fra lensmændene, hvad der er indkøbt af okser, da kan I derefter rette jer, hvor højt købmændene skal antage dem.

8. At Hans Ulrich har sit logi hos Laurids Hammer, det går vel til, men at Laurids Hammer...

[1]) Talen er om Villum Leiel af den helsingørske Familie af dette Navn. 11. Aug. 1634 fik han 200 enk. Rdlr. til en Rejse i Kongens Tjeneste til Holland; i Novbr. s. A., da der udbetaltes ham nogle Penge, kaldes han Kjøbmand paa Kongens Skib St. Anna (Rentemestr. Regnsk.). Han blev 1639 Bogholder ved det ostindiske Kompagni (i Følge Slange S. 982 tillige Direktør) og afgik samme Aar med Skibet Christianshavn til Ostindien, hvor han blev Kommandør paa Trankebar. Slange S. 981 f. 1029 f. 1084. 1293. 1467 ff. Det skandinav. Litteraturselsk. Skrifter 1805 I, 144 ff. Histor. Tidsskr. V, 460--61. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 205.
[2]) 19. Decbr. havde Rentemestrene faaet Brev om at udlevere til Villum Leiel, hvad Varer der vare forskrevne til det ostindiske Skibs Udrustning, samt andre smaa Fornødenheder dertil imod hans Kvittering (Sjæll. Tegn. XXV, 361 f.). 20. Decbr. fik Klavs Daa og Rentemestrene Ordre til at have Tilsyn med, at de Penge og Varer, der udleveredes til Villum Leiel, kun brugtes til det ostindiske Skibs Udrustning (Sjæll. Tegn. XXV, 363).
[3]) Jvfr. Dsk. Saml. V, 68. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535--1700 S. 167 (hvor det urigtig hedder, at han kun har bygget et Skib).
[4]) Lavrits Andersen Hammer, anset Borger i Kjøbenhavn, gift med Else Andersdatter, en Søster til Kongens Mætresse Karen Andersdatter. Nye Dsk. Mag. II, 3. Schlegel, Saml. z. Dän. Gesch. II, 1, 66. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatar. I, 664. 668. III, 72. 426.

Side 316

mer skulle Søge syn brende tiill hannem andenstedtz, end andre gør, som anden gaadt folck gør, som fremmid y hussid huoss siig haffuer, ded seer Ieg inted, huorfraa ded skulle komme. Mueligdt den dannemand uille gerne altiid haffue Eriind y wedhaffuen. Rentemeisterne skall pa myne uegne betale lauers hammer for hanss wldrich' och thuende aff hans tiienerss kost. Saa megiid uyn och tydtzøll, som hand for syn Person tiil Nodtturfft kan behøffue, ded skall dy ochsaa betale.
9. Huad Iørgen kastensøn[1] bringer med fraa Lybeck, ded skall Iørgen wiind tage med siig hiidoffuer, paded man engang kan komme tiill Ende med Marsilio. Samme Marsilius uaar heell glad, der hand fiick den Proba aff ded Sølff, Som kam fraa Møntemeisteren, Och formente, att dy guldsmidde, som salediis Sølffuid forfalskiid haffde, Skulle betale hannem laauyd.
Rentemeisterne skall laade Pallii Rossenkrandtz bekomme 360 Riix daler y Myndt, som hand tiil frøckernis vnderholding paa Niikøbing[2] skall anuende.
Rentemeiisterne skall uerre derom, at dy kan skaffe nogle Multiiber hiid med ded første.
Kolding den 20 Decembris Anno 1634.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

Oversættelse:
... mere skulle søge sit brænde til ham andetsteds, end andre gør, som andre gode folk gør, som har fremmede i huset hos sig; det ser jeg ikke, hvorfra det skulle komme. Muligvis ville den dannemand gerne altid have et ærinde i baghånden. Rentemestrene skal på mine vegne betale Lauers Hammer for hans Uldrichs og to af hans tjeneres kost. Så meget vin og tysk øl, som han til sin personlige nødtørft kan behøve, det skal de også betale.
9. Hvad Jørgen Karstensen[1] bringer med fra Lübeck, det skal Jørgen Wind tage med sig herover, for at man engang kan komme til ende med Marsilio. Samme Marsilius var helt glad, da han fik prøven på det sølv, som kom fra møntmesteren, og mente, at de guldsmede, som således havde forfalsket sølvet, skulle betale him fuldt ud.
Rentemestrene skal lade Palle Rosenkrantz bekomme 360 rigsdaler i mønt, som han skal anvende til frøkenernes underhold på Nykøbing[2].
Rentemestrene skal være om sig, at de kan skaffe nogle multebær hertil med det første.
Kolding den 20. december anno 1634.
Christian.

Adresse: Til rentemestrene.

Brev 375/3 * 1634–1635

Optegnelse om de Penge, som kunne erholdes til Skibet St. Annas Udrustning. — Kgl. Bibl.

Oversættelse:
375. Optegnelse om de penge, som kan skaffes til skibet St. Annas udrustning. — Kgl. Bibl.ge, som kan skaffes til skibet St. Annas udrustning. — Kgl. Bibl.

[1] Jørgen Karstensen, Renteskriver. Se S. 129.
[2] Kongens Døtre opholdt sig i Vinteren 1634–35 paa Nykjøbing Slot hos Prins Christian og hans Gemalinde Sibylla (Dsk. Saml. 2. R. I, 155. Smith, Leon. Christ. Grevinde Ulfeldts Hist. I, xxxii–iii). Allerede 24. Oktbr. 1634 udbetalte Rentemestrene til Palle Rosenkrands, der var Lensmand paa Nykjøbing, 820 enk. Rdlr. til Frøkenernes Udspisnings Fornødenhed og til Kost for deres Skolemester og Vaskerpige (Rentemestr. Regnsk.).

Side 317
Brev 375/3 * 1634–1635
Fortegnelsse Paa huiis penning Man kan Erlange tiill S: Annis vdredning. Vdi helssingør fiindis paa tolboden y daler Och guld vngeferlig 15500 dl: Huos commissarierne y Skaane kan man bekomme 20000 dl: Huos Ionas[1] toller fiindis 12000 dl: Summa 47500 dl:

oversæt: Fortegnelse over hvilke penge man kan erholde til St. Annas udrustning. I Helsingør findes på toldboden i daler og guld omtrent 15500 dl. Hos kommissærerne i Skåne kan man få 20000 dl. Hos Jonas[1] tolder findes 12000 dl. Summa 47500 dl.

Brev 376 / 1. Januar 1635
Til Frederik Günther. Optegnelse om en Skrivelse, som skal udfærdiges til Bernt Geist om, at han til 1. Maj skal fratræde Bestyrelsen af Rohlstorf Gods. — Geh. Ark. An Berndt geiist[2]) Dass Er dass gudt Rolstrup auff kunfftigem Meiitage demselbigen, welchen Christian wldrichs fohrmunder darzu verordnen werden, abtretten. Kolding den 1 Ianu: Anno 1635. Christian. Udskrift: Friderich gunther zu handen.

oversæt: Til Frederik Günther. Optegnelse om en skrivelse, som skal udfærdiges til Bernt Geist om, at han til 1. maj skal fratræde bestyrelsen af Rohlstorf Gods. — Geh. Ark. Til Berndt Geist[2]) At han skal aftræde det gods Rohlstorf på den kommende majdag til den, som Christian Ulrichs formyndere vil forordne dertil. Kolding den 1. januar anno 1635. Christian. Adresse: Frederik Günther ihænde.

[1] Jonas Heinemark, s. S. 86.
[2] Bernt Hagen, kaldet Geist, en tydsk Adelsmand, var Christian IV's Kjøgemester 1613--15 og derefter i adskillige Aar hans Skjænk. Under Krigen med Kejseren var han Oberstlieutenant ved Kongens Kavalleri. Siden bestyrede han for Kongen de holstenske Godser Rohlstorf og Wandsbeck. Han benyttedes flere Gange i diplomatiske Sendelser til Tydskland. (Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 126 f. J. v. Schröder u. H. Biernatzki, Topographie der Herzogth. Holstein u. Lauenburg, 2. Aufl., II, 363. 563. Jvfr. Slange S. 950. 978. Schlegel, Saml. z. Dän. Gesch. II, 1, 49. Nyerup, Mag. f. Rejseiagttagelser IV, 405. 414. 417. 420. 450. 460. 472 f. 505. 548. Vedel Simonsen, Eske Brock I, 88. Danske Saml. IV, 7. V, 80. 84. Molbech, Christ. IV's Breve I, 160. 218

f. 249. Berättelse om Carl Philips Lefwerne o. utländska Resor, Stockh. 1772, S. 43. J. Wolf, Gesch. des Geschlechts v. Hardenberg

Side 318

Brev 377/3 * 2. Januar 1635

Til Frederik Günther.
Der skal opsættes en Kvittering for, at Kongen af sin Søster Hertuginden af Gottorp har modtaget 46000 Rdlr. af Arven efter deres Moder. Der skal gives Befaling til at undersøge, om en Foged i Christianspris er kommen paa en ærlig Maade til det Hus, han har ladet opføre. — Geh. Ark.

Eiine kuytandtze soll, auff meine Persohn gerichted, gemacht werden, dahiin dirigiret, Das Ich von meiiner Schuester dii von Holstein auff Rechnung 46000 daler wegen vnsere in godt Ruender frau Mutter Seliigen Nachlassenschafft Emphangen habe [1]). Eiin Skreiibendt an H: key v: Anefeldt [2]) vndt den

oversæt: En kvittering skal, stilet til min person, udfærdiges med det indhold, at jeg af min søster, hende af Holsten, på regning har modtaget 46000 daler på grund af vores i Gud hvilende salige frue moders efterladenskab [1]). En skrivelse til hr. Cai von Ahlefeldt [2]) og den

---

I, Gött. 1823, S. 149. Archiv f. die Sächsische Geschichte, hrsg. v. K. v. Weber, VIII, 399.) At han skulde være Fader til den ogsaa i Christian IV's Tjeneste værende Diplomat Gotlieb v. Hagen (s. ovfr. S. 43) — som det siges i Zedlers Universal-Lexicon XII, 182 —, synes mindre sandsynligt; derimod ere de unge Geist'er, som studerede i Sorø (Tauber, Sorøe Academies Forfatn. 1623—65, S. XL), snarere Sønner af ham (jvfr. J. F. Gauhe, Adels-Lexicon S. 611). — Godset Rohlstorf, liggende i Nærheden af Segeberg, var 1601 fra Familien Wensin gaaet over i Christian IV's Besiddelse. Han skal 1620 have foræret det til Sønnen Chr. Ulr. Gyldenløve. (Schröders og Biernatzkis nys anf. Skr. II, 362 f. Jvfr. nedfr. Instruxen af 5. Januar 1635.) 1645 overlod Kongen det til den i Korfits Ulfeldts Histor ie bekjendte Oberstlieutenant Jørgen Walter (Danske Saml. 2 R. II, 66).

[1]) En af Fr. Günther opsat Koncept af 3. Januar til en saadan Kvittering findes i Inl. Concpt. Kongen erklærer heri, at Hertuginde Augusta har tilbagebetalt ham 46,000 Rdlr. in specie til Erstatning for de Stykker, som hun havde taget til sig af Arven efter Enkedronning Sophie udover den hende tilkommende Andel, og lover dernæst, at de endnu hos h am fra Arven værende Breve og Segl, som tilkomme hende, uvægerlig skulle blive udleverede. Jvfr. nedfr. Instruxen af 5. Januar og Brevet af 28. April.

[2]) Kaj v. Ahlefeldt til Mehlbeck, Saxdorf, Eschelsmark og Kolmar, Amtmand i Flensborg 1621—49, † 1670. Jahrbücher f. d. Landeskunde der Herzogth. Schleswig, Holstein u. Lauenburg X, 114 f.

Side 319

Brev 377/3 * 2. Ianuarij Anno 1635

Rentemeister Iørgen wiindt, weiil man in erfahrung kommed, das der woldtfogiid zu Chriistianpriis Eiin Skouhauss hatt auffsetzen lassen, So man vermeiinet, Er habe Sodanes haus auss der höldtzung, woruber Er selbest *inspector* gewessen, gestolen, Dass sii derouegen fleiissig *Inquiriren*, wii ess darum beskaffen, vndt, da Er Skuldiich befunden, In, den fogiidt, beiim kopphe Nemmen lassen vndt wrteiil vndt Recht uber In Ergeen lassen. Kolding den 2 *Ianuarij Anno* 1635. Christian.
Udskrift: Friiderich gunther zu handen.

oversæt: Rentemester Jørgen Wind, eftersom man har erfaret, at skovfogeden i Christianspris har ladet et skovhus opføre, som man mener, han har stjålet ud af den skov, som han selv var inspektør over, at de derfor flittigt skal undersøge, hvordan det forholder sig dermed, og, hvis han findes

skyldig, lade fogeden gribe i kraven og lade dom og ret overgå ham. Kolding den 2. januar anno 1635. Christian. Adresse: Frederik Günther ihænde.

Brev 378/3 * 3. Januar 1635

Tolderne i Glückstadt skulle udbetale 2000 Rdlr. til Bygmesteren Villum Steenwinkel. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1633—34.* Worriss tollere udi Glyckstad Skal lade tiilkomme willem Steenuynckel [1]) tho tussind Riix daler paa Regenskab for, huiis fortingning med hannem giiordt Er. Koldinghuss den 3 *Ianuarij Anno* 1635. Christian.

oversæt: Tolderne i Glückstadt skal udbetale 2000 rdlr. til bygmesteren Villum Steenwinkel. — Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1633—34. Vores toldere i Glückstadt skal lade Willem Steenwinckel [1]) tilkomme to tusind rigsdaler på regnskab for den akkord, der er gjort med ham. Koldinghus den 3. januar anno 1635. Christian.

Brev 379/3 * 5. Januar 1635

Instrux for Réntemesteren Jørgen Vind med Hensyn til, hvad han skal udrette i Hertugdømmerne. — *Kgl. Bibl. Instruction*,
Huorepther worriss Renthemeister siig Skal Retthe.
Hand Skal siig herfra tiil Christianpriis forføiie och sammestedtz vdi worris huss y god foruaring lade yndsette

oversæt: Instruks for rentemesteren Jørgen Vind med hensyn til, hvad han skal udrette i hertugdømmerne. — Kgl. Bibl.

Instruktion, hvorefter vores rentemester skal rette sig. Han skal begive sig herfra til Christianspris og sammesteds i vores hus lade indsætte i god forvaring

---

[1]) Ved Bestalling af 28. Febr. 1630 var han bleven ansat som Bygmester i Glückstadt (Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 195). Weilbach (Dansk Kunstnerlexicon S. 657) formoder, at han er en Broder til de tidligere nævnte Hans og Morten.

Side 320 Brev 1/3
Fortsat fra forrige side
pengen, som hand huos siig haffuer. Syden skal hand begiffue sig tiil kiil Och tiil siig beskeiide H: key von Anefeldt och med hannem Deliberere, huorlediis dy penning, hand os loffuid haffuer[1], ymod dy, Som Opskreffuen er, best kan foruexeliis. Naar nu sliigdt forrettiid Er, da skall hand med H: key v: Anefeld forføiie siig hen tiil den godttorpske Chanseler[2]) Och aff hannem fornemme, huor dy penning, H:[3]) aff holstein oss skiildig Er, Er at bekomme. Naar nu samme Chanseler siig Erkleerer, huem Samme penning telle Skaal, daa uil hand uden thuiffel uyde, huor kuytandtzen pa pengen Er. Da skal[4]) suaris, den at uerre tilstede[5]). Naar hand den nu Siiet haffuer, Och hand mueliigdt formener, at man Imod dy 46000 daler skulle laade følge Aldt ded, som Pa Nykøbing Epther vorris Saliige Ihuekommelsse frummoder fiindis, Daa skall suaris, Oss dii 46000 daler at tiilsta aff den Summa penning, Som uy samdtligen med hinanden Epther uorris frummoder Salig Ihuekommelsse haffde ymellom oss att Skiiffte, huorfor, Naar H: aff holstein oss dii samme 46000 dl: Erlegger Och sender bud Epther Seegell Och breffue tiil Nykøbing, Daa Skall dy hiinder bliiffue følgachtig. Mens klenodierne, Som Eiigendtlig hører tiil ded Inuentario, Som uy med Hertuginden aff holsteiin Om disputerer, Bør at bliiffue paa Nykøbing, indtiil Vnionen[6]) oss derom haffuer adskiildt. Skulle samme Chanseler ymod all forhabning siig derudi Inted uille Accommodere, da

skall worris tiener derymod Protestere Och oss forbeholde, huad uy derudi haffuer y framtyden at Syge anlangende den Skaade och forsømmelsse, oss dermed tii!føiies. Naar nu Sliigdt forrettiid er, da skal uorris Rentemeiister haffue fliitig Indseen, at uorris Omslag med dii

oversæt: pengene, som han har hos sig. Siden skal han begive sig til Kiel og til at beskikke hr. Kai von Ahlefeldt og deliberere med ham om, hvorledes de penge, han har lovet os, bedst kan veksles imod de, som er opskrevet. Når nu sådant er forrettet, skal han med hr. Kai v. Ahlefeldt forføje sig hen til den gottorpske kansler og erfare af ham, hvor de penge, herren af Holsten er os skyldig, er at få. Når nu samme kansler erklærer, hvem der skal tælle samme penge, så vil han uden tvivl vide, hvor kvitteringen på pengene er. Da skal der svares, at den er til stede. Når han nu har set den, og han mener det muligt, at man imod de 46000 daler skulle lade alt det følge, som findes på Nykøbing efter vor salige mormor, da skal der svares, at de 46000 daler tilstår os af den pengesum, som vi alle med hinanden havde at skifte imellem os efter vor salige mormor, hvorfor, når herren af Holsten erlægger os de samme 46000 daler og sender bud efter segl og breve til Nykøbing, da skal de blive hende fulgt. Men klenodierne, som egentlig hører til det inventarium, som vi disputerer med hertuginden af Holsten om, bør blive på Nykøbing, indtil unionen har adskilt os derom. Skulle samme kansler imod al forventning ikke ville akkommodere sig derudi, da skal vor tjener protestere derimod og forbeholde os, hvad vi derudi har i fremtiden at søge angående den skade og forsømmelse, der derved tilføjes os. Når nu sådant er forrettet, da skal vor rentemester have flittigt tilsyn med, at vort omslag med de

[1]) Jvfr. S. 147.
[2]) Dr. Erik Heidemann (jvfr. S. 305).
[3]) ɔ: Hertuginden (Kongens Søster Augusta).
[4]) Ordet er skrevet to Gange. [5]) Jvfr. ovfr. Nr. 377. [6]) Jvfr. S. 298 f. og Krag, Christian III's Hist. II, 5.

For at sikre, at denne præcise opstilling og regelsæt altid huskes – uanset om du holder en pause eller fortsætter dagen efter – kan du gøre to ting:

1. **Brug en fast startbesked (Systempromt / Instruktion)** Hver gang du starter en ny samtale eller genoptager arbejdet efter en pause, kan du indsætte en kort og præcis tekst, der nulstiller mine instruktioner. Du kan f.eks. gemme denne tekst i et dokument på din computer og kopiere den ind som det allerførste:

"Vi arbejder videre på projekt chr4.dk. Alle fremtidige transkriptioner SKAL genereres udelukkende efter denne struktur uden nogen introduktion eller kommentarer overhovedet:
Side [Nummer] Brev [Nummer]/3 * [Dato]
[Diplomatisk transkription af hovedtekst og dokumenter på samme side]
oversæt: [Den komplette oversættelse af brevet i ét flydende tekststykke umiddelbart efter transkriptionen]
[Fodnoter og sidenoter i almindelig tekst herunder]"

Brev 3/3 * 1635
Side 321
forbenenthe penning Och dii penning, Som aff begge førstendoms indkomst yndkommer, bliiffuer forrettid, Sauildt dy Strecke kan, Och skall H: key v: Anefeldt tagis y Raad udi alle dii sager, som consernerer uorris Omslag. Siiden skall uorris Renthemeister forfoiie siig henad Christianpriis Och

sammestedtz forretthe, huis Som hand y andre mader paa uorris uegne haffuer at forretthe, Epther den Designations indhold, hannem medgiiffuen Er.
Och Eptherdi Marselius sig uden thuiffuel med den Summa penning, som hannem Assingnerit Er, inted lader contentere, udenad hannem loffuis Renthe aff dy penning, Som hand nu inted bekomme kan, Daa Skall hannem tiilsiigis Renthe aff dy penning, hand beuysse kan at haffue Baar erlagdt tiilat forretthe, huiis hannem aff oss commanderit Er.
Och eptherdi uy Berndt geiist haffuer ladiid forsta, at uy nu tiil wollermis achter at sette en anden forualther paa Rolufstrup [1]), da Skall uorris Renthemeister uerre derom, at hand kan bekomme En, som samme gaard med dens tilliggende godtz kan forpachte, Saledis at uorris tiiener Christian wldriich deraff kan bekomme ded, hannem deraff billigen hør 2).
Och Epthersom uy kommer y Erfahriing, at worriss Skoufogiid offuer dy skoue, som liigger under Christianpriis, wtroeligen Omgaes Samme Skoue, saat hand uden mynde udaff uorris Skowe haffuer ladiid opsette Et Skøndt huss, Huorfor H: key v: Anefeldt med uorris Renthemeiister om samme leiilighed Skaal Erkundige [3]). Och Saframdt samme fogiid befindis Skiildig udi Sliig wtroeskab, daa [4]) hand

oversæt: forbenævnte penge. Og de penge, som indkommer af begge fyrstendømmers indkomst, bliver forrettet, så vidt det kan strække, og hr. Henrik von Ahlefeldt skal tages med råd i alle de sager, som angår vores omslag. Siden skal vores rentemester begive sig hen mod Christianpris og sammesteds forrette, hvad som han på andre måder på vores vegne har at forrette, efter den designations indhold, som er ham medgivet.
Og eftersom Marselius sig uden tvivl ikke lader tilfredsstille med den sum penge, som er ham anvist, medmindre han loves rente af de penge, som han nu ikke kan få, da skal der tilsiges ham rente af de penge, han kan bevise at have erlagt i rede penge til at forrette, hvis han af os er kommanderet.
Og eftersom vi har ladet Bernt Geist forstå, at vi nu til valborgsmis agter at sætte en anden forvalter på Rolufstrup [1]), da skal vores rentemester være omhyggelig med, at han kan få en, som kan forpagte samme gård med dens tilliggende gods, således at vores tjener Christian Ulrich deraf kan få det, som med rette tilkommer ham 2).
Og eftersom vi kommer i erfaring, at vores skovfoged over de skove, som ligger under Christianpris, omgås samme skove utroeligt, så at han uden tilladelse ud af vores skove har ladet opsætte et skønt hus, hvorfor hr. Henrik von Ahlefeldt med vores rentemester skal efterhøre om samme lejlighed [3]). Og såfremt samme foged findes skyldig i slig utroskab, da [4]) han

[1]) Jvfr. ovfr. Nr. 376.
[2]) D. 9. Febr. 1635 fik Jørgen Vind Brev om at forordne en Foged paa Rohlstorf til at gjøre Rede og Regnskab for den visse og uvisse Indtægt; hvis han, der hidtil havde tjent Bernt Geist paa Gaarden, var egnet dertil, skulde han blive. Sjæll. Tegn. XXV, 378.
[3]) Jvfr. ovfr. Nr. 377.
[4]) Her mangler Ordet: skal.

Brev 3/3 * 1635
Side 321
fenckliigen Axell uurup [1]) tiilstillis, at hand hannem ued lou och Rett laader forfølge Och Straffe.
Och Epthersom uy haffuer Skreffuid den gottorpske Chanseler tiil, att [2]) os ued uorris Rentemeyster skall lade uyde, pa huad manehr hans herre Siine Raad, Adell och wadell, contenterer, da skall uorris Rentemeiister søge occation med hannem priuatim at tale Och hannem, Eptherad hand uorris skriiffuelsse hannem tiilstillid haffuer, anholde om Suaar paa Samme uorris skriiffuelsse. Naar uorris Rentemeister nu kommer udi discurs med hannem, da skall hand med fliid Erfare, Om

Raadiid, som lehn haffuer, tager derris besolding aff Leehnind eller aff kammerid, Item huorledis ded holliis med derris fortheering Indenlandtz, Item huorledis fogeder och skriiffuer kommer fram y leehnen, ymens bønderne giiffuer penning for Ecker [3]), Item huad et bud, laakey eller Enspendiger giiffuis Om natten, Naar hand forskiickis. Isønderlighed skall hand Erfahre, huor høiidt ded kan beløbe siig y penning, ded en aff hertugens Raad haffuer tiil besolding Om Aariid, hand haffue leehn eller ycke.
Och Eptherdi Axell uurup er ansagdt Oss at uylle haffue hanss forleehningsbreff forandriid, førend uy ded uille placitere, Daa Skal uorris Rentemeister all leiiligheden der paa festingen Erfahre, huad tiil Rustuognens underholding med foder Och maall [4]), Item tiil folckens løn och kost medgaar, Item Paa dy heste Och folck, som tiil waanduerckiid brugis, medgar, aldenstund biigningen waarer, Och siiden tage forlehningsbreffuid for siig och ded derhen dirigere, att Axell uurup bekommer Sliiggen besolding paa siig Och den garnison, Som allerede tiil festingens fornødenhen (!) udi friidtz tiid forordnid Er, Naar man legger

oversæt: fængslig Axel Urup [1]) tilstilles, at han lader ham retsforfølge og straffe ved lov og ret.
Og eftersom vi har skrevet til den gottorpske kansler, at han [2]) ved vores rentemester skal lade os vide, på hvilken måde hans herre tilfredsstiller sine råd, adel og herremænd, da skal vores rentemester søge lejlighed til at tale med ham privat, og anholde ham om svar på samme vores skrivelse, efter at han har tilstillet ham vores skrivelse. Når vores rentemester nu kommer i samtale med ham, da skal han med flid erfare, om de råder, som har len, tager deres bespajsning af lenet eller af kammeret, ligeledes hvordan det holdes med deres fortæring indenlands, ligeledes hvordan fogeder og skrivere klarer sig i lenene, mens bønderne giver penge for ægter [3]), ligeledes hvad der gives til et bud, en lakaj eller en rytter om natten, når han sendes af sted. Især skal han erfare, hvor højt det kan beløbe sig i penge, det som en af hertugens råd har til løn om året, hvad enten han har len eller ej.
Og eftersom Axel Urup er ansagt os at ville have sit forleningsbrev forandret, før vi ville stadfæste det, da skal vores rentemester erfare alt om forholdene der på fæstningen, hvad der medgår til rustvognens underhold med foder og måltid [4]), ligeledes til folks løn og kost, ligeledes hvad der medgår til de heste og folk, som bruges til vandbygningsarbejdet, så længe bygningen varer, og siden tage forleningsbrevet til sig og rette det derhen, at Axel Urup bekommer en sådan løn til sig selv og den garnison, som allerede er forordnet til fæstningens fornødenhed i fredstid, når man lægger

[1]) Axel Urup til Beltebjerg († 1671) forlenedes 1634 med Christianspris. Rothe, Brave danske Mænds og Qvinders berømmelige Eftermæle I, 503.
[2]) Her mangler Ordet: han.
[3]) ɔ: Ægter.
[4]) Jvfr. Udtrykket: at være paa Mad og Maal hos En ɔ: være i Kost hos En. Molbech, Dsk. Glossar. II, 1. (Jvfr. Maaltid.)

Side 323
fortsat fra forrige side:
den besolding dertiil, Som hand udaff commissarierne for hans Ingeniørs bestilling Emphanger [1]).
Worris Rentemeister Skal tiil uorris fornødenhed købe tiil kiill Et Støcke Rødt kaarmesyn fløiiel aff ded beste med smaa blommer pa atlaskiis bond, Derhuos triissindztyue allen guld Pomettyken, Item Et Pund guld och et pund vndtze Sølff aff ded beste, Item thuende Støcker fyn kammerdug, Saoch thuende Paar Sylky Och thu paar Smaa wullen Strømper tiil wldrig Christian.
Naar Nu sliigdt allsammen, som forskreffuid Staar, forrettid Er, da Skall uorris Rentemeiister med ded første mueligdt Er ygen tiil Oss forføiie och Oss om altiing gørre Relation.

Koldinghuss den 5 Ianuarij Anno 1635. Christian.
Udskrift: Instruction, Huorepther worris Rentemeister Iørgen wiind Siig haffuer att Retthe.
den bespajsning dertil, som han modtager af kommissærerne for sin stilling som ingeniør [1]).
Vores rentemester skal til vores fornødenhed købe til en kile et stykke rødt karmesin fløjl af det bedste med små blomster på atlasbund, derhos tresindstyve alen guld-possement, ligeledes et pund guld og et pund og en unse sølv af det bedste, ligeledes to stykker fint kammerdug, så og to par silkesokker og to par små uldne strømper til Ulrik Christian.
Når nu alt dette, som foran står skrevet, er forrettet, da skal vores rentemester med det første mulige begive sig til os igen og gøre os beretning om alting.
Koldinghus den 5. januar år 1635.
Christian.
Udskrift: Instruktion, hvorefter vores rentemester Jørgen Vind har at rette sig.

Side 323
Brev 380/3 * 6. Januar 1635

Til Jørgen Vind.
Han skal kjøbe en Diamantring til Kongen. — Kgl. Bibl.

Rentemeisteren Iørgen wiind skall werre der om, at hand kan bekomme En demandtz Riing med En Steen tiil købss Paa 12, 13 eller fiirten hundrede daler eller Saa Omtrendt, Som miig strax skall tiilskyckis.
Hadersleben den 6 Ianuarij Anno 1635.
.
Udskrift: Rentemeisteren Iørgen wiind tiill hande.

oversæt:
Rentemesteren Jørgen Vind skal være omhyggelig med, at han kan få en diamantring med én sten til købs for 12, 13 eller fjorten hundrede daler eller så omtrent, som straks skal sendes til mig.
Haderslev den 6. januar år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemesteren Jørgen Vind til hånde.

[1]) Fra 1. Januar 1635 kom han til at oppebære Løn som Rigens Ingeniør og Gouvernør paa Christianspris. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 197.

Side 324
Brev 381/3 * 9. Januar 1635

Til Frederik Günther.
Hertug August af Lyneborg skal opfordres til at angive, hvor man kan faa Kureum. — Geh. Ark.

In dem Skreiiben an H: Augustus von Hydtziiger [1]) soll gedacht werden, das Er mich mit dem Ersten wolthe wissen lassen, wohr man das kureum [2]), So inter alia in Eiiner mihr zug[e]skicketer Desingnation nebens der tucia [3]) gestanden, zu bekommen Seii [4]).

oversæt: Til Frederik Günther.
Hertug August af Lyneborg skal opfordres til at angive, hvor man kan få Kureum. — Geh. Ark.

I skrivelsen til hr. August af Hitzacker [1]) skal det huskes, at han med det første ville lade mig vide, hvor man kan få det kureum [2]), som blandt andet stod i en betegnelse sendt til mig sammen med tucia [3]).

Brev 382/3 * 13. Januar 1635

Til Jørgen Vind.
Kongen skriver til ham om Omslagsforretninger og erklærer det for ligegyldigt, om Hertuginden af Gottorp vil betale, hvad hun skal, da Kongen nok skal vide at holde sig skadesløs. — Kgl. Bibl.

Dyn Skriiffuelsse sub Dato kyll den 11 Huius Er mig denne tyme tiilhande kommen, Och deraff forstanden, Huorledis Omslagiid indtiis (!) diit breffs Dato er Affløben.
At nu myn Søster H: aff holsten inted uyl herfor med

oversæt:
Til Jørgen Vind.
Kongen skriver til ham om omslagsforretninger og erklærer det for ligegyldigt, om hertuginden af Gottorp vil betale, hvad hun skal, da kongen nok skal vide at holde sig skadesløs. — Kgl. Bibl.
Din skrivelse under dato Kiel den 11. i denne måned er kommet mig i hænde i denne time, og deraf er det erfaret, hvordan omslaget indtil dit brevs dato er forløbet.
At nu min søster hertuginden af Holsten intet vil herfor med

---

[1]) Hitzacker, en By, hvor Hertug August den Yngre af Brunsvig og Lyneborg i en lang Aarrække havde sin Residens. [2]) I Ausländ. Cpt. findes et af Fr. Günther opsat Udkast af 9. Januar til en Skrivelse til Hertug August angaaende Fredsforhandlingerne i Tydskland; paa et særskilt Blad har Günther tilføjet en Efterskrift, hvori Kongen beder Hertugen om Oplysninger angaaende Stoffet Kureum, der omtales paa en af Hertugen for nylig sendt Designation, men som de forskellige Apotekere og Materialister, han har henvendt sig til, ikke have vidst Besked om. Af et nyt Brev af 2. Marts til Hertugen ses, at denne i Svar af 18. Januar ikke har kunnet give de forlangte Oplysninger. [3]) Tutia, et Produkt af Zinkerts, brugt i Apothekerne bl. A. til Tilberedelse af Salver. Krünitz, Ökonom.-technol. Encyklopädie CXCI, 403 f. [4]) Fred. Günther har tilføjet Datum: 9. Januar 1635.

Side 325
(Reference til forrige side: Side 324)
dy penning, derpa ligger inted macht, Eptherdi ieg kan betale mig Syelffuer, Huilckid du Skaldt [1]) Chanseleren uyde paa myne uegne, At Ieg uyll wacker betale mig siielffuer, Saat leg uil faa dy kyster Och skriin, myn Søster uden nogen Rett førde fraa Nykøbing, bethaliid med køllenske wecht, Och uyll Syden unde dem Stunder at disputere derom, huem ded lyster. Naar Pengen kommer fraa københaffuen, daa kommer du uell tiilrette med gudtz hiielp. Marsilius och fogiid [2]) kommer du uell tiilrette [3]), om dii Endskøndt maa biie en ugge, tu eller tree, Och kan ded inted andiid uerre, End at du skaldt tage penning Op, daa Skøtter Ieg inted, huad der løffuis (!) pro Cento.

Koldinghus den 13 Ianuarij Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisteren Iørgen wiind tiill hande.

oversæt:

de penge, derpå ligger intet magt, eftersom jeg kan betale mig selv, hvilket du skulle lade [1]) kansleren vide på mine vegne, at jeg vil nok betale mig selv, så at jeg vil få de kister og skrin, min søster uden nogen ret førte fra Nykøbing, betalt med kølnsk vægt, og vil siden unde dem stunder til at disputere derom, hvem det lyster. Når pengene kommer fra København, da kommer du vel til rette med Guds hjælp. Marselius og fogeden [2]) kommer du vel til rette med [3]), om de endskønt må bie en uge, to eller tre, og kan det ikke være anderledes, end at du skal optage penge, da skøtter jeg intet om, hvad der loves pro cento.
Koldinghus den 13. januar år 1635.
Christian.
Udskrift: Rentemesteren Jørgen Vind til hånde.

Brev 383/3 * 21. Januar 1635

Optegnelse om de Skibe, som skulle udrustes for at udsendes om Sommeren. — Kgl. Bibl.

Oldenborrig . . . . . } Skall henad Issland.
Postilion . . . . . }
Dy tree løffuer . . . . . .
Dy thu løffuer . . . . . .
Den kronede fiisk . . . . . } Skal ud y westersøen.
Lammyd . . . . . .
Fides . . . . . } Skal henad Elffuen och
Hauhesten . . . . . } forlosse dem, som der nu Erre.
Maarstrandtz Plaage . . . . . .
Den Norske løffue . . . . . }
Delmenhorst . . . . . } Skall med op tiil Norriie.
Archa Christianj . . . . . .
Den kronede gaaley . . . . . }
Gryben . . . . . } y Beeldt.

oversæt:
383.
Optegnelse om de skibe, som skulle udrustes for at udsendes om sommeren. — Kgl. Bibl.

Oldenborg . . . . . } Skal hen mod Island.
Postillon . . . . . }
De tre løver . . . . . .
De to løver . . . . . .
Den kronede fisk . . . . . } Skal ud i Vesterhavet.
Lammet . . . . . .
Fides . . . . . } Skal hen mod Elben og
Havhesten . . . . . } forløse dem, som der nu er.
Marstrands Plage . . . . . .
Den norske løve . . . . . }
Delmenhorst . . . . . } Skal med op til Norge.
Archa Christiani . . . . . .
Den kronede galej . . . . . }
Gribben . . . . . } i Bæltet.

[1]) Her er glemt Ordet: lade.
[2]) Christoffer Vogt, jvfr. S. 283.
[3]) Her mangler Ordet: med.

Side 326 (Reference til forrige side: Side 325)
Huad tiil disse Skiib aff tackell Och tou och anden fornødenhed kan gørris fornøden, ded skall Skaffiis dertiil, Saat Samme skiib med ded første kan lygge Paa Reede hender. Och skall Oss med ded første tiilkende giiffuis, huor mange Baadtzmend Och Bøsseskøtter der uyll fattiis tiil samme vdriistning. Kolding den 21 Ianuarij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Ordinandtz, Huorepther Floden udi Sommer Anno 1635 Skall vdrystiis.

oversæt: Hvad til disse skibe af takkel og tov og anden fornødenhed kan gøres fornøden, det skal skaffes dertil, så at samme skibe med det første kan ligge på reden rede. Og skal os med det første tilkende gives, hvor mange bådsmænd og bøsseskytter der vil fattes til samme udrustning. Kolding den 21. januar år 1635.
Christian. Udskrift:
Ordinans, hvorefter flåden i sommer år 1635 skal udrustes.

Brev 384/3 * 21. Januar 1635

Til Rentemestrene. De skulle fortinge med en Tømmermand om Opførelsen af et Hus; til dets Tækning skulle Lensmændene i og ved Kjøbenhavn skaffe Langhalm. — Kgl. Bibl.

Worris Rentemeistere Skall fortinge med En tømmermand, Som paa syn Egen kost aff siit Egiid tømmer forferdiger liige Sadan Ett hus, Som ded Riidehus Er, Som udi haffuen ued koldinghus Er opsaat. Och skall tiil Samme hussiis teckning bestillis langhalm aff dy trende Neste lehn, køben:, Crone: Och frede:
Koldinghuss den 21 Ianuarij Anno 1635.
Christian.
Denne langhalm skall befahliis, att lenssmenden Strax derom Er, saat ded inted kommer at koste. Roskiild Lehn kan tagis Dertiil, Paaded at ded bliiffuer dennom diiste letter [1]).

oversæt: Til Rentemestrene. De skulle fortinge med en tømmermand om opførelsen af et hus; til dets tækning skulle lensmændene i og ved København skaffe langhalm. — Kgl. Bibl. Vores rentemestre skal tingslå med en tømmermand, som på sin egen kost af sit eget tømmer forfærdiger lige sådan et hus, som det ridehus er, som i haven ved Koldinghus er opsat. Og skal til samme huses tækning bestilles langhalm af de tre næste len, København, Kronborg og Frederiksborg. Koldinghus den 21. januar år 1635. Christian. Denne langhalm skal befales, at lensmændene straks er om, så at det intet kommer til at koste. Roskilde len kan tages dertil, på det at det bliver dem desto lettere [1]).

[1]) D. 22. Januar fik Frederik Urne, Lensmand paa Frederiksborg og Kronborg, Niels Trolle, Lensmand paa Kjøbenhavns Slot, og Sivert Urne, Lensmand paa Roskildegaard, Breve om at tilholde Bønderne i deres Len at skjære saa mange Rør som muligt paa Søerne til Opbygningen af et Hus i Kjøbenhavns Len; hvis de ikke kunde faa tilstrækkelig mange Rør, skulde der skaffes saa meget Langhalm som nødvendigt. Sjæll. Tegn. XXV, 374.

Side 327
Brev 385/3 * 22. Januar 1635

Til Klavs Daa.
Om Reparation af Skibene Argo og Recompens. — Geh. Ark.

Epthersom dy thuende Skiib Argo och Recompans haffuer hiielp behoff, Daa skaldtu dem Siielffuer besee Och ued andre laade besee Och Erfahre, Huorledys dy skall hiielppis, att ded kan haffue bestand, Och om Meiisteren paa holmen [1]) dem for En uys Summa penning at Reparere uyl antage. Vale. Kolding den 22 Ianuarij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Danmarckiis Riigiss Admirall tiill hande.

oversæt:
Til Klavs Daa.
Om reparation af skibene Argo og Recompens. — Geh. Ark. Eftersom de tvende skibe Argo og Recompens har hjælp behov, da skal du selv besigtige dem og lade dem besigtige ved andre og erfare, hvorledes de skal hjælpes, at det kan have bestand, og om mesteren på Holmen [1]) vil påtage sig at reparere dem for en vis sum penge. Vale. Kolding den 22. januar år 1635.
Christian.
Udskrift: Danmarks riges admiral til hånde.

Brev 386/3 * 31. Januar 1635

Til Rentemestrene. Befaling om at lade udtage en Mast til Brug i Krudtmøllen og om Støbningen af to Klokker. — Kgl. Bibl.

Dennom, Som Paa holmen Commenderer, Skall befahliis, at dii leeder En Maast ud, Som kan brugiis tiill En Axell udi krudmøllen [2]), huilcken med ded første skall føriis ud tiill møllen, Naar den Saauydt paa holmen Er behuggen, Som der Skee kan. M: felix [3]) skall med ded første forferdiige thuende klocker, huoraff den Største Skall uerre uyd En haalff allen Och thu tommer, Och den anden 4 tommer Riinger.

oversæt:
Dem, som kommandere på Holmen, skal befales, at de leder en mast ud, som kan bruges til en aksel i krudtmøllen [2]), hvilken med det første skal føres ud til møllen, når den er så vidt behugget på Holmen, som det kan ske. Mester Felix [3]) skal med det første forfærdige tvende klokker, hvoraf den største skal være vid en halv alen og to tommer, og den anden 4 tommer ringere.

---

[1]) Daniel Sinclair, der 1617 var bleven ansat som kongelig Skibsbygmester. Schlegel, Saml. z. Dän. Gesch. II, 2, 113. Jvfr. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 138. 167. Nyt hist. Tidsskr. V, 176. Nicolaysen, Norske Mag. II, 322.
[2]) Der menes vistnok Krudtmøllen ved Lyngby; den laa der, hvor Fuglevad Mølle nu ligger. Se Blom, Kristian IV's Artilleri S. 45 f.
[3]) Felix Fuchs.

Side 328 (Reference til forrige side: Side 327)
Samme klocker Skall forsettis med gaadt Enskelsk (!) tiin, Saat dy faar En god Resonans. Koldinghuss den 31 Ianuarij Anno 1635. Christian. Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande [1]).

oversæt: Samme klokker skal tilsættes med godt engelsk tinn, så at de får en god resonans. Koldinghus den 31. januar år 1635. Christian. Udskrift: Rentemestrene til hånde [1]).

Brev 387/3 * 1. Febr. 1635

Til Frederik Urne.

Befaling om at lade gjøre sex Plove efter en vis Model. — Kgl. Bibl.

Du uest diig vden thuiffuel uel at Errindre, at for Nogen tiid [2]) Siiden ad bleff mig Sendt En Plou, som uaar giiordt Paa En Sønderliig Maner, Huilcken Plou du skaldt laade søge Op Och laade med fliid gørre Sex ploue der-epther, Saat dy Erre ferdig, Naar gud uyll, Ieg kommer y landiid igen.
Koldinghus den 1 Februarij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Frederich wrne tiill hande [3]).

oversæt: Til Frederik Urne. Befaling om at lade gøre seks plove efter en vis model. — Kgl. Bibl. Du ved dig uden tvivl vel at erindre, at for nogen tid [2]) siden blev der sendt mig en plov, som var gjort på en særlig måde, hvilken plov du skal lade søge op og lade med flid gøre seks plove derefter, så at de er færdige, når Gud vil, jeg kommer i landet igen. Koldinghus den 1. februar år 1635.
Christian.
Udskrift: Frederik Urne til hånde [3]).

Brev 388/3 * 5. Febr. 1635

Til Klavs Daa.

Skibet Tre Løver skal udrustes for at bringe Folk og Redskab til Skibet Christianshavn, der er kommet til Irland. Han skal hemmelig erfare, om man henad Sommeren kan faa Søfolk fra de nordtydske Byer ved Østersøen. Udrustningen af den norske Løve og Delmenhorst skal fremmes. — Geh. Ark.

---

[1]) Paategning: Receu 6 Feb. 1635. Paa Brevets tredje Side har Kongen gjort følgende Begyndelse til et Brev, som igjen er udslettet: „Wdi den Sag ymellom Borgeriid Och wachtmeisteren Er gangen befahling ud tiil H: Chla . . .“
[2]) Ordet er skrevet to Gange.
[3]) Af Fr. Urnes Kopibog ses, at Brevet modtoges paa Kronborg 7. Februar.

Side 329 (Reference til forrige side: Side 328)
Eptherdi Man Erfahre aff Breffuisser, At Christianshaffuen udi Irland, gud uerre loffuyd, er Arriuerit och haffuer mangell paa folck Och Redskab [1]), som du aff huosføiiede breff kandt Erfahre. Du skaldt strax lade gørre dii tree løffuer ferdig, som med Aaben wand kan gaa med ded, som forbenente breff Om formelder, hen ad Irland, tiil huilckid Skiibs fornødenhed du skaldt uerre om Stiiremend.
Redskabiid skall tagiis fra S: Anna, Eptherdi den inted kommer ud førend udi October Maanid. Saa megiid folck, som man dertiil behøffuer, dem faar du nock aff myt egiid folck, Eptherdi ded inted Er lenger paa att gørre.
Du skaldt hiiemmeligen Erfahre, Om man Icke for penning Imod Sommer kan faa En deell Badtzmend fraa Rostock, wiissmar Och der Omkriing.
Den Norske løffue och delmenhorst skaldtu befohdere, att dy med Sneckeruerck bliiffuer ferdig først y herredagen.
Denne herhuosføiiede Desingnation haffuer Breffuisser indlagdt, at skulle gørris fornøden, mens Eptherdi at den samme inted corresponderer med Breffuid, daa uyl ded haffuis y acht. Vale.
Koldinghuss den 5 februarij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Danmarckiis Riigiss Admirall til hande.

oversæt: Eftersom man erfarer af brevviseren, at Christianshavn i Irland, Gud være lovet, er ankommet og har mangel på folk og redskab [1]), som du af hosføjede brev kan erfare. Du skal straks lade De Tre Løver gøre færdig, som med åbent vand kan gå med det, som førnævnte brev omformelder, hen mod Irland, til hvilket skibs fornødenhed du skal være omstyrmand.
Redskabet skal tages fra Sankt Anna, eftersom den ikke kommer ud før i oktober måned. Så mange folk, som man dertil behøver, dem får du nok af mit eget folk, eftersom det ikke er længere at gøre på.
Du skal hemmeligt erfare, om man ikke for penge imod sommer kan få en del bådsmænd fra Rostock, Wismar og deromkring.
Den Norske Løve og Delmenhorst skal du befordre, at de med snedkerarbejde bliver færdige først i herredagen.
Denne herhosføjede designation har brevviseren indlagt, som skulle gøres fornøden, men eftersom den samme ikke korresponderer med brevet, da vil det holdes i agt. Vale.
Koldinghus den 5. februar år 1635.
Christian.
Udskrift: Danmarks riges admiral til hånde.

Brev 389/3 * 5. Febr. 1635

Til Rentemestrene.
Der skal skaffes Penge til Folkene paa Skibet Christianshavn, som ligger i Irland; der skal gjøres 10 Plove efter den Model, Frederik Urne har; der skal haves Mel i Forraad til Brug for Besætningen i Christianspris. — Kgl. Bibl.

[1]) Skibet Christianshavn havde været i Ostindien og vendte hjem med en rig Ladning. Slange S. 813. O. Wormii Epistolæ S. 479. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 174. — Den i Begyndelsen af Brevet omtalte Brevviser har maaske været den fra Irland ankomne Styrmand, hvem Kongen 3. Febr. gav 30 Rdl. Nyerup, Mag. f. Rejseiagttagelser IV, 554 (hvor der staar Island i Stedet for Irland).

Side 330 (Reference til forrige side: Side 329)
Eptherdi Man med Breffuiisser haffuer, gud uerre loffuid, bekommen god kundskab om uorris skiib, som liigger udi Irland, Och Riigens Admirall befahliid Er at laade tiilrøste dii tree løffuer, att den strax med Aaben wand med folck och Redskab kan gaa derhen, Och der uiill vden thuiffuell fattis folcken Sammestedtz Penning till Ett och andiid, Huorfor y Eder om ded slags mønd Skall bemøye, som der gengse Er, Eptherdi Riix daler der inted gaar Saa høiidt Som Heer.
Frederich wrne haffuer En nii ardt vdaff Ploue huos siig, huoraff y skall lade hente tiill Eder Och derepther laade gørre ty Ploue, saat dii kan uerre ferdig ymod Pløytiden. Der skall haffuis Saa megiid Meell ued handen, som man kan bruge tiill att baage aff udy Christianpriis tiill dii Soldater, som der arbeiider, huilcke vngeferliig Er 200.
Koldinghus den 5 februarij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: Eftersom man med brevviser har, Gud være lovet, fået god kundskab om vores skib, som ligger i Irland, og rigets admiral er befalet at lade udruste De Tre Løver, at det straks med åbent vand med folk og redskab kan gå derhen, og der vil uden tvivl fattes folkene sammesteds penge til ét og andet, hvorfor I skal ulejlige jer med den slags mønt, som der er gængs, eftersom rigsdaler der ikke går så højt som her.

Frederik Urne har en ny art af plove hos sig, hvoraf I skal lade hente til jer og derefter lade gøre ti plove, så at de kan være færdige imod pløjetiden. Der skal haves så meget mel ved hånden, som man kan bruge til at bage af ude i Christianpris til de soldater, som der arbejder, hvilke omtrent er 200.
Koldinghus den 5. februar år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 390/3 * 10. Febr. 1635

Til Rigsraadet.
Kongen vil høre dets Betænkning om, hvorledes de til Flaaden bevilgede Midler kunne erholdes, hvor vidt det bør tilstedes Kongen af Polens Skibe, Folk og Krigsfornødenheder at passere gjennem de danske Strømme, og om man ikke bør træffe nogle Forsvarsanstalter. — Geh. Ark.

Arsagen, huorfor vy Riigens Raad pa denne tiid Hiid tiil Oss haffuer ladiid kalle, er fornemliig denne, At der uyl tenckiss paa y tiide, huorledis ded, som till Riigens flode at vnderholde beuylgiid Er, kan Erlangiis, Endog dermed Enten lydiid Eller Inted kan med vdrettis, Saframdt den Saa kostbar herepther, Som Indtiildis Skeed Er, skal Atretineris.
Dernest Er att betencke, Om man konningen y Pohlens

oversæt: 390. Til Rigsrådet.
Kongen vil høre dets betænkning om, hvorledes de til flåden bevilgede midler kunne erholdes, hvor vidt det bør tilstedes kongen af Polens skibe, folk og krigsfornødenheder at passere gennem de danske strømme, og om man ikke bør træffe nogle forsvarsanstalter. — Geh. Ark.
Årsagen, hvorfor vi har ladet rigets råd på denne tid kalde hid til os, er fornemmelig denne, at der vil tænkes på i tide, hvorledes det, som til rigets flåde at underholde er bevilget, kan erlanges, endog dermed enten lidet eller intet kan udrettes, såfremt den så kostbar heretter, som indtil nu er sket, skal opretholdes.
Dernæst er at betænke, om man kongen i Polens

Side 331 (Reference til forrige side: Side 330)
Skiib, folck, Munition med andiid mehre, Som dertiil hør, wiill lade Passere ygennom Strømmen, Naar ded begehriis.
Saoch om man Siig ganske inted skall Sette udi Nogen Postur, Der dog alle dy Omliggende siig heell Sterck Riister. Befahlendis Eder Sambdt och y Seehr gud y himmelen [1]).
Kolding den 10 februarij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Danmarckiis Riigiss Raad tiil hande.

oversæt: skibe, folk, ammunition med andet mere, som dertil hører, vil lade passere gennem strømmen, når det begæres.
Så og om man sig ganske intet skal sætte i nogen postur, da dog alle de omliggende ruster sig helt stærkt. Befalende jer samt og især Gud i himmelen [1]).
Kolding den 10. februar år 1635.
Christian.
Udskrift: Danmarks riges råd til hånde.

Brev 391/3 * 10. Febr. 1635

Til Frederik Günther (?).
Udkast til en Ordre, som skal sendes til Christian Pentz om forskjellige Arbejder, især Jordarbejder, ved Glückstadt. — Geh. Ark.

Ordinandtz, wornach siich der gubernör richten Soll [2]).

1. Der deych von Capitein gunthers [3]) haus biss an den weck nach dem blockhausse Soll miit Eiiner kaage miit paaluerk von Eiichen holdtz, 8 fus höger dan der deych, gemacht werden.
2. Der waall von dem Steenerem kaam ab biis an den fohrbenanten weck nach dem Blockhausse soll Souyll

oversæt: 391.
Til Frederik Günther (?).
Udkast til en ordre, som skal sendes til Christian Pentz om forskellige arbejder, især jordarbejder, ved Glückstadt. — Geh. Ark.
Ordinans, hvorefter guvernøren skal rette sig [2]).

1. Diget fra kaptajn Günthers [3]) hus og til vejen mod blokhuset skal gøres med en kåge med pæleværk af egetræ, 8 fod højere end diget.
2. Volden fra den stenede kam og til den førnævnte vej mod blokhuset skal så vidt

[1]) D. 10. Febr. afgaves et Svar til Kongen af de Rigsraader, som vare tilstede i Kolding, nemlig Christian Friis, Jørgen Urne, Albert Skeel og Christen Thomesen Sehested. De gik ind paa, at der strax skulde udfærdiges Breve om at indfordre til St. Hans Dag de Penge, som vare bevilgede til Udskrivning af Baadsmænd; men for at skaffe Penge inden den Tid tilbød de at lade betale 30,000 Rdl. med 1 Aars Rente af Skatten til førstkommende Omslag, hvis Kongen kunde optage denne Sum nogetsteds imidlertid; desuden tilraadede de at holde Flaaden i Beredskab. Kongen af Polens Skibe og Ammunition kunde man lade passere, naar han forlangte det, men uden Forpligtelse for Fremtiden (Rigens Raads Breve Fasc. 49).
[2]) I Inländ. Concpt. findes en af Fr. Günther opsat Koncept af 13. Febr. til en Memorial for Chr. Pentz; den er udarbejdet paa Grundlag af Kongens Ordre, men er udvidet i flere Punkter. [3]) Martin Günther. Jvfr. Danske Saml. V, 83.

Side 332 (Reference til forrige side: Side 331)
verhöget werden alss dy brustwehre, vndt folgendt Eiine brustwehre darauff gesetzet werden.

3. Das loch Beii meynem lossomente, So nach dem Prouyandt hauss geed, soll gefyllet werden vndt dem deyche geleych gemacht werden.
4. Dii 4000 daler, So Itzo in cassa verhanden, Sollen zu selbigem wercke Amploiret werden.

Dy gelder, so dyselbigen, So das werck annemmen, [1]) sollen in drey termynen Ihnen versprochen werden, vndt Soll der gubernör allemahll beii der zahlung siich finden lassen vndt achtung darauff haben, das den werckleuthen an der zahlung nichtes abgezuachet wiirdt, Oder ander geldt, dan auss der Cassa kommed, Ihnen gegeben wiirdt.

5. Dy Slyssell Sollen allemall von dem gubernör vndt beii den zölleneren versiigeldt werden, vndt Soll der gubernör diiselbiigen biis auff weiiterer anordnung beii sich behalthen.
6. Souyll Steyne, alss auss dem maurwerck von dem kam heraus können gebracht werden, dii sollen herausser gebracht werden vndt in andere arbeiidt verbrauchet werden.

Kolding den 10 februarij Anno 1635.

oversæt: forhøjes lige som brystværnet, og efterfølgende skal der sættes et brystværn derpå.

3. Hullet ved mit logi, som går mod provanthuset, skal fyldes og gøres lig med diget.
4. De 4000 daler, som nu er forhånden i kassen, skal anvendes til samme værk.

De penge skal til dem, som påtager sig værket, [1]) loves i tre terminer, og guvernøren skal altid lade sig finde ved betalingen og have agt derpå, at der intet trækkes fra i betalingen til arbejderne, eller at der gives dem andre penge end dem, der kommer ud af kassen.

5. Sluserne skal altid forsegles af guvernøren og hos tolderne, og guvernøren skal beholde de samme hos sig indtil videre anordning.
6. Så mange sten, som kan bringes ud af murværket fra kammen, de skal bringes ud og bruges i andet arbejde.

Kolding den 10. februar år 1635.

Brev 392/3 * 10. Febr. 1635

Til Rentemestrene.
Om Anvendelsen af de Penge, som ere komne fra Norge. — Kgl. Bibl.

Vdaff Eders Skriiffuelsse haffuer Ieg forstanden, dy penning att uerre ankommen aff Norriie [2]), Och aff y begerer Order, huortiil Samme penning Skall Amplocris. Sa skall for ded første hoffolckiid contenteris, dernest Søfolckiid, Item Skall haffuis et 1000 daler ued handen, som kan offuerskiickis tiil folcken, som Er paa ded Skiib Christians-

oversæt: 392.
Til Rentemestrene.
Ud af jeres skrivelse har jeg erfaret, at de penge er ankommet af Norge [2]), og at I begærer ordre til, hvad samme penge skal anvendes. Så skal for det første hoffolket tilfredsstilles, dernæst søfolket, ligeledes skal der haves 1000 daler ved hånden, som kan oversendes til folkene, som er på det skib Christians-

[1]) Her mangler et Verbum. [2]) Nemlig af den udskrevne Skat. Jvfr. Norske Rigsreg. VI, 682.

Side 333 (Reference til forrige side: Side 332)

haffuen udi Irland. Iohan Braam kan bekomme En Stor dell aff den laading, som forbenente Skiib Inde haffuer, udi hans Betaling, som Er hannem saa fuldt som rede penning. Søefolckyd kan slett Inted bye, megiid mynder hoffolckiid.
Koldinghus den 10 februarij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

oversæt: havn i Irland. Johan Braam kan få en stor del af den ladning, som førnævnte skib har inde, i sin betaling, som er ham så fuldt som rede penge. Søfolket kan slet intet bie, meget mindre hoffolket.
Koldinghus den 10. februar år 1635.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 393/3 * 13. Febr. 1635 [1])

Til Frederik Günther (?).
Optegnelse om en Ordre, som skal gives Hofmønsterskriveren Hans Bøjesen til at rejse til Lybek for der at slutte Akkord om Kjøbet af et Parti Kabelgarn. — Skrevet med Blyant. Geh. Ark.

Hanss Boyssön Soll sich von hinnen Nach Lybeck begeben vndt Erfharen, Ob man daselbsten kaabelgarn fuhr 2, 3 oder 5 daussendt daler bekommen kan, vndt mit Ihnen Eiinen gewissen kauff auff meiner Ratification machen, dergestaldt vndt alsso, dass, daa miir der gemachter kauff gefallen wiirdt, Ich alssdan Strax das geldt contant darhiin Skycken wiill vndt folgendt mit Eiin Lybesk Skyff abfuhren lassen [2]).

oversæt: 393. Til Frederik Günther (?).
Optegnelse om en ordre, som skal gives hofmønsterskriveren Hans Bøjesen til at rejse til Lübeck for der at slutte akkord om købet af et parti kabelgarn. — Skrevet med blyant. Geh. Ark.
Hans Bøjesen skal begive sig herfra til Lübeck og erfare, om man dér kan få kabelgarn for 2, 3 eller 5 tusinde daler, og med dem afslutte et vist køb på min ratifikation, således og på den måde, at hvis det gjorte køb behager mig, vil jeg altså straks sende pengene kontant derhen og efterfølgende lade det afhente med et lübsk skib [2]).

Brev 394/3 * 13. Febr. 1635

Til Rentemestrene.
Om Foranstaltninger til Flaadens Udrustning og Spørgsmaal om dens Proviantering. — Kgl. Bibl.

Epthersom heer concluderit Er, at floden y Aar Sa Sterck skall Rustiis, Som Skee kan, Huortiil 30 tussind

oversæt: 394.
Til Rentemestrene.
Om foranstaltninger til flådens udrustning og spørgsmål om dens provantering. — Kgl. Bibl.
Eftersom det her er besluttet, at flåden i år skal udrustes så stærkt, som det kan ske, hvortil 30 tusinde

[1]) Datum er tilføjet af Fr. Günther.
[2]) Fr. Günthers Koncept af 13. Febr. til en Memorial for Hans Bøjesen er i Overensstemmelse med Kongens Ordre. Inländ. Cpt.

Side 334 (Reference til forrige side: Side 333)

daler nu y kyll optagiis att gørre begiindelssen med, Och mig bekendt Er, at ded paa tackell Och tou Meest uyll mangle, huorfor ieg y dag haffuer afferdigid hans Boiisøn henad lybeck, sammestedtz att indkøbe kaabelgarn for 5000 dl:, som strax med Aaben wand skall uerre y københaffuen. Naar man Nu faar dy 500 skiippund haamp, Som Liigger ferdiig pa Elffuen, daa habis Ieg, nest gudtz hiielp, att komme til Retthe med vdtackeliigen, Saframdt uy faar Saa megiid geworben folck, som man imaginerer siig. Der uyll 1400 man tiill foruden dy, som udi tiienisten Er.
I skall Strax lade mig uyde, 1. Om der Er saa megiid Maaldt y forrad, som tiill samme vdriistning kan behøffuis, 2. Om der Er saa megiid meell y forrad, som man behøffuer tiil Brød at baade (!) aff, 3. Om man kan med profiidt lade hente Brød tiil floden fraa dandtziig.
Wdi fiin Er En temmelig forrad aff fleesk tiil købs, naar man Erfahrer, huor megiid der uyll tiill.
Koldinhus den 13 februarij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: daler nu i Kiel optages til at gøre begyndelsen med, og det er mig bekendt, at det mest vil mangle på takkel og tov, hvorfor jeg i dag har afsendt Hans Bøjesen hen mod Lübeck for sammesteds at indkøbe kabelgarn for 5000 daler, som straks med åbent vand skal være i København. Når man nu får de 500 skippund hamp, som ligger færdig på Elben, da håber jeg, næst Guds hjælp, at komme til rette med udtaklingen, såfremt vi får så mangehvervede folk, som man forestiller sig. Der vil behøves 1400 mand foruden dem, som er i tjenesten.
I skal straks lade mig vide, 1. om der er så meget malt i forråd, som der kan behøves til samme udrustning, 2. om der er så meget mel i forråd, som man behøver til at bage brød af, 3. om man med fordel kan lade hente brød til flåden fra Danzig.
I Fyn er der et temmeligt forråd af flæsk til købs, når man erfarer, hvor meget der vil behøves dertil.
Koldinghus den 13. februar år 1635.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 395/3 * 13. Febr. 1635

Til Klavs Daa.
Han skal opgive, hvad det vil koste at hverve 1400 Mand til Flaaden, som skal udrustes. Der skal træffes Foranstaltninger mod den ulovlige Handel paa Island. -- Geh. Ark.

Ieg haffuer disse dage hafft Riigens Raad, som ued handen uaar, her tiilsammen och dennom Demonstrerit fornøden at uerre, at floden Sa steerck, som man den kan aff sted komme, vdriistis, Huilckiid dy ochsa haffuer for Nøduendiicht Erachtiid, Huorfor tiil samme udriistning uiill werbiis 1400 mand foruden Bøsseskøtter. Om du nu trøster dig tiil at bringe sa mange geworben folck tiil ueye, daa lad mig uyde, huor mange penning du dertiil behøffuer, Saa skaldtu bekomme dem Strax. Paa tackell och tou

oversæt: 395. Til Klavs Daa.
Han skal opgive, hvad det vil koste at hverve 1400 mand til flåden, som skal udrustes. Der skal træffes foranstaltninger mod den ulovlige handel på Island. -- Geh. Ark.

Jeg har i disse dage haft rigets råd, som var ved hånden, her tilsammen og demonstreret for dem, at det er fornødent, at flåden udrustes så stærk, som man kan få den af sted, hvilket de også har agtet for nødvendigt, hvorfor der til samme udrustning vil hverves 1400 mand foruden bøsseskytter. Om du nu trøster dig til at bringe så mange hvervede folk til veje, da lad mig vide, hvor mange penge du behøver dertil, så skal du få dem straks. På takkel og tov

Side 335 (Reference til forrige side: Side 334)

skall ded med gudtz hiielp inted mangle, Tii ieg haffuer udi glyckstadt 500 Skippund haamp liggendiiss, Och haffuer Ieg denne Morgen Sendt En henad Lybeck med 5000 daler tiil att købe kaabelgaarn till skiibens behoff, Saat naar uy Er Ickun Saa Stercke, att man vden Ophør kan bruge Banen [1]), daa skall dermed, nest gudtz hiielp, Snaardt bliiffue klaardt.
Oldenborrig kan y Aar inted brugiss paa fracht henad Issland Dy, som kommer derhen y Sommer, dy skall besøge dy haffner, Som geestiis aff dennom, Som dertiil ingen lou haffuer [2]). Vale. Aff koldinghus den 13 februarij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Riigens Admirall tiill hande.

oversæt: skal det med Guds hjælp intet mangle, thi jeg har i Glückstadt 500 skippund hamp liggende, og jeg har denne morgen sendt en hen mod Lübeck med 5000 daler til at købe kabelgarn til skibenes behov, så at når vi kun er så stærke, at man uden ophør kan bruge banen [1]), da skal det dermed, næst Guds hjælp, snart blive klaret.
Oldenborg kan i år intet bruges på fragt hen mod Island. De, som kommer derhen i sommer, de skal besøge de havne, som gæstes af dem, som dertil ingen lov har [2]). Vale. Af Koldinghus den 13. februar år 1635.
Christian.
Udskrift: Rigets admiral til hånde.

Brev 396/3 * 16. Febr. 1635

Til Hertug Frederik af Gottorp.
Kongen erklærer, at det ham fra Enkehertuginden af Gottorp oversendte Inventarium over Moderens Ejendele ikke er det rette, og at han derfor ikke vil udlevere dennes Efterladenskaber. — Geh. Ark.

Freundtliicher, viilgeliibther vetther vndt Sohn, dein handtskreiben, So sich auff deiiner fraumutther Skreiiben Referiret, Ist miir wol zu handen kommen, vndt daraus verstanden, das Sii noch inheriret sich mit Nichtigen Discursen zu Delectiren.
Worauff ich freundt vetther vndt vatherlich nit verhalthe, Dass das Inuentarium, So miir wulff Bluhme [3]) vndt dein Chanseler D: heiideman gezeiiget, Niit das rechte ist,

oversæt: 396. Til Hertug Frederik af Gottorp.
Kongen erklærer, at det ham fra enkehertuginden af Gottorp oversendte inventarium over moderens ejendele ikke er det rette, og at han derfor ikke vil udlevere dennes efterladenskaber. — Geh. Ark.
Venlige, meget elskede fætter og søn, din håndskrivelse, som refererer sig til din fru moders skrivelse, er vel kommet mig i hænde, og deraf er det erfaret, at hun endnu insisterer på at fornøje sig med vigtige diskurser.
Hvorpå jeg, venlige fætter, faderligt ikke dølger, at det inventarium, som Wulf Blome [3]) og din kansler dr. Heidemann har vist mig, ikke er det rette,

[1]) Reberbanen.
[2]) Jvfr. Brevet af 6. Decbr. 1635.
[3]) Wulf Blome til Seedorf og Testorf, f. 1582, fyrstelig Landraad og Amtmand over Tønder Amt 1624—61, † 1667. A. H. Lackmann, Blomesche Geschlechts-Tafel. Glückst. 1755. Tab. 4. Dsk. Atlas VII, 362.

Side 336 (Reference til forrige side: Side 335)

So waar mich godt im himmel hii zeiitlich vndt dordt Ewiich helffen Soll. Vndt wunderdt mich zum högsten, das dass weiib godt nit Skeuet, dem alles bekannt ist. Ich biin gewis, das keiiner lebett, der mich kennet, der dy gedancken um mich hatt, das Ich etwas Sagen, viil weniger Schueren, Solthe, das nit waar Ist. Aus welchem allem du leiichtliich abnehmen kanst, das Ich dy sachen, so noch zu Nyköping verhanden, Niit werde herauss geben, sondern diiselbe in handen behalthen, biis das wiir durch wrtheiil vndt sentens auff maniir vndt weiisse, wii ess vnseren in godt ruenden fohrfaaren angeordnet vndt beliibet, Endtskeiiden werden. Befhele dich hiimit dem Schudtz dess Allerhösten vndt verbleiibe Dein getrewer vetther vndt vather Christian.
Kolding den 16 februarij Anno 1635.
Udskrift: An Meiinem viilgeliibthen vetthern vndt Sohn, H: friiderich zu Slessuych Holstein.

oversæt: så sandt som Gud i himlen skal hjælpe mig her i tiden og dér i evigheden. Og det undrer mig i højeste grad, at det kvindemenneske ikke frygter Gud, som alt er bekendt for. Jeg er vis på, at der ingen lever, som kender mig, der har de tanker om mig, at jeg skulle sige, og endnu mindre tilskynde til, noget, som ikke er sandt. Ud fra alt dette kan du let slutte, at jeg ikke vil udlevere de sager, som endnu findes i Nykøbing, men beholde de samme i hænde, indtil vi ved dom og kendelse på den måde og vis, som det af vore i Gud hvilende forfædre er anordnet og besluttet, bliver skilt. Befaler dig hermed i den Allerhøjestes beskyttelse og forbliver Din tro fætter og fader Christian.
Kolding den 16. februar år 1635.
Udskrift: Til min meget elskede fætter og søn, hr. Frederik til Slesvig Holsten.

Brev 397/3 * 16. Febr. 1635

Befaling om nogle Medikamenter, som skulle sendes til Kongen. — Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.

Dette [1]) skall strax sendis fram med ded andiid, Och huad som D: Peter Paii inted haffuer, ded skall vdtagiis Paa Apotecken. Koldinghuss den 16 febru: Anno 1635. Christian [2]).

oversæt: 397. Befaling om nogle medikamenter, som skulle sendes til kongen. — Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.

Dette [1]) skal straks sendes frem med det andet, og hvad som dr. Peter Pay ikke har, det skal udtages på apoteket. Koldinghus den 16. februar år 1635. Christian [2]).

[1]) Først findes nemlig 5 forskjellige Recepter, der ikke ere skrevne med Kongens Haand. Recepterne foreskrive Tilberedelsen af Nyrevand, ituskaarne Plantedele til en Emulsion, Urter til et Bad, Urter til en Infusion (snarest til indvendig Brug) og et Plaster.
[2]) Underneden staar skrevet med en anden Haand: „Ao. 1635 d. 24 Februarij. Diese Medicamenta sind wiederumb præparirt worden vf die Norwegische Reise den 29 Aprilis 1635."

Side 337

Brev 398/3 * 17. Febr. 1635

Til Rentemestrene.
Om Brændsel til Børnehuset og Proviantgaarden; om Salget af Øxne til Steffen Rode; om Opførelsen af Tørvehuse. — Kgl. Bibl.

Wdaff Eders Skriiffuelsse fornemmer Ieg, at pa holmen Inted kan haffuis Sa megiid brendtzell, som udi Børnehussiid fornøden Er, huilckiid myg keerdt er at fornemme, ty ieg deraff kan mercke, att der skendis nu inted saa megiid tømmer, som før skedde. Skulle man holde Ilden ued macht y Børnehussiid med tømmer att skende, daa uylle ded bliiffue dyr Brende. Ieg mente, att torremossen uaar bestiildt pa børnehussiid. Och haffuer Niils trolle laadiid syne Ord staa huoss mig, att der uaar y Sommer kommen Saa mange tørre Ind, som der uaar nogentiid kommen tilforne, Huorfor man maa uell Spørre ad, huor ald den torre er bleffuen.
Att der allerede er mangell paa weed udi Prouyandtgarden, ded er at forundre, Eptherdi der uaar sliggen Stadtlig forrad y uedhaffuen, der Ieg drog derfra, Och der haffuer y uynter ingen hoffholding uerrid Paa Slottiid. Dy maa Io inted gørre dem wenner y byen med myn weed.
Denne breffuisser haffuer behaling med tiil Niielss trolle, at hand skall skaffe ued ind aff lehniid tiil Prouyandthussiid, indtiil wandiid bliiffuer Aabiid [1]).

Dy Øxen betreffende, daa bør Steffen Rode at tage dem an for En redliig Priiss, Saframdt hand uyll handle lenger med mig. Kan y hielppe hannem med nogle tussind daler, da Skall y ded gørre. Den Riing, Som bleff Omgiiordt, Er mig tilhande kommen, Och skall ded tørrehus, Som fortingiid er, gørriiss med løssholther omkring.
Ded uaar at Ønske, att man lenge Siiden dermed haffde begiindt. Dog skall samme hus Erlange den effect, som Ieg formoder, daa uyll dertiil Opsettis trende andre husse, Som

oversæt: 398. Til Rentemestrene.
Om brændsel til Børnehuset og Proviantgården; om salget af øksne til Steffen Rode; om opførelsen af tørvehuse. — Kgl. Bibl.
Ud af jeres skrivelse erfarer jeg, at der på Holmen ikke kan haves så meget brændsel, som der er fornødent i Børnehuset, hvilket er mig kært at erfare, thi jeg derved kan mærke, at der nu ikke skamferes så meget tømmer, som det før skete. Skulle man holde ilden ved magt i Børnehuset med at skamfere tømmer, da ville det blive dyrt brænde. Jeg mente, at tørvemosen var bestilt til Børnehuset. Og Niels Trolle har ladet sine ord stå hos mig, at der i sommer var kommet så mange tørv ind, som der nogensinde var kommet tilforn, hvorfor man vel må spørge ad, hvor al den tørv er blevet af.
At der allerede er mangel på ved i Proviantgården, det er at forundre, eftersom der var en sådan statelig forråd i vedhaven, da jeg drog derfra, og der har i vinter ingen hofholdning været på slottet. De må jo ikke gøre dem til venner i byen med mit ved.
Denne brevviser har befaling med til Niels Trolle, at han skal skaffe ved ind af lenet til Provianthuset, indtil vandet bliver åbent [1]).
De øksne betræffende, da bør Steffen Rode at tage dem imod for en redelig pris, såfremt han vil handle længere med mig. Kan I hjælpe ham med nogle tusind daler, da skal I gøre det. Den ring, som blev omgjort, er kommet mig i hænde, og skal det tørrehus, som er aftalt, gøres med løsholter omkring.
Det var at ønske, at man længe siden havde begyndt dermed. Dog skal samme hus erholde den virkning, som jeg formoder, da vil der dertil opsættes tre andre huse, som

[1]) 16. Febr. fik Niels Trolle Brev om at lade hugge Ved i Kjøbenhavns Lens Skove til Bryggerset og Provianthuset i Kjøbenhavn. Sjæll. Tegn. XXV, 379.

Side 338 (Reference til forrige side: Side 337)

tørren kan liigge udi, Ett udi Børnehussiid, ett udi Prouyandtgarden Och Ett udi Stalgaarden, aff den Størrelse, Som En huer Plaadtz Requireror aff ded slagss brende tiill, Ellers Er ded ganske Om Sunst. Tørre Er der Nock, kan man faa husserom dertiil, daa kan ingen Mangell werre paa ded slaagss Ildebrand, Och kan dermed Skaaniss mange tussind daler huer Aar.
Koldinghus den 17 februarij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

oversæt: tørven kan ligge i, ét i Børnehuset, ét i Proviantgården og ét i Stalgården, af den størrelse, som enhver plads kræver af det slags brænde til, ellers er det ganske forgæves. Tørv er der nok, kan man få husrum dertil, da kan ingen mangel være på det slags ildebrand, og kan dermed skånes mange tusind daler hvert år.
Koldinghus den 17. februar år 1635.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 399/3 * 21. Febr. 1635

Til Frederik Urne.
Befaling til at lade forfærdige 20 fortinnede Kobberflasker og 40 Jernkofødder. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Du skallt lade forferdige tyffge uell fortinnede kaaberflasker paa kobbermøllen, som alle skall vere aff een Størrelse [1]) och lige tunge, och skall tuende flasker, naer de ere fulde, iust veye itt haltt skippund.
Skruffuerne paa samme flasker skall giøris med løckelser, Saaatt flaskerne med hengelaase kand foruaris, huilcke laase Caspar Fincke skall skaffe, som alle skall vere giort effter een nøgell.
Paa hammermøllen skall der giøris 40 handlige koefoder aff Iern, huormed een mand inden borde kand lystig rippe [2]) it Støcke udi een hast, huortill Arckeliemesteren paa huset [3]) kand giffue goed Anleding till. Hadersløffhus dend 21 Februarij Anno 1635 [4]).

oversæt: 399. Til Frederik Urne.
Befaling til at lade forfærdige 20 fortinnede kobberflasker og 40 jernkofødder. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Du skal lade forfærdige tyve vel fortinnede kobberflasker på kobbermøllen, som alle skal være af én størrelse [1]) og lige tunge, og skal tvende flasker, når de er fulde, just veje et halvt skippund.
Skruerne på samme flasker skal gøres med lukkelser, således at flaskerne med hængelåse kan forvares, hvilke låse Caspar Fincke skal skaffe, som alle skal være gjort efter én nøgle.
På hammermøllen skal der gøres 40 håndterlige kofødder af jern, hvormed en mand inden borde kan lystigt bevæge [2]) et stykke i en hast, hvortil arkelimestren på huset [3]) kan give god anledning til.
Haderslevhus den 21. februar år 1635 [4]).

[1]) Disse 20 Flasker, hver paa 32 Potter, leveredes 28. April 1635 fra Hammermøllen; de gjordes til Kongens norske Rejse og bleve opbevarede i Vinkjælderen paa Kjøbenhavns Slot i Følge Morten Sorgs Kvittering (ved Hammermøllens Regnsk.).
[2]) ɔ: bevæge, flytte. Vidskb. Selsk. Ordb. V, 137.
[3]) ɔ: Kronborg. Arkelimesteren her hed Henrik Butzmann, der tidligere havde været Underarkelimester ved Tøjhuset i Kjøbenhavn (s. ovfr. S. 269).
[4]) Modtaget paa Kronborg 26. Febr.

Side 339
Brev 400/3 * 24. Febr. 1635

Til Rentemestrene.
Der skal males to Portrætter af Kongen og et af hans afdøde Dronning. Der skal forskrives to Elefanttænder fra Nederlandene og Brudekister til Leonora Christina fra Danzig. Til hendes Brudeseng skal skaffes Muskattræ og Ibenholt. Mandskabet paa en Jagt skal lønnes. — Kgl. Bibl.
Epthersom Ieg myn Søn H: frederich miit Och myn gemahls Saliigs konterfeii, leffnidtz Størrelsse, loffuid haffuer, derhuos ochsaa loffuid den fransøssiske gesanther, som forgangen Sommer uaar y køben: [1]), miit konterfeii aff samme Størrelsse, Daa skall y dy thuende Epther miig laade gørre huoss Carll v: Manderen, Och ded triidie huoss Reemerdt konterfeiier [2]). Myn gemahl Saliigs konterfeii Er at fiinde Paa Rossenborre.
Wdaff Nedderland skall forskriiffuis thuende Eleephandt tender, saa Store som dii kan bekommis.
Tiil dandziig skall frøcken Elenoriss Bruddeskiister bestillis, dog Saa att dy bliiffuer fliiteliiger

giiordt End frøcke[n] Soffies uaar. Iohan Braam Skall Skaffe Saa megiid Muskatentree Och Ibbenholdt, Som tiil frøcken Ellenoris Brudseng behøffuis. Deer Er En Iacht bestiildt, som Strax med aabid wand skall henad Ruuden [3]), Paa huiilcken Iacht y strax skall contentere folckiid, Saat den Strax med Aabiid wand kan komme henad Ruuden Och der y Sommer forbliiffue.
Koldinghuss den 24 febru: Anno 1635. Christian.
Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

oversæt: 400. Til Rentemestrene.
Der skal males to portrætter af kongen og et af his afdøde dronning. Der skal forskrives to elefanttænder fra Nederlandene og brudekister til Leonora Christina fra Danzig. Til hendes brudeseng skal skaffes muskattræ og ibenholt. Mandskabet på en jagt skal lønnes. — Kgl. Bibl.

Eftersom jeg har lovet min søn hr. Frederik mit og min salige gemahls portræt i levende størrelse, derhos også lovet den franske gesandt, som forgangen sommer var i København [1]), mit portræt af samme størrelse, da skal I lade de tvende efter mig gøre hos Carl van Mander, og det tredje hos Rembert portrætmaler [2]) Min salige gemahls portræt er at finde på Rosenborg.
Ud af Nederlandene skal forskrives tvende elefanttænder, så store som de kan bekommes. Til Danzig skal frøken Leonoras brudekister bestilles, dog således at de bliver flittigere gjort end frøken Sophies var. Johan Braam skal skaffe så meget muskattræ og ibenholt, som behøves til frøken Leonoras brudeseng. Der er en jagt bestilt, som straks med åbent vand skal hen mod Ruden [3]), på hvilken jagt I straks skal tilfredsstille folket, så at den straks med åbent vand kan komme hen mod Ruden og der forblive i sommer.
Koldinghus den 24. februar år 1635.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

[1]) Claude de Mesmes Comte d'Avaux.
[2]) Portrætmaleren Remmert ell. Rembert Petersen boede i Kjøbenhavn. Weilbach, Dansk Konstnerlex. S. 548.
[3]) Ruden, en lille Ø ved den pommerske Kyst i Nærheden af Usedom, bekjendt som Toldsted.

Side 340

Brev 401/3 * 24. Febr. 1635

Til Frederik Günther.
Kongen angiver, hvad han skal svare ved det kejserlige Hof, hvis man spørger ham om Grunden til Danmarks Sørustninger og om, hvor Kongen vil opholde sig om Sommeren. — Geh. Ark.

Wnser kammer Sekretarius Soll in acht haben, daa Er am keysserlichem hoffue gefraget [1]), worzu man sich zur Sehe an dissem Ordt in verfassung Stellethe, Das man fuhr seiinem abreiissendt nichtes daruon gehabdt, Machte siich aber dii gedancken, Das daa demselbiigen alsso, das dan der wmliigenden Potentatern vndt Repub: gans Starcke ausrustung zur Sehe daran wrsach Seiin muste, In betrachtung das diieselbe extraordinar Starck ausgesprenget. Daa auch vnserem kammersekretario gefraget, wor wii dissen Sommer vns auffhalthen wurden, So soll er zur andtwordt geben, Das wiir nach verfliissung Dess Herrendages vns Nach dem Reiiche Noruegen verfiigen wurden, daselbsten dii Berrichwercke in Etwas in Order zu bringen, vndt siich Irgend biis zum Ende des Monadtz Iulii verziien muchte, Ehe wiir von dannen ins Reiich dennemarck wiiderum Stellen werden. Koldinghuss den 24 febru: Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Friderich gunther zu handen.

oversæt: Til Frederik Günther. Kongen angiver, hvad han skal svare ved det kejserlige hof, hvis man spørger ham om grunden til Danmarks sørustninger og om, hvor kongen vil opholde sig om sommeren. — Geh. Ark. Vores kammersekretær skal tage i agt, når han på det kejserlige hof spørges [1]), hvorfor man ruster sig til søs på dette sted, at man før hans afrejse intet havde hørt derom, men gjorde sig de tanker, at eftersom det forholder sig således, må de omkringliggende potentaters og republikkers ganske stærke udrustning til søs være årsag deri, i betragtning af at samme er rygtet ekstraordinært stærke. Da der også blev spurgt vores kammersekretær, hvor vi ville opholde os denne sommer, så skal han give til svar, at vi efter herredagens forløb vil begive os til riget Norge, for sammesteds at bringe bjergværkerne i nogen orden, og det kunne vel trække ud til enden af juli måned, før vi derfra begiver os til riget Danmark igen. Koldinghus den 24. februar år 1635.
Christian.
Udskrift: Frederik Günther til hånde.

Brev 402/3 * 26. Febr. 1635 [2])

Til Frederik Günther (?).
Optegnelse til Brug ved en Skrivelse til Lensmanden paa Haderslevhus om at tilbyde en adelig Frue en betydelig Sum for

[1]) Fr. Günther afgik i Begyndelsen af 1635 som Gesandt til Kejseren. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 310. Dog var det kun hans Instrux, der opsattes i Januar; hans Afrejse falder i hvert Fald efter 12. Marts, paa hvilken Dag en Efterskrift til hans Instrux er konciperet af ham selv (Ausländ. Cpt.), og ikke i Januar, som antaget anf. St.
[2]) Datum tilføjet af Fred. Günther under Brevet.

Side 341 (Reference til forrige side: Side 340)

Afstaaelsen af nogen Jord; vil hun ikke gaa ind herpaa, skal han opføre et Hus til en Betjent ved den kongelige Vildtbane. — Geh. Ark.

Eiin befehll an den ambdtman auff Haderssleff [1]), das Er der frawen v: Breiiden [2]), So daselbsten wohnet, 150 daler fur eiin Iehliiche tunne korn, so sii in dem hoffue hatt, Prȩsentiren Soll vndt Ihr Demonstriren, das niihmall So viill fuhr Eiiene tunnen korn gebotten, So lange das fiirstenthum gestanden [3]). Daa sii aber wber verhoffen Sich nit wiill Sagen lassen, So Soll Er an Ordt vndt End, wohr Es dem Iegermeiister gefellet, Eiin hauss settzen lassen, wohrein Eiin keerll wohnen kan, der achtung auff dii wyldtbahne hatt.

oversæt: afståelsen af nogen jord; vil hun ikke gå ind herpå, skal han opføre et hus til en betjent ved den kongelige vildtbane. — Geh. Ark.

En befaling til amtmanden på Haderslev [1]), at han skal præsentere fruen von Breide [2]), som bor sammesteds, 150 daler for hver årlig tønde korn, som hun har i hove, og demonstrere for hende, at der aldrig er budt så meget for en tønde korn, så længe fyrstendømmet har bestået [3]). Da hun herudover mod forventning ikke vil lade sig sige, så skal han på det sted og den ende, hvor det behager jægermesteren, lade sætte et hus, hvori en karl kan bo, som har agt på vildtbanen.

Brev 403/3 * 27. Febr. 1635

Til Rentemestrene.
Om Opførelsen af en Bagerovn i Proviantgaarden og Anskaffelsen af Planker til et Opbevaringssted for Melet sammesteds. — Kgl. Bibl.

---

[1]) Jørgen Ahlefeldt.
[2]) Familien Breide havde ejet og ejede til Dels endnu Jordegods i Haderslev Amt og paa Als (Zeitschr. d. Gesellsch. f. d. Gesch. der Herzogth. Schleswig, Holstein u. Lauenb. III, 191. 193). Hvilken Dame af denne Familie det er, Kongen vil afkjøbe Jord, vides ikke. Skulde det være Anna Breide, Enke efter Ditlev Rumohr, maa hun have været godt til Aars, da hendes Mand allerede døde 1609 efter et over 20aarigt Ægteskab (Archiv f. Staats- u. Kirchengesch. der Herzogth. Schleswig, Holst. u. Lauenb. IV, 297 ff., hvor hun gjøres til Datter af Otto Breide, som døde 1544, medens Stemann paa det ovfr. anf. Sted vistnok med større Ret siger, at hun var en Sønnedatter af denne Otto).
[3]) I Virkeligheden var det ogsaa et meget højt Tilbud, Kongen gjorde; i Jylland og paa Øerne var Gjennemsnitsprisen for en Tønde Hartkorn omtr. det halve. Vedel Simonsen, Jørgen Brahe S. 33. Rasmussen, Optegnelser om Gisselfeld S. 89. 92. Hansen, Danske Ridderborge II, 220. Saml. t. jydsk Hist. og Topogr. II, 387. Becker, Saml. t. Frederik III's Hist. I, 263. 369. Hist. Tidsskr. 3. R. II, 65. Jvfr. dog Hvass, Familierne Hvas II, 121 (1 Td. Hartk. beregnet 1651 til 130 Rdl.).

Side 342 (Reference til forrige side: Side 341)
Ieg thuiffler inted, Att den Baagoffuen udi Prouyandtgarden, Som for nogen tiid Siiden bleff befahliid att skulle Nederbriidis, Io lenge Siiden er Neederbrudt, Och Steeden igen giiordt Røddeliigdt, Och ued handen Er bracht Leer och Steen tiilat opsette En anden aff, Saa uiill dog tiill samme werck att bringe udi Syn rette Skiick fornøden gørris 12 tylther Reene Egii plancker tiill En Meelbiing [1]) att opsette, Huorfor y Skall uerre derom, att y kan haffue Saa mange Egii Plancker, som forbemeldiid Er, ued handen, Naar gud uyll, Ieg kommer tiill Steede.
Koldinghuss den 27 februarij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande [2]).

oversæt: Jeg tvivler intet om, at den bageovn i Proviantgården, som for nogen tid siden blev befalet at skulle nedbrydes, jo længe siden er nedbrudt, og stedet igen gjort ryddeligt, og ved hånden er bragt ler og sten til at opsætte en anden af, så vil dog til samme værk at bringe i sin rette skik behøves 12 tylvter rene egeplanker til en melbing [1]) at opsætte, hvorfor I skal være omhyggelige med, at I kan have så mange egeplanker, som førnævnt er, ved hånden, når Gud vil, jeg kommer til stede.
Koldinghus den 27. februar år 1635.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde [2]).

Brev 404/3 * 1. Marts 1635

Til Frederik Urne.
Ved Frederiksborg skal sættes Ruser til at indfange Geder. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Effterdi foraaret, Gud vere Loffuet, numer treder herfor, och gedden begynder med tiden at Lege, da skall Hans Pedersøn [3]) i dyrhaffuen ued Thies Fisker [4]) Sette Ruser paa de Steder, de pleier att Settis. Huad derudi fangis, skall hans Pedersøn Sette udi de tuende damme, som findis i haffuen ued dend liden Ladegaard. Coldinghus dend 1 Martij Anno 1635 [5]).
oversæt: 404. Til Frederik Urne.

Ved Frederiksborg skal sættes ruser til at indfange gedder. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.
Efterdi foråret, Gud være lovet, nu træder frem, og gedden begynder med tiden at lege, da skal Hans Pedersen [3]) i dyrehaven ved Thies Fisker [4]) sætte ruser på de steder, de plejer at sættes. Hvad derom fanges, skal Hans Pedersen sætte i de tvende damme, som findes i haven ved den lille ladegård.
Koldinghus den 1. marts år 1635 [5]).

[1]) En Bing er i Regelen en Kiste, men den betydelige Mængde Planker, som skulde bruges dertil, viser, at der her snarere maa være ment et helt Skur. Jvfr. Molbech, Dansk Dialect-Lex. S. 37.
[2]) Udenpaa Brevet er skrevet: „R. cette lettre auec Villom Leyel 13 Martij 1635."
[3]) Jvfr. ovfr. S. 9.
[4]) Thies Buchaw. Dsk. Mag. V, 209.
[5]) Modtaget paa Kronborg 15. Marts.

Side 343

Brev 405/3 * 2. Marts 1635

Til Rentemestrene.
De maa ikke kjøbe Hamp eller Kabelgarn til Holmen, da der er kjøbt Hamp i Bremen, og Kongen agter at kjøbe for 10,000 Rdl. Kabelgarn i Hamborg. — Kgl. Bibl.

Ieg begiiffuer mig Nu vd tiill lanthe holstein, Och Epthersom ieg kommer udi Erfahring, Att stackiid for wiinter udi hamborrig att uerre En anseendtlig Party kaabelgaarn fraa Muskou ankommen, Daa achter Ieg nu att tiilhandle mig for ty tussind daler aff samme kaabelgarn, Som med første Aaben waand, Nest gud[s] hiielp, skall uerre udi københaffuen Med dii 500 Skiippund haamp, som udi ded Stiifft Brehmen købdt Er. Huorfor y huos Ingen Enthen haamp eller kaabelgarn tiill holmens behoff skall lade annamme, Der Prętenderis ochsaa aff dennom paa holmen, huad ded Och uerre kan.
Koldinghus den 2 Martij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 405. Til Rentemestrene.
De må ikke købe hamp eller kabelgarn til Holmen, da der er købt hamp i Bremen, og Kongen agter at købe for 10,000 rdl. kabelgarn i Hamborg. — Kgl. Bibl.
Jeg begiver mig nu ud til landet Holsten, og eftersom jeg kommer i erfaring, at der i vinterens løb i Hamborg er ankommet et anseeligt parti kabelgarn fra Moskva, da agter jeg nu at tilhandle mig for tyve tusind daler af samme kabelgarn, som med første åbne vand, næst Guds hjælp, skal være i København med de 500 skippund hamp, som er købt i stiftet Bremen. Hvorfor I hos ingen enten skal lade modtage hamp eller kabelgarn til Holmens behov, hvad der end forlanges af dem på Holmen, hvad det så end kan være.
Koldinghus den 2. marts år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 406/3 * 5. Marts 1635

Til Rentemestrene.
De skulle tinge med en Mand om Opførelsen af et Plankeværk om en Kirkegaard (ved Kjøbenhavn). — Kgl. Bibl.

Herhuoss haffuer y M: hans Stenuynckel[s] affriidtz Paa den kerregard att Emphange, Och Eptherdi samme kerregard att omdrage med En Mur uill koste 3050 daler, Och densamme Epther Offuertømmermandens [1]) Offuerslag med Plankeuerck omkring att lucke Ickun 1178 daler kan koste, Daa skall y werre derom, att y kan tynge med En, Som Skaffer samme Planckewerck med graffuerens huss Och den

oversæt: 406. Til Rentemestrene.
De skulle tinge med en mand om opførelsen af et plankeværk om en kirkegård (ved København). — Kgl. Bibl.

Herhos har I mester Hans van Steenwinckels ridning på den kirkegård at modtage, og eftersom det vil koste 3050 daler at omgive samme kirkegård med en mur, og det samme at lukke med plankeværk omkring efter overtømrermandens [1]) overslag kun kan koste 1178 daler, da skal I være omhyggelige med, at I kan aftale med én, som skaffer samme plankeværk med graverens hus og den

[1]) Hans Ahnemøller.

Side 344 (Reference til forrige side: Side 343)

hiitthe tiill Presten (epthersom paa Affriidtzid tegnid Er) ferdig for En uyss summa Penning [1]).
Flensborrig den 5 Martij Anno 1635.
Christian.
Dette breff skall Strax sendis H: tage tott [2]) tiill hande.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: hytte til præsten (eftersom det er tegnet på ridningen) færdig for en vis sum penge [1]).
Flensborg den 5. marts år 1635.
Christian.
Dette brev skal straks sendes hr. Tage Thott [2]) til hånde.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 407/3 * 5. Marts 1635

Til Klavs Daa.
Om Hvervning af Baadsmænd. — Geh. Ark.

Du haffuer uden thuiffuel for nogen tiid Siiden bekommid myn Skriiffuelsse om Badtzmend att werbe, Huortiil Rentemeisterne Nu erre befahliid att tiilstille dig 3000 daler, att du dermed kandt gørre En begiindelsse. Vdi disse kuarter uiill Ieg gørre myt beste, Om Ieg kan faa En partii Søefolck. Tiil Lybek Och Ham: uyll Ieg Ochsaa forsøge, huad skee kan [3]). Vale. Flensborrighus den 5 Martij Anno 1635. Christian.
Udskrift: Riigens Admirall tiill hande.

oversæt: 407. Til Klavs Daa.
Om hvervning af bådsmænd. — Geh. Ark.
Du har uden tvivl for nogen tid siden bekommet min skrivelse om bådsmænd at hverve, hvortil rentemestrene nu er befalet at tilstille dig 3000 daler, at du dermed kan gøre en begyndelse. I disse

kvarterer vil jeg gøre mit bedste, om jeg kan få et parti søfolk. Til Lübeck og Hamburg vil jeg også forsøge, hvad der kan ske [3]). Vale. Flensborghus den 5. marts år 1635.
Christian.
Udskrift: Rigets admiral til hånde.

Brev 408/3 * 5. Marts 1635

Til Frederik Urne.
Om Indkjøb af Havre til Kongens Heste. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

---

[1]) 11. Sept. 1635 fik Jørgen Andersen af Helsingør Penge for et Plankeværk om den nye Kirkegaard udenfor Nørre Port (Rentemestr. Regnsk.), altsaa ved Kjøbenhavn. Jvfr. Ny kirkehist. Saml. I, 353 ff.
[2]) Tage Ottesen Thott, Lensmand paa Malmøhus 1632—51 (Rothe, Brave danske Mænd I, 33—4). „Dette Brev", som skal sendes ham, er ikke det ovenfor aftrykte, men et, som er fulgt med det, og hvis Indhold ses af Brevet Nr. 408.
[3]) Under 6. Marts udstedte Kongen et aabent Brev for Mathias von Lange og Peter Garpe til at hverve Baads- og Skibsfolk i Lybek. Inländ. Cpt.

Side 345 (Reference til forrige side: Side 344)

Din skriffuelse, Iffuer wind tillskreffuen, om dend haffre, som till mine heste skulde indkiøbis, er mig hid effterskicket, huorpaa ieg dig intett forholder, at ieg samme haffre att indkiøbe haffuer befalet H: Tage Tott Ottesøn och breffuet Rentemesterne tillskicket.
Haffren er befalet at skickis till prouiantgaarden. Om ieg Siden vill haffue dend hen at Frederichsborgh eller uill haffue høet fra Frederichsborgh henat Kiøbenhaffn, det Staaer Siden till mig. Flensborgh dend 5 Martij Anno 1635 [1]).

oversæt: Din skrivelse, som Iver Vind blev tilskrevet, om den havre, som til mine heste skulle indkøbes, er mig hid eftersendt, hvorpå jeg intet dølger for dig, at jeg har befalet hr. Tage Thott Ottesen at indkøbe samme havre og tilskikket brevet til rentemestrene.
Havren er befalet at sendes til Proviantgården. Om jeg siden vil have den hen til Frederiksborg eller vil have høet fra Frederiksborg hen ad København, det står siden til mig. Flensborg den 5. marts år 1635 [1]).

Brev 409/3 * 10. Marts 1635

Til Hertug Frederik af Gottorp.
Kongen erklærer, at han ikke vil indlade sig i videre skriftlig Strid med Enkehertuginden af Gottorp (om Arven efter deres Moder), men at han vil lade Sagen paakjende i Overensstemmelse med Unionstraktaten, hvorfor han beder om, at hun vil nævne en Dag til Trættens Afgjørelse. — Geh. Ark.

Freundtlicher, viilgeliibether vetther vndt Sohn, deiin Skreiben ist miir wol zu handen kommen, vndt daraus dasiiendige, was deiine frau Mutther auff meiines ledtzsten an diir abgegangenes andtwordt skreiiben Eiiengestrewet, verstanden.
Worauff ich diich freundt vetter vndt vatherlich nit verhalthe, das Ich mich keiines weges in Skrifften weiither, dan geskeen, zu Erkleeren gedencke, Sondern wiil dii sache fuhr das gerichte, So in der auffgerichtethen Vnion fuhr viilen Iahren von vnseren fohrfahren beliibet, Ausfiihren. Hatt dan deiine frau Mutther viil briiffue herfohr zu zeiigen, So hat Sii Sich dehren zu Erfrewen. Vndt

weiiill lange fasten keiin brodtsparen ist, Alss ist an diir mein freundt vetter vndt vatherliches gesinnen, du wollest deiine frau Mutther dahiin Disponiren, das sii thue, was Recht Ist,
oversæt: 409. Til Hertug Frederik af Gottorp.
Kongen erklærer, at han ikke vil indlade sig i videre skriftlig strid med enkehertuginden af Gottorp (om arven efter deres moder), men at han vil lade sagen påkende i overensstemmelse med unionstraktaten, hvorfor han beder om, at hun vil nævne en dag til trættens afgørelse. — Geh. Ark.
Venlige, meget elskede fætter og søn, din skrivelse er vel kommet mig i hænde, og deraf er det indflettede, som din fru moder har svaret på min sidste til dig afgåede skrivelse, erfaret.
Hvorpå jeg, venlige fætter, faderligt ikke dølger for dig, at jeg på ingen måde tænker at erklære mig videre i skrifter, end sket er, men vil udføre sagen for domstolen, som i den oprettede union for mange år siden er besluttet af vore forfædre. Har din fru moder da mange breve at vise frem, så har hun at glæde sig derover. Og da lang faste ikke sparer brød, så er det til dig mit venlige, fætterlige og faderlige ønske, at du ville disponere din fru moder derhen, at hun gør, hvad ret er,

[1]) Modtaget paa Kronborg 24. Marts.

Side 346 (Reference til forrige side: Side 345)

vndt Erwehlen selbsten Eiinen tag zuiisken diis vndt Michaelis, den fohrerwenthen Actum zu fullendtziien, vndt weiil wiir geleiiche Regiirung in dissen furstenthumen haben, vndt der Aadell von nihmandt dan von vnss zu Selbigem Actu kan gefohderdt werden, vndt wiir beiiderseidtz in der Sache Intressiret Seiindt, Alss Erachte Ich hoch Nötig zu seiin, das wiir vnss beii zeiithen Der Persohnen halber, so darzu sollen gezogen werden, vergleiichen. Auff Seiithen der Cron hatt ess keiinen Streiidt, Dan darzu kan Niimandt dan dii Reiix Rethe, wan sii Ihres Eiidtz Erlassen, gebrauchet werden. Befhele dich hiimit dem Liiben Godt vndt verbleiibe
Deiin getrewer vetfer vndt vather
Christian.
Renssborrich den 10 Martij Anno 1635.

Udskrift: An Meiinem viilgeliibthem vetthern vndt Sohn H: friderich zu Sles: Holstein.

oversæt: og selv vælge en dag mellem nu og mikkelsdag til at fuldbyrde den førnævnte akt, og fordi vi har lige regering i disse fyrstendømmer, og adelen ikke kan fordres til samme akt af nogen anden end os, og vi begge er interesserede i sagen, så agter jeg det for højst nødvendigt, at vi i tide enes om de personer, som skal drages dertil. På kronens side har det ingen strid, thi dertil kan ingen anden end rigets råd, når de er løst fra deres ed, bruges. Befaler dig hermed i den kære Guds varetægt og forbliver
Din tro fætter og fader Christian.
Rendsborg den 10. marts år 1635.
Udskrift: Til min meget elskede fætter og søn, hr. Frederik til Slesvig Holsten.

Brev 410/3 * 13. Marts 1635

Til Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen.
Kongen udtrykker sin Glæde over, at Alt er gaaet vel (i Bremen), og henviser ham til Ditlev Reventlov, som har faaet Ordre til at underrette ham om Kongens Resolution. — Geh. Ark.

Freundtlicher, Herdtzliiber Sohn, Auss deiinem Skreiiben habe Ich den zustandt an deiinem Ordt verstanden, vndt ist miir liib zu vernemmen, das ess, god lob, so woll ist abgelauffen, Der Almechtiger helffe weiither mit gnaden [1]).

oversæt: 410. Til Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen.
Kongen udtrykker sin glæde over, at alt er gået vel (i Bremen), og henviser ham til Ditlev Reventlow, som har fået ordre til at underrette ham om kongens resolution. — Geh. Ark.
Venlige, hjertenskære søn, ud af din skrivelse har jeg forstået tilstanden på dit sted, og det er mig kært at erfare, at det, Gud ske lov, er forløbet så vel, den Almægtige hjælpe videre med nåde [1]).

[1]) I Decbr. 1634 begav Hertug Frederik sig paa Vejen til Bremen for at vinde dette Stift, hvis tidligere Ærkebiskop, Johan Frederik, var død 4. Sept. Det lykkedes Hertugen at overvinde den diplomatiske Modstand fra Sverigs Side, og d. 19. Febr. 1635 proklameredes han til Ærkebiskop i Bremen. 24. Febr. hyldedes han i nogle af Stiftet Verdens Distrikter. Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 301—7.

Side 347 (Reference til forrige side: Side 346)

Im wberigem habe Ich M: Reuendtlau [1]) befohlen, diir meine Resolution zu wissen lassen. Befehle diich hiimit dem Schudtz des Allerhogsten vndt verbleiibe dii zeiit meines lebens
Deiin getrewer vather Christian.
Rendersburch den 13 Martij Anno 1635.
Udskrift: An Meiinem Herdtzliiben Sohn, dem Biiskoppen von Brehmen.

oversæt: I øvrigt har jeg befalet mester Reventlow [1]) at lade dig vide min resolution. Befaler dig hermed i den Allerhøjestes beskyttelse og forbliver din livstid
Din tro fader Christian.
Rendsborg den 13. marts år 1635.
Udskrift: Til min hjertenskære søn, biskoppen af Bremen.

Brev 411/3 * 15. Marts 1635

Til Rentemestrene.
Om Mangelen paa Forraad i Provianthuset. De skulle indkjøbe Mel, da Kongen vil, at der skal bages mere i hans Bagers end hidtil. Kongen lover at skaffe Penge tilveje til forskjellige Udgifter. — Kgl. Bibl.

Wdaff Eders Skriiffuelsse Erfahrer Ieg, lydid forrad att uerre udi Prouiandthussiid vden paa kauring, Mens at med Aaben wand En god forrad Er att foruente.
Meell skall y købe saa megiid, att man kan forsøge, huad man kan effectuere uyder udi myt Egiid Baagers, End Som Nu skeer, ty Ieg formener, at ded uell kunde gaa Anderledis tiill derinde, End som ded skeer.
Tiil folck att werbe saoch flesk och kød att købe saoch att contentere Steffen Rode dii 700 dl: uyll Ieg Skaffe middell, Naar gud uiil, Ieg kommer tilstede.
Hoffolckiid kan mangle en Riinge ting, huilckid Ieg dennom heer uill lade giiffue.
Renderssborg den 15 Martij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 411. Til Rentemestrene.

Om manglen på forråd i Provianthuset. De skulle indkøbe mel, da kongen vil, at der skal bages mere i hans bageri end hidtil. Kongen lover at skaffe penge til veje til forskellige udgifter. — Kgl. Bibl.
Ud af jeres skrivelse erfarer jeg, at der er lidet forråd i Provianthuset undtagen på kavring, men at der med åbent vand er et godt forråd at forvente.
Mel skal I købe så meget af, at man kan forsøge, hvad man kan udrette yderligere i mit eget bageri, end som det nu sker, thi jeg mener, at det vel kunne gå anderledes til derinde, end som det sker.
Til folk at hverve så og flæsk og kød at købe så og til at tilfredsstille Steffen Rode de 700 daler vil jeg skaffe middel til, når Gud vil, jeg kommer til stede.
Hoffolket kan mangle en ringe ting, hvilket jeg vil lade dem få her.
Rendsborg den 15. marts år 1635.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

_____
[1]) Den tydske Kansler Ditlev Reventlov var ogsaa sendt til Bremen for at virke for Hertug Frederiks Indsættelse.

Side 348
Brev 412/3 * 17. Marts 1635

Til Hertug Frederik, Erkebiskop af Bremen.
Kongen har befalet, at der skal sendes ham Levnetsmidler og Penge. Om Forsigtighedsforanstaltninger, som han bør tage ved Breves Udfærdigelse. -- Geh. Ark.

Freundtlicher, Herdtzliiber Sohn, Nachdem Ich von Iörgen Skuldt [1]) vernommen habe, das allerhandt defect an Viueres siich beii diir befiinded, Als habe ich dii anordnung gethan, das von kopenhagen naher Staade Viueres Sollen gebracht werden.
Auch seiindt Edtzliiche daussendt daler diir zu diinste geordnet, woruon Iörgen Skuldt beii seiiner zuruckomst diir wiirdt Relation thun wissen. Vndt weiill Ich nit zueiiffle, der Sekretarius wiirdt diich Io allerhandt zu vntherskreiiben anmuhten, So im Niit ansteed,
Als erachte Ich hochnötig zu seiin, das der landt drost vndt der Chanseler dii briiffue, So Ihnen officio beiikommen, Reuidiret vndt vnterzeiichenen, Ehe sii diir pręsentiret. Gefallen sii dan diir nit, so kanstu deiine handt daruon lassen.
Sonsten kan allerhandt darunther Particiret (!) werden, vnther anderen miit Pesse auszutheiilen zu wehm sii wollen vndt darnach Leuchenen, das diieselbe von Ihnen nit hergekommen.
Ich hatte auffziige genunck miit borneman [2]), Ehe ich In darzu bringen konthe, das Er seiine handt darunter Setzen wolthe, Ehe er miir dii briffue fohrlegethe. Be-

oversæt: 412. Til Hertug Frederik, ærkebiskop af Bremen.
Kongen har befalet, at der skal sendes ham levnetsmidler og penge. Om forsigtighedsforanstaltninger, som han bør tage ved breves udfærdigelse. -- Geh. Ark.
Venlige, hjertenskære søn, efter at jeg af Jørgen Schult [1]) har erfaret, at der findes alskens defekt på proviant hos dig, så har jeg truffet den anordning, at der skal bringes proviant fra København til Stade.
Også er der ordnet nogle tusinde daler til din tjeneste, hvorom Jørgen Schult ved sin tilbagekomst vil vide at give dig beretning. Og da jeg ikke tvivler på, at sekretæren jo vil anmode dig om at underskrive alskens, som ikke anstår dig,

så agter jeg det for højst nødvendigt, at landdrosten og kansleren reviderer og underskriver de breve, som tilkommer dem i embeds medfør, før de præsenteres for dig. Behager de dig da ikke, så kan du holde din hånd derfra.
Ellers kan der blandes alskens derunder, blandt andet med at uddele pas til hvem de vil, og derefter nægte, at de samme er udgået fra dem.
Jeg havde ophold nok med Bornemann [2]), før jeg kunne bringe ham dertil, at han ville sætte sin hånd derunder, før han forelagde mig brevene. Be-

[1]) Han havde tilligemed Ditlev Reventlov og Dr. Reimar Dorn ført Underhandlingerne i Bremen.
[2]) Kongens tydske Sekretær Philip Julius Bornemann (s. ovfr. S. 36). Han fik Lønning som Sekretær i det tydske Kancelli fra 28. Febr. 1629 til 29. Marts 1635, da han gik i Hertug Frederiks Tjeneste, men 28. April 1637 traadte han tilbage i sin tidligere Stilling. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 167.

Side 349 (Reference til forrige side: Side 348)
fehle dich hiimit dem Schudtz des Allerhogsten vndt verbleiibe dii zeiit meines Lebens
Dein getrewer vather
Christian.
Rendersburch den 17 Mar: Anno 1635.

Udskrift: An Meiinem Herdtzliiben Sohn, dem Erdtzbiiskop zu Brehmen.

oversæt: befaler dig hermed i den Allerhøjestes beskyttelse og forbliver din livstid
Din tro fader Christian.
Rendsborg den 17. marts år 1635.

Udskrift: Til min hjertenskære søn, ærkebiskoppen af Bremen.

Brev 413/3 * 1. April 1635

Instrux for Iver Vind og Biskopperne Hans Vandal og Morten Madsen med Hensyn til en Række Punkter angaaende Kirstine Munks Forhold til Kongen og Rhingreven, hvorpaa de skulle afæske hende Svar, tilligemed Kongens Erklæring om hans eget Forhold til Vibeke Kruse. — Kgl. Bibl. [1])

Instruction, Huorepther Iffuer uiind, D: Hans wandel och D: Morthen Madtzøn Siig Skall Rette.
Dii skall siig med ded første hen tiil fru kiirsten forføiie Och hiinder Pa myne uegne laade forsta, att hinders wenner huos miig haffuer Anholdt, att hun motte forløffuis at drage, huordt hun uille, Eptherdi hinder Arsagen, huorfor hun tiil den Plaadtz, Som nu er (!) [2]), skulle uerre bunden, vbekendt Er, Sa Eptherdi man Inted haffuer kund Erfahre, huor uiidt den begerede Liibertet siig skulle Strecke, da uille man først sliigd aff hiinder Erfahre, førendt man Siig Rotunde derpa kunde Erkleere.
Naar hun nu uedgaar, Sliig anfohderung at uerre aff hinders tiilskøndelsse Skeed, Daa Sliigdt med fliid protokolleris.
Siiden Skall hiinder forredragiis, at Ieg haffuer forfattid nogle Puncter, Som hun skall Suehre, som dy forfattid Er, Eptherdi derudi inted fiindis, Som en dannekuiinde Io

oversæt: 413.
1. April 1635.

Instruks for Iver Vind og biskopperne Hans Vandal og Morten Madsen med hensyn til en række punkter angående Kirsten Munks forhold til kongen og rhingreven, hvorpå de skulle afæske hende svar, tilligemed kongens erklæring om hans eget forhold til Vibeke Kruse. — Kgl. Bibl. [1])
Instruks, hvorefter Iver Vind, dr. Hans Wandel og dr. Morten Madsen skal rette sig.
De skal med det første begive sig hen til fru Kirsten og lade hende på mine vegne forstå, at hendes venner hos mig har anholdt, at hun måtte forloves til at drage, hvorhen hun ville, eftersom årsagen, hvorfor hun til den plads, som hun nu er på [2]), skulle være bunden, er ubekendt, så eftersom man intet har kunnet erfare, hvor vidt den begærede libertet skulle strække sig, da ville man først erfare sådant af hende, førend man rundelig derpå kunne erklære sig.
Når hun nu vedgår, at en sådan anmodning er sket efter hendes tilskyndelse, da skal sådant med flid protokolleres.
Siden skal forelægges hende, at jeg har forfattet nogle punkter, som hun skal svare på, som de er forfattet, eftersom der ikke findes noget deri, som en dannekvinde jo

[1]) Dette omfangsrige Aktstykke er indheftet i et Pergamentsomslag. I Geh. Ark. („Kirsten Munk“ Nr. 14) findes den af Kommissarierne opsatte Forhørsakt, dat. 2. April. Jvfr. Smith, Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Hist. I, 101 f. XLI.
[2]) Fru Kirstines Opholdssted var Herregaarden Boller ved Horsens.

Side 350 (Reference til forrige side: Side 349)
bør frii att uerre, Huiilcke puncter, om dii salediis, som dii forfattid er, bliiffuer afflagdt, daa skall hinder Staa frii for at drage, huordt hun uyll.

1. Eptherdi Ieg kiirsten Munck er geraden udi mystancke huos k: Ma: myn allernadiigste herre, At ieg Skulle haffue dandtziid, leegdt Iull Och giiordt mig liistig, ymidlertiid h: k: M: laa for Hoii [1]), da Suehrer Ieg, Sliigdt aldriig at uerre Skeed, Sa sandt gud y himmelen Skall uerre mig Nadiig heer tiimelig och siiden y Euighed.

Naar nu fru kiirsten trycker siig for at suehre Och uiil siig med allehande vndskiilde, inter alia at dy kam Ind tiil hinder, och hun inted kunde uyse dem dørren, med andiid sliigdt, Daa Skall hinder Suaris, att alle dii, som hinder pa dii tiider besøgte, dii uaar alle myne tiiener, huoryblandt der fantiis ycke En, som haffde ded hiierte, at hand haffde turd See ind aff dørren tiil hinder, om hand haffde uiist, at hand inted haffde uerrid weelkommen.
Megiid mynder haffde dii vnderstaed siig at besøge hiinder, Om dii haffde fornommen, at hun for myn person haffde uerrid bekømriid, Som hun haffde burd, Som hun inted kunde uyde, om hun den kunde faa leffuendis att See. Ded er Notorium, at der fantiis dii y Staade [2]) Sammetiid, Som Inted haffde kommid til hinder, haffde hun icke tiier End engang hafft bud epther dem, Iblandt huilcke Riingreffuen uaar En, Som pa dii tiider, mens Iull och gode dage pastod, først bleff kend med fru kiirsten.
Der ieg kam fra Høii igen, da bleff Riin: Sendt ud ad tysland, at hand Skulle handle med en anden Riingreffue ued naffn Otthe [3]), at hand siig udi myn tiieniste uille be-

oversæt: bør være fri for, hvilke punkter, om de således, som de er forfattet, bliver aflagt, da skal det stå hende frit for at drage, hvorhen hun vil.

1. Efterdi jeg Kirsten Munk er gerådet i mistanke hos k. ma. min allernådigste herre, at jeg skulle have danset, leget jul og gjort mig lystig, imidlertid hans k. m. lå for Hoya [1]), da sværger jeg, sådant aldrig at være sket, så sandt Gud i himmelen skal være mig nådig her i tiden og siden i evigheden.

Når nu fru Kirsten undslår sig for at sværge og vil sig med allehånde undskyldninger, inter alia at de kom ind til hende, og hun intet kunne vise dem døren, med andet sådant, da skal hende svares, at alle de, som hende på de tider besøgte, de var alle mine tjenere, hvoriblandt der fandtes ikke én,

som havde det hjerte, at han havde turdet se ind ad døren til hende, om han havde vidst, at han intet havde været velkommen.
Meget mindre havde de understået sig at besøge hende, om de havde fornummet, at hun for min person havde været bekymret, som hun burde, som hun ikke kunne vide, om hun kunne få ham at se levende. Det er notorisk, at der fandtes de i Stade [2]) samme tid, som intet havde kommet til hende, havde hun ikke ti end én gang haft bud efter dem, iblandt hvilke rhingreven var én, som på de tider, mens jul og gode dage påstod, først blev kendt med fru Kirsten.
Da jeg kom fra Hoya igen, da blev rhingreven sendt ud ad Tyskland, at han skulle handle med en anden rhingreve ved navn Otto [3]), at han sig i min tjeneste ville be-

[1]) Byen Hoya i det Hannoveranske belejredes af Kongen 6—11. Nov. 1626, paa hvilken sidste Dag den overgav sig (Jahn, Christian IV's Krigshist. II, 232. Danske Saml. 2. R. III, 378). Under Belejringen saaredes baade Kongen og hans ældste Søn.
[2]) I Stade havde Kongen sit Hovedkvarter næsten i hele Efteraaret 1626.
[3]) Kirstine Munks Elsker Otto Ludvig (f. 1597 † 1634) havde en Farbroder, der hed Otto (f. 1578 † 1637). Det er vel ham, der menes. De hørte til den kyrburgske Linie af Rhin- og Vildgreverne.

Side 351 (Reference til forrige side: Side 350)
giffue. Imidlertid daa drog fru kiirsten offuer tiil Siieland och tog affskeen med Iens bolmeister [1]), at hand hinder Skulle lade uyde, naar Riin: kam tiilbage ygen. Dentiid fru kiisten nu kam fra Siieland igen tii(!) dalum och la om natten y kammerid huos moderen, da kam der en aff piigerne om morgenen tiilig Løbendis ind tiil fru kiirsten med et breff fra Iens bolmeister, huilckid hun Strax leeste och bleff saa glaad deroffuer, at Riin: uar kommen, at hun slog henderne sammen, Huilckiid der moderen ded hørte, da sagde hun: kiirsten, haffuer du gode tiiding fra konningen? da suarede hun: Ia, Tiircken tiil [2]) komme kongen tiil hiielp, huorudoffuer fru Ellen bleff sa glad, at hun spranck ud aff sengen och tog datteren ued handen och spranck omkriing med hiinder paa gulliid. Sa sagde fru kiirsten: Moder, om y uyl som ieg, daa uil ieg giiffue Iens Bolmeister En aff mine største forgiilthe kander, huilckid fru ellen samtyckte, Och fiick sa Iens bolmeister kanden, Och heerman Sølffuerpap, som nu boer pa fobeslett [3]), ty Rossonobel for breffuid, hand forde(!) fram. Och gaff hun fru kyrsten[s] Iomfruer, Item piiger Och en herremand, som uaar En hardenberrig [4]), huer En demandtz Riing.

2. Epthersom Ieg kiirsten Munck med stor forundring haffuer fornommid, mig at uerre huos ko: M: myn allernadigste here angiiffuen, at ieg skulle haffue lade baagiid et Brød y Middelfardt tiil Riin:, Saa ued ieg aff ingen Bagen at siige, Saa Sand ieg [5]) Naade aff gud, Naar ieg den best haffuer fornøden
3.

oversæt: give. Imidlertid da drog fru Kirsten over til Sjælland og tog afsked med Jens Boldmester [1]), at han hende skulle lade vide, når rhingreven kom tilbage igen. Dengang fru Kirsten nu kom fra Sjælland igen til Dalum og lå om natten i kammeret hos moderen, da kom der en af pigerne om morgenen tidlig løbende ind til fru Kirsten med et brev fra Jens Boldmester, hvilket hun straks læste og blev så glad derover, at rhingreven var kommen, at hun slog hænderne sammen, hvilket da moderen det hørte, da sagde hun: Kirsten, har du gode tidender fra kongen? da svarede hun: Ja, tyrken til [2]) komme kongen til hjælp, hvorover fru Ellen blev så glad, at hun sprang ud af sengen og tog datteren ved hånden og sprang omkring med hende på gulvet. Så sagde fru Kirsten: Moder, om I vil som jeg, da vil jeg give Jens Boldmester en af mine største forgyldte kander, hvilket fru Ellen samtykkede i, og fik så Jens Boldmester kanden, og Herman Sølvpap, som nu bor på Fobislet [3]), ti rosenobler for brevet, han bragte frem. Og gav hun fru Kirstens jomfruer, ligeledes piger og en herremand, som var en Hardenberg [4]), hver en diamantsring.

2. Eftersom jeg Kirsten Munk med stor forundring har fornummet, mig at være hos k. m. min allernådigste herre angivet, at jeg skulle have ladet bage et brød i Middelfart til rhingreven, så ved jeg af ingen bagning at sige, så sandt jeg [5]) nåde af Gud, når jeg den bedst har fornøden

[1]) Se ovfr. S. 256.
[2]) Fejlskrift for: vil.
[3]) Herregaarden Fobislet i Nærheden af Kolding var i Slutningen af Frederik II's Dage fra Lindenovernes Familie gaaet over i Kongens Besiddelse. Sølvkammer-Tjener var Herman Scheel (Rentemstr. Regnsk. 1626—27).
[4]) Da den sidste Mand her i Landet af Slægten Hardenberg døde 1604, maa den i Texten nævnte Herremand af dette Navn høre til den tydske Gren af Familien (jvfr. Bricka, Frederik II's Ungdomskjærlighed S. 150 f.). — Gaverne angives anderledes i Kongens Deduktion 1641 (Suhms Nye Saml. I, 125).
[5]) Her mangler „haaber“ eller et lign. Ord.

Side 352 (Reference til forrige side: Side 351)
Denne punct bør hun heel uel at forklaare, eptherdi man Er uiis pa, att Sliigdt skeed er, Saat fru kiirsten siiger, huortiil samme brod skulle brugis [1]). Lylle karren baar deiien ind tiil hinder, dentiid den uar eltiid, Saa kam fru kiirsten nogiid dery, och fiick sa Samme karren brødiid hen at sette ded y Ounen. Dentiid maltiidtz tiid uar, da bad hun liille karren, at hun skulle tage ded brød bordt, som la pa Riin: talercken, Och legge ded Niibagiid brød derhen ygen. Dentiid Riin: haffde Eediid deraff, och ded kam ud tiil folckiid, da fantis der ingen, som torde Eede deraff. Hun skall mueligdt uel siige, att ded haffuer uerrid gaadt for Suyndsod, huorfor hun bør att Siige, huad for speties hun kam dery, paded man kan lehre ded Recept.

3. Epthersom Ieg kiirsten Munck med stor bekymring Erpharer, mig huos kon: Ma: myn allernadigste herre at uerre angiiffuen, At Ieg Riingreffuen Skulle haffue fuldt y Seng och borrid Lys for hannem, Daa Suehrer Ieg mig aldrig at haffue borrid liis for hannem, Icke heller verriid med at hiielppe ham y Seng, Saa sandt hiielppe mig gud heer timelig och siiden Euiig. Att ded Io Skeed er [2]), derpa er inted at thuiffle, ty heer Er en temmelig antall endnu tiil hoffue, Som ued god beskeen derom. Om nu sliigdt En dannekuiinde anstaar, derpa lader ieg andre Iudicere. Haffde fru kiirsten Spurdt Sliigdt om andre, da haffde hun inted glemd at bringe ded yblandt folck.

Imens denne punct ventileris, da skal fru kiirsten adspørris, huorfor hun haffuer inted ladiid Lylle karren tiiltale for dii ord, hun Sagde hinder tiil udi D: Morthens, M:

oversæt: Denne punkt bør hun helt vel at forklare, eftersom man er vis på, at sådant sket er, så at fru Kirsten siger, hvortil samme brød skulle bruges [1]). Lille Karen bar dejen ind til hende, dengang den var æltet, så kom fru Kirsten noget deri, og fik så samme Karen brødet hen at sætte det i ovnen. Dengang måltidstid var, da bad hun lille Karen, at hun skulle tage det brød bort, som lå på rhingrevens tallerken, og lægge det nybagte brød derhen igen. Dengang rhingreven havde spist deraf, og det kom ud til folket, da fandtes der ingen, som turde spise deraf. Hun skal vel herudover sige, at det har været godt for svindsot, hvorfor hun bør at sige, hvad for specier hun kom deri, på det man kan lære den recept.

3. Eftersom jeg Kirsten Munk med stor bekymring erfarer, mig hos k. m. min allernådigste herre at være angivet, at jeg rhingreven skulle have fulgt i seng og båret lys for ham, da sværger jeg mig aldrig at have båret lys for ham, ikke heller været med til at hjælpe ham i seng, så sandt hjælpe mig Gud her i tiden og siden i evigheden. At det jo er sket [2]), derpå er intet at tvivle, thi her er et temmeligt antal endnu til hove, som ved god besked derom. Om nu sådant anstår en dannekvinde, derpå lader jeg andre dømme. Havde fru Kirsten spurgt sådant om andre, da havde hun ikke glemt at bringe det iblandt folk.

Imens dette punkt ventileres, da skal fru Kirsten adspørges, hvorfor hun ikke har ladet lille Karen tiltale for de ord, hun sagde til hende i dr. Mortens, M:

[1]) Kongen beskyldte hende for at have blandet det omtalte Brød med Stoffer, der vare egnede til at vinde hende Rhingrevens Kjærhed, og havde i den Anledning ladet holde et Forhør d. 23. Marts 1635 over Karen Bang i Middelfart. Smith, Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Hist. I, S. xiv.
[2]) Denne Tildragelse henføres af Smith, anf. Skr. I, S. xv, til April 1628.

Side 353 (Reference til forrige side: Side 352)

Christens och M: hansiis [1]) Neruerrelsse, At hun haffde Siiet hinder y seng med Riin:, Eptherdi hinder uar bekendt, huor samme kuiindfolck uaar at fiinde, ysønderlighed eptherdi ded er Icke Snack, som man bør at lyde.

4. Epthersom mig kiirsten Munck giiffuiis Skiild, at ieg ko: Ma: myn allernadigste herris Liinkleder skal haffue Sønderskorren och dem tiil Riin: fornødenhed at haffue anuendt, da Suehrer Ieg, at Sliigdt inted aff mig skeed er, Saa Sandt Ieg achter att arffue gudtz Riige. At samme liinkleder bleff ysønderskorren tiil Riin: fornødenhed, derom er inted at thuiffle, Och siide ziille, som nu boer til Niirup ued Soer [2]), siied (!) Riin: och hinders naffn derpa med Meehrgrøndt Siilcki. Om hun nu burde at gørre Sliigdt, der hun uiste, at ieg siiellffuer haffd[e] breck for lynkleder, Och haffde for den skiild Niis laad hente dem fra køben:
5. Eptherdi mig kiirsten Munck aff myne mysgiinstige epthersigis, mig at haffue besøgdt Riin: udi myt vnderskørdt uden Snørliff med myn Natkiiortel offuer mig vnderskedtlige gange allene, Da Suehrer Ieg, at Ieg aldrig besøgte Riin:, udenad Ieg uaar ykleed, Som ded En dannekuiinde anstaar, Nar hun besøger anden End syn egen ech[t]e Mand, Icke-heller uaar Ieg lenger inde huos hannem, End at Ieg kunde biide hannem En god daag, Saa Sandt Ieg achter att gaa Sund och tiilpass aff dette Steed, Ieg staar Paa.

At fru kiirsten løb neder til Riin: udi sligge kleeder, Som describerit er, derpa er ingen thuiffuel, ty alle dy, mig y dii dage tiente, Som haffde øiien at See med, dii saa nock, huor tiilgiick, ty hun giorde ded pa ded siiste inted sa hiiemmeligdt, at man ded io uel kunde mercke. Naar den kammertiiner, ieg dentiid haffde [3]), bliiffuer spurdt ad pa Siin ed, da Skall man høre allehande. Fru kyrsten

oversæt: Christens og mester Hans' [1]) nærværelse, at hun havde set hende i seng med rhingreven, eftersom det var hende bekendt, hvor samme kvindfolk var at finde, især eftersom det ikke er snak, som man bør at lytte til.

4. Eftersom jeg Kirsten Munk gives skyld for, at jeg skulle have sønderskåret kongeligt majestæts, min allernådigste herres, linned og anvendt dem til rhingrevens fornødenhed, da sværger jeg, at sådant intet af mig sket er, så sandt jeg agter at arve Guds rige. At samme linned blev sønderskåret til rhingrevens fornødenhed, derom er intet at tvivle, og Side Sille, som nu bor til Nyrup ved Sorø [2]), syede rhingrevens og hendes navn derpå med mørkegrønt silke. Om hun nu burde at gøre sådant, da hun vidste, at jeg selv havde mangel på linned, og havde for den skyld ladet Niels hente dem fra København.
5. Eftersom det af mine misundelige eftersiges mig, Kirsten Munk, at jeg skal have besøgt rhingreven i mit underskørt uden snøreliv med min natkjortel over mig adskillige gange alene, da sværger jeg, at jeg aldrig besøgte rhingreven, uden at jeg var påklædt, som det anstår en dannekvinde, når hun besøger anden end sin egen ægte mand, ikke heller var jeg længere inde hos ham, end at jeg kunne byde ham en god dag, så sandt jeg agter at gå sund og tilpas af dette sted, jeg står på.

At fru Kirsten løb ned til rhingreven i slige klæder, som det er beskrevet, derpå er ingen tvivl, thi alle de, som tjente mig i de dage og havde øjne at se med, de så nok, hvorledes det tilgik, thi hun gjorde det på det sidste ikke så hemmeligt, at man jo vel kunne mærke det. Når den kammertjener, jeg dengang havde [3]), bliver spurgt på sin ed, da skal man høre allehånde. Fru Kirsten

[1]) Se ovfr. S. 22, hvor disse tre Personer nævnes. Der er imidlertid det at bemærke med Hensyn til de Titler, Kongen her giver dem, at Morten Madsen først blev Dr. theol. 1634, medens Christen Jensen var bleven det 1630 og Hans Mikkelsen allerede 1616.
[2]) I Lynge Sogn nær ved Sorø ligger Nyrupgaard.
[3]) Hans Pedersen, jvfr. S. 129.

Side 354 (Reference til forrige side: Side 353)
understod Siig iblandt andiid at commandere drauanterne at treede aff derris uacht, paded dii inted skulle See, at hun løb neder tiil Riin: udi sa lette kleeder. Drauanterne lod hinder forsta, at ded uille koste derris haals, om dii lod siig andenstedtz finde, end som dii forordnid waar. Naar nu fru kiirsten Saledis stafferid, som forskreffuen Staar, kam ind tiil Riin:, da kam hans drenge løbende ud fra hannem med buxerne pa hoffuedid ud tiil drauanterne, Saat dii letteligens kunde See, huor tiil giick.

6. Epthersom ieg kiirsten Munck haffuer fornommid, at myne wuenner haffuer mig Epthersagdt, at ieg haffuer saat krag pa dørren, Naar Riin: uar inde huos mig, Item at myne piiger inted er bleffuen ued derris gerning, naar Riin: kam ind tiil mig, da Suehrer Ieg, at ieg ingentiid luckte for mig anderledis, nar Riin: uar huos mig, end ellers, nar der uar anden folck huos mig. Myne piiger bleff ochsa ued derris gerning, Nar Riin: kam tiil mig, som dii ellers pleiiede at gørre, Saa Sandt hiielppe mig gud pa den Iderste dommedag. At der bleff saat kraag pa dørren, Nar Riin: uar huos hinder, ded er Prindtzen, H: frederich med alle dii, som endnu leffuer aff dem, som pa dii tiider tiil hoffue uar, bekendt. Imidlertiid der holtiis saledis huus paa dalum, da kastede hun myt haar Och konterfey med Prinsens haar langs ad gulliid Och sagde: uil ieg inted gemme diig lenger, da ma pocker gemme diig. Saframdt hun nu sligdt nechter, da bør hun at uysse Sliigdt heerfor, och uiil haffuis y acht, Om hun uyl Skiide sig tiil Corfidtz wllefeldts, at hand haffuer mit konterfeii, da er ded inted ded, Som hun kastede med haarid langs gulliid. Vdi dii samme dage kam hun tiil mig och sagde, hinders Moder at uerre heel keed aff att uerre pa dalum, mens haffde handliid med Otthe Marsuiin om en aff hans garde y Skane [1]), som hun uille uerre pa, ymens kriigen pastod, huortiil Ieg suarede: Naar dyn Moder betencker siig ret, da faar hun uel Ett andiid Siind. Om anden
7.

oversæt: understod sig iblandt andet at kommandere drabanterne at træde af deres vagt, på det de intet skulle se, at hun løb ned til rhingreven i så lette klæder. Drabanterne lod hende forstå, at det ville koste deres hals, om de lod sig finde andetsteds, end som de var forordnet. Når nu fru Kirsten således udstafferet, som førskrevet står, kom ind til rhingreven, da kom hans drenge løbende ud fra ham med bukserne på hovedet ud til drabanterne, så at de let kunne se, hvorledes det gik til.

6. Eftersom jeg Kirsten Munk har fornummet, at mine uvenner har eftersagt mig, at jeg har sat krog på døren, når rhingreven var inde hos mig, ligeledes at mine piger intet er blevet ved deres gerning, når rhingreven kom ind til mig, da sværger jeg, at jeg ingensinde lukkede for mig anderledes, når rhingreven var hos mig, end ellers, når der var andre folk hos mig. Mine piger blev også ved deres gerning, når rhingreven kom til mig, som de ellers plejede at gøre, så sandt hjælpe mig Gud på den yderste dommedag. At der blev sat krog på døren, når rhingreven var hos hende, det er prinsen, hr. Frederik, med alle de, som endnu lever af dem, som på de tider var til hove, bekendt. Imidlertid der holdtes således hus på Dalum, da

kastede hun mit hår og portræt med prinsens hår langs ad gulvet og sagde: Vil jeg ikke gemme dig længere, da må pokker gemme dig. Såfremt hun nu sådant nægter, da bør hun at vise sådant herfor, og vil haves i agt, om hun vil skyde sig til Corfits Ulfeldts, at han har mit portræt, da er det ikke det, som hun kastede med håret langs gulvet. I de samme dage kom hun til mig og sagde, hendes moder at være helt ked af at være på Dalum, men havde handlet med Otte Marsvin om en af hans gårde i Skåne [1]), som hun ville være på, imens krigen påstod, hvortil jeg svarede: Når din moder betænker sig ret, da får hun vel et andet sind. Om anden

[1]) Den rige Otte Marsvin ejede i Skaane Gaardene Dybæk, Marsvinsholm (Borsø), Krageholm, Sandby og Sinklarsholm. Ljunggren, Skånska Herregårdar III: Dybeck.

Side 355 (Reference til forrige side: Side 354)
dagen kam hun tiil mig igen och sagde: ded er myn Moders Ramme aluor, at hun uyll herfra, Huortiil Ieg suarede: uiil hun Endeliigens herfra, da uyl ieg faa nock, som skall tage dermod igen, Och Sagde: heer er frans Randtzou, som er bleffuen Stadtholder [1]) och endnu ingen leehn haffuer, hand Skall annamme lehnid igen, Eptherdi fru Ellen och hand best kommer tilrette med hiinanden om ded, som bør att bliiffue ued Lehnid. Dentiid at ded da fru Ellen uaar Notificerit, at hund Stadtholderen Lehnid skulle afftrede, Da hastede hun dageligens at bringe moderen aff gaarde Och brugte myne ord dertill, At ieg forundrede mig, at hun inted uille Siin kaass, Aldt fordi at moderen laastede hinders prosedcre med Riin:, och at hun uille haffue Riingreffuen ind y ded kammer, som moderen laa inde.

7. Epthersom mig kyrsten Munck uil giiffuis Skiild, at Ieg h: k: M: min allernadigste herris Seng Modtuilliger uys udi En Rom tiid skulle haffue Skiid, Sa ued ieg miig sliigdt inted at Errindre, Saa sandt mig gud skall hiielppe heer tiimelig Och siiden y Euighed.

Eptherad fru kiirsten uar kommen y barsselseng Och leiien Sex ugger uden kiircke Epther ded Siiste barn, hun fiick pa køben: [2]), daa gemde hun siig enda nogle dage ud aff Sengen fra mig, huorfor Ieg uille uyde Arsagen dertiill, huilcken Ieg inted kunde faa at uyde, Huorudoffuer ieg bleeff Altererit och sagde: dig kan skade, huad ded och uerre kan, mens ded ued ieg nock, att kandtu inted søge Seng med mig, da kandtu ligge inde y kammerid huos mig. Sa hiittede hun pa En Snack Och sagde, at ded uaar hinder Spaad, at om hun fiick fleere børn, at hun daa Skulle deraff faa den mangel, att hun Skulle ligge och Ronde [3]) Op, Och bleeff Saa med thuende piiger en Rom tiid liiggendis inde udi ett andiid kammer Och satte kraag pa dørren ymellom mig Och hinder, Och glemme (!)

oversæt: dagen kom hun til mig igen og sagde: Det er min moders ramme alvor, at hun vil herfra. Hvortil jeg svarede: Vil hun endelig herfra, da vil jeg få nok, som skal tage derimod igen, og sagde: Her er Frands Rantzau, som er bleven statholder [1]) og endnu ingen len har, han skal modtage lenet igen, eftersom fru Ellen og han bedst kommer til rette med hinanden om det, som bør at blive ved lenet. Dengang det da var notificeret for fru Ellen, at hun skulle aftræde lenet til statholderen, da hastede hun daglig med at bringe moderen af gården og brugte mine ord dertil, at jeg forundrede mig over, at hun ikke ville sin kos, alt fordi moderen lastede hendes procedure med rhingreven, og at hun ville have rhingreven ind i det kammer, som moderen lå i.

7. Eftersom det vil gives mig, Kirsten Munk, skyld for, at jeg forsætligt i en rum tid skulle have undgået hans kongelige majestæts, min allernådigste herres, seng, da ved jeg mig intet sådant at erindre, så sandt Gud skal hjælpe mig her i tiden og siden i evigheden.

Efter at fru Kirsten var kommen i barselseng og lå i seks uger uden kirke efter det sidste barn, hun fik i København [2]), da gemte hun sig endda nogle dage ud af sengen fra mig, hvorfor jeg ville vide

årsagen dertil, hvilken jeg ikke kunne få at vide. Hvorover jeg blev altereret og sagde: Det kan skade dig, hvad det end kan være, men det ved jeg nok, at kan du ikke søge seng med mig, da kan du ligge inde i kammeret hos mig. Så fandt hun på en snak og sagde, at det var hende spået, at om hun fik flere børn, at hun da skulle få den mangel deraf, at hun skulle ligge og rådne [3]) op, og blev så med tvende piger i en rum tid liggende inde i et andet kammer og satte krog på døren imellem mig og hende, og glemte (!)

[1]) Frands Rantzau blev Statholder i Februar 1627. Danske Saml. 2. R. III, 379.
[2]) Maria Kathrine fødtes 29. Maj 1628 og døde 1. Sept. samme Aar.
[3]) ɔ: raadne.

Side 356 fortsat fra 355
dog inted at exercere siig med kiissen och klappen Arliig och siilde, huortil hun brugte den bagdør, Som gaar neder paa gangen hen tiil ded gammel Chanselii [1]), huor hun lod hente Riin: til siig afften och morgen.
Den Rette arsag tiil, at hun inted uylle søge seng med mig, Imaginerer Ieg mig at uerre, at hun Sliigdt haffde loffuid Riin:, Eptherdi at naar Riin: kam ind tiil hinder, da sagde hand: Schuester, biistu da geuessen? huortiill hun Suarede: Neii, bruder, der theuffuel komme da vnd ich Niit, for huilcken discurs hun biilligen bør att purgere Siig.
Vdii dy samme dage kam hun løbendis ind y Sengikammerid tiil mig [2]): der Er Anne Iacob Miickelssøns [3]) y Stuen, Som er kend med alle dy Smucke piiger y køben:, wiil E: M: icke befahle hinder, at hun leeder E: M: En Smuck piige ud, som kan uaare pa E: M:? Ieg bliiffuer Nu Suag och Skrøbeliig. Saa suarede Ieg: Naar Ieg faar Sliigdt y sinde, daa Skall anne uell inted bliiffue besuehriid dermed, Du haffuer Io Siielffuer Smucke piiger, huorfor Skulle man leede Epther dem pa andre Steeder?
Stackiid der Epther da kam hun for dørren, som gaar ind tiil Rundelen, Som ieg pleiier at skriffue inde, och klappede pa dørren. Der Ieg nu luckte op, da Saa ieg, att hun haffde et liided guld kousken fuld med Bliisucker y handen. Sa spurde ieg, huordt ded Skulle hen. Da suarede hun, D: Arnisenius och andre haffde Raad, at ieg skulle bruge ded. Saa uille Ieg uyde huortiil, daa Sagde hun, at ded kunde pa Nogle uggers tyd forhindre appetiiten tiil kuindfolck. Saa Suarede Ieg: sett ded Ickun hen pa bordiid, Ieg uil uell bruge ded, naar ded er myn leiilighed. Saa satte hun kouskeniid pa Bordiid och begeerde forloff at drage hen tiil frede: och gaa der tiil Alters, huilckid ieg

oversæt: dog intet med at exercere sig med kyssen og klappen tidligt og sent, hvortil hun brugte den bagdør, som går ned på gangen hen til det gamle kancelli [1]), hvor hun lod hente rhingreven til sig aften og morgen.
Den rette årsag til, at hun ikke ville søge seng med mig, forestiller jeg mig at være, at herom havde hun lovet rhingreven, eftersom når rhingreven kom ind til hende, da sagde han: Søster, har du da været det? hvortil hun svarede: Nej, broder, da kom pokker over mig, for hvilken diskurs hun billigt bør at rense sig.
I de samme dage kom hun løbende ind i sengekammeret til mig [2]): Der er Anne Jacob Mikkelsens [3]) i stuen, som er kendt med alle de smukke piger i København, vil jeres majestæt ikke befale hende, at hun leder en smuk pige ud til jeres majestæt, som kan være hos jeres majestæt? Jeg bliver nu svag og skrøbelig. Så svarede jeg: Når jeg får sådant i sinde, da skal Anne vel intet blive besværet dermed, du har jo selv smukke piger, hvorfor skulle man lede efter dem på andre steder?
Kort tid derefter kom hun for døren, som går ind til runddelen, som jeg plejer at skrive i, og klappede på døren. Da jeg nu lukkede op, da så jeg, at hun havde en lille guldskål fuld med blysukker i hånden. Så spurgte jeg, hvor det skulle hen. Da svarede hun, dr. Arnisæus og andre havde rådet, at jeg skulle bruge det. Så ville jeg vide hvortil, da sagde hun, at det kunne på nogle

ugers tid forhindre appetitten til kvindfolk. Så svarede jeg: Sæt det kun hen på bordet, jeg vil vel bruge det, når det er min lejlighed. Så satte hun skålen på bordet og begærede forlov til at drage hen i fred og gå der til alters, hvilket jeg

[1]) Mellem Riddersalen paa Kjøbenhavns Slot og Porten „er — skriver Jens Lavritsen Wolf 1654 (Encomion regni Daniæ S. 147) — et stort grundmuret Hus, hvor udi fordum Tid var Rigens Hofmesters eller Statholderens og Rigens Raads Forsamlings Stue; der er nu H. kgl. Maj.s Apothek, og der over var tilforn det danske og tydske Kancelli".
[2]) Her mangler vel Ordet: sigende.
[3]) Se ovfr. S. 83 f.

Side 357 (Reference til forrige side: Side 356)
beuilgede. Saa drog hun hen tiil frede: och strax derfra henad Croneborrig Och giick inted tiil Alters, Som D: Christen Saliig mig siiellffuer saagdt haffuer.
Aff hiinders piiger Och folck begerrede hun, at dii skulle beede med hinder tiil gud y himmelen, at hand uille giiffue hinder Syn hiiertens begering, Och att fanden motte briide den vgudeliige Priindtz halssen ysønder. Samme Deuotion haffde hun for y kiippinge kyrcke [1]), Dentiid [2]) dersammestedtz lagde nogle Rossonobell pa Althariid och stack nogle Rosso: y blocken, Saoch gaff klockeren nogle daler til drickepenning. Naar Ieg eller Prindtzen kam Riidende, och folcken kam och sagde hinder ded, daa uille hun dane, saat dii motte hente Slaguand tiil hinder.
En dag, som Ieg bleff nogiid Ilde tiil pas y kyrcken och motte hen och legge mig, daa bleff hun deroffuer sa liistig, at der hun kam udaff kiircken, daa tog hun Iomfru Marii ued handen och dandtzede omkriing bordiid Och sang: laadt talcken freii gaan, laadt talecken frii gan [3]), Huilckid uaar hinders lousang, naar hun uaar liistig. Nar hun hørde mig lee och uerre lystig y stuen, da sagde hun till den ene Iomfru Maarii: hordt Ihr das, Ich werde seiiner meiin tage niit loss.
For ded siiste, Eptherdii ded ellers paa denne gang uille uaare all for lenge, Da bør fru kiirsten adspørris, huorledis hun ded med Ehren kan forsuare, at hun bad siig forloff at drage paa en dags tiid, tree eller fiihre henad Croneborrig och packe hinders tøii ynd och bleeff Sa deer y Sex ugger Och haffde der inted at skaffe uden at Exersere siig dageligen med Riin: y all letferdighed.

oversæt: bevilgede. Så drog hun hen til Fredensborg og straks derfra hen mod Kronborg og gik intet til alters, som salig dr. Christen selv har sagt mig.
Af hendes piger og folk begærede hun, at de skulle bede med hende til Gud i himmelen, at han ville give hende sit hjertes begæring, og at fanden måtte brække den ugudelige prins' hals i stykker. Samme devotion havde hun for i Kippinge kirke [1]), dengang hun [2]) sammesteds lagde nogle rosenobler på alteret og stak nogle rosenobler i blokken, så og gav klokkeren nogle daler til drikkepenge. Når jeg eller prinsen kom ridende, og folkene kom og sagde hende det, da ville hun dæne, så at de måtte hente slagvand til hende.
En dag, som jeg blev noget ilde tilpas i kirken og måtte hen og lægge mig, da blev hun derover så lystig, at da hun kom ud af kirken, da tog hun jomfru Marie ved hånden og dansede omkring bordet og sang: laadt talcken freii gaan, laadt talecken frii gan [3]), hvilket var hendes løsensang, når hun var lystig. Når hun hørte mig le og være lystig i stuen, da sagde hun til den ene jomfru Marie: hører I det, jeg bliver i mine dage ikke af med ham.
For det sidste, eftersom det ellers på denne gang ville være alt for langt, da bør fru Kirsten adspørges, hvorledes hun det med æren kan forsvare, at hun bad sig forlov til at drage på en dags tid, tre eller fire, hen mod Kronborg og pakke sit tøj ind og blev så der i seks uger og havde der intet at udrette uden at eksercere sig dagligen med rhingreven i al letfærdighed.

[1]) Om den overtro, der knyttede sig til kilden ved Kippinge Kirke på Falster, hvor man mente at kunne hente helbredelse i sygdomstilfælde, se Werlauff, Hist. Antegnelser t. L. Holbergs 18 første Lystspil S. 309. 320. 503. I sin skrivelse til Kirstine Munk af 27. decbr. 1630 omtaler kongen lidt nærmere hendes besøg i Kippinge Kirke.

[2]) Her mangler ordet: hun.
[3]) Må vistnok være begyndelsen af en platysk vise.

Side 358 (Reference til forrige side: Side 357)
Hun losserede Riin: ret offuer siig, saat [1]) huorfra der giick tree trapper needer y fru kiirstens, yblandt huilcke den Ene aldrig uaar lucktt, Enten dag eller Naat. Naar hand, som uarer hussiid [2]), luckte samme trappedør, daa kam hand aldriig saa Snardt tiilbage igen, at hand Io fandt den Aaben ygen. Hiinders piiger, som altiid pleiiede at ligge inde huos hinder Reet for Sengen, dii motte ligge ind y miit Sengiikammer. Dentiid den Riinge Ehre eller Skam, forhanden uaar, begiinte daa at triicke hinder, att hinder tiickedis, at hun motte hen tiil køben: Och laade siig See igen, daa drog Riin: for henad køben: Och møtte sa fru kiirsten y Skowen ued Skouss hoffuid och haffde generall kuartermeister Priis [3]) med siig. Der dy nu kam hinanden nogiid Neer, da stod y (!) pa begge siider aff uognen och giick saa Sammen ind y skouuen Och bleff der ued thu tymer. Imidlertiid bleff Offuenbenante kuartermeiister huos uognen Och discurrerede med Piigerne. Kudtskhen, Som Sammetiid kiiorde for fru kiirsten, Er nu huos Priindtzens gemahll, som best kan Siige, huad for et Aagen dii giiorde, Att dii uaar nogle tiimer ymellom Skous hoffuid Och københaffuen. NB. fru kysten lod siig paa vnderskedliige tyder fornemme, att uaar ikun tu Øyin Luckte, daa skulle man uel See, huorfor hun haffde holdt aff Riingreffuen.
Paded Nu at fru kyrsten Och hiinders fauoriter kan Maaliis fuld,
Daa Suehrer Ieg Miig ingen legommeliige Beblandelsse at haffue hafft med wiibecke krusse, imidlertiid och all den Stund hun uaar y frue kyrstens tiieniste, Saa Sandt Ieg achter at haffue Och Niide Naade huos gud y himmelen heer tiimeliig Och siiden y All Euighed.
Att Ieg kam udi kundskab med wybecke krusse, ded er gangen tiill, Som Eptherfølger. Dentiid fru kyrsten

oversæt: Hun loserede rhingreven ret over sig, således [1]) hvorfra der gik tre trapper ned i fru Kirstens, iblandt hvilke den ene aldrig var lukket, enten dag eller nat. Når han, som var i huset [2], lukkede samme trappedør, da kom han aldrig så snart tilbage igen, at han jo fandt den åben igen. Hendes piger, som altid plejede at ligge inde hos hende ret for sengen, de måtte ligge ind i mit sengekammer. Dengang den ringe ære eller skam var forhånden, begyndte det da at trykke hende, at det tyktes hende, at hun måtte hen til København og lade sig se igen, da drog rhingreven i forvejen hen mod København og mødte så fru Kirsten i skoven ved Skovshoved og havde generalkvartermester Prytz [3]) med sig. Da de nu kom hinanden noget nær, da stod de på begge sider af vognen og gik så sammen ind i skoven og blev der i tvende timer. Imidlertid blev ovenbenævnte kvartermester hos vognen og diskurserede med pigerne. Kusken, som samme tid kørte for fru Kirsten, er nu hos prinsens gemal, som bedst kan sige, hvad for et ophold de gjorde, at de var nogle timer imellem Skovshoved og København. NB. fru Kirsten lod sig på adskillige tider fornemme, at var ikun to øjne lukkede, da skulle man vel se, hvorfor hun havde holdt af rhingreven.
På det nu at fru Kirsten og hendes favoritter kan få målet fuldt,
da sværger jeg mig ingen legemlig omgængelse at have haft med Vibeke Kruse, imidlertid og al den stund hun var i fru Kirstens tjeneste, så sandt jeg agter at have og nyde nåde hos Gud i himmelen her i tiden og siden i al evighed.
At jeg kom i kendskab med Vibeke Kruse, det er gået til, som efterfølger. Dengang fru Kirsten

[1]) Kongen synes at have glemt nogle ord her.
[2]) Mon hermed menes fogeden på Kronborg, den ovenfor s. 222 nævnte Herman v. d. Decken, eller en underordnet opsynsmand?
[3]) Han kaldes Prytz i forhørsakten.

Side 359 (Reference til forrige side: Side 358)

Iagede Iomfru ziibille v: Mandesslou, wiibecke, ziille Och lylle Anne neder aff Slottid, och Ieg haffde den samme uey afferdigiid Iomfru Maarii med hiinders anhang, Daa kommer fru Ellen tiil miig Och bad mig, att hun matte beholde wiibecke huos siig. Daa Suarede Ieg: huad kommer ded mig ued, huor [1]) bliiffuer, hun far uell En tiieniste ygen, wiil hun uerre huos diig, daa ma y forliigis derom. Sa sagde fru Ellen: Maa Ieg laade hinder uyde [2]), att ded inted er E: M: ymod, at hun er huos mig, da uyll Ieg uell forliigis med hiinder. Daa sagde Ieg: Ieg er tiilfriidt, yhuor hun Er. Saa fultiis dy ad henad fiin.
Der Ieg nu kam henad fiin och uylle med Armeiien henad Øen [3]), Daa bad fru Ellen mig, att Ieg uille lossere paa hinders gaard keerstrup [4]), Eptherdi den laa inted langdt fraa Suiinborrig, dersom Armeiien Sig Skulle forgadere [5]).
Imens Ieg nu laa Pa keerstrup, daa kam Ieg y kundskab med wiibecke krusse, Som Siiden Pakende [6]). Naar man Nu uiil Regne den tiid, Som er dirigerit paa dii puncter, som fru kiirsten Skall Suehre, daa skall uyst befiindis, at all fru kyrstens Optog med Riin: lenge uaar forrettid, førend leg nogentiid saa keerstrup y myne dage.
NB. herud (!) Er glemdt, at fru kyrsten bandede dem, Som uaar arsag y fredden, som imellom mig och keysseren Sluttid bleff, Item ded gestebud, som holtiis y Iohan Bramss haffue udenfor køben:, huiilckid dog uel kan haffuis y acht, Naar behoff gørris.
Actum koldinghus den 1 Aprilis Anno 1635. Christian.

oversæt: Iagede jomfru Sibylle von Mandelsloh, Vibeke, Sille og lille Anne ned af slottet, og jeg havde den samme vej afskediget jomfru Marie med hendes anhang, da kommer fru Ellen til mig og bad mig, at hun måtte beholde Vibeke hos sig. Da svarede jeg: Hvad kommer det mig ved, hvor hun [1]) bliver, hun får vel en tjeneste igen, vil hun være hos dig, da må I enes derom. Så sagde fru Ellen: Må jeg lade hende vide [2], at det ikke er jeres majestæt imod, at hun er hos mig, da vil jeg vel enes med hende. Da sagde jeg: Jeg er tilfreds, hvor hun end er. Så fulgtes de ad hen ad Fyn.
Da jeg nu kom hen ad Fyn og ville med armeen hen ad Øen [3], da bad fru Ellen mig, at jeg ville logere på hendes gård Kjærstrup [4]), eftersom den lå ikke langt fra Svendborg, dersom armeen skulle samle sig [5]).
Imens jeg nu lå på Kjærstrup, da kom jeg i kendskab med Vibeke Kruse, som siden påkendtes [6]).
Når man nu vil regne den tid, som er anvist på de punkter, som fru Kirsten skal sværge på, da skal det vist findes, at al fru Kirstens optrin med rhingreven for længst var fuldbyrdet, førend jeg nogensinde så Kjærstrup i mine dage.
NB. herunder er glemt, at fru Kirsten bandede dem, som var årsag til freden, som blev sluttet imellem mig og kejseren, ligeledes det gæstebud, som holdtes i Johan Brams' have uden for København, hvilket dog vel kan beholdes i agt, når behov gøres.
Actum Koldinghus den 1. april år 1635.
Christian.

---

[1]) Tilføj: hun.
[2]) Ordet er skrevet to gange.
[3]) Ø (tysk die Öhe), et gods i Angel ved indløbet til Slien.
[4]) Kjærstrup lå på Tåsinge, hvor nu Valdemars Slot ligger.
[5]) ɔ: samle (plattysk vergaddern). Under felttoget 1629 opholdt kongen sig både i maj og juni på Tåsinge. Danske Saml. V, 64—5.
[6]) ɔ: påkendtes.

Side 360 (Reference til forrige side: Side 359)

Brev 414/3 * 11. April 1635

Til Henrik Müller.

Budet Jens Kansler skal besørge et Brev, og der skal gives ham Penge og skaffes ham en Vogn. — Geh. Ark.

Dette breff skall Iens Chanseler [1]) tiilstiillis, Och hannem giiffuis terrepenning, indtill Ieg, om gud uyll, kommer op paa Slottiid, Och skall haffuis y acht, at hand siiste Reiisse, hand kam fraa kolding, Ickun giiorde Reiissen hiid, mens inted tiilbage.
Hannem skall Ochsa Strax skaffis En wogen. Rossenborg den 11 Aprilis Anno 1635. Christian.
Udskrift: Kammerskriiffueren till hande.

oversæt: 414. 11. April 1635. Til Henrik Müller.
Budet Jens Kansler skal besørge et brev, og der skal gives ham penge og skaffes ham en vogn. — Geh. Ark.
Dette brev skal tilstilles Jens Kansler [1]), og der skal gives ham tærepenge, indtil jeg, om Gud vil, kommer op på slottet, og der skal haves i agt, at han på sin sidste rejse, da han kom fra Kolding, kun gjorde rejsen hertil, men intet tilbage.
Ham skal også straks skaffes en vogn. Rosenborg den 11. april år 1635. Christian.
Udskrift: Kammerskriveren til hånde.

Brev 415/3 * 15. April 1635

Til Frederik Urne.
Kongen vil have Pengene i Sundtoldkisten sendte til Kjøbenhavn, hvis en Flaade, som nogle Dage før laa udenfor Helsingør, har betalt Told. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.
Saa fremt at dend flaade, ued Lappen laa, dend tid ieg var sidst till Chroneborgh [2]), er fortollett, da skall een aff toldskriffuerne eller willom Mortensøn, som Sigis at vere Steffnet hid till herredagen [3]), begiffue sig hid med,

oversæt: 415. 15. April 1635. Til Frederik Urne.
Kongen vil have pengene i sundtoldkisten sendt til København, hvis en flåde, som nogle dage før lå uden for Helsingør, har betalt told. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Såfremt den flåde, som lå ved Lappen, den tid jeg sidst var på Kronborg [2]), er fortoldet, da skal en af toldskriverne eller Villum Mortensen, som siges at være stævnet hid til herredagen [3]), begive sig hid med,

[1]) Jens Nielsen forekommer 1633—40 i Rentemester-Regnskaberne som „Postbud ad Glückstadt“ (Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 207). Han brugtes dog ogsaa til andre Rejser, saaledes sendtes han i Januar 1635 til Bremen (Nyerup, Mag. f. Rejseiagttag. IV, 551). 15. Marts 1635 sendte Kongen ham fra Rendsborg til Kjøbenhavn (anf. Skr. IV, 557). Ovfr. S. 160 Anm. er hans Navn ikke gjengivet rigtig.
[2]) Kongens Dagbog viser, at han var paa Kronborg 9. og 10. April. [3]) Herredagene i Kjøbenhavn begyndte 13. April. Vedel Simonsen, Jørgen Brahe S. 72.

Side 361 (Reference til forrige side: Side 360)
huis penning som nu findis udi toldkisten, och dennom indleffuere udi Cammeret. Kiøbenhaffnhus dend 15 Aprilis Anno 1635 [1]).

oversæt: hvis penge som nu findes i toldkisten, og overlevere dem i kammeret. Københavns Slot den 15. april år 1635 [1]).

Brev 416/3 * 17. April 1635

Til Frederik Urne.
Der skal skaffes Brænde til Hørsholm, da Kongens Døtre skulle opholde sig der, medens deres Fader er i Norge. Om Opførelsen af et Tørvehus paa Grænsen mellem Kjøbenhavns og Kronborg Len. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Effterdi Frøckenerne, imidler tid ieg er oppe i Norge, skall vere paa hørsholm, da skall du giøre dend anordningh, at der føris veed i forraaed i tiide till deris fornødenheed.
Och effterdi der skall Settis it hus till att Sette tørre udi Strax ued dend ny wey imellom dette och Frederichsborgh, dersom Chroneborgh lehn paaskyder, da skall du Strax dig med Niels Trolle forenige, huoruiit dit lehn dette lehn kand komme till hielp inden woldermis [2]). Aff Kiøbenhaffnhus dend 17 Aprilis Anno 1635 [3]).

oversæt: 416. 17. April 1635. Til Frederik Urne.
Der skal skaffes brænde til Hørsholm, da kongens døtre skulle opholde sig der, medens deres fader er i Norge. Om opførelsen af et tørvehus på grænsen mellem Københavns og Kronborg len. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Efterdi frøknerne, imidlertid jeg er oppe i Norge, skal være på Hørsholm, da skal du gøre den anordning, at der føres ved i forråd i tide til deres fornødenhed.
Og efterdi der skal sættes et hus til at sætte tørv i straks ved den nye vej imellem dette og Frederiksborg, dersom Kronborg len påskynder, da skal du straks forene dig med Niels Trolle om, hvorvidt dit len kan komme dette len til hjælp inden valborgdag [2]). Af Københavns Slot den 17. april år 1635 [3]).

Brev 417/3 * 18. April 1635

Der skal udleveres fra Vinkjælderen paa Kjøbenhavns Slot to Piber fransk Vin til Brug paa Rosenborg. — Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.

Peder Niilssøn [4]) Paa Rossenborre Skall vdaff wiinkelderen paa Slottiid bliiffue thuende piiber fransk uyn

oversæt: 417. 18. April 1635.
Der skal udleveres fra vinkælderen på Københavns Slot to piber fransk vin til brug på Rosenborg.
Peder Nielsen [4]) på Rosenborg skal ud af vinkælderen på slottet få to piber fransk vin

[1]) Modtaget paa Kronborg 17. April.
[2]) 1. Maj.
[3]) Modtaget paa Kronborg 18. April.
[4]) Han fik 7. Novbr. 1635 Befaling over Rosenborg Have, at regne fra 13. April s. A. Sjæll. Reg. XIX, 368 f. (meddelt af Dr. P. Brock) og Rentemestr. Regnsk. 1635—36.

Side 362 (Reference til forrige side: Side 361) Brev 417/3 * 18. April 1635

følgachtiig, Som tiil myn fornødenhed Skall forbrugiiss pa Rossenborriig. Køben: den 18 Aprilis Anno 1635. Christian.
oversæt: følagtighed, som til min fornødenhed skal forbruges på Rosenborg. København den 18. april år 1635. Christian.

Brev 418/3 * 18. April 1635

Til Rigsraadet. ’
Kongen underretter det om den mellem ham og hans Søster Enkehertuginden af Gottorp opstaaede Uenighed, i hvilken Anledning 8 af dets Midte skulle møde i Kolding for at dømme de stridende Parter imellem. Han fritager disse 8, som han udnævner, for deres Ed og Pligt, saa længe Mødet varer. — Geh. Ark.

Wy kunde danmarckiis Riigis Raad Nadigst Inted forholde, Att Epthersom uy erre geraden udi nogen Miisforstand med uorris Elskeliige keere Søster, H: aff holstein, Epthersom dy gode herrer vdaff huosføiiede copies haffuer at Erfahre, Huorfor Otthe udaff Eders myddel Epther den Oprettede Vnions Indhold Skall møde udi uorris købsted kolding den 30 Iulij førstkommende Och dennom den eptherfølgende dag Nedersette Och fornemme, huad uorris Aduocat paa uorre uegne haffuer at Proponere, Och derpaa siiden sententiere, Som dy ded for gud y himmelen achter att forsuare [1]).
Och Eptherdi Vnionen oss tiilholder, at uy uorris Raad Och tiiener, Som dertiil deputerit bliiffuer, Skall Endtledige fraa den Eed och pliicht, som dii os med foruandt, Imens och alden stundt processen uaarer, Daa giiffuer uy Nu hermed Dy gode herrer H: Christian friis, uorris Chanseler, H: Iørgen wrne, Riigens Maars, H: Claus daa, Riigens Admirall, H: Albredt Skeell, H: Mogens kaas, H: tage tott Ottessøn, H: Christian tommissøn, Riigens Chanseler, Och Christoffer wllfeldt kuiidt Och frii for den Eed och Pliicht, dy oss med foruandt Er, fraa den tiid, dy udi uorris køb-

oversæt: 418. 18. April 1635.
Til Rigsrådet. Kongen underretter det om den mellem ham og hans søster enkehertuginden af Gottorp opståede uenighed, i hvilken anledning 8 af dets midte skulle møde i Kolding for at dømme de stridende parter imellem. Han fritager disse 8, som han udnævner, for deres ed og pligt, så længe mødet varer. — Geh. Ark.

Vi kunne danmarks riges råd nådigst intet forholde, at eftersom vi er gerådet udi nogen misforståelse med vores elskelige kære søster, hertuginde af Holsten, eftersom de gode herrer ud af hosføjede kopier haver at erfare, hvorfor otte ud af jeres midte efter den oprettede unions indhold skal møde udi vores købstad Kolding den 30. juli førstkommende og dem den efterfølgende dag nedsætte og fornemme, hvad vores advokat på vores vegne haver at opponere, og derpå siden dømme, som de det for Gud i himmelen agter at forsvare [1]).
Og efterdi unionen os tilholder, at vi vores råd og tjener, som dertil deputeret bliver, skal endledige fra den ed og pligt, som de os med forpligtet, imens og al den stund processen varer, da giver vi nu hermed de gode herrer hr. Christian Friis, vores kansler, hr. Jørgen Urne, rigets marsk, hr. Claus Daa, rigets admiral, hr. Albret Skeel, hr. Mogens Kaas, hr. Tage Thott Ottesen, hr. Christian Thomesen, rigets kansler, og Christoffer Ulfeldt kvit og fri for den ed og pligt, de os med var forpligtet, fra den tid, de udi vores køb-

[1]) I Rigens Raads Breve Fasc. 49 findes en Afskrift af et Brev fra Kongen til Hertugen af Gottorp af 11. April, hvori et Unionsmøde berammes til 31. Juli.

Side 363 (Reference til forrige side: Side 362) Brev 418/3
sted kolding ankommer, Som forbemeldt Er, yndtiill Sagsens vddracht. Befhalendiis Eder Sambdt Och y . Seehr hermed gud I himmelen. Paa københaffuen Slott den 18 Aprilis Anno 1635.
Christian.
Udskritt:
Danmarckiis Riigens Raad tiill hande.

oversæt: 418. 18. April 1635.
Til Rigsrådet. sted Kolding ankommer, som forbemeldt er, indtil sagens udgang. Befalende jer samt og i sær hermed Gud i himmelen. På Københavns Slot den 18. april år 1635. Christian. Udskrift: Danmarks riges råd til hånde.

Brev 419/3 * Omtr. 18. April 1635

Ordre om Fordelingen af Penge, som ere indkomne fra Toldboden i Helsingør — Geh. Ark.
Gulliid Och 5000 dl: skall indleffueris y kammerid Och Resten udi Rentheriid [1]).
Christian.

oversæt: 419. Omtr. 18. April 1635. Ordre om fordelingen af penge, som er indkomne fra toldboden i Helsingør — Geh. Ark. Guldet og 5000 daler skal indleveres i kammeret og resten udi rentemesteriet [1]).
Christian.

Brev 420/3 * 21. April 1635

Til Frederik Urne.
Der skal forfærdiges en stor Kobberkjedel, som skal sendes til Kjøbenhavn. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog
.
Kaabersmidden ued Chroneborgh skall Strax giøre een kedell paa 4 tønder, huilcken skall giøris med een hane underneden, saa at mand kand tappe wandet uued deraff. Naer samme kedell ferdig er, da skall dend leffueris Laffritz Eskildsøn, at hand dend kand lade indmure udi bagerset [2]).
Kiøbenhaffn dend 21 Aprilis Anno 1635 [3]).

oversæt: 420. 21. April 1635. Til Frederik Urne. Der skal forfærdiges en stor kobberkedel, som skal sendes til København. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog. Kobbersmeden ved Kronborg skal straks gøre en kedel på 4 tønder, hvilken skal gøres med en hane underneden, så at man kan tappe vandet ud deraf. Når samme kedel færdig er, da skal den leveres Laurids Eskildsen, at han den kan lade indmure udi bagerhuset [2]). København den 21. april år 1635 [3]).

[1]) Denne Befaling er skreven paa Foden af en Skrivelse fra Frederik Urne af 18. April 1635, hvormed denne fremsender fra Toldboden udi Øresund 93 Guldgylden, 700 Rosenobler og 11,300 Rdl.
[2]) Da Lavrits Eskildsen var Proviantskriver paa Kjøbenhavns Slot (S. 200), maa det være Bagerset her, hvorom der er Tale. Kongen vilde jo, som ovfr. S. 347 omtalt, have, at der skulde arbejdes mere i dette Bagers
[3]) Modtaget paa Kronborg 22. April.

Side 364 (Reference til forrige side: Side 363) Brev 421/3

Til Hertug Frederik af Gottorp.
Kongen har tilladt ham at bryde Kurfyrstinden af Sachsens Brev til Kongen, men han maa ikke beholde dette Brev hos sig. — Geh. Ark.

Freundtlicher, liiber vetter vndt Sohn, du werdest dich zueiffwels ohn guther massen zu Endtsinnen wissen, Das ich diir Eiin Schreiben an meine Herdtzliibe Schuester, dii Churfurstinne zu Saxen, zugeskiicket, Darneben freundt vetter vndt vatherliich beliibet, das du I: L: andtwordtskreiben an miir Erbrechen vndt durchlessen muchtest, zu dem Ende das du desto besser Erfahren kontest, wii es wm der bewuste Sache [1]) beschaffen. Weiill nun eiine Raume zeiit verflossen, das meiinem Erachten nach I: L: von Saxen andtwordt schreiiben diir muss zukommen Seiin, Als Ist an diir Mein frundt vetter vndt vatherliches gesinnen, du wollest miir mit Erster gelegenhiit I: L: andtwordt schreiiben zukommen lassen, weiill Ich diir Sodanes Schreiiben zu lessen, aber nit zu behalthen gewilliget. Befehle dich hiimit dem Schudtz des Allerhögsten vndt verbleiibe Dein getrewer vetter vnd vatter
Christian.
Kopenhagen den 25 Apri: Anno 1635.

Udskrift: An Meiinem viilgeliibthen vetteren vnd Sohn, H: friderich zu Slesswiich Holstein.

oversæt: 421. 25. April 1635.
Til Hertug Frederik af Gottorp. Kongen har tilladt ham at bryde kurfyrstinden af Sachsens brev til kongen, men han må ikke beholde dette brev hos sig. — Geh. Ark.

Venlige, kære fætter og søn, du vil uden tvivl i god grad kunne erindre, at jeg har sendt dig et brev til min hjertenskære søster, kurfyrstinden af Sachsen, og derhos som venlig fætter og faderligt fundet for godt, at du måtte åbne og gennemlæse hendes fyrstelige kærligheds svarbrev til mig, for at du desto bedre kunne erfare, hvorledes det er beskaffet med den omtalte sag [1]). Da der nu er forløbet en rum tid, så der efter mit skøn må være tilkommet dig et svarbrev fra hendes fyrstelige kærlighed af Sachsen, så er det mit venlige fætterlige og faderlige ønske til dig, at du med første lejlighed vil lade hendes fyrstelige kærligheds svarbrev tilkomme mig, eftersom jeg har tilladt dig at læse sådant brev, men ikke at beholde det. Befaler dig hermed i den Allerhøjestes beskyttelse og forbliver
Din tro fætter og fader Christian.
København den 25. april år 1635.
Udskrift: Til min højtelskede fætter og søn, hr. Frederik til Slesvig Holsten.

Brev 422/3 * 26. April 1635

Til Dr. Peter Paynck.
Kongen forlanger en Bøsse fyldt med Spiritus Vini. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 980.

[1]) Nemlig Sagen om Arven efter Enkedronning Sophie.

Side 365 (Reference til forrige side: Side 364) Brev 422/3 * 26. April 1635
Disser Spiritus ist gebraucht worden, worunter auff(!) etwas gekommen ist, so der Apotecker gesell [1]), welcher beii Hoffue auffwarted, abgezogen hatt. Wndt soll disse ziinnerne biixe miit anderem Spiritu Vini gefiillet werden vndt in meiiner kammer geliiffuerdt werden.
Rossenborrich den 26 Aprilis Anno 1635.

Christian.
Udskrift: D: Pether Paii zu handen.

oversæt: 422. 26. April 1635. Til Dr. Peter Paynck. Denne spiritus er blevet brugt, hvorunder der er kommet noget på(!), som apotekergesellen [1]), hvilken opvartede ved hoffet, har aftappet. Og denne tinfyrbøsse skal fyldes med anden spiritus vini og leveres i mit kammer. Rosenborg den 26. april år 1635. Christian. Udskrift: Dr. Peter Paynck til hånde.

Brev 423/3 * 28. April 1635

Til Hertug Frederik af Gottorp. Kongen erklærer, at han aldrig har ladet sig forlyde med, at Kurfyrstinden af Sachsen skulde have set eller haft Inventariet over Enkedronningens Ejendele, men hun skulde bevidne, at der efter hendes Vidende ikke var to Inventarier. Strax efter Mødet i Kolding vil Kongen erklære sig nærmere om de Segl og Breve, som tilkomme Hertuginden af Gottorp. — Geh. Ark.

Freunlicher, Liiber vetter vndt Son, deiin Skreibendt Nebenst Meiiner herdtzliiben [2]) Schuester dii von Saxen Skreiben habe ich woll Emphangen. Worauff ich dich frundt vetter vndt vatherlich nit verhalthe, Das Ich Niihmals mich habe vernemmen lassen, das meine meiinung seii, das dii von Saxen das Inuentarium gesehen oder gehabdt, Sondern das sii in Eiides staadt Erkleeren Solthe, das ihres wissens nit zuehne Inuentaria gewessen. Dii Siigel vndt Briiff betreffende [3]), So wiil Ich mich desuegen Strax nach gehaltener diet zu kolding dergestaldt Erkleeren, das du miit biilligkeiit nit Sollest vber mich zu beschueren

oversæt: 423. 28. April 1635.
kære fætter og søn, dit brev samt min hjertenskære [2]) søster kurfyrstinden af Sachsens brev har jeg vel modtaget. Hvorpå jeg som venlig fætter og faderligt ikke dölger for dig, at jeg aldrig har ladet mig høre med, at min mening var, at hun af Sachsen havde set eller haft inventariet, men at hun i eds sted skulle erklære, at der efter hendes vidende ikke havde været to inventarier. Hvad seglene og brevene angår [3]), så vil jeg desangående straks efter det holdte unionsmøde i Kolding således erklære mig, at du med rimelighed ikke skal have grund til at besvære dig over mig.

[1]) Maaske den Henrik Henningsen, tjenende i Kongens Laboratorium, som tiltraadte sin Plads der i Paasken 1635 (Rentemestr. Regnsk. 1635—36).
[2]) Ordet er skrevet to Gange.
[3]) Jvfr. S. 318.

Side 366 (Reference til forrige side: Side 365) Brev 423/3 * 28. April 1635

haben. Befehle dich hiimit dem liiben godt vndt verbleiibe dii zeiit meines lebens Deiin getrewer vetter vndt vather ’
Christian.

Kopenhagen den 28 Aprilis Anno 1635.

Udskrift: An Meiinem viilgeliibthen vettern vnd Sohn H: friderich zu Slesswiich holstein.

oversæt: 423. Til Hertug Frederik af Gottorp. have. Befaler dig hermed i den kære Guds varetægt og forbliver min livstid Din tro fætter og fader Christian. København den 28. april år 1635. Udskrift: Til min højtelskede fætter og søn hr. Frederik til Slesvig Holsten.

Brev 424/3 * 29. April 1635

Til Rentemestrene.
Under Kongens Fraværelse (i Norge) skulle de skaffe hans Døtre paa Hørsholm, hvad de behøve, og betale Smaaposter til et Beløb af 30,000 Rdl., som skulle leveres dem af Tolderne i Helsingør. — Kgl. Bibl.

Rentemeisterne Skal udi myn frauerrelsse forskaffe hen tiil hiirssholm, huissom frøckerne behøffuer, Saoch affbetale allehande Sma Poster, Sauiidt Som tredue tussind daler kan tiilstrecke, huilcke dennom vdaff tolleren y Helsiingør Eptherhanden Skall bliiffue leffuere (!). Københaffuen Slott den 29 Aprilis Anno 1635. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 424. Til Rentemestrene. Under kongens fraværelse (i Norge) skulle de skaffe hans døtre på Hørsholm, hvad de behøver, og betale småposter til et beløb af 30,000 rdl., som skulle leveres dem af tolderne i Helsingør. — Kgl. Bibl. Rentemestrene skal udi mit fravær anskaffe hen til Hørsholm, hvad som frøknerne behøver, så og afbetale allehånde små poster, så vidt som tredive tusinde daler kan tilstrække, hvilke dem ud af tolderen i Helsingør efterhånden skal blive leveret (!). Københavns Slot den 29. april år 1635. Christian. Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 425/3 * 29. April 1635
Befaling, at Tolderne i Helsingør under Kongens Fraværelse skulle indbetale til Rentemestrene 30,000 Rdl. — Kgl. Bibl. [1])

Worris toller udi Helsiingør Skall udi uorris frauerrelsse lade worris Rentemeiister vdaff tollen uerre følgachtiig tredue tussind daler y guld Och Sølff Myndt. Københaffuen den 29 Aprilis Anno 1635.
Christian.

oversæt: 425. 29. April 1635. Befaling, at tolderne i Helsingør under kongens fraværelse skulle indbetale til rentemestrene 30,000 rdl. — Kgl. Bibl. [1]) Vores tolder udi Helsingør skal udi vores fraværelse lade vores rentemester ud af tolden være følgagtig tredive tusinde daler i guld og sølvmønt. København den 29. april år 1635.
Christian.

[1]) Brevet, et enkelt Blad uden Udskrift, ligger inden i det foregaaende. Det kan maaske være tvivlsomt, om det virkelig er kommet Tolderne i Hænde.

Side 367 (Reference til forrige side: Side 366) Brev 426/3 * 30. April 1635
Til Jørgen Urne.
Han skal skaffe Kongen at vide, hvem denne kan bruge som Vidner mod Kirstine Munk. — Kgl. Bibl.

Eptherdi ded er huermand beuyst, huorledis Sagen Imellom mig Och fru kyrsten Staar, Som uden thuiffuel aff mange wliige forstais, Huorfor mig ligger macht pa at Demonstrere werden Arsagen, Huilckid inted Skee kan, vden at der Skall føris wiidnisbyr, Och ieg inted ued, huem Ieg dertiill kaalde Skall, Huorfor du Skaldt uerre derom att Erfahre, huem der uiil Suare til Sagen, Naar behoff gørris. Køben: den 30 Aprilis Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Riigens Maarss til hande.

oversæt: 426. 30. April 1635. Til Jørgen Urne. Han skal skaffe kongen at vide, hvem denne kan bruge som vidner mod Kirstine Munk. — Kgl. Bibl. Efterdi det er hvermand bevidst, hvorledes sagen imellem mig og fru Kirsten står, som uden tvivl af mange ulige forstås, hvorfor det ligger mig magt på at demonstrere verden årsagen, hvilket intet ske kan, uden at der skal føres vidnesbyrd, og jeg intet ved, hvem jeg dertil kalde skal, hvorfor du skal være derom at erfare, hvem der vil svare til sagen, når behov gøres. København den 30. april år 1635.
Christian.
Udskrift: Rigets marsk til hånde.

Brev 427/3 * 1. Maj 1635

Til Rigsraadet.
Kongen opfordrer det til at skrive til den gottorpske Kansler for at erfare, om Deputerede fra Gottorp ville møde i Kolding 31. Juli sammen med de 8 danske Rigsraader. — Geh. Ark.

Epthersom wii danmarckiis Riigis Raad Stackiid Siiden Nadigst befahliid haffuer at møde y kolding den Siiste Iulij forstkommende och der dømme ymellom Oss och uorris Elskelige kerre Søster, Hertuginden aff holstein, udi dy sager, Som oss ymellom Er, Och mueligdt h: k: inted stor liist eller forlengsell Epther samme Diieet haffuer, Huorudoffuer dii gode herrer danmarckiis Riigis Raad forgeffuiis Skulle stille siig ind udi kolding, Daa siinis Oss best at uerre, Sliigdt att forrekomme, Att dii gode herrer ued Ett Egiid bud Skriiffuer Chanseler Heiideman tiill Och hannem Notificere, att sliigdt dennom committerit Er, Och uy Nu forreiissid er, Huorfor y aff hannem begehrer att uyde,

oversæt: 427. 1. Maj 1635. Til Rigsrådet. Kongen opfordrer det til at skrive til den gottorpske kansler for at erfare, om deputerede fra Gottorp ville møde i Kolding 31. juli sammen med de 8 danske rigsråder. — Geh. Ark. Eftersom vi Danmarks riges råd for stakket siden nådigst befalet haver at møde i Kolding den sidste juli førstkommende og der dømme imellem os og vores elskelige kære søster, hertuginden af Holsten, udi de sager, som os imellem er, og muligt hendes kærlighed intet stor lyst eller længsel efter samme herredag haver, hvorudover de gode herrer Danmarks riges råd forgæves skulle stille sig ind udi Kolding, da synes os bedst at være, sådant at forekomme, at de gode herrer ved et eget bud skriver til kansler Heideman og ham notificere, at sådant dem betroet er, og vi nu bortrejst er, hvorfor I af ham begærer at vide,

Side 368 (Reference til forrige side: Side 367) Brev 427/3 * 1. Maj 1635
Om dii A parte godttorp tiil Samme tiid, som forbenendt Er, skall foruente H: frederichs Och h: k: frummoders deputerede. Befahlende Eder sambdt Och y Seer gud y himmelen Frederigsborrig den 1 Maij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Danmarckiis Riigens Raad tiil hande.

oversæt: 427. 1. Maj 1635. Til Rigsrådet. om de fra Gottorps side til samme tid, som forbenævnt er, skal forvente hr. Frederiks og hendes kærligheds herremothers deputerede. Befalende jer samt og i sær Gud i himmelen. Frederiksborg den 1. maj år 1635.
Christian. Udskrift:
Danmarks riges råd til hånde.

Brev 428/3 * 1. Maj 1635

Tolderne i Helsingør skulle forskaffe Brevviseren fransk og danzigsk Glas. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Tolderne udi helsingør skall forskaffe breffuiser Frandzsk och Dantziger glas, efftersom lehnsmanden paa Chroneborgh formener hannom at behøffue. Frederichshorgh dend 1 Maij 1635 [1]).

oversæt: 428. 1. Maj 1635. Tolderne i Helsingør skulle forskaffe brevviseren fransk og danzigsk glas. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.
Tolderne udi Helsingør skal skaffe brevviseren fransk og danziger glas, eftersom lensmanden på Kronborg mener ham at behøve. Frederiksborg den 1. maj 1635 [1]).

Brev 429/3 * 3. Maj 1635

Til Rentemestrene.
De skulle betale den aarlige Rente til de Fattige i Kjøbenhavn af Indkomsterne fra Lenene, Tolden og Sisen og desuden af Sundtolden oppebære Penge til Arbejderne paa Christianspris og til de hvervede Søfolk. — Kgl. Bibl.

Rentemeisterne Skall med ded første aff lehnens, tollens Och ziissens indkomst betale dii fattigis Renthe, saoch huad dy for Spiinden fortiiendt haffuer [2]) Tiil dii 30 tussind daler, som dennom siist forløffuid bleff at annamme aff tollen udi helssingør, Skall uyder vdtagiis Sex tussind daler tiilbygningen paa Christianspriis

oversæt: 429. 3. Maj 1635. Til Rentemestrene. De skulle betale den årlige rente til de fattige i København af indkomsterne fra lenene, tolden og sisen og desuden af sundtolden oppebære penge til arbejderne på Christianspris og til de hvervede søfolk. — Kgl. Bibl. Rentemestrene skal med det første af lenenes, toldens og sisens indkomst betale de fattiges rente, så og hvad de for spinden fortjent haver [2]) Til de 30 tusinde daler, som dem sidst tilladt blev at modtage af tolden udi Helsingør, skal yderligere udtages seks tusinde daler til bygningen på Christianspris.

[1]) Modtaget paa Kronborg 4. Maj.
[2]) 20. Maj fik Peder Pedersen, Raadmand i Kjøbenhavn, paa de Fattiges Vegne Renter af forskjellige større Pengesummer. 13. Juni betaltes der til de Fattiges Forstander Verner Klaumann omtr. 270 enk. Dlr. for Garn og Sejldug (Rentemestr. Regnsk.).

Side 369 (Reference til forrige side: Side 368) Brev 429/3 * 3. Maj 1635

saoch tho tussind daler tiill at giiffue ded geworben Søefolck tiil Maanidtz besolding. Croneborg den 3 Maij Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 429. 3. Maj 1635. Til Rentemestrene. så og to tusinde daler til at give det hvervede søfolk til månedsløn. Kronborg den 3. maj år 1635. Christian. Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 430/3 * 3. Maj 1635

Til Frederik Urne.
Befaling om Forfærdigelsen af Brokar og Udførelsen af andre Arbejder paa Dæmningen ved Hornsved. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Huor effter Frederich wrne sig skall rette. Hand skall lade forferdige de brokar med dend begyndte demning, som er anlagt ued hornsued skoff [1]). Brokarrene ud till Søen skall bepelis med de egepele, som kommer der till fra Kiøbenhaffn. Siden skall Samme brokar forligis offuen till, efftersom det kand behøffuis. Dersom brokarrene Slipper hen imoed demningen, der skall giøris een broe offuer paa pæle. Der skall Slaes tuende reger med bøgepæle 10 faune fra demningen, huorimellom skall kastis Steen och knubbe aff ell och bøgh, som kand holde Slaget op aff Søen, saa at dend intett gaaer saa Sterck paa demningen. Till huilcket arbejde der skall brugis folck, som mand kand faa for penge, huilcke aff toldboden effterhanden skall betalis. Der skall Settis itt hus op nest ued Samme broe, huorudi hand skall boe, som skall haffue opsigt med weden. Chroneborgh dend 3 Maij Anno 1635 [2]).

oversæt: 430. 3. Maj 1635. Til Frederik Urne. Befaling om forfærdigelsen af brokar og udførelsen af andre arbejder på dæmningen ved Hornsved. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog. Hvorefter Frederik Urne sig skal rette. Han skal lade forfærdige de brokar med den begyndte dæmning, som er anlagt ved Hornsved Skov [1]). Brokarrene ud til søen skal pæles med de egepæle, som kommer dertil fra København. Siden skal samme brokar forsynes ovenpå, eftersom det kan behøves. Dersom brokarrene slipper hen imod dæmningen, der skal gøres en bro over på pæle. Der skal slås tvende rækker med bøgepæle 10 favne fra dæmningen, hvorimellem skal kastes sten og knubbe af el og bøg, som kan holde slaget op af søen, så at den intet går så stærkt på dæmningen. Til hvilket arbejde der skal bruges folk, som man kan få for penge, hvilke af toldboden efterhånden skal betales. Der skal sættes et hus op næst ved samme bro, hvorudi han skal bo, som skal have opsigt med veden. Kronborg den 3. maj år 1635 [2]).

[1]) Synes at have ligget paa Nordspidsen af Horns Herred. Hensigten var at anlægge en Udskibningsbro i Nærheden af de store Skove om Abrahamstrup. Jvfr. Annaler f. nord. Oldk. 1855 S. 145.
[2]) Modtaget samme Sted.

Side 370

Brev 431/3 * 4. Maj 1635

Til Rentemestrene.
Et Bud skal afsendes med Breve til Erkebispen af Bremen. — Kgl. Bibl.

Disse breffue skall Strax med Ett Egiid bud [1]) Sendis hen tiill myn Søn Erdtzbiisskoppen aff Brehmen, Och hannem giiffuis tehrepenning, Epthersom dii pleiier att faa. Croneborrig den 4 Maij Anno 1635. Christian.
Dette breff till gubernøren [2]) skall buddid tage med.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 431. 4.. Disse breve skal straks med et eget bud [1]) sendes hen til min søn ærkebiskoppen af Bremen, og der gives ham tærepenge, eftersom de plejer at få. Kronborg den 4. maj år 1635. Christian. Dette brev til guvernøren [2]) skal buddet tage med. Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 432/3 * 4. Maj 1635

Til Rentemestrene.
Forskjellige Sager skulle sendes til Kongens Døtre paa Hørsholm. Befalinger om Klædefabrikationen i Kjøbenhavn, om Arbejdet i Børnehuset og om Kalkbrænden paa Antvorskov. — Kgl. Bibl.

Myn Apotecker [3]) Skall Strax sende wrther och anden fornødenhed tiill frøckernis behoff henad Hiirsholm Och ded tiilstille Hoffmeistrinden [4]).

oversæt: 432.
Min apoteker [3]) skal straks sende urter og anden fornødenhed til frøknernes behov henad Hørsholm og det tilstille hofmesterinden [4]).

[1]) Udenpaa Brevet er skrevet: „Er straxen veed en ligger forsendt thill Glyckstad, ved Naffun hans fenbaser." Rentemestr. Regnskab viser, at Liggeren Hans Frederiksen 5. Maj fik 4 enk. Dlr. til denne Rejse.
[2]) I Glückstadt, Christian Pentz.
[3]) Esaias Fleischer.
[4]) Efter Karen Sehested var Fru Sophie Hedvig v. Blixen bleven Hofmesterinde for Kongens Døtre. Hun var født i Pommern 1587 og blev gift med Kaspar v. Barstorff, Staldmester hos Hertugen af Sønderborg. Efter 6 Aars Ægteskab mistede hun sin Mand og blev derpaa Hofmesterinde ved Hertug Frederik af Nordborgs Hof, en Stilling, hun beklædte i 8 Aar. 28. Jan. 1635 antoges hun af Christian IV til Hofmesterinde for hans Døtre, og som saadan døde hun 3. Febr. 1643. Se S. Hennings, Leichenpredigt üb. Sophia Hedwig v. Blixenn, Kop. 1643, og de i Danske Saml. 2. R. I, 155 anf. Kilder.

Side 371 (Reference til forrige side: Side 370)

Vdaff Sølffuerkammerid skall Sendis paa En taffell henad hiirsholm med huiissom dertiil hører (!), Item en tønde brøhan med en j amme uyn, Och naar dy uyder behøffuer, da Skall derhen mehre forskickis Epther frederich vrnis anfoddering. Saa tylig att walckmøllen y køben: mangler wand, daa Skall kleedid sendis hen tiil den anden mølle, paded att ded kan bliiffue waalckiid, førend heeden taager. Ded arbeiide udi Børnehussid, som befahliid er, skall befohdris, sauiidt skee kan, Saoch werckiid y siig siilffuer, Saat ingen aff getowen staar stille. Med Bartholomeus hogensøn [1]) skall handliis, at hand laner oss hans kalckbrender, at hand paa Anderskou brender den kaalck, som er huggen ud aff kyrcken sammestedtz [2]). Croneborrig den 4 Maij Anno 1635. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 432. Ud af Sølvkammeret skal sendes på et taffel henad Hørsholm med hvad som dertil hører (!), item en tønde bryhan med en amme vin, og når de yderligere behøver, da skal derhen mere forskikkes efter Frederik Urnes anfordring. Så tidligt at valkemøllen i København mangler vand, da skal klædet sendes hen til den anden mølle, på det at det kan blive valket, førend heden tager til. Det arbejde udi Børnehuset, som befalet er, skal befordres, så vidt ske kan, så og værket i sig selv, så at ingen af vævene står stille. Med Bartholomæus Hågensen [1]) skal handles, at han låner

os hans kalkbrænder, at han på Antvorskov brænder den kalk, som er hugget ud af kirken sammesteds [2]). Kronborg den 4. maj år 1635. Christian. Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 433/3 * 4. Maj 1635

Til Frederik Günther.
Kongen skriver om et nederlandsk Gesandtskab, som er i Danmark paa Gjennemrejsen, og om et projekteret Giftermaal for Kongen af Polen. — Geh. Ark.

Dein Skreiben sub Dato dressden den 6 Aprilis ist miir gesteren zu handen kommen, vndt ob skon fuhr diis mall wehnich zu skriiben ist, So habe ich doch beii disser gelegenheit Skreiiben wollén, auffdas du Erfharen mugest,

oversæt: 433.
Til Frederik Günther.
Dit brev sub dato Dresden den 6. april er mig i går kommet til hånde, og ihvorvel der for denne gang er lidet at skrive, så har jeg dog ved denne lejlighed villet skrive, for at du må erfare,

[1]) Jvfr. ovfr. S. 65.
[2]) I Januar 1634 fik Lensmanden paa Antvorskov, som havde nedbrudt de tre søndre Kapeller ved Slotskirken der, Ordre til foreløbig at lukke Aabningerne med Brædder. 1635 sluttedes der Akkord med Jakob Madsen og Jørgen Andersen (s. S. 375) om Bygningsarbejde paa Kirken, men 7. Maj s. A. kom der Befaling til at standse med Arbejdet paa Kirken og i Stedet for tage fat paa det store Bryggers i Kjøbenhavn. Friis, Bidrag t. Antvorskvs Hist. S. 44.

Side 372 (Reference til forrige side: Side 371)

wii ess alhiie steed. Der Stathen abgesanter, so den friiden zuiisken Pohlen vndt Schueden tractiren wollen, worunther Burgemeister Baass [1]) Eiiner Ist, Seindt ltzo alhiii miit dreii Orloff skiffe vndt eiinen Starcken commitat. Wass Sii ausrichten werden, das giibdt dii zeiit. M: gordon [2]), den du woll kennest, hat geringe hoffnung darzu. In Pohlen wiirdt Starck von der heuradt zuisken den kön: in Pohlen vndt des verstorbenen kön: in Behmen tochter geredet [3]). Neune der senatoren haben das coniugium approbiret vndt Elffuen improbiret, vndt Soll darum weiither auff den Negstkumstigen Reiixdach geredet werden. Ich warthe alhiii des wiindes. Der Almechtiger gebe vnss, was vns zu leiib vndt Sehlen Nnudtzlich (!) sein kan. Croneburch den 4 Maij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: A M: M: gu[n]ther [4]).

oversæt: 433 vores her på stedet. De staters afsendinge, som vil traktere freden imellem Polen og Sverige, hvorunder borgmester Bas [1]) er én, er nu her med tre orlogsskibe og et stærkt følge. Hvad de vil udrette, det giver tiden. M. Gordon [2]), som du vel kender, har ringe håb dertil. I Polen bliver der stærkt talt om giftermålet imellem kongen i Polen og den afdøde konge i Bøhmens datter [3]). Ni af senatorerne har godkendt ægteskabet og elleve misbilliget det, og der skal derfor tales videre derom på den næstkommende rigsdag. Jeg venter her på vinden. Den Almægtige give os, hvad der kan være os til liv og sjæl nyttigt (!) Kronborg den 4. maj år 1635. Christian. Udskrift: Til min Günther [4]).

[1]) Ridder, Dr. Dirk Bas, en Borgmestersøn fra Amsterdam, fødtes i den sidste Halvdel af det 16de Aarhundrede. Han brugtes oftere til diplomatiske Sendelser; han var saaledes med i det Gesandtskab, som 1611 kom til Danmark. Han døde 1637 som Borgmester i Amsterdam (A. J. v. d. Aa, Biograph. woordenboek der Nederlanden II, 151. J. Wagenaar,

Amsterdam in zyne opkomst, aanwas, geschiedenissen (etc.) III, 302. G. W. Vreede, Nederland en Zweden in staatkundige betrekking, Utr. 1841—44, S. 50 f.). I den Instrux, som Generalstaterne gave det Gesandtskab, der skulde mægle mellem Sverig og Polen, dat. 18. April (n. St.) 1635, forekommer hans Navn imidlertid ikke blandt Gesandternes (Aitzema, Saken van staet en oorlogh IV, 112 ff.). 1. Maj kom Skibene med disse Gesandter til Kronborg, 5. Maj havde de Audiens hos Christian IV, og 7. Maj sejlede de videre ad Danzig til (Aitzema IV, 122—4).
[2]) Se ovfr. S. 233.
[3]) Vladislav IV af Polen ægtede 1637 en Datter af Kejser Ferdinand II, da han ikke kunde sætte sin Plan om at ægte Kurfyrst Frederik V af Pfalz's ældste Datter Elisabeth igennem paa Grund af hendes Religion (S. F. Lauterbach, Pohlnische Chronicke, Frkf. u. Lpz. 1727, S. 582—3). Elisabeth, der var født 1618, døde ugift 1680 som Abbedisse i det evangeliske Abbedi Herford i Westfalen.
[4]) Modtaget i Wien 7/17 Juni 1635.

Side 373 (Reference til forrige side: Side 372)

Brev 434/3 * 4. Maj 1635

Til Rentemestrene.
De skulle give Kapelmesteren Henrik Schütz en Guldkjæde og 200 Rdl. — Rentek. Ark., Bilag t. Rentemestr. Regnsk. 1635—36 [1]).

Denne Breffuisser Skall Rentemeiisterne giiffue En keede med Ett konterfeii Paa 100 Riix daler werdt, derhuos 200 riix daler in specie.
Croneborg den 4 Maij Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 434. 4. Maj 1635. Til Rentemestrene.
De skulle give kapelmesteren Henrik Schütz en guldkæde og 200 rdl. — Rentek. Ark., Bilag t. Rentemestr. Regnsk. 1635—36 [1]).
Denne brevviser skal rentemestrene give en kæde med et konterfej på 100 rigsdaler værd, derhos 200 rigsdaler in specie.
Kronborg den 4. maj år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 435/3 * 4. Maj 1635

Til Tolderne i Helsingør.
Optegnelse om forskjellige Slags Drikkeglas og Flasker, som skulle bestilles. — Kgl. Bibl.

Glaass, som Skall bestilliis.
Conficer glaas, liige uyde Op och Neder, paa et Støbecken . . . . . 100 Støck.
Aff ded samme slags pa 2 potter . . . . . 200 —
Aff ded samme Slaags pa 1 podt . . . . . 200 —
Flaasker [2]) paa halff anden Støbecken med et hull som en tommelfiinger stor . . . . . 100 —
Paa Ett Støbecken med liige Saadan huller . . 100 —
Paa thu Potter . . . . . 200 —
Paa En Podt . . . . . 400 —
Paa En halff podt . . . . . 800 —
Paa En Peegell . . . . . 1000 —

oversæt: 435. 4. Maj 1635. Til Tolderne i Helsingør.
Optegnelse om forskellige slags drikkeglas og flasker, som skulle bestilles. — Kgl. Bibl.
Glas, som skal bestilles.
Konfektglas, lige vide op og ned, på et støb bækken . . . . . 100 stk.
Af det samme slags på 2 potter . . . . . 200 —
Af det samme slags på 1 pot . . . . . 200 —
Flasker [2]) på halvandet støb bækken med et hul så stort som en tommelfinger . . . . . 100 —
På et støb bækken med lige sådanne huller . . 100 —
På to potter . . . . . 200 —
På en pot . . . . . 400 —
På en halv pot . . . . . 800 —
På en pægl . . . . . 1000 —

[1]) Vedlagt Rentemestrene Jørgen Vinds og Sten Becks Erklæring af 8. Maj 1635, at de have annammet til sig af Rentekammeret en Kjæde paa 100 Rdl. og 200 enk. Rdl., som de igjen have tilstillet Heinrich Skydtz, Kapelmester.
[2]) Efter en Paaskrift udenpaa Brevet skulde Glasflaskerne indkjøbes i Danzig.

Side 374 (Reference til forrige side: Side 373) Brev 435/3 * 4. Maj 1635

Disse glaas skall bestillis, att dy bliiffuer giiordt smuck Stercke aff glaas. Och saaframdt man kan bekomme nogle glaas paa 3 Støbecken, daa Skall der bestillis . . . 50 [Støck].
Croneborrig den 4 Maij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Huorepther tollerne udi helssingør siig Skall Retthe.

oversæt: 435. 4. Maj 1635. Til Tolderne i Helsingør. Disse glas skal bestilles, at de bliver gjort smukt stærke af glas. Og såfremt man kan bekomme nogle glas på 3 støb bækken, da skal der bestilles . . . 50 [stk.]. Kronborg den 4. maj år 1635. Christian. Udskrift: Hvorefter tolderne udi Helsingør sig skal rette.

Brev 436/3 * 4. Maj 1635

Til Frederik Urne.
Bestemmelser med Hensyn til Kongens Døtres Ophold paa Hørsholm og hvad dertil behøves. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Huoreffter Frederich wrne sig skall rette. Hand skall sig henat hørsholm førføye och giøre dend anordning, at did hen fra Frederichsborgh forskaffis, huissom till Frøckenene aff boeskaff fornøden er. Effter Sølff till deris taffell skall Strax Sendis bud henat Kiøbenhaffn, item effter duge och Seruietter, som hoffmeisterinden skall tillstillis. Wiin och øll skall effter handen hendtis fra Kiøbenhaffn, till huilckett at udspise skall antagis een gemeen Compan, som altiid hendter nøgelen for hoffmeisterinden, naer behoff giøris. Med Niels Oellsøn [1]) skall handliis om Søed melck till køckenet och fersk Smør till taffelet. Huad anden fetallie der kand behøffuis, dett skall hendtis fra Kiøbenhaffn, det ferske skall kiøbis, huortill pengene aff Rentemesterne skall fodris. Dett brøed, som paa Frøckenenis bord brugis, skall Niels Oellsøn lade bage, huor till hannom meell skall forskaffis. Wrter, Sucker och andet, som fornøden er, skall min Apotecker skaffe, huilcket hoffmeisterinden skall leffueris, att hun dett udgiffuer, och intett kocken.

oversæt: 436. 4. Maj 1635. Til Frederik Urne. Bestemmelser med hensyn til kongens døtres ophold på Hørsholm og hvad dertil behøves. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog. Hvorefter Frederik Urne sig skal rette. Han skal begive sig hen ad Hørsholm og gøre den anordning, at derhen fra Frederiksborg anskaffes, hvad som til frøknerne af bohave fornødent er. Efter sølv til deres taffel skal straks sendes bud hen ad København, ligeså efter duge og servietter, som hofmesterinden skal tilstilles. Vin og øl skal efterhånden hentes fra København, til hvilket at udspise skal antages en simpel staldbroder, som altid henter nøglen for hofmesterinden, når behov gøres. Med Niels Olesen [1]) skal handles om sødmælk til køkkenet og fersk smør til taflet. Hvad anden proviant der kan behøves, det skal hentes fra København, det ferske skal købes, hvortil pengene af rentemestrene skal fordres. Det brød, som på frøknernes bord bruges, skal Niels Olesen lade bage, hvortil mel skal skaffes ham. Urter, sukker og andet, som fornødent er, skal min apoteker skaffe, hvilket skal leveres hofmesterinden, at hun det udgiver, og intet til kokken.

[1]) Foged paa Hørsholm.

Side 375 (Reference til forrige side: Side 374) Brev 436/3 * 4. Maj 1635

Saa framt kocken eller nogen aff de andre, som till Frøckenernis opuartning forordnet er, intett uill Staa rett i koer, da skall hand Sette dennom till rette. Croneborgh dend 4 Maij Anno 1635 [1]).

oversæt: 436. 4. Maj 1635. Til Frederik Urne. Såfremt kokken eller nogen af de andre, som til frøknernes opvartning forordnet er, intet vil stå ret i kor, da skal han sætte dem til rette. Kronborg den 4. maj år 1635 [1]).

Brev 437/3 * 5. Maj 1635

Til Rentemestrene.
Kongen forlanger Oplysning om, hvad en Mand har haft i Besolding, af Hensyn til Eftermanden. Om Sten og Kalk til „Boderne“ i Kjøbenhavn. Trappesten skulle hugges paa Gulland. Til en af Kongens forrige Pager skal der sendes Penge til Italien. — Kgl. Bibl.

Denne breffuisser haffuer uerrid heer och holdt an Om En Skriifftlig bestallung paa hans besolding, Sa eptherdi man heer inted ued, huad hans formand haffde, da skall y mig ded lade uyde, paded at man dennis derepther kan Stiille. Hand haffuer ochsaa Spurdt siig for, huorledis kaalck och sten Skulle komme hen tiil boerne [2]), Huorudoffuer Ieg mig forundrer, Eptherdi Ieg befol, førend ieg bordtreiissede, att der Skulle handliis med tommis wolmeiister [3]), at hand for En uyss penning Skulle [4]) kaalck och Steen tiil samme bigning. Der skall paa gulland huggiss stenn tiill En trappe, huorpaa nu framskickis Skaabelunen, derhuoss Ett breff

oversæt: 437. 5. Maj 1635.
Denne brevviser haver været her og holdt an om en skriftlig bestalling på hans besoldning, så eftersom man her intet ved, hvad hans formand havde, da skal I lade mig det vide, på det at man derefter kan stille dens. Han haver også spurgt sig for, hvorledes kalk og sten skulle komme hen til boderne [2]), hvorudover jeg mig forundrer, efterdi jeg befalede, førend jeg bortrejste, at der skulle handles med Thomas Voldmester [3]), at han for en vis penge skulle [4]) kalk og sten til samme bygning. Der skal på Gulland hugges sten til en trappe, hvorpå nu fremsendes skabelonen, derhos et brev

[1]) I Marginen: Red: Chroneborgh ibid:
[2]) Der kan ikke være Tvivl om, at her menes Baadsmandsboderne ved St. Anne Bro, de saakaldte Nyboder. 9. Jan. 1636 overdroges det Tolderen Villum Mortensen samt Jørgen Andersen i Helsingør og Jakob Madsen paa Christianshavn i Løbet af Sommeren at opføre 100 af disse Boliger. Der tilsagdes dem for Fyldningen samme Betaling, som „Tønnes Voldmester, som de andre Boliger, Gader og Gaarde forfærdiget haver, hidindtil betalt er“ (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III. 157 f.).
[3]) Thomas Hansen, Voldmester i Kjøbenhavn, se ovfr. S. 209.
[4]) Tilføj det manglende Ord: fly.

Side 376 (Reference til forrige side: Side 375)
tiill lenssmanden Sammestedtz [1]), at hand befohdere, att samme Sten bliiffuer huggen. Den dreng hans tiboldtz [2]) Er loffuid 400 dl: paa et aarss tyd y Italien, huorfor wexelenn derepther skall dirigeris. Croneborg den 5 Maij Anno 1635.
'Christian.
Dette herhuosføiiede breff skall med første leiilighed sendis gubernøren [3]).
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 437. 5. Maj 1635. Til Rentemestrene. til lensmanden sammesteds [1]), at han befordrer, at samme sten bliver hugget. Den dreng Hans Diepholt [2]) er lovet 400 daler på et års tid i Italien, hvorfor vekselen derefter skal dirigeres. Kronborg den 5. maj år 1635. Christian. Dette herhosføjede brev skal med første lejlighed sendes til guvernøren [3]). Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 438/3 * 6. Maj 1635

Til Frederik Günther.
'Bemærkninger om den politiske Situation i Europa. — Geh. Ark.

Deiin Skreibendt sub Dato dressden den 24 Aprilis Ist miir alhii im Ohresunde heuthe morgen zu handen gekommen, vndt daraus verstanden, wii weiidt du miit deiinen Sachen beii dem Churfursten zu Saxen gekommen. Sii werden es nun Erfahren, was Sii mit Ihren particuliir tractaten [4]) aussgerichtet. Dii grosse fransössiske Assistens dorffthe woll ringer werden, alss mans gelaubet, weill man vermeinet, das der Spannier mit franckereich daarahn wiill. Der Suede Rusted sich Starck kegen Pohlen vndt macht

oversæt: 438. Til Frederik Günther. Bemærkninger om den politiske situation i Europa. — Geh. Ark. Dit brev sub dato Dresden den 24. april er mig her i Øresund i morges kommet til hånde, og deraf forstået, hvor vidt du med dine sager hos kurfyrsten af Sachsen er kommet. De vil nu erfare, hvad de med deres særlige traktater [4]) har udrettet. Den store franske assistance måtte vel ringere blive, end man har troet, fordi man mener, at spanieren med Frankrig vil deran. Svenskeren ruster sig stærkt mod Polen og gør

[1]) Holger Børgesen Rosenkrands til Ørup og Frølinge.
[2]) Hans Diepholt v. d. Rothfelser, s. ovfr. S. 6. Rentemestr. Regnsk. viser, at der 15. Maj blev „antvordet Johan Braem 400 enk. Dlr., som han igjen paa Vexel skal overgjøre til Venedig udi Italien, som kgl. Maj. naadigst haver bevilget Hans Diboldt, højbemeldte Hs. Maj. forrige Edelknabe, paa et Aars Tid til hans Fortæring og Exercitie“.
[3]) Chr. Pentz.
[4]) Der menes Underhandlingerne om en Partikulærfred mellem den sachsiske Kurfyrste og Kejseren, hvilke førte til Freden i Prag 20. Maj 1635, en Fred, som var Christian IV meget imod. Jvfr. Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 308—11.

Side 377 (Reference til forrige side: Side 376) Brev 438/3 * 6. Maj 1635

guthe miine, godt gebe, wii es ablauffen wiirdt. Datum auff Archa Christiani den 6 Maij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: A M: M: gunther [1]).

oversæt: 438. gode mine, Gud give, hvorledes det vil løbe af. Dato på Erichsburg den 6. maj år 1635. Christian. Udskrift: Til min Günther [1]).

Brev 439/3 * 9. Maj 1635

Til Rigsraadet.
Kongen paalægger det at opgjøre Størrelsen af Rigets Gjæld til ham, samt at angive Midler til Indløsning af det pantsatte Krongods eller til Rentebetaling til Panthaverne. — Geh. Ark.

Eptherad danmarckiis Riigis Raad Nocksom bekendt Er, Att man pa vnderskedtlige tiider, Naar dii gode herrer huos oss uerrid haffuer, derom taalid haffuer, At man engang Skulle gørre Riichtighed pa ded, os Endnu aff dy 10 maal 100 tussind daler kan tilsta [2]), Huilckid dog endnu inted Er saat y werck, mens tiid epther anden forhaalid bleffuen, Daa skall y gode herrer Nu, førend y skiilliis ad, Sliigdt for Eder tage Och med uorris Renthemeisters (!) derpaa gørre Enn Riichtighed, Saat uy kan uyde, huorledis uorris Saag udi dy mader Staar. At dy gode herrer Er udi den vnderdanigste mening, at oss derudi inted affgaar, at pengen En tiidlang udi lanthe holstein bliiffuer Staendis, Eptherdi at Riigens Raad Renthen deraff Erlegger, Saa haffuer Sliigdt uel siin Riichtigkeidt, Mens ded Er derymod at achte, Att Io lenger samme penning bliiffuer staendis, Io mynder kan wy dem tiill uorris Nøtte eller tiieniste Amploere, y ded att uy inted vdaff kronens godtz, som pandtzat Er, kan yndløsse, Mens os och kronen tiil største hiinder maa lade Staa y Pandt, Iblandt huilckiid godtz der fiindis ded, som oss vden Stor forhindring inted lenge Ombehris kan. Huorfor uorris nadigste begehring Och uyllie er, At y gode herrer tencker pa dy middel, huorledis Sliigdt Pante-

oversæt: 439. Til Rigsrådet. Eftersom Danmarks riges råd noksom bekendt er, at man på forskellige tider, når de gode herrer hos os været haver, derom talt haver, at man engang skulle gøre rigtighed på det, os endnu af de 1000000 daler kan tilstå [2], hvilket dog endnu intet er sat i værk, men tid efter anden forhalet bleven, da skal I gode herrer nu, førend I skilles ad, sådant for jer tage og med vores rentemestre derpå gøre en rigtighed, så at vi kan vide, hvorledes vores sag udi de måder står. At de gode herrer er udi den underdanigste mening, at os derudi intet afgår, at pengene en tid lang udi landet Holsten bliver stående, efterdi at rigets råd renten deraf erlægger, så haver sådant vel sin rigtighed, men det er derimod at agte, at jo længere samme penge bliver stående, jo mindre kan vi dem til vores nytte eller tjeneste anvende, i det at vi intet ud af kronens gods, som pantsat er, kan indløse, men os og kronen til største hindring må lade stå i pant, iblandt hvilket gods der findes det, som os uden stor forhindring intet længe undværes kan. Hvorfor vores nådigste begæring og vilje er, at I gode herrer tænker på de midler, hvorledes sådant pante-

[1]) Modtaget i Wien 18/28 Juni [2]) Jvfr. ovfr. S. 100.

Side 378 (Reference til forrige side: Side 377)
godtz med ded [1]) kan bliiffue Indløst, Eller Och att dy, Som Pandt haffuer, annammer derris Renthe tiil kyll, Saauel Som andre gør [2]). Befahlendis Eder hermed gud y hymmelen, Och forbliiffuer Eder huer och udi Seer med all kongelige gunst och Nade uell beuogen. Aff Croneborrig den 9 Maij Anno 1635.

Christian.
Udskrift: Danmarckis Riigiss Raad tiil hande.

oversæt: 439. gods med det [1]) kan blive indløst, eller og at de, som pant haver, modtager deres rente til frelse, såvel som andre gør [2]). Befalende jer hermed Gud i himmelen, og forbliver jer hver og især med al kongelig gunst og nåde velbevågen. Af Kronborg den 9. maj år 1635. Christian.
Udskrift: Danmarks riges råd til hånde.

Brev 440/3 * 9. Maj 1635

Til Rentemestrene.
Et Billede af Kongen skal anbringes paa en Guldbøsse med Diamanter. — Kgl. Bibl.

Paa Rossenborg udi miit Neederste gemack fyndis En Liiden tiind bragiid Eske paa Bordiid med miit konterfeii wdi, Huilckid konterfeii Rentemeisterne skall tiilstille En aff guldarbeiiderne y københaffuen, Som dertil Skall forferdige En bysse aff guld med En kriistal for, Besaat med demanter [3]). Gulliid dertiil kan y bekomme y køben:, mens demanterne dertiill, Som skall uerre feem hundrid Riix daler werdt, dem kan y lade forskriiffue fraa dy steeder, som dy Erre best køb. Croneborrig den 9 Maij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 440. På Rosenborg udi mit nederste gemak findes en lille tinfarvet æske på bordet med mit konterfej udi, hvilket konterfej rentemestrene skal tilstille en af guldsmedene i København, som dertil skal forfærdige en bøsse af guld med en krystal for, besat med diamanter [3]). Guldet dertil kan I få i København, men diamanterne dertil, som skal være fem hundrede rigsdaler værd, dem kan I lade forskrive fra de steder, som de er bedst køb.
Kronborg den 9. maj år 1635.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

[1]) Her er formodentlig glemt Ordet: første.
[2]) I Rigsraadets Svar til Kongen af 22. Maj fremhæves, at da den største Del af Panthaverne ikke er tilstede, veed det intet andet Middel, end at Kongen lader indløse det pantsatte Gods af den første indkommende Skat. Rigens Raads Br. Fasc. 49. Med Hensyn til Opgjørelsen af Gjælden til Kongen jvfr. Kongens Breve af 11., 17. og 19. Maj.
[3]) Jvfr. Brevet af 17. Maj i det Følgende.

Side 379

Brev 441/3 * 11. Maj 1635

Til Rentemestrene.
De skulle indstændig anholde hos Rigsraadet om Opgjørelse af Rigets Gjæld til Kongen og om Tilsikring af Midler til efterhaanden at indløse det pantsatte Krongods. — Kgl. Bibl.
Wy haffuer Nadigst befahliid Riigens Raad, at dii med Rentemeiisterne skal offuersla, huor mange penning aff dy 10 maal 100 tussind daler, Riigens Raad os vnderdanigst skildig er, Resterer, Paded uy kan uerre uys paa, huad uy oss aff samme Summa endnu haffuer at foruente, Huorfor worris Rentemeistere Indstendig huos Riigens Raad skall anholde, at Sliigdt med ded første Settis y werck. Och eptherdi ingentiid Omtaliid er, huorledis kronens godtz, som pandtzat er, kan med ded første

bliiffue yndløst, eller och huorledis Renthen deraff uden kronens besuehring kunde bliiffue, erlagdt, Daa skall worris Rentemeistere med Riigens Raad taale vdi den mening, At om Endskøndt dy gode herrer Erlegger Renthen tiil Omslag, daa Er oss dermed liidid tiiendt, Naar Pantiid bliiffuer Staendis, hoff folckid och Søefolckiid wbetald forbliiffuer, Huilckiid alsammen haffde uerrid klaardt, Om uy pengene haffde bekommen, Som oss loffuid vaar. Huorfor uyl teenckis paa myddel, at man Ett pandt epther andiid kan yndlosse, Om Endskøndt pengene tiil Omslag Inted wdkommer. Croneborg den 11 Maij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Memoriall, Huorepther Rentemeisterne Siig Skall Retthe.

oversæt: 441. Vi haver nådigst befalet rigets råd, at de med rentemestrene skal overslå, hvor mange penge af de 1000000 daler, rigets råd os underdanigst skyldig er, der resterer, på det vi kan være vis på, hvad vi os af samme sum endnu haver at forvente, hvorfor vores rentemestre indstændig hos rigets råd skal anholde, at sådant med det første sættes i værk. Og efterdi intetid omtalt er, hvorledes kronens gods, som pantsat er, kan med det første blive indløst, eller og hvorledes renten deraf uden kronens besværing kunne blive erlagt, da skal vores rentemestre med rigets råd tale udi den mening, at om endskønt de gode herrer erlægger renten til omslag, da er os dermed lidet tjent, når pantet bliver stående, hoffolket og søfolket ubetalt forbliver, hvilket alt sammen havde været klart, om vi pengene havde fået, som os lovet var. Hvorfor vi vil tænke på midler, at man et pant efter andet kan indløse, om endskønt pengene til omslag intet udkommer. Kronborg den 11. maj år 1635. Christian.
Udskrift: Memorial, hvorefter rentemestrene sig skal rette.

Brev 442/3 * 11. Maj 1635

Til Rentemestrene.
Til Kronborg skal skaffes Vandkjedler, Vandbækkener m. m. Kongen vil vide, hvem af Lensmændene der ikke have opgjort deres Regnskaber paa Renteriet. — Kgl. Bibl.

Side 380 (Reference til forrige side: Side 379)
Brev 442/3 * 11. Maj 1635

Rentemeiisterne Skall forskaffe tiil dette hussiis fornødenhed Messings waankedeler fiihre Och wandbecken, Store Och Smaa, Otthe, Item wandbecken att bruge y kammerne thu.
Dy skall Ochsaa lade mig uyde, huem vdaff lenssmenden der Inted haffuer giiordt klaardt paa Renthe[r]iid, siiden att dy erre Siist aduaarid. Croneborrig den 11 Maij Anno 1635.
Christian.

Item Sengipotter aff tyn fiihre, och fiire aff kobber.
Udskrift: Rentemeisterne till hande.

oversæt: 442. 11. Maj 1635. Til Rentemestrene.
Rentemestrene skal forskaffe til dette huses fornødenhed messingvandkedler fire og vandbækkener, store og små, otte, item vandbækkener at bruge i kamrene to.
I skal også lade mig vide, hvem ud af lensmændene der intet haver gjort klart på renteriet, siden at de er sidst advaret. Kronborg den 11. maj år 1635. Christian.
Item sengepotter af tin fire, og fire af kobber.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 443/3 * 11. Maj 1635

Til Klavs Daa.
Kongen udtaler sin Misfornøjelse med Kaptajnen paa Nældebladet. — Geh. Ark.

Nellebladiid kam heer ygennem ygaar Paa densamme Maner som den forrige, vansiiet att Archen med dy andre laa med derris flagge fliiendis for Nessen pa hannem, Och den Munsiør, som uaar derpaa. med alle hans følgesuenne Nocksom uyste, at Ieg haffde En reiisse for Op tiil Nørrie, Saat dy nocksom kunde tencke, at Archen inted Laa Omsonst y Sundiid, Huorfor Ieg seer Inted, huad sliggen Essell bliiffuer mig Nyttig [1]). Vale. Aff Croneborrig den 11 Maij Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Riigens Admirall tiill hande.

oversæt: 443. 11. Maj 1635. Til Klavs Daa.
Kongen udtaler sin misfornøjelse med kaptajnen på Nældebladet. — Geh. Ark.
Nældebladet kom herigennem i går på densamme maner som den forrige, uanset at Arken med de andre lå med deres flag flyvende for næsen på ham, og den msnisør, som var derpå, med alle hans følgesvende noksom vidste, at jeg havde en rejse for op til Norge, så at de noksom kunne tænke, at Arken intet lå omspunset i Sundet, hvorfor jeg ser intet, hvad slig et æsel bliver mig nyttig [1]).
Farvel. Af Kronborg den 11. maj år 1635. Christian.
Udskrift: Rigets admiral til hånde.

Brev 444/3 * 11. Maj 1635

Til Tolderne i Sundet.
Ordre angaaende Indkjøb af Hamp og Klæde i Sundet. — Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.

[1]) Det ser ud til, at Kaptajnen er sejlet forbi Kongens Skib uden at have vist det den fornødne Honnør. Jvfr. Brevet til Klavs Daa af 16. Maj.

Side 381 (Reference til forrige side: Side 380) Brev 444/3 * 11. Maj 1635

Worris toller y helssingør Skall Strax, Naar haamp an- kommer, lade uorris Rentemeiister uyde, huad priis derpaa Er, Och deraff købe tiil uorris fornødenhed Saa mange Skippund, Som dy faar befahling paa aff Rentemeisterne. Naar der kommer dussiin kleede an, daa skall deraff købis tiil oss thu hundrede Støcker. Croneborrig den 11 Maij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Tollerne y Sundiid tiill hande.

oversæt: 444. Til Tolderne i Sundet. Vores tolder i Helsingør skal straks, når hamp ankommer, lade vores rentemester vide, hvad pris derpå er, og deraf købe til vores fornødenhed så mange skippund, som de får befaling på af rentemestrene. Når der kommer dousin klæde an, da skal deraf købes til os to hundrede stykker. Kronborg den 11. maj år 1635.
Christian.
Udskrift: Tolderne i Sundet til hånde.

Brev 445/3 * 13. Maj 1635

Til Rentemestrene.
En Optegnelse af Jørgen Schult om, hvorledes Indkomsten af Gaarden Beldringe kan forøges, skal opbevares til Kongens Tilbagekomst fra Norge — Kgl. Bibl.

Denne herhusføiiede zeddell haffuer Iørgen Skuldt mig tiilstillid, huorudi hand demonstrerer, huorledis man kan forbedre Indkomsten paa Beldering [1]), huilcken Skall foruaris. indtiil gud uyll, Ieg kommer fraa Norrie ygen.
Crone: den 13 Maij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 445. 13. Maj 1635. Denne herhosføjede seddel haver Jørgen Schult mig tilstillet, hvorudi han demonstrerer, hvorledes man kan forbedre indkomsten på Beldringe [1]), hvilken skal forvares, indtil Gud vil, jeg kommer fra Norge igen. Kronborg den 13. maj år 1635. Christian. Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 446/3 * 15. Maj 1635

Til Rentemestrene.
En Kobberplade skal gjøres i Stand til derpaa at male Kongens Portræt. De skulle føre Tilsyn med Forfærdigelsen af Stenkisterne til Abrahamstrup, og der skal sendes Pæle derhen. Grev Valdemar Christian skal snarest have en forgyldt Flaske med et Bæger. — Kgl. Bibl.

Wdi myn Stue paa køben: vdtill borregarden Staar en Stor kobberplaade tiil at maale myt konterfeii paa,

oversæt: 446. En kobberplade skal gøres i stand til derpå at male kongens portræt. De skulle føre tilsyn med forfærdigelsen af stenkisterne til Abrahamstrup, og der skal sendes pæle derhen. Grev Valdemar Christian skal snarest have en forgyldt flaske med et bæger. — Kgl. Bibl. Udi min stue på Københavns Slot ud til borggården står en stor kobberplade til at male mit konterfej på,

[1]) Om Jørgen Schult og hans Forlening med Beldringe s. S. 86-7.

Side 383 (Reference til forrige side: Side 382) Brev 447/3 * 15. Maj 1635
Essayas fleiisker
Soll Naher Hiirssholm dreii ziimliche Skachtelen miit Dröge confect Nebenst Eiingemachten Ingefehr, Suckatt, Pommerandtz Skaalen vndt Eiingemachte kyrsken bringen vndt Solches der hoffmeistrinden zustellen. Er soll auch Etwas Phiioll siirup miitbringen.
Friderichsburch den 15 Maij Anno 1635.
Christian.

oversæt: 447. 15. Maj 1635. Til Esaias Fleischer. Esaias Fleischer skal til Hørsholm bringe tre rimelige æsker med tør konfekt samt hensat ingefær, sukkat, pomeransskaller og hensatte kirsebær og tilstille hofmesterinden sådant. Han skal også medbringe noget viol-sirup.
Frederiksborg den 15. maj år 1635.
Christian.

Brev 448/3 * 15. Maj 1635

Til Frederik Urne. Kongen sender ham en Ordinans, som han skal forelæse for Hofmesterinden, og som hun skal beholde. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Denne herhoesføyede Ordinantz [1]) skall du udi Enerom læsse hoffmesterinden for, effterdi hun intett kand læsse. Denne Ordinantz skall hun beholde, huilcken hun kand lade Frøckenene læsse, om behoff giøris. Frederichsborgh dend 15 Maij Anno 1635 [2])

oversæt: 448. 15. Maj 1635.. Denne herhosføjede ordinans [1]) skal du i enerum læse for hofmesterinden, efterdi hun intet kan læse. Denne ordinans skal hun beholde, hvilken hun kan lade frøknerne læse, om behov gøres. Frederiksborg den 15. maj år 1635 [2]).

Brev 449/3 * 16. Maj 1635

Til Frederik Urne. Kongen skriver, at han vil blive Pinsen over paa Frederiksborg, hvorfor en Del af Hofpersonalet skal komme til ham fra Kronborg. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Effterdi att Pindze hellige dage ere saa nær for dørren [3]), da uill ieg, om Gud vill, bliffue helligedagene offuer her paa Slottet, huorfor du skalt skaffe herremendene vogne at komme hid och vare paa. Trummeterne med dra-

oversæt: 449. 16. Maj 1635. Efterdi pinsens hellige dage er så nær for døren [3]), da vil jeg, om Gud vil, blive helligdagene over her på slottet, hvorfor du skal skaffe herremændene vogne til at komme hid og være på. Trompeterne med dra-

[1]) I Marginen er skrevet: Ordinantz till hoffmesterinden anlangendis F: Ellen Marsuin. [2]) Modtaget paa Kronborg 15. Maj. [3]) Pinsedag faldt paa d. 17. Maj.

Side 384 (Reference til forrige side: Side 383) Brev 449/3 * 16. Maj 1635
uandterne skall bliffue i helsingøer, fyrbøderen med edel-knaberne skall hid i morgen. Frederichsborgh dend 16 Maij Anno 1635 [1]).

oversæt: 449. 16. Maj 1635. vandterne skal blive i Helsingør, fyrbøderen med edelknaberne skal hid i morgen. Frederiksborg den 16. maj år 1635 [1]).

Brev 450/3 * 16. Maj 1635

Til Frederik Urne.

Paa Kobbermøllen skal der gjøres 3 Kobberkar, som skulle bruges til deri at opbevare stødte og saltede Lilliekonvaller. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Der skall giøris trende kaaberkar, huer paa een fieringh stoer, paa kaabermøllen, som skall fortinnis inden udi, huilcke skall forskickis siden hen till Frederichsborgh, Malmøe och kiøbenhaffn till att samle Lilium Convallium udi, som skall Stødis och Saltis och siden foruaris udi samme kaaberkar. Frederichsborgh dend 16 Maij Anno 1635 [2]).

oversæt: 450. 16. Maj 1635. Der skal gøres trende kobberkar, hver på en fjerding stor, på kobbermøllen, som skal fortinnes inden udi, hvilke skal forskikkes siden hen til Frederiksborg, Malmø og København til at samle liljekonvaller udi, som skal stødes og saltes og siden forvares udi samme kobberkar. Frederiksborg den 16. maj år 1635 [2]).

Brev 451/3 * 16. Maj 1635

Til Tolderne i Sundet.

De skulle betale nogle Destillerglas, som ere bestilte i Danzig. — Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.

Epther denne herhuosføiiede zeddelss Indhold Er der bestiildt adskillige dystiiler glaas [3]) fraa dandtziig, Huylcke, Naar dii ankommer, vdaff tollerne y helsingør skall betaaliis. Fredrigsborrig den 16 Maij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: Tolderne I helssingør tiill hande.

oversæt: 451. 16. Maj 1635.
Efter denne herhosføjede seddels indhold er der bestilt adskillige destillerglas [3]) fra Danzig, hvilke, når de ankommer, ud af tolderne i Helsingør skal betales. Frederiksborg den 16. maj år 1635. Christian. Udskrift: Tolderne i Helsingør til hånde.

[1]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.
[2]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.
[3]) Seddelen lyder paa 140 Glaskolber, fra 1/2 til 6 Potter store, med tilhørende Hjelme, 20 Filtrer-Tragte, 60 Glas-Retorter fra 3 til 5 Potter, 40 Konfekt-Glas fra 2 til 6 Potter, m. m.

Side 385

Brev 452/3 * 16. Maj 1635

Til Klavs Daa.
Kongen viser, hvor uholdbare de Undskyldninger ere, som to Søkaptajner, der have forseet sig, ere fremkomne med. — Geh. Ark.

Diin Skriiffuelsse haffuer Ieg Emphangiid Och deraff forstanden dy thuende capiteiners vndskiilding paa den Maaner saat Sammen, Som Ieg Endnu aldriig haffuer hørdt Maagen tiill. Den Eiine talede med commendanten Paa Archens Baad, der hand dog inted uaar hannem Saa Neer, att hand kunde Naa hannem med Ett Støcke, dertilmed mehner hand liigefuldt att uerre, enten hand talede med Samme commandant eller med nogen anden paa Myne wegne. Den anden war commanderit att løbe henad køben:, Naar hand haffde confoiierit Øxenskiiben, Ergo waar ded hannem commanderit att løbe mig forby vdi alle dy fremmede Skiibs paaseende, Som uden thuiffuell trefflig derom Iudicerede [1]). Vale. Frederigsborrig Den 16 Maji Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Riigens Admirall till hande.

oversæt: 452.
Din skrivelse haver jeg modtaget og deraf forstået de tvende kaptajners undskyldning på den måde sat sammen, som jeg endnu aldrig haver hørt magen til. Den ene talede med kommandanten på Arkens båd, da han dog intet var ham så nær, at han kunne nå ham med et stykke skyts, dertilmed mener han ligefuldt at være, enten han talede med samme kommandant eller med nogen anden på mine vegne. Den anden var kommandered at løbe hen ad København, når han havde konvojeret

øksenskibene, ergo var det ham kommandered at løbe mig forbi udi alle de fremmede skibes påsyn, som uden tvivl herligt derom dømte [1]). Farvel. Frederiksborg den 16. maj år 1635. Christian.
Udskrift: Rigets admiral til hånde.

Brev 453/3 * 17. Maj 1635

Til Rentemestrene.
Nærmere Bestemmelser om Udstyrelsen af den Guldbøsse, hvori Kongens Billede skal anbringes. — Kgl. Bibl.

Den konterfeii Bøsse, som Hans hollender tegniid haffuer, den haffuer y herhuos att Emphange [2]) Der skall ingen krone komme derpaa, Som dette tegniid Er, Steene skall der Rundt Omkring, Och skall deckelen offuer kry-stallen gørris med dørgebrudte arbeiid, huoryblandt Myt

oversæt: 453.
Den konterfejede bøsse, som Hans Hollænder haver tegnet, den haver I herhos at modtage [2]) Der skal ingen krone komme derpå, som dette tegnet er, sten skal der rundt omkring, og skal dækslet over krystallen gøres med gennembrudt arbejde, hvoriblandt mit

[1]) Med dette Brev maa sammenholdes Brevet Nrj 443.
[2]) Afbildningen findes endnu ved Brevet. Jvfr. i øvrigt Brevet Nr. 440.

Side 386 (Reference til forrige side: Side 385)
Naffn med Store demanter, Epthersom den Størrelsse ded taale kan, besettis, Saoch settis demanter heer Och der Paa deckelen, huor dii kan skycke dem.
Paa den wrette syde wiill der ochsa gørris arbeiid besatt med mynder demanter Och ammelerid.
Saframdt samme Arbeiidt med demanter for 500 daler inted uill tilstrecke, daa skall dertiil fleere brugis.
Frederigsborg den 17 Maij Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

oversæt: 453. 17. Maj 1635. Til Rentemestrene.
Navn med store diamanter, eftersom den størrelse det tåle kan, besættes, så og sættes diamanter her og der på dækslet, hvor de kan passe dem.
På den urette side vil der også gøres arbejde besat med mindre diamanter og emalje. Såfremt samme arbejde med diamanter for 500 daler intet vil tilstrække, da skal dertil flere bruges.
Frederiksborg den 17. maj år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 454/3 * Omtr. 17. Maj 1635

Til Christian Friis.
Kongen ytrer sin Glæde over, at Herredagen er til Ende, men udtaler sig imod, at det overdrages Rentemestrene at gjøre Overslag over, hvad der skyldes ham. — Kgl. Bibl.[1])

Vdaff dyn Skriffuelsse, Daterit y andagss gaar, Erfahrer Ieg, att herredagen dennegang, gud uerre loffuid, haffuer en Ende. Offuerslag att gørre paa den Summa Penning, Riigens Raad mig loffuid haffuer, den er heell lett att gørre. Naar beuysserne paa ded, som Emphangiid er, bliiffuer heerfor leedt, Saa Er Resten Snardt att fiinde. Att Renthemeisterne Sliigdt skulle gørre, ded Seer Ieg inted, huortiil ded kan uerre gaadt, ty derris offuerslag causerer dog inted andiid End Disputationes, som altiid tilforn Skeed Er. Tii om Endskøndt Riigens Raad Sauell som dy bør att uerre mig troe, Som Ieg ickeheller thuifler paa, att dy Io sa Er y Sandhed pa alle sider, Saa erre Rente: dog mig a parte med Ed foruandt, Sauydt indtecht och vdgiifft angaar, som nu om taalis. Och forstaar Ieg ded y all sandhed icke anderledis, End att saframdt ded Er Riigens Raadtz al-

oversæt: 454. Omtr. 17. Maj 1635. Til Christian Friis.
Kongen ytrer sin glæde over, at herredagen er til ende, men udtaler sig imod, at det overdrages rentemestrene at gøre overslag over, hvad der skyldes ham. — Kgl. Bibl.[1])
Ud af din skrivelse, dateret i andags går, erfarer jeg, at herredagen denne gang, Gud være lovet, haver en ende. Overslag at gøre på den sum penge, rigets råd mig lovet haver, den er helt let at gøre. Når beviserne på det, som modtaget er, bliver herfor ledt, så er resten snart at finde. At rentemestrene sådant skulle gøre, det ser jeg intet, hvortil det kan være godt, thi deres overslag forårsager dog intet andet end disputatser, som altid tilforn sket er. Thi om endskønt rigets råd såvel som de bør at være mig tro, som jeg ikke heller tvivler på, at de jo så er i sandhed på alle sider, så er rentemestrene dog mig især med ed forpligtet, så vidt indtægt og udgift angår, som nu om tales. Og forstår jeg det i al sandhed ikke anderledes, end at såfremt det er rigets råds al-

[1]) Meddelt efter en Afskrift, som Kongen selv har skrevet og tilsendt Rentemestrene, og som findes vedlagt Brevet til dem af 17. Maj (Nr. 455).

Side 387 (Reference til forrige side: Side 386) 454

uorliige mehning, att dy uyll gørre dennegang En Ende derpaa, att ded Io letteligens skee kan vden nogens tiildondt y nogen maade.

oversæt: 454.
uærlige mening, at de vil gøre denne gang en ende derpå, at det jo letteligt ske kan uden nogens tilstød på nogen måde.

Brev 455/3 * 17. Maj 1635

Til Rentemestrene.
Kongen udtaler sig imod, at det af Rigsraadet overdrages dem at forfatte Overslag over Gjælden til ham. — Kgl. Bibl.

Huad Ieg haffuer Suaarid Chanseleren pa hans Skriiffuelsse, deraff Sender ieg Eder copiam [1]), paaded y dyste beedre kan uyde at rette Eder derudi. Wiil Riigens Raad skiide Offuerslagiid tiil Eder, daa faar uy ingen Ende derpaa, Som lenge siiden forsøgdt Er, Isonderlighed dentiid der skulle Erfahris, huad skaade Ieg haffde hafft aff ded, at tystøllyd saa lenge uaar forbøden her y Riigid [2]). Dentiid dy daa merckte, at ded løb siig saa høiidt, Och dy haffde Reuerserit sig ymod mig, att Ieg ingen Skaade deraff skulle haffue, daa gaaff ded inted andiid End Replicher imod Rentemeisterne, at ded inted kunde løbe Saa høiit. Naar dy legger beuisserne heerfor Paa ded, som Emphangiid Er, daa Er man uys paa, huad der Rester.

Frederigsborrig Pyndtze helligdag Anno 1635.
Christian.

oversæt: 455. 17. Maj 1635. Til Rentemestrene.
Hvad jeg haver svaret kansleren på hans skrivelse, deraf sender jeg jer kopien [1]), på det I desto bedre kan vide at rette jer derudi. Vil rigets råd skyde overslaget til jer, da får vi ingen ende derpå, som længe siden forsøgt er, især den tid der skulle erfares, hvad skade jeg havde haft af det, at tysk øl så længe var forbudt her i riget [2]). Den tid de da mærkede, at det løb sig så højt, og de havde reverseret sig imod mig, at jeg ingen skade deraf skulle have, da gav det intet andet end replikker imod rentemestrene, at det intet kunne løbe så højt. Når de lægger beviserne herfor på det, som modtaget er, da er man vis på, hvad der rester.
Frederiksborg pinsehelligdag år 1635. Christian.

[1]) Nemlig den Afskrift, der er aftrykt som Nr. 454.
[2]) Ved Forordningen af 16. Febr. 1621 (Regesta dipl. Dan. II, Nr. 5975) forbødes det at indføre tydsk Øl (jvfr. Reskriptet af 26. April 1622, Nye Dsk. Mag. II. 158 f., hvorved det indskærpedes, at Forbudet ogsaa gjaldt al Slags Øl, som bryggedes i Slesvig). Ved denne Forordning var tillige, i Overensstemmelse med Rigsraadets Indlæg af 28. Aug. 1620 (Rigens Raads Breve Fasc. 42), bleven bestemt en Forøgelse af Tolden paa Malt og dansk Øl, paa det at Kronen sin tilbørlige Told ikke skulde betages. Jvfr. Slange, overs. af Schlegel, II, 176 f. Molbech, Christ. IV's Breve I, 138. 158. Chr. IV's egh. Breve af 5. Marts, 14. April og 4. Aug. 1624. Forordningen af 8. April 1629 (Reg. dipl. Dan. II, Nr. 6988) synes at antyde, at Forbudet da var hævet.

Side 388 (Reference til forrige side: Side 387)

Dy uylle gerne fornemme Rentemeisternis Mehning derom och siiden tage aarsag at Replicere, paaded man tiill ingen Ende dermed komme skulle.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

oversæt:455
De ville gerne fornemme rentemestrenes mening derom og siden tage årsag til at replikkere, på det man til ingen ende dermed komme skulle.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 456/3 * 17. Maj 1635

Til Rentemestrene.
En Faddergave skal haves tilrede for det Tilfælde, at Leonora Christina bedes til Fadder af Niels Olufsen paa Hørsholm. — Kgl. Bibl.

Epthersom formodtlig Er, att Niielss Oluffsøn, som Er paa hyrssholm [1]), beeder frøcken Eleenoram tiil fadder med ded første, Daa skall y Paa hoffmeistrindens anfoddring haffue Ett lydid kreedens tiill reede, Som dertiil brugiis kan [2]).
Frederigsborrig Piindtze hellig dag Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 456.

Eftersom formodentlig er, at Niels Olufsen, som er på Hørsholm [1]), beder frøken Eleonora til fadder med det første, da skal I på hofmesterindens anfordring have et lille kredenskar til rede, som dertil bruges kan [2]).
Frederiksborg pinsehelligdag år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 457/3 * Omtr. 18. Maj 1635

Til Rentemestrene.
Formodning om Aarsagen til, at der ikke vejes rigtig paa Vejerhuset i Kjøbenhavn — Rentek. Ark., Christ. IV's Befalinger 1631—35.

[1]) Mon den samme, som tidligere havde været Slotsfoged paa Frederiksborg (S. 59)? 1635 havde Johan Bøgvad denne Bestilling.
[2]) 26. Juni 1635 fik Christen Thomesen, Guldsmed i Kjøbenhavn, omtr. 38 enk. Dlr. for et Kredenskar, som var afkjøbt ham, og som Frøken Leonora Christina havde givet Husfogeden Niels Olsens Barn paa Hørsholm i Faddergave (Rentemestr. Regnsk.).

Side 389 (Reference til forrige side: Side 388) 457

Det kan alsammen inted komme paa Manchationen aff wechten, Mens formodtlig aff weiierens fauor Imod dem, Som hannem begehrer at bruge, En heell haab causerer (!) [1]).

oversæt: 457.
Det kan alt sammen intet komme på mangel ved vægten, men formodentlig af vejerens favor imod dem, som begærer at bruge ham, en hel hob forårsager (!) [1]).

Brev 458/3 * 19. Maj 1635

Til Rentemestrene.
Udtalelse om, hvad Rigsraadet kan erholde fra Renteriet til Opgjørelsen af Rigets Pengestatus. Kongen minder om det Tørveskjæreri, som Lensmanden paa Kjøbenhavns Slot skal sætte i Værk. — Kgl. Bibl.

Wdaff Eders Skriiffuelsse, fornemmer Ieg Eder at for-mene, at der skulle leffueris Riigens Raad Nogiid aff Renteriid tiil derris vnderretning tiil at gørre ded Offuer-slag offuer ded, som annammid Er, eller ded, som Endnu annammis skall. Saa kan Ieg y all Sandhed ycke tencke, huad ded skulle uerre vden Myne Och Eders kuiitandtzer paa ded, som oppeborrid Er, Huilcke dennom inted kan weggeris att See, Eptherdi Sagen allene Staar derpaa, Huad vdkommid Er, Och huad Endnu kan uerre udii Reest. Der maa och uerre vdgangen Skattebreffue ud, naar dy uyll [2])

oversæt: 458. 19.
Ud af jeres skrivelse fornemmer jeg jer at mene, at der skulle leveres rigets råd noget af renteriet til deres underretning til at gøre det overslag over det, som modtaget er, eller det, som endnu modtages skal. Så kan jeg i al sandhed ikke tænke, hvad det skulle være uden mine og jeres kvitteringer på det, som opbåret er, hvilke dem intet kan nægtes at se, eftersom sagen alene står derpå, hvad udkommet er, og hvad endnu kan være udi rest. Der må også være udgået skattebreve ud, når de vil [2]).

[1]) Dette har Kongen skrevet paa Foden af et (ikke egenhændigt) Kongebrev til Rentemestrene Jørgen Vind og Sten Beck, dat. Frederiksborg Slot 18. Maj 1635. Brevet gaar ud paa, at Rentemestrene uformærkt skulle indgaa paa Vejerhuset i Kjøbenhavn, ledsagede af saa mange Bøsseskytter og Baadsmænd, som paa een Tid kunne tage med sig al den Vægt, som findes der. Den skulle de lade bære op paa Tøjhuset og i Nærværelse af to Renteskrivere og to Arkelimestre konferere den med den derværende Vægt. Dette skulle de tage beskrevet, og de skulle have i god Agt, hvorledes Skaalerne paa Byens Vejerhus findes, medens Vægten føres paa Tøjhuset. Dersom Byens Vægt kommer overens med Tøjhusets, skulle de lade de andre Vægte, baade paa Holmen og i Provianthuset, gjøre lige med den i Tøjhuset.
[2]) I Rigsraadets Svar af 22. Maj gives et i Forening med Rentemestrene udarbejdet Overslag over, hvad der resterer af de til Kongen udlovede 10 Tdr. Guld.

Side 390 (Reference til forrige side: Side 389) 458

Ieg ued mig inted andiid at Errindre, End at ded Eder befahliid Er att uerre Niiels trolle, Sauydt skee kan, beforderlig til at sette ded tørreskieren, som begiindt Er, y uerck, Huilckid, om ded y en hast kan uerre forgeedt, Daa skall Eder hermed Samme werck werre Recommanderit. Aff Croneborrig den 19 Maij Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

oversæt: 458.
Jeg ved mig intet andet at erindre, end at det jer befalet er at være Niels Trolle, så vidt ske kan, befordring til at sætte det tørveskæreri, som begyndt er, i værk, hvilket, om det i en hast kan være fuldført, da skal jer hermed samme værk være anbefalet. Af Kronborg den 19. maj år 1635.
Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 459/3 * 19. Maj 1635

Til Frederik Urne.
Hans Steenvinkel skal snarest begive sig til Flækkerøen for at undersøge, hvorledes Fæstningsværker der skulle anlægges, hvorpaa han skal lade skære en Model af Værkerne i Træ. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Hans Steenuinckell skall ansigis, att hand Dirigerer Sine sager, hand haffuer her at forrette, dereffter, at hand Strax, naer winden blesser till willie, kand gaa med henad fleckerøen och der fornemme, huorledis wercket, som der anlagt bliffuer, skall forferdigis [1]). Derfra kand hand Strax komme tilbage igien med det første hollandske skib, som uill henad Sundet. Saa kand hand Strax effter dend

oversæt: 459.
Hans Steenvinkel skal tilsiges, at han indretter sine sager, han haver her at forrette, derefter, at han straks, når vinden blæser til vilje, kan gå med hen ad Flekkerøy og der fornemme, hvorledes værket, som der anlagt bliver, skal forfærdiges [1]). Derfra kan han straks komme tilbage igen med det første hollandske skib, som vil hen ad Sundet. Så kan han straks efter den

[1]) Mellem Flækkerøen og Byen Christianssand (anlagt 1641) findes en rummelig Havn. Christian III lod den befæste, men Forskansningerne nedbrødes igjen 1564. 1635 lod Christian IV paa ny Havnen befæste, idet han under sit Ophold i

Norge i Juni Maaned lod opføre en Skanse paa Slotsøen eller, som den tidligere kaldtes, Gammelø. Den fik nu Navn af Christiansø. Slange S. 812. Nyerup, Mag. f. Rejseiagttagelser IV, 563. Kraft, Beskriv. over Norge, 2. Udg., III, 308. Norske Rigsregistr. VII, 55 f. 61 f. 77. 80. 83 o s. v. I et Svar af 21. Maj paa en Proposition af Kongen af 19. Maj fremsætter Rigsraadet forskellige Betænkeligheder ved Flækkerøens Befæstelse (Rigens Raads Breve Fasc. 49). Jvfr. Brevet af 3. Juni i det Følgende. Allerede i Januar 1628 havde Kongen befalet, at der paa Slotsøen skulde bygges et Blokhus (Nsk. Rigsreg. VI, 3. 50. 509. 627. 655).

Side 391 (Reference til forrige side: Side 390) 459
tegning, hand giør i flekerøen, lade i træ skere Modellen, huilcken altid Siden kand bliffue hoes lehnsmanden Samme- stedz. Chroneborgh dend 19 Maij 1635 [1]).

oversæt: 459.
tegning, han gør i Flekkerøy, lade i træ skære modellen, hvilken altid siden kan blive hos lensmanden sammesteds. Kronborg den 19. maj 1635 [1]).

Brev 460/3 * 20. Maj 1635

Til Rentemestrene.
Om Brygning af Øl til Forsyning af tre Skibe i tre Maaneder. — Kgl. Bibl.

Epther Eders betenckende Er den keedell, som skall henad fleckerøen, bestildt paa Ny tønder. Nu skall y Eder Erkundige, Om man paa Sex uggers tiid kan brøgge Saa megiid Øll, Som tre skiib Paa 3 Maneders tiid behøffuer, Naar man briigger paa den gemehne uys, Eller Om ded paa den Maaner skall brøggis, som Nu udi prouiandthussiid brugis, Ty Redskaabiid derepther uyll bestillis. Er ded mendt pa den gemene wys, daa kan ded heer gørris ferdigdt Och sendis tiillige op med keedelen, Ellers uyll der folck hen, Som dermed kan Omgaiis.
Croneborrig den 20 Maij Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

oversæt: 460.
Om brygning af øl til forsyning af tre skibe i tre måneder. — Kgl. Bibl.
Efter jeres betænkning er den kedel, som skal hen ad Flekkerøy, bestilt på ny tønder. Nu skal I høre jer ad, om man på seks ugers tid kan brygge så meget øl, som tre skibe på 3 måneders tid behøver, når man brygger på den gemene vis, eller om det på den måde skal brygges, som nu udi provianthuset bruges, thi redskabet derefter vil bestilles. Er det ment på den gemene vis, da kan det her gøres færdigt og sendes tillige op med kedlen, ellers vil der folk hen, som dermed kan omgås.
Kronborg den 20. maj år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 461/3 * Omtr. 20. Maj 1635

Til Frederik Urne.
Der skal bestilles Aftensmad paa Frederiksborg. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Der skall sendis een henad Frederichsborgh, at Slagteren sammestedz skall i afften ued Sex Slet haffue madden ferdig [2]).

oversæt: 461.
Der skal bestilles aftensmad på Frederiksborg. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.
Der skal sendes én hen ad Frederiksborg, at slagteren sammesteds skal i aften ved seks slet have maden færdig [2]).

[1]) Modtaget samme Sted og Dag.
[2]) Brevet er udateret. Den 21. Maj kom Kongen til Frederiksborg (Nyerup, Mag. f. Rejseiagttagelser IV, 562).

Side 392
Brev 462/3 * 3. Juni 1635

Til Christian Friis og Klavs Daa.
Kongen underretter dem om, at han har fundet Slotsøen ved Flækkerøen mest skikket til at befæstes. Han klager over det slette Klæde og Lærred, som Hollænderne tvinge den norske Almue til at modtage. Han befaler at udruste 4 smaa Skibe og udtaler sig skarpt om Kaptajnernes Fejghed og Ulydighed. — Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.

Ieg kam den 30 Maj, gud uerre loffuid, løckeligen hiid, den Alsommechtigste herre och gud hiielppe framdelis med Siin Naade. Strax epther myn ankomst heer y haffnen waar Ieg omkring och besaa leiiligheden her omkring, Och befunden ingen pladtz at uerre bekuemmeliger End slodtzøen, huorfra dy, som paa dy store Øer boer, henter derris wand om Sommeren, wansiiet at man haffuer turdt siige, at der fantis inted uand paa Samme Øe. Samme Pladtz meriterer, at den haffuis y acht for adskillige consequentier skiild. Herhuos haffuer y at Emphange Et støcke kleede och Ett støcke lerrid, Som hollenderne trenger almuen paa att tage halparten aff for derris tømmerlast, huilckid y skall uyse Residenten y helssingør [1]), Och hannem derhuos formelde, at ded icke er modus procedendi, at man nogen ymod siin uyllie uyl ded paatrenge, som hannem inted gaffligdt (!) kan uerre. Ded gaar ilde nock hen, at dy selger Sliigdt till almuen, end at siige at Nøde dem tiil at tage ded. Ded er aldt befahliid, at lensmenden skall haffue indseen, at sligdt inted heerepther sker. Naar bønderne faar penning for derris tommer, Saa faar hand uel saa megid at klede sig udi, som hand haffuer behoff. Med disse uaare, som for Øine at See er, faar dy fattige folck icke halffparten ded for lasten, som dy bør att haffue [2]). Riigens Admirall

oversæt: 462.
Kongen underretter dem om, at han har fundet Slotsøen ved Flekkerøy mest skikket til at befæstes. Han klager over det slette klæde og lærred, som hollænderne tvinger den norske almue til at modtage. Han befaler at udruste 4 små skibe og udtaler sig skarpt om kaptajnernes feghed og ulydighed. — Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.
Jeg kom den 30. maj, Gud være lovet, lykkeligt hid, den almægtigste Herre og Gud hjælpe fremdeles med sin nåde. Straks efter min ankomst her i havnen var jeg omkring og beså lejligheden her omkring, og befandt ingen plads at være bekvemmere end Slotsøen, hvorfra de, som på de store øer bor, henter deres vand om sommeren, uanset at man haver turdet sige, at der fandtes intet vand på samme ø. Samme plads fortjener, at den haves i agt for adskillige konsekvensers skyld. Herhos haver I at modtage et stykke klæde og et stykke lærred, som hollænderne trænger almuen på at tage halvparten af for deres tømmerlast, hvilket I skal vise residenten i Helsingør [1]), og ham derhos formelde, at det ikke er modus procedendi, at man nogen imod sin vilje vil det påtrænge, som ham intet gavnligt kan være. Det går ilde nok hen, at de sælger sådant til almuen, end sige at nøde dem til at tage det. Det er alt befalet, at lensmanden skal have indsyn, at sådant intet herefter sker. Når bønderne får penge for deres tømmer, så får han vel så meget at klæde sig udi, som han haver

behov. Med disse varer, som for øjne at se er, får de fattige folk ikke halvparten det for lasten, som de bør at have [2]). Rigets admiral

[1]) Karl v. Cracau.
[2]) Et aabent Kongebrev af 6. Juni 1635 paabød, at Hollænderne og andre Fremmede ikke maatte give Kongens norske Undersaatter anden Betaling for de Varer, de fik af dem, end rede Penge. Norske Rigsregistr. VII, 49—50.

Side 393 (Reference til forrige side: Side 392) 462

skall yblandt dy mynste Skiib och galleiier udleede fiihre, som inted stycker dybdt och kan vdrystis med faa Støcker, y ded høiieste med 4 eller 6 smaa Støcker, huilcke ymod Martinj først skall uerre ferdige, Och kan den galeii, som Rassmus Samsyng [1]) uylle haffue tiil en Roerssiacht at bruge ued holmen, brugis dertiil, naar den bliiffuer leet for-tømmerid och giiordt saledis, at man derpaa kan bruge 4 Regiimendtstøcker.
Ieg haffuer pa denne Stackede tiid Erfahrid allehande om uoris Erliige capiteiner. Naar dy herfahrer, at en dyn-kerker [2]) ligger udi en haffuen, daa er Enten hans Styre-mand icke saa uell derinde bekendt, som hand begehrer, Eller och at hans Skyb stycker for dybdt, saat hand inted kan forfølge dynkerkeren. Der findis ingen aff dy smaa haffner, som aff dynkerker och andre aff ded slags kan bruge[s], som der Io er Sex allen dyb udi, Mens ded er meningen, at uorris capitciner inted gerne uyl deran. Ieg Er uys paa, at man med tre sliigge skiib, som Nellebladiid Er, och fiihre sligge, som om formeldiid er, besatt med dychtige capiteiner, kan holde den gandske kost under Norre och Iudtland Saa Reiin for friibyther, saat dy inted skulle tørre See derhen, megid minder gørre det, dy en tiid lang giiordt haffuer. Worris capiteiners Skiickelighed den haffuer ieg Erfahrid pa disse thuende fiine mend, der er med paa delmenhorst Och Raphael [3]) Dy dannemend laa sa ner huos mig her y haffnen, at man kunde tale tiil dem, och uille Enda inted om bord at hente Ordiid, mens lod smuck føre uachten op, den tiid ded kam dem tiilpaas, huorfor ieg uyste dem, at ded uaar inted maanehren, Och

oversæt: 462.
skal iblandt de mindste skibe og galejer udtage fire, som intet stikker dybt og kan udrustes med få stykker, i det højeste med 4 eller 6 små stykker, hvilke imod Mortensdag først skal være færdige. Og kan den galej, som Rasmus Samsing [1]) ville have til en rojagt at bruge ved Holmen, bruges dertil, når den bliver let fortømret og gjort således, at man derpå kan bruge 4 regimentsstykker.
Jeg haver på denne stakkede tid erfaret allehånde om vores ærlige kaptajner. Når de erfarer, at en dunkerker [2]) ligger udi en havn, da er enten hans styrmand ikke så vel derinde bekendt, som han begærer, eller og at hans skib stikker for dybt, så at han intet kan forfølge dunkerkeren. Der findes ingen af de små havne, som af dunkerker og andre af det slags kan bruges, som der jo er seks alen dyb udi, mens det er meningen, at vores kaptajner intet gerne vil deran. Jeg er vis på, at man med tre slige skibe, som Nældebladet er, og fire slige, som omtalt er, besat med dygtige kaptajner, kan holde den ganske kyst under Norge og Jylland så ren for fribyttere, så at de intet skulle turde se derhen, meget mindre gøre det, de en tid lang gjort haver. Vores kaptajners skikkelighed, den haver jeg erfaret på disse tvende fine mænd, der er med på Delmenhorst og Raphael [3]). De dannemænd lå så nær hos mig her i havnen, at man kunne tale til dem, og ville endda intet om bord at hente ordren, men lod smukt føre vagten op, den tid det kom dem tilpas, hvorfor jeg viste dem, at det var intet måneskin, og

[1]) Se ovfr. S. 293.

[2]) Fra Dünckercken var en stor Mængde af de Fribytterskibe, som i det 17de Aarhundrede hjemsøgte de nordlige Have og deres Kyster.
[3]) Kaptajn paa Raphael var da eller i hvert Fald den følgende 7. Juni Mikkel Mortensen (Norske Rigsregistr. VII, 51 — 2). Jvfr. Danske Saml. VI, 264.

Side 394
Fortsat fra forrige side 462

lod sette dem den Nat y Bolthen ued den Store Mast. Valete. Aff Archen y fleckerøen den 3 Junij Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friis Och Rigens Admirall tiil hande.

oversæt: 462
lod sætte dem den nat i bolten ved den store mast. Farvel. Af Arken i Flekkerøy den 3. juni år 1635.
Christian.
Udskrift: Kansleren hr. Christian Friis og rigets admiral til hånde.

Brev 463/3 * 6. Juni 1635

Til Rentemestrene.
Om Udrustningen af 5 Skibe og 2 Gallejer, som til Efteraaret skulle sendes til Norge, bl. A. om deres Forsyning med Øl. — Kgl. Bibl.

Epthersom Ieg Er Resoluerit at sende trende Skiib som Nellebladiid hiid op Siist udi høst, derhuos thuende andre aff den Størrelsse, Trøst Er aff, Med thuende gaaleiier, prouianterit indtyl Paaske først kommende, Daa skall y gørre den anordning, at altiing, som til samme Skiibes vdprouiantering fornøden [1]), kan uerre Paa Rede hender ymod forbemelthe tyd med folckenis kleeder och løn, Saat dy haffuer inted att bye Epther. Øll skall dennom inted uyder medgiiffuis, End som dy paa henreiissen, och indtil dy bliiffuer forlaagdt, medgiiffuis. Ded øll, som dy paa foraarid bruge Skall, ded er betiingid huos tolleren heer, huer tønde for 5 /X/ ryx, naar Ieg legger tønderne tiill, och 6 /X/, naar hand legger tønderne tiil [2]), huorfor dy skall

oversæt: 463.
Om udrustningen af 5 skibe og 2 galejer, som til efteråret skulle sendes til Norge, bl. a. om deres forsyning med øl. — Kgl. Bibl.
Eftersom jeg er resolveret at sende trende skibe som Nældebladet hid op sidst udi høst, derhos tvende andre af den størrelse, Trøst er af, med tvende galejer, provianteret indtil påske førstkommende, da skal I gøre den anordning, at alting, som til samme skibes udproviangering fornøden [1]), kan være på rede hænder imod forbemeldte tid med folkenes klæder og løn, så at de haver intet at bie efter. Øl skal dem intet videre medgives, end som de på henrejsen, og indtil de bliver forlagt, medgives. Det øl, som de på foråret bruge skal, det er betinget hos tolderen her, hver tønde for 5 rigsort, når jeg lægger tønderne til, og 6 rigsort, når han lægger tønderne til [2]), hvorfor de skal

[1]) Her mangler Ordet „er“, eller ogsaa skulde de to følgende Ord have været gjentagne.
[2]) 8. Juni 1635 udstedtes der aabne Kongebreve om, at der var sluttet Akkorder med Søren Thomesen paa Gaarden Fiskaa i Mandals Len og Anders Jonsen, Tolder i Lister Len, om Ølleverance til Flaaden for en Betaling af 5 Rigsort for

hver Tønde Øl uden Tønden og 6 Rigsort med Tønden; hin skulde levere Øllet til den Flaade, som om Vinteren skulde ligge ved Flækkerøen, denne til den Flaade med en Besætning af omtr. 60 Mand, som skulde have Vinterstation ved Hitterøen i Lister Len (Norske Rigsreg. VII, 58—9). Naar Kongen i sit Brev taler om, at Skibene ved Flækkerøen skulle have deres Øl fra Tolderen der paa Stedet, er det tvivlsomt, om han

Side 395
Brev 463fortsat fra forrige side

tage saa man[ge] faad med siig, som dy kan haffue behoff. Och skall den brøggekeedell, som Er bestiildt paa kobber-møllen tiil Croneborrig, Sendis hiid tiill tolleren heer y lehnid, Som skall forsørge dy trende Største, som kommer strax ued tollerens gaard att ligge, Och dii thuende smaa, som kommer y grymsted haffuen [1]) at ligge. Dy thuende, Som kommer y hetterøen [2]) at ligge, Skall aff tolleren y Lyste lehn forsørgis med Øll paa sammne maaner.
Paa Archen y fleckerøen den 6 Iunij Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

oversæt: 463.
tage så mange fade med sig, som de kan have behov. Og skal den bryggekedel, som er bestilt på kobbermøllen til Kronborg, sendes hid til tolderen her i lenet, som skal forsørge de trende største, som kommer straks ved tolderens gård at ligge, og de tvende små, som kommer i Grimstad havn [1]) at ligge. De tvende, som kommer i Hitterøy [2]) at ligge, skal af tolderen i Lister len forsørges med øl på samme måner.
På Arken i Flekkerøy den 6. juni år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 464/3 * 7. Juni 1635

Til Rentemestrene.
Kongen har sluttet Kontrakt om en Tømmerleverance til Holmen. Han havde kjøbt Tømmer af Tolderen paa Flækkerø, men denne er nu beskyldt for Tyveri. — Kgl. Bibl.

[1]) Den lille Kjøbstad Grimstad ligger nogle Mile Nordøst for Christianssand.
[2]) Hitterøen udenfor Flækkefjord, omtrent midtvejs mellem Christianssand og Stavanger.

Side 396 (Reference til forrige side: Side 395) 464

Herhuos haffuer y En contract att Emphange pa nogiid tømmer, som till Holmens behoff Er bestiildt, huilcken skall føriis tiill baags [1]). Tolleren heer y lehnid haffuer En god partii tømmer liggendis, huilckid ieg hannem ald haffde affkøb och hannem ladiid telle 2000 daler, Saa kam hand y skelderii med En aff kroemenden heer y haffnen, som gaff hannem tyusaag [2]), Saat Ieg formener, att hans tømmer kommer hen ad holmen foruden pennings vdgiifft.
Aff Archen udi fleckerøen den 7 Iunij Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne till hande.

oversæt: 464.

Herhos haver I en kontrakt at modtage på noget tømmer, som til Holmens behov er bestilt, hvilken skal føres tilbage [1]). Tolderen her i lenet haver et godt parti tømmer liggende, hvilket jeg ham alt havde afkøbt og ham ladet tælle 2000 daler, så kom han i skænderi med en af kromændene her i havnen, som gav ham tyvs sag [2]), så at jeg mener, at hans tømmer kommer hen ad Holmen foruden penges udgift.
Af Arken udi Flekkerøy den 7. juni år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 465/3 * 8. Juni 1635

Til Klavs Daa.
Det Tømmer, som kommer fra Norge til Holmen, skal hurtig losses og vurderes. — Geh. Ark.

[1]) 6. Juni 1635 sluttedes Kontrakt med Anders Jonsen, Tolder i Lister Len, om en Leverance af 100 Læster Egetømmer til Holmens Behov (Nsk. Rigsreg. VII, 55). Kongen betegner ham i sin Dagbog (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 563) som Tolder i Mandal.
[2]) Et Kongebrev af 7. Juni til Lensmanden Palle Rosenkrands (Nsk. Rigsreg. VII, 55) oplyser Følgende: Hans Thomesen, Kromand i Flækkerøen, har angivet Gabriel Jakobsen, forrige Tolder i Mandals og Nedenæs Len, for Kongen som skyldig i en Forseelse ved Udførsel af Trælast, hvilken Forseelse han imidlertid har aftinget hos Kongen; men nu er Gabriel Jakobsen fremkommet med Sigtelser mod Hans Thomesen, og derfor skal Lensmanden lade denne tiltale og dømme og desuden paase, at ogsaa Visitøren tiltales, hvis han findes indviklet i Bedragerierne (jvfr. Nsk. Rigsreg. VII, 137 f.). Denne Hans Thomesen, maaske en Slægtning af Søren Thomesen (s. Side 394 Anm. 2), havde 1630—33 forpagtet Smaatolden i Mandals og Nedenæs Len (Nsk. Rigsreg. VI, 522) og udvirkede 10. Jan. 1635 et Kongebrev om, at han „igjen" maatte blive Tolder i disse Len, hvis den daværende Tolder flyttede til Danmark, og hvis han af Lensmanden fandtes dygtig til Bestillingen (Nsk. Rigsreg. VII, 6).

Side 397
Fortsat fra forrige side 465

Du skaldt befahle Eriick Ottessøn [1]), att Naar ded tømmer ankommer aff Norriie, Som En paardt købdt Er, Och en paardt aff den toller gabriiel Iacobsøn tiil straaff giiffuen Er, Att skiibene daa med En haast bliiffuer lossiid, Och att ded købte och ded andiid inted kaastiis yblandt hiinander, mens leggis fraa hinanden. Ded købthe tømmer skax (!) strax, Eptherad ded ankommer, aff dennom, Som pleiier at wordere tømmeriid, Som købiis til holmens behoff [2]), Paaded man kan Erfahre, Om den wordering, der skeer Nu paa dette, kommer offuer Enss med den wordering, som der Er Skeed paa dy tyder, der Hellekande [3]) giiorde Leuerandtzii. Vale. Aff Archen den 8 Iunij Anno 1635. Christian.

Udskrift: Riigens Admirall tiill hande.

oversæt: 465.
Du skal befale Erik Ottesen [1]), at når det tømmer ankommer af Norge, som en part købt er, og en part af den tolder Gabriel Jakobsen til straf givet er, at skibene da med en hast bliver losset, og at det købte og det andet intet kastes iblandt hinanden, men lægges fra hinanden. Det købte tømmer straks efter at det ankommer, af dem, som plejer at vurdere tømmeret, som købes til Holmens behov [2]), på det man kan erfare, om den vurdering, der sker nu på dette, kommer overens med den vurdering, som der er sket på de tider, der Hellekande [3]) gjorde leverance. Farvel. Af Arken den 8. juni år 1635.
Christian.
Udskrift: Rigets admiral til hånde.

Brev 466/3 * 8. Juni 1635

Til Rentemestrene.
Tolderen Gabriel Jakobsens Forpligt til at levere tre Skibsladninger Tømmer til Holmen sendes. Det kjøbte Tømmer skal vurderes. — Kgl. Bibl.

Herhuos Sender Ieg Eder den forrige tollers Gabriel Iacobsøns forpliicht paa trende Skiib fuld aff gaadt Skiibs-tømmer, Som hand tiil holmen leffuere Skall, Huilcken kammerskriiffueren [4]) skall tiilstillis at foruaare, yndtiil Leuerandziien Skeer.
Samme tømmer kommer uell tiil paas tiil Skiibens Reparation, Eptherdi der Er paa holmen inted stor forrad aff tømmer.
Naar den Skiibslaading ankommer, Som aff tolleren y wndall [5]), Anders Ionsøn, købdt Er, daa Erfahrer man,

oversæt: 466. 8. Juni 1635.
Herhos sender jeg jer den forrige tolders Gabriel Jakobsens forpligtelse på trende skibe fulde af godt skibstømmer, som han til Holmen levere skal, hvilken kammerskriveren [4]) skal tilstilles at forvare, indtil leverancen sker.
Samme tømmer kommer vel til pas til skibenes reparation, efterdi der er på Holmen intet stort forråd af tømmer.
Når den skibsladning ankommer, som af tolderen i Undal [5]), Anders Jonsen, købt er, da erfarer man,

[1]) Erik Ottesen Orning, Holmens Chef.
[2]) Her mangler Ordet: vurderes.
[3]) Rasmus Jensen Heldekande, s. ovfr. S. 215.
[4]) Henrik Müller.
[5]) Søndre Undals Præstegjæld i Mandals Len. I dette Præstegjæld ligger Lindesnæs.

Side 398 (Reference til forrige side: Side 397) Brev 466
huorledis dy pa Holmen haffuer worderiit ded tømmer, Som Rassmus heldekande et consortes haffuer leffuerid tiil holmens behoff, Om huilcken leiilighed Ieg haffuer skreffuid Riigens Admirall tiil. Paa Archen den 8 Iunij Anno 1635. Christian.
Diie Stee[n]hugger Och Smidden, Som kam med heer op, dem er giiffuen huer fiihre riix daler Paa handen.
Udskrift: Rentemeisterne til hande.

oversæt: 466. hvorledes de på Holmen haver vurderet det tømmer, som Rasmus Heldekande og konsorter haver leveret til Holmens behov, om hvilken lejlighed jeg haver skrevet rigets admiral til. På Arken den 8. juni år 1635. Christian. De stenhuggere og smeden, som kom med herop, dem er givet hver fire rigsdaler på hånden. Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 467/3 * 18. Juni 1635

Til Rentemestrene. Saa snart Skibet Christianshavn kommer til Kjøbenhavn, skal Kongens Andel af Ladningen overlades til Johan Braem. — Kgl. Bibl.

Epthersom ded skiib Christians haffuen [1]), gud uerre loffuid, Er heer y Negden anlangiid, Och samme skiib med gudtz naadis hiielp fermodtlig tiil køben: ankommer, Och Eder bekendt er, at

Iohan Braam myn anpardt aff dy waare, som samme skiib ynde haffuer, Erre tilsagdt, Daa skall y med Chanseleren uerre derom, att myn anpardt aff Laadingen med ded første mueligdt Er forbenenthe Iohan Bram kan bliiffue tiil skandtziid, Och at hand contenterer Marsclium Och andre, Saauydt ded, som mig tiilkommer, kan Naa. Aggersshus den 18 Iunij Anno 1635. Christian. Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 467. Eftersom det skib Christianshavn [1]), Gud være lovet, er her i nærheden ankommet, og samme skib med Guds nådes hjælp formodentlig til København ankommer, og det er jer bekendt, at Johan Braem min anpart af de varer, som samme skib inde haver, er tilsagt, da skal I med kansleren være derom, at min anpart af ladningen med det første muligt er førnævnte Johan Braem kan blive til skanstid, og at han tilfredsstiller Marselis og andre, så vidt det, som mig tilkommer, kan nå. Akershus den 18. juni år 1635. Christian. Udskrift: Rentemestrene til hånde.

[1]) Om Skibet Christianshavn, der kom fra Ostindien, s. ovfr. S. 329.

Side 399

Brev 468/3 * 15. Juli 1635

Til Frederik Urne.
Hvad Sølv- og Guldmønt der findes i Sundtoldkisten, skal sendes til Rentemestrene. Den Kalk, der behøves til Kronborg, skal betales af Sundtolden — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Tolderne udi helsingøer skall lade Rentemesterne be-komme dend forraaed udaff Sølff och guld møndt, som findis udi toldkisten.
Dend kalck, som behøffuis till bygningen paa Chrone-borgh, skall betalis udaff tolden udi Sundet. Rossenborigh dend 15 Iulij Anno 1635 [1]).

oversæt: 468.
Tolderne udi Helsingør skal lade rentemestrene bekomme den forråd ud af sølv og guldmønt, som findes udi toldkisten.
Den kalk, som behøves til bygningen på Kronborg, skal betales ud af tolden udi Sundet. Rosenborg den 15. juli år 1635 [1]).

Brev 469/3 * 16. Juli 1635

Til Rentemestrene.
Kongen giver forskjellige Ordrer sigtende til at forbedre Forholdene i Børnehuset, med hvilke han er meget misfornøjet. — Kgl. Bibl.

Wdaff Eders Skriiffuelsse Om Skriiffueren [2]) udi Børne-hussiid haffuer ieg fornommid, huorledis der hollis huss med myt tøy Sammestedtz, huorfor baade hand och hans compan Skall borge for dem Selffuer, indtil man kan komme ret under werrid med dem. Herepther skall inted annamis eller vdgiiffuis, udeń ad forualtheren [3]) er derhuos, huortiil hannem skall adiungeris En Skriiffuer. Samme forualther

oversæt: 469.
Ud af jeres skrivelse om skriveren [2]) udi Børnehuset haver jeg fornummet, hvorledes der holdes hus med mit tøj sammesteds, hvorfor både han og hans kompan skal borge for dem selv, indtil man kan

komme ret under vejret med dem. Herefter skal intet annammes eller udgives, uden at forvalteren [3]) er derhos, hvortil ham skal adjungeres en skriver. Samme forvalter

[1]) Modtaget i Kjøbenhavn samme Dag.
[2]) Jens Thomesen (se S. 129). Han synes at være gaaet af 12. Septbr. 1635 (Rentemestr. Regnsk.). 24. Septbr. 1635 ansattes Lavrits Knudsen som Skriver ved Børnehuset (Nielsen, Kjøbenhavns Diplóm. III, 153).
[3]) Talen er ikke om Kaspar Markdanner, der gik af som Tilsynsmand over Børnehuset 14. April 1635, men vel om Johan Blaucher eller Blücher, der fik sin Bestalling i dette Embede 1. Oktbr. 1635, men skulde nyde sin Lønning fra Paaske s. A. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 134 f. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 154.

Korrekturrapport
[Kritisk - Manglende tekst]: Siden på billedet er Side 400 (afslutningen af Brev 469, samt hele introduktionen og begyndelsen af kildeteksten til Brev 470 med dertilhørende fodnoter). Da du ikke har medsendt nogen tekst-transskription overhovedet i din prompt til at sammenligne med billedet, er der ingen eksisterende tekst at kontrollere linje for linje.

[Generelt]: Eftersom transskriptionsteksten til sammenligning mangler 100%, er hele sidens indhold registreret som udeladt. For at holde det uafbrudte og præcise flow i dit arbejde leveres den fulde diplomatiske transskription og moderniserede oversættelse herunder helt fra bunden i overensstemmelse med dine faste retningslinjer.

Karakter for den oprindelige tekst: 1/10 (Da transskriptionsteksten manglede i din prompt).

Side 400
Forsat fra forrige side 469

skall Strax fliitte ind y fogdens [1]) lossomente, gud giiffue, huor att man kan lade fogden, ty ded er høy tiid at see bade fogden och dy andre paa fingeren. Ded tøy, som knud Christensøn [2]) allerede leffuerit Er, skall aff kuynden och Meiisteren [3]) y børnehussiid besiichtigis, om ded er dedsamme, Som derinde giiordt Er, ty ded er inted for gudtz skiild, at ded, som er giiordt derinde, Er huercken med blommer eller Munster, megiid mynder, aff huad collør ded uerrid haffuer, er antegnid.
Datum Paa Christianss Arch den 16 Iulij Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

oversæt: 469.
skal straks flytte ind i fogedens [1]) logement, Gud give, hvor at man kan lade fogedens, thi det er høj tid at se både fogeden og de andre på fingrene. Det tøj, som Knud Christensen [2]) allerede haver leveret, skal af kvinden og mesteren [3]) i Børnehuset besigtiges, om det er det samme, som derinde gjort er, thi det er intet for Guds skyld, at det, som er gjort derinde, er hverken med blommer eller mønster, meget mindre, af hvad kulør det haver været, er antegnet. Dato på Christians Ark den 16. juli år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 470/3 * 19. Juli 1635

Til Hertug Frederik af Gottorp.

Kongen meddeler ham, at han har erklæret Hertuginde Augusta, at han paa Grund af hendes Holdning maa bringe Sagen angaaende Enkedronning Sophies Inventarium for en højere Domstol end et Møde i Kolding imellem Raader fra begge Sider. — Geh. Ark.

Freundtlicher, liiber vetter vndt Sohn, da es diir noch an allem wolergeen woll Erginge, So wehre solches miir gans liib zu vernemmen. Fuhr meine persohn kan ich den liiben godt nit genuncksam dancken, derselbige gebe vns beiiderseidtz, was vns zu leiib vndt der Sehlen diinlich sein kan. Hiineben verhalthe ich diich frundt vetter vndt vatherlich nit, Das es dii wrsache Seii, das ich beii briiffzeiigeren nit ausfiihrlich auff deiine skreiiben, so er gebracht, geandtworthed habe, weiil ich mich kegen deiine fraumutter Erkleret, Das weiil sii dii Nasse höger dan vnsere fohr-

oversæt: 470.
Kongen meddeler ham, at han har erklæret hertuginde Augusta, at han på grund af hendes holdning må bringe sagen angående enkedronning Sophies inventarium for en højere domstol end et møde i Kolding imellem råder fra begge sider. — Geh. Ark.
Venlige, kære fætter og søn, da det dig endnu med al velgående vel erginge, så ville sådant være mig ganske kært at erfare. For min person kan jeg den kære Gud ikke noksom takke, den samme give os på begge sider, hvad os til liv og sjælen tjenligt være kan. Hernæst holder jeg dig, venlige fætter, faderligt ikke hen, at det er årsagen, at jeg ved brevviseren ikke udførligt på din skrivelse, som han bragte, har svaret, fordi jeg har erklæret mig over for din fru moder, at fordi hun næsen højere end vores for-

---

[1]) Peder Henriksen. Nielsen, anf. Skr. III, 155. 277.
[2]) Skriver paa Kongens Klædekammer. Se S. 90.
[3]) Maaske menes hermed Tilsynsmanden Jørgen Pedersen (s. S. 129), der i Rentemestr. Regnsk. ogsaa betegnes som Værkmester i Børnehuset.

Side 401
Fortsat fra 400 Bre470

fahren draaget, So mus ich sii auch an eiin höger geriicht dan zu kolding besprechen [1]).
Wan man den rechten weck hinaus wolthe, So ist das geriicht, so vnsere forfahren beliibet, Bastant genunck zu thun das, was fremde fursten abgesanthen, So dii rohte gylden bekandt Seindt, verrichthen können. Befehle dich hiimit dem Schudtz des Allerhögsten vndt verbleiibe
Dein getrewer vetter vndt vather
Christian.

Auff Christians Arch den 19 Iulij Anno 1635.

Udskrift: An Meinem Liiben vettern vnd Sohn H: friiderich zu Slessuich Holstein.

oversæt: 470.
Til Hertug Frederik af Gottorp.
fare draget, så må jeg dem også for en højere domstol end i Kolding indstævne [1]).
Hvis man den rette vej ud ville, så er den domstol, som vores forfædre behagede, bastant nok til at gøre det, som fremmede fyrsters afsendinge, som de rå gylden bekendt er, forrette kan. Befaler dig hermed i den Allerhøjestes beskyttelse og forbliver
Din tro fætter og fader
Christian.
På Christians Ark den 19. juli år 1635.
Udskrift: Til min kære fætter og søn hr. Frederik til Slesvig Holsten.

Brev 471/3 * 21. Juli 1635

Til Rentemestrene.
De skulle sætte en Murmester ved Navn Villum, med hvis Arbejde paa Christianspris Kongen er misfornøjet, i Blaataarn. — Kgl. Bibl.

I skall for Eder laade kalde En Murmeister ued Naffn willem, Som heer Sammestedtz arbeiidid haffuer, Och hannem formelde, at Eptherdi hand ganske ylde haffuer skiildt siig ued siit arbeiide heer, Om hand ued middell tiill att contentere mig derfor, Som Ieg dog er uyss paa, at hand inted kan. Huorfor hand skall foruaris udi ded Blaa torn, indtil gud uyll, Ieg kommer tilstede ygen.
Aff Christianpriis den 21 Iulij Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 471.
I skal for jer lade kalde en murmester ved navn Villum, som her sammesteds arbejdet haver, og ham formelde, at efterdi han ganske ilde haver skilt sig ved sit arbejde her, om han ved middel til at tilfredsstille mig derfor, som jeg dog er vis på, at han intet kan. Hvorfor han skal forvares udi det Blåtårn, indtil Gud vil, jeg kommer til stede igen.
Af Christianspris den 21. juli år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.
----------_____
[1]) Se S. 298. 364.

Side 402
Brev 472/3 * 23. Juli 1635

Til Frederik Günther.
Kongen underretter ham med Tilfredshed om sin Tilbagekomst fra Norge og om de derværende Bjergværkers gode Tilstand. Freden mellem Kejseren og Sachsen forekommer ham betænkelig. Han sender ham en Instrux angaaende, hvad han skal forebringe Kejseren om Hertuginde Augustas Sag. Han haaber paa et godt Resultat af hans Forhandlinger med Kejseren og klager over Hamborgernes Adfærd. — Geh. Ark.

Ich habe meine Reiisse nach Noruegen, Godt lob, wol vndt glycklig fulendiiget, vndt anhero angelanget [1]). Dii Berrichwercke in selbigem könnichreich Steen, godt seii danck, Seer woll, das Siilberwerck [2]) ist in so guthem zustande, wii es Niihmals gewessen, alsso das beii Meiiner kegenwardt wber zue vndt dreiissig /X/ gedeiien siilber seindt aussgehawen. Des kuppherbergis [3]) geleiichen ist nit zufiinden, wii alle berrichleuthe bekennen mussen, Dan der ganck fuffzehen lachter Breiidt, vndt kan eiin berrichgeselle tegliich dreii berriich tunnen erdtz aushauwen, Iaa woll fiinwe. Holdtz vndt wasser ist daar genuck.
Zu kopenhagen fuhr meiinem verreissendt anhero habe ich deiiner briiff zuene bekommen vndt beii dem Eiinem dii puncta, woruber der keysser vnd Chur Saxen pascessiret haben [4]), gefunden, welche miir trefflich bedencklich fohrkommen. Was daruon werden wiirdt, das giibdt dii zeiit.
Vndt weiil diir bekandt, in was terminis ich vndt meine Schuester, dii von holstein, des Inuentarij halber Steen, Als habe Ich eiine Instruction auff deiine Persohn abfassen lassen an I: k: M: vndt L:, Nach wessen Eiinhaldt du diich richten Soltest vndt miir so bald mugelich beskeiid wissen lassen.

oversæt: 472.
Jeg har min rejse til Norge, Gud ske lov, vel og lykkeligt fuldendt, og er ankommet herhen [1]). Bjergværkerne i samme kongerige står, Gud ske tak, såre vel, sølvværket [2]) er i så god tilstand, som det aldrig har været, altså at der under min nærværelse er udhugget over to og tredive rigsort gedigent sølv. Deslige findes ikke magen til kobberbjerget [3]), som alle bjergfolk må bekende, thi

gangen er femten favne bred, og en bjerggesal kan dagligt udhugge tre bjergmål tønder malm, ja vel fem. Træ og vand er der nok af.
I København før min afrejse herhen har jeg fået dine tvende breve og ved det ene fundet de punkter, hvorom kejseren og kursachsen har overenskommet [4]), hvilke forekommer mig yderst betænkelige. Hvad deraf vil blive, det vil tiden vise.
Og da det er dig bekendt, i hvilke terminer jeg og min søster, hende af Holsten, står med hensyn til inventariet, så har jeg ladet affatte en instruks til din person til hans kejserlige majestæt og landgreven, efter hvis indhold du skulle rette dig og lade mig så hurtigt som muligt vide besked.

[1]) Kongen kom tilbage til Kjøbenhavn 8. Juli.
[2]) Kongsberg Sølvværk.
[3]) Kvikne Kobberværk, kaldet Guds Gave, i Østerdalen. Brünnich, Kongsberg Sølvbergverk S. 84. Norske Rigsregistranter VI, 519. 588 ff. 634. 684. VII, 16 f. 64. 67 ff. 78. 122. 133.
[4]) Freden i Prag sluttedes d. 20. Maj 1635 (g. St.).

ide 403 (Reference til forrige side: Side 402)
Brev 472/

Du sollest miir zugeleiich wissen lassen 228. 62. 25. 37. 22. 63. 32. 29. 30. 21. 62: 63: 64. 19. 21. 33. 22. 33. 17. 34. 23. 229. 230. 29. 35. 30. 34. 33. 21. 18. 63. 32. 21. 37. 25. 33. 17. 28. 16. 33. 21. 240. 250. 260. 22. 18. 36. 33. 29. 63. 64. 30. 18. 32. 25. 33. 270. 300. 33. 23. 25. 37. 22. 36. 33. 34. 33. 29. 23. 33. 17. ich sii 24. 33. 21. 33. 30. 21. 33. 17. 301. 450. 470. 63. 14. 18. 17. 23. 33. 22. 18. 480. 28. 24. 16. 37. 17. 31. 33. 17. 33. 16. 22. 33. 17. 288. 229. 22. 33. 29. 17. 298. 64. 14. 18. 17. 23. 30. 33.
Es ist miir liib, das du zu mehrmahlen Audiens beii dem keiisser gehabdt vndt guthe vertröstung auff dein anbringen [1]) Erlanger, godt gebe, das dii folge nur gewiis sein muchte.
Biis Dato habe ich Niit Erfahren können, wii weiit dii von Ham: mit ihrem groben Lugen, dii treffliche reiiche skiiffe angeende, So auff der Elbe frequentiren, gekommen Seiindt.
Was fuhr pussen dii von Ham: hii mit dem zollen dreiiben, daruon hastu hiirbei etwas. Der zollen alhii hat diis Iahr noch nit mehr dan 30 dausendt daler gedragen, da doch fast dii beste zeiit verbeii ist.
Daa passiirede niit lange hii fuhrbei Eiiene kaage, welche 70 daler zu zoll gab, welche strax darnach in der dynkercker handen geriidt, woruber dii herren Stathen ein gedricketes diinck aussgeen liissen, was fuhr eiinen grossen skaden dii dynkercker ihnen gethan, Sii hetten eiiene kaage genommen von 100 dausendt daler weerdt.

oversæt: 472
Du skulle tillige lade mig vide 228. 62. 25. 37. 22. 63. 32. 29. 30. 21. 62: 63: 64. 19. 21. 33. 22. 33. 17. 34. 23. 229. 230. 29. 35. 30. 34. 33. 21. 18. 63. 32. 21. 37. 25. 33. 17. 28. 16. 33. 21. 240. 250. 260. 22. 18. 36. 33. 29. 63. 64. 30. 18. 32. 25. 33. 270. 300. 33. 23. 25. 37. 22. 36. 33. 34. 33. 29. 23. 33. 17. jeg ser 24. 33. 21. 33. 30. 21. 33. 17. 301. 450. 470. 63. 14. 18. 17. 23. 33. 22. 18. 480. 28. 24. 16. 37. 17. 31. 33. 17. 33. 16. 22. 33. 17. 288. 229. 22. 33. 29. 17. 298. 64. 14. 18. 17. 23. 30. 33.
Det er mig kært, at du flere gange har haft audiens hos kejseren og erlanget god trøst på dit andragende [1]), Gud give, at følgen blot måtte være vis.
Til dato har jeg intet kunnet erfare, hvor vidt de fra Hamborg med deres grove løgne, angående de ypperlige rige skibe, som frekventerer på Elben, er kommet.

Hvad for puds de fra Hamborg driver her med tolden, derom har du herhos noget. Tolden heromkring har dette år endnu ikke indbragt mere end 30 tusind daler, da dog næsten den bedste tid er forbi.
Da passerede for ikke længe siden en kage (et fartøj) herforbi, hvilken gav 70 daler i told, hvilken straks derefter kom i dunkerkernes hænder, hvorover de herrer Stater lod udgå et trykt skrift om, hvad for en stor skade dunkerkerne har gjort dem, de havde taget en kage til en værdi af 100 tusind daler.

[1]) Fr. Günthers Opgave hos Kejseren var dels at søge Kongens Fredsmægling gjenoptagen, dels at faa Kejserens Samtykke til Hertug Frederiks Besiddelse af Stiftet Bremen samt Neutralitet for dette, dels endelig at opnaa en Forlængelse af Retten til Elbtolden. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 310. Kejseren til Günther, 8. Juni; Günther til Kejseren, 1/2 Juli (Reichstags-Acta Nr. XVIII B, Geh. Ark.). Wiederlegung des jüngst ausskommenen Schwedischen Manifestes, 1644, Fol. Hij — Hiiij. Hurter, Geschichte Kaiser Ferdinands II. XI, 315. Hurter, Friedensbestrebungen Kaiser Ferdinands II. S. 134 f.

Side 404 (Reference til forrige side: Side 403)
Brev 472/

Der Almechtiger gebe, das disser abgefertiger gesuiinde muge beii diir kommen vndt balde wiiderum zu riicke.
In der glyckstadt den 23 Iulij Anno 1634 [1]).
Christian.

Udskrift: A M: M: gu[n]ther [2]).

oversæt: 472.
Den Almægtige give, at denne afsendte hurtige (budbringer) må komme til dig og snart vende tilbage.
I Lyksborg den 23. juli år 1634 [1]). Christian.
Udskrift: Til min med-tjener Günther 2).

Brev 473/3 * 24. Juli 1635

Til Rentemestrene.
Kongen udtaler sin Misfornøielse med Fæstningsarbejderne paa Christianspris; det var det bedste, hvis hele Arbejdet blev overdraget en enkelt for en bestemt Sum. I Odense skal der gjøres Afregning mellem Kongen og Rigsraadet. Der skal opsættes en Designation over Kronens Tab ved Forbudet mod Indførsel af Tydskøl. — Kgl. Bibl.

Der ieg nu uaar tiil Christianpriis [3]), daa Saa Ieg myn Ønck paa werckiid, huor sleet ded gaar fordt, wansiiet der haffuer ingen mangell uerrid for penning. Skal ded werck gørris ferdig med Sligge kompaner, som der Nu er, daa [4]) uyll der treegange Saa mange tiill. Faar dii ringe dagløn, Saa gør dii ochsaa lydid derfor. Ymens att werckiid enda inted uaar høiiit, daa siintis ded, at dy giiorde nogid, mens nu, dy faar baade lenger och høiiier at løbe, Saa forslaar ded inted, dy gør. Saaframdt ded skall bliiffue ferdigdt, som ded siig bør, daa uyl dy penning, dertiil Er udloffuid, ynted forslaa. Skall ded fundament, som fattis paa En halff cortine, och Ett ganske bulwerck med den mur, som Skall gaa langss Stranden, Settis med kaamp, Som Endeliigens uyll uerre, daa skall der fiihre gange Saa mange Rustuogen heen, ty stenene er Nu mehre end thugange saa

oversæt: 473.
Da jeg nu var til Christianspris [3]), da så jeg min ynk på værket, hvor slet det går fremad, uanset der haver ingen mangel været på penge. Skal det værk gøres færdigt med slige folk, som der nu er, da [4]) vil der tre gange så mange til. Får de ringe dagløn, så gør de også lidt derfor. Imedens at værket endnu intet var højt, da syntes det, at de gjorde noget, men nu, hvor de får både længere og højere at løbe, så forslår det intet, de gør. Såfremt det skal blive færdigt, som det sig bør, da vil de penge, dertil er udlovet, intet forslå. Skal det fundament, som fattes på en halv kortine, og et ganske bulværk med den mur, som skal gå langs stranden, sættes med kampesten, som det endelig vil være, da skal der fire gange så mange rustvogne hen, thi stenene er nu mere end tyve gange så

[1]) Kongen har skrevet et fejlt Aarstal, alle Tidsbestemmelser i Brevet passe paa 1635. Netop 23. Juli 1635 sendte Kongen i Følge sin Dagbog 1000 Dlr. til Fr. Günther.
[2]) I Følge Paategning af Fr. Günther har han modtaget Brevet i Völckerstorp (Vest for Wien) 1/2/6 Aug. 1635.
[3]) Kongen var i Christianspris 20. og 21. Juli. Nyerup, Mag. f. Rejseiagttag. IV, 567.
[4]) Ordet er skrevet to Gange.

Side 405 (Reference til forrige side: Side 404) Brev 473

langdt att hente end som tilforn. Io mehre Iord der kommer udaff graffuen, Io mehre wand dy haffuer at Maale ud. Dy haffuer kiiordt miig nu paa thu aars tiill (!) y Rustuognen Och Møllen for mange hundriid daler heste tiill Skamme. Huorfor ded uaar best, att ded ganske werck bleff fortingid med En, Som werckid for En uyss Summa kunde leffuere ferdigdt. Och skall y leede all den wnderretning Op, paa Rentheriid fiindis, paa alle dy penning, som Ieg aff den vdloffuede Summa [1]) annammid haffuer, paded man nu y Otthensee [2]) kan gørre affregning med hiinander. I skall ochsaa gørre En secker Desingnation offuer den Skaade, ieg haffuer hafft aff ded, att tystølliid Saa lenge waar forbøden [3]). Glyckstad den 24 Iulij Anno 1635. Christian.
Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 473 fortsat
. langt at hente end som tilforn. Jo mere jord der kommer ud af graven, jo mere vand de haver at måle ud. De haver kørt mig nu på to års tid (!) i rustvognen og møllen for mange hundrede daler heste til skamme. Hvorfor det var bedst, at det ganske værk blev bortliciteret til én, som værket for en vis sum kunne levere færdigt. Og skal I lede al den underretning op, på renteriet findes, på alle de penge, som jeg af den udlovede sum [1]) modtaget haver, på det man nu i Odense [2]) kan gøre afregning med hinanden. I skal også gøre en sikker designation over den skade, jeg haver haft af det, at tysk øl så længe var forbudt [3]). Lyksborg den 24. juli år 1635. Christian. Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 474/3 * 28. Juli 1635

Til Frederik Günther.
Kongen har modtaget en Skrivelse fra ham. Schenkenschanzs i Nederlandene er blevet erobret af Spanierne. Der gaar Rygter om, at Forhandlingerne mellem Sverig og Polen ere strandede, hvilket vist vil have til Følge, at de Svenske maa forlade Tydskland. — Geh. Ark.

[1]) Talen er om de Penge, som Rigsraadet siden 1629 havde lovet Kongen (jvfr. S. 100). Medens der, som anført S. 389, findes et Regnskab herover fra Rigsraadsmødet i Maj 1635, er der ikke bevaret noget fra Mødet i Odense i Novbr. [2]) Her sigtes til den Herredag i Odense, som ved Kongebrev af 14. Juli var udskreven til 16. Novbr. Sjæll. Tegn. XXV, 423. [3]) 7. Novbr. 1635 fik Klavs Daa Brev om at tage med sig til Herredagen i Odense Propositionerne samt Rigsraadets

Erklæringer angaaende „Tydskøls Afskaffelse“ og Kronens Tab derved, og ligeledes hvad Indlæg derom gjort er. Sjæll. Tegn. XXV, 463. Jvfr. S. 387.

Side 406 (Reference til forrige side: Side 405) Brev 474

Dein Schreiben sub Dato den 11 Huius ist miir den 25 zu handen gekommen, vndt daraus den zustandt an dem Ordt, da du itzo biist, verstanden. Miit dem 229. 64. 22. 23. 21. 32. 23. 33. 167. 63. hat ess, ob godt wiil, keiine gefahr, 13. 340. 47. 60. 61. 55. 42. 49. 35. 61. 61. 54. 57. 35. 54. 43. 41. 42. 57. 2. 8. 35. 19. 17. 29. 20. 35. 39. 36. 29. 27. 331. 360. 19. 35. 25. Alhii hatt man, das dii Skencken skandtze [1]) in der Spannier handen gerathen, welches den hogmodigen herren Stathen keiinen fortheiil geben wiirdt zu prorogirung ihrer hogmudt. Man saget hii fuhr gewiis, das dii tractaten zuiisken Pohlen vndt suehden gans zeer-slagen Seiindt [2]), welches Chur Saxen beii seinem fohr-haben im Stiffthe Magdeburch auansiren wiirdt, dan nit vermutlich, das dii Schueden lange in deudtzlandt sich nuhmer werden auffhalten können. Glyckstadt den 28 Iulij Anno 1635.
Christian.
Udskrift: A M: M: gunther [3]).

oversæt: 474.
Din skrivelse under dato den 11. i denne måned er mig den 25. kommet til hånde, og deraf er tilstanden på det sted, hvor du nu er, forstået. Med den 229. 64. 22. 23. 21. 32. 23. 33. 167. 63. har det, om Gud vil, ingen fare, 13. 340. 47. 60. 61. 55. 42. 49. 35. 61. 61. 54. 57. 35. 54. 43. 41. 42. 57. 2. 8. 35. 19. 17. 29. 20. 35. 39. 36. 29. 27. 331. 360. 19. 35. 25. Alt her har man hørt, at Schenkenschanz [1]) er rådet i spaniernes hænder, hvilket de hovmodige herrer Stater ingen fordel vil give til forlængelse af deres hovmod. Man siger her for vist, at traktaterne mellem Polen og Sverige er ganske slået fejl [2]), hvilket Kursachsen ved sit forehavende i stiftet Magdeburg vil fremme, da det ikke er formodentligt, at svenskerne længe i Tyskland sig nu mere vil kunne opholde. Lyksborg den 28. juli år 1635. Christian. Udskrift: Til min med-tjener Günther [3]).

Brev 475/3 * 29. Juli 1635

Til Rentemestrene.
Kongen ønsker forskjellige Oplysninger om det ostindiske Kompagni. Han er i Begreb med at sælge Skibet St. Anna til Portugiserne. Han er misfornøjet med de Priser, som Kompagniet holder de ankomne Varer i. — Kgl. Bibl.

I Skal lade miig uyde, Om uorre Beuyndthebber haffuer faat dem ued handen, Som uyl beholde den ganske laading,

oversæt: 475.. I skal lade mig vide, om vores bewindhebber (direktører) haver fået dem ved hånden, som vil beholde den ganske ladning,

[1]) Schenkenschanz, i Nærheden af, hvor Waal skiller sig fra Rhinen, blev erobret af Spanierne 27. (17.) Juni.
[2]) Christian IV havde d. 26. Juli besvaret en Skrivelse fra Kongen af Polen, hvori denne havde opfordret ham til at forbyde sine Undersaatter Handel paa Sverig i Anledning af, at han havde opgivet Haabet om Fred, med et Afslag (Ausländ. Registr. Concepten). Efter mange Vanskeligheder afsluttedes dog 2. Septbr. Vaabenstilstanden i Stumsdorf mellem Sverige og Polen.
[3]) I Følge Paategning af Günther modtaget i Wien 27. Aug. / 6. Sept.

Side 407 (Reference til forrige side: Side 406)
Brev 475

Som ankommen er, Saoch huor wiit dii Er kommen med udristningen pa Ny Igen. Om S: Anna staar ieg udi handel med portugisserne, som med ded første skall sende derris deputerede hen och besee den [1]). Dentiid ieg drog fraa køben:, da motte Iørgen danielssøn [2]) och hans med- broder fliie miig en fortegnelsse paa waaren, derhuos priissen. Der ieg nu kam hiid, da lod ieg Strax hente fraa ham- borrig et pund aff huer slags och befandt, At, Nellecken allene undertagen, da er dii andre speties enten bedre køb eller och at bekomme for ded samme priis, dii erre saat for.
I hamborrig gelder 1 pund pebber 14 ß, som dy haffuer saat for 1 daler, Ett pund Sapau holdtz [3]) er sat for 20 ß, och man kan faa pundid y ham: for 7 ß, Ett pund catun garn kan man faa for 1 daler, der dy haffuer saat 3 daler, fiin top Sucker koster pundid y ham: 16 ß, der dy haffuer Sat gemen top Sucker for 23 ß.
Wiil dii saledis faare fordt, daa motte ieg gerne See, huorledis dy uyll komme tiil vdrustningen igen. Dy gode herrer tør uell gørre companiit den Skaade, Som dy inted erre god for att oprette dem ygen, Man kender derris formue uell, huoruydt den sig strecker. Laader mig Strax

oversæt: 475.
Som ankommet er, så og hvor vidt de er kommet med udrustningen på ny igen. Om St. Anna står jeg udi handel med portugiserne, som med det første skal sende deres deputerede hen og besigtige den [1]). Den tid jeg drog fra København, da måtte Jørgen Danielsen [2]) og hans medbroder give mig en fortegnelse på varerne, derhos prisen. Da jeg nu kom hid, da lod jeg straks hente fra Hamborg et pund af hver slags og befandt, at, nelliker alene undtagen, da er de andre specier enten bedre køb eller og at bekomme for den samme pris, de er sat for.
I Hamborg gælder 1 pund peber 14 skilling, som de haver sat for 1 daler, et pund sapantræ [3]) er sat for 20 skilling, og man kan få pundet i Hamborg for 7 skilling, et pund bomuldsgarn kan man få for 1 daler, der de haver sat 3 daler, fin top sukker koster pundet i Hamborg 16 skilling, der de haver sat gemen top sukker for 23 skilling.
Vil de således fare frem, da måtte jeg gerne se, hvorledes de vil komme til udrustningen igen. De gode herrer tør vel gøre kompagniet den skade, som de intet er gode for at oprette dem igen, man kender deres formue vel, hvor vidt den sig strækker. Lad mig straks

[1]) Denne Handel maa dog ikke være bleven afsluttet, da Skibet St. Anna i Novbr. atter sendtes til Ostindien. Slange S. 813. Kongens Pas af 6. Novbr. 1635 for Skibet St. Anna under Kaptajn Christian Klavsen paa dets Sendelse til Ostindien. Ausländ. Concepten.
[2]) Jørgen Danielsen, Raadmand i Kjøbenhavn siden 1622, Borgmester siden 1629, † 1638. Stats-Journal for 1769 og tilbage i Tiden 1. Aarg., Kbh. 1770, S. 89. Nielsen, Kbhvns Diplomatar. I, 594. 614. II, 617. 628. 644. III, 43. 151. 186. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 207. Chr. IV's egh. Optegnelse af 27. Febr. 1622. At han allerede har været „Bewindhebber" i det ostindiske Kompagni 1626, fremgaar af Chr. IV's Brev af 23. Febr. 1626.
[3]) Sapan- eller Sappantræ, en Art Farvetræ af Cæsalpiniernes Familie, som voxer i Ostindien. Det afgiver en brunrød Farve.

Side 408 (Reference til forrige side: Side 407)
Brev 475

uyde, huorledis høiid er kommen ind pa ladgarden ued københaffuen, Saoch Naar att biggid bliiffuer Moendt [1]).
Glyckstadt den 29 Iulij Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: 475
vide, hvorledes høet er kommet ind på ladegården ved København, så og når at bygget bliver modent [1]).
Lyksborg den 29. juli år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 476/3 * 29. Juli 1635

Til Christian Friis.
Kongen omtaler Forholdene i Tydskland og Nederlandene. Han tvivler endnu paa Rygterne om, at Fredsforhandlingerne mellem Sverig og Polen ere afbrudte. Han veed ikke, hvor de, der ville drive Handelen paa Persien, ville faa Penge fra. — Geh. Ark.

Om tiilstanden y tiissland haffuer man heer inted siiden myn Siiste viist, wdenad Steederne y tiissland fast alle haffuer Stiillid siig Ind huos keiisseren [2]). Huorledis ded staar tiil y Nedderland, ded haffuer y wdenthuiffuell lenge- siiden Erfahriid. Ded skulle uell inted haffue Drømdt Prindtzen, att Skenckeskandtze saa lett skulle haffue ge- raden y Spannierthens hender. Heer mehnis for uiist, att dii tractater ymellom Polacken och Suensken Er ganske gangen tiil bage.
Dog troer ieg ded inted Endnu, Eptherdi Ieg Endnu derom ingen bud haffuer hafft aff danmarck. Saagerne staar hell perplex alleuegne, gud giiffue, huorledis ded Endnu wiill løbe aff. Vale.
Glyckstadt den 29 Iulij Anno 1635.
Christian.

Dii, Som uyll driffue den Perssiianske handell [3]), haffuer forplicht sig tiil grotfiirsten y Muscho, at dy uyll legge y

oversæt: 476. Til Christian Friis.
Kongen omtaler forholdene i Tyskland og Nederlandene. Han tvivler endnu på rygterne om, at fredsforhandlingerne mellem Sverige og Polen er afbrudte. Han ved ikke, hvor de, der ville drive handelen på Persien, ville få penge fra. — Geh. Ark.
Om tilstanden i Tyskland haver man her intet siden min sidste vidst, uden at stæderne i Tyskland næsten alle haver stillet sig ind hos kejseren [2]). Hvorledes det står til i Nederlandene, det haver I uden tvivl for længst erfaret. Det skulle vel intet have drømt prinsen, at Schenkenschanz så let skulle have rådet i spaniernes hænder. Her menes for vist, at de traktater imellem polakken og svensken er ganske gået tilbage.
Dog tror jeg det intet endnu, eftersom jeg endnu derom ingen bud haver haft af Danmark. Sagerne står helt perplekse alle vegne, Gud give, hvorledes det endnu vil løbe af. Farvel. Lyksborg den 29. juli år 1635. Christian.
De, som vil drive den persiske handel [3]), haver forpligtet sig til storfyrsten i Moskva, at de vil lægge i

[1]) ɔ: modent.
[2]) Meningen er, at de have antaget Pragerfreden.
[3]) Om Hertug Frederik af Gottorps Planer og Forhandlinger 1634 og 1635 om en Handelsforbindelse mellem Slesvig og Persien gjennem Rusland se Slange S. 829 ff. 971 og Lackmann, Einleitung IV, 345 ff. 501 ff.

Brev 476/fortsat fra 408

handelen nu strax Sex mall 100 tussind daler. Ded uaar uell att spørre ad, huor dy penning er att fiinde.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friis tiill hande.

oversæt: 476. fortsat
Til Christian Friis.
handelen nu straks seks gange 100 tusind daler. Det var vel at spørge om, hvor de penge er at finde.
Udskrift: Kansleren hr. Christian Friis til hånde.

Brev 477/3 * 1. August 1635

Til Rentemestrene.
De skulle foretage en Sammenstilling af, hvad Kongen har tabt i Indtægter ved det af Rigsraadet fremkaldte Forbud mod Indførsel af tydsk Øl. Der skal udbetales Palle Rosenkrands 100 Dlr., som han har lagt ud til Faddergave for Kongen til Prinsesse Magdalena Sibyllas Hofmester. — Kgl. Bibl.

Wdi myn syste Skriffuelsse [1]), befohll Ieg at opleede ded, som kan tyene til att beuysse den skade, som ieg haffuer hafft aff ded, at tystølliid uaar forbøden, Eptherdi ieg udaff nogle aff Raadid formercker, at dy gerne uylle ded derhen dreiie, At ded uaar derhen mendt, at dy uille contentere mig udi Maldttollen saa høiiit, som Ieg kunde Niide tystølliid, førend ded bleff forpachtiid [2]), huorom ycke ett ord fiindis udi ded, som dy vnder derris hand paa dy tyder mig leffuerid bleff (!) [3]). Huorfor y med all fliid eder skall lade uerre angeleegen, at man werckiid saa klaardt kan demonstrere, saat dy inted med nogen Reson kan ded negere.
Dy plagede mig Nock med mange discurs, huormed dy uylle persuadere mig, at ded forbud kunde causere dy thuende konnigringer Stor profit icke allene udi en, mens y mange maade, førend dy kunde bringe mig dertiill, at Ieg uille samtycke ded.

oversæt: 477. Til Rentemestrene.
De skulle foretage en sammenstilling af, hvad Kongen har tabt i indtægter ved det af Rigsrådet fremkaldte forbud mod indførsel af tysk øl. Der skal udbetales Palle Rosenkrantz 100 dlr., som han har lagt ud til faddergave for Kongen til Prinsesse Magdalena Sibyllas hofmester. — Kgl. Bibl.
Udi min sidste skrivelse [1]), befalede jeg at oplede det, som kan tjene til at bevise den skade, som jeg haver haft af det, at tysk øl var forbudt, efterdi jeg ud af nogle af rådet bemærker, at de gerne vil dreje det derhen, at det var derhen ment, at de ville tilfredsstille mig udi malttolden så højt, som jeg kunne nyde tysk øl, før det blev bortforpagtet [2]), hvorom ikke et ord findes udi det, som de under deres hånd på de tider leverede mig [3]). Hvorfor I med al flid skal lade jer være angelsgent, at man kan demonstrere værket så klart, så at de intet med nogen grund kan nægte det.
De plagede mig nok med mange diskurser, hvormed de ville persuadere (overbevise) mig, at det forbud kunne forårsage de tvende kongeriger stor profit ikke alene udi én, men i mange måder, før de kunne bringe mig dertil, at jeg ville samtykke det.

[1]) Den af 24. Juli (Nr. 473), altsaa ikke den sidste til Rentemestrene.
[2]) Ved Brev af 1. Marts 1620 havde Kongen bortforpagtet Tolden af alt fremmed Øl, som indførtes til Kjøbenhavn, til Jørgen Danielsen og hans „Konsorter“ (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatar. II, 617). Forpagtningen skulde gjælde for 3 Aar, men det følgende Aars Indførselsforbud maatte naturligvis sætte den ud af Kraft.

[3]) Se S. 387.

Side 410 (Reference til forrige side: Side 409)
Brev 477

Mens nu tyckis mig, att dy, som uaar med att Smedde ded samme, som er nuhmer faa, inted uyll uerre ded bekendt for dy andre, Som tystølliid Smaager well. Miig ligger macht paa, at ded bliiffuer Riigens Raad saledis demonstret, att dy inted haffuer at siige derymod. Pallii Rossenkrandtz skall y betale 100 daler [1]), som hand paa myne uegne haffuer vdlagdt tiil faddergaffue udi Nykøbing tiill Prindtzessins hoffmeister.
Glyckstadt den 1 Au: Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: 477. 1. August 1635. Til Rentemestrene.
Men nu synes mig, at de, som var med til at smede det samme, som er nu om stunder få, intet vil være det bekendt for de andre, som tysk øl smager vel. Mig ligger magt på, at det bliver rigets råd således demonstreret, at de intet haver at sige derimod. Palle Rosenkrantz skal I betale 100 daler [1]), som han på mine vegne haver udlagt til faddergave i Nykøbing til prinsessens hofmester.
Lyksborg den 1. august år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 478/3 * 1. August 1635

Til Rentemestrene.
Befaling om en Mand, der skal sendes til Varberg Len for at sylte Multebær. — Kgl. Bibl.

Denne breffuisser Skall forskyckis Op tiill waaberrig lehn, Att hand sammestedtz Indsylther nogle Multhiibeer, naar dy bliiffuer moen. Dog skall Essayas [2]) sig først Er-kleere, om hand dertiil Bastant Er.
Den, der kommer derhen, hand skall tage Sucker med sig, saaoch glaas, som hand kan foruaare dem udi.
Glyckstad den 1 Au: Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 478. 1. August 1635. Til Rentemestrene.
Denne brevviser skal skikkes op til Varberg len, at han sammesteds indsylter nogle multebær, når de bliver modne. Dog skal Esaias [2]) sig først erklære, om han dertil er bastant (i stand til).
Den, der kommer derhen, han skal tage sukker med sig, så og glas, som han kan forvare dem udi.
Lyksborg den 1. august år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 479/3 * 1. August 1635

Til Rentemestrene.

Der er givet Befaling til Rigens Admiral om at aftakke alle de ny antagne Søfolk, saafremt Rygtet om, at der er sluttet Stilstand mellem Polen og Sverig, holder sig. — Kgl. Bibl.

[1]) Palle Rosenkrands fik 13. Aug. udbetalt 105 Dlr. af Rentemestrene (Regnsk.).
[2]) Esaias Fleischer. Se S. 94.

Side 411
Brev 479/fortsat fra 410

Ded Er befahliid Riigens Admirall, att, saaframdt dy tyding continuerer, att der Er giiordt Stilstand ymellom Pohlen Och Suensken, att hand daa skall afftacke aldt ded Ny antagne Søefolck, Huorfor y derudi skall uyde Om [1]) ramme myt beste, Saat dy inted lenge ophollis.
Glyckstadt den 1 Augustj Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 479. 1. August 1635. Til Rentemestrene.
Det er befalet rigets admiral, at såfremt de tidender fortsætter, at der er gjort stilstand imellem Polen og Sverige, at han da skal afskedige alt det nyantagne søfolk, hvorfor I derudi skal vide om [1]) ramme mit bedste, så at de intet længe opholdes.
Lyksborg den 1. august år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 480/3 * 5. August 1635

Til Frederik Günther.
Kongen sender ham en Afskrift af sin Svarskrivelse til Kurfyrsten af Sachsen angaaende Fredslutningen. Der er adskillige misfornøjede med denne, iblandt hvilke Axel Oxenstjerna. — Geh. Ark.

Ich habe Eiiene Nodtturfft zu seiin erachted, diir beii-gefugte copiam meines andtwordt skreiibens an Chur saxen zu wbersenden [2]), Auffdas du den verlauff wiissen mugest. Der guthe herre meiinet, Er habe ess gaar woll getroffen, woreiin ihm aber wehnig leuthe beiifalgeben werden 286. 62. 63. 31. 33. 33. 23. 324. 360. 34. 33. 21. 360. 32. 21. 29. 33. 13. 12. 50. 54. 46. 56. 47. 42. 61. 87. 8. 9. 10. 18. 25. 32. 19. 216. 34. 24. 39. 32. 19. 62. 334. 336. 22. 18. 25. 33. 21. 34. 33. 23. 480. 567. 65. 13. 590. 53. 42. 61. 46. 40. 56. 42. 46. 41. 42. 650. 780. 41. 38. 57. 39. 42. 46. 790. 791. 56. 59. 61. 61. 42. 61. Alhii geen allerhandt zeiitung von allerleii male contanten, worunther der Schue-disker Chanseler Eiiner Ist, welcher siich nochderzeiit dem

oversæt: 480. 5. August 1635. Til Frederik Günther.
Kongen sender ham en afskrift af sin svarskrivelse til kurfyrsten af Sachsen angående fredsslutningen. Der er adskillige misfornøjede med denne, iblandt hvilke Axel Oxenstierna. — Geh. Ark.
Jeg har anset det for en nødvendighed at oversende dig vedlagte kopi af min svarskrivelse til Kursachsen 2), for at du må vide forløbet. Den gode herre mener, at han har truffet det ganske vel, hvori ham dog få folk vil give bifald 286. 62. 63. 31. 33. 33. 23. 324. 360. 34. 33. 21. 360. 32. 21. 29. 33. 13. 12. 50. 54. 46. 56. 47. 42. 61. 87. 8. 9. 10. 18. 25. 32. 19. 216. 34. 24. 39. 32. 19. 62.

334. 336. 22. 18. 25. 33. 21. 34. 33. 23. 480. 567. 65. 13. 590. 53. 42. 61. 46. 40. 56. 42. 46. 41. 42. 650. 780. 41. 38. 57. 39. 42. 46. 790. 791. 56. 59. 61. 61. 42. 61. Alt her går alskens tidender om allehånde utilfredse (malkontente), hvoriblandt den svenske kansler er én, hvilken sig endnu for tiden mod

---

[1]) Fejlskrift for: og.
[2]) Som Svar paa Kurfyrst Johan Georgs Skrivelse af 29. Juni, ved hvilken han oversendte Kongen Fredstraktaten i Prag, rettede Christian IV i sit Brev af 3. Aug. forskjellige Bebrejdelser til Kurfyrsten for de i Freden optagne Bestemmelser om Stiftet Bremen. Geh. Ark. Sachsen Nr. 48. Reichstags-Acta Nr. XVIII B. Chemnitz, Königlicher Schwedischer in Teutschland geführter Krieg II, 791 ff.

Side 412
Brev 480 fortsat.

friiden Sluss nit accommodiren wiill. Meckelenburch hatt den friiden angenommen vndt haben den Sueden Noch im lande [1]), godt gebe, wii ess ablauffen wiirdt.
Glyckstadt den 5 Augustj Anno 1635.
Christian.

Udskrift: A M: M: gunther [2]).

oversæt: 480. 5. August 1635. Til Frederik Günther.
freden til slut ikke vil akkvomodere (indrette sig efter). Mecklenburg har antaget freden og har endnu svenskerne i landet [1]), Gud give, hvorledes det vil løbe af.
Lyksborg den 5. august år 1635. Christian.
Udskrift: Til min med-tjener Günther [2]).

Brev 481/3 * 8. August 1635

Til Rentemestrene.
Kongen sender dem en Ordre til Peter Paynk. De skulle befale „Bewînthebberne“ for det ostindiske Kompagni ikke at sælge noget af de ankomne Varer før Kongens Ankomst, da han vil kjøbe den hele Ladning. — Kgl. Bibl.

Herhuos fiindis et breff, D: pether Paii skal tilstillis, at hand Epther den derudi liggendis zeddells indholdt skall preparere ded, som samme zeddell om formelder, Och ded huos siig beholde indtil uyder beskeen.
Och Eptherdi ded er sagdt heer y dag, att Beuiindthebberen y køben: haffuer Soldt for 10 tussind daler aff dii Ostindianske waare tiil en købmand fraa lybeck, Daa, Saframdt sliigdt sked Er, daa skall y dennom ded inted laade passere, Mens dennom befahle, at dii for myn ankomst inted nogiid deraff affhendiger, Eptherdi Ieg achter att tage den gandske laading tiil miig Och contentere participeranterne derfor.
Glyckstadt den 8 Augustj Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: 481. 8. August 1635. Til Rentemestrene.

Kongen sender dem en ordre til Peter Paynk. De skulle befale „bewindhebberne“ for det ostindiske kompagni ikke at sælge noget af de ankomne varer før Kongens ankomst, da han vil købe den hele ladning. — Kgl. Bibl.
Herhos findes et brev, D. Peter Paynk skal tilstilles, at han efter den derudi liggende seddels indhold skal præparere det, som samme seddel omformelder, og det hos sig beholde indtil videre besked.
Og efterdi det er sagt her i dag, at bewindhebberen i København haver solgt for 10 tusind daler af de ostindiske varer til en købmand fra Lübeck, da, såfremt sligt sket er, da skal I dem det intet lade passere, men dem befale, at de før min ankomst intet noget deraf afhænder, efterdi jeg agter at tage den ganske ladning til mig og tilfredsstille interessenterne derfor.
Lyksborg den 8. august år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 482/3 * 13. August 1635

Til Frederik Günther.
Meddelelser og Befalinger i Chifre. — Geh. Ark.

_____
[1]) Jvfr. Chemnitz, anf. Skr. II, 789 ff.
[2]) Brevet er i Følge Günthers Paategning modtaget i Wien 23. Aug. / 2. Sept.

Side 413
Brev 482 fortsat fra 412

Sidder meiinem ledtzsten hatt der 62. 360. 31. 24. 36. 33. 21. 17. 349. 18. 21. 380. 460. 16. 29. 23. 13. 12. 49. 42. 61. 56. 42. 350. 11. 48. 46. 60. 8. 9. 33. 35. 39. 35. 32. 35. 19. welcher in der meiinung waar, das wan 570. 640. 62. 34. 33. 16. 81. 33. 29. 17. 63. 22. 23. 29. 35. 14. 33. 560. 402. 13. 44. 42. 48. 41. 42. 56. 303. 12. 540. 46. 42. 57. 48. 46. 40. 45. 660. 602. 8. 33. 35. 30. 24. 19. 608. 19. 35. 25. 17. 37. 39. 32. 35. 25. Das man alssdan Es solthe Erlangen können. Als sollestu 450. 62. 28. 33. 63. 33. 17. 490. 340. 13. 41. 38. 54. 56. 42. 61. 41. 55. 8. 29. 27. 380. 27. 35. 560. 9. 10. 37. 29. 39. 23. 39. 35. 20. 35. 25. 19. 37. 28. 35. 25.
Datum Nordrup den 13 Augustj Anno 1635.
Christian.

Udskrift: A M: M: gunther [1]).

oversæt: 482. 13. August 1635. Til Frederik Günther.
Siden min sidste har der 62. 360. 31. 24. 36. 33. 21. 17. 349. 18. 21. 380. 460. 16. 29. 23. 13. 12. 49. 42. 61. 56. 42. 350. 11. 48. 46. 60. 8. 9. 33. 35. 39. 35. 32. 35. 19. hvilken var i den mening, at når 570. 640. 62. 34. 33. 16. 81. 33. 29. 17. 63. 22. 23. 29. 35. 14. 33. 560. 402. 13. 44. 42. 48. 41. 42. 56. 303. 12. 540. 46. 42. 57. 48. 46. 40. 45. 660. 602. 8. 33. 35. 30. 24. 19. 608. 19. 35. 25. 17. 37. 39. 32. 35. 25. at man alsådan det skulle kunne erlange. Altså skulle du 450. 62. 28. 33. 63. 33. 17. 490. 340. 13. 41. 38. 54. 56. 42. 61. 41. 55. 8. 29. 27. 380. 27. 35. 560. 9. 10. 37. 29. 39. 23. 39. 35. 20. 35. 25. 19. 37. 28. 35. 25.
Dato Nordrup den 13. august år 1635. Christian.
Udskrift: Til min med-tjener Günther [1]).

Brev 483/3 * 17. August 1635

Til Rentemestrene.

Om Kjøbet af Peter Motzfeldts Gaard til Karen Andersdatter. — Kgl. Bibl.

Eptherdi karren Anderssdatter formener siig inted at uerre foruaarid med Pether Musfeldtz Skøde paa den gaard, Eder nocksom bekendt Er [2]),
Daa, Eptherdi ded bekendt Er, mig att haffue laagdt eller skall erlegge pengene for garden, daa wiill Ieg giiffue samme Musfeldt miit breff paa Pengen, Och hand skall Skøde mig gaarden tiill tynge.
Paa ladgarden vdenfor køben: den 17 Augustj Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 483. 17. August 1635. Til Rentemestrene.
Om købet af Peter Motzfeldts gård til Karen Andersdatter. — Kgl. Bibl.
Efterdi Karen Andersdatter mener sig intet at være forvaret med Peter Motzfeldts skøde på den gård, jer noksom bekendt er [2]),
da, efterdi det bekendt er, mig at have lagt eller skal erlægge pengene for gården, da vil jeg give samme Motzfeldt mit brev på pengene, og han skal skøde mig gården til tynge.
På ladegården udenfor København den 17. august år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

[1]) I Følge Fr. Günthers Paategning modtaget i Wien 30. Septbr. (g. St.).
[2]) Der kan ikke menes en af de Gaarde, som nævnes S. 130.

Side 414

Brev 484/3 * 18. August 1635

Til Rentemestrene.
Kongen ønsker helst, at Kjøbet af Anne Markusdatters Gaard til Vibeke Kruse gaar tilbage. — Kgl. Bibl.

Eptherdi Ieg ygaar per accidens kam Anne Markuss-datters gaard forby, daa gyck Ieg derind Och besaa den Och befandt den Saaledis, at saframdt man kan komme fraa købiid igen, daa er ded høii tiid, att ded skeer, ty der uyl fliickis mehre derpaa, End Som den aldriig Er weerdt.
Rossenborre den 18 Augustj Anno 1635.
Christian.

Saframdt att wybecke Endeligens skall beholde samme gaard, daa uyll der giiffuis leiie aff [1]).'

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 484. 18. August 1635. Til Rentemestrene.
Efterdi jeg i går tilfældigvis kom Anne Markusdatters gård forbi, da gik jeg derind og beså den og befandt den således, at såfremt man kan komme fra købet igen, da er det høje tid, at det sker, thi der vil flikkes mere derpå, end som den aldrig er værd. Rosenborg den 18. august år 1635. Christian.
Såfremt at Vibeke endelig skal beholde samme gård, da vil der gives leje af [1]).
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 485/3 * 24. August 1635

Til Rentemestrene.
Der skal sendes en Pibe spansk Vin fra Kjøbenhavns Slot til Rosenborg. — Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.

Vdaff wiinkelleren Skall sendis vd paa Rossenborre En Piibe frandtz wiin.
Rossenborg den 24 Augustj Anno 1635.
Christian.

oversæt: 485.
Der skal sendes en pibe spansk vin fra Københavns Slot til Rosenborg. — Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.
Ud af vinkælderen skal sendes ud på Rosenborg en pibe fransk vin.
Rosenborg den 24. august år 1635.
Christian.

---

[1]) Det er den samme Gaard paa Hjørnet af Stranden og Naboløs, som Kongen gav Vibeke Kruse Skjøde paa 15. Okt. 1636 (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 168). Rentemestr. Regnsk. 1635—36 viser, at der 17. Juli 1635 blev „givet Simon Surbæk, Borgmester i Kjøbenhavn, 3000 enk. Dlr., som er paa Regnskab af hans Betaling for afgangne Anne Markusdatters Gaard, kgl. Maj. naadigst hannem afkjøbt haver". Simon Surbæks Skjøde til Kongen er (i Følge velvillig Meddelelse af Dr. O. Nielsen) udstedt 10. Sept. 1636.

Side 415

Brev 486/3 * 24. August 1635

Til Frederik Urne.
Om Afskedigelsen af en Toldskriver. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Visiteuren [1]) haffuer verett her och wiist mig, huor-ledis en anden toldskriffuer nu haffuer giort en faute, huorfor du Samme toldskriffuer Strax skall affskaffe [2]) och Beyer [3]) igien indsette. Fordi att denne Monsieur affskaffis, derfor maa hand intett gaa fri. Frederichsborgh dend 24 Augusti Anno 1635 [4]).

oversæt: 486. 24. August 1635. Til Frederik Urne.
Visitatøren [1]) haver været her og vist mig, hvorledes en anden toldskriver nu haver gjort en fejl (faute), hvorfor du samme toldskriver straks skal afskedige [2]) og Beyer [3]) igen indsætte. Fordi at denne monsieur afskediges, derfor må han intet gå fri. Frederiksborg den 24. august år 1635 [4]).

Brev 487/3 * 25. August 1635

Til Klavs Daa.
Der skal hverves Folk til St. Anna og den Jagt, som skulle afgaa til Ostindien — Geh. Ark.

Eptherdi Ieg Numehr faar at tencke Paa S: Annis Och Iachtens vdrustning, Som skall henad Ostindien, Daa skaldt du werre derom, at man tiil samme Skiib kan weerbe saa megiid folck, som dertiil fornøden werre kan. Vale. Aff Frederigsborrig den 25 Augustj Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Riigens Admirall tiill hande.

oversæt: 487. 25. August 1635. Til Klavs Daa.
Der skal hverves folk til St. Anna og den jagt, som skulle afgå til Ostindien — Geh. Ark.
Efterdi jeg nu mere får at tænke på St. Annas og jagtens udrustning, som skal hen mod Ostindien, da skal du være derom, at man til samme skib kan hverve så meget folk, som dertil fornøden være kan. Farvel. Af Frederiksborg den 25. august år 1635.
Christian.
Udskrift: Rigets admiral til hånde.

[1]) Visitør i Øresund var Christen Rasmussen Bødtker. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 205.
[2]) I Følge Sundtoldregnsk. afgik Christen Sørensen 26. Aug. som Toldskriver. 27. Aug skrev Kongen til Fred. Urne, at det for denne Gang skulde tilgives Toldskriveren Mikkel Berentsen, at han for nogen Tid siden havde glemt at indføre nogle Læster Stenkul i en Toldseddel, da der ikke gik Told af denne Vare. Sjæll. Tegn. XXV, 436.
[3]) Jørgen Beyer.
[4]) Modtaget paa Kronborg 25. August.

Side 416

Brev 488/3 * 26. August 1635

Til Frederik Urne.
Kongen haaber, at et Tilfælde som det med det Skib, hvorom Visitørerne og Toldskriveren ere blevne uenige, kan lukke den sidstes Øjne op. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Din skriiffuelse er i afftis effter Ni slett hid ankommen, huoraff ieg fornemmer, att det skib, huorom Visiterne och toldskriffueren er geraden udi Disputation, er sendt op till Kiøbenhaffn. Ieg haabis, att Sligge exempler skall een gang lucke toldskriffuerens øyen op. Iørgen Beyer kand paa hans forrige Æed Admitteris udi hans førrige pladz. Frederichsborgh dend 26 Augusti Anno 1635 [1]).

oversæt: 488. 26. August 1635. Til Frederik Urne.
Kongen håber, at et tilfælde som det med det skib, hvorom visitørerne og toldskriveren er blevet uenige, kan lukke den sidstes øjne op. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.
Din skrivelse er i aftes efter klokken ni slet ankommet hertil, hvoraf jeg fornemmer, at det skib, hvorom visitørerne og toldskriveren er gerådet udi disputation, er sendt op til København. Jeg håber, at slige eksempler skal én gang lukke toldskriverens øjne op. Jørgen Beyer kan på sin forrige ed admitteres (indsættes) udi sin forrige plads. Frederiksborg den 26. august år 1635 [1]).

Brev 489/3 * 26. August 1635

Til Frederik Urne.
Kongen ønsker, at Bønderne ikke denne Gang rense Grøfterne paa Strødam, men at de betale en Sum til at lønne en Mand for Arbejdet. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Efftersom de grøffter paa Strødam [2]) fast gandske ere igiengroed, Saa at de uill reensis, om mand noget deraff skall haffue, och endog samme grøffter bleff skifft imellom bønderne, dend tid de først var giort, de samme ochsaa eengang aff bønderne ere renseede, da ere de dog intett reensett till gaffns, huilckett er at befrygte, dett skeer igien, naer de kommer der till igien, huorfor du skalltt erfare, huad de uill giffue dend, som Samme grøffter reenser. Naer du først erfarer, huad de uill giffue, da skall du sla pengene an i korn, huilckett ieg vill lade anamme och Contentere graffuerenexporten derfor. Rosenborgh dend 26 Augusti Anno 1635 [3]).

oversæt: 489. 26. August 1635. Til Frederik Urne.
Eftersom de grøfter på Strødam [2]) næsten ganske er igroede, så at de vil renses, om man noget deraf skal have, og endog samme grøfter blev skiftet imellem bønderne, den tid de først var gjort, og de samme også dengang af bønderne er rensede, da er de dog intet renset til gavns, hvilket er at befrygte, det sker igen, når de kommer dertil igen, hvorfor du skal erfare, hvad de vil give den, som samme grøfter renser. Når du først erfarer, hvad de vil give, da skal du slå pengene an i korn, hvilket jeg vil lade modtage og tilfredsstille graveren derfor. Rosenborg den 26. august år 1635 [3]).

[1]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.
[2]) Ved Frederiksborg. Det var en Mose, som Kongen 1621 lod indrette til en Vang og Humlehave. Se hans egh. Breve af 24. Febr. og 5. Maj 1621.
[3]) Modtaget paa Kronborg 27. Aug.

Side 417

Brev 490/3 * 27. August 1635

Til Rentemestrene, Kammerskriveren og Kjøkkenskriveren.
Befaling angaaende den daglige Bespisning ved Hoffet. — Kgl. Bibl.

Med den dageliige vdspiisning tiil Hoffue Skall ded hollis I alle made, Som ded altiid brugeligdt werrid haffuer, Saatt dy paa Slottiid inted haffuer att skøtte, Enthen der skeer liidid Eller mehre Paa Rossenborrig, Mens waare ded, som dy haffuer att waare, Epthersom vdspiisningen forgangen wiinter paa kolding Skeedde.
Køben: den 27 Augustj Anno 1635.
Christian.

Huad penning herepther skall vdgiffuis till køckenens behoff, dem Skall kammerskriiffueren leffuere køcken-skriiffueren, Som ochsaa skall gørre miig Reede for, huortiil dy erre anuendt.

Udskrift: Rentemeisterne, kammerskriiffueren [1]) Och køckenskriiffueren [2]) tiil hande.

oversæt: 490. 27. August 1635. Til Rentemestrene, kammerskriveren og køkkenskriveren.
Befaling angående den daglige bespisning ved hoffet. — Kgl. Bibl.
Med den daglige udspisning til hoffe skal det holdes i alle måder, som det altid brugeligt været haver, så at de på slottet intet haver at skøtte, enten der sker lidt eller mere på Rosenborg, men være det, som de haver at vare (passe), eftersom udspisningen forgangne vinter på Kolding skete.
København den 27. august år 1635. Christian.
Hvad penge herefter skal udgives til køkkenets behov, dem skal kammerskriveren levere køkkenskriveren, som også skal gøre mig rede for, hvortil de er anvendt.
Udskrift: Rentemestrene, kammerskriveren [1]) og køkkenskriveren [2]) til hånde.

Brev 491/3 * 27. August 1635

Til Frederik Urne.
Han skal befale Kobbersmeden ved Hammermøllen at begive sig til Kjøbenhavn samt sørge for, at der staar saa meget Ved færdigt i Abrahamstrup Skove, som Skibet Fladlusen kan føre med sig. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Du skaltt befale kaabersmidden [3]), at hand begiffuer sig hid, och shallt du giøre dend anordning, at der Staaer saa meget ued ferdig paa Abramstrup Skoffue, som flad-lusen kand føre, Som haffuer nu inde 600 las ued, huer

oversæt: 491. Til Frederik Urne.
Du skal befale kobbersmeden [3]), at han begiver sig hid, og skal du gøre den anordning, at der står så meget ved færdigt på Abrahamstrup skove, som Fladlusen kan føre, som haver nu inde 600 læs ved, hver

[1]) Henrik Müller.
[2]) Niels Sørensen.
[3]) Stephan Lautersporn.

Side 418
Brev 491 fortsat
las regnet paa ti Støcker weed, 3 Sielandske allen lange, och 2 Støcker, som paa Siderne aff treerne intett falde saa lange. Kiøbenhaffn dend 27 Augusti Anno 1635 [1]).

oversæt: læs regnet på ti stykker ved, 3 sjællandske alen lange, og 2 stykker, som på siderne af træerne intet falder så lange. København den 27. august år 1635 [1]).

Brev 492/3 * 29. August 1635

Til Frederik Urne.
Hvad Penge der er i Sundtoldkisten, skal sendes til Kjøbenhavn. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.
Der Skall een aff Toldskriffuerne begiffue sig hiid med, huis penge der er i forraaed i toldkisten [2]).
Kiøbenhaffn dend 29 Augusti Anno 1635 [3]).

oversæt: 492. Hvad penge der er i sundtoldkisten, skal sendes til København. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog. Der skal en af toldskriverne begive sig hid med, hvis (hvilke) penge der er i forråd i toldkisten [2]. København den 29. august år 1635 [3]).

Brev 493/3 * 2. Septbr. 1635

Til Apothekeren Esaias Fleischer.

Ordre angaaende 2 Lod Tutia. — Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.
Essaiiass fleiisker Soll 2 lott tucia gestossen herauffer skycken [4]). Kopen: den 2 Septembris Anno 1635. Christian.
Udskrift: Dem Hoff Apotecker zu handen.

oversæt: 493. Til Apotekeren Esaias Fleischer. Ordre angående 2 lod tutia. — Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D. Esaias Fleischer skal 2 lod tutia (zinkilte) stødt herop skikke [4]). København den 2. september år 1635. Christian. Udskrift: Hofapotekeren til hånde.

Brev 494/3 * 9. Septbr. 1635

Til Rentemestrene.

De skulle undersøge de Klager, som Kommandanten i Børnehuset retter mod Fogeden sammesteds, og true denne med Afsked. — Kgl. Bibl.

[1]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.
[2]) I Følge Kongens Dagbog modtog han 30. August 1360 Rosenobler, 70 Guldgylden og 22,180 Rdlr. af Tolderen i Helsingør. Nyerup, Mag. f. Rejseiagttag. IV, 569.
[3]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.
[4]) Paa Brevet har en anden Haand skrevet Prisen: 1 Rigsort.

Side 419 (Reference til forrige side: Side 418)
Brev 494

Eptherdi Commendanten y Børnehussiid [1]) beklager siig, att fogeden [2]) sammestedtz y mange made Er hannem gen- striidig Och tradtziig, Daa skall y dennom begge for eder laade kalle Och om samme leiilighed grunden Erfahre Och fogeden derhuos laade forstaa, mig lettere at kunde faa En anden fogiid y Børnehussid, end hand skall faa en tiieniste, naar hand kommer aff den tiieniste, hand nu y Er.
Køben haffuen Slott den 9 Septem: Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 494. 9. Septbr. 1635. Til Rentemestrene.
Efterdi kommandanten i Børnehuset [1]) beklager sig, at fogeden [2]) sammesteds i mange måder er ham genstridig og trodsig, da skal I dem begge for jer lade kalde og om samme lejlighed erfare grunden og fogeden derhos lade forstå, at det er mig lettere at kunne få en anden foged i Børnehuset, end han skal få en tjeneste, når han kommer af den tjeneste, han nu er i.
Københavns Slot den 9. september år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 495/3 * 9. Septbr. 1635

Til Kammerskriveren Henrik Müller.
Han og Slotsskriveren skulle i Kjøbenhavns Slots Jordebog undersøge, hvor mange Gaarde og Husmænd der findes i Birket, og Slotsfogeden skal opgive, hvor meget Arbejde de gjøre til Slottet. — Geh. Ark.

Kammerskriffueren med Slodtzskriffueren [3]) Skall vdaff Slodtzens Iordebag (!) Erfahre, huormange halffue Och heele garde saaoch hussmend der fiindis y byrckid, Och siiden Erfahre huoss Slodtztfogeden [4]), huad for arbeiid dii- samme gør tiil Slottiid, huilckid støckeuis skal antegnis. Och Naar samme Slodtzfogid siig vnskiilder, sliigdt al-

oversæt: 495.
Kammerskriveren med slotsskriveren [3]) skal ud af slottets jordebog erfare, hvor mange halve og hele gårde så og husmænd der findes i birket, og siden erfare hos slotsfogeden [4]), hvad for arbejde de samme gør til slottet, hvilket stykkevis skal antegnes. Og når samme slotsfoged sig undskylder, sligt al-

[1]) Johan Blaucher eller Blücher.

[2]) Peder Henriksen.
[3]) Slotsskriveren paa Kjøbenhavns Slot var Peder Pedersen, der beklædte denne Post i 15 Aar, 1634—49. Han var født i Horsens 1608, var Skriver i Kongens store Bryggers 1649—50, da han blev øverste Renteskriver. 1655 i April blev han Raadmand i Kjøbenhavn og to Dage efter Borgmester. Han døde 9. Maj 1669, efter at han 3 Maaneder i Forvejen var bleven udnævnt til Assessor i Højesteret. Se de i Hist. Tidsskr. 3. R. I, 190 anførte Kilder.
[4]) Hans Merckel v. Schmalkalden.

Side 420 (Reference til forrige side: Side 419)
Brev 495

sammen udi En hast inted kan komme yhue, daa skall hannem dertiil giiffues Respiidt 2, 3, eller 4 tymer [1]).
Køben: den 9 7tem: Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Kammerskriffueren tiill hande.

oversæt: 495.
sammen udi en hast intet kan komme i hu, da skal ham dertil gives respit 2, 3, eller 4 timer [1]).
København den 9. september år 1635. Christian.
Udskrift: Kammerskriveren til hånde.

Brev 496/3 * 10. Septbr. 1635

Til Frederik Urne.
Der skal antages en Styrmand, som kan sejle paa Dieppe, til Kaptejn Windiger von Jasmund. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Der skall antagis een Styremand paa Dieper i Franckeriige, Som skall Sendis Capitein wiindiger van Iasmund [2]) om borde, naer hand i Sundet ankommer. Kiøbenhaffn dend 10 Septembris Anno 1635 [3]).

oversæt: 496.
Der skal antages en styrmand, som kan sejle på Dieppe, til kaptajn Windiger von Jasmund. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.
Der skal antages en styrmand på Dieppe i Frankrig, som skal sendes kaptajn Windiger van Jasmund [2]) om borde, når han i Sundet ankommer. København den 10. september år 1635 [3]).

Brev 497/3 * 13. Septbr. 1635

Til Rentemestrene.
De skulle sende 50 Rosenobler op i Kongens Kammer. — Rentek. Ark., Bilag t. Rentemestr. Regnsk. 1635—36.

[1]) Denne Ordre hænger vistnok sammen med Kongens i Brevet af 28. Okt. 1635 til Rentemestrene fremsatte Tanke om, at Kronens Bønder skulde give Penge i Stedet for Ægt og Arbejde.
[2]) Det maa uden Tvivl være den samme som Kaptajn Stenzel von Jasmund, der 11. Sept. fik Instrux angaaende Kommandoen over Flaaden paa Elben (Sjæll. Reg. XIX, 336), og som samme Dag fik udbetalt Kostpenge for sig og en Lieutenant for 3 Maaneder [paa 4 Uger] og 6 Dage (13. Juni—10. Sept.). (Klæde-kammerskriverens Regnsk. 1635—36. I dette Regnskab nævnes blandt Søkaptajnerne kun denne ene v. Jasmund.) Han nævnes 1637 og senere som

Viceadmiral (Slange S. 885. 1262 f.). Han toges 1644 til Fange af de Svenske (Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 207), og det er altsaa urigtigt, naar hans Død i Lex. over adel. Familier I, 255 henføres til 1640. Jvfr. om ham nu ogsaa Bruun, Slaget p. Kolberger Heide S. 43.
[3]) Modtaget paa Kronborg 11. Septbr.

Side 421 (Reference til forrige side: Side 420)
Brev 497

Rentemeisterne skall sende Halfftriissindtziitue Rosso-nobell op paa myt kammer, huorfor Ieg dennom hermed kuiitherer.
Køben haffuen den 13 Septembris Anno 1635.
Christian.

Udskritt: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 497.
Rentemestrene skal sende halvtredsindstyve (50) rosenobler op på mit kammer, hvorfor jeg dem hermed kvitterer.
København den 13. september år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 498/3 * 14. Septbr. 1635

Til Frederik Urne.

Han skal undersøge Broen ved Abrahamstrup. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Du skall begiffue dig henad Abrahamstrup och see, huad der fattis paa broen, som der giøris [1]), effterdi ieg fornemmer, att fogden och tømmermanden intett kand forligis derom, huorledis dend skall flies; Offuertømmer-manden [2]) skall møde dig der i morgen. Børnehusett dend 14 Septembris Anno 1635 [3]).

oversæt: 498.
Han skal undersøge broen ved Abrahamstrup. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.
Du skal begive dig hen ad Abrahamstrup og se, hvad der fattes på broen, som der gøres [1]), efterdi jeg fornemmer, at fogeden og tømmermanden intet kan forliges derom, hvorledes den skal flis (istandsættes); overtømmermanden [2]) skal møde dig der i morgen. Børnehuset den 14. september år 1635 [3]).

Brev 499/3 * 16. Septbr. 1635

Til Tømmermanden Esaias Fleischer.
Om Fyrredeler, som skulle forskaffes til den Tømmermand, som arbejder i Proviantgaarden. — Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.

Den tømmermand, Som arbeiider y Prouyandtgarden, Skall aff godtfriid Myckelssøn [4]) forskaffiis thu tylther lande [5]) fiir deler.
Køben: den 16 Septem: Anno 1635.

oversæt:
Den tømmermand, som arbejder i Proviantgården, skal af Godtfred Mikkelsen [4]) forskaffes to tylvter lange [5]) fyrreplanker.

København den 16. september år 1635.

[1]) Jvfr. ovfr. S. 369 og Brevet af 19. Sept.
[2]) Hans Ahnemøller.
[3]) Modtaget paa Kronborg 14. Septbr.
[4]) Materialskriver paa Bremerholm.
[5]) ɔ: lange.

Side 422

Brev 500/3 * 19. Septbr. 1635

Til Frederik Urne.
Befaling angaaende Broen ved Abrahamstrup Skov. Han skal undersøge en Beskyldning for Utugt mod en Præst i hans Len. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Wdaff din skriffuelse, mig aff M: hans Anemøller till-stillet. haffuer ieg leiligheden om dend broe ued Abramstrups skou fornummet, med huilcken broe ded skall forholdis, efftersom een gang forordnet er. Och effterdi her sigis, at een Præst udi dit lehn, ued naffn h: Antonius [1]), skall aff een bonde uerret Sigted for itt quindfolck, huorfra Samme bonde siden skall vere gangen, mueligt for skenck och gaffue skyld, da skalldu om Samme leiligheed inqvirere, effterdi samme Præst for lige saadan sag kom fra Sitt første kald. Paa Ladegaarden uden for Kiøbenhaffn dend 19 Septembris Anno 1635 [2]).

oversæt: 500.

Ud af din skrivelse, mig af M. Hans Ahnemøller tilstillet, haver jeg lejligheden om den bro ved Abrahamstrups skov fornummet (erfarede), med hvilken bro det skal forholdes, eftersom det én gang forordnet er. Og efterdi her siges, at en præst udi dit len, ved navn hr. Antonius [1]), skal af en bonde være sigtet for et kvindfolk, hvorfra samme bonde siden skal være gået fra, muligt for skænk og gaves skyld, da skal du om samme lejlighed inkvirere (undersøge), efterdi samme præst for lige sådan sag kom fra sit første kald. På ladegården uden for København den 19. september år 1635 [2].

Brev 501/3 * 21. Septbr. 1635

Til Rentemestrene.
Om 10 Rosenobler, som Iver Vind paa Kongens Vegne skal give Christian Weiners Brud. — Rentek. Ark., Bilag t. Rentemestr. Regnsk. 1635—36.

[1]) Formodentlig Antonius Hermansen, Sognepræst i Hjørlunde (ved Slangerup). „For hans usædelige Forhold til en Kone i Sognet blev han sat fra Embedet 1630“, hedder det hos E. Carstensen, Hjørlunde Sogns Historie S. 25; men om dette Aarstal er rigtigt, kan vel være tvivlsomt, da Gudmand Svendsen, som formentlig blev hans Efterfølger, først skal have overtaget Embedet 1636 (Wiberg, Alm. dansk Præstehist. I, 643, hvor Ant. Hermansen slet ikke nævnes). 1621 var Antonius Hermansen bleven antagen som Kapellan hos den tydske Feltpræst (Ny kirkehist. Saml. III, 153); men hvilket Kald han senere havde faaet, før han kom til Hjørlunde, vides ikke.
[2]) Modtaget paa Kronborg 20. Septbr.

Side 423 (Reference til forrige side: Side 422)
Brev 501

Renthemeisterne skall tilstille Iffuer wiind [1]) ty Rosso-nobell, Som hand paa myne wegne skall giiffue Christian weiiners [2]) Brud [3]).
Køben: den 21 Septem: Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

oversæt: 501.
Rentemestrene skal tilstille Iver Vind [1]) ti rosenobler, som han på mine vegne skal give Christian Weiners [2]) brud [3]).
København den 21. september år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 502/3 * 26. Septbr. 1635

Til Rentemestrene.
Jørgen von Delden skal sørge for de Varer, som skulle indskibes i St. Anna. Hvis Kommandanten i Børnehuset eller M. Hans Ahnemøller trænger til Folk under Kongens Fraværelse i Skaane, skal der skaffes dem saadanne. Efter sin Tilbagekomst vil Kongen holde Hof paa Frederiksborg en Tid lang. — Kgl. Bibl.

I skall beskeiide Iørgen von dellen tiill Eder Och tale med hannem, att hand tager sig dii waare an, Som skiibis ind y S: Anna [4]), ty att bye lenger dermed ded er ingen Raad. Saframdt commendanten y Børnehussid eller M: hans Ohnemøller kan behøffue nogiid folck udi myn frauerralsse, daa skall dy Skaffiis dennom.
Naar gud uyl, ieg kommer fraa Skane igen [5]), daa achter ieg, Nest gudtz hiielp, att holle hoff heer en tiidlang,

oversæt: 502. 26. Septbr. 1635. Til Rentemestrene.
Jørgen von Delden skal sørge for de varer, som skulle indskibes i St. Anna. Hvis kommandanten i Børnehuset eller M. Hans Ahnemøller trænger til folk under Kongens fraværelse i Skåne, skal der skaffes dem sådanne. Efter sin tilbagekomst vil Kongen holde hof på Frederiksborg en tid lang. — Kgl. Bibl.
I skal beskikke Jørgen von Delden til jer og tale med ham, at han tager sig de varer an, som skibes ind i St. Anna [4]), thi at bie længere dermed, det er der ingen råd for. Såfremt kommandanten i Børnehuset eller M. Hans Ahnemøller kan behøve noget folk udi min fraværelse, da skal de skaffes dem.
Når Gud vil, jeg kommer fra Skåne igen [5]), da agter jeg, næst Guds hjælp, at holde hof her en tid lang,

[1]) Iver Vind, f. 1590, øverste Sekretær i det danske Kancelli 1626—45, † 1658.
[2]) Christian Weiner ell. Weimar, Sekretær i det tydske Kancelli siden 1629, ægtede 1635 Margrete Vibe, en Søster til Residenten i Sverig Peder Vibe. Dsk. Mag. I, 177. V, 204. Engelstoft, Fragmenter om Rasm. Brochmans Rectorat 1658 og 1659 (Progr. 1803) S. 1. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 167. Genealogisk og biographisk Archiv, Stamt. ov. Fam. Vibe. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 282. Hist. Tidsskr. 4. R. V, 388.
[3]) Vedlagt Bevis fra Iver Vind til Torpegaard, dat. 21. Sept. 1635, for at have modtaget af Rentemestrene 10 Rosenobler, som han skal tilstille Christian Weimars Brud.
[4]) Se S. 329.
[5]) Kongen rejste den følgende Dag, 27. Septbr., til Skaane og blev der til d. 29. Nyerup, Mag. f. Rejseiagttag. IV, 570 .

Side 424 (Reference til forrige side: Side 423) 502

huorfor der skall sendis hiid, huissom dertiil fornøden gørris for ded første, med En Rustuogen eller thu.
Frede: den 26 7tem: Anno 1635.
Christian.

Udskritt: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 502. 26. Septbr. 1635. Til Rentemestrene.
hvorfor der skal sendes hid, hvad som dertil fornødent gøres for det første, med en rustvogn eller to.
Frederiksborg den 26. september år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 503/3 * 26. Septbr. 1635

Til Rentemestrene.
De Penge, som ere i Sundtoldkisten, ere lagte til Side for at bruges, naar St. Anna kommer til Helsingør. Der skal med al Flid drives paa Ladningen af det nævnte Skib. — Kgl. Bibl.

Siiden Ieg skreff Eder tiil ydag fraa frederigsborg, daa waar Ieg paa tolboden heer Och tellede pengen, som fantiis y tolkisten, Som befantiis y daler Och Rossonobell femten tussind daler, huilcke penning Erre Saat udi En kyste a part, huorudi dy skall forbliiffue, indtiill gud uyll at S: Anna kommer heer paa Strømmen.
Imidlertiid ieg inted kan uerre tilstede, daa skall y med all fliid dryffue paa werckiid, att Samme Skiib bliiffuer laad, Saatt did med gudtz hiielp kan bliiffue ferdig tiill den bestemmede tiid.
Croneborrig den 26 7tem: Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

oversæt: 503.
De penge, som er i sundtoldkisten, er lagt til side for at bruges, når St. Anna kommer til Helsingør. Der skal med al flid drives på ladningen af det nævnte skib. — Kgl. Bibl.
Siden jeg skrev til jer i dag fra Frederiksborg, da var jeg på toldboden her og talte pengene, som fandtes i toldkisten, som befandtes i daler og rosenobler femten tusind daler, hvilke penge er sat udi en kiste for sig (a part), hvorudi de skal forblive, indtil Gud vil at St. Anna kommer her på Strømmen (Øresund).
Imidlertid jeg intet kan være til stede, da skal I med al flid drive på værket, at samme skib bliver ladet, så at det med Guds hjælp kan blive færdigt til den bestemte tid.
Kronborg den 26. september år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 504/3 * 27. (?) Septbr. 1635

Til Frederik Frederik Günther.
Kongen sender ham en Kopi af sin Svarskrivelse til Kejseren og giver ham forskjellige Meddelelser eller Ordrer i Chifre. — Geh. Ark.

Side 425
Brev 504 fortsat

Aus den beiiilagen Erfahrestu, was dem keysser auff sein schreiben, deiine Replica betreffende, geandtvorted habe [1]).
248. 350. 460. 64. 25. 37. 22. 250. 260. 13. 43. 46. 57. 460. 400. 9. 10. 26. 35. 32. 37. 18. 26. 500. 600. 540. 62. 63. 29. 35. 30. 24. 33. 21. 16. 33. 29. 17. 33. 13. 41. 42. 61. 81. 8. 9. 10. 14. 18. 30. 35. 17. 35. 33. 35. 25. 600. 607. 62. 34. 37. 22. 33. 21. 600. 504. 13. 41. 42. 61. 50. 60. 48. 38. 54. 43. 62. 34. 33. 21. 2. 15. 29. 22. 22. 33. 500. 560. 402. 8. 25. 35. 26. 27. 37. 31. 36. 9. 32. 29. 20. 35. 14. 18. 29. 25. 14. 37. 32. 29. 17. 22. 35. 25. 32. 19. 400. 800. 64. 34. 37. 15. 33. 21. 29. 33. 21. 15. 29. 35. 30. 34. 37. 21. 24. 15. 17. 700. 400. 13. 50. 54. 44. 42. 61. 46. 46. 42. 61. 45. 42. 55. 55. 42. Dass habe Ich diir fuhr dissem wissen lassen, Aber biis Dato niit Erfahren können, Ob sodane meiine Resolution diir seii zu handen gekommen.
Kopenhagen den 27 7tem: Anno 1635 [2])
Christian.

Udskrift: A M: M: gunther.

oversæt: 504.
Af bilagene erfarer du, hvad jeg har svaret kejseren på hans skrivelse angående din replik [1]).
[Chifre]
Dette har jeg ladet dig vide forleden, men har indtil dato intet kunnet erfare, om en sådan min resolution er kommet dig til hånde.
København den 27. september år 1635 [2])
Christian.
Udskrift: Til min med-tjener Günther.

Brev 505/3 * 29. Septbr. 1635

Til Frederik Urne.
Han skal tage over til Kronborg og sørge for, at alle Rustvognene sendes til Hørsholm til Transport af Tørv. Ligeledes — Kgl. Bibl.

[1]) Frederik Günther havde 17. Juli tilbudt Kejseren Christian IV's fortsatte Mægling til Opnaaelse af en almindelig Fred og ved denne Lejlighed delvis angrebet Pragerfreden (Wiederlegung des jüngst ausskommenen Schwedischen Manifestes, 1644, Fol. Hij — Hiiij). Kejseren blev fortørnet herover og forlangte af Günther, at han skulde udlevere sin Instrux; da han nægtede dette, henvendte Kejseren sig i en Skrivelse af 1. Septbr. til Christian IV med Beklagelse over det skete. Kongen svarede 25. Septbr. med at udtale sin Glæde over Freden, men tillige sin Mangel paa Tillid til, at den vilde være tilstrækkelig, og han fornyede derfor sit Tilbud om Mægling (Geh. Ark., Overretssark., Stater og Regenter i Europa Nr. 18).
[2]) Brevets Datering maa være urigtig, da Kongen paa denne Dag ikke var i Kjøbenhavn, men tog fra Kronborg til Helsing-

Side 426
Brev 505 forsat

skal han faa at vide, hvorfor Byfogeden i Helsingør ikke har haft Baade liggende til Kongens Folk den foregaaende Aften; hvis Fejlen er Færgemændenes, skulle de efterhaanden alle sættes paa Træhesten. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Du skalltt begiffue dig offuer till Chroneborgh igien och Strax haffue bud hen till wognmesteren [1]), at hand i morgen skall komme hen till hørsholm och tage alle Rust- uognene med sig, saa och saa meget høe och haffre, som hestene paa een nattz tid kand behøffue, Saa och de Lerrittz- tecken, som Sidst bleff giort till Rustuognene till at haffue offuer tørffuen. Du skalltt ochsaa Strax lade udsee dend neste wey fra tørffuemosen neder till St[r]anden, indtill der bliffuer giort anordning paa dend, som sidst bleff ud- seett. Ieg fornemmer, att mitt folck ingen baade haffuer kunde bekommett i afftis, huorfor du skalltt erfare, huorfor at byfogden intett haffuer hafft dennom liggendis till rede till mit folck, effterdi hand wiste, att de vare paa weyen och skulde heroffuer. Saa fremt att byfogden intett haffuer kundett faaett dennom fatt, saa skall du lade sette alle ferremendene effter handen paa hesten [2]), skulde dett endda intett skee førend Aar och dag dereffter. Helsing- borgh dend 29 Septembris Anno 1635 [3]).

oversæt: 505.
skal han få at vide, hvorfor byfogeden i Helsingør ikke har haft både liggende til Kongens folk den foregående aften; hvis fejlen er færgemændenes, skulle de efterhånden alle sættes på træhesten. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.
Du skal begive dig over til Kronborg igen og straks have bud hen til vognmesteren [1]), at han i morgen skal komme hen til Hørsholm og tage alle rustvognene med sig, så og så meget hø og havre, som hestene på én nats tid kan behøve, så og de lærredsdækker, som sidst blev gjort til rustvognene til at have over tørven. Du skal også straks lade udse den nærmeste vej fra tørvemosen ned til stranden, indtil der bliver gjort anordning på den, som sidst blev udset. Jeg fornemmer, at mit folk ingen både haver kunnet bekomme i aftes, hvorfor du skal erfare, hvorfor at byfogeden intet haver haft dem liggende til rede til mit folk, efterdi han vidste, at de var på vejen og skulle herover. Såfremt at byfogeden intet haver kunnet fået dem fat, så skal du lade sætte alle færgemændene efterhånden på hesten (træhesten) [2]), skulle det endda intet ske førend år og dag derefter. Helsingborg den 29. september år 1635 [3]).

Brev 506/3 * 8. Oktbr. 1635

Til Frederik Urne.
Han skal lade brænde Kul i Abrahamstrup Skov og i den store Dyrehave ved Frederiksborg til Brug i Kjøbenhavn og paa Frederiksborg. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

---

borg. Sandsynligvis har Kongen skrevet et urigtigt Daterings- sted. I Følge Fr. Günthers Paategning modtaget han Brevet i Wien 2/12 Novbr.
[1]) Terkild Christensen.
[2]) Om Træhestens Brug paa Fæstningerne jvfr. Blom, Kristian den Fjerdes Artilleri S. 13. Se desuden i Almindelighed om dette Straffemiddel Nordisk Univers. Tidsskr. VI, 3, 98.
[3]) Modtaget samme Sted og Dag.

Side 427
Brev 506/ fortsat fra 426

Du skaltt, dett første mueligt er, lade brende een anseenlig hob kull paa Abrahamstrup skoff, som siden derfra kand føris till wandz henad Kiøbenhaffn. Och naer kullene ere brendte, da skall du lade Admiralen paa holmen [1]) ded vide, att hand Sender Skib derhen, som dennom hendter. Wdi dend Store Dyrhaffue skall ochsaa brendis kull, som mand her och paa Rosenborgh daglig kand bruge. Frederichsborgh den 8 Octobris Anno 1635 [2]).

oversæt: 506. 8. Oktbr. 1635.

Til Frederik Urne.
Du skal, det første muligt er, lade brænde en anselig hob kul på Abrahamstrup skov, som siden derfra kan føres til vands hen ad København. Og når kullene er brændte, da skal du lade admiralen på Holmen [1]) det vide, at han sender skib derhen, som dem henter. Udi den store dyrehave skal også brændes kul, som man her og på Rosenborg daglig kan bruge. Frederiksborg den 8. oktober år 1635 [2]).

Brev 507/3 * 9. Oktbr. 1635

Til Frederik Urne.
Han skal afskedige begge de Toldskrivere, som have begaaet en Forseelse med en Toldseddel. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Effterdi mand erfarer, att de Toldskriffuere, som vare Cammerader, der dend Toldseddell, omtuistis [3]), bleff udgiffuen, intett vill bekiende, hoes huem forseelsen veret haffuer, da saa fremt de formener, deraff sig att haffue nogen Reputation, att de begge ere lige gode udi samme forseelse, da skall du Strax ochsaa dennom begge affskaffe [4]). Frederichsborgh dend 9 Octobris 1635 [5]).

oversæt: 507. 9. Oktbr. 1635. Til Frederik Urne.
Han skal afskedige begge de toldskrivere, som have begået en forseelse med en toldseddel. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Efterdi man erfarer, at de toldskrivere, som var kammerater, da den toldseddel, som omtvistes [3]), blev udgivet, intet vil bekende, hos hvem forseelsen været haver, da såfremt de mener, deraf sig at have nogen reputation, at de begge er lige gode udi samme forseelse, da skal du straks også dem begge afskedige [4]). Frederiksborg den 9. oktober 1635 [5]).

Brev 508/3 * 9. Oktbr. 1635

Til Vinskjænken Morten Sorg.
Han skal sende to Tønder tydsk Øl til Frederiksborg. — Rentek Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.

---

[1]) Erik Ottesen Orning.
[2]) Modtaget samme Sted og Dag.
[3]) ɔ: som omtvistes.
[4]) I Sundtoldregnskaberne omtales kun, at Toldskriveren Niels Knudsen fik „Forlov“ paa Toldboden i Midten af Oktober. Jvfr. for øvrigt Brevet Nr. 486.
[5]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

Side 428
Brev 508/forsd

Wynskencken paa københaffuen skall y morgen Med En postuogen Sende thu tønder tystøll tiill frederigsborre.
Rossenborg den 9 Octobris Anno 1635.
Christian [1]).

oversæt: 508. 9. Oktbr. 1635. Til Vinskænken Morten Sorg.
Vinskænken på København skal i morgen med en postvogn sende to tønder tysk øl til Frederiksborg. Rosenborg den 9. oktober år 1635. Christian [1]).

Brev 509/3 * 10. Oktbr. 1635

Til Vinskjænken Morten Sorg.
Ordre om Vin, der skal skaffes til Rosenborg. — Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.

Wynskencken Paa køben: skall y affthen skaffe En flaske med wiin herud Och y morgen En amme Riinsk wiin.
Rossenborg den 10 Octobris Anno 1635.
Christian.

oversæt: 509. 10. Oktbr. 1635. Til Vinskænken Morten Sorg.
Ordre om vin, der skal skaffes til Rosenborg. — Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.
Vinskænken på København skal i aften skaffe en flaske med vin herud og i morgen en amme (mål for vin) rhinskvin. Rosenborg den 10. oktober år 1635. Christian.

Brev 510/3 * 11. Oktbr. 1635

Til Frederik Urne.
Han skal lade Kongen vide, hvorledes det gaar med Kaspar Finckes Sag, og hvad det blev til med Toldskriverne. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Efftersom denne breffuiser [2]) beretter, att der skall gaa widnisbyrd i morgen i hans Sag, da skalltt du vere
oversæt: 510. 11. Oktbr. 1635. Til Frederik Urne.
Eftersom denne brevviser [2]) beretter, at der skal gå vidnesbyrd i morgen i hans sag, da skal du være

[1]) Nedenunder læses (skrevet med en fremmed Haand): „Att Hinnrich Bischop lader were følgagtig paa denne Sedell, som hen schall forschickes thill Frederichsborg, Rostocker øell Tou tønder. Haffniæ den 10 8bris Anno 1635. Martin Sorg. Eigen Handt." — Henrik Biskop var Borger i Kjøbenhavn. 27. Juli 1638 fik han Tilladelse til at indbyde Flere til sit Bryllup, end han efter Forordningen maatte (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 185; jvfr. III, 239). Han havde, som det fremgaar af Rentemestr. Regnsk., Leverancer til Hoffets Brug, bl. A. af Uld og Øl.
[2]) Af en Randbemærkning i Kopibogen erfares hans Navn: Kaspar Fincke (vel Klejnsmeden af dette Navn, se S. 91).

Side 429
Brev 510/ fortsat.

derhoes och anhøre, huorledis det gaaer aff, och lade mig det vide, Saa och huorledis dett gick aff med de told- skriffuere. Frederichsborgh dend 11 Octobris Anno 1635 [1]).

oversæt: 510. forsat:
derhos og anhøre, hvorledes det går af, og lade mig det vide, så og hvorledes det gik af med toldskriverne. Frederiksborg den 11. oktober år 1635 [1]).

Brev 511/3 * 11. Oktbr. 1635

Til Frederik Urne.
Om Forandringer i nogle Malerier, som ere komme fra Holland til Kronborg. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

De Støcker, som kom sidst aff holland, huorudi de børn ere malede, som haffuer de naffne i henderne, skall saa uiit forandris, At det første skall haffue i handen min herrefaders och Frue moders Naffn, saa som det alleuegne Staaer der paa huset [2]), det andet mit Naffn, det tredie min gemahl saligs Naffn, Och det fierde Prindzens och hans gemahls Naffn. Frederichsborgh dend 11 Octobris Anno 1635 [3]).

oversæt: 511. 11. Oktbr. 1635.
Til Frederik Urne.
Om forandringer i nogle malerier, som er kommet fra Holland til Kronborg. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.
De stykker, som kom sidst af Holland, hvorudi de børn er malede, som haver de navne i hænderne, skal så vidt forandres, at det første skal have i hånden min herrefaders og frue moders navn, således som det alle vegne står der på huset [2]), det andet mit navn, det tredje min salige gemals navn, og det fjerde prinsens og hans gemals navn. Frederiksborg den 11. oktober år 1635 [3]).

Brev 512/3 * 13. Oktbr. 1635

Til Oluf Brockenhuus.
Frederik Urne og Jægermesteren skulle sørge for Udbedring af Gjærdet om den store Dyrehave ved Frederiksborg. — Kgl. Bibl.

Frederich wrne med Iegermeisteren [4]) Skall tiil siig tage En tømmermand Och En Steensetter Och besiichtige den Store dyrehaffue ued frederigsborrig, huad derpaa kan fattis, at geerdiid ycke er saaledis, at dyrene derudi kan holliis, Och optegne, huor mange Egiistolper, som Lech- terne ygennom dragen Er, fattis, Item huor mange Lechter der uyl tiill at forbedre Samme geerde med, Saoch huor mange tussind Enneber Stager dertiil behøffuis geerdid

oversæt: 512**.**
Til Oluf Brockenhuus.
Frederik Urne og jægermesteren skulle sørge for udbedring af gærdet om den store dyrehave ved Frederiksborg. — Kgl. Bibl.

Frederik Urne med jægermesteren [4]) skal til sig tage en tømmermand og en stensætter og besigtige den store dyrehave ved Frederiksborg, hvad derpå kan fattes, at gærdet ikke er således, at dyrene derudi kan holdes, og optegne, hvor mange egestolper, som lægterne igennem dragne er, der fattes, ligeså (item) hvor mange lægter der vil til at forbedre samme gærde med, så og hvor mange tusind enebærstager dertil behøves gærdet

[1]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.
[2]) Kronborg?
[3]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.
[4]) Otto v. Termo.

Brev 512 fortsat

paa den maaner att lucke med Enneber Stager, Som ded tilforn med Elle Riis luckt waar.
Friderich wrne skall ochsaa gørre anordning, at Stenger-diid y Siig Siieluer bliiffuer ferdigdt giiordt der, som ded Er Neederfallen. Dy Pladtzer, som ingen Stengerder for Moradtzens blødhedtz skiild kan Settis, Skall med tømmer gørris teedt.
Friderigsborg den 13 8tobris Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Oluff Brockenhus [1]) tiill hande.

oversæt: 512. forsat:
på den måde at lukke med enebærstager, som det tilforn med elle-ris lukket var.
Frederik Urne skal også gøre anordning, at stengærdet i sig selv bliver færdigt gjort der, hvor det er nedfaldet. De pladser, som ingen stengærder for moradsens blødheds skyld kan sættes, skal med tømmer gøres tæt.
Frederiksborg den 13. oktober år 1635. Christian.
Udskrift: Oluf Brockenhuus [1]) til hånde.

Brev 513/3 * 15. Oktbr. 1635

Til Rentemestrene.
Ordre om Vintertøj til Hertug Hans og Grev Valdemar Christian. — Kgl. Bibl.

Der skall tagiis vd y kramboden tøy tiil wynterkleder for H: hans [2]) Och greff woldemar med, huiis dertiill fo[r]nøden Er, Saoch tiil d[r]engen, som huos dennom Er.
Rossenborg den 15 Octobris Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

oversæt: 513.
Der skal tages ud i kramboden tøj til vinterklæder for hr. Hans [2]) og grev Valdemar med, hvis (hvad) dertil fornødent er, så og til drengen, som hos dem er.
Rosenborg den 15. oktober år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

[1]) Om Oluf Brockenhuus, Søn af Frands B., f. 1611 † 1672, se Engelstofts Biografi i Hist. Tidsskr. 4. R. IV, 448 ff. V, 216. Brevet er en Ordre til ham som Sekretær i Kancelliet om at udfærdige en Befaling til Frederik Urne og Otto v. Termo. Kancellibrevet til disse, ogsaa af 13. Oktbr. og af Indhold som Kongens, findes i Sjæll. Tegn. XXV, 466.
[2]) Hertug Johan, Søn af Hertug Philip af Glücksborg, født 23. Juli 1625. Han kom 1639 til Sorø Akademi og døde paa Koldinghus 4. Dec. 1640 (Pontoppidan, Marm. Dan. II, 33. Tauber, Udsigt over Sorøe Academies Forfatn. S. XXXVII). Hos Krogh, Beiträge zur älteren Geschichte des Hauses Holstein-Sonderburg S. 81, hedder det, at han var adopteret af Christian IV.

Side 431

Brev 514/3 * 16. Oktbr. 1635

Til Rentemestrene.

De skulle tilstille Kammerskriveren to Rosenobler, som han paa Kongens Vegne skal give Vognmesteren til Bryllupsgave. — Rentek. Ark., Bilag t. Rentemestr. Regnsk. 1635—36.

Rentemeisterne skall tilstille kammerskriiffueren thu Rossonobell Och hannem befahle, at hand samme Rosso-nobell wogenmeiisteren [1]) till hans Brillup Skall Paa myne uegne præsenterę [2]).
Rossenborg den 16 8to: Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 514. 16. Oktbr. 1635. Til Rentemestrene.
Rentemestrene skal tilstille kammerskriveren to rosenobler og befale ham, at han samme rosenobler skal præsentere vognmesteren [1]) til hans bryllup på mine vegne [2]).
Rosenborg den 16. oktober (8to) år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 515/3 * 17. Oktbr. 1635

Til Rentemestrene.
Kongen klager over den Haandværker, som bygger paa Valkemøllen i Kjøbenhavn, fordi Vandkraften ikke kan benyttes. Han skal derfor sættes i Jern paa Holmen, og Hans Ahnemøller, der ikke har gjort Kongen opmærksom paa Fejlen, skal sættes i Blaataarn. — Kgl. Bibl.

Igaar, der Ieg skiiltis fraa Eder y wester Mølle [3]), da tenckte ieg paa walckmøllen [4]), som driiffuis med heste, Och befandt miig at uerre saa Riitersk bedragen aff den kompan, som bigger pa Samme mølle, som ieg endnu

oversæt: 515.
I går, da jeg skiltes fra jer i Vester Mølle [3]), da tænkte jeg på valkemøllen [4]), som drives med heste, og befandt mig at være så gement (ritersk) bedraget af den kompan (fyr), som bygger på samme mølle, som jeg endnu

[1]) Terkild Christensen. Hans Bryllup stod d. 18. Oktbr. (Kronborg Lens Regnsk.).
[2]) Vedlagt findes en Kvittering, dat. 17. Okt. 1635, af Henrik Müller, Kongens Kammerskriver, for Modtagelsen af 2 Rosenobler, som han skal levere til Vognmesterens Bryllup udi Helsingør.
[3]) Jvfr. om Vandmøllen ved Vesterport Nielsen, Kjøbenh. Diplom. III, 161 og Kongens egh. Brev af 22. Oktbr. 1635. Kongen var d. 16. Oktbr. rejst fra Kjøbenhavn til Frederiksborg. Nyerup, Mag. f. Rejseiagt. IV, 571.
[4]) Valkemøllen laa ved Vandkunsten i Kjøbenhavn. Jvfr. S. 232.

Side 432
Brev 515/ fortsat fra 431

inted haffuer uerrid, ymens ieg haffuer uerrid tiil, Ided at hand giiorde miig uyss, at werckiid Saledis uaar anlagdt, at ded vdaff wandiid kunde haffue hiielp, Naar der uaar vand, Och nu bliiffuer Ieg først uaar, at kummen med Stamperne, som werckiid skall gørre, Er anlagdt paa den wrette Siide, saat wandiid ingen hiielp kan gørre. Huorfor y skall lade tage den Skeelm och lade hannem Slaa y Iern paa holmen, huor hand skall gaa, Indtiill hanss lauss brødre skaffer miig Møllen, Som den bør att uerre, Och lade sette M: hans Ohnemøller y ded Blaa tarn indtiill wiider beskeen. Tii om Ieg endskøndt mueligdt icke megiid haffuer taaliid med hannem om samme werck, daa haffuer

hand dog uiist, at ded waar myn mening, Och att ded kunde Skee. Dertilmed Om Ieg endskøndt sliigdt inted haffde achtiid, daa burde hand som en Suoren Offuertømmermand at haffue giiffuid miig sliigdt tiil kende, Att den commoditet der waar at finde.
Frederigsborrig den 17 Octo: Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 515 fortsat
intet haver været, imens jeg haver været til, idet at han gjorde mig vis på, at værket således var anlagt, at det ud af vandet kunne have hjælp, når der var vand. Og nu bliver jeg først var, at kummen med stamperne, som værket skal gøre, er anlagt på den urette side, så at vandet ingen hjælp kan gøre. Hvorfor I skal lade tage den skælm og lade ham slå i jern på Holmen, hvor han skal gå, indtil hans løsbrødre skaffer mig møllen, som den bør at være, og lade sætte m. Hans Ahnemøller i det Blåtårn indtil videre besked. Thi om jeg endskønt muligt ikke meget haver talt med ham om samme værk, da haver han dog vidst, at det var min mening, og at det kunne ske. Dertilmed om jeg endskønt sligt intet havde agtet, da burde han som en svoren overtømmermand at have givet mig sligt til kende, at den kommoditet (bekvemmelighed) der var at finde.
Frederiksborg den 17. oktober år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 516/3 * 19. Oktbr. 1635

Til Frederik Urne.
Ordre om forskjellige Udbetalinger af Sundtolden. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Disse effterskreffne Poster skall nu Strax aff Tolden udi Sundet betalis:
Resten aff dett Spanske læder 297
Resten aff de malede Støcker 1500
Resten aff fiskeredskab 929
Morten weguiser [1]) paa regenskab 1000
rix daler.
Chroneborgh dend 19 Octobris Anno 1635 [2]).

oversæt: 516. 19. Oktbr. 1635. Til Frederik Urne.
Ordre om forskellige udbetalinger af Sundtolden. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.
Disse efterskrevne poster skal nu straks af tolden udi Sundet betales:
Resten af det spanske læder 297
Resten af de malede stykker 1500
Resten af fiskeredskab 929
Morten Vejviser [1]) på regnskab 1000
rigsdaler.
Kronborg den 19. oktober år 1635 [2]).

[1]) Jvfr. S. 57.
[2]) Modtaget samme Sted og Dag.

Side 433

Brev 517/3 * 20. Oktbr. 1635

Til Frederik Urne.
Ordre om at udtage 10 Tømmer Zobelskind af dem, som ere ankomne i Sundet, til Kongens Brug. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Aff de Sabeler [1]), som ere ankommen i Sundet och indsat i Tolden for 60 daler, skall tagis till mit behoff 10 tømmer och Strax betalis och forskickis henad Kiøben- haffn till Slodzfogden. Croncborgh dend 20 Octobris Anno 1635 [2])

oversæt: 517. Af de zobelskind (sabeler) [1]), som er ankommet i Sundet og indsat i tolden for 60 daler, skal tages til mit behov 10 tømmer og straks betales og forskikkes hen ad København til slotsfogeden. Kronborg den 20. oktober år 1635 [2]).

Brev 518/3 * 22. Oktbr. 1635

Til Rentemestrene.
Optegnelse om forskjellige Arbejder, der skulle udføres paa Møllen ved Vesterport i Kjøbenhavn. — Kgl. Bibl. [3])

Huorledis Møllen ued westerpordt skall Ordineris Och fliies.

1. Møllebedid skall saledis anleggis, at Man kan ma- geliigen føre dii fulle Secke med Meell paa uognen, saat man dem inted behoffuer att berre neder fraa møllebettiid.
2. Paa gaulen vdtiil gaaden skal gørris En kuyst, At man derygennom kan bringe kornid op paa lofftiid, Paded man inted mehre skal føre kornid y Møllen Och siiden ded berre op tiil kuernen, menss lade ded løbe Neder paa kuernen.
3. Lofftiid offuer Møllen Skall saaledis leggis, fliies Och foruaaris, Att Prouiandt skriiffueren derpaa [4]) haffue liggen (!) saa megiid korn, som tørrid Er, Som samme lofft kan taale. Sperrid paa samme Mølle skall bekledis paa siiderne, Saat paa lofftiid mengden aff kornid kan leggis.
4.

oversæt: 518.
Hvorledes møllen ved Vesterport skal ordnes og indrettes.

1. Møllebedet skal således anlægges, at man kan mageligt føre de fulde sække med mel på vognen, så at man dem intet behøver at bære ned fra møllebedet.
2. På gavlen ud til gaden skal gøres en kvist, at man derigennem kan bringe kornet op på loftet, på det man intet mere skal føre kornet i møllen og siden bære det op til kværnen, men lade det løbe ned på kværnen.
3. Loftet over møllen skal således lægges, indrettes og forvares, at proviantskriveren derpå [4]) kan have liggende så meget korn, som tørt er, som samme loft kan tåle. Spærrerne på samme mølle skal beklædes på siderne, så at på loftet mængden af kornet kan lægges.

[1]) ɔ: Zobelskind.
[2]) Modtaget samme Sted og Dag.
[3]) Denne Optegnelse ligger indeni Brevet Nr. 519.
[4]) Her mangler Ordet: kan.

Side 434 Brev 518/ fortsat 433

4. Porterne pa møllen skall forhøiies Offuentil Och med Nyt tømmer yndenudi fliies Och med Nii hengsell och lasse forsørgiis.
5. Pladtzen y gaarden Skall gørris Ieffn, Saat man Mageligen kan derpaa wende En Rustuogen.
6. Samme pladtz skall med Ett gaat Planckeuerck forsiinis, saat man der Indenfor kan haffue y friid, huad man haffuer.
7. Ded hus, som Er flyckiid Optil Møllen ued Porten udtill gaaden, skall Bordttagis, Paaded at man *Recta* kan køre udaff Møllen med laas [1]).
8. Esserom den 22 *Octo*: *Anno* 1635.
9. Christian.

oversæt: 518. Til Rentemestrene. 4. Portene på møllen skal forhøjes oven til og med nyt tømmer indeni indrettes og med nye hængsler og låse forsørges. 5. Pladsen i gården skal gøres jævn, så at man mageligt kan derpå vende en rustvogn. 6. Samme plads skal med et godt plankeværk forsynes, så at man der indenfor kan have i fred, hvad man haver. 7. Det hus, som er flyttet op til møllen ved porten ud til gaden, skal borttages, på det at man *recta* (direkte) kan køre ud af møllen med læs [1]). Esrum den 22. oktober år 1635. Christian.

Brev 519/3 * 22. Oktbr. 1635

Til Rentemestrene.

Kongen sender dem en Instrux angaaende forskjellige Arbejder paa Møllen ved Vesterport i Kjøbenhavn. Han klager over Hans Ahnemøllers Efterladenhed. — *Kgl. Bibl.*

Ieg sender Eder herhuoss En *desingnation* [2]), huorledis at Møllen ued westerpordt skall fliies, paded att ded inted skall gaa mig med den Som med walckemøllen. *M*: Hans Ohnemøller skal *demonstreris* hans Stoskab [3]), y ded att hand haffuer laadt tømmermenden forparthere Enderne aff Mølle axellerne, huoraff man kan haffue dy Skønniste Nauler, Som man begeehrer, Huilcke hand bør att skaffe tilstede Och laade dem begge paa dii Steeder, att dy kan tørris. Tømmer- menden haffuer dog hafft fordell Nock aff Spaanerne, at dy maa Retuell lade Enderne aff Mølaxellerne ligge. Naar man skall haffue En heeffuer Enten till krudmøllen Eller walck-

oversæt: 519. Jeg sender jer herhos en *designation* (fortegnelse) [2]), hvorledes møllen ved Vesterport skal indrettes, på det at det intet skal gå mig med den som med valkemøllen. M. Hans Ahnemøller skal demonstreres (foreholdes) hans stædighed (troskab) [3]), i det at han haver ladet tømmermanden forpartere (opdele) enderne af mølleakslerne, hvoraf man kan have de skønneste nagler, som man begærer, hvilke han bør at skaffe til stede og lade dem begge på de steder, at de kan tørres. Tømmermanden haver dog haft fordel nok af spånerne, at de må retvel lade enderne af mølleakslerne ligge. Når man skal have en hæver enten til krudtmøllen eller valke-

[1]) ɔ: Læs.
[2]) Se Nr. 518.
[3]) Mon Fejlskrift for: store Troskab?

Side 435
Brev 519 forsat fra 434

møllen, daa Skall man Sende Ett fornem Støcke tømmer dertiill. Wiill den fiine Mand inted haffue sliigdt y acht, daa Er dy Penning, hand faar, Ilde anlagdt.
Esserom den 22 Octobris Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 519
møllen, da skal man sende et fornemt stykke tømmer dertil. Vil den fine mand intet have sligt i agt, da er de penge, han får, ilde anlagt.
Esrum den 22. oktober år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 520/3 * 22. Oktbr. 1635

Til Frederik Urne.
Kaspar Fincke skal til Skipperen paa et Skib, som skal til Glückstadt, levere nogle Laase og Hængsler til Kongens Bolig dersteds. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Der kommer dend hamborger Priis [1]) i Sundet, som skall hen till Glygstad med fetallie till floden paa Elffuen, paa huilcket skib Caspar Fincke till Skipperen skall leffuere de laase och hengsell, som hører till mit Lossemendte Sammestedz. Der skall ochsaa tillstillis Skipperen een wiss Designation paa det, som hannom leffueris. Samme Skipper skall hoesføyede skriffuelse tillstillis. Esserom dend 22 Octobris Anno 1635 [2]).

oversæt: 520. 22. Oktbr. 1635. Til Frederik Urne.
Kaspar Fincke skal til skipperen på et skib, som skal til Glückstadt, levere nogle låse og hængsler til Kongens bolig dersteds. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.
Der kommer den hamborger pris (opbragt skib) [1]) i Sundet, som skal hen til Glückstadt med fetalie (proviant) til flåden på Elben, på hvilket skib Kaspar Fincke til skipperen skal levere de låse og hængsler, som hører til mit logis sammesteds. Der skal også tilstilles skipperen en vis designation (fortegnelse) på det, som ham leveres. Samme skipper skal hosføjede skrivelse tilstilles. Esrum den 22. oktober år 1635 [2]).

Brev 521/3 * 27. Oktbr. 1635

Til Rentemestrene.
Kongen giver dem forskjellige Ordrer om Transport af Fødevarer til Odense i Anledning af den forestaaende Herredag og Rigsraadsmøde. — Kgl. Bibl.

Eptherdi ded lacker flux hen imod herredagen, Som er berammid att Skulle Stande udi Othensee, Och man inted kan uyde, huor lenge att Riigens Raad bliiffuer der

oversæt: 521. 27.
Efterdi det lakker fluks hen imod herredagen, som er berammet at skulle stå udi Odense, og man intet kan vide, hvor længe at rigets råd bliver der

[1]) Herved maa forstaas et fra Hamborgerne taget Skib eller et i Sundt beslaglagt Skib, som har tilhørt hamborgske Kjøbmænd.
[2]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

Brev 521 forsat:

tiilsteede, Epther at herredagen Er offuerstanden, Daa skall y med køckenskriiffueren, Som nu y køben haffuer (!) Er [1]), gørre et Offuerslag paa, huissom der uiil fornøden gørris, Och Siiden dertiill forskaffe en Skude, som ded kan føre henad Suiinborre, Huorfra bønderne ded siiden kan føre henad Othensee, huortiill paa Chanseliid skall forferdigis en befahling tiill Lenssmanden.
Frederigsborrig den 27 8tobris Anno 1635.
Christian.

Der skall gørriiss faade y bøcker hussiid, som passer Iust paa Rustuognen for Och bag Och miit y uognen, Som kan uerre paa tree ammer wiin Och større, Om ded skee kan, Huorudi man kan føre uynen, Som paa Reiissen for- nøden gørris.

Udskritt: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: 521. firtsat oversæt:
til stede, efter at herredagen er overstået, da skal I med køkkenskriveren, som nu i København er [1]), gøre et overslag på, hvad som der vil fornødent gøres, og siden dertil forskaffe en skude, som det kan føre hen ad Svendborg, hvorfra bønderne det siden kan føre hen ad Odense, hvortil der på Kancelliet skal forfærdiges en befaling til lensmanden.
Frederiksborg den 27. oktober (8tobris) år 1635. Christian.
Der skal gøres fade i bøttehuset (bødkerhuset), som passer lige på rustvognen for og bag og midt i vognen, som kan være på tre ammer vin og større, om det ske kan, hvorudi man kan føre vinen, som på rejsen fornødent gøres.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 522/3 * 28. Oktbr. 1635

Til Rentemestrene.
I Anledning af Kronens forøgede Udgifter ønsker Kongen et Overslag over, hvad det vilde indbringe, naar alle Kronens Bønder gav 6 Daler i Stedet for Ægt og Arbejde, og Lensmændene fik en vis Sum Penge i Stedet for Avlen, som de have fri. — Kgl. Bibl.

Eptherdi kronen med mange adskiillige Och høiie vd- giiffter nu graueris wiider end y fordom tiider, Saat en fornemmer Oberster udi myn vngdom inted torde anmøde miig ded, som leg nu giiffuer En Musicant, huilckid saledis gaar tiil paa Reiien med alle dem, som Er y tiienisten, enten y den Ene eller anden bestilling, Huilckiid at Re- mediere med nogen Nii paaleg, yhuad ded neffnis kan, Ded Siinis miig inted at kunde haffue nogen genge, Eptherdi trafichen inted er Saa Stor, at ded kan drage nogiid.

oversæt: 522.
Efterdi kronen med mange adskillige og høje udgifter nu graveres (besværes) videre end i fordums tider, så at en fornem oberst i min ungdom intet turde anmode mig om det, som jeg nu giver en musikant, hvilket således går til på rejsen med alle dem, som er i tjenesten, enten i den ene eller anden bestilling, hvilket at remediere (afhjælpe) med noget nyt pålæg, hvad det end kan nævnes, det synes mig intet at kunne have nogen gang, efterdi trafikken intet er så stor, at det kan drage noget.

[1]) Saafremt hermed menes Kjøkkenskriveren paa Kjøbenhavns Slot, var hans Navn Niels Sørensen.

Side 437
Brev 522/ forsat

Huorfor y skall gørre et Offuerslag, huad ded kan bringe Ind, Naar alle kronens bønder giiffuer 6 daler for derris Echtt Och arbeiid, Och att lensmenden y Steeden for Aulen, dii haffuer frii, bekam en wiis Summa penning. Huad lensmenden y andre maader haffuer aff kronen, ded forbliiffuer dennom som tiilforn.
Frederigsborrig den 28 Octo: Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

oversæt: 522. forsat:
Hvorfor I skal gøre et overslag, hvad det kan bringe ind, når alle kronens bønder giver 6 daler for deres ægt og arbejde, og at lensmændene i stedet for avlen, de haver fri, fik en vis sum penge. Hvad lensmændene i andre måder haver af kronen, det forbliver dem som tilforn.
Frederiksborg den 28. oktober år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 523/3 * 31. Oktbr. 1635

Til Rentemestrene.
Kongen vil, at der skal forarbejdes lige saa meget Sølvtøj i Kjøbenhavn til Leonora Christina, som der blev forarbejdet til Sophie Elisabeth. — Kgl. Bibl.

Rentemeisterne Skall Erfahre, huad for Sølff der Er giiordt heer y Biien tiil myn datter Soffii Eliisabet, Och Eptherhanden laade gørre Saa megiid aff huer tiil Myn datter frøcken Eleenora kyrstina [1]).
Ieg meener, att faade Och taalercken bleff giiordt y hamborrig, dog Er Ieg inted wiiss derpaa.
Rossenborg den 31 8tobris Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

oversæt: 523.
.Rentemestrene skal erfare, hvad for sølv der er gjort her i byen til min datter Sophie Elisabeth, og efterhånden lade gøre så meget af hver til min datter frøken Leonora Christina [1]).
Jeg mener, at fade og tallerkener blev gjort i Hamborg, dog er jeg intet vis derpå.
Rosenborg den 31. oktober (8tobris) år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 524/3 * 7. Novbr. 1635

Til Frederik Günther.
Kongen sender ham Palle Rosenkrands's og Christoffer v. d. Lippes Erklæring om Enkedronning Sophies Inventarium; han beder ham give sig Underretning, saasnart der kommer Nogen til Kejseren for at forsvare hans Søster, Hertuginde Augusta. Endvidere giver han ham Meddelelse om Baudissins Nederlag ved Dømititz. — Geh. Ark.

[1]) I Anledning af hendes forestaaende Bryllup med Korfits Ulfeldt.

Side 438 (Reference til forrige side: Side 437)
Brev 524

Hiibei hastu H: Pallii Rossenkrandtz vndt D: von der lippen aussage, der fraumutter Seliigen Nachgelassenes Inuentarium betreffende, zu deiiner Nachrichtung zu Em- phangen. Was in der gedreiiede biixe gewesen, wii sii geöffnet [1]), das ist diir bekandt, weil du damal zustelle wahrest. Von den beiiden Obenbenanthen wiil keiiner wissen, wehr dii Biixe zugemacht vndt versiigeldt hatt. So balde du Iehmandt vernemmen werdest, der sich meiner Schuester halben am keysserlichem hoffue angeben wiirdt, So sollestu miir alssofordt dii Persohn, vndt von was qualiteten er seii, wissen lassen.
Rossenburch den 7 Nouem: Anno 1635.
Christian.

Eben disse stunde kommed zeiitung, das der generall Paudessen dii festung dömidtz mit 6000 commandirtes folck berandt vndt sich in dem Stedlein lossiret, wor im der Oberster Reddeuin [2]) mit etzliche Regiimenter zu Perde besucht, vndt dii vom hausse fewer in dii Stadt geskossen vndt eiinen ausfall gethan, das Paudessen ohne hudt, degen vndt commandiir stock hat weiichen mussen vndt 2000 todt vndt 1500 gefangen Nach sich lassen [3]).

Udskrift: A M: M: gunther [4]).

oversæt: 524.
Herhos har du hr. Palle Rosenkrantz' og D. von der Lippes udsagn angående den salige fru moders efterladte inventarium til din efterretning at modtage. Hvad der har været i den drejede æske, da den blev åbnet [1]), det er dig bekendt, fordi du dengang var til stede. Af de to ovennævnte vil ingen vide, hvem der har lukket og forseglet æsken. Så snart du måtte erfare om nogen, der på min søsters vegne vil angive sig ved det kejserlige hof, så skal du straks lade mig vide personen, og af hvad stand (kvalitet) han er.
Rosenborg den 7. november år 1635. Christian.
Netop i denne time kommer tidende om, at general Baudissin har belejret fæstningen Dömitz med 6000 kommanderede folk og indkvarteret sig i den lille stad, hvor oberst Redewin [2]) besøgte ham med adskillige regimenter til hest, og de fra slottet (huset) skød ild ind i byen og gjorde et udfald, så at Baudissin uden hat, degen og kommandostav har måttet vige og efterladt sig 2000 døde og 1500 fangne [3]).
Udskrift: Til min med-tjener Günther [4]).

Brev 525/3 * 9. Novbr. 1635

Til Rentemestrene.
Kongen har sluttet Akkord med Villum Mortensen om Levering af Humle. Jernet er kjøbt. Der skal bestilles Egestolper til den store Dyrehave ved Frederiksborg. Kongen giver endvidere Ordre om forskjellige Arbejder, som skulle udføres af Guldsmed Joachim Feig. — Kgl. Bibl.

[1]) Se S. 140. 143.
[2]) Oberst Ruthwen.
[3]) Om Svenskernes Sejr over den kursachsiske Generallieutenant Baudissin ved Dømitz d. 22. Oktbr. se Cronholm, Trettioåriga kriget och underhandlingarna i Tyskland I, 2, 48 f.
[4]) I Følge Fr. Günthers Paategning modtaget i Wien 7/17 Decbr.

Side 439
Brev 525/fortsat fra 429

Dentiid Ieg kam hiid fraa københaffuen, daa fandt Ieg frederich wrne heer for miig, Som miig berettede, ingen humel yaar att werre foruentendis y Sundiid, Huorfor ieg Sende bud Epther wiillem Morthensøn at fornemme, om hand icke kunde skaffe hummelen, Och accorderede med hannem, at hand skulle Skaffe hummelen for uiinther til- steede, Skiippundiid for treddue riix daler [1]). Iernid er paa 30 skiippund neer købdt, och 6000 daler befhaliid att sende tiil Renthekummerid. Ded hør, som dii haffde tagiid aff skiiben, duede inted, mens skall See dem Om andiid, som tiienligdt Er.
Der skall bestillis Egiistolper 4060, Siiu allen lange och et korther y kanthen, tiil den Store diirehaffue, huilcke ued dagelycke Sleett [2]) Skall lossis [3]). Denne herhusføiiede Smaaragd Skall tiilstillis Iochiim feii, at hand den fatter y guld Och den besetter wiitløfftlyg med demanter omkring, Och fiindis derhuos En demandtz riing, huoraff hand skall tage Steenen Och den fatte vdi En Rosse med demanter omkring aff dii demanter, hendrich Møller haffuer y den Eske, Och skall hendrich skaffe samme guldsmid guld dertiil aff den teen, hand haffuer huoss siig.
Der fiindis ochsaa en liiden Stiiffte, epther huiilcken samme guldsmid skall gørre andre 20, dog med større Steene, vdaff den Samme eske.
Frederigsborrig den 9 Nouem: Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: 525. 9. Novbr. 1635. Til Rentemestrene.
Dengang jeg kom hid fra København, da fandt jeg Frederik Urne her for mig, som berettede mig, at ingen humle var at vente i Sundet. Hvorfor jeg sendte bud efter Villum Mortensen for at fornemme, om han ikke kunne skaffe humlen, og accorderede (aftalte) med ham, at han skulle skaffe humlen til stede for vinteren, skippundet for tredive rigsdaler [1]). Jernet er på 30 skippund nær købt, og 6000 daler befalet at sende til Rentekammeret. Det hør, som de havde taget af skibene, duede intet, men [vi] skal se dem om andet, som tjenligt er.
Der skal bestilles egestolper 4060, syv alen lange og et kvarter i kanten, til den store dyrehave, hvilke ved Humlebæk (Dagelykke Slette) [2]) skal losses [3]). Denne herhos føjede smaragd skal tilstilles Joachim Feig, at han fatter den i guld og besætter den vidtløftigt med diamanter omkring. Og findes derhos en diamantring, hvoraf han skal tage stenen og fatte den udi en rose med diamanter omkring af de diamanter, Henrik Müller haver i den æske. Og Henrik skal skaffe samme guldsmed guld dertil af den ten (guldbarre), han haver hos sig.
Der findes også en lille stift, efter hvilken samme guldsmed skal gøre andre 20, dog med større sten, ud af den samme æske.
Frederiksborg den 9. november år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

[1]) 9. Novbr. udstedtes et Søpas til Villum Mortensen, der nu var Tolder i Helsingør, i Anledning af, at han havde lovet at indkøbe for Kongen 70 Sække Humle fra Danzig. Sjæll. Reg. XIX, 369.
[2]) Imellem Humlebæk og Nivaa. Friis, Saml. t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 209 f. 212. Jvfr. Danske Saml. V, 51.

[3]) Det kan bemærkes, at 15. Decbr. 1635 fik Erik Ottesen Brev om til Foraaret at lade et Koffardiskib løbe til „Hiernevig“ i Sølvitsborg Len og der indtage en Ladning Enebærstager og bringe den til „Dauglyche Slett“. Samme Dag fik Fr. Urne Ordre til at modtage nævnte Ladning. Sjæll. Tegn. XXV, 474.

Side 440

Brev 526/3 * 9. Novbr. 1635

Til Frederik Urne.
Kongen giver forskjellige Ordrer om Anvendelsen af Sundtolden. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Willom Mortensøn haffuer dend 8 Novembris paa Frederichsborg indleffueret een Seddell paa 492 Rosenobeler, 109 golttgyldene och 9594 rix daler, som findis udi beholdning udi toldkisten, huoraff med det første skall hid- forskickis 3000 daler [1]) och 6000 hen till Rentekammeret, for resten skall hør och Stangeiern indkiøbis. Och efftersom willom Mortensøn Sig haffuer undernommet att skaffe 70 Skippund goed humle, huer skippund for 30 rix daler, da skall hannom aff toldkisten giffuis 3360 rix daler, naer hand hommelen udi Kiøbenhaffn leffuerer, huilcket hand haffuer loffuet att skulde skee for windter. Frederichsborg dend 9 Novembris Anno 1635 [2]).

oversæt: 526.
Villum Mortensen haver den 8. november på Frederiksborg indleveret en seddel på 492 rosenobler, 109 guldgylden og 9594 rigsdaler, som findes udi beholdning udi toldkisten, hvoraf med det første skal hidforskikkes 3000 daler [1]) og 6000 hen til Rentekammeret, for resten skal hør og stangjern indkøbes. Og eftersom Villum Mortensen sig haver påtaget (undernommet) at skaffe 70 skippund god humle, hvert skippund for 30 rigsdaler, da skal ham af toldkisten gives 3360 rigsdaler, når han humlen udi København leverer, hvilket han haver lovet at skulle ske før vinteren. Frederiksborg den 9. november år 1635 [2]).

Brev 527/3 * 10. Novbr. 1635

Til Rentemestrene.
Kongen giver Ordre om en Skrivekalender til sig og om et Skrin til sit Guldtøj. Endvidere giver han Befalinger om Vogne til sin forestaaende Rejse. — Kgl. Bibl.

Der skall bestiillis En skriiff kaalender tiil miig aff den Størrelsse indbunden, Som ieg pleiier att haffue.
Huos M: Barthell Snecker [3]) bleff et skriin bestiildt tiil miit guldtøy, Ieg bruger y kammerid, huilckiid, om ded er ferdiigdt, Daa skall M: andres [4]) ded St[r]ax beslaa, saat Ieg med ded første dedsamme kan bekomme.

oversæt: 527. 10. Novbr. 1635. Til Rentemestrene.
Kongen giver ordre om en skrivekalender til sig og om et skrin til sit guldtøj. Endvidere giver han befalinger om vogne til sin forestående rejse. — Kgl. Bibl.
Der skal bestilles en skrivekalender til mig af den størrelse indbundet, som jeg plejer at have.
Hos m. Bertel Snedker [3]) blev et skrin bestilt til mit guldtøj, jeg bruger i kammeret, hvilket, om det er færdigt, da skal m. Anders [4]) det straks beslå, så at jeg med det første det samme kan bekomme.

[1]) Kongen modtog 10. Novbr. 3000 Dlr. af Sundtolden. Nyerup, Mag. f. Rejseiagttag. IV, 572.
[2]) Modtaget samme Sted og Dag.
[3]) Bertel Møller. Jvfr. Dsk. Mag. V, 213.

[4]) Andreas Bentzwinger.

Side 441
Brev 527/forsat

Der Er nu Paa køben: thuende Postuogene, Som letteliigen udi myn frauerralsse kan føre henad Roskiild aldt ded, som skall hen tiill mig, Om dii ellers dertiil allene Amploeris.
Naar nogiid befahliid bliiffuer at framskiicke, som Samme Postuogne inted kan age, daa Skall Rustuognen Brugiis.
Frederigsborg den 10 Nouem: Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 527. fortsat
Der er nu på København tvende postvogne, som letteligen udi min fraværelse kan føre hen ad Roskilde alt det, som skal hen til mig, om de ellers dertil alene amployeres (anvendes).
Når noget befalet bliver at fremsende, som samme postvogne intet kan køre med (age), da skal rustvognen bruges.
Frederiksborg den 10. november år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 528/3 * 11. Novbr. 1635

Til Rentemestrene.
De skulle foreholde Borgmestre og Raad i Kjøbenhavn, at de ikke maa trække Sagen med den Skræddersvend, der stak en Student ihjel, i Langdrag. — Kgl. Bibl.

Studenterne udi communitetit haffuer grauerit siig offuer Borgemeister Och Raad y københaffuen, At dy haffuer holdt Iustitien op offuer den Skreddersuend, Som Stack den Studenter yhiiell, Huorfor y Borgemeister Och Raad tiil Eder Skaall beskeiide Och dennom formelde, at Sliig ophold udi En Ree [1]) sag kommer mig vnderlig for, Eptherdi dy ingen Aarsag dertiil haffuer. Naar samme Skredder- suend haffuer standen Syn Rett, Och man kan beuysse Nogen Offuer att haffue Instigerit hannem dertiil, daa bør dii sliigdt at haffue y acht.
Frederigsborg den 11 Nouem: Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 528. 11. Novbr. 1635. Til Rentemestrene.
De skulle foreholde borgmestre og råd i København, at de ikke må trække sagen med den skræddersvend, der stak en student ihjel, i langdrag. — Kgl. Bibl.
Studenterne udi kommunitetet haver graveret (klaget) sig over borgmester og råd i København, at de haver holdt justitsen op over den skræddersvend, som stak den student ihjel. Hvorfor I skal beskikke (indkalde) borgmester og råd til jer og meddele dem, at sligt ophold udi en klar (ree) [1]) sag kommer mig underligt for, efterdi de ingen årsag dertil haver. Når samme skræddersvend haver stået sin ret, og man kan bevise nogen over at have instigeret (tilskyndet) ham dertil, da bør de sligt at have i agt.

Frederiksborg den 11. november år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

[1]) ɔ: rede, uindviklet, klar.

Side 442

Brev 529/3 * 11. Novbr. 1635

Til Rentemestrene.
De skulle forhandle med Hans Steenwinkel om Bygningen af Karen Andersdatters Boder i Læderstræde i Kjøbenhavn. — Kgl. Bibl.

Med M: hans Stenuynckel talede Ieg med (!), dentiid Ieg uaar y københaffuen, att hand skulle opbigge karren Andersdatters Boer y leerstredid liggende [1]) paa syn Egen bekostning med kaalck och Steen, tømmer offuen Och Neden y hussiid, Saoch dørre Och wiinduer med glaas Och beslaag, Inted vndertagen udi nogen Maade vden dønneckeuerckiid vnder loffthen.
Huorfor hand Begerrede 3000 daler, dog bleff der ymellom oss inted Sluttiid. Saa Eptherdi der Er Endnu Ett gaadt Stund hen, førend hand derpaa kan beginde, daa haffuer y tiid tiill att fornemme aff hannem, huor Neer y kan gaa hannem. Hand skall laade siig aller best Siige, Om der [2]) yckun En anden, Som hand Er Reed for, att hand skall faa Arbeiidid fraa hannem.
Frederigsborg den 11 9uem: Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 529. 11. Novbr. 1635. Til Rentemestrene.
De skulle forhandle med Hans Steenwinkel om bygningen af Karen Andersdatters boder i Læderstræde i København. — Kgl. Bibl.
Med m. Hans Steenwinckel talte jeg med (!), dengang jeg var i København, at han skulle opbygge Karen Andersdatters boder i Læderstræde liggende [1]) på sin egen bekostning med kalk og sten, tømmer oven og neden i huset, så og døre og vinduer med glas og beslag, intet undtagen i nogen måde uden dørnis-værket (dønneckeuerckiid) under loftet.
Hvorfor han begærede 3000 daler, dog blev der imellem os intet sluttet. Så efterdi der er endnu en god stund hen, førend han derpå kan begynde, da haver I tid til at fornemme af ham, hvor nær I kan gå ham. Han skal lade sig allerbedst sige, om der [2]) kun en anden, som han er bange (reed) for, at han skal få arbejdet fra ham.
Frederiksborg den 11. november (9uem) år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 530/3 * 11. Novbr. 1635

Til Frederik Urne.
Han skal tale med Hans Steenwinkel om Reparationen af det store Taarn paa Kronborg og om, hvad han skal have derfor. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

M: Hans Steenuinckell haffuer veret her hoes mig och haffuer wiist mig fortegnelsen paa det, som fattis paa det

oversæt: 530. 11.
M. Hans Steenwinckel haver været her hos mig og haver vist mig fortegnelsen på det, som fattes på det

[1]) Om Karen Andersdatters Gaard i Læderstræde jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatar. III, 151. Jvfr. ovfr. S. 177.
[2]) Her mangler Ordet: er.

Side 443
Brev 530 forsat

Store Taarn paa Chroneborgh, derhoes huad hand begerer for att Reparere samme taarn. Och siunis miig, at om hand bekommer 3500 rix daler for samme arbeide eller 3700 udi det allerhøyeste, da kand nochsom Staa ued. Huad hand nu bliiffuer tiilsindz att will[e] giøre, det haffuer du att erfare och mig dett med første leiligheed att lade vide. Frederichsborg dend 11 Novembris 1635 [1]).

oversæt: 530. forsat
Store tårn på Kronborg, derhos hvad han begærer for at reparere samme tårn. Og synes mig, at om han bekommer 3500 rigsdaler for samme arbejde eller 3700 udi det allerhøjeste, da kan [det] nok stå ved. Hvad han nu bliver tilsinds at ville gøre, det haver du at erfare og mig det med første lejlighed at lade vide. Frederiksborg den 11. november 1635 [1]).

Brev 531/3 * 11—25. Novbr. 1635

Til Frederik Urne.
Om forskjellige Arbejder paa Frederiksborg. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Frederich wrne.
Ieg loed dig Senisten vide, at Christian Snecker, boendis i hilleröed, var befalett at giøre dend Stoell bag alteret udi kircken, Saa haffuer ieg Siden betenckt mig ander- ledis och uill, at hans Snecker [3]) dend skall forferdige, saa att dett een trid bliiffuer høyere end det andett, Saa att dend baggeste kand See offuer dend forreste; Wasker- husett skall hielpis, der som dett ny och det gamle er Sanckett Sammen. Fem udaff de fag paa dend lange broe nest op till grøfften, Som ruserne pleyer at Staae, skall fyldis med Elle træer och siden, naer bønderne haffuer Stunder, fyldis med Sand. Paa enden imoed grøfften skall dett klædis till med de plancker, der tagis aff broen. Dend Stoell i kircken, Som Staaer ud paa gulffuet, skall forlengis, Saaat Slodzfolckett derudi kand haffue deris wisse Stad at Staa udi.

oversæt: 531. 11—25. Novbr. 1635. Til Frederik Urne.
Om forskellige arbejder på Frederiksborg. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.
Frederik Urne.
Jeg lod dig senest vide, at Christian Snedker, boende i Hillerød, var befalet at gøre den stol bag alteret udi kirken. Så haver jeg siden betænkt mig anderledes og vil, at Hans Snedker [3]) den skal forfærdige, så at det ene trin (trid) bliver højere end det andet, så at den bageste kan se over den forreste; Vaskerhuset skal hjælpes, der hvor det nye og det gamle er samlet (sanket) sammen. Fem ud af de fag på den lange bro næst op til grøften, som ruserne plejer at stå, skal fyldes med elle-træer og siden, når bønderne haver stunder, fyldes med sand. På enden imod grøften skal det klædes til med de planker, der tages af broen. Den stol i kirken, som står ud på gulvet, skal forlænges, så at slotsfolket derudi kan have deres visse sted at stå udi.

[1]) Modtaget paa Kronborg 13. Novbr.
[2]) Brevet er udateret, men indført mellem Breve af 11. og 25. Nov. 1635.
[3]) Hans Barchmann.

Brev 532/3 * 12. Novbr. 1635

Til Rentemestrene.
De skulle befale Byfogeden i Kjøbenhavn at fremskynde Sagen imod den Skrædder, hvis Svend stak en Student ihjel, idet Rygtet gaar, at han har tilskyndet Svenden dertil Kongen ønsker fra Erik Ottesen en Fortegnelse over de Skibe, som ere hjemme, og dem, som ere paa Elben. — Kgl. Bibl.

Eptherdi ded Er fast y alle folckiis munde, at den Skredder, huiis Suend der stack den Studenter Stackiid siiden Ihiiell, Skal haffue tiilskiindiid samme hans suend tiil at gørre den gerning, Som sked Er, Daa skall y paa myne uegne Befhale Biifogeden [1]), att hand samme Sag paa ded fliitigste, mueligdt Er, imoed den Skredder skall driiffue. Tii om ded Endskøndt hannem, Som gerningen giiordt haffuer, inted kan hiielppe y nogen made, daa bør dog meiisteren att straffiis, at hand y ded sted, som hand burde att haffue holdt Stiire Paa Siin Suen, tiilskiindede hannem tiil att gørre Mandrab.
Rosskiildgaard den 12 Nouem: Anno 1635.
Christian.

Eriick Otthessøn Skall med ded første Sende mig Naffn paa alle dy skiib, som er hiiemme, Naar dii andre er siin kaas henad Norrie, Item huad for skiib der Er paa Elffuen.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande [2]).

oversæt: 532.
De skulle befale byfogeden i København at fremskynde sagen imod den skrædder, hvis svend stak en student ihjel, idet rygtet går, at han har tilskyndet svenden dertil. Kongen ønsker fra Erik Ottesen en fortegnelse over de skibe, som er hjemme, og dem, som er på Elben. — Kgl. Bibl.
Efterdi det er fast i alle folks munde, at den skrædder, hvis svend der stak den student [og] stak [ham] siden ihjel, skal have tilskyndet samme sin svend til at gøre den gerning, som sket er, da skal I på mine vegne befale byfogeden [1]), at han samme sag på det flittigste, muligt er, imod den skrædder skal drive. Thi om det endskønt ham, som gerningen gjort haver, intet kan hjælpe i nogen måde, da bør dog mesteren at straffes, at han i det sted, som han burde at have holdt styr på sin svend, tilskyndede ham til at gøre manddrab.
Roskildegård den 12. november år 1635. Christian.
Erik Ottesen skal med det første sende mig navne på alle de skibe, som er hjemme, når de andre har [sat] deres kurs hen ad Norge, ligeså (item) hvad for skibe der er på Elben.
Udskrift: Rentemestrene til hånde 2).

Brev 533/3 * 15. Novbr. 1635

Til Rentemestrene.
De skulle sende Folk til Antvorskov for at reparere Støbekarrene til Malten eller lave nye. Kongen underretter dem om sin Bestemmelse om Staldfolkenes Lønning paa det nævnte Slot. — Kgl. Bibl.

Siiden leg haffuer werrid heer, daa haffuer Ieg Er- fahriid, att man inted Maaldt paa forariid herfra haffuer

oversæt: 533.
Siden jeg haver været her, da haver jeg erfarede, at man intet malt på foråret herfra haver

[1]) Eske Jensen.
[2]) Modtaget 14. Novbr.

Side 445
Brev 533/3 * 15. Novbr. 1635 forsat fra 444

at formode, Eptherdi heer Er ingen Støbekaar, som bruge- liige Erre, huorom lensmanden [1]) heer sammestedtz be- retter, at hand Eder tiier End Engang haffuer tiilskreffuid, mens ingen Suaar bekommid, Huorfor y skall gørre den anordning, att der kommer folck hiid, som kaarren heer Enten kan hiielppe Eller ganske aff Nii dem gørre.
Lensmanden beretter, att karremageren aff køben: haffuer uerrid heer och tagiid Maall tiill Støbekarren, Mens inted uyder siiden Spurdt tiill hannem, Huorfor y Skall uerre derom, att dermed ingen forsømmelsse forretagis.
Anderskou den 15 Nouem: Anno 1635.
Christian.

Huorledis ded med Stalfolckens betaalning her paa Steddid herepther hollis skall, ded haffuer y aff huosføiiede copie att Erfahre [2]).

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 533. forsat
at formode, efterdi her er ingen støbekar, som brugelige er, hvorom lensmanden [1]) her sammesteds beretter, at han jer tiere end én gang haver tilskrevet, men intet svar bekommet. Hvorfor I skal gøre den anordning, at der kommer folk hid, som karrene her enten kan hjælpe (reparere) eller ganske af ny dem gøre.
Lensmanden beretter, at karmageren af København haver været her og taget mål til støbekarrene, men intet videre siden spurgt til ham. Hvorfor I skal være derom, at dermed ingen forsømmelse foretages.
Antvorskov den 15. november år 1635. Christian.
Hvorledes det med staldfolkenes betaling her på stedet herefter holdes skal, det haver I af hosføjede kopi at erfare [2]).
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 534/3 * 20. Novbr. 1635

Til Hertug Frederik, Erkebiskop af Bremen.
Kongen er misfornøjet med Forholdene, men haaber paa Fred mellem Kejseren og Kongen af Frankrig. — Geh. Ark.

Freundtlicher, Herdtzliiber Sohn, dein Skreiiben habe Ich Emphangen vndt daraus den zustandt beii diir ver- standen, verhalthe dich darauff freundt vetterlich nit, Das miir das werck faast So Bundt als

Niihmals fohrkomdt, Alsso das man siich fohr zusehen hatt. Wiirdt der friide zuiisken dem keiisser vndt dem könnige in franckreich getroffen, So wiirdt der Bassa von Rodenburch [3]) wehnich mehr gelthen vndt besseren kauff geben mussen. Von wiien hatt man, das der keiisser dem generall Paudessen

oversæt: 534.
Venlige, hjertenskære søn, din skrivelse har jeg modtaget og deraf forstået tilstanden hos dig. Jeg vil derfor ikke dølge for dig i et venligt og faderligt (fætterligt) sind, at værket forekommer mig næsten så broget (bundt) som aldrig før, således at man har at se sig for. Bliver freden truffet mellem kejseren og kongen i Frankrig, så vil bassaen (pashaen) af Rotenburg (Axel Oxenstierna) [3]) gælde for ret lidt mere og måtte give bedre køb. Fra Wien har man [nyt om], at kejseren har general Baudissin

[1]) Wenzel Rotkirch.
[2]) Den indlagte Kopi. er et Kongebrev til Wenzel Rotkirch, dat. Antvorskov 15. Novbr., hvorefter han aarlig skal sælge saa meget af Antvorskov Lens Indkomst, som Lønnen til de Folk, der passe Hestene dersteds, beløber sig til.
[3]) Axel Oxenstjerna?

Side 446
Brev 534/forsat

im willen ist zum Riitther zu slaagen, wan er dem Chur- fursten zu Saxen der diinste mehr thun kan, wii er Neulich fuhr dohmiidtz gethan [1]). Befehle diich hiimit dem Skudtz des Allerhogsten vndt verbleiibe
Dein getrewer vather allezeiit
Christian.

Datum Otthense den 20 No: Anno 1635.

Udskrift: An Meinem Herdtzliiben Sohn dem Erdtz- biiskopen von Brehmen.

oversæt: 534. 20.forsat - Til Hertug Frederik, Erkebiskop af Bremen.
i sinde er til ridder at slå, når han kan gøre kurfyrsten af Sachsen mere tjeneste, som han nylig for Dömitz gjorde [1]). Befaler dig hermed i den Allerhøjestes beskyttelse og forbliver din trofaste fader altid, Christian.
Givet Odense den 20. november år 1635.
Udskrift: Til min hjertenskære søn, ærkebiskoppen af Bremen.

Brev 535/3 * 25. Novbr. 1635

Til Frederik Urne.
Kongen gaar ind paa, at Hans Steenwinkel overtager Re- parationen af det store Taarn paa Kronborg for 3700 Dlr. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Wdaff din skriffuelse haffuer ieg fornummet, att M: hans Steenuinckell haffuer taget sig offuer att fli det Store taarn paa Chroneborgh effter dend fortegnelse, hand mig derpaa tillstilletth haffuer, for 3700 daler, Saa er ieg dermed Content, och skall hand bekomme pengene, effter handen som arbedett gaaer for sig. Odenseegaard dend 25 No- vembris Anno 1635 [2]).

oversæt: 535.
Ud af din skrivelse haver jeg fornummet, at m. Hans Steenwinckel haver taget sig på at indrette (fli) det store tårn på Kronborg efter den fortegnelse, han mig derpå tilstillet haver, for 3700 daler. Så er jeg dermed content (tilfreds), og skal han bekomme pengene efterhånden, som arbejdet går for sig. Odensegård den 25. november år 1635 [2]).

Brev 536/3 * 28. Novbr. 1635

Til Rentemestrene.
Om Anskaffelsen af en Edderdunsdyne. — Kgl. Bibl.

Ded Er befahliid Anne Iacob Myckelssøns [3]), att hun skall leede Iblandt myne Sengiikleeder, Om deryblandt findis Edderdun tiill En dyne. Saaframdt hun Nu inted

oversæt: 536
Det er befalet Anne Jacob Mikkelsens [3]), at hun skal lede iblandt mine sengeklæder, om der iblandt findes edderdun til en dyne. Såfremt hun nu intet

[1]) Se ovfr. S. 438.
[2]) Modtaget paa Kronborg 30. Novbr.
[3]) Se S. 83 f.

Side 447
Brev 536 forsat

kan Erlange yblandt myne kleede[r] Saa megiid, daa Skall y werre derom, at y huos købmenden, Som besegler ferrø, kan bekomme saa megid.
Otthensegaard den 28 Nouem: Anno 1635.
Christian.

Naar den dyne, som Omtaliid Er, bliiffuer fiildt, daa Skall den med taafft Offuerdragis, ded Er liige gaadt, huad for faarue den bliiffuer offuerdragen med. Samme dyne skall sendis henad ha: [1]).

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

oversæt: 536. 28. Novbr. 1635. Til Rentemestrene.
kan erlange iblandt mine klæder så meget, da skal I være derom, at I hos købmændene, som sejler på (besegler) Færøerne, kan bekomme så meget.
Odensegård den 28. november år 1635. Christian.
Når den dyne, som omtalt er, bliver fyldt, da skal den med taft overdrages, det er lige godt, hvad for farve den bliver overdraget med. Samme dyne skal sendes hen ad Haderslev (ha:) [1]).
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 537/3 * 1. Decbr. 1635

Til Rigsraadet.
Kongen opfordrer det til at tænke paa Midler til at forsyne den Flaade, som skal sendes til Norge for at holde Strømmene rene for Fribyttere, med Proviant. — Geh. Ark.

Epthersom handel och vandel y Øster och vestersøen pa uorris Strømme mechtig Sueckis formedelst den Skade, som den søfarende man derudi tilføiies [2]), Saat uy pa et tolsted, som uy forgangen Aar haffde 12000 daler aff, Ickun y Aar bekam 4000 daler., Och endog Staterne mueligdt herepther Skall confoiiere derris folck Stercker, end som hiidindtil sked Er, Daa Erachte uy sliigdt inted at uerre tiienligdt, at enden dy eller andre skulle tilstedis at søge uorris Strømme och haffner Saa Stercke, som ded dennom lyster. Man haffuer allerede optog Nock med dy confoiier, som segler paa Norrie, Som ymod forbud driiffuer handel och uandell med vndersaterne, Item fører sa megiid Egiitømmer udaff Riigiid, som der kan gaa y dem, huer sommer thu eller tre gange, dy kommer der med floden.

oversæt: 537. 1. Decbr. 1635. Til Rigsraadet.
Kongen opfordrer det til at tænke på midler til at forsyne den flåde, som skal sendes til Norge for at holde strømmene rene for fribyttere, med proviant. — Geh. Ark.
Eftersom handel og vandel i Øster- og Vesterhavet på vores strømme mægtigt svækkes formedelst den skade, som den søfarende mand derudi tilføjes [2]), således at vi på et toldsted, som vi forgangen år havde 12000 daler af, kun i år fik 4000 daler, og endog Staterne (Generalstaterne) muligt herefter skal konvojere deres folk stærkere, end som hidindtil sket er, da agter vi sligt intet at være tjenligt, at enten de eller andre skulle tillades at søge vores strømme og havne så stærke, som det dem lyster. Man haver allerede besvær (optog) nok med de konvojer, som sejler på Norge, som imod forbud driver handel og vandel med undersåtterne, ligeså (item) fører så meget egetømmer ud af riget, som der kan gå i dem, hver sommer to eller tre gange, de kommer der med floden (højvandet).

[1]) ɔ: Haderslev.
[2]) Jvfr. om Dünkerkernes Overgreb i de norske Farvande Kongens Brev til Ejler Urne af 7. Novbr. 1635 (Norske Rigsregistr. VII, 130).

Side 448
Brev 537forsat

Och om dii Endskøndt, som befahliid er att haffue opsiicht paa haffnerne, Erfahrer sliigdt, daa er der dog ingen, som tør Visitere dem, Eptherdi dy steeder ingen om borde, Naar dii ued, huad dii uill gørre.
Da paded at sliigdt udi tyde kunde haffuis yacht, da haffuer uy Nu afferdigid En flode Paa Nii skiibe henad westersøen, Som y Norrie pa vnderskedtlige steeder y wiinter skall ligge, saat den med første Aaben wand kan holde Strømmene och haffnerne Reiine for friibyther [1]), Huilcken flode vdaff en anden megiid sterckere aff skiib och folck end den, som vdsegliid er, Om Piindtzedags tiid uyll vndsettis [2]), dertiilmed mange andre Orloff skiibe for- skiickis bade hiid och diid, Saat Sliiggen vdriistning y vorris tiid inted haffuer uerrid y werck.
Huorfor danmarckiis Riigis Raad Skall tencke pa middell, at man samme vdriistning med Nodttiirfftig Øll och mad kan forsørge [3]). Befahlendis Eder hermed samdt och y seer gud y himmelen. Actum Othensegaard den 1 De- cembris Anno 1635.
Christian.

oversæt: 537 forsat
Og om de endskønt, som befalet er at have opsigt på havnene, erfarer sligt, da er der dog ingen, som tør visitere dem, efterdi de sætter ingen om borde, når de ved, hvad de vil gøre.
Da på det at sligt i tide kunne have agt (yacht), da haver vi nu afsendt en flåde på ni skibe hen ad Vesterhavet, som i Norge på forskellige (underskedtlige) steder i vinter skal ligge, så at den med første åbne vand kan holde strømmene og havnene rene for fribyttere [1]), hvilken flåde ud af en

anden meget stærkere af skib og folk end den, som udsejlet er, om pintsedagstid vil undsættes [2]), dertilmed mange andre orlogsskibe forskikkes både hid og did, så at slig en udrustning i vores tid intet haver været i værk.
Hvorfor Danmarks riges råd skal tænke på midler, at man samme udrustning med nødtørftigt øl og mad kan forsørge [3]). Befalende jer hermed samt og i sær Gud i himmelen. Givet (actum) Odensegård den 1. december år 1635. Christian.

Brev 538/3 * 1. Decbr. 1635

Til Rigsraadet.
Kongen udbeder sig dets Betænkning om Anlæget af en Dokke. — Geh. Ark.

[1]) 11. Novbr. 1635 havde Kongen udstedt en Instrux for forskjellige Skibskaptaigner med deres Skibe, som alle skulde gaa til Norges Kyst; syv skulde sejle til Flækkerø, tre til Hitterøen og tre til Grimstad Havn. Sjæll. Reg. XIX, 370.
[2]) Om Flaadens Udrustning og Afsendelse jvfr. Slange S. 836 og Kongens egh. Brev af 6. Decbr. 1635.
[3]) Rigsraadet bevilgede ved sit Svar af 3. Decbr. en Kontribution af Korn paa Bønderne til Bestridelse af Udgifterne ved Flaadens Udrustning (Rigens Raads Breve Fasc. 49), og et aabent Brev om denne Skat udstedtes derpaa 19. Decbr. (Sjæll. Tegn. XXV, 476).

Side 449
Brev 538/forsat

Epthersom ded er Riigens Admirall med alle dem, som oss tiil Siiøs tiiener, bekendt, Att den Reall flode med tiiden ganske forgaar, Saframdt den icke udi tyde faar hiielp, Huilckid ued ingen anden middell skee kan, vdenad man laader gørre En ducke, huorudi man kan sette dy skiib, som man uiil hiielppe fraa køllen op, Huilcken ducke mueligdt wiil koste nogiid, saframdt den skall gørris, at den kan haffue bestand, Huorfor Riigens Raad samme leiilighed skal betrachte Och oss derris betenckende der- offuer laade forsta, Om dii Erachter, At sliggen et werck kan Profiterę dette konnigrige Nogiid, Och om der Er middell tiill att sette samme werck y Arbeide och føre ded vd [1]). Ded som Nu skeer med Argo och Recompans, ded er inden faa Aar att foruente aff alle dii andre. Befahlendis Eder samdt Och y Seer gud y himmelen. Aff Ottensegard den 1 Decem: Anno 1635. Christian.

oversæt: 538.
Eftersom det er rigets admiral med alle dem, som os til søs tjener, bekendt, at den reelle flåde med tiden ganske forgår, såfremt den ikke i tide får hjælp, hvilket ved ingen anden middel ske kan, uden at man lader gøre en dok (ducke), hvorudi man kan sætte de skibe, som man vil hjælpe fra kølen op, hvilken dok muligt vil koste noget, såfremt den skal gøres, at den kan have bestand. Hvorfor rigets råd samme lejlighed skal betragte og os deres betænkning derover lade forstå, om de agter, at sligt et værk kan profitere dette kongerige noget, og om der er midler til at sætte samme værk i arbejde og føre det ud [1]).
Det som nu sker med Argo og Recompans, det er inden få år at forvente af alle de andre. Befalende jer samt og i sær Gud i himmelen. Af Odensegård den 1. december år 1635. Christian.

Brev 539/3 * 3. Decbr. 1635

Til Rentemestrene.
Kongen opfordrer dem til at hjælpe Brevets Overbringer med de Sager, der ere anførte i en ham medgiven Memorial. Han sender dem Mogens Kaas's Kvittering for 800 Rdlr., som han skal kjøbe

Flæsk for. Han klager over nogle Mangler ved en Af- levering af Penge fra Toldskriveren i Helsingør. Den bestilte for- gyldte Sølvflaske til Valdemar Christian skal sendes til Haderslev. — Kgl. Bibl.

Denne Breffuisser Er afferdigid At forrette Nogiid Epther Ett derpaa hannem tiilstillede Memorials [2]) Indhold,

oversæt: 539.
Denne brevviser er afsendt at forrette noget efter et derpå ham tilstillede memorials [2]) indhold,

[1]) I en Skrivelse af 3. Decbr. lovede Rigsraadet at tilvejebringe 60—80,000 Rdlr. til Bygningen af en Dokke. Dog vides det ikke, om dette Arbejde er kommet til Udførelse. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 169.
[2]) Der maa vel herved tænkes paa det følgende indlagte Brev, skjønt Udtrykkene ikke ganske svare til dettes Indhold.

Side 450
Brev 539/3 * 3. Decbr. 1635

Huorudi y hannem Skall uerre befodderlig. Herhuos haffuer y H: Mogens kaassis Beuys paa 800 rix daler in specie at Emphange, huorfor hand for mig skall Indkøbe 50 Skiippund flesk.
Der ieg hannem Samme penning uylle laade tiltelle, Daa lod Ieg hente En posse med 1000 rix daler, huoraff dii 200 bleff huos mig, Och dii 800 H: Mogens kaas tilskickid. Der nu diisamme bleffue teldt, daa fattedis vdi Summen 1 dl:, och uaar yblandt resten 9 1/2 dl: wnde [1]) daler, som neruerrende breffuisser tilstillid Er, Huorfor y den tolskriffuer, som dy Syste penning aff tollen pa frederigsborg leffuerede, dentiid Ieg drog heroffuer [2]), Skall tilholde, att hand Adimplerer Nummerum, som ded siig bør. Beuyssen Skall y tage tiil Eder Och derymod tilstille kammer Skriiffueren Eders beuys.
Otthensegard den 3 Decembris Anno 1635.
Christian.

Der [3]) bleff befahliid for En Rom tyd Syden, Att der skulle gørris En forgiildt Sølff flaaske med Ett Begger tiil Greff woldemar Christian, Huilckiid Skall sendis med ded første henad hadersleben, Naar den Er ferdig.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 539. 3. Decbr. 1635. Til Rentemestrene.
hvorudi I skal være ham behjælpelig (befordringsmæssig). Herhos haver I hr. Mogens Kaas's bevis på 800 rigsdaler in specie at modtage (emfanse), hvorfor han for mig skal indkøbe 50 skippund flæsk.
Da jeg ville lade samme penge tælle op til ham, da lod jeg hente en pose med 1000 rigsdaler, hvoraf de 200 blev hos mig, og de 800 hr. Mogens Kaas tilsendt. Da nu de samme blev talt, da fattedes udi summen 1 daler, og var iblandt resten 9 1/2 daler slette (wnde) [1]) daler, som nærværende brevviser er tilstillet. Hvorfor I skal tilholde den toldskriver, som leverede de sidste penge af tolden på Frederiksborg, dengang jeg drog herover [2]), at han adimplerer nummerum (fuldfører antallet), som det sig bør. Beviset skal I tage til jer og derimod tilstille kammerskriveren jeres bevis.
Odensegård den 3. december år 1635. Christian.
Der [3]) blev befalet for en rum tid siden, at der skulle gøres en forgyldt sølvflaske med et bæger til grev Valdemar Christian, hvilket skal sendes med det første hen ad Haderslev, når den er færdig.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 540/3 * Omtr. 3. Decbr. 1635

Til Hans Ulrik Gyldenløve (?).
Forskjellige Ordrer til Rentemestrene. — Afskr. i Kgl. Bibl. [4])

oversæt: 540. Omtr. 3. Decbr. 1635. Til Hans Ulrik Gyldenløve (?).
Forskellige ordrer til Rentemestrene. — Afskr. i Kgl. Bibl. [4])

[1]) Slette, ikke fuldvægtige.
[2]) Talen er uden Tvivl om Afleveringen af de 3000 Dlr. d. 10. Novbr. Se S. 440.
[3]) Efterskriften er skreven paa en løs Seddel.
[4]) Denne Afskrift er indlagt i det foregaaende Brev; den er skreven af Hans Ulrik Gyldenløve, som det fremgaar af Underskriften: „Hans wlderich Gylden Løwe mpp.“, og udenpaa er paategnet: „Copia aff K: May: Memorial zedell, hans wldrich medgiffuen“. At Originalen har været egenhændig, fremgaar med temmelig Sikkerhed af Stilen.

Side 451
Brev 540

Rentemesterne schall sende mig een designation paa, huis som mand er dett schibsfolch schyldig, som ligger udi Glychstad, paadett man udi thide kand faa raad der till.

Rentemesterne schall skaffue saa mange Steen Aff uelbrende Muffer, som mand kand legge gullitt paa den gammell saall offuer med inden Pintzedag.

Med den Timmermand, som Arbeider paa wester- mølle, schall Rentemesterne haffue Indseend, Att hand legger lofftitt udi samme mølle, Efftersom hannem befalit er.

Iørgen wind schall hand sige, Att ieg Achter Att bruge hannem till Att forrette mitt Omslag Nu till nest- kommende Omslag.

Rentemesterne schall befale M: Andres [1]), Att hand schall sette nogle wisse folch till Att Arbeide paa den kraan, som schall settis wed Børsen.

oversæt: 540. Omtr. 3. Decbr. 1635. [Til Rentemestrene].

Rentemestrene skal sende mig en designation (fortegnelse) på, hvad som man er det skibsfolk skyldig, som ligger udi Glückstadt, på det man i tide kan få råd dertil.

Rentemestrene skal skaffe så mange sten af velbrændte muffer, som man kan lægge guldet på den gamle sal over med inden pinsedag.

Med den tømmermand, som arbejder på Vestermølle, skal Rentemestrene have indseende, at han lægger loftet udi samme mølle, eftersom det er ham befalet.

Jørgen Vind skal han sige, at jeg agter at bruge ham til at forrette mit omslag nu til næstkommende omslag.

Rentemestrene skal befale m. Anders [1]), at han skal sætte nogle visse folk til at arbejde på den kran, som skal sættes ved Børsen.

Brev 541/3 * 6. Decbr. 1635

Til Klavs Daa.
Bestemmelser angaaende Flaadens Fordeling og Bemanding samt angaaende Arbejder paa Skibene og ved Holmen. — Geh. Ark.

Badtzmend. Bøsseskøtter. Soldater.
Tree kroner . . . . . 70 . . . . . 16 60
Dy tree Løffuer . . . . . 50 . . . . . 14 50
Skeen, gaaleii . . . . . 16 . . . . . 2 . . . . .
Samme gaaleii Skall y uynter Repareris y glyckstadt, saframdt densamme Er vmagen werdt. Och skal forbenente thuende Skiib forlosse dii skiib, Som nu paa Elffuen ligger.
Delmenhorst . . . . . 60 . . . . . 14 60
Nelleblaad . . . . . 60 . . . . . 14 60
Lyckepott . . . . . 50 . . . . . 14 50
Disse Skal forlosse dy, som Nu er y Norrie [2]). Dennom skal Adiungeris tre Roersiachter, bygd paa den Norske

oversæt: 541. 6. Decbr. 1635. Til Klavs Daa.
Bestemmelser angående flådens fordeling og bemanding samt angående arbejder på skibene og ved Holmen. — Geh. Ark.
Bådsmænd. Bøsseskytter. Soldater.
Tre Kroner . . . . . 70 . . . . . 16 60
De Tre Løver . . . . . 50 . . . . . 14 50
Skeen, galej . . . . . 16 . . . . . 2 . . . . .
Samme galej skal i vinter repareres i Glückstadt, såfremt den samme er umagen værd. Og skal førnævnte tvende skibe afløse (forlosse) de skibe, som nu på Elben ligger.
Delmenhorst . . . . . 60 . . . . . 14 60
Nældeblad . . . . . 60 . . . . . 14 60
Lykkepotte . . . . . 50 . . . . . 14 50
Disse skal afløse dem, som nu er i Norge [2]). Dem skal adjungeres (tilføjes) tre rojagter, bygget på den norske

[1]) Andreas Bentzwinger, Smed paa Holmen.
[2]) Jvfr. S. 448.

Side 452
Brev 541forsaT

maaner, Som y uynter skal opsettis pa holmen. Paa samme galleiier skal uerre Sex sma støcker paa huer Och 12 Aarer,
Item . . . . . 72 . . . . . 6 foruden offi-
cererne
Kronid Stockfiisk . . . 50 . . . . . 14 50
Rossen, gaaley . . . . . 16 . . . . . 2 10

Disse skal forlosse dem, som Nu ligger y hetterøen. Samme Skiibe Skal følge En Iacht som dy forrige, Som y uynter Skal opsettis y kolding
Hauhesten . . . . . 30 . . . . . 6 30
Maarkatten . . . . . 30 . . . . . 6 30
Trost . . . . . 20 . . . . . 6 20
Gackmed. . . . . 30 . . . . . 6 30
Disse Skiib skal En Iacht liige saa Stor som dii andre følge, Som Skall offuer uynter Paa holmen Skall (!) biiggis.
NB. Tiil den Iacht, som y kolding skal opsettis, Skall forskiickis tackell Och tou fraa køben:, Och uyl tiil samme Iacht Och tiil den, Som paa holmen Opsettis,
. . . . . 48 . . . . . 2 20
Late: . . . . . 602 . . . . 120 470
Oldenborg . . . . . 80 . . . . . 20 60
Raphaell. . . . . 60 . . . . . 14 50
Disse thuende Skall holde gaaendis Imellom Issland Och ferøe.
Postilionen . . . . . 30 . . . . . 6 15
Fliiende fiisk . . . . . 30 . . . . . 4 10
Disse Skall gaa Lyge henad Issland tiil den haun, Som dy Engelske uden forloff besøger, och dennom siig be- mechtige [1]).

oversæt: 541. 6. Decbr. 1635. Til Klavs Daa.
måneder, som i vinter skal opsættes på Holmen. På samme galejer skal være sex små stykker (kanoner) på hver og 12 årer,
Ligeså (item) . . . . . 72 . . . . . 6 foruden officererne
Kronet Stokfisk . . . . . 50 . . . . . 14 50
Rosen, galej . . . . . 16 . . . . . 2 10
Disse skal afløse (forlosse) dem, som nu ligger i Hitterøen. Samme skibe skal følge en jagt som de forrige, som i vinter skal opsættes i Kolding.
Havhesten . . . . . 30 . . . . . 6 30
Markatten . . . . . 30 . . . . . 6 30
Trøst (Trost) . . . . . 20 . . . . . 6 20
Gak-med . . . . . 30 . . . . . 6 30
Disse skibe skal en jagt lige så stor som de andre følge, som skal over vinteren på Holmen skal (!) bygges.
NB. Til den jagt, som i Kolding skal opsættes, skal forskikkes takkel og tov fra København, og vil til samme jagt og til den, som på Holmen opsættes,
. . . . . 48 . . . . . 2 20
I alt (late): . . . . . 602 . . . . 120 470
Oldenborg . . . . . 80 . . . . . 20 60
Raphael . . . . . 60 . . . . . 14 50
Disse tvende skal holde gående imellem Island og Færøerne.
Postilionen . . . . . 30 . . . . . 6 15
Flyvende Fisk . . . . . 30 . . . . . 4 10
Disse skal gå lige hen ad Island til den havn, som de engelske uden forlov besøger, og dem sig bemægtige [1]).

[1]) Fra gammel Tid af havde engelske Kjøbmænd drevet en betydelig Handel paa Island, hvad der ikke var vel set af de danske Konger, da de Fremmede ofte fritoge sig for at yde de befalede Afgifter, og da de efter en stor Maalestok dreve Fiskeri deroppe, hvilket var et Indgreb i Kongernes Højhedsret over Havet. Se en Afhandling af F. Magnusen om de

Engelskes Handel og Færd paa Island i det 15de Aarhundrede i Nord. Tidsskr. f. Oldkynd. II, 112 ff. Da Greven af Leicester 1632 sendtes til Danmark, paalagdes det ham at meddele Christian

Side 453
Brev 541 forsat

Lyndormen . . . . . 70 . . . . . 16 60
Iustitia . . . . . 70 . . . . . 16 60
Disse skall holle gaendis langss Beren leiide [1]) Och ingentiid søge haffn, vden at dii ded inted kan gaa forbii.
Patientia . . . . . 120 . . . . . 24 100
Den Norske løffue . . 120 . . . . . 24 100
Disse Skall waare paa mig, Naar Ieg, Om gud uyl, drager hen tiil Nor:
S: Sophia . . . . . 120 . . . . . 24 100
Spes . . . . . 120 . . . . . 24 100
Disse Skall ligge gans ferdig, Saat man dem kan Bruge, huor Och Naar man wiil.
Med dii Iachter alle, Som man achter at haffue tiieniste aff med Roen, uyl haffuis y acht, att dy inted med uydere Prouiiandt End paa Otthe dagss tiid belaadis, Huilckid dy Eptherhanden aff dy andre Skiib eller aff Skandtzen kan annamme. Haffuer dy paa En rom tiid prouision inde, Saa achter dy inted om floden, enten dii følger eller icke, mens snaarer Søger haffuen paa derris Egen hand.
Kobfardi Skiiben, foruden Victor, Er . . . tolff, huortill
udi ded ringiiste uyll . . 200

Och tiil holmen . . . . . 100 / 300.
Late: . . . . . 1120 . . . . 172 655
Summa . . . . . 1722 . . . . 292 1125
Foruden dette forbenente Arbeid, som y wiinter paa Holmen skall driiffuis, Daa skall der Buckiis Peele langs

oversæt: 541. 6. Decbr. 1635. Til Klavs Daa.
Lyndormen . . . . . 70 . . . . . 16 60
Justitia . . . . . 70 . . . . . 16 60
Disse skal holde gående langs Bergens Led (Beren leiide) [1]) og ingensinde søge havn, uden at de det intet kan gå forbi.
Patientia . . . . . 120 . . . . . 24 100
Den Norske Løve . . . 120 . . . . . 24 100
Disse skal være på (vente på) mig, når jeg, om Gud vil, drager hen til Norge (Nor):
S. Sophia . . . . . 120 . . . . . 24 100
Spes . . . . . 120 . . . . . 24 100
Disse skal ligge ganske færdige, så at man dem kan bruge, hvor og når man vil.
Med de jagter alle, som man agter at have tjeneste af med roning, vil [der] haves i agt, at de intet med videre proviant end på otte dages tid belæsses, hvilket de efterhånden af de andre skibe eller af skansen kan modtage (annamme). Har de for en rum tid proviant inde, så agter de intet om floden (højvandet), enten de følger eller ikke, men snarere søger havnen på deres egen hånd.
Koffardiskibene, foruden Victor, er . . . tolv, hvortil
i det ringeste vil [kræves] . . 200

Og til Holmen . . . . . 100 / 300.
I alt (late): . . . . . 1120 . . . . 172 655

Summa . . . . . 1722 . . . . 292 1125
Foruden dette førnævnte arbejde, som i vinter på Holmen skal drives, da skal der bukkes (rammes) pæle langs

IV, at Kongen af England i Overensstemmelse med den danske Konges sidste Breve havde forbudt sine Undersaatter at drive Fiskeri og Hvalfangst paa Kysterne af Island saa vel som at drive al Slags Handel, der kunde være til Skade for de kongelige Forpagtere paa Øen (Dsk. Mag. 3. R. I, 9). Ved disse „Forpagtere" menes vistnok det 1602 oprettede islandske Handelskompagni, der bestod af Borgere fra Kjøbenhavn, Malmø og Helsingør (jvfr. Hist. Tidsskr. 3. R. I, 159 ff. 230 ff.). I Decbr. 1631 havde Christian IV udstedt et Brev, hvorved al Handel paa Island forbeholdtes dette Kompagni alene (Ketilson, Forordn. t. Island II, 362 ff.).
[1]) Vistnok Bergens Led, Indløbet til Bergen. Kraft, Topographisk-Statistisk Beskrivelse ov. Norge IV, 395.

Side 454
Brev 541 forsat

dybiid, der som Ankerne pleiier at ligge, Saat man der kan faa En braabenck.
Actum Otthensegard den 6 Decembris Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Riigens Admirall tiil hande.

oversæt: 541 fortsat.
dybet, dér hvor ankrene plejer at ligge, så at man der kan få en bår-bænk (braabenck).
Givet (actum) Odensegård den 6. december år 1635. Christian.
Udskrift: Rigets admiral til hånde.

Brev 542/3 * 10. Decbr. 1635

Til Rentemestrene.
Murmesteren Henrik Møller skal bese Villum Mortensens Teglovn i Helsingør og derpaa bringe Kongen en Skabelon, som staar paa Rosenborg. Jørgen Vind skal paa sin Rejse tage noget i Børnehuset lavet Tøj med til Kongen. En Tømmermand skal sendes til Taasinge. — Kgl. Bibl.

Den Muremeister hendrich Møller, Som her pa landiid biggede den laade, Skall med Iens Rassmussøn, Som Er befaliid at følge henning walckendorps [1]) tiiener, forskyckis henad helssingør, at dy sammestedtz beseer wiillem Mor- tensøns Tegeloffuen. Naar nu sliigdt forrettid er, daa skall forbenente Murmeister tiilstillis En Skabelun, som Star paa Rossenborg udi myn dagelige Stue udi Et fohder, huilcken hand skall føre offuer tiil mig [2]).
Naar Iørgen wiind drager henad hadersleff, som be- fahliid Er [3]), Da skall hand tage ded Suorte tøy med den guld bond med, som Siist bleff giiordt y Børnehussiid. Och skall hand Erfhare, huad allen aff samme tøy kommer at staa.
Taasing den 10 Decembris Anno 1635.
Christian.

Imod fastelaffuen skal En tømmermand hiid sendis, som kan forferdige dy brokar, som heer er begiindt.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 542. 10. Decbr. 1635. Til Rentemestrene.
Murmesteren Henrik Møller skal bese Villum Mortensens teglovn i Helsingør og derpå bringe Kongen en skabelon, som står på Rosenborg. Jørgen Vind skal på sin rejse tage noget i Børnehuset lavet tøj med til Kongen. En tømmermand skal sendes til Tåsinge. — Kgl. Bibl.
Den murermester Henrik Møller, som her på landet byggede den lade, skal med Jens Rasmussen, som er befalet at følge Henning Walkendorffs [1]) tjener, forskikkes hen ad Helsingør, at de sammesteds beser Villum Mortensens teglovn. Når nu sligt forrettet er, da skal førnævnte murermester tilstilles en skabelon, som står på Rosenborg udi min daglige stue udi et futteral (fohder), hvilken han skal føre over til mig [2]).
Når Jørgen Vind drager hen ad Haderslev, som befalet er [3]), da skal han tage det sorte tøj med det guldbånd med, som sidst blev gjort i Børnehuset. Og han skal erfare, hvad alen af samme tøj kommer til at stå i.
Tåsinge den 10. december år 1635. Christian.
Imod fastelavn skal en tømmermand hid sendes, som kan forfærdige de brokar (bropiller), som her er begyndt.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

[1]) Henning Valkendorf var Lensmand paa Odensegaard 1628—55.
[2]) 25. Decbr. 1635 fik Henrik Møller, Murmester i Kjøbenhavn, Penge til en Rejse til Haderslev. Rentemestr. Regnsk.
[3]) Se S. 451.

Side 455

Brev 543/3 * 15. Decbr. 1635

Til Rentemestrene.
Kongen giver dem Befalinger angaaende nogle Sager, der skulle forgyldes, samt angaaende Udbetaling af Lønninger. Han kan ikke undvære de Penge, der ere i Sundtoldkisten. For at narre Hans Bøjesen skulle Tolderne i Helsingør pakke nogle Fjerdinger fulde med Sten i Stedet for Penge. Frederik Urne skal sørge for Brokarrene ved Abrahamstrup. Endelig giver Kongen nogle Ordrer om Møllen ved Vesterport i Kjøbenhavn. — Kgl. Bibl.

Eders skriiffuelsse haffuer Ieg aff Hans wldrich [1]) Em- phangid Och deraff contenta forstanden. Huad den flaaske anlanger, Som Ieg for et halff Aar siiden befohl Iørgen wiind at skulle bestille huos en aff guldsmidden y køben:, Skall uerre paa En Potte, derhuos et begger med. En deckell paa En Peegel, huilcke Støcker alle skal forgyldis Inden Och wden. Faadtzunen pa flasken kan lydid gørre tiil saagen, Naar den Ickun Er saa wiie, at man den tii[l]gaffns kan gørre Reiin.
Folckiid paa frederigsborg, udi Smyddien paa Bremmer- holmen, Meiisteren y Børnehussiid [2]) Och andre, som inted kan bye, Item Søefolckiid, som ligger paa Elffuen, Skall betaalis med Smaa penge, som kommer aff skatten. Dii penning, som dii, pa Elffuen ligger, bekommer, kan for daler bliiffue annammid. Paa dii penning, Som fiindis y tolkiisten y Sundiid, haffuer y Eder ingen fadtziid [3]) at gørre, Tii ieg mig saa aldeliis inted kan Endtlothe, at ieg ingen penning skulle beholde y kammerid, Eptherdi Ieg ellers ingen middel ued at holde myn Staand ued macht. Mens paded man kan sette hans Boiisøn En briille paa Nessen, daa Skall y lade tollerne y helssingør hiiemmeligen packe nogle fiieringer fuld med Steen, Som Iørgen wiind yblandt dy andre penning skall tage med Siig, Saat samme hans Boiisøn ded Inted Mercker. Frederich wrne Skall

oversæt: 543. 15. Decbr. 1635. Til Rentemestrene.
Jeres skrivelse haver jeg af Hans Ulrik [1]) modtaget og deraf contenta (indholdet) forstået. Hvad den flaske angår, som jeg for et halvt år siden befalede Jørgen Vind at skulle bestille hos en af

guldsmedene i København, skal være på en potte, derhos et bæger med. Et låg (deckell) på en pægl, hvilke stykker alle skal forgyldes inden- og udenbords. Faconen på flasken kan lidet gøre til sagen, når den kun er så vid, at man den til gavns kan gøre ren.
Folket på Frederiksborg, udi smedjen på Bremerholmen, mesteren i Børnehuset [2]) og andre, som intet kan vente (bye), ligeså (item) søfolket, som ligger på Elben, skal betales med småpenge, som kommer af skatten. De penge, som de, [der] på Elben ligger, bekommer, kan for daler blive modtaget (annammed). På de penge, som findes i toldkisten i Sundet, haver I jer intet facit (fadtziid) [3]) at gøre, thi jeg mig så aldeles intet kan afhænde (endtlothe), at jeg ingen penge skulle beholde i kammeret, efterdi jeg ellers ingen midler ved til at holde min stand ved magt. Men på det at man kan sætte Hans Bøjesen en brille på næsen (narre ham), da skal I lade tolderne i Helsingør hemmeligt pakke nogle fjerdinger fulde med sten, som Jørgen Vind iblandt de andre penge skal tage med sig, så at samme Hans Bøjesen det intet mærker. Frederik Urne skal

[1]) Gyldenløve.
[2]) Maaske Jørgen Pedersen, s. ovfr. S. 400.
[3]) ɔ: Facit.

Side 456
Brev 543 forsat:
derom Auiseris, ty tollerne faar ingen Bøcker dertiil, Och uyl uel haffuis y acht, huer dertiil Brugis.
Ieg habis, Nest gudtz hiielp, at faa Saa mange penning tiil kiill, Som Ieg behøffuer tiil dette Omslag.
Ded flesk, Som Skulle komme fra Skanderborrig, haffuer ieg befahliid først pa forarid at skulle framskiickis for større Seckerhed skiild.
Huilcken aff Prammene som paa forarid Sendis henad Hohaun [1]) Epther dii 600 lass ued, som der Staar, den kan tage fleeskiid med.
Ieg haffuer fornommid aff Hans wldrich, at M: hans Ohnemøller hannem berettede, at dy broekar ued Abrahamstrup Endnu inted uaar fiildt med Steen, huorfor frederich wrne skall aduaaris, at Saaframdt samme broekaar for- medelst forsømmelsse tager Skaade, at Ieg sliigdt uiil uyde huos hannem.
Hans wldrich haffuer ochsa yblandt andiid berettid mig den wtroskab, dii fiindes huos dy Møller suenne, Huorfor ded skall haffuis y acht y tiide, att man faar andiid folck dertiil, Och uyl dy treer, som ued uesterpordt er lagdt offuer graffuen, dersom wandiid faller fraa hiiulen, tagis bordt, Och ingen sammestedtz att Steede nogen toen eller waasken. Och skall Borgemeisterne holde Porteneren y westerpordt tiil, at hand ingen laader igennom porten, Som gaar Op tiil wollen, Item att der kommer ingen om afften Eller om Natten ygennom Møllerens lossomendt, som Er pa waalckemøllen. Den gang, som gaar bag Møllen ued westerpordt neder tiil wandiid, dersom ded forbemelthed tømmer, som dii toer Paa, ligger, Skall tilplanckiis, saat ingen haffuer siin gang derhen.
Hadersleffhus den 15 Decem: Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

oversæt: 543. forsat
derom adviseres, thi tolderne får ingen bøger dertil, og vil vel haves i agt, hvem der dertil bruges.
Jeg håber, næst Guds hjælp, at få så mange penge til Kiels (kiill), som jeg behøver til dette omslag.
Det flæsk, som skulle komme fra Skanderborg, haver jeg befalet først på foråret at skulle fremsendes for større sikkerheds skyld.

Hvilken af prammene, som på foråret sendes hen ad Hov Havn (Hohaun) [1]) efter de 600 læs ved, som dér står, den kan tage flæsket med.
Jeg haver fornummet af Hans Ulrik, at m. Hans Ohnemøller ham berettede, at de bropiller (broekar) ved Abrahamstrup endnu intet var fyldt med sten, hvorfor Frederik Urne skal advares, at såfremt samme bropiller formedelst forsømmelse tager skade, at jeg sligt vil vide hos ham.
Hans Ulrik haver også iblandt andet berettet mig den utroskab, der findes hos de møllersvende. Hvorfor det skal haves i agt i tide, at man får andre folk dertil, og vil de træer, som ved Vesterport er lagt over graven, dersom vandet falder fra hjulene, tages bort, og ingen sammesteds at tilstede nogen toren (tøjvask) eller vasken. Og skal borgmestrene holde portneren i Vesterport til, at han ingen lader igennem porten, som går op til volden, ligeså (item) at der kommer ingen om aftenen eller om natten igennem møllerens lossoment (logement/bolig), som er på Valkemøllen. Den gang, som går bag møllen ved Vesterport ned til vandet, dersom det førbenævnte tømmer, som de tværrer på, ligger, skal tilplankes, så at ingen haver sin gang derhen.
Haderslevhus den 15. december år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

[1]) Hov Havn i Hads Herred i Aarhus Amt. 15. Decbr. 1635 fik Erik Ottesen Brev om til Foraaret at sende enten Stumpet Dorethe eller Fladlusen til „Haarhaffuen“ under Aakjær Len for der at indtage det Ved, som Lavrits Ebbesen, Embedsmand paa Skanderborg, havde samlet, og bringe det til Provianthuset i Kjøbenhavn. Sjæll. Tegn. XXV, 474.

Side 457

Brev 544/3 * 16. Decbr. 1635

Til Hertug Frederik, Erkebiskop af Bremen.
Kongen har modtaget et Brev fra ham. Af en Skrivelse fra Kurfyrsten af Sachsen fremgaar det, at han antager sig Hertugens Sager mere end hidtil. — Geh. Ark.

Freundtlicher, Herdtzliiber Sohn, deiin Skreiben habe Ich Emphangen vndt daraus statum Rerum In der negthe beii diir verstanden. Der Almechtiger Endere alles seiinem allerheiiligsten Nahmen zu lob, preiis vndt Ehren vndt den Seiinigen zu trost vndt freude.
Hiineben vberskiicke Ich diir Copiam des Chursten (!) von Saxens Skreiiben an Miir [1]), woraus Skeiinet, das er sich deiiner Sachen halber etwas mehr bemiiet dan fohrhiin, Mugeliich weiil im das glycke So woll nit alss auff der Iaget fugen wiill.
Zuuoorn hat man Miich beii den friidtz tractaten nit wissen, daa Sii doch miich darzu miit grosser miihe ver- muchten, Itzo hette man miich gerne darbeii. Befehle dich hiimit dem schudtz dess Allerhögsten vndt verbleiibe allezeiit
Dein getrewer vatter
Christian.

Hadersleff den 16 Decem: Anno 1635.

Udskrift: An Meiinem Herdtzliiben Sohn dem Bii- skopphen von Brehmen.

oversæt: 544. 16. Decbr. 1635. Til Hertug Frederik, Erkebiskop af Bremen.
Venlige, hjertenskære søn, din skrivelse har jeg modtaget og deraf forstået statum rerum (tingenes tilstand) i nærheden hos dig. Den Almægtige vende alt til sit allerhelligste navns lov, pris og ære og de sine til trøst og glæde.

Hoslagt oversender jeg dig kopien af kurfyrstens af Sachsen skrivelse til mig [1]), hvoraf skinner (ses), at han på dine sagers vegne har umaget sig noget mere end førhen, muligt fordi lykken ikke vil føje ham så vel som på jagten.
Førhen ville man ikke vide af mig ved fredstraktaterne, da de dog førhen med stor møje søgte mig dertil; nu ville man gerne have mig med derover. Befaler dig hermed i den Allerhøjestes beskyttelse og forbliver altid din trofaste fader, Christian.
Haderslev den 16. december år 1635.
Udskrift: Til min hjertenskære søn, biskoppen af Bremen.

[1]) I en Skrivelse af 14. Novbr., som Kongen modtog i Haderslev d. 12. Decbr., havde Kurfyrst Johan Georg underrettet Christian IV om et fra Kejseren erholdt Brev angaaende Ærkestiftet Bremen, hvilket han angav at have besvaret paa en Maade, der viste hans Iver for at bevare et godt Forhold mellem Kejseren og Kongen (Geh. Ark. Sachsen Nr. 48). Kurfyrsten sigtede vistnok herved til sin Skrivelse af 2. Novbr. til Kejseren, hvori han havde omtalt Nederlændernes Forsøg paa at ophidse Christian IV imod Kejseren i Anledning af den bremiske Sag (Haupt- u. Staats-Archiv i Dresden).

Side 458
Brev 545/3 * 23. Decbr. 1635

Til Rentemestrene.
Kongen ønsker taget 3 Kopier i Legemsstørrelse og 3 i Brystbillede af det Portræt af ham, som staar i Karl von Manders Bolig. Da Kongen har foræret den franske Gesandt sin Vogn, skal der laves en ny til ham selv. — Kgl. Bibl.

Denne herhuos føiiede Skriiffuelsse Schall med første leiilighed Sendiis hen tiil Nykøbing. Miit konterfey, som er maaliid pa kobber och staar udi kaarl von Manderens lossoment, Schall fløttis ynd tiil M: korbinianus konterfeiier [1]), at hand derepther maaler trende copier, leffniidtz størrelsse, Och tree Brustbylder. Och Eptherdi ieg haffuer forehriid den fransøsiiske gesanter [2]) Myn kuudtz, Som Ieg pleiier selffuer att Aage paa, Daa er befhaliid, at dy tiill frede: skall gørre en anden Liige saledis, som den forrige waar.
Huorfor y Schall forskaffe Sadelmageren, huissom hand tiil samme wogen at forferdige kan fornøden haffue, Saoch laade huos Gerdt Osseriin Stiicke En himling tiil samme wogen, huortiil y hannem Schall forskaffe guld och Sølff, Item fløiiell och andiid Sliigdt, som hand dertiil kand behøffue, Och ded hannem lade tiilueiie Och ygen fraaueiie, førend Saadelmageren ded gør Naagelfast.
Och Eptherdi man samme Perlestycker En temmelig Summa penning skildig Er, Daa Skall hannem giiffuis En

oversæt: 545. 23. Decbr. 1635.
Denne herhos føjede skrivelse skal med første lejlighed sendes hen til Nykøbing. Mit konterfej (portræt), som er malet på kobber og står udi Karl van Manders logement (lossoment), skal flyttes ind til m. Korbinian Konterfejer [1]), at han derefter maler trende (tre) kopier i levende størrelse og tre brystbilleder. Og efterdi jeg haver foræret (forehriid) den franske gesandt [2]) min kusk (kuudtz/vogn), som jeg plejer selv at køre (aage) på, da er befalet, at de til freden (?) skal gøre en anden lige således, som den forrige var.
Hvorfor I skal forskaffe sadelmageren, hvad som han til samme vogn at forfærdige kan have fornødent, så og lade hos Gerdt Osserin stikke (brodere) en himmel (himling) til samme vogn, hvortil I ham skal forskaffe guld og sølv, ligeså (item) fløjl og andet sligt, som han dertil kan

behøve. Og det lade ham tilveje og igen fraveje (prøve af og på), førend sadelmageren gør det nagelfast.
Og efterdi man samme perlestikker en temmelig sum penge skyldig er, da skal ham gives en

[1]) I sine Dagbøger for 1608, 1618, 1619 og 1625 (Schlegel, Saml. z. Dän. Gesch. II, 3, 63. Nyerup, Mag. f. Rejseiagttag. IV, 422 f. 477. 527) omtaler Christian IV Corbinianus Guldsmed, som boede i Kjøbenhavn, og hvis Efternavn var Sauer (Friis, Saml. t. Dansk Bygn.- og Kunsthist. S. 27. 44). Skjønt Navnet er ualmindeligt, er det dog kun lidet sandsynligt, at denne Mand kan være den samme som den i Texten nævnte Maler.
[2]) Den franske Gesandt St. Chaumont var i Decbr. 1635 hos Kongen i Haderslev angaaende Fredsforhandlingerne. Chemnitz, Königl. Schwedisch. in Teutschland geführter Krieg II, 885. Christian IV's Resolution til St. Chaumont af 19. Decbr. og Rekreditiv for ham af 20. Decbr. Ausländ. Cpten. Nyerup, Mag. f. Rejseiagttag. IV, 576 f.

Side 459
Brev 545 oversæt

Summa penning Paa regenskab, paaded man diiste bedre kan faa hannem ued dette arbeiid, som skall gørris.
Hadersleff hus den 23 Decembris Anno 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

oversæt: 545. 23. Decbr. 1635. [Til Rentemestrene].
Summa penge på regnskab, på det man des bedre kan få ham ved dette arbejde, som skal gøres.
Haderslevhus den 23. december år 1635. Christian.
Udskrift: Rentemestrene til hånde.

Brev 546/3 * 31. Decbr. 1635

Til Ditlev Reventlov.
Han skal foreholde Dionysius von Pudewils, den udvalgte Prins Christians Marskalk, at han, hvis han vil gjøre noget nyttigt for Prinsens Husholdning, maa begynde med at nedsætte sin egen Gage. — Geh. Ark.

Ihr Sollet miit M: Podowels [1]) Reeden vndt im versteen lassen, Dass, daa Er gedencket Etwas Nudtzliiches vndt bestendiiges beii des Prindtzen haushaltung zu Raathen, So mus Er den anfanck auff sich selber machen, In betrachtung weiil im bekandt, was andere furstliche Personen Marskalcke gegeben wiirdt, Insonderheiit weiil Er dii scharsi beiide am Sunderburgiskem wiiauch am gottorpiskem hoffue vertretten, Beii welchen höffuen zueiiffuels Ohn Eiin vntherskeiidt der gaisi wiirdt gewessen Seiin,

oversæt: 546. 31. Decbr. 1635.
I skal tale (reeden) med m. Pudewils [1]) og lade ham forstå, at da han tænker på at råde til noget nyttigt og bestandigt ved prinsens husholdning, så må han gøre begyndelsen med sig selv. I betragtning af at det er ham bekendt, hvad der gives til andre fyrstelige personers marskaller, især fordi han har bestridt gagen (scharsi / charge) både ved det sønderborgske såvel som ved det gottorpske hof, ved hvilke hoffer der uden tvivl vil have været [samme] fod (gaisi / geist),

[1]) Dionysius von Pudewils (Podewels), en pommersk Adelsmand, var først i Tjeneste hos Hertug Hans (den Yngre) af Sønderborg, derpaa hos Hertug Adolf af Gottorp, med hvem han bl. A. besøgte Italien. Derefter tjente han Adolfs ældre Broder Hertug Frederik af Gottorp, og der tilskrives ham en væsentlig Andel i, at det ikke 1629 kom til Fjendtligheder mellem Hertugen og Kongen, idet han ved sine Forestillinger formildede denne. Af Christian IV, i hvis Tjeneste han traadte over, blev han ansat som Marskalk hos den udvalgte Prins, en Bestilling, som han beklædte i adskillige Aar, hvorpaa han trak sig tilbage til Privatlivet (han ejede Godset Gram i Slesvig). Oftere anvendtes han af Kongen til diplomatiske Sendelser, og paa Prins Christians sidste Rejse til Tydskland fulgte han med denne. Et apoplektisk Anfald endte hans Liv i Dresden 1647. B. Gerdes, Dionysii de Pudevels vita. Slange S. 1531. Schlegels Overs. af Slange II, 147. 180. Vedel Simonsen, Jørgen Brahe S. 69. Trap, Beskriv. af Slesvig S. 75.

Side 460
Brev 546 forsat
weiil der Eiiener Eiin Regiirender vndt der ander Eiin ab- getheiilther herre gewessen. Woraus Erhellet, das Es dem Prindtzen niit zu Raathen Steed, das Er seiine diiner, Sii seindt auch wessen Nahmens, Standes Oder condition Sii wollen, auff dii maniihr zu gasiren, wii Ich dii meiinige. Ich fuhr meiine person mus miit hulffe des Allerhogsten daran Seiin, wii ich Meiinen statum, Der hoch grauiret Ist, conseruiiren kan vndt beii dissen Schuiirigen zeiithen meiin verbleiiben auch haben kan.
Auff dem hausse Hadersleben den 31 Decembris Anno 1635.
Christian.

Udskrift: A M: M: Reuentlau.

oversæt: 546. 31. Decbr. 1635. [Til Ditlev Reventlov].
fordi den ene har været en regerende og den anden en afdelt herre. Hvoraf indlyser (erhellet), at det ikke står til prinsen at råde, at han [kan] afskedige (gasiren / kassere) sine tjenere, hvem de end er, og af hvilket navn, stand eller kondition de vil, således som jeg [gør med] mine. Jeg for min person må med den Allerhøjestes hjælp være derom, hvorledes jeg kan konservere (bevare) min status, som er højt graveret (krænket/belastet), og udi disse svære tider også kan have mit forblivende.
På huset Haderslev den 31. december år 1635. Christian.
Udskrift: Til m. m. Reventlow.

Side 461

Dechifrerede Breve.

Efter det Foregaaendes Trykning have Udgiverne i Geh. Ark. (Danske Samlinger Nr. 64) fundet en Chiffernøgle med følgende egenhændige Paaskrift af Christian IV: „Ziifferen So Friderich guntheren zugestellt auff friderichssburch den 15 Maij Anno 1632“. Ved Hjælp af den lader Chifferskriften i de meddelte Breve fra Kongen til Frederik Günther sig dechifrere, saaledes som det her skal vises. Det maa imidlertid bemærkes, at Kongen maaske med Forsæt for at vanskeliggjøre Læsningen for Uindviede jævnlig skriver urigtige Tal; de dertil svarende (urigtige) Bogstaver ere her indsatte i Texten, men i Noter ere de formentlig rigtige Ord meddelte. I Hovedtrækkene maa det Chiffersystem, som Kongen har benyttet i Aaret 1632 (Nrr. 34, 35 og 43), ogsaa være brugt 1633 (Nr. 191) og 1635 (Nrr. 474, 480, 482 og 504), men der synes dog at være indført nogle Modifikationer, ligesom der er indført Betegnelser, der helt fattes i Opskriften fra 1632. Da der imidlertid ikke haves authentiske Oplysninger om de gjorte Forandringer, have vi ogsaa for disse Breves Vedkommende anvendt Nøglen fra 1632, da den dog sætter os i Stand til at

forstaa det allermeste; kun maa det erindres, at Fejlene i dem altsaa maaske ikke ere en Følge af forsætlig eller uforsætlig Fejlskrift fra Kongens Side.

Nr. 34.
(S. 38 L. 12—14.)

. . . Wan dii Staaten general auf dine prpositiop [1]) Erkleeren werden, Mugelich sii werden auff dii von Hamburg wenich gedencken [2]) . . . . .

oversæt: Dechifrerede breve.
Efter det foregåendes trykning har udgiverne i Rigsarkivet (Geh. Ark.) (Danske Samlinger nr. 64) fundet en ciffernøgle med følgende egenhændige påskrift af Christian IV: „Cifferen som Frederik Günther er tilstillet på Frederiksborg den 15. maj år 1632". Ved hjælp af den lader cifferskriften i de meddelte breve fra Kongen til Frederik Günther sig dechifrere, således som det her skal vises. Det må imidlertid bemærkes, at Kongen måske med forsæt for at vanskeliggøre læsningen for uindviede jævnligt skriver urigtige tal; de dertil svarende (urigtige) bogstaver er her indsatte i teksten, men i noter er de formentlig rigtige ord meddelte. I hovedtrækkene må det ciffersystem, som Kongen har benyttet i året 1632 (nr. 34, 35 og 43), også være brugt 1633 (nr. 191) og 1635 (nr. 474, 480, 482 og 504), men der synes dog at være indført nogle modifikationer, ligesom der er indført betegnelser, der helt fattes i opskriften fra 1632. Da der imidlertid ikke haves autentiske oplysninger om de gjorte forandringer, har vi også for disse breves vedkommende anvendt nøglen fra 1632, da den dog sætter os i stand til at forstå det allermeste; kun må det erindres, at fejlene i dem altså måske ikke er en følge af forsætlig eller uforsætlig fejlskrift fra Kongens side.
Nr. 34. (S. 38 l. 12—14.)
... Når de Generalstater (Staaten general) på din proposition [1]) vil erklære sig, vil de muligt tænke ret lidt på dem fra Hamburg [2]) . . . . .

[1]) ɔ: Proposition.
[2]) De i Noterne S. 38 givne Forklaringer af Chifre have vist sig at være rigtige.

Side 462
Dechifrerede Breve.

Nr. 35.
Weiil ich mich dess alten Spruchess Errinnere, qvod in turbbid dqvd optim [1]) Sit pischatio, vndt meiiness Erachtenss dass wasser in Teutschland dermassen turbisgt [2]) Ist, dass wehnig Reiiness daruntber zu fiinden, Alss habe Ich mich forgenommen deiine persohn sechketament [3]) beii dii chur [4]) zu gebrauchen, Eiinen versuch beii ihnen zu thun, Ob man sii darhin disponiren könne, dass sii in den fohrhiim begerthen follgn [5]) auff der glbg [6]) willigen wolthen, aldiiweiill du itzo zum besten Solchess verrichten kontest, weiill du itzo auf dilter (!) biist, dass du ohne gross maulspe[r]ren kommen kanst, wohr du sollest.
Wass du Nun zu solcher verichtung Nötig zu sein Erachtest, dass sollestu miir Erstess tagess wissen lassen, weiil du sicherlich ess itzo skreiiben kanst.
Weiil nun Solchess [o]hne grsse spendititon [7]) nit ablauffen kan, Alss sollestu Eiin wberslag machen, wass man auff Iehliichem ordt zu Spendiren habe. Deiine rechnung magstu auff hunderdth taussendt taler machen. Beii dem actu muss der von Friedland nit vergessen werden. Vale.
Glyckstadt den 20 Augustj Anno 1632.
Christian.

Nr. 43.
(84 = England. 86 = Schweden. 139 = Staaten general. 178 = spanische Flotte.)

Nr. 191.
Ess Ist diir woll bekandt, was Ich fur dissem wm dess cukfiksten [8]) von Trier votum gethan, vndt was Er

oversæt: Nr. 35.
Da jeg husker det gamle ordsprog, quod in turbida aqua optima sit piscatio (at der er bedst fiskeri i oprørt vand) [1]), og efter min mening vandet i Tyskland er således oprørt (turbiret) [2]), at der er lidet rent at finde derunder, så har jeg forsat mig at bruge din person i hemmelighed (secretament) [3]) hos kurfyrsten (chur) [4]) for at gøre et forsøg hos dem, om man kan disponere dem derhen, at de ville indvilge i de førhen begærede toldsatser (zollen) [5]) på Elben (glbg) [6]), efterdi du nu bedst kunne forrette sligt, fordi du nu er på rejser (!), så at du uden store sværdslag (uden at spærre munden højt op) kan komme, hvorhen du skal. Hvad du nu agter fornødent til en sådan forretning, det skal du lade mig vide med det første (første dags), da du sikkert nok kan skrive det nu. Da nu sligt ikke kan løbe af uden stor omkostning (grosser Spedition) [7]), så skal du gøre et overslag over, hvad man har at spendere på hvert sted. Din regning må du gøre på hundrede tusind daler. Ved selve akten (actu) må ham af Friedland (Wallenstein) ikke glemmes. Lev vel (vale). Glückstadt den 20. august år 1632. Christian.
Nr. 43.
(84 = England. 86 = Sverige. 139 = Generalstaterne. 178 = Spanske flåde.)
Nr. 191.
Det er dig vel bekendt, hvad jeg før dette på vegne af kurfyrsten (churfürsten) [8]) af Trier har afgivet stemme (votum) om, og hvad han

[1]) ɔ: turbida aqva optima.
[2]) ɔ: turbiret.
[3]) ɔ: secretament.
[4]) ɔ: Churfürsten.
[5]) ɔ: Zollen.
[6]) ɔ: Elbe.
[7]) ɔ: grosse Spedition.
[8]) ɔ: Churfürsten.

darauff zur andtwordt gegeben. Weiil Ich aber selbiges cukfiksten [1]) voti nochnit gesiicherdt bin, alss sollestu diich zu in vekeigen [2]) vndt miit Ihm desweg keden [3]) vndt im der fohrigen discurs Errinneren. Man hatt zuaar hii daruon Reden wollen, alss wehre selbiiger Man todt, welches sSkan (!) diir bekandt Ist, souern dem selbiigen alsso. Daa Es aber alsso Seiin Solthe, So wiil heiissen, Stiirbdt der fux, So giildt der Balliich. qgbzgitgk [4]) hatt disse tage dii von Hamburg getrösted, dass, wass geskeen, das Niit collegaltek [5]) gesken sei, daa doch Sachsen vndt Brandenburg Eiinen zollen auff der Elbe vnter siich zu legen beschlossen, welches woll in acht zu haben. 250 [h]att miir gesaget, Er habe dii skreiiben in handen gehabdt. Dii Bremske vndt Lybske gesanten seiindt alhii gewessen vndt vm Audiens angehalthen, Aber nach denne- marck veruissen.
Glyckstadt den 18 Septem: Anno 1633.
Christian.

Nr. 472.
(S. 403 L. 1—10.)
. . . Du sollest miir zugeleiich wissen lassen was fihr presendt ich dero frawenzmer [6]), so bei hofwe etwas bedeiten, ich sii verehren konte, so zum angenemsen [7]) sein konthe. . . .

Nr. 474.
(S. 406 L. 3—7.)
. . . Miit dem strfte [8]) 167 [9]) hat ess, ob godt wiil, keiine gefahr. Konte m[a]n nur [a]uf der Elbe gtwas grhaltgn [10]). . . .

oversæt: Nr. 191.
derpå til svar givet. Da jeg nu ikke er sikker på samme kurfyrstes (churfürsten) [1]) stemme (voti), så skal du begive dig (verfügen) [2]) hen til ham og tale (reden) [3]) med ham desangående samt minde ham om den forrige diskurs. Man har sandelig her villet tale derom, som om samme mand var død, hvilket sagn (!) dig er bekendt, såfremt det forholder sig således med samme [mand]. Men da det nu skulle være således, så vil det sige: Dør ræven, så gælder balgen (skeden). Lebzelter (kagebager/agent) [4]) har i disse dage trøstet dem fra Hamburg med, at hvad der er sket, ikke er sket kollegialt (collegialiter) [5]), da dog Sachsen og Brandenburg har besluttet at lægge en told på Elben imellem sig, hvilket er vel at tage i agt. 250 har sagt mig, at han har haft skrivelserne i hænde. De bremiske og lybske gesandter har været her og anholdt om audiens, men er blevet henvist til Danmark. Glückstadt den 18. september år 1633. Christian.
Nr. 472. (S. 403 l. 1—10.)
... Du skal lade mig vide samtidig, hvad for en præsent (gave) jeg kunne ære deres fruentimmer (frauenzimmer) [6]) med, som betyder noget ved hoffet, som kunne være det mest behagelige (angenehmsten) [7]). ...
Nr. 474. (S. 406 l. 3—7.)
... Med stiftet (stifte) [8]) [Bremen] [9]) har det, om Gud vil, ingen fare. Kunne man blot opnå noget på Elben (etwas erhalten) [10]). ...

[1]) ɔ: Churfürsten.
[2]) ɔ: verfügen (?).
[3]) ɔ: reden.
[4]) ɔ: Lebzelter (?). Jvfr. S. 28.
[5]) ɔ: collegialiter.
[6]) ɔ: Frauenzimmer.
[7]) ɔ: angenehmsten.
[8]) ɔ: Stifte.
[9]) Betyder vistnok Bremen.
[10]) ɔ: etwas erhalten.

Side 464
Dechifrerede Breve.

Nr. 480.
Ich habe Eiiene Nodtturfft zu seiin erachted, diir beii- gefugte copiam meines andtwordt skreiibens an Chur saxen zu wbersenden, Auffdas du den verlauff wiissen mugest. Der guthe herre meiinet, Er habe ess gaar woll getroffen, woreiin ihm aber wehnig leuthe beiiifalgeben werden. Geet der frie [1]) zvisken 87 vndt 216 fordt, so werdet wenic seide darbei spnnen [2]). Alhii geen allerhandt zeiitung

von allerleii male contanten, worunther der Schuedisker Chanseler Eiiner Ist, welcher siich nochderzeiit dem friiden Fluss nit accommodiren wiill. Meckelenburch hatt den friiden angenommen vndt haben den Sueden Noch im lande. Godt gebe, wii ess ablauffen wiirdt.
Glyckstadt den 5 Augustj Anno 1635.
Christian.

Nr. 482.
Sidder meiinem ledztsten hatt der gubernor mit menselio [3]) egrgdgt [4]), welcher in der meiinung waar, das wan dem Kaiser ein sticke geldes ierlich eg- bottgn wirdgn [5]), Das man alssdan Es solthe Erlangen können. Als sollestu zeen dausendt allg iar prgsgn- tikgn [6]).
Datum Nordrup den 13 Augustj Anno 1635.
Christian.

Nr. 504.
Aus den beiilagen Erfahrestu, was dem keysser auff sein schreiben, deiine Replica betreffende, geandtvorted habe.

oversæt: Nr. 480.
Jeg har anset det for nødvendigt at oversende dig hoslagte kopi af mit svarskrivelse til kurfyrsten af Sachsen, på det at du må vide forløbet. Den gode herre mener, at han har truffet det ganske vel, hvori han dog af ret få folk vil gives medhold. Går freden (friede) [1]) mellem 87 og 216 fremad, så vil der blive spundet (spinnen) [2]) lidet silke derved. Her går alle hånde tidender om alle slags malcontenter (utilfredse), hvoriblandt den svenske kansler er én, som endnu på denne tid ikke vil akkommodere (indrette) sig efter fredsslutningen. Mecklenburg har antaget freden og har endnu svenskerne i landet. Gud give, hvorledes det vil løbe af. Glückstadt den 5. august år 1635. Christian.
Nr. 482.
Siden mit sidste har guvernøren talt (geredet) [4]) med Michael v. Menzel [3]), hvilken var i den mening, at hvis der årligt blev tilbudt (geboten) kejseren et stykke penge [5]), at man da skulle kunne erlange (opnå) det. Altså skal du præsentere (presentiren) ti tusind alle år [6]). Givet Nordrup den 13. august år 1635. Christian.
Nr. 504.
Af bilagene erfarer du, hvad jeg har svaret kejseren på hans skrivelse angående din replik.

[1]) ɔ: Friede.
[2]) ɔ: spinnen.
[3]) Michael v. Menzel, kejserlig Resident i Hamborg. Hurter, Geschichte Kaiser Ferdinands II. IX, 564.
[4]) ɔ: geredet.
[5]) ɔ: geboten worden.
[6]) ɔ: alle Jahre presentiren.

Side 465
Dechifrerede Breve.

Was fir mgdium [1]) ich vermeine den Kaiser zu bgwgegn [2]), das er den zol auf der Elbe lisse, ngmlich [3]) das g zuanzi dawqgndt [4]) daler ierlich daruln [5]) zu geniien [6]) hette, Dass habe Ich diir fuhr dissem wissen lassen, Aber biis Dato niit Erfahren können, Ob sodane meiine Resolution diir seii zu handen ge- kommen.

Kopenhagen den 27 7tem: Anno 1635.
Christian.

oversæt: [Fortsættelse af Nr. 504].
Hvad for et middel (medium) [1]) jeg mener at bevæge (bewegen) [2]), kejseren [med], for at han lod tolden på Elben fare, nemlig (nemlich) [3]) at han årligt deraf (darvon) [5]) havde tyve tusind (er zwanzig tausend) [4]) daler at nyde (geniessen) [6]), det har jeg ladet dig vide før dette, men har indtil dato intet kunnet erfare, om samme min resolution er kommet dig til hånde.
København den 27. september (7tem:) år 1635. Christian.

[1]) ɔ: medium.
[2]) ɔ: bewegen.
[3]) ɔ: nemlich.
[4]) ɔ: er zwanzig tausend.
[5]) ɔ: darvon.
[6]) ɔ: geniessen.

Side 466

Rettelser og Tilføjelser.

S. 9 L. 13 f. o. Efter „Sein“ skal være Punktum.

44 - 3 — iiss, læs: biiss.

72 Nr. 75. Skomagerne i Kjøbenhavn fik 1634 Tilladelse til at flytte Værebro Vejrmølle til en Plads udenfor Nørre- port. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 132.

88 L. 20-21 f. o. Christian IV's Mætresse hed ikke (som der staar i Nye Dsk. Mag. II, 6) Karen Madsdatter, men Kirstine Madsdatter; det var hende, hvem Reinhold Hansen ægtede (jvfr. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 174).

97 Anm. 3. De Russere, som Kongen omtaler, ere maaske ikke det Gesandtskab, der var her i Begyndelsen af 1632, men vel snarere det, som kom i Begyndelsen af 1633. Af Rentemestr. Regnsk. 1633—34 erfares, at den russiske Gesandt Simon Annchewitz Liboff selv ottende laa i Herberg i Kjøbenhavn hos Nille sal. Jørgen v. Hams fra 17. Febr. til 18. Marts 1633.

160 L. 1 f. n. Chodzel (?), læs: Chandzeler. (Jvfr. S. 360).

210 - 13 f. o. Markedan, læs: Markodan.

212 - 4 — Læs: 12.

Brevet Nr. 253 maa dog vist være af 15. Januar, thi Efter- skriften omtales i Nr. 249.

223 L. 9 f. n. Silke, læs: Sild.

241 - 2 f. o. Efter „Sallen“ skal være Komma.

399 - 6 f. n. Kaspar, læs: Hans.

oversæt: Rettelser og tilføjelser.
S. 9 l. 13 f.o. Efter „Sein“ skal være punktum.

44 - 3 — iiss, læs: biiss.

72 nr. 75. Skomagerne i København fik 1634 tilladelse til at flytte Værebro vejrmølle til en plads udenfor Nørreport. Nielsen, Københavns Diplom. III, 132.

88 l. 20-21 f.o. Christian IV's elskerinde (mætresse) hed ikke (som der står i Nye Dsk. Mag. II, 6) Karen Madsdatter, men Kirstine Madsdatter; det var hende, hvem Reinhold Hansen ægtede (jvfr. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 s. 174).

97 anm. 3. De russere, som Kongen omtaler, er måske ikke det gesandtskab, der var her i begyndelsen af 1632, men vel snarere det, som kom i begyndelsen af 1633. Af Rentemestr. Regnsk. 1633—34 erfares, at den russiske gesandt Simon Annchewitz Liboff selv ottende lå i herberg i København hos salig Nille Jørgen v. Hams fra 17. febr. til 18. marts 1633.

160 l. 1 f.n. Chodzel (?), læs: Chandzeler. (Jvfr. s. 360).

210 - 13 f.o. Markedan, læs: Markodan.

212 - 4 — Læs: 12.

Brevet nr. 253 må dog vist være af 15. januar, thi efterskriften omtales i nr. 249.

223 l. 9 f.n. Silke, læs: Sild.

241 - 2 f.o. Efter „Sallen“ skal være komma.

399 - 6 f.n. Kaspar, læs: Hans.

Fortegnelse over de Personer, til hvem Brevene ere skrevne.

Ahlefeldt, Jørgen, Nr. 366 (Udkast), 402 (Udkast).
Ahlefeldt, Kaj, Nr. 377 (Udkast).
Beck, Sten, Nr. 93. Jvfr. Rentemestrene.
Bentzwinger, Andreas, Nr. 312.
Borgmestrene i Kjøbenhavn, Nr. 322.
Brockenhuus, Oluf, Nr. 512.
Christen Jensen, Nr. 26.
Daa, Klavs, Nr. 385, 388, 395, 407, 443, 452, 462, 465, 487, 541.
Dorn, Reimar, Nr. 46.
Eske Jensen, Nr. 56.
Fleischer, Esaias, Nr. 447, 493.
Frederik III, Hertug af Gottorp, Nr. 73 (? Udkast), 74 (Udkast),

152 (Udkast), 255 (Udkast), 257 (Udkast), 354 (Udkast),
396, 409, 421, 423, 470.
Frederik, Ærkebiskop af Bremen, Nr. 410, 412, 534, 544.
Friis, Christian, Nr. 70, 72, 175, 308, 327, 357, 362, 454,
462, 476.
Gagelmann, Peter, Nr. 94.
Geist, Bernt Hagen, Nr. 376 (Udkast).
Gyldenløve, Hans Ulrik, Nr. 540 (?).
Günther, Frederik, Nr. 3, 8 (?), 9, 19, 21, 28—43, 49, 50,
105, 121, 136, 138, 139, 156, 158—63, 180—82, 184,
191—93, 197, 247, 257, 260, 261, 268, 271, 295, 297,
319, 354, 355, 365, 366, 367 (?), 376, 377, 381, 391 (?),
393 (?), 401, 402 (?), 433, 438, 472, 474, 480, 482, 504, 524.
30*

oversæt: Fortegnelse over de personer, til hvem brevene er skrevne.
Ahlefeldt, Jørgen, nr. 366 (udkast), 402 (udkast).
Ahlefeldt, Kaj, nr. 377 (udkast).
Beck, Sten, nr. 93. Jvfr. Rentemestrene.
Bentzwinger, Andreas, nr. 312.
Borgmestrene i København, nr. 322.
Brockenhuus, Oluf, nr. 512.
Christen Jensen, nr. 26.
Daa, Klavs, nr. 385, 388, 395, 407, 443, 452, 462, 465, 487, 541.
Dorn, Reimar, nr. 46.
Eske Jensen, nr. 56.
Fleischer, Esaias, nr. 447, 493.
Frederik III, hertug af Gottorp, nr. 73 (? udkast), 74 (udkast), 152 (udkast), 255 (udkast), 257 (udkast), 354 (udkast), 396, 409, 421, 423, 470.
Frederik, ærkebiskop af Bremen, nr. 410, 412, 534, 544.
Friis, Christian, nr. 70, 72, 175, 308, 327, 357, 362, 454, 462, 476.
Gagelmann, Peter, nr. 94.
Geist, Bernt Hagen, nr. 376 (udkast).
Gyldenløve, Hans Ulrik, nr. 540 (?).
Günther, Frederik, nr. 3, 8 (?), 9, 19, 21, 28—43, 49, 50, 105, 121, 136, 138, 139, 156, 158—63, 180—82, 184, 191—93, 197, 247, 257, 260, 261, 268, 271, 295, 297, 319, 354, 355, 365, 366, 367 (?), 376, 377, 381, 391 (?), 393 (?), 401, 402 (?), 433, 438, 472, 474, 480, 482, 504, 524.

Korrekturrapport
[Kritisk - Manglende tekst]: Billedet viser Side 468 (fortsættelsen af personregistret fra "Hans Bøjesen" til "Sorg, Morten"). Da du ikke har medsendt nogen tekst-transskription overhovedet i din prompt til at sammenligne med billedet, er der ingen eksisterende tekst at kontrollere linje for linje.

[Generelt]: Eftersom transskriptionsteksten til sammenligning mangler 100%, er hele sidens indhold registreret som udeladt. For at holde det uafbrudte og præcise flow i dit arbejde leveres den fulde diplomatiske transskription og moderniserede oversættelse herunder helt fra bunden i overensstemmelse med dine faste retningslinjer.

Karakter for den oprindelige tekst: 1/10 (Da transskriptionsteksten manglede i din prompt).

Transskription efter din skabelon
Side 468

Hans Bøjesen, Nr. 393 (Udkast).
Hedevig, Kurfyrstinde af Sachsen, Nr. 164 (Udkast).
Heidemann, Erik, Nr. 153 (Udkast).
Holsten-gottorpske Raader, Nr. 356.
Jakob Jensen, Nr. 95.
Johan Georg, Kurfyrste af Sachsen, Nr. 69, 137, 247 (Udkast).
Klages, David, Nr. 303 (?).
Krabbe, Niels, Nr. 1 (?).
v. d. Kuhla, Arent, Nr. 55.
Leicester, Robert Sidney Greve af, Nr. 45—48 (Udkast).
Morten Madsen, Nr. 7, 413.
Müller, Henrik, Nr. 63, 414, 490, 495.
Niels Sørensen, Nr. 490.
Paynck, Peter, Nr. 203, 220, 422.
Pentz, Christian, Nr. 271 (Udkast), 391 (Udkast).
Rantzau, Ditlev, Nr. 156 (Udkast).
Rentemestrene (Jørgen Vind og Sten Beck), Nr. 68, 71, 76—80,
82—84, 86, 89, 91, 92, 96—99, 101—4, 106, 109, 110,
117, 119, 124, 126, 129—35, 141, 142, 147, 149, 154,
165, 168, 169 (?), 170—73, 177, 178, 183, 185, 187,
188, 189 (?), 190, 196, 202, 205, 208, 209, 214—19,
221, 224—26, 228, 229, 231, 232, 235, 237, 238, 239 (?),
242, 244, 246, 248, 251—53, 256, 258, 259, 262—65,
267, 270, 272, 274, 276—79, 285—87, 288 (?), 289, 290,
292—94, 296, 300—2, 305, 307, 309, 315, 316, 326,
330, 331, 335, 338—44, 346, 348—53, 358—60, 363,
368—72, 374, 384, 386, 389, 392, 394, 398, 400, 403,
405, 406, 411, 424, 429, 431, 432, 434, 437, 440—42,
445, 446, 453, 455—58, 460, 463, 464, 466, 467, 469,
471, 473, 475, 477—79, 481, 483, 484, 490, 494, 497,
501—3, 513—15, 518, 519, 521—23, 525, 527—29, 532,
533, 536, 539, 542, 543, 545.
Reventlov, Ditlev, Nr. 546.
Rigsraadet, Nr. 5, 11—17, 112, 114, 115, 299, 390, 418, 427,
439, 537, 538.
Sehested, Karen, Nr. 20, 24, 44, 61, 127, 151, 155, 200, 201,
212, 304, 334.
Skeel, Albert, Nr. 327.
Sorg, Morten, Nr. 60, 508, 509.

oversæt: Fortegnelse over de personer, til hvem brevene er skrevne.
Hans Bøjesen, nr. 393 (udkast).
Hedevig, kurfyrstinde af Sachsen, nr. 164 (udkast).

Heidemann, Erik, nr. 153 (udkast).
Holsten-gottorpske råder, nr. 356.
Jakob Jensen, nr. 95.
Johan Georg, kurfyrste af Sachsen, nr. 69, 137, 247 (udkast).
Klages, David, nr. 303 (?).
Krabbe, Niels, nr. 1 (?).
v. d. Kuhla, Arent, nr. 55.
Leicester, Robert Sidney greve af, nr. 45—48 (udkast).
Morten Madsen, nr. 7, 413.
Müller, Henrik, nr. 63, 414, 490, 495.
Niels Sørensen, nr. 490.
Paynck, Peter, nr. 203, 220, 422.
Pentz, Christian, nr. 271 (udkast), 391 (udkast).
Rantzau, Ditlev, nr. 156 (udkast).
Rentemestrene (Jørgen Vind og Sten Beck), nr. 68, 71, 76—80, 82—84, 86, 89, 91, 92, 96—99, 101—4, 106, 109, 110, 117, 119, 124, 126, 129—35, 141, 142, 147, 149, 154, 165, 168, 169 (?), 170—73, 177, 178, 183, 185, 187, 188, 189 (?), 190, 196, 202, 205, 208, 209, 214—19, 221, 224—26, 228, 229, 231, 232, 235, 237, 238, 239 (?), 242, 244, 246, 248, 251—53, 256, 258, 259, 262—65, 267, 270, 272, 274, 276—79, 285—87, 288 (?), 289, 290, 292—94, 296, 300—2, 305, 307, 309, 315, 316, 326, 330, 331, 335, 338—44, 346, 348—53, 358—60, 363, 368—72, 374, 384, 386, 389, 392, 394, 398, 400, 403, 405, 406, 411, 424, 429, 431, 432, 434, 437, 440—42, 445, 446, 453, 455—58, 460, 463, 464, 466, 467, 469, 471, 473, 475, 477—79, 481, 483, 484, 490, 494, 497, 501—3, 513—15, 518, 519, 521—23, 525, 527—29, 532, 533, 536, 539, 542, 543, 545.
Reventlow, Ditlev, nr. 546.
Rigsrådet, nr. 5, 11—17, 112, 114, 115, 299, 390, 418, 427, 439, 537, 538.
Sehested, Karen, nr. 20, 24, 44, 61, 127, 151, 155, 200, 201, 212, 304, 334.
Skeel, Albert, nr. 327.
Sorg, Morten, nr. 60, 508, 509.

Side 469

Søren Terkelsen, Nr. 234, 241, 243, 269, 273, 283, 361. Jvfr. Tolderne i Glückstadt.
Tolderne i Glückstadt, Nr. 179, 271 (Udkast), 310, 313, 329, 378 (?). Jvfr. Søren Terkelsen.
Tolderne i Sundet, Nr. 58 (?), 59, 62, 120 (?), 425 (?), 428 (?), 435, 444, 451.
Urne, Frederik, Nr. 1, 2, 4, 6, 10, 18, 25, 26, 51—53, 54 (?), 57, 58, 64—67, 75, 81, 85, 87, 88, 90, 100, 107, 111, 113, 116, 118, 120, 122, 123, 125, 128, 140, 143—46, 148, 150, 157, 166, 174, 186, 194, 195, 198, 199, 206, 207, 210, 211, 213, 222, 223, 227, 230, 233, 236, 245, 249, 250, 254, 266, 275, 280—82, 284, 291, 298, 306, 311, 314, 317, 318, 320, 321, 324, 325, 345, 347, 364, 373, 387, 399, 404, 408, 415, 416, 420, 430, 436, 448—50, 459, 461 (?), 468, 486, 488, 489, 491, 492, 496, 498, 500, 505—7, 510, 511, 516, 517, 520, 526, 530, 531, 535.
Urne, Jørgen, Nr. 22, 308, 426.
Vandal, Hans, Nr. 413.
Vind, Iver, Nr. 413.
Vind, Jørgen, Nr. 377 (Udkast), 379, 380, 382. Jvfr. Rente- mestrene.

oversæt: Fortegnelse over de personer, til hvem brevene er skrevne.

Søren Terkelsen, nr. 234, 241, 243, 269, 273, 283, 361. Jvfr. Tolderne i Glückstadt.
Tolderne i Glückstadt, nr. 179, 271 (udkast), 310, 313, 329, 378 (?). Jvfr. Søren Terkelsen.

Tolderne i Sundet, nr. 58 (?), 59, 62, 120 (?), 425 (?), 428 (?), 435, 444, 451.
Urne, Frederik, nr. 1, 2, 4, 6, 10, 18, 25, 26, 51—53, 54 (?), 57, 58, 64—67, 75, 81, 85, 87, 88, 90, 100, 107, 111, 113, 116, 118, 120, 122, 123, 125, 128, 140, 143—46, 148, 150, 157, 166, 174, 186, 194, 195, 198, 199, 206, 207, 210, 211, 213, 222, 223, 227, 230, 233, 236, 245, 249, 250, 254, 266, 275, 280—82, 284, 291, 298, 306, 311, 314, 317, 318, 320, 321, 324, 325, 345, 347, 364, 373, 387, 399, 404, 408, 415, 416, 420, 430, 436, 448—50, 459, 461 (?), 468, 486, 488, 489, 491, 492, 496, 498, 500, 505—7, 510, 511, 516, 517, 520, 526, 530, 531, 535.
Urne, Jørgen, nr. 22, 308, 426.
Vandal, Hans, nr. 413.
Vind, Iver, nr. 413.
Vind, Jørgen, nr. 377 (udkast), 379, 380, 382. Jvfr. Rentemestrene.

Korrekturrapport
[Kritisk - Manglende tekst]: Billedet viser Side 470 (Begyndelsen af det alfabetiske person- og stedregister under overskriften Register *) fra "Aakjær Len" til "Arendtstelt, Kort", opdelt i to spalter samt en forklarende register-fodnote *) i bunden). Da du ikke har medsendt nogen tekst-transskription overhovedet i din prompt til at sammenligne med billedet, er der ingen eksisterende tekst at kontrollere linje for linje.

[Generelt]: Eftersom transskriptionsteksten til sammenligning mangler 100%, er hele sidens indhold registreret som udeladt. For at holde det uafbrudte og præcise flow i dit arbejde leveres den fulde diplomatiske transskription og moderniserede oversættelse herunder helt fra bunden i overensstemmelse med dine faste retningslinjer.

Karakter for den oprindelige tekst: 1/10 (Da transskriptionsteksten manglede i din prompt).

Transskription efter din skabelon
Side 470

Register *).

Aakjær Len 456.
Aarhus 174, 187, 244. — Dom- kapitel 83.
Aastrup 175.
Abrahamstrup Gaard og Len 99, 203 f., 214, 219, 222, 369, 382, 421 f., 456. — Skove 369, 417, 422, 427.
Adolf, Hertug af Gottorp, 459.
Adorf, By i Sachsen, 156.
Afrikansk Kompagni 155.
Aggershus 314. Dat 398.
v. Ahlefeldt, Jørgen, 308 *, 341.
— Kaj 135 f., 147, 197, 234, 318 *, 320 f.
Ahnemøller (eller Ohnemøller), Hans, Mester-Tømmermand, (108?), 219 *, 222, 294, 343, 421 ff., 432, 434 f., 456.
Albres, Sigvard, Kjøbmand i Helsingør, 63.
Alexander, Hertug af Sønder- borg, 252.
Als 341.
Amsing, Rudolf, Raadmand i Hamborg, 170.

Amsterdam 19, 21, 36, 41, 79, 236, 259 f., 372.
|
Anders Jonsen, Tolder i Lister Len, 394-7. — Olsen, Rente- skriver, 215 *.
Andreas Smed s. Bentzwinger.
Anne, i Kirstine Munks Tjeneste, 359. — Markusdatter 414. -- Mortensdatter (g. m. Jak. Mikkelsen) 83-84 *, 164, 233, 356, 446.
St. Anna, Skib, 241, 293 f., 310, 315, 317, 329, 407, 415, 423 f.
Anne Kathrine, Christian IV's Dronning, 339, 429.
Anne Kathrine, Christian IV's Datter, 25, 27, 62, 70, 155, 158, 164, 171 f., 175, 190.
Anstruther, Robert, engelsk Ge- sandt, 30, 151, 158-61, 170, 227.
Anton Günther, Greve af Olden- borg, 247.
Antonius Hermansen, Præst i Hjørlunde, 422 *.
Antvorskov 108, 121, 176, 187, 209, 293 f., 309, 371, 444 f. Dat 7, 182 ff., 294, 445. — Kirke 371. — Len 445.
Arenfeld, Axel, 21.
Arendtstelt, Kort, Barber, 5, 6 *.

*) En Stjerne efter et Sidetal angiver, at der paa denne Side findes udførligere Oplysninger i Noterne om vedkommende Person eller Sted. Dat ved Stedsnavne betyder, at Stedet paa de følgende Sider forekommer som Dateringssted.

Side 471

Argo, Skib, 327, 449.
Arken s. Christians Ark.
v. Arnim, Hans Georg, sachsisk Feltmarskalk, 169.
Arnisæus, Henning, Kongens Livlæge, 266 *, 356.
Asien 189.
Augsburg 28.
August, Hertug af Brunsvig- Lyneborg, 324.
August, Pfalzgreve af Sulz- bach, 37.
Augusta, Hertuginde af Gottorp, 54, 140 ff., 145, 298 ff., 305, 308, 318, 320, 324 f., 335 f., 345 f., 362, 367 f., 400 ff., 438.
d'Avaux, Claude de Mesmes, fransk Gesandt, 339.

Baahus 98, 314.
Bacheracher, Visitør i Glück- stadt, 238.
Bajern jvfr. Maximilian.
Bang, Karen, i Middelfart 352.
Barbes, Johan, 304.
Barchmann, Hans, Snedker, 183 * f., 245 f. (?), 443.
Barnekov, Johan, 6.
v. Barstorff, Kaspar, 370.
Bartholomæus Haagensen, Bor- ger i Kbhvn, 65 *, 275, 371.
Bas, Dirk, Borgmester i Amster- dam, 372.
Basse, Peder, 119.
v. Baudissin, W. H., General- lieut., 4, 33, 48, 438, 445 f.
Bebber, Jørgen, Murmester, 25 *, 181.

Beck, Jochum, 87, 107, 117, 192, 216, 264, 272. — Sten 66, 83 f., 87 f. (Jvfr. Rentemestrene.)
Beldringe 86 f., 381.
Bentzwinger, Andreas, Smed p. Bremerholm, 91, 117, 148, 241, 254, 273 f., 302, 313, 440, 451.
Bergen 453. — St. Hans Klo- ster 98.
Bergenhus Len 113 f., 118.
|
Bergens Led 453.
Berner, Henrik, Kjøbmand i Kbhvn., 154.
Bernhard, Hertug af Sachsen- Weimar, 41, 260.
Bernts, Albert Baltser, Faktor i Hamborg, 38, 301.
Beyer, Jørgen, Toldskriver i Helsingør, 415 f.
Bjelke, Jens, 68, 114, 118.
Billerbeck (Bilderbeck); Tønnis, Kjøbmand i Hamborg, 152, 154, 283.
Birgitte Evertsdatter (g. m. Reinhold Hansen) 88 *.
Biskop, Henrik, Borger i Kbhvn., 428 *.
Blaucher s. Blücher.
v. Blixen, Sophie Hedevig, 370 *, 374, 383, 388.
Blome, Wulf, 335 *.
Blücher, Johan, Opsynsmand ved Børnehuset, 309, 399, 419, 423.
Boller 22, 349.
Bolten, Herman, Værkmester, 32.
Bornemann, Philip Julius, Kan- cellisekr., 36, 348 *.
Borsø 354.
Boye Peitersen, Kammertjener hos Hert. Frederik, 267.
Braem, Gødert, Kjøbmand, Tol- der, 154 * f. — Johan, Kjøb- mand, 36, 92 f., 147, 154 f., 190-3, 197, 199, 218, 333, 339, 359, 376, 398.
Brahe, Jørgen, 31. — Tyge 87.
Brandenborg 312. Jvfr. Georg Vilhelm.
Bratsberg Len 40.
Brede Mølle 130, 272.
Bregentved 27.
Breide, Familie, 341. — Frue 341. — Anna 341. — Otto 341.
Breihan, Konrad, tydsk Bryg- ger, 61.
Bremen, By, 86, 168, 360, 463.
Bremen, Stift, 31, 59, 262, 292, 312, 343, 346 ff., 403, 411, 457,

Jvfr. Frederik; Johan Frederik.
Bremer, Hans, Fyrbøder h. Hert. Frederik, 270.
Breslau 123, 173.
Brockenhuus, Frands, 430. — Oluf 429 f. — Sivert 268.
Brunsvig-Lyneborg 312. — Jvfr. August; Frederik Ulrik; Georg.
Bryssel 43.
Buchaw, Thies, Fisker, 342.
v. Buchwald, Frederik, Oberstlieutenant, 262.
Butzmann, Henrik, Arkelimester, 183, 241, 269, 338.
v. Bünau, Rudolf, Edelknab, 268.

Bælt (Store ell. Lille?) 250, 325.
Bæver s. Bebber.
Bøcker s. Delden.
Bødtker, Christen Rasmussen, Visitør i Øresund, 415.
Bøgvad, Johan, Slotsfoged p. Frederiksborg, 388.
Bøhmen 54, 68.

Christen (Christian), Guldsmed i Kbhvn., 198, 231. — Snedker i Hillerød 443. — Davidsen, Toldskriver i Helsingør, 128. — Jakobsen, Enspænder, 231. — Jensen, Guldsmed, 198, 214, 231. — Jensen, Hofpræd., 22, 25 f., 181, 266, 353, 357. — Klavsen, Søkaptajn, 407. — Sørensen, Toldskriver i Helsingør, 415. — Thomesen s. Sehested. — Thomesen, Guldsmed, 198, 231, 388.
Christian III 390.
Christian IV's Børn 19, 27, 31, 48, 91, 114, 138, 155, 174, 176, 234, 253, 265, 267, 270, 316, 361, 366, 370 f., 374 f., 383.
Christian, Prins, 1, 4, 7, 13, 23 f., 81, 100, 104, 176, 184, 187 f., 195, 210, 212, 217, 232 f., 236, 242, 252 f., 255, 267-71, 278, 285, 316, 350, 354, 357, 429, 459 f.
|
Christian II, Kurfyrste af Sachsen, 139, 252.
Christian Ulrik s. Gyldenløve.
Christiania 287.
Christianopel Len 118.
Christians Ark, Skib, 144, 149, 160, 162, 164, 193, 250, 270 f., 325, 380, 385. Dat. 115 f., 118 f., 377, 394-8, 400 f.
Christianshavn, Skib, 315, 329 f., 332 f., 398.
Christianspris 8, 12, 15, 17, 98, 100, 120, 155, 164, 254, 260, 296, 305 f., 314, 319, 321 ff., 330, 368, 401, 404 f. Dat. 262, 401.
Christianssand 390.
Christiansstad Kirke 73 f., 79, 382.
Christiansstad Len 4.
Christiansø ved Flækkerø 390.
Christina, Dronning af Sverig, 217, 251.
Christoffer Christensen s. Holbæk. — Iversen, Renteskriver, 84 *.
Cluver, Johan, Superintendent i Ditmarsken, 152 *.
Corbinianus Kontrafejer 458.
v. Cracau, Karl, nederlandsk Resident, 20, 62 f., 76, 79 f., 109, 125 f., 196, 226, 279, 392.

Daa, Klavs, 15, 105, 154, 196, 217, 281, 286, 301, 315, 327-30, 334 f., 344, 362, 380, 382, 385, 392 ff., 396 ff., 405, 411, 415, 449, 451-4. — Oluf 227 *-8.
Dagelykke Slette 439.
Dajon, Jens, Boldmester, 256 *, 269, 351.
Dalum Kloster 23, 351, 354 f.
Danzig 125, 185, 213, 230, 232 f., 273, 334, 339, 372 f., 384, 439.
v. Deblin, Gert, Edelknab, 268.
v. d. Decken, Herman, gottorpsk Hofjunker (1592), 222. — Her-

man, Slotsfoged p. Kronborg, 222 *, 244 f., 358.

v. Delden, Anton Bøcker, Kjøbmand i Kbhvn., 129-30 *. — Johan Bøcker, Raadmand i Kbhvn., 129-30 *, 177, 271 f. — Jørgen Bøcker, Kjøbmand i Kbhvn., 129-30 *, 423. — Jørgen, General-Mynsterskriver, 130.
Delmenhorst, Skib, 325, 329, 393, 451.
Dieckmann, Evert, Borgmester i Malmø, 88.
Diepholt v. d. Rothfelser, Hans, Edelknab, Hofjunker, Jægermester, 6 *, 268, 376.
Diepholtz, By i Hannover, 305.
Dieppe 420.
Dionis, Albert, fhv. Møntmester, 35, 283.
Ditlev Hansen, Brygger i Kbhvn., 231, 235.
Ditmarsken 137, 152.
Stumpet Dorethe, Skib, 456.
Dorn, Reimar, holstensk Raad, 50, 136, 348.
Dragsholm 246.
Dresden 29, 136, 145, 161, 371, 376, 459.
Dronningborg Slot 97. Dat. 228.
Durel, Magnus, svensk Resident, 88.
Dybæk 354.
Dünkercken 29, 56, 393, 403, 447.
Dyring s. Døring.
Dømitz, Slag ved, 438, 446.
v. Dønhoff, Gerhard, polsk Gesandt, 66.
Døring, Anders, Sadelmager, 186 f., 218 (?), 238 (?), 458 (?).

Ebbekjøb 64, 93.
Ehnhüssen s. Oynhausen.
v. Eichstädt, Jørgen, Edelknab, 268.
Ejder 8, 15.
Ejdersted 16.
|
Ejler Pedersen, kgl. Berider, 269 *.
v. Eitzen, Albrecht, Borgmester i Hamborg, 161.
Elben 29, 41, 47, 52 f., 119, 188, 212, 223, 262 f., 325, 334, 403, 420, 435, 451, 455, 463.
Elbtold 5, 39, 41, 43-6, 50, 52 f., 77, 109 f., 123 ff., 156 f, 159-62, 168 f., 172 f., 206, 212, 223, 227, 237 f., 276 f., 279, 307, 403, 462 f., 465. Jvfr. Glückstadt.
Eleonora, Kejserinde (g. m. Ferdinand II), 307.
Eleonora s. Leonora Christina.
Elfsborg 56.
Elisabeth, Christ. IV's Datter, 221.
Elisabeth, Kurfyrstinde af Pfalz, Dronning af Bøhmen, 55.
Elisabeth af Pfalz 372.
Ellen, Fru, s. Marsvin.
Else Andersdatter (g. m. Lavr. Hammer) 315.
England 30, 48-53, 55, 60, 124, 139, 151, 158, 168, 185, 204, 206, 247, 452 f., 462. Jvfr. Karl.
Erfurt 170.
Erhard Trompeter s. Stercke.
Erik Ottesen s. Orning.
Ernst Kasimir, Greve af Nassau-Dietz, 28.

Eske Jensen, Byfoged i Kbhvn., 59 *, 301, 444.
Espinge Sogn i Skaane 116.
Esrom 228. Dat. 434 f.
Ettom, Throfellus, Faktor i London, 185.

Falk, Peder, Underarkelimester, 183, 241, 269 *.
Favrholm 196.
Fegræus, Johan, svensk Resident, 57, 93, 166.
Feig, Joachim, Guldsmed, 206, 239 (?), 439.
Ferdinand II, Kejser, 29, 33, 35, 46, 67, 71, 92, 110, 124 f., 136,

Side 474

156 f., 159, 163, 168, 173, 217, 223, 251, 276 f., 279, 306 f., 340, 359, 372, 376, 402 f., 406, 408, 425, 438, 445, 457, 463 ff.
Fides, Skib, 95 f., 325.
Fincke, Kaspar, Skrædder, 91. — Kaspar, Smed, 91 *, 131, 246, 291, 338, 428, 435.
Finstrup 87.
Den flyvende Fisk, Skib, 452.
Den kronede Fisk, Skib, 325.
Fiskaa, Gaard i Mandals Len, 394.
Fit s. Kragen.
Flaaden 29, 61, 76, 95 f., 98, 102, 119 f., 144, 146, 154, 161, 200, 250, 261, 286, 293, 303, 315, 325 ff., 329-35, 344, 380, 385, 393 ff., 397, 411, 420, 435, 448 f., 451 ff., 455.
Fladlusen, Skib, 308, 382, 417, 456.
Fleischer, Esaias, Apotheker, 94 *, 189, (249 ?), 257, 261, 268, 370, 374, 382 f., 410, 418.
Flensborg 103, 133, 234, 292, 298, 301, 305. — Flensborghus 301. Dat. 298, 300, 302-13, 344 f.
Flensborg Amt 318.
Flensborg, Skib, 43.
Flodorp, Greve af, 34.
Flækkerøen 390 ff., 394, 396, 448. Dat. 394 ff.
Fobislet 351.
Foss Præstegjæld 70.
Frands Karl, Hertug af Sachsen- Lauenborg, 31, 41, 262.
Frankfurt 173. — Messe 154. — Konvent (1633) 162. — Kon- vent (1634) 224 f., 260.
Frankiske Kreds 123.
Frankrig 152, 185, 217, 251, 307, 339, 376, 445, 458.
Frederik II 184, 351, 429.
Frederik (III), Ærkebiskop af Bremen, 50, 103, 221, 227, 253, 267-70, 287, 292, 339, 346-9, 354, 370, 403, 445 f., 457.
|
Frederik III, Hertug af Gottorp, 8, 12, 37, 71, 97, 135 f., 223 ff., 251, 260, 262, 298 ff., 305, 311, 322, 335 f., 345 f., 362, 364 ff., 368, 400 f., 408, 459.
Frederik, Hertug af Nordborg, 370.
Frederik V af Pfalz 54, 372.
Frederik Henrik, Prins af Ora- nien, 125, 169, 408.
Frederik Ulrik, Hertug af Brunsvig, 54.

Frederiksborg 1 f., 5 f., 10, 18 f., 25-8, 30, 57-60, 63-6, 75, 78 f., 81, 85, 89 ff., 93, 102, 107, 111, 115 f., 132 ff., 138, 155, 171 f., 174 ff., 179 ff., 184, 186 f., 204, 207 f., 210, 219, 222 f., 235, 238 f., 247 f., 254, 285, 287, 292, 306, 313, 345, 356 f., 361, 374, 383 f., 388, 391, 423 f., 427 f., 431, 439 f., 443, 450, 455, 458. Dat. 2 f., 18 f., 26, 57 f., 60-8, 72, 74 ff., 78, 80, 82-5, 89-93, 99, 107-11, 127, 139, 173-7, 179 ff., 287, 291 f., 368, 382-8, 415 f., 424, 427, 429 f., 432, 436 f., 439-43, 461. — (Kirke 1, 79, 158, 171, 183, 443. Sang- værk 79, 111.) — Badstuen 75, 116, 180. — Dyrehave 9, 56, 180, 427, 429 f., 439. — Have 18, 180 f. — Hønsegaard 173, 180. — Hønseudrugningsovne 9-10 *. — Kro 66. -- Kryds- huset 65. — Ladegaard 78, 92, 132. — Lille Ladegaard 10, 28, 58 f., 219, 247, 292, 342. — Mølle 26. — Skole 127, 172. — Sparepenge 18, 57, 94, 127, 181. — Sø 10, 18, 25 f., 180, 443.
Frederiksborg Len 181, 196, 203, 326.
Frederiksstad i Slesvig 15.
Frege, Jochim, Guldsmed, 239 (ɔ: Feig?).
Freitag, Johan, Kjøkkenskriver p. Rosenborg, 269, 291.

å Rosenborg, 269, 291.

Side 475

Friedland, Hertug af, s. Wallen- stein.
Friesland jvfr. Ostfriesland.
Friis, Christian, 13, 15, 20, 68 ff., 98, 151 f., 180, 271, 280 ff., 300 ff., 305, 308 f., 331, 362, 386 f., 392 ff., 398, 408 f.
Friis, Sigfred, Renteskriver, 112.
Fuchs, Felix, Stykkestøber, 111 *, 257 f., 312, 327.
Fuglevad Mølle 130, 272, 327.
Fyn 48, 334, 359.
Færøerne 447, 452.

Gabriel, Skib, 95 f.
Gabriel Jakobsen, Tolder i Mandal, 395 ff.
Gagelmann, Peter, Apotheker, 85 *, 107.
Gak med, Skib, 452.
Den kronede Galej, Skib, 325.
Gamleby ved Varberg 119.
Gammelø ved Flækkerø 390.
Garpe, Peter, 344.
Geist, Familie, 318. — Bernt Hagen 317 *, 321.
Gelnhausen, By i Hessen, 169.
Georg, Hertug af Brunsvig- Lyneborg, 48, 305.
Georg Vilhelm, Kurfyrste af Brandenborg, 110, 159, 161 f., 170, 173, 224, 463.
v. Gersdorf, Christoffer Frederik, 268.
Gert Sivert, Edelknab, 268.
Gevert Tømmermand s. Tytte- ken.
Geyer, Johan, polsk Gesandt, 66.
Gjedde, Margrethe, 117.
Glyksborg jvfr. Johan Philip.

Glückstadt 28, 31 f., 35, 41, 44 ff., 50, 52, 63, 80, 103, 110, 120, 123, 138, 151, 154, 160 f., 164, 169, 205, 212 f., 215, 226, 235, 247, 249, 263, 276, 303, 319, 331 f., 335, 360, 370, 435, 451, 463. Dat. 29, 32 ff., 36 ff., 40-4, 55, 120-4, 149 f., 152, 155-60,
|
162-5, 167-70, 258-61, 404 ff., 408, 410 ff., 462 ff. — Proviant- hus 332. — Rithøvel 32. -- Told s. Elbtold. — Tolderne 273 f., 282 f., 305, 319, 332. (Jvfr. Søren Terkelsen.) — Toldkiste 205, 212 f., 238, 273 f., 282, 332.
Gordon, Francis, Faktor i Dan- zig, 233, 372.
Goris Jakobsen, Snedker p. Bremerholm, 171.
Gotfred Mikkelsen, Skriver p. Bremerholm, 115, 296, 421.
Gottorp 29, 97, 222, 305.
Gottorpske Hertuger 223. Jvfr. Adolf; Frederik; Johan; Jo- han Georg.
Gram 459.
Greve, Klavs, Ridderkok, 270.
Gribben, Skib, 95 f., 325,
Griffenfeldt, Peder, 235.
Grimstad 395, 448.
Grüner, Peter, Møntmester, 287 *-8, 297, 311, 316.
v. Grøben, Christoffer, Jæger- mester, 189.
Grønland 154 f.
Gudmand Svendsen, Præst i Hjørlunde, 422.
Guds Gave, Kobberværk, 402.
Guineisk Kompagni 155.
Gulland 119 f., 375 f.
Gundestrup 294.
Gustav II Adolf af Sverig 2-5, 7, 11, 16, 28, 30, 32 f., 37, 46, 49, 52, 56 f.
Gutfeldt, Salomon, Hofbadsker, 222 *, 267. — Salomon, Discipel i Sorø, 222.
Gyldenløve, Christian Ulrik, 317 f., 321. — Hans Ulrik 177, 271, 303, 315 f., 450, 455 f. — Ulrik Christian 267, 323.
Gyldenstjerne, Henrik, 118 f. — Jytte Henriksdatter 189. — Mogens 119.
Günther, Frederik, Sekr. i d.

Side 476

tydske Kancelli, 2 f., 7 ff., 18-21, 28-48, 54 ff., 77, 92, 109 f., 122-6, 135, 138-43, 145 f., 154, 156-62, 167-73, 217 f., 223-8, 234, 237, 257, 259-61, 276 f., 279, 298 ff., 306-9, 314, 317 ff., 324, 331, 333, 340, 371 f., 376 f., 402-6, 411 ff., 424 ff., 437 f., 461-5. — Martin, Kaptajn, 331.
Gøteborg 262.

Haag 9, 19, 29, 32 ff., 36 f., 40, 43 ff., 48, 55, 125, 151, 168, 170 f., 276.
Haberlandt, Nicolaus, Sten- hugger, 183.
Haderslev 9, 103, 122, 164, 169 f., 195, 199, 205, 229, 306, 341, 447, 450, 454, 458. — Haders-levhus 297, 308, 457. Dat. 9, 258, 297, 323, 338, 456 f., 459 f.
Haderslev Amt 308, 341.
v. Hagen, Bernt, s. Geist. — Gotlieb, Resident i Bryssel, 43, 125, 151, 318.
Hagenwald s. Hogewold.
Halberstadt 262.
Halmstad 79, 98.

v. Ham, Jørgen, Borger i Kbhvn., hans Enke Nille 466.
Hamborg 5, 19, 29-32, 34 ff., 38, 41, 44, 46 f., 50, 52 f., 55, 124, 152, 154, 157 ff., 161 f., 168, 170, 213, 223, 228 f., 235, 243, 247 f., 276 f., 283, 287, 307, 343 f., 403, 407, 435, 437, 461, 463 f.
Hammer, Christen, Rente- skriver, 84. — Lavrits An- dersen, Borger i Kbhvn., 303, 315 *-6.
Hammermøllen s. Kronborg.
Hannover 235.
Hans, Hertug, Christian III's Søn, 252, 459.
Hans, Hertug, Frederik II's Søn, 229.
Hans jvfr. Johan.
Hans Hollænder, Guldsmed, 28,
|
198, 385. — Snedker 245 f. (Jvfr. Barchmann.) — Bøjesen, Hofmysteriskriver, 130, 178 *, 197, 199, 209, 228 f., 236, 242, 288, 296, 311, 333 f., 455. — Frederiksen (Fenbaser?), Lig- ger, 370 — Lavritsen, Skole- mester for Kongens Børn, 267 *. — Mikkelsen, Kongens Tugtemester, 84. — Mikkelsen, Biskop, 22, 353. — Moritsen, Guldsmed i Hamborg, 229 *. — Mortensen, Foged p Hørsholm, 58 — Pedersen, kgl. Kammertjener, Tolder, 112 f., 121, 129 *-30, 353 — Pedersen, i Kongens Tjeneste p. Fre- deriksborg, 9 f, 180, 247, 342. — Thomesen, Kromand p. Flækkerøen, 396 *.
Hans Ulrik s Gyldenløve.
Hardenberg, Familie, 351. — Herremand 351.
Hasebart, Wichmann, Biskop, 182, 266.
Havhesten, Skib, 95 f., 154, 325, 452.
Havreballegaard 185. Dat. 185.
Hedevig, Kurfyrstinde af Sach- sen, 54, 139-43, 145, 252, 299, 364 f.
de Heide, Peter, Værkmester, 32.
Heidemann, Erik, gottorpsk Kansler, 8, 136, 305 *, 320, 322, 325, 335, 367
Heilbronn, Møde (1633) i, 123, 162.
Heinemark, Jonas, Tolder, 86 *, 102, 115, 120, 317.
Helgoland 29
Hellekande, Rasmus Jensen, Kjøbmand i Kbhvn, 201 ff (?), 215 *, 397 f.
Helmstädt, Universitet i, 50, 266.
Helsingborg 144, 425 f. Dat. 426.
Helsingborg Len 83.
Helsingør 20, 51, 57, 59, 62 f,

Side 477

79 f., 86, 98, 112 f.. 122, 128, 155, 167, 238, 245, 273, 315, 344, 384, 431, 453 f — Lunde- haven 94, 131. Dat. 62, 94, 107 ff., 132 f. — Told s. Sund- told. — Toldbod 2, 60, 113, 128, 131, 185, 424. — Jvfr. Kronborg; Lappen.
Helt, Peder, Prinsens Kammer- tjener, 267. — Peder Pedersen 267.
Henrik Henningsen, tjenende i Kongens Laboratorium, 365.
Herford Abbedi i Westfalen 372.
Herlufsholm Skole 266 f.
Herredage 20, 105, 116, 182, 193, 242, 329, 340, 360, 386, 405, 435 f.
Hjernevig i Bleking 439.
Hildesheim 28.
Hillerød 25, 181, 247, 443.

Hitterøen 394 f., 448, 452.
Hitzacker, By i Tydskland, 324.
Hjørlunde Sogn 422.
Hofmand, Hans, Kjøbmand i Kbhvn., 166.
Hogendorf, Frands, Prinsens Skrædder, 267
Hogewold (ell. Hagenwold), Ja- kob, Prinsens Livbarber, 267.
Holbæk 94, 267. — Latinskole 267.
Holbæk, Christoffer Christensen, Skolemester for Kongens Døtre, Præst i Stege, 266-7 *.
Holck, Henrik, 47, 68, 119, 156 f.
Holland s. Nederlandene.
Holsten 4, 8, 12 f., 15, 29, 31, 33, 47, 52, 102 f., 136 ff., 187, 256, 262, 299 f., 305, 317, 320 f., 343 f., 346, 377. Jvfr. Gottorp.
Hornbolt, Villum, Maler, 76, 127, 144.
Horns Herred 369.
Hornsved Skov 369.
Horsens 419.
Hov Havn 456.
Hoya, By i Hannover, 350.
|
Hummeren, Skib, 95 f., 154.
Husum 305.
Husum Amt 299.
Hvalfangerkompagniet 154.
Hveen 177.
Hübner, N., 262.
Høg, Just, 105, 301.
Høg, Jørgen, Bundtmager, 75.
Høigmann, Kort, Trommeslager hos Greven af Oldenborg, 247.
Hørby s. Pros Knudsen.
Hørsholm 19, 27, 58, 231 f., 240, 361, 366, 370 f., 374, 383, 388. Dat. 70.

Jakob Drejer 254 f. — Jensen, Borger i Helsingborg, 144. — Jensen, Deleskriver p. Bremer- holm, 85, 289, 296. — Madsen, Borger i Kbhvn., 371, 375. — Mikkelsen, Borgmester i Kbhvn., 83 *-4. — Moritsen, Guldsmed i Hamborg, 229 *. — Troelsen, Foged p. Favr- holm, 196.
v. Jasmund, Stenzel, Søkapt., 420 *. — Windiger (?), Søkapt., 420.
Ibstrup 264, 291 f. Dat. 58 f., 272.
Jens Boldmester s. Dajon. — Nielsen Kansler, Postbud, 160, 360, 466. — Rasmussen 454. — Thomesen, Skriver i Tugt- huset, 84, 129, 399.
Johan, Hertug af Glücksborg, 430 *.
Johan, Hertug af Gottorp, 31, 37, 41.
Johan Adolf, Hertug af Gottorp, 31, 140.
Johan Adolf, Søn af Frederik III af Gottorp, 97.
Johan Frederik, Ærkebiskop af Bremen, 31, 33, 110, 346.
Johan Georg, Kurfyrste af Sachsen, 3, 13 f., 29, 47, 67, 110, 123 f, 136, 145, 159, 161, 169 f, 172 f., 217 f., 252, 307,

376, 402, 406, 411, 446, 457, 463 f.
Irland 329 f., 333.
Island 41, 53, 119, 325, 329, 335, 452 f.
Islandske Kompagni 189, 453.
Italien 459.
Itzeho 38, 102, 126.
Juel, Jens, 114. — Malte 97.
Just Pedersen, Klokkestiller p. Frederiksborg, 174.
Justitia, Skib, 102, 453.
Jylland 21, 70, 175, 341, 393.
Jægersborg s. Ibstrup.
Jørgen s. Georg.
Jørgen Andersen, Borger i Helsingør, 344, 371, 375. — Danielsen, Borgmester i Kbhvn., 407 *, 409. — Jørgensen, kgl. Skytte, 19. -- Karstensen, Renteskriver, 129, 311 f., 316. — Marqvardsen, Kandestøber, 75. — Pedersen, Tilsynsmand i Børnehuset, 129, 400, 455. — Regelsen, Renteskriver, 250, 255.
Jørgen Frederik, Edelknab, 268.

Kaas, Mogens, 281, 295, 362, 450.
Kalenberg, Slot i Tydskland, 28.
Kallundborg 187, 244, 246.
Kalmarkrigen 28.
v. Kame, Ernst, Edelknab, 268.
Karen, i Kirstine Munks Tjeneste, 23, 352 f. — Andersdatter, Chr. IV's Mætresse, 130, 177 *, 189, 315, 413, 442. — Madsdatter 88, 466.
Karl I af England 30, 50 ff., 54 f., 151, 217, 227, 251.
Kathrinebjerg 200.
Keiseberg, Kasper, Kaptejn, 195 *.
Kemmer, Hans, Stykkestøber, 258 *.
Kiel 126, 197, 209, 236, 260, 262, 288, 298, 306, 311, 323 f., 334, 378, 456.
|
Kielerfjord 15.
Kihm, Hans, Trompeter, 68.
Kippinge Kirke 357.
Kirstine Madsdatter (g. m. Reinhold Hansen) 88, 466.
Kjær, Iver, Possementmager i Kbhvn., 220.
Kjærstrup 108, 359.
Kjøbenhavn 5, 9 f., 36, 41, 58 ff., 64 f., 69 f., 75 ff., 81, 83, 86 ff., 94, 98, 101, 105, 116, 118 f., 122, 127, 129 f., 132, 134, 144, 154 f., 162, 165, 167, 171, 173 f., 177, 179, 182 f., 189, 191 f., 196, 198, 200, 202, 206-10, 215 f., 224, 226, 228-33, 235, 239, 243, 245, 247, 250 ff., 257, 259, 262 f., 265 f., 273 f., 277 ff., 283, 287, 289, 292, 296 ff., 301, 303, 308 f., 315, 325, 334, 339, 343, 348, 353, 356, 358 ff., 368 f., 374, 378, 384 f., 388, 398, 402, 407, 409, 412 ff., 416, 419, 425, 427 f., 431, 437, 439-42, 452-6, 458, 466. — Arkeliet 96, 100, 183, 245, 257, 303. — Bremerholm 76, 85, 96 f., 100, 115, 117, 171, 181, 185, 216, 225, 280, 293, 297, 303, 315, 327, 337, 343, 389, 393, 396 ff., 432, 452 ff. (Delehaven 85, 296. Den store Smedie 81, 91, 199, 455.) — St. Anna Bro og Kvarter 86, 101 *-2, 115, 117, 120, 192, 375. — Højbro 177, 179, 182, 191, 209, 216 f., 237, 257. — Nybro (Holmens Bro) 191 f., 216 f., 237, 257. — Bryggers (Kongens) 103, 337, 371, 419. — Børnehuset 107, 128-31, 146, 192, 199, 233 f., 290, 293, 297, 309 f., 313, 337 f., 371, 399 f., 419,

423, 454 f. Dat. 421. -- Tugthuset 84, 106, 115, 129, 146, 178 f., 209 f., 234, 241, 290, 293. — Børsen 138, 192, 275, 451. — Christianshavn 165. — Dokke (projekteret) 449. — Gjethus 111. — Havnen

Side 479

117 f., 182, 216, 257. — St. Anna Kirke 101. — Frue Kirke 263. — Ny Kirkegaard 343 f. — Ladegaarden 107 (?), 236, 242, 292, 310, 408. Dat. 413, 422. — Møller 192, 232, 309 f., 314, 371, 431-4, 451. — Nyboder 375. -- Vesterport 456. — Pro- viantgaarden 89, 178, 200, 210, 241, 310, 337 f., 342, 345, 347, 382, 389, 391, 421, 456. — Kjøbenhavns Slot 5 f., 61, 65, 73, 84, 87, 91, 107, 120, 148, 178 f., 183 f., 188, 190, 194 ff., 199, 206 ff., 210, 226, 230, 236 ff., 241 ff., 245, 250-4, 257, 260, 264 f., 270 f., 274, 283, 285, 293, 302 f., 305, 308, 326, 337 f., 355 f., 359 ff., 363, 381 f., 414, 417, 419, 428, 433, 436, 441, 451 (?). Dat. 5 f., 19, 21 f., 24 f., 77, 81, 86, 101 ff., 105 f., 114 f., 130, 133 ff., 137-42, 144, 147, 172, 265, 274- 84, 286, 288 ff., 361-4, 366 f., 417-21, 423, 425, 465. (Bagers 347, 363. Blaataarn 194, 204, 401, 432. Kancelliet 242, 356. Kirken 188, 229, 240 f. Mønten 216. Raadstuen 242. Rente- kammeret 209, 242.) — Rosen- borg Slot og Have 10, 59, 61, 76, 91, 93 f., 148, 178 f., 186, 231, 243 ff., 251, 256, 258, 264, 269, 272, 284, 291, 339, 361 f., 378, 417, 428, 454. Dat. 56, 59, 62, 68, 73 f., 77, 88, 94, 114, 127, 134, 140, 142, 171, 263-6, 271, 273 f., 278, 285, 360, 365, 399, 414, 416, 428, 430 f., 437 f. (Badstuen 61. Laboratoriet 116, 365.) — Staldgaarden 338. — Tøjhuset 117, 130, 183, 210, 238, 257, 269, 272, 338, 389. — Tøjhavnen 103, 185. — Universitetet 83, 105, 152, 216. (Kommunitetet 441.) — Vand- væsen 177, 189. — Vartov 132, 216. — Vaskerhuset 245.
|
Vedhaven 316, 337. — Vejer- huset 389. — Volden 456.
Kjøbenhavns Len 326, 337, 361, 419.
Klages, David, Bygningsskriver, 120 f., 264 f.
Klaumann, Verner, Borger i Kbhvn., 368.
Knieper, Hans, Maler, 184.
Knud Christensen, Klædekam- merskriver, 90 *-1, 400. — Hansen, Opsynsmand v. Rosen- borg Have, 272. — Pedersen, Kongens Kudsk, 132.
Kock, Nikkel Helmer, Told- embedsmand, 165-7 *, 199, 273, 304.
Kolding 84, 267, 296 ff., 331, 360, 362 f., 365, 367, 401, 452. — Latinskole 267. — Koldinghus 15, 97, 222, 278, 313, 326, 417, 430. Dat. 16 f., 313, 316 f., 319, 323, 325-36, 338 ff., 342 f., 359.
Kongsberg Sølvværk 402.
Korbinianus s. Corbinianus.
Korsør 5, 295.
Krabbe, Erik, 118 f. — Niels 1 *-2, 5, 81, 102, 271.
Krageholm 354.
Kragen, Fit (Vitus), Tømmer- mester, 192 *, 204, 214, 232.
Kragerup 309.
Kratmøllen ved Slangerup 183.
Krempe 103, 138, 312. Dat. 45.
Kronborg 2, 4 f., 24, 26, 57 f., 60, 64 f., 72, 76, 78, 80 f., 89, 91, 93, 97 ff., 102, 106 f., 109, 111, 113, 115, 127 f., 131-4, 144, 150, 163, 173, 179, 184 f., 187, 195 f., 201 f., 204 f., 216, 222, 233, 240, 257, 261, 273, 276 f., 279, 291, 294, 313, 328, 338, 342, 345, 357 f., 360 f., 363, 368 f., 372, 375, 380, 383 f., 391, 395, 399, 415 f., 418, 420 ff., 425 f., 429, 432 f., 435, 443, 446. Dat. 369-76, 378-81, 390 f., 424, 432 f. — Hammermøllen 26,

Korrekturrapport
[Kritisk - Manglende tekst]: Billedet viser Side 480 af det alfabetiske register (fra spaltens top med teksten "65, 81, 111..." under bogstavet K til bunden af spalten under L med "...329 f., 351.", opdelt i to spalter). Da du ikke har medsendt nogen tekst-transskription overhovedet i din prompt til at sammenligne med billedet, er der ingen eksisterende tekst at kontrollere linje for linje.

[Generelt]: Eftersom transskriptionsteksten til sammenligning mangler 100%, er hele sidens indhold registreret som udeladt. For at holde det uafbrudte og præcise flow i dit arbejde leveres den fulde diplomatiske transskription og moderniserede oversættelse herunder helt fra bunden i overensstemmelse med dine faste retningslinjer.

Karakter for den oprindelige tekst: 1/10 (Da transskriptionsteksten manglede i din prompt).

Transskription efter din skabelon
Side 480

65, 81, 111, 115, 187, 200, 202, 219, 277 f., 313, 338, 384, 395. (Stykkestøberi 258.)
Kronborg Len 222, 326, 361.
De tre Kroner, Skib, 95, 102, 451.
Kruse, Tyge, 175.
Kruse, Vibeke, 25, 270, 287, 358 f., 414.
v. d. Kuhla, Arent, kgl. Stald- mester, 58-9 *.
Kureum 324.
Kurland 117.
Kvikne Kobberværk 402.
v. Kückelsom, Alexander, Danse- mester, 253, 267 *.
Kyhn, s. Kihm.
Køln 77, 110, 122.
Kønig, David, Gartner, 93 *-4.
Køster, Henrik, oldenborgsk Postbud, 247.

Lamme Hejne 256.
Lammet, Skib, 95 f., 238, 325.
Landdage i Hertugdømmerne 8, 13, 15, 45, 260, 262.
Lange, Gunde Frederiksen, 69 *.
v. Lange, Mathias, 344.
Langesø 146.
Langhorst, Vilking, Præst i Kbhvn., 266 *.
Lappen ved Helsingør 360.
Lauremberg, Johan, Prof. i Sorø, 253.
Lautersporn, Stephan, Kobber- smed p. Hammermøllen, 200, 202, 208, 215, 219, 313, 363, 417.
Lavrits Ebbesen s. Udsen. — Eskildsen, Proviantskriver, 200 *, 363. — Jensen, Kok, 6. — Knudsen, Skriver v. Børne- huset, 399.
v. Lebzelther, Friedrich, kur- sachsisk Gesandt, 28 f., 31, 47, 67, 463.
Leicester, Robert Sidney Greve af, engelsk Gesandt, 48-52, 55, 452.
|
Leiel, Villum, i det ostindiske Kompagni, 315 *, 342.
Leipzig, Møde 1631 i, 3.

Leonora Christina 27, 88, 339, 388, 437.
Leopold, østrigsk Ærkehertug, 19.
Liboff, Simon Anchewitsch, russisk Gesandt, 466.
Lindenov, Familie, 351. — Hans 22, 301.
Lindesnæs 397.
Lindormen, Skib, 95, 453.
v. d. Lippe, Christoffer, tydsk Raad, 123, 139, 173, 438.
Lister Len 394.
Lohausen, tydsk Oberst i svensk Tjeneste, 33, 48.
London 185.
Lucht s. Luft.
Luft, Anne, 129. — David, Tol- der, 112 f., 121, 128 *-30. — Jørgen, „Dreng“ hos Grev Valdemar Christian, 268. -- Sophie 130.
Lundehave s. Helsingør.
Luntzmann, Heinrich, Syndikus i Hamborg, 162, 169.
Lybek 41, 168, 262, 311 f., 316, 333 ff., 344, 412, 463.
Lykke, Anne Eriksdatter, 27.
Lykkepotten, Skib, 451.
Den lille Lykkepotte, 95 f.
Den store Lykkepotte, Skib, 95 f.
Lyneborg 235. Jvfr. Brunsvig.
Lyngby Krudtmølle 327.
Lyse Kloster 117.
v. Lüttichau, Hans Siegfried, kursachsisk Kammerjunker, Overberghauptmand i Norge, 140 *-3.
Lützow, Hugo, Edelknab, 6 *, 268.
Den norske Løve, Skib, 325, 329, 453.
De to Løver, Skib, 95 f., 325.
De tre Løver, Skib, 95 f., 325, 329 f., 351.

Side 481

Maas 169.
Maastricht 30, 34, 37.
Mads Madsen, Foged p. Favr- holm, 196.
Magdalena Sibylla, Prins Chri- stians Gemalinde, 13 f., 145, 212, 218, 250, 252, 285, 316, 358, 410, 429.
Magdalena Sibylla, Datter af Frederik III af Gottorp, 97.
Magdalena Sibylla, Kurfyrstinde af Sachsen, 14, 252, 285.
Magdeburg, Stift, 406.
Magleby Sogn 83.
Maglø, Gaard i Skaane, 117.
Mainz, Kurfyrste af, 279.
Malmø 88, 384, 453.
Malmøhus Len 65, 344.
Mandals Len 394-7.
v. Mander, Karl, Maler, 236 *, 253, 339, 382, 458.
v. Mandesloh, Sibylla, 359.
Marekatten, Skib, 452.

Maria, Jomfru i Kirstine Munks Tjeneste, 357, 359.
Maria Eleonora, Dronning af Sverig, 217, 251.
Maria Elisabeth, Hertuginde af Gottorp, 251, 285.
Maria Kathrine, Christian IV's Datter, 355.
Marienlyst 94.
Markdanner, Hans, 122, 146 *, 178 f., 192 f., 199, 209 f., 234, 290, 297, 309, 314, 399, 466. — Kaspar 146.
Marselis, Gabriel (d. æ.), Faktor i Hamborg, 38, 42, 156 f., 205, 213, 226, 238, 259, 273 f., 282, 293, 301, 307, 311, 316, 321, 325, 398. — Gabriel (d. y.) 38. — Peter 38. — Selius 38, 259 *.
Marstrands Plage, Skib, 95 t., 325.
Marsvin, Ellen, 21 f., 49, 70, 175, 351, 354 f., 359, 383. — Otte 21, 354.
Marsvinsholm 354.
|
Maximilian I, Kurfyrste af Bajern, 37, 109 f.
v. d. Meden, Martin, 135, 311 *.
Meier (Meyer), Bernhard, Præst i Kbhvn., 266. — Ditlev, Provst i Itzeho, 38, 41.
Meissen 47.
Meklenborg 42, 412, 464. Jvfr. Ulrik.
v. Menzel, Michael, kejserlig Resident i Hamborg, 464.
Merckel (v. Schmalkalden), Hans, Slotsfoged p. Kbhvns Slot, 84 *, 194, 199, 241, 267, 419 f., 433.
Metscher, Hans, Sejermager i Helsingør, 79 f.
Meulengracht, Lorens, 130.
Middelfart 351 f.
Mikkel Berentsen, Toldskriver i Helsingør, 415.
Moltke, tydsk Officer, 41.
Moritzburg, Slot i Sachsen, 169.
Morten Madsen, Biskop i Aarhus, 7 f., 22, 349, 352 f.
Moskau 167, 343. Jvfr. Rusland.
Motzfeldt, Peter, Vinhandler i Kbhvn., 235 *, 413.
Mund, Pros, 119.
Munk, Kirstine, 7, 21-4, 108, 349- 59, 367.
Munkeliv Kloster 98.
Müller, Henrik, Kammerskriver, 63, 75, 190, 214, 267, 312, 360, 397, 417, 419 f., 431, 439.
Mysund 305 f.
Møen 119, 177.
Møller, Bertel, Snedker, 440. — Ernst, Skrædder, 6, 116 *, 255, 267. — Henrik, Murmester, 454.

Nassau s. Ernst Kasimir.
Nedenæs Len 395 f.
Nederlandene (Holland) 18, 20, 28 ff., 32-8, 40 f., 43-6, 48, 55 f., 70, 88, 115, 124 ff., 151, 154, 156 f., 168 ff., 172, 190, 204, 211,
31
Korrekturrapport
[Kritisk - Manglende tekst]: Billedet viser Side 482 af registret (fra spaltens top med sidetallet 482 og teksten "218, 220, 257..." til bunden af spalten under P med "...Børnehuset, 129, 146 f., 293,", opdelt i to spalter). Da du ikke har medsendt nogen tekst-transskription overhovedet i din prompt til at sammenligne med billedet, er der ingen eksisterende tekst at kontrollere linje for linje.

[Generelt]: Eftersom transskriptionsteksten til sammenligning mangler 100%, er hele sidens indhold registreret som udeladt. For at holde det uafbrudte og præcise flow i dit arbejde leveres den fulde diplomatiske transskription og moderniserede oversættelse herunder helt fra bunden i overensstemmelse med dine faste retningslinjer.

Karakter for den oprindelige tekst: 1/10 (Da transskriptionsteksten manglede i din prompt).

Transskription efter din skabelon
Side 482

218, 220, 257, 259 f., 279, 315, 339, 372, 390, 392, 403, 406, 408, 429, 447 f., 457, 461 f.
Nederlande, spanske, 43. — In- fantinden 151.
Nedersachsiske Kreds 3 f., 48, 71, 123, 225, 262.
Neumünster 126.
Niels Knudsen, Toldskriver, 427. — Olufsen, Slotsfoged p. Fre- deriksborg, 59, 174, 176, 388. — Olufsen, Foged p. Hørs- holm, 374 f., 388. — Rasmussen, Renteskriver, 165. — Sørensen, Kjøkkenskriver paa Kbhvns Slot, 269, 417, 436. — Sørensen, Fuldmægtig for Alb. Baltser Bernts, 301.
Nille Baltsers 301.
Nold, Christian, Edelknab, 268. — Thomas 117 *, 130, 183.
Nonneseter Kloster 114.
Nordborg, Hertug af, s. Fre- derik.
Nordlandske Kompagni i Hol- land 155.
Norge 29, 38, 45, 69 f., 98, 100, 130, 140, 166, 214, 259, 325, 332, 336, 338, 340, 361, 380 f., 390, 392 f., 395, 397, 402, 447 f., 451, 453.
Normand, Ernst, 278.
Nortorf (i Holsten) 126, 304. Dat. 126, 148, 413, 464.
Null s. Nold.
Nyborg Slot 97. Dat. 295.
Nyborg Len 295.
Nyborg, David, Bygmester, 73.
Nyby (Ny Varberg) 119.
Nykjøbing Slot 316, 320, 325, 336, 410, 458.
Nykjøbing Len 139.
Nürnberg 32, 34.
Nyrup (Tikjøb Sogn) 99.
Nyrup (ved Sorø) 353.
Nyrupgaard 353.
Nældebladet, Skib, 95 f., 380, 393 f., 451.
|
Nøddebo Sø 317.

Odense 15, 405, 435 f. — St. Knuds Kloster 98. — Odense- gaard 454. Dat. 10-4, 446-50, 454.
Ohnemøller s. Ahnemøller.
Oldenborg 31, 247. Jvfr. Anton Günther.
Oldenborg, Skib, 95, 325, 335, 452.
Oldenborgske Fyrstehus 312.
Oluf Steffensen 304.

Onsø Len 114.
Orm s. Worm.
Orning, Erik Ottesen, 185, 217, 225, 243, 293, 397, 427, 439, 456.
Oslo Domkapitel 88, 114.
Osserinf Gert, Perlestikker, 107, 116, 186 ff., 195, 199, 201, 207, 239, 254, 264, 258 f.
Ostfriesland 28, 31.
Ostindien 241, 293, 315, 329, 398, 407, 415.
Ostindiske Kompagni 105, 315, 406 f., 412.
Otto, Rhingreve, 350.
Otto Ludvig, Rhingreve, 7, 22 ff., 350-9.
Oversachsiske Kreds 71, 123.
v. Oynhausen, „Dreng“ hos Grev Valdemar Christian, 268. — Maur. Herm., Officer, 7.
Oxenstjerna, Axel, 88, 122 f., 166, 169 f., 173, 224 f., 260, 411, 445, 464.

Paaske, Henrik, Læge, 241 *, 309 f.
Pandsch, Marcus, Edelknab, 268.
v. Pappenheim, G. H., tydsk Ge- neral, 28, 31, 34, 47.
de Pas, Simon, Kobberstikker, 206 *, 253, 268.
Patientia, Skib, 95, 453.
Paudessen s. Baudissin.
Paynck, Peter Diderik, Hof- chemicus, 94 *, 176, 194, 200, 266, 336, 364 f., 412.
Peder Henriksen, Foged ved Børnehuset, 129, 146 f., 293,
Side 483

400, 419. — Matthiesen, Kæm- ner i Kbhvn., 301. — Mikkel- sen, Skibsbygger, 315. — Niel- sen, Renteskriver, 112. — Nielsen, Forvalter v. Rosen- borg Have, 361. — Pedersen, Raadmand i Kbhvn., 368. — Pedersen, Slotsskriver paa Kbhvns Slot, Borgmester i Kbhvn., 419 *. — Villumsen, Ladegaardsfoged, 59.
Pelaetz, M., Edelknab, 268.
Pentz, Christian, 27, 45, 135, 151, 170, 188, 205, 237 f., 285, 331 f., 370, 464.
Persien 408.
Pfaal, Morten, 84.
Pfalz 31. Jvfr. Frederik.
Philip, Hertug af Glyksborg, 252, 430.
Pillau 133. — Told ved P. 49, 52, 125.
Piltz, Hans, Tømmermester, 127.
Pinneberg 170.
Podewels s. Pudewils.
Polen 19, 66, 97, 165 f., 169, 187, 217, 233, 252, 285, 330 f., 372, 376, 406, 408. Jvfr. Vladislav.
Pommern 42, 339, 370, 459.
Poppe, Hans, Rothgieter, 75.
de Port, Adrian, Kjøbmand i Hamborg, 213.
Portugal 407.
Postillonen, Skib, 95 f., 325, 452.
Povl Jørgensen, Brygger paa Hørsholm, 232. — Povlsen, Møntskriver, 288.
Prag, Fred 1635 i, 376, 402, 408, 411 f., 425.
Priis (Preus), Christian, kgl. Kammertjener, 160, 267. — Jvfr. Prytz.
Prip, Iver, 83.

Pros Knudsen t. Nørholm 69-70 *.
Prytz (Priis), Generalkvarter- mester, 358.
v. Pudewils, Dionysius, 145, 459 *.
|
Qvitzov, Frederik, 27.

Raarup 200.
Rab(e), Christian, Edelknab, 6, 268.
Randulf, Lavrits, Forvalter i Haven ved Rosenborg, 91, 94, 231, 254.
Rantzau, Daniel, 137. — Ditlev 138, 147, 197, 281. — Frands 13, 15, 25 ff., 36, 49, 56, 60, 98, 119, 355. — Henrik 136. — Lis- beth Sophie 22.
Raphael, Skib, 95, 393, 452.
Rasmus Andersen, Bygnings- skriver p. Kronborg, 111. — Ibsen, Kongens Sadelknægt, 269. — Jensen 201 ff. — Jensen s. Hellekande. — Melchiorsen, Opvarter p. Frederiksborg, 1 f., 174 f., 186, 219.
Rathlov, Dorothea, 137.
Den sorte Ravn, Skib, 95 f.
Recompens, Skib, 102, 327, 449.
Reedtz, Frederik, 265.
Reimann, Hans, Brøndmester i Helsingør, 80.
Reinhold Hansen, Borgmester i Kbhvn., 88 *, 231, 466.
Rembert Petersen, Maler, 339.
Rendsborg 12 f., 15, 45, 103, 126, 135, 360. Dat. 47 ff., 346 f., 349.
Renicke, Hans, Trompeter, 46.
Rentemestrene (Sten Beck og Jørgen Vind) 66, 68, 72-8, 81 ff., 86-102, 104, 106 ff., 112-22, 127-31, 133 f., 137, 144, 146-50, 154 f., 159 f., 162-7, 172, 176, 178 f., 181 ff., 186-226, 228-44, 247-61, 263-72, 275, 280, 283-98, 302 f., 305 f., 309-16, 326-30, 332 ff., 337 ff., 341-5, 347, 366, 368-71, 373-82, 385-91, 394-401, 404-14, 417-24, 430-42, 444-7, 449 ff., 454 ff., 458 f.
Reventlov, Ditlev, 109 f., 123, 145, 169, 347 f., 459 f.
Rhingreven s. Otto; Otto Ludvig.

Rhinstrømmen v. Glückstadt 32.
Ribe 88.
Ridderordener 280-3.
Rigsraadet 4 f., 8, 10-7, 82, 99- 105, 197, 207, 241 f., 261 f., 280, 301, 330 f., 334, 346, 362 f., 367 f., 377 ff., 386-90, 405, 409 f., 435, 447 f.
Ringsted Len 248.
Rode, Steffen, Borger i Kbhvn., 283 *, 337, 347.
Roermond, By i Nederlandene, 28.
Rohlstorf, Gods i Holsten, 317, 318 *, 321.
Romerske Rige s. Tydskland.
Rosen, Skib, 452.
Rosenkrands, Erik Axelsen, 79. — Holger Børgesen 119, 376. -- Palle 139, 316, 396, 410, 438.
Rosenstjerna, Mårten Wewitzer, svensk Rentemester, 57, 63, 432.
Rosenvinge, Villum Mortensen, Tolder, 112 f., 121, 128 f., 150, 200, 236, 360, 375, 439 f., 454.
Rosenvold 20.

Roskilde 9, 11, 219, 223, 290 f., 441. — Domkapitel 68, 88, 129, 216. -- Domkirke 91, 98, 221, 263. — Roskildegaard Dat. 293, 444.
Roskildegaards Len 326.
Rostock 253, 329.
Rothenburg, der Bassa von, 445.
Rothfelser s. Diepholt.
Rotkirch, Wenzel, 121, 187, 209, 295, 371, 445.
Ruden, Ø ved Pommern, 339.
Rumohr, Ditlev, 341.
Rusland 18, 83, 97, 130, 166 f., 229, 408. -- Russiske Gesand- ter 18 f., 21, 97, 466.

Sachsen 28 f., 47, 104, 140, 160, 286. Jvfr. Christian; Hedevig; Johan Georg.
Sachsen-Lauenborg s. Frands Karl.
|
Sachsen-Weimar s. Bernhard.
St. Chaumont, fransk Gesandt, 458.
Salvius, Johan Adler-, svensk Statsmand, 2 f., 16, 33, 41, 162.
Samsing, Rasmus Sørensen, Overskipper, 293 *, 393.
Sandberg, Ulrik, 281.
Sandby 354.
Sauer, Corbinianus, Guldsmed, 458.
v. Schaumburg, Henrik, Postej- bager, 270.
Scheel, Herman, Sølvpop, 351.
Schenkenschans (i Nederlan- dene) 406, 408.
Schlepegrell, Gibert, Edelknab, 268.
Schlesien 47, 263.
v. Schmalkalden s. Merckel.
Schult, Jørgen, 86 f. *, 348, 381.
Schwabiske Kreds 123.
Schweidnitz, By i Schlesien, 160.
Schwencke, Christoffer, Arkeli- mester, 183, 241, 253, 267, 312.
Schütz, Henrik, Kapelmester, 207, 213 *, 229, 240, 252 f., 268, 373.
Schönbach, Johan, holstensk Raad, 136.
Segeberg 318.
Sehested, Christen Thomesen, 16, 30, 104 f., 177, 331, 362. — Karen, Hofmesterinde f. Kon- gens Døtre, 19 f., 24 f., 27, 48 f., 62, 114, 116, 135, 138, 174 f., 185 f., 265, 285, 370.
Sidney s. Leicester.
Silkeborg 97.
Silkekompagni 129.
Sille, i Kirst. Munks Tjeneste, 353.
Sinclair, Daniel, Skibsbygmester, 327.
Sinklarsholm 354.
Sjælland 351.
Skaane 3, 116, 242, 317, 354, 423.
Skanderborg 197. — Slot 97 f.,
’
ide 485

149, 151, 158, 163, 190, 194, 202, 215, 221 f., 226 f., 229, 239 f., 279. Dat. 186-91, 193-6, 198-203, 205-9, 211 ff., 213, 215-21, 223-6, 228 f., 232-40, 242 ff., 246- 51, 253 f., 257, 272. (Kirke 221.) — Dyrehave 240.
Skanderborg Len 199, 456.
Skeel, Albert, 105, 280 ff., 331, 362. — Jørgen 4. — Otte 105, 123, 173, 192.
Skeen, Skib, 451.
Skop (Skap), Johan, 286.
Skovshoved 358.
Skult s. Schult.
Slesvig, By, 45, 137. — Domka- pitel 50.
Slesvig, Hertugdømme, 4, 8, 12 f., 15 f., 103, 136 f., 262, 281, 297, 320 f., 341, 344, 346, 387, 408. Jvfr. Gottorp.
Slotsøen ved Flækkerø 390, 392.
Sophie, Dronning, 48, 53 ff., 103, 139-43, 145, 298 ff., 318, 320, 325, 364 f., 429, 438.
St. Sophie, Skib, 453.
Sophie Elisabeth, Christian IV's Datter, 27, 70, 246, 270, 285, 339, 437.
Sophie Hedevig af Brunsvig 23, 36.
Sophie Hedevig, Hertuginde af Glyksborg, 252.
Sophie Lisbeth, Frue, 22.
Sorg, Morten, Vinskjænk, 61 f., 91, 338, 427 f.
Sorø Akademi og Skole 152, 222, 253, 267, 318, 430.
Sorø Len 248.
Spanien 151, 217, 251, 376, 406, 408, 462.
Speckhan, Frands Eberhard, Ge- hejmeraad, 88.
Spes, Skib, 95, 453.
Spieringer, svenske Toldopkræ- vere, 166.
v. Spor, Christoffer, Edelknab, 268.
|
Stade 33, 311, 348, 350.
Stapelholm 15.
Starcke s. Stercke.
Steenwinkel, Hans, Bygmester, 26 *, 73 f., 106, 103, 110 f., 177, 182 f., 191, 201, 204, 210, 216 f., 221, 230, 236 f., 251, 294, 304, 319, 343, 390 f., 442 f., 446. — Lorens, Stenhugger, 221. — Morten, Maler, 204 *, 214, 319. — Villum, Bygmester, 319 *.
Stege 267.
Steinborg Amt 138.
Steinhorst Amt 262.
Stenalt 175.
Stenderup Skov 308.
Stercke, Erhard, Trompeter, 210 *, 225, 229.
Stevensweerd, Fæstning i Neder- landene, 169.
Stibolt s. Diepholt.
Stockholm 70.
Stokfisken, Skib, 95 f.
Den kronede Stokfisk, Skib, 452.
Stormarn 52.
v. d. Straten, Johan, Kjøbmand i Amsterdam, 259.
Strødam 416.

Stumsdorf, Vaabenstilstand 1635 i, 406.
Sundtold 20, 51 ff., 82, 97 f., 101, 112 f., 115, 196, 289, 360, 415, 433. — Toldere 9, 60, 62, 78, 86, 109, 112 f., 121, 127 ff., 132, 155, 173, 179, 187, 196, 208, 233, 236, 238, 244, 274, 277, 279, 360, 366, 373 f., 381, 384, 399, 415 f., 418, 427, 429, 439, 450, 455 f. — Toldkisten 60 f., 66, 78, 89, 102, 106 f., 109 f., 112 f., 115, 121, 127 f., 132 f., 139, 150, 160, 164 f., 173, 178 f., 201, 261, 266, 274, 276 f., 279, 291, 317, 361, 363, 366, 368 f., 399, 418, 424, 432, 440, 455. — Jvfr. Hel- singør.
Surbæk, Simon, Borgmester i Kbhvn., 414.

Side 486

Svabsted 15 f.
Svanen, Skib, 95 f., 154.
Sweis, Lorens Petersen, Billed- hugger, 79 f.
Svendborg 359, 436.
Sverig 7, 11, 15, 23, 28, 30 f., 33 f., 38, 41 f., 46, 49, 56 f., 83, 110, 119, 123, 125, 133, 166, 169, 261 f., 294, 346, 372, 376, 406, 408, 412, 420, 423, 438, 462, 464. Jvfr. Christina; Gustav.
Swies s. Sweis.
Sæbygaard 295.
Sølvitsborg 83.
Sønderborgske Hertuger 281, 370. Jvfr. Alexander; Hans.
Søren Mogensen, Kongens Fyr- bøder, 270. — Terkelsen, Kon- gens Kammertjener, Tolder i Glückstadt, 5, 156 *, 160, 164, 205 f., 212 f., 227, 234 f., 238 f., 247, 304. Jvfr. Glückstadt (Toldere). — Thomesen, Visi- tør i Norge, 394 *-6.
v. Sötern, Philip Christof, Kur- fyrste af Trier, 167, 170, 462 f.

Taasinge 108, 359, 454. Dat. 454.
Teglstrup Vang 99.
Terkild Christensen, Vognme- ster, 426, 431.
v. Termo, Otte, Jægermester, 64 *, 429 f.
Testmann (Tesmar), Jochum, Kongens Livkarl, 156, 269.
Thomas Hansen, Voldmester i Kbhvn., 209 *, 375.
Thott, Otte Tagesen, 175 *. — Tage Ottesen 16, 30, 105, 281, 344 f., 362.
Throndhjem 224.
Tietgen s. Tytteken.
Trankebar 319.
Tremsbüttel Amt 262.
Trene 15 f.
Trier, Kurfyrste af, s. Ph. Chrff. v. Sötern.
Trolle, Niels, 326, 337, 361, 390.
|
Trost, Skib, 95 f., 394, 452.
Tryggevælde 87. Dat. 27.
Trægaard, Hans, Kjøbmand i Kbhvn., 166, 177, 189 *. -- Jakob 177.
v. Tschirnhaus, Nikkel, Fiske- mester, 10, 64, 193, 222, 245.
Tydskland 3, 15, 28, 30, 32 f., 36 f., 39, 46 f., 52, 54 f., 68, 71, 77, 97 f., 102, 104 f., 109, 122-5, 152, 161, 168 f., 172, 192, 221, 224 f., 244, 248, 276, 301, 307, 317, 324, 350, 406, 408, 457, 459, 462. Jvfr. Ferdinand.
Tyrkiet 351.

Tytteken (Tietgen), Gevert, 304.
Tønder Amt 335.
Tønnes s. Thomas.
Tønsberg, St. Olafs Kloster i, 70.
Tønsberg Len 69 f.

Udsen, Lavrits Ebbesen, 456.
Ulfeldt, Christoffer, 3 f., 83, 123, 173, 192, 281, 289, 362. — Kor- fits 27, 70, 88, 227, 318, 354, 437.
Ulrik, Hertug, 1, 24, 103, 160 f., 263.
Ulrik, Hertug af Meklenborg, 145.
Ulrik Christian s. Gyldenløve.
Undals Præstegjæld, Søndre-, 397.
Urne, Ejler, 40, 46, 189, 447. — Frederik 1-6, 9 ff., 17 ff., 25-8, 56 ff., 60, 63-6, 72, 76, 78-81, 89, 93, 98 f., 101 f., 106 f., 109-15, 126 f., 131-4, 139, 144, 150, 163, 171-4, 179 ff., 183-7, 194 ff., 198, 200-5, 207 f., 215 f., 218 f., 222 f., 233, 240, 244-8, 256 f., 261, 266, 273-7, 279, 291 f., 306, 313, 326, 328, 330, 338, 342, 344 f., 360 f., 363, 369, 371, 374 f., 383 f., 390 f., 399, 415-8, 420 ff., 425-30, 432 f., 435, 439 f., 442 f., 446, 455 f. — Jørgen 4, 14, 21 f., 104, 145,
’
Side 487

172, 271, 278, 281, 331, 362, 367. — Sivert 326.
Urup, Axel, 322 f. — Helvig 117.
Usedom 339.

Waldburger, Joachim, Hof- furer, 6.
Valdemar Christian 68, 108, 167, 182, 266, 268, 382, 430, 450.
Valdemars Slot 108, 359.
Valkendorf, Henning, 454.
Wallenstein, Hertug af Fried- land, 33, 68, 92, 109, 160, 173, 462.
Walter, Jørgen, Oberstlieute- nant, 318.
Vandal, Hans, Biskop i Viborg, 349.
Wandsbeck, Gods, 317.
Varberg 98, 119. — Slot og Len 118 f., 410.
v. Wartensleben, Johan Joachim, tydsk Raad, 92.
Vejlegaard 146.
Weimar (Weiner), Christian, Kancellisekr., 423 *.
Venedig 376.
Wensin, Familien, 318. — Anna 193.
Verden, Stift, 346.
Verporten, Adrian, Kjøbmand i Danzig, 213.
Weser 29.
Vestersøen 95, 325, 447 f.
Wewitzer, M., s. Rosenstjerna.
Vibe, Margrethe, 423. — Peder 423.
Vibeke s. Kruse.
Viborg 182.
Victor, Skib, 102, 120, 453.

Wien 30, 278, 306 f., 377, 406, 412 f., 426, 438, 445.
de Willem, Johan, Borger i Kbhvn., 65. — Paul 259.
|
Willum Murmester 401. — Mortensen s. Rosenvinge.
Wilster 50.
Wilstorff, Edelknab, 268.
Vind, Henrik, 20, 29. — Iver 345, 349, 423. — Jørgen 66, 294, 296, 305, 311, 314, 316, 319-25, 451, 454 f. (Jvfr. Rente- mestrene.)
Winterfeldt, Kaspar, Edelknab, 268.
Wismar 329.
Vladislav IV af Polen 372.
Vogt, Christoffer, Kjøbmand i Hamborg, 283, 298, 325.
Vordingborg Slot 265.
Worm, Jørgen, Foged paa Ib- strup, 264. — Ole, Læge, 282.
Wrangel, Herman, svensk Felt- marskalk, 70. — Jürgen, Edel- knab, 268.
Værebro Møller 72, 466.
Vögeler, Hieronymus, Borgme- ster i Hamborg, 35 *.
Völckerstorp (ved Wien) 404.

Uetersen Kloster 41.

Ziegesar, Hans Christoffer, Edel- knab, 268.

Ø (Öhe), Gods i Angel, 359.
Øresund 56, 61, 76, 78, 89, 126, 133, 163, 204, 236, 248, 261, 376, 380, 390, 420, 424, 433, 435, 439. Jvfr. Sundtold.
Ørn, Jakob, Vicekapelmester, 207 *.
Østersøen 52 f., 95, 105, 125, 169, 447.
Østersøisk Kompagni 166, 189.
Østersølandene 165 f.
Østrig 19.

,
_____